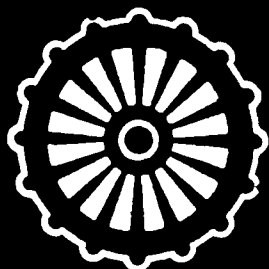

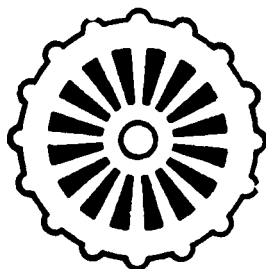
බුද්ධචර්යානිර්වකග්‍රන්ථමාලා: 33.

සුත්‍රාන්තරිවකයෙහි

මහානිද්දෙසපාලී

බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා: 33.

සුත්‍රාන්තරිපිටකයෙහි

27 වන ග්‍රන්ථය

මහා නිද්දෙස පාලි

බුද්ධ කතියාය

එකාදශ භාගය

ලබ්‍හාසමාදාමණ්ඩලයෙහි ආරාමිකයන්

මොල්ලිගොඩ ප්‍රවේශනාදය පිරිවෙණෙහි උපප්‍රධානාචාර්ය

පණ්ඩිත

ලබ්‍රහම ලබ්‍හානන්ද සථවිරයන් වහන්සේ

විසිත් කරණලද

සිංහල පරිවර්තනයෙන් යුක්තයි.

බු. ම. 2550

ක්‍රි. ම. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 33

The Twenty-seventh Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddaka-Nikāya (10)

27

MAHĀNIDDESA PĀLI

With the Sinhala translation by
The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Thera
Vice Principal of the Pravacanodaya Pirivena,
Molligoda, Wadduwa

සුභානන්දිපතෙ

වුද්දකනිකායො

එකාදසමො භාගො

සුත්‍රානන්දිපකයෙහි

වුද්දකනිකාය

එකාදශභාගය

**“තථාගතපාවෙදිනො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයො විච්චො විරොචති
නො පටිච්ඡිනො” -**

**“මහණෙනි,, තථාගතයන්වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණලද ධර්ම හා
පිනය විවාත වූයේ බබලයි. වැසුනේ නො ම බබලයි.”**

(අභ්‍යුත්තරනිකාය, භික්ඛපාත - කර ඤාමයක, 9 ඡුත්ත)

පටුන

CONTENTS

	පිටුව
සංකාරක නිවේදනය	XXI
සංඥාපනය	XXIII-XXXIV
සමූහික නිරූපණය - Abbreviations	XXXV
පාලි අකුරු - Pali Alphabet	XXXVI
විග්නසූචි	XXXVII
පෙළ හා පරිච්ඡින්නය	2-731
ගාඨාදීපද සූචි	733-738
නිද්දොව්ඨපද සූචි	739-759

සංස්කාරකනිවේදනය

ත්‍රිපිටකපාලියෙහි සුත්‍රාන්තපිටකානුගත බුද්ධකනිකායෙහි එකාදශ-
සාගය වශයෙන් සිංහල පරිවර්තනය සමග සකස් වූ මේ මහානිද්දෙසපාලිය
බුද්ධිජයාන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලාවෙහි සම්බන්ධ වශයෙන් තෙතිස් වන -
සුත්‍රාන්තපිටක ග්‍රන්ථසම්බන්ධයෙන් සන්විසිවන ග්‍රන්ථය වේ.

තථාගතප්‍රවිදිත ධර්මානුශාසනයෙහි කොට්ඨාසය ප්‍රථම අග්‍රප්‍රාචක වූ
ශාරීපුත්‍ර මහාකෂිණසුමනන් වහන්සේ විසින් ලෝකික - ලෝකොත්තරයථාරී
සිද්ධිකර අර්ථද - ව්‍යඤ්ඤාපද සමායෝගයෙන් සමන්තසද්ධි කොට නිදේසු
ධර්මාර්ථවිභාෂනාවක් වශයෙන් සම්පිණ්ඩකාරක මහරහතුන් විසින් සම්භාවිත
වූ මහානිද්දෙසපාලිය ත්‍රිපිටකබුද්ධිවචන විෂයයෙහි ප්‍රශ්න වූ මහා
ශබ්දකොෂයක් වැනිය.

තථාගතොද්දිඨ එකපදාර්ථයක් මුත් ප්‍රකාශ කිරීමෙහි දී තථ, අවිතථ,
අතඤ්ඤථ වශයෙන් එහි බැඳී ඇති යථාර්ථය ම ප්‍රකට කර ලීම සඳහා
තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ම අනුශිෂ්ට වූ ආනම්මපදනමුදය දෙශනා
ඥානානුකූලවන සේ එක්රැස් කොට යොදා ගැනීම මහාප්‍රාඥයන් වහන්සේ
විසින් නිර්දේශ වූ මහානිද්දෙසපාලිය සිංහලභාෂාවෙන් ව්‍යාකෘත (සන්ත)
කිරීම ධර්මිකය - ශබ්දශාස්ත්‍ර විෂයෙහි නිපුණ වූ අලාංකික ප්‍රාඥයෙකු විසින්
ම කටයුතු බව මෙහි අමුතුව ලා කිය යුතු නො වේ.

ලබ්බා මබ්බෙද්ධමණ්ඩලයෙහි අග්‍රද්‍රම පිළිගෙන මේ දුෂ්කර කාර්ය-
යෙහි ප්‍රතිමත් ව උද්‍යුක්ත වූ ලබ්බම ලබ්බානායක, මොල්ලිසොඩ
ප්‍රචච්ඡේදනාදය පිරිවෙන්නි උපප්‍රධානාචාර්ය පණ්ඩිත සංවිරයන් වහන්සේ
තෙතසර්ගික කාර්යාලයෙහි ඥානශක්තිය මෙතෙක්වමින් ආගතභාරය මැනවින්
උසුලා තිබෙන බව ග්‍රන්ථ කියවනු වන්නට ම පසක් වනු ඇත.

සිංහල, පාළි, සංස්කෘත භාෂාසාහිත්‍යයෙහි ද ධර්මිකයපරිපූර්ණයෙහි ද
හසල බුද්ධිමිතිමයෙන් සහනාත්‍ර වූ ප්‍රතිපාදන ඇති ගුරුගුණාදි සිගුණ
සුත් නිකායාන නිර්භක්ෂාර පණ්ඩිත සංවිරයන් වහන්සේ විසින් මේ
මහානිර්දේශව්‍යාකෘතයෙහි දී පාළිවශයෙන් සුබොධපදයනට ගුහාරිකථනය,
දුර්බොධපදයනට සරලාරිකථනය, අර්ථ සුගම් නැති තත්වී අතිරේකාර්ථ
දුක්ඛී අදි - පුරාතනාචාර්ය වරයන්ගේ ව්‍යාකෘතාර්ථ අනුගමනයෙන්
පාළිපදාර්ථ නිරූපණය පමණක් නොව ආබුනිකානුග්‍රහය ද සිංහලසාහිත්‍ය
පොෂණය ද අපේක්ෂා කොට ඇති බව පෙනේ.

ග්‍රන්ථය හදුන්වමින් සංඥපතසාරාංශයෙන් උත්වහන්සේ විසින් ලියූ
මුඛෝද්දේශනයෙන් ග්‍රන්ථය වදනා ලමින් තදනුගත පර්යේෂණයන් පිණිස
දක්වා ඇති උත්සාහයත්, ඇතැම් විවරකයන් විසින් මහානිද්දෙසපාලිය
පිළිබඳ කොට පහළ කරණ එල්ලමක කරුණු සහිතව නිරාකරණය
කෙරෙමින් ග්‍රන්ථගෞරවය යථා ස්ථානයට පමුණුවා තිබෙන සැටින් පැයසිය
සුතු ම ය.

පරිවර්තක කණීන් වහන්සේ විසින් ම සැපයු ගාථාදීපදසූති ආදියෙන්
සුත් මේ ග්‍රන්ථයෙහි යොධ්‍යාපත්‍ර බැලීමෙහි පණ්ඩිත ශ්‍රී ලංකා බුද්ධික
සංවිරයන් වහන්සේ ද, පණ්ඩිත කිරිමිපිටිසොඩ සුමනසාර සංවිරයන්
වහන්සේ ද සහාය වූහ.

අපගේ අවසාන සංකර්මයෙන් මුද්‍රණයට පැමිණි මෙම මහනිය බමුණෙහි සම්බන්ධයෙන් ස්වායත්තකාරී කරණයෙහි යෙදුනු ත්‍රිපිටකසංකර්ම මණ්ඩලයෙහි සචරයන් වහන්සේ ද ලබකාරජයේ සංකර්ම කාර්යාලයෙහි අධිකාරීහු ද මහාබෝධි මුද්‍රණාලයෙහි පාලනාධිකාරීන් හා අයුක්ත පිරිස ද බමුණෙහි පුණ්‍යමිතිමයෙන් සුබහානි වෙන්වායි ආශංසනය කරමිනි.

පරමාහාර චජීරඤ්ඤ සචර
ත්‍රිපිටක පරිවර්තක කාරකසභාවෙහි ද
සංකර්ම මණ්ඩලයෙහි ද
සමපාදක.

ත්‍රිපිටක කාර්යාලය, බමුණාගම විද්‍යාලය,
දෙමළුවතොඩි, කොළඹ 9.

සංඥාපනය

ගො පබ්බජි ජාතිසතාති පඤ්ච
පභාය කාමාති මනොරමාති,
තං විතරංගං සුසමාහිතින්ද්‍රියං
පරිනිබ්බුතං චන්ද්‍රං සාරිපුත්තං.

මහානිදෙදස:

අප බුදුන් බුදු වූ බම්සස් පවත්වා පිළිවෙළින් ඉසිපතන වේථවන ජේතවන ආදී විහාරයෙහි වෙසෙමින් උත්තම පාත්‍රයන්ගේ වශයෙන් වදල ගමිණී වූ අළු - ව්‍යාඤ්ඤාන සමපන්න සුත්‍රපදයන්ගේ උත්තානිකරණය සදහා සවුපැරුම්නැණ කෙල පැමිණි බම්සෙතෙපි සැපිසුන් මහරහතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කළ බම්බිහාගය නිදෙදස නම් විය.

“පාඨො පිසිටොති නිදෙදසො තත්තාමපිසෙසිනො ව” යි එ නිදෙදස නම් කීමැයි දක්වති: ව්‍යාඤ්ඤානපාඨ අත්ථපාඨ යයි දෙ ලෙසින් සිටි පාඨ විහාර විසින් එලවා දක්වනු නිදෙදස නම්. නිදෙදස සහසා කළ භ්‍රෂ්ඨ ද උපමාර විසින් ‘නිදෙදස’ නම් වේ.

එහි ව්‍යාඤ්ඤානපාඨ ‘අභිඛර - පද - ව්‍යාඤ්ඤාන - ආකාර - නිරුත්ති - නිදෙදස’ යැයි සඟෙකි. අත්ථපාඨ ‘සංකාසන - පකාසන - විවරණ - විභජන - උත්තානිකරණ - පඤ්ඤානති’ යැයි සඟෙක් වේ.

එහි දු පරිපුර්ණපදය හෝ, පදවයව වූ වණිය හෝ, ඵකාක්ඛරපදය හෝ අක්ඛර යැ. විහසාසනන වූ අළුඤ්ඤානක අක්ඛරපදය පද යැ. පදය ව්‍යාසන කොට පාල කරනුයේ ව්‍යාඤ්ඤාන යා= වාක්‍ය යි. එ පදයෙන් අවිසුක්ක වේ. වාක්‍යසංඛ්‍යාත ව්‍යාඤ්ඤාන තත් අසුරින් විහාග කරනු ‘ආකාර’ නම්. ආකාරාභිතිතපදයාගෙ නිර්වචනය නිරුත්ති නම්. නිරවණේෂ කොට විහාර කරනු නිදෙදස නම්.

සවාදුරුම අළුපාඨයෙහි සැකෙවින් අරුත් දක්වනු සංකාසනා යැ. මතුයෙහි කියැවුණු අරුත් පළමු කොට දක්වනු පකාසනා යැ. සැකෙවින් කී අරුත් විහාර කොට කියනු ද, වරක් කියන ලද්ද වටාලා කියනු ද විවරණ නම්. එ විවරණය විහාග කොට දක්වනු විභජන නම්. විවෘත වූ අළු විහාර කරනු, උපමා එලවා දක්වනු උත්තානිකරණ නම්. දහම් අසනුවන් සොමිතස් දනවා නොසිසුම් නුවණැතියන් නුවණ තිසුණු කරනුයේ පඤ්ඤානති නම්.

පාඨය වැළින් සංකාසනාසිත ව්‍යාඤ්ඤානසාධනාදී විසිනුදු, අළුය පාඨාළු සම්භාවාළු න්‍යායාළුදී විසිනුදු අනේකප්‍රකාර යැ. ඒ ඒ පාඨාළු මැනවින් දැන සිටියේ පරවාදීන් විසින් අනභිගවතිය වේ. මෙසේ අළු ව්‍යාඤ්ඤාන සමපන්න කොට වදල තෙසින් ‘මහාපඨවි, මහාසමුද්ද’ සෙසින් මහත් වූ නිදෙදස නුසි මහානිදෙදස නම් වේ. තෙල මහානිදෙදසය බම්සෙතෙපි සාරිපුත්තභවතෙරණුවන්ගේ ප්‍රඥාමහිමයෙන් පහල වූයේ වෙයි.

බුදුන් යමාමහපෙළහර පෑ තව්තිසායෙහි පබ්බතාබ්බුල්සලස්තෙහි වැඩහිඳ විජමච්ඡා චදුරා සකස්සුර දෙරට බට කල්හි, සැරියුත් මහරහතුන් හැමට පලමු කොට බුදුන් වැඳ සිටියන්ගේ ප්‍රඥානුභාවය පෘථග්ජන පඤ්චකාදී ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් පැහැරැගියෙන් එ අභ්‍යන්තරාත්මන විසිනුදු, එහි මැ බුදුහු ‘පෙරන් ශාරීපුත්‍රයෝ පඤ්චරාතියතයෙහි නවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වෑ මහාප්‍රාඥ වූහ’යි ආගමන විසිනුදු, ප්‍රඥයෙහි විඤ්චයිතායෙනුදු, ගුණාතිරෙක සෙසිනුදු “එතදංගං භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං පඤ්ඤාවන්තානං යදිදං සාරිපුත්තො”යි තෙරුන් අග්‍රසථානයෙහි තැබූහ.

“ගඛ්භාස වාලුකා ඩියෙ උදකං ඩියෙ මහණණ්ඩවෙ
මහිසා මහතිකා ඩියෙ ලකෙකින මම බුද්ධියා”යි

ඥානගථිතා කිරීමෙහි සමථී වූ තෙරණුවෝ “සාරිපුත්තො භික්ඛවෙ මයා පවත්තං ධම්මවකං අනුසාවතොති” යි බුදුන් විසින් පසස්තා ලදහ. යම්සෙ සක්විති රජක්හු විසින් පවත්වන ලද ආඥාවක්‍රය පරිණා-යක-පුත්‍රරත්නය අනුප්‍රවේන කරනුයෙ සේනාපරිණායක වෙ ද, එසෙසින් සභ්බුද්ධිමත්වර්තින් විසින් පවත්වන ලද ධම්මක්‍රය අනුප්‍රවේන කරනුයෙන් සැරියුත් තෙරණුවෝ ධම්මසේනාපති වූහ.

“සෙවෙථ භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තමොග්ගලානෙ, හරථ භික්ඛවෙ, සාරි-පුත්තමොග්ගලානෙ” යනාදින් බුදුහු භික්ඛුන් අමතා සැරියුත් මහ මුගලන් දෙ තෙරණුවන් සෙවන හරන කරන සේ විධාන කොට “ඔබ පණ්ඩිත වූහ. සමුමසරුන්හට අනුග්‍රාහකයක. ශාරීපුත්‍රයෝ ජනනිය බදු වූවාහු සෝවන් පෙළෙහි හික්මවනුවහ. මොද්දලායනියෝ ජනසිතා බදු වූවාහු උත්තමාථීයෙහි හික්මවන්නාහ යි”ද, යළි වෙසෙසින් සැරියුත් තෙරහු චතුරාර්යසත්‍ය විහාර හෙයින් දේශනා කරන්නට පොතොසත්භ”යි ද වදාළහ. මෙසෙසින් ශාරීපුත්‍ර සථවිරයන් වහන්සේ බුදුන් විසින් අනේක සථලයෙහි පසස්තා ලදහ.

සංයෝජනපරියාය ධම්මදයාද අනඛණ්ණ සමාදිට්ඨි ධනඤ්ජානි සච්ච-විහරිත සම්මිතිපරියාය දුටුතර අදි සුත්‍රාන්ත දේශනායෙහි දු සැරියුත් මහරහතුන්ගේ යසහි දෙවිමිනිසුන් කෙරෙහි පහලේ යැ. අථී- ධම් - නිරු-කති - ප්‍රතිගාතප්‍රහෙද වූ ප්‍රතිසංවිද්ධිමයනට උපායගුණ පටිසම්භිද්ධමයාය ද තෙරණුවන්ගේ අසම වූ ධම්මසෙනෙව්ච්ච නිසා පහල විය. ඒ මහා ප්‍රාඥ වූ ශායාකලා වූ ජිනත්‍රජ ශාරද්ධනිපුත්‍ර මහතෙරණුවෝ ධම්මක්‍රය විහාන කොට විශිෂ්ටපාඨනිදේශ වූ මහා නිද්දොසපාලිය ද වදාළහ. එයින් කීහ අටුවා-ඇදුරු උපසෙක මහතෙරණුවෝ:

“සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤ සද්දුකප්පා ජිනත්‍රජජා
ධම්මවකං විහාරෙත්වා මහානිද්දොසමබුච්ඡි” යි.

තෙල මහානිද්දොසය අථීව්‍යඤ්ජන සම්පන්න යැ. ධම්මාථී හෙයින් ගම්හිර යැ. මූඛ්‍ය විසින් ලොකොත්තරාථීප්‍රකාශ කරනු වෙයි. ශුන්‍යතා-ධම්මප්‍රතිසංයුක්ත යැ. ප්‍රතිපත්ති මාගී එල එලවනු වෙයි. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිපක්‍ෂයන් වලගනු වෙයි. යොගාවචරයනට තැණුරුවන් පහලවන තැන් වෙයි. ධම්මකම්මයනට දම් දෙසුම් විලාසිත සදහා විශේෂ කාරණ වෙයි.

සතරවන දක්නාවුන්ට නිසරණ පිණිස සද්පාය දක්වමින් අභිධම්ම දතවනු සදහා ද, තත්ප්‍රතිපක්‍ෂාත් තෙරනු සදහා ද, ගමගිරියේ වූ නොහෙක් සුත්‍රපදයන්හෙ අළු වටරණයෙන් සජ්ජනිකාදයානන්දජනක සදහා ද, සථි ජනයන් කෙරෙහි පතල මහාකාරුණිකයෙකු ඇති අප්‍රතිහත සජ්ජනිකාදයානන්ද ඇති සමාස්තමුද්‍රායෙන් විසින් දල්වන ලද සඬම්මප්‍රදීපය තදබාහය විකාසන තමාගේ සෙනහපරිච්ඡේදයෙන් පස්වැදහ- සක් මුළුල්ලෙහි නො කිවී පවත්නා කැමැති බමිසෙනෙවි වූ ආයුසමත් සැරිසුන් මහතෙරණුවන් විසින් ලෝකානුකම්පායෙන් දෙසන ලද ඒ මහා නිදර්ශන පාලිය බමිසෙනාගාරික අනුද තෙරුන් අසා ඉගෙන ප්‍රථම සමිතිකාලයෙහි ඇසු සෙසින් සමිතායතාරොපිත විය. අනුසමිතික ද වී. (සමන්තපාසාදිකා - 16 පිටුව.)

ගුණවත් බව:

එහි බුද්ධත්වයෙන් ප්‍රථම බෝධියෙහි ම වදල සෙ පෙනෙන කාමසුත්‍රාදි සොළොස් සුත්‍රය බමියාගේ හෙයින් ගමගිරි වූයේ උද්ඝටිතයෙහි ප්‍රායෝගිකව විෂය වෙයි. ගුණවත් වූයේ ප්‍රධානවත් පරමවත් සුත්‍රයන්ගේ වශයෙන් 'අධිකවග්ග'යි බුද්ධකාලයෙහි ම ප්‍රසිද්ධ වූ තුමුයෙ ද වෙයි. මහසාසකයන් තෙරුන් වෙත පැවිදි වූ සිටි සොණකුමාරණන් තෙරුන් විසින් වත්තෙරුන් සමීපයෙහි ම සුත්‍රනිපාත ඉගෙන බුදුන් හමුයෙහි අධිකවග්ග සුත්‍රයන් ප්‍රකාශ කළ¹ බව ද මේ නිදහසෙහි ලා පසු කලෙක බුදුහු සොණතෙරුන් ශිෂ්ටවදන් ඇති හිසුන් කෙරෙහි අගතැන්හි තැබුහයි ද සැලකිය යුතු ය.

එසෙයින් ම බුදුහු 'ඉද්දං පතමේතං ආනන්ද, සකියං භාසිතං පාරා- යනෙ පුණ්ණකපඤ්ඤා'² යි තෙල සදහා මා විසින් පාරායනයෙහි මේ කියන ලද්දේ අභිකුත්තර - නිකනිපාතයෙහි ආනන්ද - සාරිපුත්ත යන දෙ සුතෙහි ම වදල දෑට සාධක සදහා පාරායනසුත්‍රයෙන් කරුණු ඇර- දක්වා ඇත. බමියාගේ හෙයින් ගැමුරු වූ අධිකවග්ග, පාරායනවග්ග බග්ගවසාණසුත්ත යන දේශනායෙහි බැසගෙන සිටි බමිවිත්‍රය විභාග කිරීමටයෙන් අගසවු සැරිසුන් තෙරණුවෝ නිදර්ශන වදලක. එය ප්‍රථමසමිතිකයෙහි මහතෙරුන් විසින් බුදුකතිකායෙහි ලා සමිතාගිත විය. පිටක විසින් දීඝගාණකයන් අභිධම්ම පිටකයෙහි හිණු නමුදු මජ්ඣිමනිකායා සුත්‍රාන්තපිටකයෙහි ලා හිණු. එහි අධිකවග්ගයෙහිදීද 'මහානිදර්ශන' යි ද, පාරායනවග්ග - බග්ගවසාණසුත්තනිදර්ශන 'බුදුනිදර්ශන' යි ද හඳුන්වති.

දීඝනිකායාදී පස්වැදුරුම නිකාය විසින් නිදර්ශනපාලිය බුදුකමහා- නිකායෙහි සහන්තා ලද්දේ ය. සුත්ත, ගෙය, වෙරාකරණ, ගාථා, උද්දන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අභිකුත්තමම, වෙදලල යන නවබහසඤ්ඤාසන- යෙහි නිදර්ශනපාලිය "උභයොපිභවන නිදර්ශන බකිකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මහිලසුත්ත රතනසුත්ත නාලකසුත්ත තුවටකසුත්තානි අද්දංමපි ච සුත්තනාමිකං තථාගතවචනං සුත්තනති වෙදිතබ්බං" යන අටුවාපාඨ ගෙන

1. "සොණතෙරො මුළුතෙර සතෙර එකවැස්සක්ම අවිනාසෙනෙතා අධික වග්ගයෙහි අසායි". (මහාපරපුරුණි) "අමාත් පරානතිකයා ගුණකයා උද්දනාත් පාරාය- නාත් සහසදාචො සෙසලකාථා මුනිකාථා අභිවර්ගයාණි ම සුත්තාණි විසතෙරණ සමරණ සාධනායා කෙරෙයි" (දිව්‍යවදන 12)

2. අභිකුත්තරනිකාය - නිකතිපාත - ආනන්ද සුත්ත.

විකාශයේ ශාරීරිකමුහුණත් සාර්වදේශිකයෙහි සුත්‍රාංගයෙහි ඇතුළු වන සේ දක්වනු ලැබේ. ආවායේ ධර්මපාල තෙරණුවන් විසින් දු තෙතනියකරණ අටුවායෙහි නිදර්ශනපාලිය සුත්‍රාංගයෙහි සමන්විත වන බව කියන ලදී. ඇතැම් ආවායේ කෙතෙක් - විශේෂයෙන් නිදර්ශනඅටුවායෙහි ම ආවායේ උපස්ථාන තෙරණුවෝ “යථාසම්මතං ගාථාවෙය්‍යාකරණං සම්මතං” යි යථාසම්මතයෙන් ගාථාවක වෙය්‍යාකරණාංග දෙකෙහි ඇතුළු වේ යයි දක්වනු ලැබේ. මේ කරුණු ඉදිරිපත් කොට සාරිපුත්තමාහිමියෝ ‘නිදර්ශනෙහි කිසි තැනෙක ප්‍රශ්නව්‍යාකරණ ලැබෙන හෙයින් ඒකදේශයක වෙය්‍යාකරණාංගසමුහයට අවිරුද්ධ වූ නමුදු ගාථාවකසමුහය ප්‍රතික්ෂේප කෙරෙහි. අධිකවග්‍යාදියෙහි එන සුත්‍රනිපාතයෙහි ඇතුළු වූ බුද්ධගාමික ගාථාවකට ධර්මසනෙවයන් විසින් නිදර්ශන මතයක් ම වදාරන ලද්දේ ය. අනිවිභාග සදහා එළවූ මූලගාථා සුත්‍රනිපාතයට ඇතුළත් වූයෙන් නිදර්ශන සංඛ්‍යාවට නොයන හෙයින්.

සංරක්ෂණය:

සමස්තීන්‍යයට නැගිහිට ග්‍රීටික බුද්ධවචනය නො නැසිය දී ආරක්ෂා කර ගැනීම ලක්දිව මහාවිහාරයට අයත් විය. දඹදිවැදි අටුවා ලියන්නට ඇරැඹූ බුදුගොස් තෙරණුවන් සමකීය උපාධ්‍යාය රජවන තෙරුන් විසින් ‘මහාවිහාරයෙහි හෙළවූවා හා ආවායේවාද ඇතැ’ යි කියා එය ඉගෙන අටුවා ලියන සේ උපදෙස් දී එවූ සැටි ද සිහිදිය යුතු ය. චලගමිඛා රජයෙහි බැමිණිවිටාසාය උපන් කල්හි සිංහලෙහි සූත්‍ර වහන්සේ එතෙක් මුඛපාඨයෙන් ම ගෙන ආ තෙවලා දහම් රක්තට ගෙදු පරිශ්‍රමය කෙබඳු ද යනු අටුවා කථාගෙන්¹ දන ගැනිය.

එ දුර්වික්ෂයෙහි සියදහස්ගණනින් ජනයා නැසීහිය කල්හි ගමනියම් ගම් ජනවී ජනශුන්‍ය ව ගිය කල්හි ජනයා නිසා වැටුණු හිසුන් දහස්ගණනින් වැතැපුණු කල්හි මහානිදර්ශනපාලිය පුත්‍රණු කළ හිසුන් කෙරෙහි ශෛව වැ සිටියාහු එක් මැ පැරිදි කෙතෙකි. උහුද සිලවිපන්න වූහ ල. වතුනෙකාසික කියා තෙරුන්ට උපාධ්‍යාය වූ මහාතෙට්ටක තෙරණුවෝ ඉහණධාරණයෙහි නිපුණ වූ රක්තීන තෙරුන් අමතා ‘ඇවැත්නි, තුලන් වෙත මහානිදර්ශන පුත්‍රණු කරව’ යි කීහ. වහන්සේ හෙ පාපයෙක, උන් කෙරෙහි නුගන්මි’ කියෙන් ‘උගන්ව ඇවැත්නි, මම ද කොප වෙත හිදිමි’ කීහ. මැතැවැ වහන්ස, කොප වහන්සේ හුන් කල්හි උගන්මි’ රැ දවල් අතුරු නො කොට හදාර නිමැවූහ. පසු වැ බොහෝ මහතරහු රක්තීන තෙරුන් වෙත ඉගෙන මහානිදර්ශන පවත්වාලූහ.² මෙසෙයින් මහානිදර්ශන නාමයෙන් නොවූයේ ලෙගමානු යෙහි. අලුලෙන ග්‍රන්ථලේඛන සමිතිකීය කරන ලද්දේ එයින් මද කලෙකින් පසුව ය.

කාලානුගතන දුෂිතපාඨ:

මුඛපාඨයෙන් ආ පාලිය ග්‍රන්ථගත වත් ම අනුමුතයෙන් මුඛපාඨයෙහි උත්සාහය තැනී වැ යනු සමයාසිඛා යැ. මුද්‍රණය ආරම්භ වූ පසු ලිවීමේ අපේක්ෂාව හැරවී සැටි මෙහි ලා සාධක යි. නොවියත් ලේඛකයා අතින් ලියැවුණු ග්‍රන්ථය - වෙසෙයින් ම මහානිදර්ශනපාලිය වැනි අනන්‍ය වෘත්ත ඇති වෙව්වනයෙන් ආශ්‍ය වූ ග්‍රන්ථයක් දුෂිතපාඨයෙන් ගතව වීම ආශ්‍යවියෙන් නොවේ.

1. වහ්න අටුවා - සූත්‍රවිකල්පවර්ණනා (314 පිට).

2. සමන්තපාසාදිකා - සංඝකම්මණිකා (503 පිට).

ග්‍රන්ථලේඛනයෙහි පවත් අඩුවා පරිච්ඡින්නය දක්වා මේ දැකුර ඒ ඒ ඇදුරු පරපුරෙහි තැබුණු පාඨානතර අඩුවායෙහි දක්වා ඇත. “ඉතිහාසයේ සිලෙසු අකන්තානො” (96 පිටුව) යන තැන්හි ‘ඉදහං’ යන පාඨය මෙකි.* ‘උදකප්පවා - උදකප්පවකො’ (186), ‘පරියාපුතං - පරියාපුතනං’ (198) යනාදිය විමසන්න.

ග්‍රන්ථානතරයෙහි දු අසමාන පාඨපතනය බොහෝවිට දක්ක හැකි ය. අතනදණ්ඩ සුත්‍රයේ අටලොස්වැනි ගය (620 - 630) නිදෙසපෙළෙහි “අතිවුට් අනනුභිතො” ආදී විසින් එයි. අඩුවායෙහි “අතිවුට් අතිසුඛි, අනුභිතීරි කෙවි පඨනති”¹ යි ‘අතිවුට්’ යන පාඨය ගෙන සුත්තනිපාතය පුත්‍රණ කළවුන් සඳහා ‘කෙවි’ යයි කියන ලදී. එ ගය ම සුත්තනිපාතයෙහි “අනුභිතීරි අනනුභිතො” ආදී විසින් පෙළ කෙළා එහි අඩුවාව “අනුභිතීරි අතිසුඛි, අතිවුට් අතිරි කෙවි පඨනති”² යි නිදෙසය හඳුරනුවන් සඳහා ‘කෙවි’ යයි කික.

සුත්තනිපාත - උදයපුත්තයෙහි හා චූළනිදෙසයෙහි එන ‘පහානං කාමච්ඡන්දනං’ යනාදී ගය බුදුරජුන් විසින් ම “ඉදං ච පන මෙතං සාරිපුත්ත, සකියාය හාසිතං පාරායනෙ උදයපඤ්ඤා” යි අභිභූතතරනිකාය - නිකානිපාත සාරිපුත්ත සුත්‍රයෙහි ද වදරන ලද්දේ ය. අලුවිහාර - ග්‍රන්ථලේඛනයෙහි දී අභිභූතතර පෙළු ලියන ලද්දේ “පහානං කාමසන්දන්දනං” යනු විසිති. මේ වෙනස සඳහන් කරන බුදුගෝස් ඇදුරො “උදයපඤ්ඤා ච එතං පදං පහානං කාමච්ඡන්දනනති ආගතං. ඉධ පන අභිභූතතරභාණ්ඩකෙහි කාම-සන්දන්දනනති ආරොපිතං. තත්ථ ඛ්‍යාත්තමෙව නානං, අනෙතං පන එකො යෙව”³ යි පාරායනපෙළ හා අභිභූතතරභාණ්ඩකයන්ගේ පෙළ හා ව්‍යාඥ-නසෙන් වෙනස් ව කිය සැටි දක්වුහ. මෙසේ ඒ ඒ භාණ්ඩකපරිමපරායෙහි බොහෝවිට ව්‍යාඥනයෙන් වෙනස් ව කිය පාඨ පමණක් නොව කිසි විටෙක අනියෙන් පවා වෙනස් ව කිය තැන් දක්ක හැකි ය. එබඳු තැන්හි සුකති විමර්ශනයෙන් බුදුන් වදාල පාඨය නිශ්චය කිරීම සඳහා අඩුවාව ප්‍රමාණ කළයුතු වේ.

අඩුවා නිපැදවීමෙන් පසුව ද වරින් වර ලිඛිත දෙය නිරුකරණයෙන් පෙළ ගුණි කළ සැටි දක්නට ලැබේ. ධාතුසංඝන මහරජු (බු: ව: 1004-1022) හිසුන්ව සභිත්‍ර කොට ත්‍රිපිටකසභිත්‍රයක් කළ බව සඳහන් වෙයි. ⁴, මේ ත්‍රිපිටක සභිත්‍රය පාඨශෝධනයෙන් සකස් කිරීමක් වියයුතු ය. පරිසවෙද අඩුවාව කළ මහානාම තෙරුන් වැනි ත්‍රිපිටකධාරී මහපඨි වරුන් එකල වැඩිපිටි බව ද සැලකිය යුතු ය. සාරන්දීපනී විනයවිකා-යෙහි සත්‍යසාධිත ග්‍රන්ථයක් ගැන සඳහන් වෙයි.⁵ මේ ද හිසුන් සිග-නමක් එක්වැ කළ ත්‍රිපිටකසංඝාධිකරණක් වියයුතු ය. මේ ශෝධන කාලය සඳහන් නො වනුදු සාරන්දීපනී රචනාවට කලින් මහපෑරකුම්භා රාජ්‍ය සමයෙහි මැ හෝ ඊට නුදුරු කාලයෙක විශ් හැකි ය. මහනුවර රාජ්‍යයේ අවසානභාගයෙහි මොරගොඩ බිම්බකබ්බු මහාතායක ගෙරුණුවන්

* අඩුවා යෙහි දක්වූ විසදයපාඨ මේ සංස්කරණයෙහි පුරාණපාඨ යි ලකුණු කොට ඇත.

1. නිදෙස අඩුවා - 212 පිට.

2. සුත්තනිපාත අඩුවා - 455 පිට.

3. මහොරථපුරණී - නිකානිපාත වණ්ණනා.

4. මහාවංශ - 38 - 44.

5. සාරන්දීපනී - (158 පිට).

විසින් අතිශයින් ආකූල වූ තුබූ මහතිදෙස්පෙළ ගුණි කරන ලද්දේ සි සඳ හත් වේ¹. නිදොසපාලය ව්‍යාකූල වී ඇති සැටින් නුගතුන් අතින් පොත් ලියැවීමේ අතිවේ විපාකාත් දූතෙක්‍රයේ මහාතිදොස පැරණි පිටපත් බලන කල්හි ය.

තෙවලාපෙළපොත් මුද්‍රණයට වැටෙත් ම නිදොස පාලිය ද නොයෙක් වර මුද්‍රණයෙන් පළවිය. බුරුම අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ පැරණි පොත ද, ජට්ඨසංඛ්‍යායනායෙන් සංස්කරණය කොට මුද්‍රණය කළ පොත ද, සිගමිරි තායි අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ පොත ද, එංගලන්තයේ පාලිපොත් සමාගම් මගින් සකස් වූ මුද්‍රණය වූ පොත ද මේ රට සිංහල අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ දෙ පොතක් ද දක්නට ලැබේ. මෙයින් ඇතැම් පොතෙක ප්‍රමාණවත් සංස්කරණයක් ඇත ද මූලසංගීතියෙන් ඇත් වූ හිසගසි සිතෙන පාඨ බෙහෙවින් දක්නට ඇත.

සිංහලපරිවෘත්තය:

දෙදහස්පන්සියයේ බුද්ධිජයන්තිය නිමිත්තෙන් පිහිටවූ බෞද්ධමනෙලය ත්‍රිපිටකය හෙළබසින් පළ කරවන්නට සම්මත කෙළෙන් මහාතිදොස පාලිය සිංහලයෙන් තබාලීමේ බර අපට පැවැරිණි. එහි ලා නිදොසපාලිය ලිහිල් හෙළබසට තබාලීම මතුයෙක් අභිමත විය. එතෙකුදු වත් නිදොසපාලියෙහි ගැඹුරු අරුත් ඇති බව ද, විෂයමහත්තය ද හේතු කොට පරිවර්තනය පහසු කාශ්‍යීයෙක් නො වී ය. අප ඇදුරුපාණන් කුළුණුඅමායෙන් මේ දුෂකරයෙහි ශක්ති ලද්ද්මහාසි සිතමි. පරමෙසුජ්‍ය රසිගම නාගිමිපාණන්, එල්ලාබල ශ්‍රී සංඛිච්ච නාගිමිපාණන්, පණ්ඩිත හල්තොට හිටිමානඤ මහතෙරපාණන් යන දූතට අපවත් මාගේ අවාශ්‍යී ප්‍රාචාර්‍ය-වරයන් මා සතතා ශ්‍රියමාණ වන්නා බන්දනයි ද ඒ. ගුරුප්‍රසාදයෙන් මෙ පරිවර්තනය නිමගම් වී යයි ද සිතමි. දූතට ප්‍රවචනොදය පරිවෙණාගි-පති අභිද්‍යායාසී මහාතායකමාගිමයන්වහන්සේගේ කාරුණික අනුග්‍රහය ද මෙහිලා අත්‍යන්තොපකාරී විය. නිදොසපාලි ව්‍යාඛ්‍යාතය සෙයින් ම සංස්කරණය ද මහත් ආශාස උපදවන්නෙකි. අප කිසෙයින් වැයම් කළ ද මෙහි නො පාලව හිස තැන් නෙළි කොට යථාස්ථානයට පමුණුවාලුවාහු දෙමටගොඩ බමිදුතාග්‍රම විද්‍යාලයාගිභවර වූ දඬිනවිශාරද පරවාහර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥානාභිධාන උපාධ්‍යායභූත, කොළඹ නවකෝරළයේ ප්‍රධාන සභික නායකසාමිඥයන් වහන්සේ යැ. යථාස්ථියෙන් ම දඬිනවිශාරද වූ ඕබ්බේ ශාස්ත්‍රාශාසනඥතය මේ ව්‍යාඛ්‍යාතය එළවත් කළ සේ කියමින. ත්‍රිපිටකසංස්කාරකසභායෙහි උත්තරිතරමණඛිලයෙහි වූ අභගමහාපණ්ඩිත බළන්තොඩ ආනන්දපෙමනෙය මහාතායක සාමිඥයන් වහන්සේ හා දක්ෂිණලඛිකාවේ ප්‍රධානසභිකතායක බුරුකිර විද්‍යාචන්ද්‍රපරිවෙණාගිපති සාහිත්‍ය සරසවි පණ්ඩිත කෝදුනොඩ ඥානාලොක සංවිපාදයන් වහන්සේ හා මෙහි ලා දුෂකරසාහයෙහි අපට අත් දුන්නයි කාතඤ්ඤාපුරික වූ පටසමහ.

මුද්‍රණ අවසානවට පැමිණි කල්හි මහතිදෙස්පෙළ තවදුරටත් ගුණි කළ යුතු සේ දූතෙන්නට විය. ගාථාපදයන්හි නැගිහිය දහම්පෙදෙස් විභාග කරනු සඳහා ත්‍රිපිටකයෙහි නානාස්ථානයෙන් අළු බුදුවදනින් හා, බමිසෙනෙවියන් බුද්ධිමතානුසාරී වූ තමන් වහන්සේ මෑ වදළ දහමතය සියෙන් හා සංඛිකර්ණ වූ සිටියෙන් කිසි තැනක් යථාස්ථානයට

පමුණුවා ගැනීම ඉතා දුෂ්කර විය. 212, 578 පිටුවල දක්නට ලැබෙන 'නිගුමං ගච්ඡති' යනපදයෙහි සිට 'වෙනතාධාරං ගච්ඡති' යන පදය අවසන් කොට ඇති පද පන්තිය ලිඛිත - මුද්‍රිත හැම පිටපතෙකිනි මැ එකිනෙකින් අසමාන වූ අතිශයින් ව්‍යාකූල වූ පැවැත්ම. මෙහි එක ඇතැම් ස්ථාන තාම ජාතක විමානවත්තු ආදී පාලිපොත්හි ද මත්ස්‍යපුරාණ වාගන්තපාදී සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි ද ශබ්දප්‍රයෝග දක්වනු සඳහා පාණිනී වාඤ්ඤා කාන්‍යායන ව්‍යාකරණයන්හි ද දක්නා ලැබේ. මෙය සකස් කිරීම සඳහා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකයන්ගේ සහාය වූ විද්‍යෙදය විශ්වවිද්‍යාලායී-පති පණ්ණින වැලිපිටියේ සොරනාග්‍රිමාන නාහිමිපාණන්ගේ හා පුරවිද්‍යා-කාරී අ:වායඪී සෙනරත් පරණවිතාන මහතාණන්ගේ උපදෙශ ඉවහල් විය. මෙහි දී Sylvain Lévi මහතාගේ (Ptolemée), Le Niddesa et Le Brihat kathā* නමැති ග්‍රන්ථය ද ප්‍රයෝජනවත් විය. එහි 'නිගුමං ගච්ඡති' යනු පවත් ගෙන 'මුලපදං ගච්ඡති' යන්න දක්වා ඇති සුවිසිවපද රූභව්‍යාමයෙන් දක්වූ බව අවුවාගෙන එය. එකල්හි 'මරුකන්තාරං' යනුයෙහි පවත් කොට ඇති එකොළොස් පදය මාහිතාමයෙන් ගත් සේ කියවනු වෙයි. පරණවිතාන සූරිහු එ ද ජනපද නාම යයි සලකති. උත්තරපථ දක්ෂිණාපථ ආදිය මෙහි. 'නාමය මහාසමුද්‍යං පකඛ්‍යදති' යි මුහුදු තැරැ යන බව කී හෙයින් ද, අන්තිදින ආසියානු දූපත්වලට ඉදිකරනු වෙලෙහි හි ය බව පෙනෙන හෙයින්ද* යි සංකල්ප දක්වති. තවද සියමිරටෙහි මුද්‍රිත පොතෙහි එන හෙයින් ද Lévi මහතාගේ යට දක්වූ ග්‍රන්ථයෙහි නිගමනයන් අනුව ද මේ සංකල්ප රණයට (212 පිට) ඇතුළුවන 'අලුසඤ්ඤා ගච්ඡති' යනු අසානපතිතයක් බව පසුව පෙනීයයි ය. සිංහල - බුරුම පොත්වල නො දක්නා ලැබෙන මේ පදය කිසිවකු අනුභවෙන් එකතු කරන ලද්දෙකි. අවුවාගෙහි කී සුවිසි පදයබ්‍යාව ද මෙයින් විරෝධ වනුයෙන් එය හලසුතු සේ කියමින.

පාඨානතර:

බමුවක්‍රය විහාග කරනු විසින් නිද්දෙස වදාල සේ යට කියන ලදී. මහතෙරණුවා ත්‍රිපිටකය සාකල්‍යයෙන් අලලා නිද්දෙස වදාලන. බ්‍රහ්මාපිනි ගේතුසගත් දුරාභිතයෙහි සිට ම මහානිද්දෙස පාඨානතරයෙන් ගනන විය. මෙතෙක් සංස්කරණය නො ලත් පාඨ ද දක්නට ලැබිණි. බුරුම සංස්කරණයෙහි "විරය, පරිවිත, විතමිඤ, සෙබ" ආදී ඇතැම් ශබ්දයෙක් හැම තැනෙක ම "විරය, පරිවිත, විතමිඤ, සෙකබ" යනු විසින් පෙළ යොදා ඇත. දෙශනාපාලියෙහි වූ කලී වීර බව 'විරය' යි සිටිනු මැනැවි. එයගත් එක් මැ දේශනයක උපන් සංස්කෘත මාගධි වැනි භාෂාවන්ගේ ශබ්දරූප සංකල්පය නිතැතින් සිදුවන්නෙකි. 'ආයඪී - වියඪී - ඊයඪීපථ' ආදිය වැනි සංස්කෘතශබ්ද අර්ථය - විරිය - ඉරියාපථ' ආදී විසින් මාගධි වතරට ආයෙ වන. පරිවිත - විතමිඤ යන ශබ්ද එසේ ව්‍යවහාරයෙහි යුක්තියක් මැ තැන. ශෙකෙ - සෙබ - සෙකබ, උපෙකෙ - උපෙබ - උපෙකබ, අතපෙකෙ - අතපෙබ - අතපෙකබ, ආදිය වැනි වෛකල්පික රූප මාගධි-යෙහි එයි. එහි සිංහල ආවායඪීවරයනට සෙබ වැනි ශබ්දරූප අහිමින වූ සේ යැ.

'දුරෙ විදුරෙ ... අනාසනෙන වචකට්ඨ (40 පිට) යන තැනිති 'විවෙ-කට්ඨ'හි ඡට්ඨසඤ්ඤා සංස්කරණය වෙයි. මේ 'දුර' නිද්දෙසය වූයෙකුදු ව්‍යවකාම ශබ්දයට අනුරූප හෙයින්ද 'කායවිවෙකො ව වචකට්ඨකායානං' යනාදී පෙළ හා සැසඳෙනුයෙන් ද 'වචකට්ඨ' යනු මැ ගුණරූපය කොට ගනුමින.

* පොතේ 215 පිටුවේ 1 අංකය ලිපියේ මෙය "Ptolemée Le Niddesa Et le Brihat Katha" යි පෙදි නිසිලියේ වැරදීමකි

මෙහි 62, 164 පිටුවල 'ත ව කෙනවි කොවි හායති' යනාදි ගැට 'හඬකබ්බා' යන රූපය 'ගනිබ්බා' යි ද, 'පහවකා' යනු 'පතාවකා' යි ද සංසකරණයන්හි එයි. අටුවා බලා ඇපි මෙසේ සකස් කළමුතු. 30, 650. 'තසංයං පච්ඡිමකොටි' යනාදි ගය ද හැම සංසකරණයක් හා පිටිපතක් හා ව්‍යාකූල වෑ එයි. එය නහා ගත් පෙළකුළු නොවූයෙන් අටුවා සැකැදීමෙන් සංසකරණය විය.

පසුර සුත්‍රයෙහි දෙවැනි - තුන්වැනි ගාථාවල 'අපාසදසමිං අපාසදො' යන පාඨ බොහෝ සංසකරණයන්හි 'අපාහතං, අපාහතසමිං' යි 'හත්' බාහුයෙන් ජපත් රූපය ඉඬාපාඨ සේ යොදා ඇත. ඇපි එය 'දුරුතනං දුබ්බාසිතනති අපහරනති, යන නිද්දෙස බලා 'සදබාහුතිපාතන රූපයක් කොට ගනුමුතු.

අතනදණිසුත්‍රයේ හෙවැන්නෙහි 'සමනනමසාරො ලොකො' යන පදය - ගෙ නිද්දෙසයට පැමිණ නිහර ද දක්වන තැනැටි බුරුමි පුඬ්භියෙහි 'සෙන - කචෙත්ථ' යි රූපයෙක් එයි. ඇතැම් සංසකරණයෙක 'සෙනකචෙට්ඨා, සෙන ගචෙත්ථ' යන රූප ද වෑනෙයි. හෙළවරණගස කියැවෙන 'සෙනවසාකා' ශබ්දයෙක් සකුයෙහි එයි. එය මාගධියෙහි 'කච්චි, ගච්ච' යන රූපයෙකින් සිටිනු ශබ්දබිම් නො වෙයි. එය ප්‍රාකෘතානුරූප වෑ 'සෙනච්ච්ච' යි ගෙදුටු මතා සේ ඇපි කියමුතු. හෙළවරණගස යැ යත් අළු යි.

මෙසෙයින් "ව්‍යථිනො (8 - පිටු) පට්ඨකු (42) දුරුඬ්භි (44) දිට්ඨ - පුඬ්භිකා (120) ගට්ඨා (218) පසබ්බෙකාසි (264) පට්ඨාති (318) පතිඤ්ඤාති (324) ලිප්ඨාති (328) පුත්ථිඤ්ඤාති (410) මගව්‍යාකාසං (528)" යනාදිය ද මේ සංසකරණයෙන් සකස් වී ඇත මෙබඳු අතර පාඨයොබන දු අබො - ලිඛිත පාඨයෙන් දන්නේ මැනැවි.

පරවෘද්:

ද්විතීය සඛ්‍යායනාවෙහි දී ස්ථවිරභික්ෂූන් විසින් බැහැර කරන ලද වැදූරට වැසි දසදහසක් පමණ අබිමිවෘද්දි පාපභික්ෂූහු පක්‍ෂබල ලැබ මහාසංගීති තම් වූ සඛ්‍යායනාවක් කළහ. වජ්ජිත් ස්ථවිර භික්ෂූන්ට විපක්‍ෂ ව ගිය සැටි ශාසන - ඉතිහාසයෙහි එයි: ඒ මහාසංගීතිකයෝ බුදුසසුන විලෝම කළහ. මහකසුප් ඇ මහරහතුන් කළ මූලසංඛ්‍යාගය බිඳ අතරින් සංඛ්‍යාගයක් කළහ. මූලසංගීතිකයෙහි පිටක - නිකාය - පණ්ණාස - වග්ගාදි විසින් අත් තැනෙන සංඛ්‍යා කළ සුත්‍රය අත් තැනෙන තැබුන. විතයෙහිත් පඤ්ච නිකායෙහිත් බමෝථි බිඳෑලුන. ආමායාර්ථපරායෙන් සුග්ගතිත නොවූයෙන් පට්ඨාසදශිත යැ නිපට්ඨාසදශිත යැ නිතාථි යැ නෙයාථි යැ යන මේ නො දත්තාහු අනෙකක් සදහා වදල කරුණ අත් තැනෙන තබා - ලූහ. උහු ව්‍යඤ්ඤාත්ථායයෙහි සිටි බොහෝ පෙළඅරුත් තසාලූහ. හැමුරු වූ සුත්‍ර - විතය එක්දෙසක් හැර පියා සුත්‍ර - විතය ප්‍රතිරූප වූ අත් දහ මක් සහසාලූහ. පට්ඨාර යැ අඤ්ඤාඬ්භාර (-පදහාජනිත) යැ අභිබම් ඡෙට්ඨක - රණසෙකා ප්‍රතිසංවිත් යැ නිර්දේශ යැ ජාතකයෙන් එකදෙසෙකැ යන මෙතෙක් දහම් උහු හැර පිහ. විශෙෂයෙන් මේ නිද්දෙසය ද ඔවුනට නො වූ බව මෙහි ලා සැලැකිය යුතු ය. මේ කියන ලදි:

'පට්ඨමතිදඤ්ච නිද්දෙසං එකදෙසඤ්ච ජාතකං,
එතතකං විග්ගාජෙත්ථාන අඤ්ඤාති අකරිංසු තෙ"යි1.

වජ්ජිත්ගෙ එ සංගීතිකයෙහි මූලහෙතුව වූයේ ස්ථවිර භික්ෂූන් ප්‍රතික්‍ෂෙප කළ අකපටිය දශවසතුන් පිහිටුවාලීමි යැ.

පටිපමතිද - නිදේශසාදිත හඵයෙ ඔවුන් කෙරෙහි ඵ පුත්‍රණු කළවුන් නො වීම යැ, බුදුසසුන් පිහිටුවාලන සැදුහැ උන්ට නො වී යැ. උසු ප්‍රති-පතැ ගරු නො වූහ. දහම් මයාදි බුන්හ. මේ දක්වා විවිධ බමි-ප්‍රතිරූප තැනෙනුයෙ එකෙහිති.

පෙරදිග බෞද්ධ චූළණින් පෙනිසිටි ශාසනප්‍රදායිනු මතු නො වෙති. සදකත්පහණ පුජගල් කළ මලදුන් සෙසින් දහමිරස අගය නො කළ අවරදිග විවාරකයො ද සාමාලයයෙන් ගෙන ත්‍රිපිටකය විවේචනය කරන්නට වූහ. උන් මුතු යයි නසා පැබළිකවු වැලැඳගත්තා අදබලුන් සෙසින් බුන් සැදුහැති කාමවාටි බුදුනුවනුදු පිසින් අත්‍යයන්ගෙ බස් හුවා පානු දක්නට හැකි ය. අත්‍යයන් සසුනට කෙතෙක් නිසා දුන ද ඉන් වන මහත් සැකියෙක් නැති. සසුන්හි වැද, එහි මැ ලැටා, එහි මැ රැකෙ-නුවන් තමා වරදවා ගත් පෙළ අරුත් ජනයා හමුගෙහි තබනු මහත් වනසෙකි. 'මෙහි මැ උපත්තෙ සසුන් වනසා' යයි වදාල බව ද සිතිය යුතු ය.

1. "මහානිදේශය යයි කියනු ලබන්නේ අවිකම්මකයෝ පරණ අටු-වාටට ය.

2. මහානිදේශය - බුලතිදේශය දෙක සුත්‍රනිපාතයේ වර්ග දෙකක අටුවාවක් හොඳින්ම පැහැදිලිව තිබියදී පෙළපොත්වලට ඇතුළත් කිරීමෙන් පෙනියන්නේ කුදුගොත් සහිත පසුකලක පෙළට එකතුකරගත් බවයි.

3. මෙය වතාහි සුත්තනිපාතයේ කොටසකට ලියු අටුවාවකි.

4. සිංහලඅටුවා ලියන්නටත් පෙර තෘතීය සංගිතියටත් පෙර ලියන ලද්දකි.

5. මෙය අගසම් සැටියුත් මහතෙරුන්ගේ කෘතියකැයි කියන නමුත් ඒකීම පිළිගැනීමට තරම් කරුණු පෙනෙන්නට නැත.

6. මේ පුරුණ අටුවාව පසුකලක කුදුගොත්සහියේ පෙළට ඇතුළත්-කරගත් බැවින් බුද්ධභෝගවායාසීයන් අටුවා ලියූ කාලයේ දී සුත්තනිපාතයට නැවත අටුවාවක් ලියා තිබේ.

7. නිදේශපාලිය සුත්‍රනිපාතයෙන් ගත් සුත්‍ර කීපයකට අභිකථා-සිරිපයෙන් කළ විවරණයෙකි.

8. පටිපමතිද - නෙතතිපාකරණාදිය අභිකථා සිරිපයෙන් නො තබා පෙළට එක්කිරීමට ඇති හේතු නො පැහැදිලිය.

9. දැන් පෙළ පොත්වශයෙන් ගණන් ගෙන තිබෙන පටිපමතිද මහාසත් මහානිදේශයෙන් ඒ අටුවාවලින් දෙකක්ය."

මේ දක්වන ලද්දේ නිදේශපාලියට නසාලන බ්‍රංසන මතුවෙයි. මේ දක්වා මහතෙරවරුන් 'සසුනට නිසා දෙන ඇදුරෙල් හෙළාදක්නා වරාකයනට අනුකම්පා කටයුතු ය' යි කියනුද දහමිරසියන් පසුබස්වන, නවිතයන් නුවණැස අදුරු කරන, සැදුහැකියන් විසංවාදන කොට පිළිවෙතින් තෙරන මේ වදන් මහත් බු අත්‍යාගතයට වැටෙන හේ දක්ක යුතු වෙයි.

මහාසංඝඝාතයෙහි සංඝඝාත වූ ත්‍රිපිටකයට බුද්ධානුමත වූ අටුවා ද එකල්ලි මෑ සංඝඝාත විය. අටුවා ප්‍රමාණ කොට මෙසේ කියමින. තෙවලා පෙළෙහි බුදුන් වදන දුටු මතු තො වෑ සාප්පුකාදි මහසච්චන් වදන දහවූද, සුත්‍රකථාදිය සවතා කොට දක්වනු සඳහා සංඝඝාතකාරකයන් අලුතින්ද කථා ආදිය ද, වෙනත් දේවමානුෂ්‍යයන්ගේ බසුද, දෙවැනි තෙවැනි සංඝඝාතයෙහි ඇතුළු වෑ ගිය සුත්‍රප්‍රදේශය ද ඇත. බුද්ධදේශිත නොවූ යම් මෑ බසෙක් එහි සැඟවුණේ නම් එහිම 'මේ අසුචල්ලු විසින් අසුචල් කරුණු සඳහා කියන ලද'යි හෙළි කොට දක්වන අටුවා ඇදුරක් කුදුගත් සහිය යම් කවර ශ්‍රවණයක් හෝ නිද්දොසපාලිය මෑ නො පසු වෑ රචනා කොට පෙළට ඇතුළු කරන ලද නම්, එ බව නො වලඟා කියනු ඇත. තොහොත් යම් කිසි ශ්‍රවණයක් වේවයි සුත්‍රප්‍රදේශයක් වේවයි අමුතුවෙන් ගොතා රහසි වෑ ත්‍රිපිටකයට ඇතුළු කිරීමෙහි ශක්තියෙන් කවරක් හට තිබිණි ද? සථවිර ගිණුනට එබඳු කවර අවශ්‍යතාවයක් හෝ වී ද? යම් කවරක් හු හෝ 'මේ බුදුදහම'යි අලු ද මහාපදෙයෙහි නොවැටේ නම්, විනය පිණිස නො පවත්නේ නම්, ධර්මයෙහි නො සැසඳේ නම්, එ බැහැර ලකුණු ආවායච්චංශයෙහි ආ සිටිති. දැන් යට කී බුද්ධත්වයන් විමසා බලමින.

1. නිද්දොසපාලිය ධර්මසෙනෙවියන් විසින් සුත්‍රපිටකයෙහි බැස සිටුවා තෙත්ස් සුත්‍රකෙතකුත් සඳහා ධර්මවක්‍රය විශාල කෙරෙමින් වදන නිද්දොසයයි කියන ලදී. නිද්දොසයෙහි හා අවසානපාලියෙහි හා වෙනස්කම් ඇත: 'බුදුන් වදන එ එ දහම්පද තඟාගෙන උද්දොස නිද්දොස පටිනිද්දොස විසින් විනාග කොට, අවසානයෙහි නිගමනය කරනු නිද්දොසපාලියෙහි ආ දේශනාක්‍රම යි. එ මෙසේ යැ: 'කාමං කාමයමානස්සාති' යනු කාමසුත්‍ර චූල්පදය උද්දොස කළ අසුරු යැ. 'කාමා'ති උද්දොසයෝ දො කාමා: වච්ඡා-කාමා: ව කිලෙසකාමා: ව' යනු උද්දොස පදය නිද්දොස කළ ආකාර යි. යළි 'කතමෙ වච්ඡාකාමා, මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා'. යනාදිය එ නිර්දේශ පද්‍ය පටිනිද්දොස විසින් බෙදු සැටි යැ. ප්‍රතිනිර්දේශවසානයෙහි 'ඉති කාමං කාමයමානස්සාති' 1 යි නිගමනය වෙයි. නිද්දොසපාලියෙහි ආ ධර්මවිනය මෙසේ දත යුතු ය.

අටුවාව වූ කලි මෙයින් වෙනස් වූ පාලියකයෙකි. එ ගාථාපදය ම අටුවා කළ සැටි මෙසේ යැ: "තත් කාමනති මනාපියරූපාදි තෙහුමකධමම සංඝාතං වච්ඡාකාමං, කාමයමානස්සාති ඉච්ඡමානස්ස, තස්ස වෙ තං සම-ඡකිති තස්ස කාමයමානස්ස සත්තස්ස තං කාමසංඝාතං වච්ඡං සම-ඡකිති වෙ, සවෙ සො තං ලභතිති වුත්තං හොති" 2 යි. යට දක්වූ නිද්දොස පෙළක් මේ සුත්‍රනිකාන අටුවාවක් විමසන්නකුට නිද්දොස හා අටුවා හා දෙකේ ඇති අන්තරාය පෙන්නු ඇත. තවද අටුවායෙහි කිසි තැනෙක මෙසේ අතී දක්වීමෙන් නො නැවැති අනේකාකාරය ද කරන ලද්දේ යැ. එසේ ම අවශ්‍ය තැන නිරූකති පදවිනය හා ලක්ෂණ රසාදිය ද හෙළි කරන ලද වෙයි. මේ කී අවසානපාලියෙහි නිද්දොසපාලියෙහි නො ලැබෙනුයෙන් එය පැරණි අටුවාවක් නොවන බව සැලකිය යුතු ය. "පෙළ නම් වාචනාමයක කොටැ තබන ලද" යන ධර්මපිටකවූ ගැටපද සත්‍යයෙහි කියෙත් 'නිද්දොස' වාචනාමයකයෙහි සිටියේ නු යි පාලි නමින් මෑ ගත්තට තිබි වෙයි. අටුවා ඒ සැටියෙන් නොසිටුවේ වෙයි.

2. “කුදුගොත්සහිය පසුකලක පෙලට එකතුකරගත්බව පෙනියන්-නේය”යි කියති. කුදුගොත්සහිය ප්‍රථම මහාසංගීතියේ දී මෑ සමිතිවල වූ සේ තව කෙනෙක් දකිති. අවුවා ඇදුරෝ එ මෑ දුටහ. හෙළවුවා ලියු මිහිදු අතුවැස්සෝ හෙළඇදුරෝ ද ද්විපත්‍රසාදක බුද්ධිකල්‍යාණ මහාමිහිදු මහතෙර හිමියන් කෙරෙහි එ මෑ උගත්හ. ඔබට ද මොහොලිපුත්තනිසා මහතෙර ණුවෝ උගත්වාලුවානු ද එ ලෙසින් මෑ යි. දෙවන සහායෙහි මහතෙරු තට පිළිමල් වැ ගිය චන්ද්‍රික පවා කුදුගොත් සහිය පළමුසහායෙහි තැහිගිය සේ දුටහ. එහෙත් උන් දසදහසක් දෙනා කෙරෙහි තිදෙනු පටියමන්දා හා ඇතැම් ජාතකාදිය හා උගත් එකක්නු පවා නො සිටියෙන් උන්ගෙ සමිතියට නො තහාගත්හ. දන් එකෙක් හෝ වී නම් වරදවා නො තමතව වාසි වන සෙ ලියාගනු තිසැක ය. ඇපි මේ කියන්නමෝ ඇදුරු පරපුර බලා යෑ.

කුදුගොත්සහිය පසුකලක පෙලට එක්කල බව පෙනීමට හේතු ද දක්වා ලැබී: “මහාතිදෙදස චුලතිදෙදස දෙක අවුවාබව හොඳින් ම පැහැදිලි ව තිබියදී පෙළපොත්වලට ඇතුළත් කිරීම” යි. තිදෙදසය අවුවාබවක් වීම කුදුගොත්සහිය පසුව පෙලට ඇතුළත් කළැයි කීමට කෙසේ නම් සාධක විය හැකි ද? තවත් කියති: ‘හොඳින් ම පැහැදිලි ව තිබිණැ’ යි. ඇදුරන් කෙරෙහි සිට පාදා බැලී නම් මෙබඳු විපරිතදර්ශිතයකට අවසර නො-ලැබෙන්නට තිබිණි.

3. සුත්තනිපාතය සහසාලන්නට පෙර මෑ ධම්මසෙනෙවියන් විසින් අට්ඨකච්ඡාදියෙහි එන තෙතිස් සුත්‍ර කෙනකුන්ට තිදෙදස වදාරන ලද්දේ යැ. තිදෙදසයට විෂය වූ අට්ඨකච්ඡාදිය සුත්තනිපාතයෙහි සැඟැහු බව විනා සුත්තනිපාතයෙන් කොටසක් නොගෙන අවුවාබවක් ලියු කෙනකුන් නැතිබව තරයේ දතසුතු ය.

4. තිදෙදසයට කාලනිණිය කෙරෙහි: ‘සිංහල අවුවා ලියන්ටත් පෙර තෘතීය සංගීතියටත් පෙර’ යයි. දෙ පෙරයෙක් කුමට ද? අතීතය දක්වන්-තට ඇතිත් තිබෙන හිම ප්‍රමාණ යැ. බුදුන් පිරිනිවෙන්නටත් පෙර තිදෙදස වදාල සැටි අවුවා ප්‍රමාණ කොට පෙන්වා දුනුමක.

5. ‘මෙය (තිදෙදසය) සැරිසුන් මහතෙරුන්ගේ කෘතියකැයි ... කීම පිළිගැනීමට තරම් කරුණු නැතැ’ යි කියති. සැබැව, ධම්මසෙනෙවි සැරි-සුන් මහතෙරණුවන්ගේ ‘කෘති’ යෙකැයි කීමෙන් මේ නම් පිළිගැනීමට කරුණු නැත. විතණ්ඩවාදියකු තමා මෑ එසේ කියාගන්නා බව මුත් පෙරියවංසයෙහි ඇදුරුවරයන් පවසනුයෙ තිදෙදසය අගසවු සැරිසුන් මහතෙරණුවන් දේශනා කල බව හා තුන්දිගසහායෙහි සමිතිව වෑ, ඇදුරු පරපුරෙන් මුළුපාස විසින් ගෙනවුත් අලුලෙනැ දී සිංහල භික්ෂූන් පුස්-කොළයෙහි ලියාතුබු බවය. පරහැති වැ තමන් ගත් දුර්මතියෙන් බොහෝ ජනතාව, අනාගත පරපුර විසංවාදන කරනු නොයෙදේ.

6. ‘මේ පුරාණ අවුවාබ කුදුගොත්සහියේ පෙලට ඇතුළත් කරගත් බැවින් බුද්ධිසංඝාතවෘත්තියක් සුත්තනිපාතයට වෙන ම අවුවාබක් ලියාගත් බව’ කියති. මේ ද පරවාදීන්ගෙ කපොලකල්පිතයක් විනා බුදුගොස් තෙරුන් දුටු සැටියෙක් නොවේ. ඔබ දුටුයෙ වෙන් වෙන් ව සංගීතියට නැගුණු

සුඤ්ඤානානා හා නිද්දොසපාළිය හා නිද්දොසපාළියට ලියු හෙළවුවායෙකි. සුඤ්ඤානානානාට ලියු හෙළවුවායෙක් නම් වූබව නො පෙනේ. නිද්දොසයට හෙළවුවා තුබුයෙන් සුඤ්ඤානානානාට හෙළවුවා වෙත ම නො ලියැවිණැයි සිතනු නිසි වෙයි. නිද්දොසයට හෙළවුවාවක් තුබු සෙ දක්වති උපසෙත තෙරණුවෝ:

“පුබ්බාපරෙට්ඨකථානග්ගො යථානුරූපං උපසංහරනො”යි - පුථුවර අභිකථානග යථානුරූපයෙන් හෙත නිද්දොසවණ්ණනා කරන සෙ කියෙන් නිද්දොසයට පැරණි අවුචාවක් තුබු බවුද, එ හෙළ ඇදුරක් ලියු මහඅවුචා බවුද, එසින් ‘නිද්දොස පුරුණඅවුචාව’ යි ගත් පිතණ්ඩවාදීන් බස් පලන බවුද දතයුතු”.

මෙහි 7, 8, 9 වාදයන් හෙන් ද පැනෙනුයෙ නිද්දොස අවුචායෙකැයි පුත පුතා කියන අයුරු ය. විශේෂයෙන් නම්, මෙහි පටිසම්භිදමයා හා තෙතතිපාකරණ හා අවුචාවාදයට ඇදහැනීම යැ. එ දෙ පොත් පිණිස කියැ යුතු මතු යථාකාලයෙහි එන්නෙ යි.

බුද්ධිකාලයෙහි දු බුද්ධතව වාදරොපණ කලානු, බුද්දහමිහි දෙස් දුබු- වානු බාහිර දෘටිකතිකයෝ මතු නො වූහ. අප්ථිච්ච වැනි ශාසනිකයෝ ද වූහ. බුද්ධන් පිරිහිවි පසු ද දහම විෂයෙහි පැනැනැගුණු විවිධ වාදයන් ද ශාසනවුරුයෙහි සිටි මහතෙරවරුන් ඒ නිරාකරණය කෙරෙමින් තෙවලොදහමට පිටුවහල් වූ සැටි ද ශාසන ඉතිහාසයෙන් හෙළි වෙයි. මෙකල විවේචනය කලාවක් කොට ගත් බාහිර උගතුන්, විවේචන ආරයෙන් තෙවලොයෙහි දෙස් දක්වනුත් ඇති බව පැහැදිලි ය. පෙළබසෙහි මද දුනුමක් ලබා ශබ්දකොෂයෙන් පාළියට අභි දෙන්නට වැයම් කරන තව්නනයට පෙළදහම කෙළිසිම වූ සැටියකු ද දක්නට ඇත.

විමුක්තිරසය ම පරම කොට ඇති, රහවිරහය සදහා, මද නිමමදනය සදහා දෙසු දහමක් ලොවට තැබුරුව සිට විවේචනයට බසුත් නොයෙදෙයි. බුද්දහමිහි විරප්පවාතිය නො රුක්නා විෂමපුද්ගලයන් ගත් මගෙක් දුන් පැහැදිලි වෙයි: බුද්ධන් වදල දහම්පෙදෙස් බුද්ධිභාවිත නො වහසේ දක්වීම එහි මුල් තැන සිටි. ත්‍රිපිටකධර්මයෙහි භාෂාව පුරුණ තුගනවශයෙන් බෙදීම ද, බුද්ධකතිකායෙහි ඇතැම් ග්‍රන්ථයෙන් පසුව සම්ප්‍රග කරන ලද සි කිම දැයි මෙවැනි කරුණු උත්තේ දුර්වද පිසින් තැබිය යුතුය. යම් මැ දහම්පෙදෙස් පසුවැ සම්ප්‍රගකරන ලද සි හෝ හෝ සම්බන්ධයට නො තැබිණැයි හෝ කියනුටත් විසින් ‘එය බුද්ධ භාවිත නො වේ’ යයි කියන ලද වෙයි. “භාසිතං ලපිතං තථාගතෙන අභාසිතං අලපිතං තථාගතෙනාති දීපෙති”යි වදල සසුන් තැසීමට කරුණු වූ හෙදකර වසාව එහි බැය ගෙන සිටි. එහෙයින් බෞද්ධයෝ විශේෂයෙන් සිංහල භික්ෂූන් වහන්සේ එබදු විෂමවාදයට නො බැය ත්‍රිපිටක පටිපාටිකය පුරුකිත කරනු පෙතා උත්සාහවත් වියයුත්තා.

ලබ්ධාණ්ඩුවේ සංඝකාතික දෙපාට්මේන්තුව මගින් සිදුවන ත්‍රිපිටක සිංහලපරිවර්ත කායභීය වූ කලි ඉක්මැහිය දෙව්දහස් කාලය තුළ සිදුවූ අද්විතීය ඛණ්ඩාතිකා සේවාවකි. ගුණාසම්පන්න වූ සංඛ්‍යාත්තේ ඛණ්ඩනය හා ස්වභාවිකය හා අපෙක්ෂායෙන් ලියු මහානිද්දොසවාග්ගානග පරි- සිලනයෙන් ලොව - ලොවුතුරු සුව ලබන්වයි ආශංසනය කරමහ.

ලබ්ධාණ්ඩුවේ සංඝකාතික දෙපාට්මේන්තුව මගින් සිදුවන ත්‍රිපිටක සිංහලපරිවර්ත කායභීය වූ කලි ඉක්මැහිය දෙව්දහස් කාලය තුළ සිදුවූ අද්විතීය ඛණ්ඩාතිකා සේවාවකි.

සමූහකතනිරූපන.

ABBREVIATIONS

සිමුi	—	1916 සිහලකඛරමුද්දිත මහානිදෙදසපාළි (පඨමො හාගො).
සිමුii	—	1933 සිහලකඛරමුද්දිත මහානිදෙදසපාළි.
මනුප	—	මහනුවර - පතතිරිජපුව - රාජකීය පොත්කාලයාගතත කාලපණ්ණපොත්ක.
සි	—	(මොල්ලිගොඩ) පව්වනොදය පොත්කාලය- කාලපණ්ණ පොත්ක.
කත්ථි	—	(පානදුර - වලාන)සිරිසිඳ්ධිපාරාම පොත්කාලය- කාලපණ්ණ පොත්ක.
මජ්ඣ.	—	මජ්ඣ ජට්ඨ සංඛිතියා පිටක පොත්ක.
සං.	—	සං. - තාසිඳ්ධකරමුද්දිත මහානිදෙදසපාළි.
PTS.	—	Pali Text Society - Mahaniddesa.
සු.	—	මුද්දිත සුත්තනිපාතපාළි.
සං.	—	„ සංසුත්තනිකායපාළි.
අනි.	—	„ අඛණ්ඩකරනිකායපාළි.
ස.	—	„ සද්ධම්මපඤ්ඤානිකා - නිදෙදසට්ඨකපා.
ප.	—	„ පරමපරපොතිකා - සුත්තනිපාතට්ඨකපා.
වි.	—	„ විසුද්ධිමංගලා.
පු.	—	(භාණ්ඩකමතෙතට්ඨකපායතානි) පුරාතනපාඨනතරානි.

THE PĀLI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS

අ a ආ ā ඉ i ඒ ī උ u ඌ ū එ e ඔ o

CONSONANTS

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ṇa
ට ṭa	ඨ ṭha	ඳ ḍa	ඬ ḍha	ණ ṇa
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa	හ ha	ලෞ ḷa	ආං am
ක ka	කා kā	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ke	කෝ kō
ඛ kha	ඛා khā	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khe	ඛෝ khō
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

Conjunct - Consonants

කක kka	ඡඣ jjha	ඤඤ ṇṇa	මු bra
කඛ kkha	ඡඤ ṇṇa	භු tra, භි tva	මප mpa
කග kya	ඡග, ṇha	ඳු dda	මඵ mpha
කි kri	ඡච, ම cca	ඳු, ඩ dda	මඬ, ඩ mba
කච kva	ඡඡ ඡ, ṇcha	දු dra	මභ mḥa
කඡ kha	ඡජ ජ, ṇja	ඳු ව, dva	මම mma
කඨ khva	ඡඬ ṇjha	ධව dhva	මභ mha
කික ṅka	චි ṭṭa	නත nta	යය, යය yya
කිඛ ṅkha	චඨ, ඨ ṭṭha	නභ ntha	යය yha
ගග gga	ඩඬ ḍḍa	නද nda	ලල lla
ගඝ ggha	ඩඬ ḍḍha	නධ ndha	ලය lya
ගු gra	ණණ ṇṇa	නන nna,	ලභ lha
භග ṅga	ණච ṇṭa	නභ nha	වභ vha
භඝ ṅgha	ණඬ ṇṭha	පප ppa	සස ssa
චි cca	ණඬ, ඩ ṇḍa	පඵ ppha	සම sma
චඡ ccha	ණභ ṇha	බබ bba	සච swa
ජ ජ ja	නත tta	බභ bbha	මභ hma
	චභ hva	ලභ ḷha	

ආ ආ ā ඉ i ඒ ī උ u ඌ ū එ e ඔ o

විසයසූචි

විසයා	පිටුවක
කාමසූතන නිදර්ශන	2 - 30
භූතවස්තූ	32 - 86
ද්විතීයික	86 - 114
සූඛවස්තූ	116 - 140
පරමවස්තූ	140 - 160
ජරා	162 - 190
නිසංසරමත්තෙය්	190 - 220
පසුර	220 - 248
මාග්ගික	248 - 284
සුරාභෙද	284 - 344
කලහවිවාද	344 - 388
බුද්ධිසූච	388 - 416
මහාපිසුභ	416 - 466
තුවටක	466 - 558
අනන්තදර්ශ	558 - 626
සාරිපුත්ත	626 - 733
ගාථාදීපාදසූච	733 - 738
නිදර්ශනපදසූච	739 - 759
ඉති පත්‍රය	760 - 761

සුඛගතපිටකෙ

බුදුකතියායෙ

මහානිදෙදසපාලි

සුභානන්දපිටකේ බුද්ධකතිකායෙ

මහානිදෙදසපාලි

— 3 —

නමො තස්ස ගගවතො අරහතො සමමාසමුද්ධාය්ස.

1

කාමසුභානිදෙදසො

1 - 1.

“කාමං කාමසමානස්ස තස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති,
අභිං පිතිමතො තොති ලභිං මච්චො යදිවත්ති.”

කාමං කාමසමානස්සාති - ‘කාමා’ ති උද්ගතො¹ දො කාමා:
වච්ඡකාමා ව තිලෙසකාමා ව. කතමෙ වච්ඡකාමා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා
සද්දා මනාපිකා ගතා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨකා, අත්ථරණා
පාපුරණා, දුසිද්ධා අජෙලකා කුකුළුපසුකරා හත්ථිගමාස්සවලවා, බෙතනං
වච්ඡ² ශිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමිනිගමිරාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව
කොසො ව භොට්ඨාගාරං ව, යං කිඤ්චි රජනීයං වච්ඡ³ වච්ඡකාමා.

අපි ව, අතීතා කාමා, අතාගතා කාමා, පච්චුප්පත්තා කාමා,
අජ්ඣත්තා කාමා, බිගිභි කාමා, අර්ඣත්තවගිභි කාමා, භිතා කාමා,
මජ්ඣිමා කාමා, පණ්ණා කාමා, ආපාසිකා කාමා, මානුසිකා කාමා, දිව්ඤා
කාමා, පච්චුප්පත්තා කාමා, තිම්මිතා කාමා, පරතිම්මිතා කාමා, අතිම්මිතා
කාමා⁴, පරිඤ්ඤිතා කාමා, අපරිඤ්ඤිතා කාමා, මමාසිතා කාමා, අමමාසිතා
කාමා, සබ්බෙ‘පි කාමාවච්චරා ධම්මා, සබ්බෙ‘පි රූපාවච්චරා ධම්මා, සබ්බෙ‘පි
අරූපාවච්චරා ධම්මා, තණ්හාවච්ඡකා තණ්හාරම්මණා කමනියවෙත්ත⁵ රජනීය
වෙත්ත මදනියවෙත්ත කාමා. ඉමෙ වුච්චන්ති වච්ඡකාමා.

1. උද්ගතො - ක්ක. මජ්ඣ. 2. වච්ඡා - කප්ඵ. 3. රජනීයවච්ඡා - ස්ක.
4. ‘පරතිම්මිතාකාමා’ති - සි. I. පොළොක ව. ‘අතිම්මිතාකාමා’ ති - ස්ක. මජ්ඣ. PTS
පොළොකසු ව දුට්ඨමිප්පොළොකිකායං ම න දිස්සන්ති.
5. කාමනියවෙත්ත - සි. I. II. ක්ක.

ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති¹ - ලද්ධා නි ලභිතා² අධිගතවා විඤ්ඤා පටිලභිතා; මව්වාති - සතෙතා නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු³ ජනතු ඉඤ්ඤා⁴ මනුජො⁵; යදිව්ඡති - යං ඉච්ඡති යං සාදිසති, යං පණ්ණති, යං පිණෙති⁶, යං අභිජ්ජාති රූපං වා සංඝං වා ගඤ්ඤං වා රසං වා ජොට්ඨබ්බං වාති 'ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති'.

තෙනාන භගවා:

“කාමං කාමයමානස්ස තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති,
අද්ධා පිතිමතො තොති ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති” ති.

1 - 2

“තස්ස චෙ කාමයානස්ස⁸ ඡන්දජාතස්ස ජනතුතො,
තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්ධො⁹ ව රූපාති”.

තස්ස චෙ කාමයානස්සාති - ‘තස්ස චෙ’ ති තස්ස බ්වතියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා චේත්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගතට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා චිත්තස්ස වා; කාමයානස්සාති - කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස සාදිසමානස්ස පණ්ණමානස්ස පිහගමානස්ස අභිජ්ජාමානස්ස; අඵවා කාම-තණ්හාය යායති නියති වුග්ගති සංහරියති, යථා භන්ටියානෙන වා අස්සයානෙන වා ගොයානෙන වා අජයානෙන වා මේණ්ඤිකයානෙන වා ඔට්ඨයානෙන වා බරයානෙන වා යායති නියති වුග්ගති සංහරියති. එව මෙවං කාමතණ්හාය යායති නියති වුග්ගති සංහරියති තස්ස චෙ කාමයානස්ස.

ඡන්දජාතස්ස ජනතුතොති - ඡන්දෙ ති යො කාමෙසු කාමඤ්ඤෙ කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිනෙත්තො කාමපරිලාභො කාමමුච්ඡා කාමජේඣාසානං කාමොඤ්ඤො කාමයොගො කාමුපාදනං කාමච්ඡන්දනිවරණං; තස්ස සො කාමච්ඡන්දෙ ජාතො තොති සඤ්ජාතො නිබ්බන්තො අභිනිබ්බන්තො පාතුහුතො. ජනතුතොති - සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජිවස්ස ජාගුස්ස¹⁰ ජනතුස්ස ඉඤ්ඤස්ස මනුජස්සාති ‘ඡන්දජාතස්ස ජනතුතො’

තෙ කාමා පරිභායනති¹¹ - තෙ වා කාමා පරිභායනති, සො වා කාමෙහි පරිභායති; කථං තෙ කාමා පරිභායනති? තස්ස තිට්ඨන්තස්සෙව තෙ හොතෙ රාජානො වා භරතති, චොරා වා භරතති, අඤ්ඤි වා දහති¹², උදකං වා වහති, අප්පියා වා දයාද භරතති, නිහිතං¹³ වා නාධිගව්ඡති¹⁴, දුපපුත්තා වා කම්මන්තා භිජ්ජති, කුලෙ වා කුලඛ්‍යාරො¹⁵, උපපජ්ජති, යො¹⁶ තෙ හොතෙ විකිරති විබ්බති විද්ධංසෙති, අනිච්ඡතා එව අට්ඨමි. එවං තෙ කාමා භායනති පරිභායනති පරිබංසනති¹⁷ පරිපතනති¹⁸ අත්තරඛායනති විපපුජ්ජති.

1. පටිලභිතා - ස්‍යා. 2. ජතු - සිමු. I. ජාතු. ස්‍යා. ජතු. මජ්ඣ. PTS.

3. භිඤ්ඤා - පුරාණ.

4. යඤ්ඤි - ස්‍යා.

5. පිහති - ස්‍යා.

6. කාමයමානස්ස - සු. ස. 7. ජාතුස්ස - ස්‍යා. ජතුස්ස. මජ්ඣ. සි. I.

8. අග්ගති. - මජ්ඣ.

9. නිහිතට්ඨානා. - මජ්ඣ.

10. විගව්ඡති - මජ්ඣ.

11. කුලෙ - ස. කුලභ්‍යාතසො කුලජ්ඣාපසො - ස්‍යා.

12. හො - සිමු. II.

13. පරිබංසෙති. - ස්‍යා. - සිමු.

14. පරිවච්ඡතති - ස්‍යා.

කථං සො කාමෙති පරිභායති? නිවිඨනොව තෙ සොගො¹ සො චචති මරති අනතරධායති විපාලුජ්ඣති. එවං සො කාමෙති භායති පරිභායති පරිබංසති පරිපතති² අනතරධායති විපාලුජ්ඣති.

1. “මොරා කරනති රූපානෙ අභි දහති නසාති,
අප්ථං අනෙතන ජනති³ සරිරං සපරිභානං.
2. එතදඤ්ඤාය මේධාචී භුඤ්ඤාප ච දදෙද ච,
දකා ච භුකා ච යථානුභාවං,
අනිඤ්ඤා සභග්ගුපෙති ථානං”ති.

තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්ධොව රූපානිති - යථා අයොමයෙන වා සලලන විද්ධො අවිභිමයෙන වා සලලන දනනමයෙන වා සලලන විසංකමයෙන වා සලලන කවිභිමයෙන වා සලලන විද්ධො රූපානි කුපාති සචරියති පිට්‍රියති ව්‍යවිතො⁴ දොමනසිතො⁵ හොති, එවමෙව⁶ වඤ්ඤාමානං විපරිණාමඤ්ඤාථාභාවා උපජ්ඣති සොකපරිදෙවදුක්ඛ දොමනසුපායාසා. සො කාමසලලන ව සොකසලලන ව විද්ධො රූපානි කුපාති සචරියති පිට්‍රියති ව්‍යවිතො⁵ දොමනසිතො⁶ හොතිති - සලලවිද්ධොව රූපානි.

තෙනාහ භගවා:

“තසා චෙ කාමයානසා⁷ ජ්ඣජ්ජානසා ජනතුනො,
තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්ධොව රූපානි” ති.

1 - 8

“යො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති සපසංසොව පදා සිරො,
සසා⁸මං විසතතිකං ලොකෙ⁹ සතො සමතිවිතතති”.

සො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති - යොති යො යාදිසො යථාසුතො යථාවිභිතො යථාපකාශො යං ථානං පතො යංඛමම¹⁰සමිත්තොගතො ඛතතිසො වා බ්‍රාහ්මණො වා චෙසො වා සුඤ්ඤා වා ගහවෙඨා වා පබ්බජ්-
තො වා දෙවො වා මිත්‍රසො වා; කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති - ‘කාමා’ති උද්-
නතො¹¹ දො කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවිචනති වඤ්ඤාමා -පෙ- ඉමෙ වුවිචනති කිලෙසකාමා.

කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති ද්විති කාරණෙති කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති: විකබ්-
ලාණන්තො වා සමුවෙජ්ඣතො වා. කථං විකබ්ලාණන්තො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති? “අවිභිකබ්බප්පමා කාමා අපසංසාද¹²වෙධිතො”ති පසංසො විකබ්ලාණන්තො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. “මංසපෙසුපමා කාමා ඛසුසාධාරණවෙධිතො”ති පසංසො විකබ්ලාණන්තො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. “තිණ්ණකුපමා කාමා අනුදහනවෙධිතො”ති පසංසො විකබ්ලාණන්තො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. “අධිහාරකාසුපමා කාමා මහාපරිලාභවෙධිතො” ති පසංසො විකබ්ලාණන්තො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති.

1. හොගා - සා. 2. පරිවජති - සා. 3. අපථා - සා.
4. අසහනනන ජනති - මජ්ඣ. 5. බ්‍යාචිතො - සා. මජ්ඣ. සිමු. I
6. දොමනසිතො - සිමු. I
7. කාමයානසා - සු. ස. සි. I 8. ලොකං - PTS.
9. බමිම - සිමු. I 10. උද්නතො - සා. මජ්ඣ.
11. අපසංසාදන - සිමු. & සි. I.

“සුපිතකුපමා කාමා ඉතතරපච්චුපට්ඨානවේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “යාචිතකුපමා කාමා තාවකාලිකවේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “රුක්ඛඵලපමා කාමා සම්මාදුත්තපරිහදුත්ත¹වේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “අභිසුසුපමා කාමා අභිකුට්ඨන²වේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “සතතිසුපුපමා³ කාමා විනිවිජ්ඣිතවේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “සපාසිරුපමා කාමා සපාපිතයවේදිනා” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. “අභිකම්බුපමා කාමා මහාභි⁴තාපකරවේදිනා⁵” ති පස්සනො, විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති.

බ්‍රහ්මානුස්සතිං භාවෙනොපි විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. ඛම්මානුස්සතිං භාවෙනොපි - ප- සම්මානුස්සතිං භාවෙනොපි, සීලානුස්සතිං භාවෙනොපි, දෙවතානුස්සතිං භාවෙනොපි, ආනාපානසතිං⁶ භාවෙනොපි, මරණසතිං භාවෙනොපි, කායගතාසතිං භාවෙනොපි, උපසමානුස්සතිං භාවෙනොපි විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. පඨම-ඡක්ඛානං භාවෙනොපි විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. දුතියඡක්ඛානං භාවෙනොපි, තතියඡක්ඛානං භාවෙනොපි, චතුස්ඡක්ඛානං භාවෙනොපි, අකාසානඤ්චායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති. එවං විකම්මාණං කාමෙ පරිවජේති.

කථං සමුච්ඡේදො කාමෙ පරිවජේති? සොධාපතතිමග්ගං භාවෙනොපි අපායගමනියෙ කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. සකදගාමිමග්ගං භාවෙනොපි ඕලාරිකෙ කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. අනාගාමිමග්ගං භාවෙනොපි අණ්ණසගගතෙ කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. අරහත්තමග්ගං භාවෙනොපි සඤ්ඤාන සබ්බං සබ්බං සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං⁷ සමුච්ඡේදො කාමෙ පරිවජේති.

යො කාමෙ පරිවජේති සපසංසෙසෙ පද්ධතිරොති - සපො: වුවහි අභි. කෙනවේති සපො: ? සංසප්පනො ගච්ඡති - සපො; භුජනො⁸ ගච්ඡති හුජගො, උරෙන ගච්ඡති උරගො, පතනසිරො ගච්ඡති පතනගො; සිරෙන පුපති සිරිංසපො⁹; ඛිලෙ සගති ඛිලාසගො; ගුහායං සගති ගුහාසගො; දුඨා තස්ස ආවුඛොති දුඨාවුඛො; විසං තස්ස ඝොරනති ඝොරවිසො; ජිව්හා තස්ස දුට්ඨාති දුට්ඨවිසො; ආභි ජිව්හාති රසං සාගති දුට්ඨසඤ්ඤා; ගථා පුරිසො ජිව්හාකාමො අමරිකාකාමො පුබ්බකාමො දුක්ඛපටිකකුලො පාදෙන සපාසිරං විවජේයස් පරිවජේයස් අභිනිවජේයස්, එවමෙව පුබ්බකාමො දුක්ඛපටිකකුලො කාමෙ වජේයස් විවජේයස් පරිවජේයස් අභිනිවජේයසාති - සපසංසෙසෙ පද්ධතිරොති.

1. සමාජනපරිහදුත්ත - ස. සමාජනපරිමජුත්ත - සි II.

2. අභිසුසුපමා - සස.

3. සතතිසුපුපමා - කප්ථි.

4. මහාභි - සස.

5. මහාභිතාපකරවේදිනා - මජ්ඣ., මහාභිතාපකරවේදිනා - ස.

6. ආනාපානසතිං - සස.

7. අසෙසනිස්සෙසං - ස.

8. භුජගො. - සිමු 1.

9. පුපතති සරිසෙපං - මජ්ඣ.

සො'මං විසතතිං ලොකෙ සතො සමමතිත්තති - "සො" ති යො කාමෙ පරිවජෙති; විසතතිං වුවිති තණ්හා - යො රාගො සාරාගො අනුතයො අනුරොධො නඤ්ඤි නඤ්ඤාරාගො, විතතං සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා ආජේය්‍යාසානං, ගෙගො පළිගෙගො¹ සමො පමො එජා මායා ජනිකාසඤ්ඤා සඤ්ඤාති සිබ්බති ජාලිති සරිතා විසතතිං සුත්තං විසතා ආයුහති දුතියා පණ්ඩි හවනෙතති වනං² වනථො සන්ධවො සෙනසො අපෙක්ඛා පටිබ්බු³ ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතා, රූපාසා සද්දසා ගන්ධාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා⁴ පුත්තාසා ජිට්ඨාසා, ජප්පා පජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතතා, ලොප්පා⁵ ලොප්පායනා ලොප්පා - සිතතා, පුච්ඡෙතිකා⁶ සාද්ධකමාසා, අධම්මරාගො විසම්මොගො තිකතති තිකාමිනා පඤ්ඤා පිහනා සම්පන්නා, කාමතණ්හා හවතණ්හා විහවතණ්හා, රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඕසො යොගො ගජො උපාදානං ආවරණං නිවරණං ඡදනං බ්බතං උපකම්මලසො අනුසයො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙට්ඨිතං දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛප්පා - හවො මාරපාසො මාරබලිසංමාරවිසංසො, තණ්හානඤ්ඤි තණ්හාජාලං තණ්හා - ගද්දලං තණ්හාසමුද්දො, අභිජ්ඣා ලොගො අකුසලමූලං.

විසතතිං - කෙතවෙත්ත විසතතිං? විසතාති විසතතිං; විසාලාති විසතතිං; විසවාති විසතතිං; විසක්කතිති විසතතිං; විසං හරතිති විසතතිං; විසංවාදිකා⁷ ති විසතතිං; විසමුලාති විසතතිං; විසථලාති විසතතිං; විසපරිභොගාති විසතතිං. විසාලා වා පත සා තණ්හා⁸ රූපෙ සද්දෙ ගතෙ රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ, කුලෙ ගතෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසායං සුබ්බෙ, විවිතෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයගෙසජ්ජ - පරික්ඛාරෙ, කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා, කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ සඤ්ඤාහවෙ අසඤ්ඤාහවෙ තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාහවෙ එකවොකාර - හවෙ චිතුචොකාරහවෙ පඤ්චවොකාරහවෙ, අතීතෙ අනාගතෙ පච්චුප්පනෙ, දිට්ඨසුත්තමුත්තච්ඤ්ඤාතබ්බසුත්ත ධම්මසුත්ත විසතා විසතාති විසතතිං.

ලොකෙති - අපායලොකෙ මුත්තලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බිලොකෙ බාහුලොකෙ ආයතනලොකෙ.

1. රොගො පළිගො - කප්ඵ. 2. වානා - සිඞ්. I. මජ්. 3. පට්ඨකා - සා. PTS. 4. ජනාසා - මජ්. 5. ලොප්පා - සා. 6. පුච්ඡෙතිකා - සිඞ්. I. ඉම්පණ්ඩකා - සා. PTS. 7. සාධු - ස; මජ්. PTB. 8. විසංවාදිකා - සිඞ්. I 9. තණ්හා'ති සාමපොථකෙ න දිස්සතෙ.

සතොති- වතුහි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
භාවෙනො සතො; වෙදනාසු-විතො-බමෙසු බමමානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
භාවෙනො සතො. අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි සතො: අසති
පරිවජ්ජනාය සතො; සතිකරණීයානඤ්ච බමමානං කතතො සතො;
සතිපටිපක්ඛානං¹ බමමානං හතතො සතො; සතතිවිහ්නානං බමමානං
අසමමුට්ඨතො² සතො. *³අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි සතො: සතියා
සමන්තාගතතො සතො; සතියා වසිතතො සතො; සතියා පාගුඤ්ඤානාය
සතො; සතියා අපචේවාරොපතනාය⁴ සතො.* අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි
සතො: සත්තතො සතො; සත්තතො සතො; සමිතතො සතො;
සන්තබ්බසමන්තාගතතො සතො. බ්‍රිඤ්ඤානුස්සන්ධියා සතො; බමමානුස්සන්ධියා
සතො; සඤ්ඤානුස්සන්ධියා සතො; සීලානුස්සන්ධියා සතො; වාගානුස්සන්ධියා
සතො; දේවතානුස්සන්ධියා සතො; ආනාපානසතියා සතො; මරණානුස්සන්ධියා
සතො; කායගතාසතියා සතො; උපසමානුස්සන්ධියා සතොති. යා සති
අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා⁵ අසමමුස්සනතා⁶
සති සතිඤ්ඤං සතිබලං සමමාසති සතිසමෝඤ්ඤිකං එකායනමග්ගො,
අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො⁷
සමුපගතො උපපතො සමුපපතො⁸ සමන්තාගතො. සො වුච්චති සතො.

සො'මං විසතතිකං ලොකෙ සතො සමතිවත්තති - ලොකෙ
වෙසා⁹ විසතතිකා; ලොකෙවෙතං¹⁰ විසතතිකං සතො තරති උත්තරති
පතරති සමතිකමති විති¹¹වත්තතිති 'සො'මං විසතතිකං ලොකෙ
සතො සමතිවත්තති'.

තෙනාහ හගවා:

“යො කාමෙ පරිවජ්ජති සප්පසෙව පදා සිරො,
සො'මං විසතතිකා ලොකෙ සතො සමතිවත්තති” ති.

1 - 4

“වෙනනං වජ්ඣං හිරඤ්ඤං වා ගවාස්සං දසපොරිසං,
විගො ඛඤ්ඤ පුඤ්ඤ කාමෙ ගො තරො අනුඤ්ඤති”.

-
1. පරිපඤ්ඤා - සිමු. I. පරිබ්ඤ්ඤා - මජ්ඣ. 2. අපමමුට්ඨතො - ස. සි. II. PTS.
*3. පුපච්ඡන්ධිකංගතො සායො සාමි පොඨකෙ න දිස්සතෙ.
4. අපචේවාරොපතනාය - ස. 5. පිලාපනතා - මජ්ඣ.
6. අපමමුස්සනතා - සිමු. II. ස. 7. උපගතො - සිමු. II. PTS.
8. සමපතො - සිමු. II 9. ලොකෙ - සා. PTS. යා ලොකෙ වා සා. - මජ්ඣ. සිමු. II
10. යා ලොකෙ - සා. ලොකෙ වා සා. මජ්ඣ. සිමු. II. 11. පිති - සිමු. II.

බෙහෙතිං චක්ඛං හිරිඤ්ඤං වා නි - 'බෙහෙති'නති සාලිකෙකතතං විති කෙකිතතං මුග්ගකෙකිතතං මාසකෙකිතතං යවිකෙකිතතං ගොඛුමිකෙකිතතං තිලකෙකිතතං; චක්ඛනති¹ - සරවච්ඡං කොට්ඨකච්ඡං පුරවච්ඡං පච්ඡාච්ඡං ආරාමච්ඡං විහාරච්ඡං; හිරිඤ්ඤනති - හිරිඤ්ඤං වුවිච්ඡි කහාපණොති 'බෙහෙතිං චක්ඛං හිරිඤ්ඤං වා.'

ගවාංසං දුසපොරිසං නති - 'ගවා'ති ගාවො* වුවිච්ඡනති. අසානි පසුකාදයො වුවිච්ඡනති. දුසානි - වතතාරො දුසා; අනෙතාජාතකො දුසො, ධනකානිතකො දුසො, සංමං වා දුසවාං උපෙති, අකාමකො වා දුසවාං² උපෙති.

1. "ආමායං දුසාපි හවනති හෙකෙ ධනෙන කිසාපි හවනති දුසා, සංමං ච එකෙ උපයනති දුසාං⁴ හයා පණ්ණනාපි හවනති දුසා" ති.

සුඛිසානි - තයො පුරිසා; හතකා කම්මකර උපජිවිතොති 'ගවාංසං දුසපොරිසං.'

විසො ඛණ්ඩු පුට්ඨකාමෙති - 'විසො'ති විසො ඉතිපරික්ඛණො වුවිච්ඡි. ඛණ්ඩු - වතතාරො ඛණ්ඩු; සුඛිඛණ්ඩොපි ඛණ්ඩු, ගොතතඛණ්ඩොපි ඛණ්ඩු, මහතඛණ්ඩොපි ඛණ්ඩු, සිප්පඛණ්ඩොපි ඛණ්ඩු. පුට්ඨ කාමෙති - ඛණ්ඩු කාමෙ; එතෙ පුට්ඨකාමා; මනාපිකා රූපා - පෙ - මනාපිකා ජොට්ඨබ්බොති 'විසො ඛණ්ඩු පුට්ඨ කාමෙ.'

යො නරො අනුගිජ්ඣතිති - 'යො'ති යො යාදිසො යථාසුතො⁵ යථා විහිතො යථාපකාරො යං⁶ ථාතං පතොතා යංඛම්මි⁷ සම්මනාගතො ඛතතිසො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙසණො වා පුද්ගො වා ගහවෙස්ථා වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුසො වා. නරොති - සතොතා නරො මාතවො පොසො පුග්ගතො ජිවො ජාගු⁸ ජනතු ඉන්ද්‍රිය⁹ මනුජො; අනුගිජ්ඣතිති - කිලෙසකාමෙත චක්ඛකාමෙසු ගිජ්ඣති අනුගිජ්ඣති පට්‍රිගිජ්ඣතිති 'යො නරො අනුගිජ්ඣති.'

තෙනාහ ගගවා;

"බෙහෙතිං චක්ඛං හිරිඤ්ඤං වා ගවාංසං දුසපොරිසං, විසො ඛණ්ඩු පුට්ඨ කාමෙ යො නරො අනුගිජ්ඣති" ති.

1 - 5.

"අබ්චා තං බලියනති මද්දනෙන තං පරික්ඛායා, තසො තං දුක්ඛමනෙති තාවං හිත්තමිවොදකං".

-
1. "චක්ඛං" ඉති සා - PTS. 2. දුසවිසං - මජ්. I. ස. II PTS.
 3. ආමාය - සිඞ්. I. 4. දුසා - සි. I සිඞ්. I. සා. PTS. 5. යථාපුතො - සිඞ්. I.
 6. යථා - සිඞ්. I. 7. ඛණ්ඩු - සිඞ්. I. ස. 8. ජාගු - සිඞ්. I. ජාගු - සා.
 9. සිඤ්ඤා - සිඞ්. I * 'ගවනති ගවා' - සබ්බස.

අබලා නං බලියනති - අබලාති අබලා කිතලසා දුබලා අපාබලා අපාථාමා හිතා නිහිතා පරිහිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා¹ පරිත්තා. තෙ කිලෙසා නං² පුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිභවනති අජෙක්ඛාඤ්ඤානති පරියාදියනති මග්ගනති එවමපි අබලා නං බලියනති. අථවා අබලං පුග්ගලං දුබලං අපාබලං අපාථාමකා හිතං නිහිතං පරිහිතං ඔමකා ලාමකා ඡත්තකං පරිත්තං, යස්ස තස්ස සද්ධාබලං විරියබලං සතිබලං සමාධිබලං පඤ්ඤාබලං භිරිබලං ඕත්තප්පබලං. තෙ කිලෙසා නං පුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිභවනති අජෙක්ඛාඤ්ඤානති පරියාදියනති මග්ගනති එවමපි අබලා නං බලියනති.

මද්දනෙත නං පටිසංසායාති - පටිසංසායාති දෙව පටිසංසායා පාකට්ඨ පටිසංසායා ව පටිච්ඡන්තපටිසංසායා ව. කතමෙ පාකට්ඨපටිසංසායා? සිතා ව්‍යාඤ්ඤා දිපි අවජ්ඣා තරවජ්ඣා කොඤ්ඤා³ මහිසා හත්ති අභි විච්ඡිකා සතපදී, මොරා වා අසු මාණව්‍යා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා, වකචුරොගො සොධරොගො ඝාතරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඛහො ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡා පකඛ්ඤ්ඤා⁴ සුලා විසුට්ඨා කුච්ඡං ගණ්ණං කිලාසො සොභො අපමාණො දදු කණ්ණු කච්ඡු රබ්බා⁵ විතච්ඡිකා ලොගි-තපිත්තං⁶ මධුමෙනො අංසා⁷ පිළකා හගඤ්ඤා පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙමනසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා උකුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකම්මා ආබාධා කම්මට්ඨකජා ආබාධා සිතං උණං ජිහ්වජා පිපාසා උච්චාරො පස්සාමො බංසමකසවාතාතපසි-රිංසපසමථස්සා ඉති වා, ඉමෙ වුච්චනති පාකට්ඨපටිසංසායා.

කතමෙ පටිච්ඡන්තපටිසංසායා? කායද්වවරිතං වජ්ඣවරිතං මනෝද්වව-රිතං, කාමච්ඡන්තවරිතං ව්‍යාපාදන්තවරිතං පිත්තභවනිවරිතං උභව-කුකුචවනිවරිතං විචිකිච්ඡන්තවරිතං, රාගො දෙවෙසා මොහො කොමො උපනාහො මකෙධා පලාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාදේශ්‍යං එමොහා සාරමොහා මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ ද්වවරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ අකුසලාභිසංඛාරා, ඉමෙ වුච්චනති පටිච්ඡන්තපටිසංසායා.

1. ස. - ජකුකකා. සිමු. II, PTS. 2. තං. - සිමු. I, සං. 3. තරවජා කොඤ්ඤා - සිමු. I, භොමහිසා - PTS. 4. පකඛ්ඤ්ඤා - සිමු. I, සි. II. 5. කඛ්ඤා - සිමු. I 6. ලොගිතං පිත්තං. - සං. 7. අරිසා - ස.

පරික්‍ෂණයානි - කෙනෙටෙමන පරික්‍ෂණා? පරිසභනතීති පරික්‍ෂණා, පරිභානාය සංවත්තනතීති පරික්‍ෂණා, තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂණා, කථං පරි සභනතීති පරික්‍ෂණා? තං පුග්ගලං සභනති පරිසභනති අභිභවනති අජේඤාඤාත්තරනති¹ පරියාදිගනති මද්දනති. එවං පරිසභනතීති පරික්‍ෂණා.

කථං පරිභානාය සංවත්තනතීති පරික්‍ෂණා? තෙ පරික්‍ෂණා කුසලානං ඛම්මානං අනන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තනතීති. කතමෙසං කුසලානං ඛම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චිතිකපටිපදාය අවිරුද්ධ-පටිපදාය අනිත්තපටිපදාය ඛම්මානුඛම්මපටිපදාය සීලෙසු පරිසුරකාරිතාය ඉඤ්ඤෙසු ගුත්තආරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතාය ජාගරියානුයෝගස්ස සතිසම්පජ්ඤාස්ස චතුත්තං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයෝගස්ස චතුත්තං සම්මපට්ඨානානං භාවනානුයෝගස්ස චතුත්තං ඉද්ධිපාදානං භාවනානු-යෝගස්ස පඤ්චනං ඉඤ්ඤානං භාවනානුයෝගස්ස පඤ්චනං ඛලානං භාවනානුයෝගස්ස සත්තනනං බොජ්ඣංගිනානං භාවනානුයෝගස්ස අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මහස්ස භාවනානුයෝගස්ස, ඉමෙසං කුසලානා ඛම්මානං අනන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තනතී. එවං පරිභානාය සංවත්තනතීති පරික්‍ෂණා.

කථං තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂණා? තතෙතෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසනතිස්සයා යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයනති, දුකෙ දුකාසයා පාණා සයනති, චතෙ චනාසයා පාණා සයනති, රුකෙබ් රුකබ්බාසයා පාණා සයනති; එවමෙව තතෙතෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසනතිස්සයාති. එවමෙව තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂණා.

වුත්තං යෙතං භගවතා:

“සානෙතවාසිකො භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති. කථංඤච භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සානෙතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති? ඉධ භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො චක්ඛුතා රුපං දිස්වා උපපජ්ජනති යෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, තාස්ස අනෙතා වසනති අනාස්ස වසනති² පාපකා අකුසලා ඛම්මාති, තස්මා සානෙතවාසිකො‘ති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරනති - සමුදවරනති නං පාපකා අකුසලා ඛම්මාති, තස්මා සාවරියකො‘ති වුච්චති. පුත්ත ව පරං භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො සොතෙත සද්දං පුඤ්ඤා -පෙ- සානෙත ගනිං සාසිඤ්ඤා -පෙ- ජීවහාය රසං සාසිඤ්ඤා -පෙ- කාසෙත ථොට්ඨංඛං පුඤ්ඤා -පෙ- මනසා ඛම්මං විඤ්ඤාය උපපජ්ජනති යෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, තාස්ස අනෙතා වසනති අනාස්ස වසනති³ පාපකා අකුසලා ඛම්මාති, තස්මා සානෙත-වාසිකො‘ති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරනති - සමුදවරනති නං පාපකා අකුසලා ඛම්මාති තස්මා සාවරියකො‘ති වුච්චති. එවං බො භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සානෙතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති” ති. එවමෙව³ තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂණා.

1. අජේඤාඤාත්තරනති. - සි.මු. I. 2. අනවාස්සවනති - සි.මු. I. 3. එවං - සි.මු. I.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො මෙ භික්ඛවෙ, අනතරා මිලා අනතරා අමිත්තා අනතරා සපතතා අනතරා වධකා අනතරා පච්චස්සිකා. කතමෙ තයො? ලොභො භික්ඛවෙ, අනතරා මිලං අනතරා අමිත්තො අනතරා සපතෙතො අනතරා වධකො අනතරා පච්චස්සිකො. දෙසො භික්ඛවෙ -පෙ-මොභො භික්ඛවෙ, අනතරා මිලං අනතරා අමිත්තො අනතරා සපතෙතො අනතරා වධකො අනතරා පච්චස්සිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තයො අනතරා මිලා අනතරා අමිත්තො අනතරා සපතතො අනතරා වධකා අනතරා පච්චස්සිකා” ති.

1. “අතථජතනො ලොභො ලොභො විත්තප්පකොපනො,
භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
2. ලුඤ්ඛා අථං න ජාතාති ලුඤ්ඛා ධම්මං න පස්සති,
අකුන්තමං¹ තද හොති යං ලොභො සහතෙ තරං.
3. අතථජතනො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපනො,
භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
4. කුඤ්ඛා අථං න ජාතාති කුඤ්ඛා ධම්මං න පස්සති,
අකුන්තමං¹ තද හොති යං කොඛො සහතෙ තරං.
5. අතථජතනො මොභො මොභො විත්තප්පකොපනො,
භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
6. මුලොකා අථං න ජාතාති මුලොකා ධම්මං න පස්සති,
අකුන්තමං¹ තද හොති යං මොභො සහතෙ තරං”ති.

එවමපි තත්‍රාසයාති පරිඤ්ඤා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. කතමෙ තයො? ලොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. දෙසො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. මොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය². ඉමෙ ඛො මහාරාජ, තයො, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරායාති.

7. ලොභො දෙසො ව මොභො ව පුරිසං පාපවෙතසං,
සිංසනති අත්තසම්භූතා තවසාරං’ව සම්ඵල” තති.

එවමපි තත්‍රාසයාති පරිඤ්ඤා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

8. “රාගො ව දෙසො ව ඉතො තිදුතා
අරති රති ලොමහංසො ඉතොජා,³
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතක්කා
කුමාරකා⁴ ධංකමිවොක්ඛජනති”

1. අකුන්තමං - සහ

2. අථාපුට්ඨාරායාති - සිමු. I.

3. ජාතො. ස, PTS. ජාතං - ස.

4. කුමාරකා - මජ්ඣ.

එවෙලි තත්‍රාසයානි පරික්‍ෂයා,

මඥනෙන නං පටික්‍ෂයානි - තෙ පරික්‍ෂයා තං පුග්ගලං සහනති
පරිසහනති අභිනවනති අඤ්ඤාභරනති¹ පරිසාදිගන්ති මඥනනිති
මඥනෙන නං පරික්‍ෂයා.

තතො නං දුක්ඛමනෙවනිති - තතොනි² තතො පරික්‍ෂයතො තං
පුග්ගලං දුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, ජාතිදුක්ඛං අනෙති
අනුගමනිති අනායිකං හොති, ජරාදුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං
හොති, ව්‍යාධිදුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, මරණදුක්ඛං
අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සප්පරායා-
සදුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, නෙරසිකං දුක්ඛං -පෙ-
තිරච්ඡානගොනිකං දුක්ඛං -පෙ- පෙතතිවසයිකං³ දුක්ඛං අනෙති
අනුගමනිති අනායිකං හොති, මාත්‍රයිකං දුක්ඛං⁴ -පෙ- ගබ්භාකකනතිමුලකං
දුක්ඛං -පෙ- ගබ්භධීති⁵ මුලකං දුක්ඛං -පෙ- ගබ්භවුට්ඨානමුලකං
දුක්ඛං -පෙ- ජාතස්සුපතිබ්බිකං දුක්ඛං -පෙ- ජාතස්ස පරාධෙය්‍යතං⁶
දුක්ඛං -පෙ- අත්තූපක්කමං දුක්ඛං -පෙ- පරිපක්කමං දුක්ඛං අනෙති
අනුගමනිති අනායිකං හොති, දුක්ඛදුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං
හොති, සංඛාරදුක්ඛං -පෙ- විපරිණමදුක්ඛං -පෙ- වක්ඛුරොගො සොත-
රොගො ඝාතරොගො ජිව්හාරොගො කාශරොගො කණ්ණරොගො මුඛ
රොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිතාසො ඛසො⁷ ජරො කුච්ඡරොගො
මුච්ඡා පක්ඛිද්දිකා සුලා විසුට්ඨා කුට්ඨං ගණ්ණො කිලාසො සොසො
අපමාරො දඤ්ඤ කණ්ණ කච්ඡු රබ්බසා⁸ විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං
මධුමෙහො අංසා පිළකා හගන්දලා පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙත්තසමුට්ඨානා
ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා උතුපරිණාමජා
ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපක්කමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා
ආබාධා, සීතං උණං ජ්වරා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඛංසමකස-
වාතාතපසිරිංසපසමචස්සදුක්ඛං -පෙ- මාතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- පිතුමරණං
දුක්ඛං -පෙ- හාතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- ගතිනිමරණං දුක්ඛං -පෙ-
ප්‍රත්තමරණං දුක්ඛං -පෙ- සිතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- ඤ්ඤාව්‍යසනං දුක්ඛං
-පෙ- නොගව්‍යසනං දුක්ඛං -පෙ- රොගව්‍යසනං දුක්ඛං -පෙ- සීලව්‍යසනං
දුක්ඛං -පෙ- දිට්ඨිව්‍යසනං දුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොතිති
තතො තං දුක්ඛමනෙති.

නාමං භිත්තමිවොදකනි - යථා භිත්තං නාවං උදකදුගිතො⁹
තතො තතො උදකං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, පුරතොපි
උදකං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, පච්ඡතොපි, ගෙට්ඨතොපි,
පස්සතොපි උදකං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, එවමෙව තතො
තතො පරික්‍ෂයතො තං පුග්ගලං දුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං
හොති, ජාතිදුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොති, -පෙ- දිට්ඨිව්‍යසනං
දුක්ඛං අනෙති අනුගමනිති අනායිකං හොතිති නාවං භිත්තමිවොදකං.
තෙනාහ සගවා:

“අඛලා නං බලියන්ති මඥනෙන නං පරික්‍ෂයා,
තතො නං දුක්ඛමනෙති නාවං භිත්තමිවොදක” නති.

1 - 6.

“තස්මා ජනතු සද්ධ සතො කාමානි පරිවජ්ජයෙ,
තෙ පභාය තරෙ ඔඝං නාවං සිත්ථාච පාරගු.”

1. අඤ්ඤාභරනති - මු. I.
2. තතොති තතො - මු. I, මජ්ඣ.
3. පෙතතිවසයිකං - ස්‍යා.
4. මාත්‍රයිකදුක්ඛං - ස්‍යා.
5. ගබ්භාකිති - සීමු. I.
6. පරාධෙය්‍යකං - සීමු. I, මජ්ඣ.
7. ඛාසො - මජ්ඣ.
8. නබ්බසා - මු. I.
9. උදකං අනායිකං - ස්‍යා; උදකදුගතං - සීමු. 1; දකුමෙසිං - මජ්ඣ.

තසමා ජනතු සද්ද සතොති - තසමා තංකාරණං තංතෙතු තප්පව්වයා තංතිදානා එතං ආදිනවං සමපසාමානො කාමේසුති තසමා; ජනතුති සතොතා තරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු¹ ජනතු ඉන්ද්‍ර මනුජො; සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිව්වකාලං ධූවකාලං සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං² පොඛොනුපොඛිං³ උදකාමිකාජාතං අවිච්චි සනත්ති සහිතං පුඤ්ඤිතං⁴ පුරෙහත්තං පච්ඡාභත්තං පුරිමං යාමං මජ්ඣිමං යාමං පච්ඡිමං යාමං. කාලෙ ජුණ්ණ වස්සෙ හෙමනො හිමො ධුරිමෙ වයොබන්ධෙ මජ්ඣිමෙ වයොබන්ධෙ පච්ඡිමෙ වයොබන්ධෙ; සතොති වතුති කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපසානාසත්තිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, චේදනාසු -පෙ- විනත්ත -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපසානාසත්තිපට්ඨානං භාවෙනොපි සතො, අපරෙහිපි වතුති කාරණෙහි සතො -පෙ-* සො වුච්චති 'සතො' ති. තසමා ජනතු සද්ද සතො.

කාමාහි පටිවජ්ජයෙති - කාමාහි උද්ගතො ඥෙ කාමා: වජ්ඣ කාමා ව කිලෙසකාමා ව. -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වජ්ඣකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙස කාමා. කාමාහි පටිවජ්ජයෙති ද්විති කාරණෙහි කාමෙ පරිවජ්ජයා: විකම්මාණන්තො වා සමුපෙක්ඛන්තො වා. කථං විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා? අධිකම්මාපමා කාමා අපසාදාදධොති පසාදන්තො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. මංසපෙසුපමා කාමා බහුසංඛාරණ්ධොති පසාදන්තො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. තිණ්ණකුපමා කාමා අනුදගනධොති පසාදන්තො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. -පෙ- නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤායතනසම්පත්තිං භාවෙනොපි විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. එවං විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. -පෙ- එවං සමුපෙක්ඛන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයාති කාමාහි පරිවජ්ජයෙ.

තෙ පහාය තණ්හ ඛසන්ති - තෙහි වජ්ඣකාමෙ පරිජාතිනා කිලෙස-කාමෙ පහාය පජ්ඣිනා විනොදෙති, ව්‍යන්තිකරිනා අනභාවං ගමෙති, කාම ච්ඡන්දනිවරණං පහාය පජ්ඣිනා විනොදෙති, ව්‍යන්තිකරිනා අනභාවං ගමෙති, ව්‍යාපාදනිවරණං -පෙ- විනම්භනිවරණං -පෙ- උභවකුක්කුච නිවරණං -පෙ- විචිකිච්ඡානිවරණං පහාය පජ්ඣිනා විනොදෙති, ව්‍යන්තිකරිනා අනභාවං ගමෙති, කාමොසං දිට්ඨාසං අවිජ්ජාසං තරෙය්‍ය උත්තරෙය්‍ය පතරෙය්‍ය සමතිකකමෙය්‍ය විතිවනෙතය්‍යාති - තෙ පහාය තරෙ ඛසං.

1. ජගු - සිමු. I, සි. I, ජගු - සහ.
 2. අබ්බොච්ඡිත්තං - සිමු. I. අබ්බොකිණ්ණං - සහ
 3. පොඛොනුපොඛං - සි. I සහ, 4. පඤ්ඤිතං. සිමු. I.
 * 14 වන පිටුව බැලිය යුතු.

නාවං සිඛාව පාරගුති - යථා ගරුකං නාවං භාරිකං උදකං සිඤ්චිතා භිසිඤ්චිතා ඡඤ්චිතා ලුහුකාය නාවාය ඛිපං ලුහුං අප්පකසිරතෙව පාරං ගච්ඡියා, එවමේවං වජ්ජිකාමෙ පරිජාතිතා කිලෙසකාමෙ පභාය පජ්ඣිතා විනොදතා ව්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතා, කාමච්ඡදනීවරණං-ව්‍යාපාදනීවරණං-පිනඤ්ඤානීවරණං-උද්ධච්ඡාදකානුච්චනීවරණං-විචිකිච්ඡානී-වරණං පභාය පජ්ඣිතා විනොදෙතා ව්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතා ඛිපං ලුහුං පාරං අප්පකසිරතෙව ගච්ඡියා. පාරං වුච්චති අමතං නිබ්බාණං. යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපටිපටිතිස්සයො තණ්හාකයො චිරාගො නිරොඪො තිබ්බාණං. 'පාරං ගච්ඡියා'ති පාරං අධිගච්ඡියා පාරං චුළසයා පාරං සච්ඡිකරෙයා. **පාරගුති** යො'පි පාරං ගන්තුකාමො සො'පි පාරගු, යො'පි පාරං ගච්ඡති සො'පි පාරගු, යො'පි පාරං ගතො සො'පි පාරගු.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තිණ්ණො පාරගතො¹ එලෙ තිඛ්ඨති බ්‍රාහ්මණො”ති බො භික්ඛවෙ, අරහතො එතං අධිවචනං. සො අභිඤ්ඤාපාරගු පරිඤ්ඤාපාරගු පභාණ පාරගු භාවනාපාරගු සච්ඡිකිරියාපාරගු සමාපත්තිපාරගු; අභිඤ්ඤාපාරගු සබ්බබ්මානං, පරිඤ්ඤාපාරගු සබ්බදුක්ඛානං, පභාණපාරගු සබ්බකිලෙසානං, භාවනාපාරගු චතුන්නං අරියමඤ්ඤානං, සච්ඡිකිරියා²පාරගු නිරොධස්ස, සමාපත්තිපාරගු සබ්බසමාපත්තිනං. සො වසිප්පතො පාරමිප්පතො අරියස්මිං සිලස්මිං, වසිප්පතො පාරමිප්පතො අරියස්මිං සමාධිස්මිං, වසිප්ප-තො පාරමිප්පතො අරියාය පඤ්ඤාය, වසිප්පතො පාරමිප්පතො අරියාය විමුත්තියා. සො පාරගතො පාරප්පතො අද්දාගතො අත්තප්පතො කොටිගතො කොටිප්පතො පරියන්තගතො පරියන්තප්පතො වොසාන-ගතො වොසානප්පතො තාණගතො තාණප්පතො ලෙණගතො ලෙණ ප්පතො සරණගතො සරණප්පතො අභයගතො අභයප්පතො අච්චුතගතො අච්චුතප්පතො අමිතගතො අමිතප්පතො නිබ්බාණගතො නිබ්බාණප්පතො. සො වුත්ථාසො විණ්ණවරණො ගතඤ්ඤා³ ගතදිසො ගතකොටිකො පාලිතබ්බමචරියො උත්තමදිට්ඨිප්පතො භාවිතමඤ්ඤා පභිණ්ඩිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතතිරේඛො.

1. පාරගතො - සිමු. I, මජ්ඣ. 2. සච්ඡිකිරියාය - මු. 1.
3. විගතඤ්ඤා - මජ්ඣ.

දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤානා, සමුදයො පභින්නො, මග්ගො භාටිතො, නිවර්තනො සච්ඡිකතො. අභිඤ්ඤායං අභිඤ්ඤානා, පරිඤ්ඤායං පරිඤ්ඤානා, පහාතබ්බං පභින්නං, භාටිතබ්බං භාටිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිතතපලිකො සඛ්ඛිණ්ණපරිබො අබ්බුදලහසිකො නිරයාලො අරියො පණ්ණාසකපො පණ්ණාසාසරා විසංඤ්ඤානො. පඤ්ඤානපිපාසිකො ජලබ්බ-සමන්තාගතො එකාරකෙඛා චතුරපග්ගො. පඤ්ණාසපච්චිකසච්චො සමවයසපච්චිකසො අනාට්ටසඛ්ඛාසා පග්ගාධිකායසංඛාරො සුපිමුත්ත-විතො. සුපිමුත්තපඤ්ඤා කෙවලි වුසිතවා උත්තමපුරිකො පරමපුරිකො පරමසාතතිපතො.

සො තෙව ආවිතාති න අපවිතාති අපවිතිනි,¹ සිතො, තෙව පජනති න උපාදියති පජනති සිතො. තෙව සිනෙති² න උසිනෙති විසිතිනි සිතො. තෙව විබුපෙති න සක්ඛුපෙති විබුපෙති සිතො. අසෙබෙන පිලකඛකෙන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙන සමාධිකඛකෙන අසෙබෙන පඤ්ඤාකඛකෙන අසෙබෙන විමුත්තිකඛකෙන අසෙබෙන විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනකඛකෙන සමන්තාගතතො සිතො. සච්චං සමපට්ඨාදි-සිනි සිතො, එජං සමතිකකමිනි සිතො, කිලෙසග්ගිං පරිදාදිසිනි සිතො, අපරිගමනතාය සිතො. කථා³ සමාදාය සිතො, මුත්තිපටිපසචනතාය සිතො, මේතනාය පාරිසුද්ධියා සිතො, කරුණාය මුදිතාය උපෙකතාය පාරිසුද්ධියා සිතො, අච්චනතපාරිසුද්ධියා සිතො, අනමමයනාය⁴ පාරිසුද්ධියා සිතො, විමුත්තතො සිතො, සංඝුස්සිතතො සිතො, ඛනිපරියතො සිතො, ඛාදුපරියතො සිතො, ආයතින පරියතො සිතො, ගතිපරියතො සිතො, උපපතතිපරියතො සිතො, පටිසන්තිපරියතො සිතො, සංසාර-පරියතො සිතො, චට්ටපරියතො සිතො, අනතිමි භවෙ සිතො, අනතිමෙ සමුස්සයෙ සිතො, අනතිමදේහධරො අරතො.

1. තස්සායං පච්ඡිමකොට්ඨි වරිමොයං සමුස්සයො,
ජාතිමරණසංසාරා නති තස්ස පුනබ්බත්ථාති.

තාචං සිනිච පාරගු.

තෙනාන ගගවා:

“තස්මා ජනතු සද්ද සතො කාමාති පරිවජ්ජයෙ,
තෙ පහාය තරෙ ඔසං නාචං සිනිච පාරගු” ති.

කාමසූත්‍රනිදෙදසො පඨමො සමකෙඛා.

1. සො තෙව පච්ඡිමකොට්ඨිකා - මජ්ඣ. 2. තෙව සංසිඛති - මජ්ඣ.
3. කථං, සා. කථං. - සිමු. I, මජ්ඣ.
4. අසංසාරායං. - සිමු. I, අසංසාරායං. - සා. 5. පච්ඡිමකො - සිමු. II

2

ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දසො

අපි ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දසො වුවෙහි.

2 - 1.

“සතෙතා ගුහායං ඛුන්‍යාභිජනෙනා
තිට්ඨං තරා මොක්කසං පතාලොකා,
සුර විට්ඨො, හි තථාපිට්ඨො සො
කාමා හි ලොකෙ ත හි පුප්පායා ¹.

සතෙතා ගුහායං ඛුන්‍යාභිජනෙනාති - ‘සතෙතා’ ති ති බො වුත්තා.
අපි ව ගුහා තාව වත්තබ්බා: ගුහා වුවෙහි ති කායො. කායොති වා ගුහාති වා
සතෙතොති වා තාවාති වා රතථාති වා ධජජාති වා වමමිකොති වා තගරතති
වා තිට්ඨතති ²වා කුට්ඨිති වා ගතකොති වා කුතමොති වා ³ කායසොත්තං
අභිවචනා.

“සතෙතා ගුහායං”නති ගුහායං සතෙතා විසතතා ආසතතා ලකො
ලකිතතා පමිබුත්තා. යථා හිත්තිත්තල වා තාගදතො වා හත්තිං සත්තං
විසත්තං ආසත්තා ලකො ලකිතං පමිබුත්තා, එවමෙවං ගුහායං සතෙතා
විසතතා ආසතතා ලකො ලකිතතා පමිබුත්තා.

වුත්තා හෙතා හත්තිතා:

“රුපෙ බො රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා තන්දි යා තණ්හා යො
උපසුපාදතා ⁴ වෙතසො අභිට්ඨානාභිතිවෙසානුසයා, තත්‍ර සතෙතා තත්‍ර
විසතෙතා, තසමා සතෙතාති වුවෙහි. [වෙදනාය බො රාධ - පෙ- සඤ්ඤාය බො
රාධ - පෙ- සංඛාරෙත්‍ර බො රාධ - පෙ- විඤ්ඤාණ බො රාධ, යො ඡන්දො යො
රාගො යා තන්දි යා තණ්හා යො උපසුපාදතා ⁴ වෙතසො අභිට්ඨානාභි-
තිවෙසානුසයා, තත්‍ර සතෙතා තත්‍ර විසතෙතා, තසමා සතෙතාති වුවෙහි]
සතෙතාති ලකොනාභිවචනතති.”

1. සුප්පායං-ස, පුප්පායං - සි.මු. I, සි. I

2. තිට්ඨතති - සහ. මජ්ඣ. නිද්. ස. නිබ්බිතති- මු. I, PTS.

3. කුමමොතිවා - සි.මු. I 4. උපසුපාදතා, සි.මු. II.

[] ලකොණනතරිතො හාගො භාමිපොථොක ත දිසති.

සඤ්ඤා, ගුහායං, ඛණ්ඩානිජනිතාති - ඛණ්ඩකති කිලෙසෙති ඡනො; රාගෙන ඡනො; දොසෙන ඡනො; මොහෙන ඡනො; කොඨෙන ඡනො; උපතාගෙන ඡනො; මසෙකින ඡනො; පළාසෙන ඡනො; ඉසාය ඡනො; මච්ඡරියෙන ඡනො; මායාය ඡනො; සාඨෙය්‍යෙන ඡනො; පමෙතන ඡනො; සාරමෙතන ඡනො; මානෙන ඡනො; අතිමානෙන ඡනො; මදෙන ඡනො; පමාදෙන ඡනො; සබ්බකිලෙසෙති සබ්බද්වවරිතෙති සබ්බදරපෙති සබ්බපරිලාහෙති සබ්බසත්තාපෙති සබ්බා-කුසලාභිසංඛාරෙති. ඡනො¹ උච්ඡනො; ආවුතො; නිවුතො; ඔවුතො² පිහිතො; පටිච්ඡනො; පටිකුජ්ජිතොති 'සත්තො ගුහායං ඛණ්ඩානිජනො.

තිට්ඨං නරො මොහනිසමිං පභාසෙත්තාති - 'තිට්ඨං නරො' ති තිට්ඨනො; නරො රතො; රාගවසෙන තිට්ඨති. දුට්ඨො දොසවසෙන තිට්ඨති. මුලෙත්තා මොහවසෙන තිට්ඨති විනිබ්බො³ මානවසෙන තිට්ඨති. පරාමට්ඨො දිට්ඨිවසෙන තිට්ඨති. විකෙඛපගතො උභිව්වවසෙන තිට්ඨති. අතිට්ඨං ගතො විවිකිව්ච්චසෙන තිට්ඨති. පාමගතො අනුසයවසෙන තිට්ඨති. එවමපි තිට්ඨං නරො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

"සත්ති භික්ඛවෙ, වකඛුට්ඨකුසුය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මතාපා පියරූපා භාමුපසංගිතා රජනීයා. තඤ්ඤා භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජෙක්ඛාසාය තිට්ඨති. සත්ති භික්ඛවෙ, සොතට්ඨකුසුය්‍යා සද්ද-පෙ- භාතට්ඨකුසුය්‍යා ගක්ඛා-පෙ- ජ්වහාට්ඨකුසුය්‍යා රසා-පෙ- කායවිකුසුය්‍යා ඓදාට්ඨබ්බා -පෙ- මනෝට්ඨකුසුය්‍යා ඛම්මා ඉට්ඨා කන්තා මතාපා පියරූපා භාමුපසංගිතා රජනීයා. තඤ්ඤා භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජෙක්ඛාසාය තිට්ඨති"⁴ ති. එවමපි තිට්ඨං නරො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

"රූපපඨං⁵ වා භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති රූපාරම්මණං රූපපතිට්ඨං⁶. තඤ්ඤාපසෙවනං⁷ වුද්ධිං විරුලිති වෙපුලං ආපජ්ජති. වෙදනුපඨං⁸ වා භික්ඛවෙ -පෙ- සඤ්ඤාපඨං වා භික්ඛවෙ -පෙ- සංඛාරූපඨං වා භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති සංඛාරාරම්මණං සංඛාරපතිට්ඨං. තඤ්ඤාපසෙවනං වුද්ධිං විරුලිති වෙපුලං ආපජ්ජති"⁹ ති. එවමපි තිට්ඨං නරො.

1. විච්ඡන්තා - ස්‍යා. මජ්ඣ. 2. ඔවුතො - ස්‍යා. ස. 3. විනිබ්බො - ස්‍යා. ස.

4. රූපපඨං - සිමු. II. ස්‍යා. PTS.

5. රූපෙ පතිට්ඨං - සිමු. I.

6. තඤ්ඤාපසෙවනං - ස්‍යා. සි I ස. PTS.

7. වෙදනුපඨං - සිමු. II. ස්‍යා.

8. සංසුත්ත - ලොකධාමික-භවන - මාර්ජාසුත්තං.

9. ,, ඉංගමි-සංසුත්ත - උපයවන - උපසුත්තං.

වුත්තං හෙතං ගගවතා:

“කබ්චිකානර වෙ භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අපි රාගො, අපි තඤ්ඤි, අපි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තප්ථ විඤ්ඤං විරුද්ධං. යප්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤං විරුද්ධං, අපි තප්ථ නාමරූපස්ථාවකකන්ති. යප්ථ අපි නාමරූපස්ථාවකකන්ති, අපි තප්ථ සංඛාරානං වුද්ධි.¹ යප්ථ අපි සංඛාරානං වුද්ධි, අපි තප්ථ ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති. යප්ථ අපි ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති, අපි තප්ථ ආයතීං ජාති ජරා මරණං. යප්ථ අපි ආයතීං ජාති ජරා මරණං, සසොකං තං භික්ඛවෙ, සදරං² සඋපායාසන්ති වදුම්”³ නි. එවමපි තිට්ඨං තරො.

“එසෙසං වෙ භික්ඛවෙ, ආහාරෙ -පෙ- මනො සඤ්ඤාතනාය වෙ භික්ඛවෙ, ආහාරෙ -පෙ- විඤ්ඤං වෙ භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අපි රාගො, අපි තඤ්ඤි, අපි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තප්ථ විඤ්ඤං විරුද්ධං. යප්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤං විරුද්ධං, අපි තප්ථ නාමරූපස්ථාවකකන්ති. යප්ථ අපි නාමරූපස්ථාවකකන්ති, අපි තප්ථ සංඛාරානං වුද්ධි. යප්ථ අපි සංඛාරානං වුද්ධි, අපි තප්ථ ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති. යප්ථ අපි ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති, අපි තප්ථ ආයතීං ජාති ජරා මරණං. යප්ථ අපි ආයතීං ජාති ජරා මරණං, සසොකං තං භික්ඛවෙ, සදරං² සඋපායාසන්ති වදුම්”³ නි. එවමපි තිට්ඨං තරො.

මොහනසම්. පඤ්ඤානි - මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා: විකවුච්ඤ්ඤායා: රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පිගරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා, සොඛවිඤ්ඤායා: සද්ද -පෙ- ඝාතවිඤ්ඤායා: ගතියා -පෙ- ජ්වහා විඤ්ඤායා: රසා -පෙ- කායවිඤ්ඤායා: ආවාට්ඨිකා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පිගරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා. කිං කාරණං මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා? යෙභුයෙත දෙවමනුස්සා: පඤ්ඤා කාමගුණෙසු මුත්තන්ති පමුත්තන්ති සමපමුත්තන්ති මුත්තා පමුත්තා සමපමුත්තා අවිජ්ජාය අනිකතා ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුජ්ජා.⁴ තඤ්ඤානං මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා. මොහනසම්. පඤ්ඤානි - මොහනසම්. පඤ්ඤානා දරෙකායාලොකා නිමුග්ගන්ති ‘තිට්ඨං තරො මොහනසම්. පඤ්ඤානා.’

1. වුද්ධි - මජ්. I.

2. සදරං - සිමු. II. සං. PTS.

3. දෙවං පුත්තං - සිමු. I.

4. තං පටිකුජ්ජා - සිමු. I.

5. නිදනසංපුත්ත - මොහන - අනිදාසපුත්තං.

දුරෙ විවේකා හි තඨාච්ඡෙධො භොති - විවේකාති තයො විවේකා: කාය විවේකො, චිත්තවිවේකො, උපධිවිවේකො.

කතමො කායවිවේකො? ඉඛ භික්ඛු විවිත්තං සෙත්තාසනං රජත්ති අරඤ්ඤං රුක්ඛමුලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං චන්දනං අබ්බොකංසං පලාලපුඤ්ණං. කායෙන ච විවිත්තො විහරති: සො එතො ගාජති. එකො තිට්ඨති. එකො තිස්සිදති එකො සෙය්‍යං කප්පෙ¹ති. එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති. එතො පටිකකමති. එකො රහො තිස්සිදති. එකො චිඛකමං අධිට්ඨාති. එකො වරති. එකො විහරති ඉරීයති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. අයං කායවිවේකො.

කතමො චිත්තවිවේකො? පඨමජ්ඣානං සමාපත්තං නිවරණේහි චිත්තං විවිත්තං භොති. දුතීයජ්ඣානං සමාපත්තං විතකකවිවාරෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. තතීයජ්ඣානං සමාපත්තං පිතියා චිත්තං විවිත්තං භොති. චතුස්ථජ්ඣානං සමාපත්තං සුඛදුකෙඛෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. ආකාසානඤ්චයතනං සමාපත්තං රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්ත-සඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං භොති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපත්තං ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං භොති. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපත්තං විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං භොති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපත්තං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං භොති. සොතාපත්තං සක්කායද්ධියා විචිකිට්ඨාය සීලබ්බත-පරාමාසා ද්ධියානුසයා විචිකිට්ඨානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. සක්ඛ්‍යාමිත්තං ඔලාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිඝසඤ්ඤා-ජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. අනාගාමිත්තං අනුසභ්‍යතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිඝසඤ්ඤාජනා අනුසභ්‍යතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙ-කට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උඤ්චවා අවිජ්ජාය² මානානුසයා අවිජ්ජානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ව³ කිලෙසෙහි ඛේදිවා⁴ සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විවිත්තං භොති. අයං චිත්තවිවේකො.

කතමො උපධිවිවේකො? උපධි චූළවන්ති කිලෙසා ව ඛන්ධා ව අභිසංඛාරා ව. උපධිවිවේකොති චූළවති අමතං තිබ්බානං: යො සබ්බසංඛාරසමපේ, සබ්බුපධිපටිතිත්තංගො තණ්හකඛයො විරාගො තීරොධො තිබ්බාණං. අයං උපධිවිවේකො. කායවිවේකො ච චචකට්ඨකායානං තෙක්ඛමාගිරතානං, චිත්තවිවේකො ච පරිසුඤ්චිත්තානං පරමවොද්ගපාත්තානං, උපධිවිවේකො ච නිරුපතිනං පුග්ගලානං විසංඛාරගතානං.

1. කප්පෙ - සිමු. I.

2. අවිජ්ජා - සිමු. I. සි I.

3. වා - සිමු. I;

දුරේ විවේකා හිති - යො සො එවං ගුහායං සත්තො එවං බහු කෙති ව කිලෙසෙති ඡනො එවං මොහනසමිං පගාලොහා, සො කාය විවේකාපි දුරේ විනතවිවේකාපි දුරේ උපසිවිවේකාපි දුරේ විදුරේ සුචි දුරේ න සකතිකෙ න සාමන්තා අනාසනෙන වට්ඨකට්ඨො¹. තථාච්ඡිකොති- නාදිසො තස්සණ්ඨිතො තප්පකාරො තප්පට්ඨාගො; යො යො මොහනසමිං පගාලොහාති 'දුරේ විවේකා හි තථාච්ඡිකො සො'.

කාමා හි ලොපක න හි සුප්පභාසාති - කාමාති උද්දතතො දො කාමා: වද්දකාමා ව කිලෙස කාමා ව. කතමෙ වද්දකාමා ? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්ද මනාපිකා ගකිං මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බො අඤ්ඤා පාසුරණො දුසිද්දාං අපේළකා කුකුඤ්චසුකරා හස්සිගවාස්සවලවා බෙත්තං වද්දා ගිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨගාරං ව යං කිඤ්ච රජනියං වද්දා වද්දකාමා.

අපිච අතිතා කාමා අනාගතා කාමා පච්චුසත්තා කාමා අජ්ඣතතා කාමා ඛිතිධා කාමා අජ්ඣතතඛිතිධා කාමා හිනා කාමා මජ්ඣිමා කාමා පණිතා කාමා අපාසිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිබ්බා කාමා පච්චුපට්ඨිතා කාමා නිම්මිතා කාමා පරනිම්මිතා කාමා අතිම්මිතා කාමා පරික්කන්තා කාමා අපරික්කන්තා කාමා මමාසිතා කාමා අමමාසිතා කාමා, සබ්බෙපි කාමාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි රූපාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි අරූපාවචරා ධම්මා තණ්හාවද්දකා තණ්හාරම්මණා කමනියට්ඨෙන රජනියට්ඨෙන මදනි- යට්ඨෙන කාමා. ඉමෙ වුවංකති වද්දා කාමා.

කතමෙ කිලෙස කාමා ? ඡද්දෙ කාමො රාගො කාමො ජ්ඤායො කාමො, සබ්බකපො කාමො රාගො කාමො සබ්බකපාරාගො කාමො, යො කාමෙසු කාමච්ඡද්දෙ කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිත්තෙතො කාමචරිද්දානො කාමමුච්ඡා කාමජෙඤ්ඤාසාතං කාමොණො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡද්දනිවරණං-

1. “අද්දසං කාමං තෙ මූලං සංකප්පා කාම ජායසි,
න තං සංකප්පසිංහාමි එවං කාම න ගෙහිසි”¹ති.

ඉමෙ වුවවනති කිලෙස කාමා.

ලොකෙති - අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛනිලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායාති-කාමා හි ලොකෙ දුප්පහායා දුවච්ඡා¹ දුප්පරිච්ඡා² දුප්පතිමද්දො³ දුප්පතිවෙදො දුබ්බතිවෙදො දුප්පතො දුප්පතො දුස්සමතිකකමා දුබ්බතිවත්තාති කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා.

තෙනාහ ගහවා:

“සතෙනා ගුහායං ඛපුතාහිජ්ජෙනා
තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාලෙහා,
දුරෙ විවෙකා හි තථාපිධො සො
කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා”ති.

2-2

ඉච්ඡානිදානා හවසාතබ්බා
තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤාමාකකා,
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙකකමානා
ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජසං.

ඉච්ඡානිදානා හවසාතබ්බාති - ඉච්ඡා⁴ වුවවනි තණ්හා: යො රාගො සාරාගො අනුතගො අනුරොධො තඤ්ඤි තඤ්ඤාරාගො විතතස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අපේක්ෂාසානං ගෙධො පමිගෙධො⁵ සමෙකා පඤ්ඤා උජා මායා ජනිකා සඤ්ජනිකා සඤ්ජනනි සිබ්බනි ජාලිනි සරිතා විසත්තිකා සුත්තං විසථා ආයුගනි⁶ දුතියා පඤ්ඤි හවතෙතති වතං වතථො සජ්ජවො සෙත්තො අපෙකකා පටිච්ඡා⁷ ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතනං, රූපාසා සද්දසා ගකාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා සුත්තාසා ජීවිතාසා, ජසා පජසා අභිජසා ජසනා ජප්පිතතනං ලොලුපාං ලොලුපායනා ලොලුපාසිතතනං පුච්ඡඤ්චිකතා සාදුකමසනා, අඛම්මරාගො විසමලොගො නිකතති නිකාමනා පඤ්ඤා පිහනා සමපඤ්ඤා, කාමතණ්හා හවතණ්හා විහවතණ්හා රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගකිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඔසො යොගො ගජ්ජා උපාදානං ආවරණං නිවරණං ඡද්දනං ඛනිතං උපකම්මලෙසො අනුසයො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙට්ඨිතං, දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛපහවො මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසයො තණ්හාතද්දි තණ්හාජාලං තණ්හාගද්දලං තණ්හාසමුද්දො, අභිජ්ඣා විසමලොගො අකුසලමූලං.

1. දුම්මජ්ජා - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. දුක්ඛමද්ද - සිමු. I. මජ්ඣ.

3. රොධො පලිඤ්ඤා - සක.

7. පටිච්ඡා - සිමු I. සක. මජ්ඣ.

2. දුප්පරිච්ඡා - සිමු. II. මජ්ඣ.

4. ඉච්ඡා - සක සිමු. I. ස.

6. ආයුගනි - සිමු. I. මජ්ඣ.

ඉව්ජානිද්දනාති - ඉව්ජානිද්දනා ඉව්ජානෙකාකා ඉව්ජාපච්චයා ඉව්ජා-කාරණා ඉව්ජාපභවාති ඉව්ජානිද්දනා.

හවසානබ්බාති - එකං හවසානං: සුඛා වෙදනා, ඥේ හවසානාති: සුඛා ව වෙදනා ඉට්ඨං ව වජ්ඣු. තිණ්ණි හවසානාති: යොබ්බඤ්ඤං ආරොග්ගං ජීවිතං. වතතාරි හවසානාති: ලාහො යසො පසංසා සුඛං. පඤ්ච හවසානාති: මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගඤ්ඤා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බා. ඡ හවසානාති: වකුක්ඛපදා සොතසම්පදා ඝාතසම්පදා ජීව්හාසම්පදා කායසම්පදා මනෝසම්පදා. **හවසානබ්බාති -** සුඛාය වෙදනාය සත්තා ඛද්ධා ඉට්ඨස්මිං වජ්ඣස්මිං, යොබ්බඤ්ඤ ඛද්ධා, ආරොග්ග ඛද්ධා, ජීවිතෙ ඛද්ධා, ලාහෙ ඛද්ධා, යසෙ ඛද්ධා, පසංසායං ඛද්ධා, සුඛෙ ඛද්ධා, මනාපිකෙසු රූපෙසු ඛද්ධා, මනාපිකෙසු සද්දෙසු-ගඤ්ඤ-රසෙසු-මනාපිකෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු ඛද්ධා, වකුක්ඛපදාය ඛද්ධා, සොතසම්පදාය ඛද්ධා, ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදාය ඛද්ධා, විඛද්ධා ආඛද්ධා ලග්ගා ලග්ගිනා පලිඛද්ධාති 'ඉව්ජා නිද්දනා හවසානබ්බා.'

තෙ දුප්පමුඤ්ඤා න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති - තෙ වා හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්ඤා, සත්තා¹ වා එතෙතා දුමොවයා. කථං තෙ හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්ඤා? සුඛා වෙදනා දුප්පමුඤ්ඤා, ඉට්ඨං වජ්ඣ දුප්පමුඤ්ඤා, යොබ්බඤ්ඤං දුප්පමුඤ්ඤා, ආරොග්ගං දුප්පමුඤ්ඤා, ජීවිතං දුප්පමුඤ්ඤා, ලාහො දුප්පමුඤ්ඤා, යසො දුප්පමුඤ්ඤා, පසංසා දුප්පමුඤ්ඤා, සුඛං දුප්පමුඤ්ඤා, මනාපිකා රූපා දුප්පමුඤ්ඤා, මනාපිකා සද්දා-ගඤ්ඤා-රසා-ථොට්ඨබ්බා දුප්පමුඤ්ඤා, වකුක්ඛපදා දුප්පමුඤ්ඤා, සොත-ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදා දුප්පමුඤ්ඤා, දුමොවයා දුප්පමොවයා දුනතිවෙදියා දුබ්බිතිවෙදියා, දුතතරා දුප්පතරා දුස්සමතික්ඛමා දුබ්බිතිවතතා. එවනෙන හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්ඤා.

කථං සත්තා එතෙතා දුමොවයා? සුඛාය වෙදනාය සත්තා දුමොවයා, ඉට්ඨස්මිං වජ්ඣස්මිං දුමොවයා, යොබ්බඤ්ඤා දුමොවයා, ආරොග්ගා දුමොවයා, ජීවිතා දුමොවයා, ලාහා දුමොවයා, යසා දුමොවයා, පසංසාය දුමොවයා, සුඛා දුමොවයා, මනාපිකා රූපෙති දුමොවයා, මනාපිකෙති සද්දෙති-ගඤ්ඤිති-රසෙති-ථොට්ඨබ්බෙති දුමොවයා, වකුක්ඛපදාය දුමොවයා, සොත-ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදාය දුමොවයා දුප්පමොවයා දුරුඤ්ඤා² දුස්සමුඤ්ඤා දුබ්බිට්ඨාපයා දුස්සමුඤ්ඤාපයා දුනති-වෙදියා දුබ්බිතිවෙදියා දුතතරා දුප්පතරා දුස්සමතික්ඛමා දුබ්බිතිවතතා. එවං සත්තා එතෙතා³ දුමොවයාති 'තෙ දුප්පමුඤ්ඤා.'

න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති - තෙ අත්තතා පලිපපලිපත්තා න සත්තකානාති පරං පලිපපලිපත්තං උඤ්ඤාං.

1. සත්තා - සිමු. I. 2. 'දුමුඤ්ඤා' ඉති ඊදිසෙසු අඤ්ඤානුපි - සං. මජ්ඣ. 3. දුද්ධාර - සිමු. I. සං. මජ්ඣ. 4. එතෙති - සිමු. I.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“සො වත චූඤ්ඤා, අත්තතා පලිපපලිපත්තා පරං පලිපපලිපත්තං උඤ්ඤානීති තෙනං ධාතං විජ්ඣති. සො වත චූඤ්ඤා, අත්තතා අදනෙතා අමිතීතො අපරිනිබ්බූතො¹ පරං දමෙස්සති විතෙස්සති පරිනිබ්බා-පෙස්සතිති තෙනං ධාතං විජ්ඣති”²ති එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛො. අථවා තඤ්ඤා කොචි මොචෙතා. තෙ යදි³ මුඤ්ඤොද්දායං, සකෙත ථාමෙත සකෙත ඛලෙත සකෙත විරියෙත සකෙත පරික්ඛමෙත සකෙත පුරිසභමෙත සකෙත පුරිසඛලෙත සකෙත පුරිසවිරියෙත සකෙත පුරිසපරික්ඛමෙත අත්තතා සම්මාපරිපදං අනුලොමපරිපදං අපච්චනික-පරිපදං අනිත්තපරිපදං ඛම්මානුඛම්මපරිපදං පරිපජ්ජමානා මුඤ්ඤොද්දායනි එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛො.

වුත්තමපි හෙතං භගවතා:

1. “තාහං සතිස්සාමි පමොවතාය
කථංකපිං³ ඛොතකි කිඤ්චි ලොකෙ,
ඛම්මං ව සෙට්ඨං අභිජානමානො
එවං තුවං ඛසමිමං තරෙසි”⁴ති.

එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

2. “අත්තතාව කතං පාපං අත්තතා සංකිලිස්සති,
අත්තතා අකතං පාපං අත්තතාව පිටුජ්ඣති,
පුද්ධි අපුද්ධි උච්චතතං නාඤ්ඤාමෙඤ්ඤා⁴ විසොධගෙ”⁵ති.

එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛො.

වුත්තමපි හෙතං භගවතා:

“එවමෙව ඛො බ්‍රාහ්මණ තිට්ඨතෙව තිබ්බානං තිට්ඨති තිබ්බානගාමි⁶ මග්ගො, තිට්ඨාමහං සමාදපෙතා. අථ ව පත මම සාවකා මයා එවං ඔවදිසමානා එවං අනුසාසිතමානා අපොකච්චෙ අච්චන්තතිට්ඨං තිබ්බානං ආරාධෙතති. එකච්ච තාරාධෙතති. එතඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණ කරොමි, මග්ගකම්මාසි බ්‍රාහ්මණ තථාගතො. මග්ගං බුද්ධො ආවික්ඛති. අත්තතා පරිපජ්ජමානා මුඤ්ඤොද්දායනි⁷ති. එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛොති ‘තෙ දුප්පමුඤ්ඤා න හි අඤ්ඤාමොක්ඛො.’

1 අපරිනිබ්බූතො ව, - සිමු. II. 2. යදි පරං - සිමු. I.
3. කථං කපි - සිමු. I 4. න අඤ්ඤා අඤ්ඤා. සි. I. - සිමු. I. සො. I.
5. තිබ්බානගාමිති - සිමු. I.
a. මජ්ඣිමනිකාය - සලලබ්බසුත්තං.
b. සුත්තනිපාය - ඛොතකසුත්තං.
c. ඛම්මපද - අත්තවග්ග
d. මජ්ඣිමනිකාය - උපරිපජ්ජමානා - ගණකමාග්ගානසුත්තං.

පව්‍යා පුරෙ වාසි අපෙකොමානාති - පව්‍යා වුවවති අනාගතං. පුරෙ වුවවති අතීතං. අපි ව අතීතං උපාදාය අනාගතඤ්ච පවුප්පනනඤ්ච පව්‍යා, අනාගතං උපාදාය අතීතඤ්ච පවුප්පනනඤ්ච පුරෙ. කථං පුරෙ අපෙකං කරොති? එවංරූපො¹ අහොසිං අතීතමධ්‍යානනාති තස්ස නන්දිං සමන්තානෙනි. එවංවේදනො අහොසිං -පෙ- එවංසංකෘතො අහොසිං -පෙ- එවංසංඛාරො අහොසිං -පෙ- එවංවිඤ්ඤාණො අහොසිං අතීතමධ්‍යානනාති තස්ස නන්දිං සමන්තානෙනි. එවමපි පුරෙ අපෙකං කරොති. අථ වා- ඉති මෙ වක්ඛු අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති රූපාති, තස්ස ජන්දරාගපටිබ්බංගොති විඤ්ඤාණං. ජන්දරාගපටිබ්බංගා විඤ්ඤාණස්ස තදභිතන්දති. තදභිතන්දනො එවමපි පුරෙ අපෙකං කරොති. අථ වා- ඉති මෙ සොනං අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති සද්දති -පෙ- ඉති මෙ ඝාතං අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති ගතියාති -පෙ- ඉති මෙ ජීව්‍යා අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති රසාති -පෙ- ඉති මෙ කායො අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති ඵොට්ඨබ්බාති -පෙ- ඉති මෙ මනෝ අහොසි අතීතමධ්‍යානං ඉති ධම්මාති, තස්ස ජන්දරාගපටිබ්බංගොති විඤ්ඤාණං. ජන්දරාගපටිබ්බංගා විඤ්ඤාණස්ස තදභිතන්දති. තදභිතන්දනො එවමපි පුරෙ අපෙකං කරොති. අථ වා යානිස්ස තාති පුබ්බෙ මාභුගාමෙන සද්ධිං භගිතලපිතකිත්‍රිතාති, තදස්සාදෙති තං තිකාමෙති තෙන ව විතති. අපඤ්ඤාති. එවමපි පුරෙ අපෙකං කරොති.

කළු² පව්‍ය අපෙකකිං කරොති? එවං රූපො සියං³ අනාගතමිද්ධානනති
තස්ස තඤ්ඤිං සමන්තානෙනති. එවං චෙදනො සියං³ -පෙ- එවං සඤ්ඤා සියං³,
-පෙ- එවං සංඛාරො⁴ සියං³ -පෙ- එවං විඤ්ඤානො සියං³ අනාගතමිද්ධානනති
තස්ස තඤ්ඤිං සමන්තානෙනති. එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉති මෙ
චක්ඛු සියා අනාගතමිද්ධානං ඉති රූපාති අප්පට්ඨධානං පටිලාභාය
විතතං පණ්ඩෙහති. චේතසසා පණ්ඩානප්පච්චයා තදුභිනඤ්ඤි.
තදුභිනඤ්ඤනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉති මෙ සොනං
සියා අනාගතමිද්ධානං ඉති සඤ්ඤාති -පෙ- ඉති මෙ සානං සියා අනාගත-
මිද්ධානං ඉති ගඤ්ඤාති -පෙ- ඉති මෙ ජීව්හා සියා අනාගතමිද්ධානං ඉති
රසාති -පෙ- ඉති මෙ කායො සියා අනාගතමිද්ධානං ඉති ථොට්ඨබ්බාති
-පෙ- ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමිද්ධානං ඉති ධම්මාති අප්පට්ඨධානං
පටිලාභාය විතතං පණ්ඩෙහති. චේතසො පණ්ඩානප්පච්චයා තදුභිනඤ්ඤි.
තදුභිනඤ්ඤනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉමිනාහං
සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බුද්ධචරියෙන වා ඤෙවො වා හවිසුසාමි
ඤෙවඤ්ඤාතරො වාති අප්පට්ඨධානං පටිලාභාය විතතං පණ්ඩෙහති. චේතසො
පණ්ඩානප්පච්චයා තදුභිනඤ්ඤි. තදුභිනඤ්ඤනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං
කරොතිති-පව්‍ය පුරෙ වාපි අප්පකම්මානා.

1. එවරුණ - ස.

2. **කර්මපත - සිල. I.**

3. අපහාසි. - සිමු. I.

4. එම්. සඩ්ධානර - පිටු. I.

ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පනති - “ඉමෙව කාමෙ”ති පච්චුසනෙත පඤ්චකාම ගුණේ ඉච්ඡන්තා සාදියන්තා පත්ථයන්තා අභිජ්ජන්තා. පුරිමෙව ජප්පනති - අතීත පඤ්චකාම ගුණේ ජප්පන්තා පජ්ජන්තා අභිජ්ජන්තාති- ‘ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පං.’

කෙතනාන නගට්ඨා:

“ඉච්ඡානිද්දතා භවසාතඛඤ්ඤා
නෙ දුප්පමුඤ්ඤා න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා,
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා
ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පං”නති.

2 - 3

කාමෙසු ගිඤ්ඤා පසුතා පමුඤ්ඤා¹
අවදුතිසා කෙ විසමෙ නිවිට්ඨා,
දුක්ඛපභිතා පරිදෙවසනති
කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ.

කාමෙසු ගිඤ්ඤා පසුතා පමුඤ්ඤාති - “කාමා” හි උද්ගතතො ඤේ කාමා: පච්චුඤ්ඤා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වුච්චන්ති වච්චුකාමා. -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. ඡග්ගො වුච්චති තණ්හා, යො රුග්ගො භාරුග්ගො-පෙ-අභිජ්ඣා ලොභො අභුසල්ලිලං; කිලෙසකාමෙත වච්චුකාමෙසු රහතා ගිඤ්ඤා ගමිතා මුට්ඨිතා අපේක්ඛාපන්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පට්ඨිඤ්ඤාති- කාමෙසු ගිඤ්ඤා. පසුතාති - යෙපි කාමෙ එසනති ගවේසනති පරිශෙසනති තච්චරිතා තඛ්ඛුලා තඤ්ඤා තනතින්තා තප්පාණා තප්පඤ්ඤා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රූපෙ එසනති ගවේසනති පරිශෙසනති -පෙ- සද්දෙ -පෙ- ගඤ්ඤා -පෙ- රසෙ -පෙ- ඵොට්ඨකො -පෙ- පරිශෙසනති තච්චරිතා තඛ්ඛුලා තඤ්ඤා තනතින්තා තප්පාණා තප්පඤ්ඤා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රූපෙ පරි- භුඤ්ඤාති-පෙ-ඵොට්ඨකො පරිභුඤ්ඤාති තච්චරිතා-පෙ-තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යථා කල්පකාරකො කල්පපසුතො, කම්මකාරකො කම්ම- පසුතො, ගොචර වර්තනා ගොචරපසුතො, කාමි කාමපසුතො, එවිමෙව යෙපි කාමෙ එසනති ගවේසනති තච්චරිතා තඛ්ඛුලා තඤ්ඤා තනතින්තා තප්පාණා තප්පඤ්ඤා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා.

1. සමුඤ්ඤා - ස

යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ-රෙ-පරියෙසනති, සද්දෙ-රෙ-ගනේ-රෙ-රසෙ-පෙ-ථොට්ඨබ්බෙ -පෙ- පරියෙසනති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතින්තා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පටිලහනති, සද්දෙ- ගනේ- රසෙ-ථොට්ඨබ්බෙ පටිලහනති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතින්තා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරිභුක්ඛන්ති, සද්දෙ- ගනේ- රසෙ- ථොට්ඨබ්බෙ පරිභුක්ඛන්ති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතින්තා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා.

පමුත්තාති - යෙතුයෙත දෙවමනුස්සා පඤ්ච සාමග්ගණසු මුත්තාති පමුත්තාති සමමුත්තාති සමපමුත්තාති, මුත්තා පමුත්තා සමමුත්තා සමපමුත්තා, අවිජ්ජාය අකිකතා, ආවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුල්ලාති-කාමෙසු ගිඤ්ඤා පසුතා පමුත්තා.

අවදුනියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨාති - ‘අවදුනියා’ති අවංගච්ඡන්ති¹- නිපිඅවදුනියා, මච්ඡරිතොපි වුච්චන්ති අවදුනියා, බුඬානං බුඬාසාව-කානං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියා. කථං අවංගච්ඡන්ති අවදුනියා? අවංගච්ඡන්ති නිරයං ගච්ඡන්ති, පෙතතිවිසයං ගච්ඡන්ති, එවං අවංගච්ඡන්ති-අවදුනියා. කථං මච්ඡරිතො වුච්චන්ති අවදුනියා? පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාගමච්ඡරියං වණණමච්ඡරියං ඛමමච්ඡරියං; යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායතා මච්ඡරායිතතතං වෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චිකතා අඤ්ඤා-තිතතතං විතතස්ස, ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං.² අපි ච ඛකිමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ඛාකුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං ගාභො, ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. ඉමනා මච්ඡරියෙත අවදුක්ඛකාය සමන්තාගතා ජනා පමත්තා, එවං මච්ඡරිතො වුච්චන්ති අවදුනියා. කථං බුඬානං බුඬාසාවකානං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියා? බුඬානං බුඬාසාවකානං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති න සුඤ්ඤාසනති න සොතං ඔද්භන්ති නාඤ්ඤා විතතං උපට්ඨපෙතති, අතස්සවා අවචනකරා පටිලොමවුත්තිතො අඤ්ඤාතෙව මුඛං කරොන්ති. එවං බුඬානං බුඬාසාවකානං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියාති-අවදුනියා.

තෙ විසමෙ නිව්ඨානි - 'විසමෙ'ති විසමෙ කායකාමම නිව්ඨා, විසමෙ චචිකමෙම නිව්ඨා, විසමෙ මනෝකාමම නිව්ඨා, විසමෙ පාණාතිපාතෙ නිව්ඨා, විසමෙ අදිත්තාදුතෙ නිව්ඨා, විසමෙ කාමෙසු මිත්ථාචාරෙ නිව්ඨා, විසමෙ මුසාවාදෙ නිව්ඨා, විසමාය පිත්තාය වාචාය නිව්ඨා, විසමාය ඵරුසාය වාචාය නිව්ඨා, විසමෙ සම්පප්පලාපෙ නිව්ඨා, විසමාය අභිජ්ඣාය නිව්ඨා, විසමෙ ව්‍යාපාදෙ නිව්ඨා, විසමාය මිත්ථාදිවිධා නිව්ඨා, විසමෙසු සංඛාරෙසු නිව්ඨා, විසමෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු නිව්ඨා; විසමෙසු පඤ්චසු නිවරණෙසු නිව්ඨා විනිව්ඨා පතිට්ඨිතා අලලිතා උපගතා අජේඣාසිතා අභිමුත්තා ලභ්‍යා ලභ්‍යිතා පලිමුඤ්ඤානි-අවදුනියා තෙ විසමෙ නිව්ඨා.

දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති - 'දුක්ඛුපනිතා'ති දුක්ඛපත්තා දුක්ඛ සම්පත්තා දුක්ඛුපගතා, මාරුපත්තා මාරුසම්පත්තා මාරුපගතා, මරණපත්තා මරණසම්පත්තා මරණුපගතා; පරිදෙවසනති - ලපනති¹ සලලපනති සොචනති කිලමෙනි පරිදෙවනති උරත්තාලිං කඤ්ඤති සමමොහං ආපජ්ජනතිති 'දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති.'

කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙති ඉතො චුතා කිං භවිස්සාම? තෙරසිකා භවිස්සාම? තිරම්මානගොතිකා භවිස්සාම? පෙත්තිවිසසිකා භවිස්සාම? මනුස්සා භවිස්සාම? දෙව්‍යා භවිස්සාම? රූපි භවිස්සාම? අරූපි භවිස්සාම? සඤ්ඤා භවිස්සාම? අසඤ්ඤා භවිස්සාම? තෙවසඤ්ඤාසඤ්ඤා භවිස්සාම? භවිස්සාම චු ඛොමයං අනාගතමඤ්ඤානං? ත චු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කීනචු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කප්පනචු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කිං සුත්ථි කිං භවිස්සාම චු ඛො මයං අනාගත මඤ්ඤානනති සංසයපකකන්තා² විමතිපකකන්තා දොළඹකථානා ලපනති සලලපනති³ සොචනති කිලමෙනි පරිදෙවනති උරත්තාලිං කඤ්ඤති සමමොහං ආපජ්ජනතිති 'කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ.'

තෙත්තාන භගවා:

“කාමෙසු භිඤ්ඤා පසුතා පමුලා
අවදුනියා තෙ විසමෙ නිව්ඨා,
දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති
කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ”ති.

2 4

තසමා හි සිකෙඛථ ඉධෙව ජනතු
යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙ,
ත තස්ස නෙතු විසමං චරෙය්‍ය
අපාඤ්ඤාදං ජිවිතං ආහු භිරා.

තසමා හි සිකෙඛථ ඉධෙව ජනතුති - 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පවිධා තනතිදුතා එතං ආදීතවං පස්සමානො කාමෙසුති තසමා; සිකෙඛථානි - තිස්සො සිකඛා අභිසිලසිකඛා අභිවිත්තසිකඛා අභිපඤ්ඤාසිකඛා.

1. ලලපනති - ස්‍යා. මජ්ඣ.

2. පස්සාදුත්තා - සිමු. I. පස්සාදු - මජ්ඣ.

3. ලලපනති - ස්‍යා. මජ්ඣ.

කතමා අභිසිලසිකකා? ඉඛ භික්ඛු සිලවා හොති පාතිමොකක-සංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොවරසමපතො අණ්ණමනෙතසු වජේසු භයදණ්ණාපි සමාදාය සිකති සිකතිපදෙසු. බුද්ධකො සිලකතිකො මහතො සිලකතිකො, සිලං පතිට්ඨා ආදී වරණං සංයමො සංවරො මොකකං කුසලානං ධම්මානං සමාපතතියා. අයං අභිසිලසිකකා.

කතමා අභිචිත්තසිකකා? ඉඛ භික්ඛු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකකං සම්මාරං විචේකජං පිතිසුඛං පට්ඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජි විහරති. විතකකම්මාරානං මූලසමා අජ්ඣතං සමපසාදනං චේතසො එකොදිභාවං අවිතකකං අම්මාරං සමාගිජං පිතිසුඛං දුතිමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජි විහරති. පිතියා ච විරාගා උපෙකකකො ච විහරති සතො ච සමපජාතො සුඛං ච කායෙන පටිසංවේදෙති, යං තං අරියො ආචිකතිනති 'උපෙකකකො සතිමා සුඛම්හාරි'ති තං තතිමජ්ඣානං¹ උපසම්පජ්ජි විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බව සොමනස්සද්දෙවනස්සානං අත්ථිකමා අදුක්ඛං අසුඛං² උපෙකකාසතිපාරිසුද්ධිං චතුස්සමානං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං අභිචිත්තසිකකා.

කතමා අභිපඤ්ඤාසිකකා? ඉඛ භික්ඛු පඤ්ඤාවා හොති උදයත්ථ ගාමිතියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතො අරියාය නිබ්බානිකාය සම්මාදුක්ඛ-කිංයගාමිතියා. සො ඉදං දුක්ඛනති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛ සමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිතිපටිපදාති යථාභූතං පජානාති. ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධගාමිතිපටිපදාති යථාභූතං පජානාති. අයං අභිපඤ්ඤාසිකකා.

1. තතියං කතං - චක්ඛු.

2. අදුක්ඛමසුඛං - ය.

ඉමායො¹ තිස්සො සික්ඛායො ආචර්ජනො සික්ඛධරො, ජාතනො සික්ඛධරො, පණ්ණනො සික්ඛධරො, පච්චවෙක්ඛනො සික්ඛධරො, විතං අභිට්ඨහනො සික්ඛධරො, සද්ධාය අභිමුච්චනො සික්ඛධරො, චිරියං පඤ්ඤානො සික්ඛධරො, සතිං උපට්ඨපෙනො සික්ඛධරො, විතං සමාදුභනො සික්ඛධරො, පඤ්ඤාය පජාතනො සික්ඛධරො, අභිඤ්ඤායො අභිජාතනො සික්ඛධරො, පරිඤ්ඤායො පරිජාතනො සික්ඛධරො, පභාතබ්බං පජ්ඣනො සික්ඛධරො, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සික්ඛධරො, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සික්ඛධරො, ආචරෙයො, සමාවරෙයො, සමාදාය වනෙතයො.

ඉධාති - ඉමිස්සා දිට්ඨියා, ඉමිස්සා, ඛතතියා, ඉමිස්සා රුපියා, ඉමිස්සං ආදායො², ඉමිස්සං ඛමෙව, ඉමිස්සං විතයො, ඉමිස්සං ඛමිච්චිතයො, ඉමිස්සං පාවචනො, ඉමිස්සං බුභමචරියො, ඉමිස්සං සජ්ඣාසනො, ඉමිස්සං අත්තභාවො, ඉමිස්සං මනුස්සලොකො, තෙන වුච්චති ඉධාති. ජනානුති - සතො නරො - පෙ-මනුජොති³ තස්මා හි සික්ඛපඨ ඉධෙව ජනතු.⁴

යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙති - යං කිඤ්චිති සබ්බෙත සබ්බං සබ්බපා සබ්බං අස්සසං නිස්සෙසං පරියාදිතවචනමෙතං 'යං කිඤ්චි' ති. විසමනති ජඤ්ඤාති - විසමං කායකමමං විසමනති ජාතෙයො, විසමං චම්බමමං විසමනති ජාතෙයො, විසමං මනොකමමං විසමනති ජාතෙයො, විසමො පාණාතිපාතො විසමොති ජාතෙයො, විසමං අදින්නාදානං විසමනති ජාතෙයො, විසමො කාමෙසු භිව්ජාචාරො විසමොති ජාතෙයො, විසමො මුසාචාරෙදා විසමොති ජාතෙයො, විසමො පිටුනා වාචා විසමොති ජාතෙයො, විසමො ඵරුසා ව. වා විසමොති ජාතෙයො, විසමො සමථසලාපො විසමොති ජාතෙයො, විසමං අභිජ්ඣං විසමනති ජාතෙයො, විසමො ව්‍යාපාදෙදා විසමොති ජාතෙයො, විසමො භිව්ජාදිට්ඨි විසමොති ජාතෙයො, විසමො සඛ්ඛාරා විසමොති ජාතෙයො, විසමො පඤ්ච කාමගුණො විසමොති ජාතෙයො, විසමොති පඤ්ච නිවරණාති විසමොති ජාතෙයො ආජාතෙයො විජාතෙයො පටිජාතෙයො පටිවිජේඤ්ඤායො; ලොකෙති - අපායලොකො - පෙ-ආයතනලොකෙති⁵ 'යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකො.'

න තස්ස හෙතු විසමං චරෙයොති - විසමස්ස කායකමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස චම්බමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස මනොකමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස පාණාතිපාතස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස අදින්නාදානස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස කාමෙසු භිව්ජාචාරස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස කාමෙසු භිව්ජාචාරස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස මුසාචාරෙදා හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය පිටුනාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය ඵරුසාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස සමථසලාපස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය අභිජ්ඣාය හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමස්ස ව්‍යාපාදස්ස හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය භිව්ජාදිට්ඨියා හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමානං සංඛාරානං හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමානං පඤ්චනනං කාමගුණානං හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමානං පඤ්චනනං නිවරණානං හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය චේතනාය හෙතු විසමං න චරෙයො, විසමාය පඤ්ඤාය හෙතු විසමං න චරෙයො න ආචරෙයො න සමාවරෙයො න සමාදාය වනෙතයොති⁶ 'න තස්ස හෙතු විසමං චරෙයො.'

1. ඉමා - ස.

2. ආදායො - සිඞ්ග I.

අපඤ්ඤාං ජීවිතං ආහු ධිග්ගි - ‘ජීවිත’නති ආහු ඝිති යපනා යාපනා ඉරියනා විතතනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතිඤ්ඤාං; අපිච්ච, අපිච්චි කාරණෙති අපඤ්ඤාං ජීවිතං: ඝිතිපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං ජීවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං ජීවිතං. කථං ඝිතිපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං? අනිතෙ විතත-කඤ්ඤා ජීවිත න ජීවති න ජීවිස්සති, අනාගතෙ විතතකඤ්ඤා ජීවිස්සති¹ න ජීවති න ජීවිඤ්ඤා², පච්චුප්පනො විතතකඤ්ඤා ජීවති න ජීවිඤ්ඤා න ජීවිස්සති.

1. “ජීවිතං අත්තභාෂවා ච සුඛදුක්ඛා ච කෙවලා,
එකවිත්තසමාසුත්තා ලුහුසො වත්තතෙ³ බණ්ණා.
2. චුල්ලාසිති සහස්සාති කප්පා⁴ තිට්ඨනති යෙ මරු,
න තෙව තෙපි ජීවනති ද්විති විතෙතති සංයුතා.⁵
3. යෙ තිරුඤ්ඤා මරනනස්ස තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ,
සබ්බෙව⁶ සද්දිසා බන්ධා ගතා අපපටිසන්ධිකා.⁷
4. අනන්තරා⁸ ච යෙ හස්සා යෙ ච හස්සා අනාගතා,
තදන්තරෙ තිරුඤ්ඤානං වෙසමං⁹ තත්ථි ලකඛණේ.
5. අනිබ්බතෙත්ත න ජාතො පච්චුප්පනෙත්ත ජීවති,
විත්තභවිතා මතො ලොකො පඤ්ඤානති පරමජිට්ඨං.¹⁰
6. යථා නිත්තා පච්චතනති ඡන්දො පරිණාමිතා,
අවජිත්තධාරා¹¹ වත්තනති සමුදායතනපච්චයං.*
7. අනිධානගතා භංගා පුඤ්ඤා තත්ථි අනාගතා,
නිබ්බතතා යෙව තිට්ඨනති ආරග්ග සංසප්පමං.
8. නිබ්බතතානඤ්ඤා ධම්මානං භවිතා තෙසං පුරාණිකො,
පලොකධම්මා තිට්ඨනති පුරාණෙති අභිස්සිතා.
9. අදස්සනාමො ආයනති භවිතා ගච්ඡන්තාදස්සනං,¹²
විජ්ජුප්පාදො ආකාමො උපපජ්ජනති වයනති වා”ති.

එවං ඝිතිපරිත්තතාය අපඤ්ඤාං ජීවිතං.

1. ජීවිඤ්ඤා - සිමු. I. 2. ජීවිස්ස - සිමු. I. 3. වත්තති - PTS.
4. කප්පා - ව. 5. සමායනා - සිමු. I. සමායනා - PTS.
6. සබ්බෙව - සිමු. II. 7. අපපටිසන්ධිකා - ව. 8. න අනන්තරා - ස.
9. වෙසමං - ස, PTS. 10. පරමජිට්ඨ - ස, පරමජිට්ඨා - ව.
11. අවජිත්තධාරා - PTS. * අයං කාපා විප්ලවිකොදස්සති.
12. ගච්ඡනති අදස්සනං - සිමු. II.

කුචං සරසපරිත්තතාය අපකං ජිවිතං? අසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, පසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, අසංසපසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, මහාසුපතිබ්බං ජිවිතං, කුලීකාරාහාරුපතිබ්බං ජිවිතං, උසුපතිබ්බං ජිවිතං, විඤ්ඤාපතිබ්බං ජිවිතං, මූලමපි ඉමෙසං දුබ්බලං, පුබ්බතෙතූපි ඉමෙසං දුබ්බලං, ශපි පච්චයා තෙපි දුබ්බලං, යාපි පහපිකා සාපි¹ දුබ්බලං, සහගුපි² ඉමෙසං දුබ්බලං, සමපයාගාපි ඉමෙසං දුබ්බලං, සහජාපි ඉමෙසං දුබ්බලං, යාපි පයොජිකා සාපි දුබ්බලං, අඤ්ඤාමඤ්ඤං නිව්චදුබ්බලං ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං පරිපාතයනති ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං හි නන්ති තායිතා, න වාපි ධරෙතති අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඉමෙ, යොපි නිබ්බතනකො සො න විජ්ජති.

10. “ත ව කතනවි කොපි භායති හභ්භව්‍යා³ ව ඉමෙහි සබ්බසො පුරිමෙහි පභාවිතා ඉමෙ ශපි පහවිකා⁴ තෙ පුරෙ මතා, පුරිමාපි ව පච්ඡිමාපි ව අඤ්ඤාමඤ්ඤං න කදපි මදදුසු” නති.

ඵලං සරසපරිත්තතාය අපකං ජිවිතං. අපිච වාතුමමාරාජිකානං දෙව්‍යානං ජිවිතං උපාදය මනුස්සානං අපකං ජිවිතං පරිත්තං ජිවිතං ඵලං ජිවිතං ඛණ්ණිකං ජිවිතං ලුප්තං ජිවිතං ඉත්තරං ජිවිතං අනභිනිසං ජිවිතං න විරට්ඨිතිකං ජිවිතං. තාවතීංසානං දෙව්‍යානං -පෙ- යාමානං දෙව්‍යානං -පෙ- කුසිතානං දෙව්‍යානං -පෙ- නිමිමාණරතීනං දෙව්‍යානං -පෙ- පරතිමිත්තවසවනතීනං දෙව්‍යානං -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකානං දෙව්‍යානං ජිවිතං උපාදය මනුස්සානං අපකං ජිවිතං පරිත්තං ජිවිතං ඵලං ජිවිතං ඛණ්ණිකං ජිවිතං ලුප්තං ජිවිතං ඉත්තරං ජිවිතං අනභිනිසං ජිවිතං න විරට්ඨිතිකං ජිවිතං. වුත්තමපි වෙතං භගවතා:

“අප්පදං භික්ඛවෙ මනුස්සානං ආයු, ගමනීයො සමපරායො, මනායා බොධබ්බං, කතනබ්බං කුසලං, වරිතබ්බං බ්‍රහ්මවරියං. තස්සි ජාතස්ස අමරණං, යො භික්ඛවෙ විරං ජිවති, යො වස්සසතං අපං වා භියෙය්‍යා.

11. අප්පමාසු මනුස්සානං භිලෙය්‍ය නං පුපොරිතො,
වරයෙය්‍යාදිත්තසීතොව තස්සි මවුසුසු තාගමො.

12. අච්චයන්ති අශාරතා ජිවිතං උපරුජ්ඣති,
ආයු භිගති මච්චානං කුත්තදීනංව මදකං.8”

1. යෙපි ... තෙපි - සිවු II PTS. 2. සහගුපි පි - සිවු II, ස.

3. ගඛකා - සිවු II ස. මජ්ඣ. 4. පහවිකා පහවිකා - සිවු II PTS. මජ්ඣ.

5. මාරසංයුත්ත - පඨමවග්ග. මහානිදර්ශන - ජරසුත්තනිදර්ශන,

අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු ධිජාති - 'ධිරා'ති¹ ධිතිමාති ධිරා,
 ධිතිසමපන්නා ති ධිරා, ධික්කතිපාපාති² ධිරා. ධි චුච්චති පසකු යා
 පසකු පජානනා විවයො පවිවයො ධම්මවිවයො සලලක්ඛණං උපලක්ඛණං
 පච්චුපලක්ඛණං පණ්ණවිවං කොසලලා නෙත්තසුද්ධං වෙහව්‍යා විනතා මනතා
 උපපරික්ඛා හුරි මමිධා පරිණාසිකා විපසානා සමපජසුද්ධං පතොදෙ
 පසකු පසකුද්දිජ්ජියං පසකුබලං පසකුසන්ධං පසකුපාසාදෙ පසකුආලොකො
 පසකුමිත්‍යාසො පසකුපමජ්ජාතො පසකුරත්තං අමමාමො ධම්මවිවයො
 සමමාදිවසී a නාය පසකුය සමන්නාගතතතා ධිරා. අපිච ඛනිධිරා ඛාතුධිරා
 ආයතනධිරා පටිච්චසමුප්පාදධිරා සත්තධිරා සමපයානධිරා
 ඉජ්ජියධිරා ඛොජ්ඣබ්බධිරා මග්ගධිරා ඵලධිරා නිබ්බානධිරා. නෙ ධිරා
 ඵචමාහු: මනුස්සානං අපං ජිවිතං පරිත්තං ජිවිතං ථොකං ජිවිතං
 ලහුකං ජිවිතං ඉත්තරං ජිවිතං අනඤ්ඤිතං ජිවිතං ත වීරවසීතිකං
 ජිවිතනති ඵචමාහංසු ඵචං කපෙතති ඵචං හණනති ඵචං දීපයනති ඵචං
 වොහරනති 'අපසකුතිදං ජිවිතං ආහු ධිරා'ති.

තෙනාහ හභවා:

“තසමාහි සිකෙඛථ ඉධෙව ජනතු
 යං කිසුචි ජසකු විසමනති ලොකෙ,
 ත තස්ස හෙතු විසමං චරෙය්‍ය
 අපසකුතිදං ජිවිතං ආහු ධිරා”ති.

2 - 5.

පසාමි ලොකෙ පරිච්ඡෙදානං
 පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසු,
 සීනා තරා මච්චුමුඛෙ ලපනති
 අපිතතණ්හා සෙ හවාහවෙසු.

පසාමි ලොකෙ පරිච්ඡෙදානනති - 'පසාමි' ති මංසවකුනාපි
 පසාමි, දිබ්බවකුනාපි පසාමි, පසකුචකුනාපි, පසාමි, බුද්ධවකුනාපි
 පසාමි, සමන්නවකුනාපි පසාමි, දක්ඛාමි ඔලොකෙමි නිජ්ඣායාමි
 උපපරික්ඛාමි. ලොකෙති - අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ
 ඛනිලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ.

1. 'ධිරා' ති ධිරා - සිමු. II.

2. ධික්කතිපාපාති - සිමු. II. PTS.

a. ධම්මසබ්බණි - විග්ගප්පාදකණි.

පටිඵ්ඵකමානනි - තණ්හාඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං දිට්ඨිඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං කිලෙසඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං පයොගඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං විපාකඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං දුඛවිර්තඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං, රතනං¹ රුගෙන ඵ්ඵකමානං දුට්ඨං² දෙසසන ඵ්ඵකමානං මූලග්³ මොහෙන ඵ්ඵකමානං විනිබ්බං මානෙන ඵ්ඵකමානං පරාමට්ඨං දිට්ඨියා ඵ්ඵකමානං විකෙකටගතං උභිවෙචන ඵ්ඵකමානං අතිට්ඨාගතං විවික්චිත්ථාය ඵ්ඵකමානං පාමගතං අනුසයෙති ඵ්ඵකමානං, ලාගෙන ඵ්ඵකමානං අලාගෙන ඵ්ඵකමානං යසෙන ඵ්ඵකමානං අයසෙන ඵ්ඵකමානං පසංසාය ඵ්ඵකමානං නිශ්ශ්‍ය ඵ්ඵකමානං සුඛෙන ඵ්ඵකමානං දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතියා ඵ්ඵකමානං ජරාය ඵ්ඵකමානං ව්‍යාධිනා ඵ්ඵකමානං මරණෙන ඵ්ඵකමානං සොකපරිද්දවදුකකිද්දමනස්සුපායාසෙති ඵ්ඵකමානං, තෙරසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං තිරච්ඡාතසොතිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං පෙතතිවිසසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං මාත්‍රසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බොක්කකනි⁴මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බට්ඨිති⁵මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බවුට්ඨාතමූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතස්සුපතිබ්බකිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතස්ස පරාධොයාකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං අතනුපක්කම⁶මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං පරුපක්කම⁷මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං දුකකිදුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං සංඛාරදුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං විපරිණාමදුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං, චක්ඛුරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං සොතරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ඝාතරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජීව්හාරොගෙන දුකෙකෙන කායරොගෙන දුකෙකෙන කණ්ණරොගෙන දුකෙකෙන මුඛරොගෙන දුකෙකෙන දත්තරොගෙන දුකෙකෙන කාසෙන සාසෙන පිනාසෙන ඛණ්ණ ජෂරත කුච්ඡිතරොගෙන මුච්ඡාය පක්කජ්ඣිකාය සුලාය⁸ විසුච්ඡිකාය කුච්ඡිත ගණ්ණිත කිලාසෙන සොසෙන අපමාණෙන දද්දතා කණ්ණිකා කච්ඡුතා රබ්බාය⁹ විතච්ඡිකාය ලොභිතෙන පිතෙතන මධුමෙහෙන අංසාය පිලකාය භග්‍යදලෙන පිතතසමුට්ඨාතෙන ආබ්‍යාධෙන සෙමකසමුට්ඨාතෙන ආබ්‍යාධෙන වාතසමුට්ඨාතෙන ආබ්‍යාධෙන සකතිපාතිකෙන ආබ්‍යාධෙන උතුපරිණාමජේත ආබ්‍යාධෙන විසම්පරිපාරජේත ආබ්‍යාධෙන ඔපක්කමිකෙන ආබ්‍යාධෙන කම්මවිපාකජේත ආබ්‍යාධෙන සිතෙන උණෙන ජීඝච්ඡාය පිපාසාය උච්චාතරත පස්සාචෙන ඩංසමකසවාතා-තපසිරිංසපසම්පණ්ණෙන දුකෙකෙන මාතුමරණෙන දුකෙකෙන පිතුමරණෙන දුකෙකෙන භාතුමරණෙන දුකෙකෙන හගිනිමරණෙන දුකෙකෙන සුත්ත-මරණෙන දුකෙකෙන සිතුමරණෙන දුකෙකෙන ඤාතිව්‍යසනෙන දුකෙකෙන භොගව්‍යසනෙන දුකෙකෙන රොගව්‍යසනෙන දුකෙකෙන සීලව්‍යසනෙන දුකෙකෙන දිට්ඨිව්‍යසනෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං සම්ඵ්ඵකමානං විපඵ්ඵකමානං චෙට්ඨමානං පචෙට්ඨමානං සම්පචෙට්ඨමානං පස්සාමි දුකකාමි ඔපලානෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරික්කාමිති-පස්සාමි ලොකෙ පටිඵ්ඵකමානං.

1. රතන - සෘ.

2. දුට්ඨ - සෘ.

3. මූලග්. (සෘමි පොළකෙ ඊදිසෙසු යමාසො දිසසති.)

4. ගබ්බාචක්කකනි - සිමු. 1.

5. ගබ්බො ඩිති - සෘ. මජ්ඣ.

6. අතනුපක්කමේතං - සෘ. මජ්ඣ.

7. පරුපක්කමේතං - සෘ. මජ්ඣ.

8. සුලක - මජ්ඣ.

9. කම්බාය - සිමු. II.

පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසුති - ‘පජං’ති සත්තාගිවචනං. තණ්හාති - රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ඵෙට්ඨබ්බ තණ්හා ධම්මතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, තණ්හානුගතං තණ්හානුසටං තණ්හාපතනං¹ තණ්හාපරිපතිතං² අභිභූතං පරියාදිත්තවිතනං; හවෙසුති-කාමහතෙව රූපහතෙව අරූපහතෙව ‘පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසුති.’

භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති³ති - ‘භිනා නරා’ති භිනෙන කායකමෙමන සමන්තාගතාති භිනා නරා, භිනෙන වචිකමෙමන සමන්තාගතාති භිනා නරා, භිනෙන මනෝකමෙමන සමන්තාගතා - භිනෙන පෘණාතිපාතෙන සමන්තාගතා-භිනෙන අදිත්තාදිතෙන- භිනෙන කාමෙසු ඔව්ඡාචාපරත- භිනෙන මුසාචාදෙන- භිනාය පිටුකාය වාචාය- භිනාය ඵරුසාය වාචාය- භිනෙන සමථසලාපෙන- භිනාය අභිජ්ඣාය- භිනෙන ව්‍යාපාදෙන- භිනාය ඔව්ඡාදිට්ඨියා- භිනෙති සංඛාරෙති- භිනෙති පඤ්චති කාමගුණෙති- භිනෙති පඤ්චති නිවරණෙති- භිනාය වේදනාය- භිනාය පඤ්ඤාය- භිනාය පණ්ඩියා සමන්තාගතාති භිනා නිභිනා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා³ පරිත්තාති භිනා නරා. මච්චුමුඛෙ ලපනති³ - ‘මච්චුමුඛෙ’ ති මාරමුඛෙ මරණමුඛෙ මච්චුපත්තා මච්චුසමපත්තා මච්චුපගතා මාරපත්තා මාරසමපත්තා මාරූපගතා මරණපත්තා මරණසමපත්තා මරණුපගතා ලපනති සලලපනති සොචනති කිලමනති පරිදෙවනති උරතතාමිං කඤ්ඤති සමෙමාහං අපඤ්ඤතිති ‘භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති.’

අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසුති - ‘තණ්හා’ති රූපතණ්හා -පෙ-ධම්මතණ්හා; භවාහවෙසුති - භවාහවෙ කම්මහවෙ පුත්ඛහවෙ, කාමහවෙ කම්මහවෙ කාමහවෙ පුත්ඛහවෙ, රූපහවෙ කම්මහවෙ රූපහවෙ පුත්ඛහවෙ, අරූපහවෙ කම්මහවෙ අරූපහවෙ පුත්ඛහවෙ, පුත්ථපුත්තහවෙ පුත්ථපුත්තහතියා පුත්ථපුත්තඋප්පතතියා පුත්ථපුත්තපටිසංකියා පුත්ථපුත්ත අත්තභාවාතිතිබ්බතතියා අවිතතණ්හා අවිගතතණ්හා අවිත්තතණ්හා අවිත්තතණ්හා අමුත්තතණ්හා අපසංකිතතණ්හා අපපටිතිසංඛිතතණ්හාති ‘අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසුති.’

තෙනාහ භගවා:

“පසාමි ලොකෙ පරිච්ඡද්ධානං
පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසුති,
භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති
අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසුති”ති.

2 - 8

මමාසිතෙ පසුභ ඵඤ්ඤානෙ
මපෙත්ථ¹ අපොදක² ඛිණ්ණොතෙ,
ඵතමපි³ දිස්වා අමමො චරෙය්‍ය
හවසිසු අසත්තිමකුබ්බමානො.

මමාසිතෙ පසුභ ඵඤ්ඤානෙ'නි - 'මමතා'නි දො මමතා:
තණ්හාමමතඤ්ඤා දිට්ඨිමමතඤ්ඤා.

කතමං තණ්හාමමතං? යාවතා තණ්හාසංඛාතෙන සීමිකතං
මරියදිකතං⁴ ඔබ්බතං පරිඤ්ඤාකතං පරිඤ්ඤාතං මමාසිතං ඉදං මමං
ඵතං මමං ඵතතං මමං ඵතතාවතා මමං මම රූපා සද්දා ගතියා රසා
ආරාධිබ්බා අකුරණා පාපුරණා දුසිද්දසා අපේළකා කුකුළුකරා
හත්තිගවාස්සවලවා බෙත්තං වජ්ඣ හිරිඤ්ඤං සුචණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො
රථිං ජතපඤ්ඤා කොසො ව කොට්ඨාශාරං ව කෙවලමපි මහාපථං
තණ්හාවතෙන මමාසති. යාවතා⁵ අට්ඨසත්තණ්හාවිවරිතං, ඉදං තණ්හා-
මමතං.

කතමං දිට්ඨිමමතං? විසතිවජ්ඣකා සකකායදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා
මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා අනතඤ්ඤාතියා දිට්ඨි, යා ඵචරා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං
දිට්ඨිගතතං දිට්ඨිකතතායො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤා⁶ දිට්ඨි-
සඤ්ඤාජනං ගාතො පතිට්ඨානො⁷ අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමඤ්ඤා
මිච්ඡාපථො මිච්ඡතං තිත්ථායතනං විපරිඤ්ඤාතො විපරිතගාතො
විපල්ලාසගාතො මිච්ඡාගාතො අයාථාවතසමිං 'යාථාවත'නති⁸ ගාතො
යාවතා ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති, ඉදං දිට්ඨිමමතං.

මමාසිතෙ පසුභ ඵඤ්ඤානෙ'නි මමාසිතං වජ්ඣං අවේදසම්භිතොපි
ඵඤ්ඤාති, අවේදකොපි⁹ ඵඤ්ඤාති, අවේකොපි ඵඤ්ඤාති, මමාසිතං ච
වජ්ඣං විපරිණාමසම්භිතොපි ඵඤ්ඤාති, විපරිණාමකොපි ඵඤ්ඤාති, විපරිණා-
තොපි ඵඤ්ඤාති සමඵඤ්ඤාති විපඵඤ්ඤාති වේධනති පවේධනති සමපවේධනති.
ඵචං ඵඤ්ඤාතෙ සමඵඤ්ඤාතෙ විපඵඤ්ඤාතෙ වේධමානෙ පවේධමානෙ
සමපවේධමානෙ පසුභ දකුබ්බ ඔලොකෙථ කියායං උපපරිකුඨාති 'මමාසිතෙ
පසුභ ඵඤ්ඤාතෙ.'

1. මපෙත්ථ - මු. II. 2. අපොදක - ස්‍යා. 3. ඵචමපි - මු. II.

4. සීමිකතං - මු. II. මරියදකතං - මු. I. මජ්ඣ.

5. 'යාවතා'නි ස්‍යාම පොඨකො නති. 6. විපඵඤ්ඤා - සිමු. I. මජ්ඣ.

7. පතිට්ඨානො - සිමු. I. මජ්ඣ.

8. අයාථාවතසමිං යාථාවතනති - සිමු. II. - අයාථාවතසමිං යාථාවතනති-ස.

9. අවේදකොපි - සිමු. II.

මච්ඡව අප්පාදකෙ භික්ඛසොතො¹ති - යථා මච්ඡ² අප්පාදකෙ පරිත්තොදක උදකපරියාදනෙ³ කාකෙහි වා කුලලෙහි වා බලාකාහි⁴ වා යෙහි වා තෙහි පරිපාතිශමානා උක්ඛිපිශමානා ඛජ්ජමානා එඤ්ඤානි සමඵඤ්ඤානි විපඵඤ්ඤානි වෙධානානි පවෙධානානි සමපවෙධානානි, එවමෙව පජ මමාසිතං වජ්ඣං අච්ඡද්දසඛික්ඛිතොපි එඤ්ඤානි, අච්ඡිද්දනොපි එඤ්ඤානි, අච්ඡිතොපි එඤ්ඤානි, මමාසිතං වජ්ඣං විපරිණාමසඛික්ඛිතොපි එඤ්ඤානි, විපරිණාමනොපි එඤ්ඤානි, විපරිණතොපි එඤ්ඤානි සමඵඤ්ඤානි විපඵඤ්ඤානි වෙධානානි පවෙධානානි සමපවෙධානානි 'මච්ඡව අප්පාදකෙ භික්ඛසොතො.'

එතමපි⁵ දිඤ්ඤා අමමො චරෙය්‍යාති - එතං⁶ ආදිතවං දිඤ්ඤා පසසික්ඛා කුලසික්ඛා තීරසික්ඛා විහාවසික්ඛා විභූතං කතා මමතොසුති - එතමපි දිඤ්ඤා; අමමො චරෙය්‍යාති - 'මමතා'ති දො මමතා; තණ්හාමමතොසුති - රෙ-ඉදං තණ්හාමමතං. දිට්ඨිමමතොසුති - රෙ-ඉදං දිට්ඨිමමතං. තණ්හා මමතං පතාය දිට්ඨිමමතං පටිතිස්සජ්ඣා වක්ඛං අමමායනො යොතං අමමායනො සාතං අමමායනො ජ්වහං අමමායනො කායං අමමායනො මනං අමමායනො රූපෙ සද්දෙ ගතෙ රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ ඛමෙම කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං පුබ්බං මිච්චරං පිණ්ඩපාතං සෙනාසනං භිලානපච්චායනසජ්ජපරික්කාරං කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමභවං රූපභවං අරූපභවං සඤ්ඤාභවං අසඤ්ඤාභවං නෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤාභවං එකචෝකාරභවං චතුචෝකාරභවං පඤ්චචෝකාරභවං අතිතං අනාගතං පච්චුප්පනං දිට්ඨසුතමුතපිඤ්ඤාතබ්බෙ ඛමෙම අමමායනො අගණනො අපරාමසනො අනතිතිපිසනො චරෙය්‍යා විහරෙය්‍යා ඉරීයයයා වතොයයා පාලෙය්‍යා යපෙය්‍යා යාපෙය්‍යාති 'එතමපි⁶ දිඤ්ඤා අමමො චරෙය්‍යා.'

හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො⁷ති - 'හවෙසු'ති කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ; ආසත්ති චුච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො-රෙ-අභිජ්ඣා ලොපනා අකුසලමූලං. 'හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානොති' - ඡදං පෙමං රාගං ඛන්ධං අකුබ්බමානො අජ්නගමනො අසඤ්ඤාතශමානො අතිබ්බත්තාශමානොති 'හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො.'

තෙනාහ ගගාව:

“මමාසිතෙ පසංච එඤ්ඤානෙ
මච්ඡව අප්පාදකෙ භික්ඛසොතො,
එතමපි⁶ දිඤ්ඤා අමමො චරෙය්‍යා
හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො”ති.

2 - 7

උතොසු අනොසු විතෙය්‍ය ඡදං
එසං පරිඤ්ඤා අනානුභිද්ධො,¹
යදත්තගර්භි තදකුබ්බමානො
න ලිප්පති දිට්ඨසුතොසු සිරො.

1. මච්ඡා - සිමු II.

2. පරියාදනොදකෙ - සිමු. I.

3. බලාකෙහි - යා.

4. එවමෙ - සිමු. II.

5. එතං - සිමු. II.

6. එවමෙ - සිමු. I.

7. අනනුභිද්ධො - ස

උපහාස අනෙකුත් විනෝයා ඡදානති - 'අනා'ති ඥේ අනා: එසො: එකො අනො, එසොසමුදයො දුතියො අනො. අතීතො එකො අනො, අනාගතො දුතියො අනො. පුබ්බ වෙදනා එකො අනො, දුක්ඛා වෙදනා දුතියො අනො. නාමි එකො අනො, රූපං දුතියො අනො. ඡ අජකිත්තිකානි ආයතනානි එකො අනො, ඡ බාහිරානි ආයතනානි දුතියො අනො. සක්කායො එකො අනො, සක්කාය-සමුදයො දුතියො අනො. ඡඤ්ඤා'ති යො කාමෙසු කාමච්ඡදො කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හො කාමසිත්තෙහො කාමපරිලාභො කාමමුච්ඡා කාමජේඛාසානං කාමොසො කාමයොගො, කාමුපාදානං කාමච්ඡදානිවරණං.² උපහාස අනෙකුත් විනෝයා ඡදානති - උපොසු අනෙකුත් ඡදං විනෙයා පටිවිනෙයා පජ්ජෙයා විනොදෙයා ව්‍යන්ති කරෙයා අතහාවං ගමෙයාති 'උපොසු අනෙකුත් විනෙයා ඡදං.'

එසො පටිඤ්ඤාය අනානුගිඤ්ඤාති - 'එසො'ති වක්ඛසම්ඵෙසො සොතසම්ඵෙසො ඝාතසම්ඵෙසො ජීව්‍යාසම්ඵෙසො කායසම්ඵෙසො මනෝ-සම්ඵෙසො අභිවචනසම්ඵෙසො පටිඝසම්ඵෙසො පුබ්බවෙදනීයො සම්ඵෙසො දුක්ඛවෙදනීයො සම්ඵෙසො අදුක්ඛමුත්තවෙදනීයො සම්ඵෙසො කුසලො එසො අකුසලො එසො අව්‍යාකතො එසො කාමාවචරො එසො රූපාවචරො එසො අරූපාවචරො එසො පුඤ්ඤතො එසො අනිමිතො එසො අප්පණ්ණිතිතො එසො ලොකීයො එසො ලොකුත්තරො එසො අතීතො එසො අනාගතො එසො පච්චුප්පනො එසො, යො එවරූපො එසො පුසනා සමපුසනා¹ සමපුසිතතං, අයං වුවචති එසො.

එසො පටිඤ්ඤායා'ති - එසො තීඨි පටිඤ්ඤාති පරිජාතිනා ඤාත පටිඤ්ඤාය තීරණපටිඤ්ඤාය පහාතපටිඤ්ඤාය.

කතමා ඤාතපටිඤ්ඤා? එසො ජානාති: 'අයං වක්ඛසම්ඵෙසො, අයං සොතසම්ඵෙසො, අයං ඝාතසම්ඵෙසො, අයං ජීව්‍යාසම්ඵෙසො, අයං කායසම්ඵෙසො, අයං මනෝසම්ඵෙසො, අයං අභිවචනසම්ඵෙසො, අයං පටිඝසම්ඵෙසො, අයං පුබ්බවෙදනීයො එසො, අයං දුක්ඛවෙදනීයො එසො, අයං අදුක්ඛමුත්තවෙදනීයො එසො, අයං කුසලො එසො, අයං අකුසලො එසො, අයං අව්‍යාකතො එසො, අයං කාමාවචරො එසො, අයං රූපාවචරො එසො, අයං අරූපාවචරො එසො, අයං පුඤ්ඤතො එසො, අයං අනිමිතො එසො, අයං අප්පණ්ණිතිතො එසො, අයං ලොකීයො එසො, අයං ලොකුත්තරො එසො, අයං අතීතො එසො, අයං අනාගතො එසො, අයං පච්චුප්පනො එසො'ති ජානාති පසාති. අයං ඤාතපටිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤානං කතං එසං තීරෙති අනිච්චතො උක්ඛතො රොගතො ගණ්ඛතො සල්ලතො අභතො අංඛාධතො පරතො පලොකතො ඊතීතො උපද්දවතො භයතො උපසංගතො ච්ඡතො පහඞ්ගුතො අඤ්චිතො අත්තාණතො අලෙණතො අසණරතො අසරණීභූතතො රික්තතො කුච්ඡතො සුඤ්ඤතො අත්තතතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරතො අභමුලතො වධකතො විහවතො සාසවතො සංඛතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ව්‍යාධිධම්මතො මරණධම්මතො සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායංසං - ධම්මතො සංකිලෙහිකාධම්මතො සමුදයතො අත්ථිගමතො අස්සාදතො ආදීනවතො නිස්සරණතො තීරෙති. අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභාතපරිඤ්ඤා? එවං තීරෙති එසං ඡන්දරාගං පජ්ජති විතොදෙති ව්‍යතනං කරොති අත්තාචං ගමෙති. චුත්තං හෙතං භගවතා: “යො භික්ඛවෙ එසංසු ඡන්දරාගො, තං පජ්ජති. එවං සො එසංසො පටිනො භවස්සති උච්ඡින්නමුලො තාලාවඤ්ඤතො අත්තාචං ගතො¹ අයතිං අනුප්පාදධම්මො”ති. a අයං පභාතපරිඤ්ඤා.

එසං පටිඤ්ඤායා’ති - එසං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිති; අනානුගිඤ්ඤා’ති - ගෙගො චුච්චති තණ්හා “යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං”^b යසංසංගො ගෙගො පටිනො සමුච්ඡින්නා චුපසන්නා පටිපසංගො අගඛුචුපත්තිකො ඤ්ඤාණ්ඨනා දුග්ඛිං, සො චුච්චති අභිඤ්ඤා. සො රුපෙ අභිඤ්ඤා සද්දෙ අභිඤ්ඤා ගතො අභිඤ්ඤා රසෙ අභිඤ්ඤා ථොච්ඤ්ඤා අභිඤ්ඤා කුලෙ ගණ් අංඛාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසංසං සුඛෙ විචිතෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙතාසතෙ ගිලානපච්චගතසජ්ජපරි- ක්කාසෙ කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා කාමහතෙ රූපහතෙ අරූපහතෙ සඤ්ඤාහතෙ අසඤ්ඤාහතෙ තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහතෙ එකතොකාරහතෙ චතුත්තොකාරහතෙ පඤ්ඤාත්තොකාරහතෙ අතීතෙ අනාගතෙ පච්චුප්පන්නෙ දිට්ඨි- සුත්තමුත්තපිඤ්ඤාතඤ්ඤාසු ධම්මසු අභිඤ්ඤා අගපිතො අමුච්ඡිතො අත්තා- පතො විතගෙගො විගතගෙගො චත්තගෙගො චත්තගෙගො මුත්තගෙගො* පටිතගෙගො පටිතිස්සධ්මගෙගො විතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො මුත්තරාගො* පටිතිස්සධ්මරාගො නිච්ඡාතො තිඛුතො සිතීභූතො සුඛපටිසංචෙදි මුත්තභූතො අත්තානා විගරතිති එසං පරිඤ්ඤා අනානුගිඤ්ඤා.

1. අත්තාචකතො - සිමු I.

a. අයං සුත්තපරිදෙසො පෙය්‍යාලමුඛෙන ඛණ්ඩසංසුත්තතො ගතීතො’ති මඤ්ඤාමි.

b. ධම්මසංගිහණී - තිස්සකපකණ්ඨි, මුත්තවඤ්ඤා විගතා.

*. පුප්පලකණ්ඨකතරිතො භාෂො සිමු. I. පොත්තො න දිස්සති.

සදත්තභරණි තදකුබ්බමානො'ති - 'සද'ති¹ යං; අත්තභරණි - දව්ඨිකාරණෙති අත්තානං ගරහති: කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති? 'කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ චච්චරිතං, අකතං මෙ චච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ මනෝදුච්චරිතං, අකතං මෙ මනෝසුච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ පාණාතිපානො, අකතා මෙ පාණාතිපානා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ අදිත්තාදුතං, අකතා මෙ අදිත්තාදුතා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ කාමේසු මිච්ඡාචාරො, අකතා කාමේසු මිච්ඡාචාරා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ මුසාවාදො, අකතා මෙ මුසාවාද චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ පිටුනාචාචා, අකතා මෙ පිටුනාය වාචාය² චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ ඵරුසා³ වාචා, අකතා මෙ ඵරුසාය වාචාය³ චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ සමථපලාපො, අකතා මෙ සමථපලාපා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ අභිජ්ඣා, අකතා මෙ අතභිජ්ඣා'ති⁴ අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ ව්‍යාපාදො, අකතො මෙ අව්‍යාපාදො'ති⁵ අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨි'ති⁶ අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. අඵවා සීලෙසු'මහි ත පරිපූරකාරීති අත්තානං ගරහති. ඉඤ්ඤිතෙසු'මහි අගුත්තආරොති අත්තානං ගරහති. භොජනෙ'මහි අමත්තඤ්ඤාති අත්තානං ගරහති. ජාගරියං අනනුසුත්තොමහිති අත්තානං ගරහති. සතිසමපජ්ඤෙඤ්ඤන අසමන්තාගතොති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සමමපඛානාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතාති මෙ පඤ්ච - ඤ්ඤානීති අත්තානං ගරහති. අභාවිතාති මෙ පඤ්ච බලානීති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣංගාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨවිහිකො මග්ගොති අත්තානං ගරහති. දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාතනති අත්තානං ගරහති. සමුදයො මෙ අපට්ඨිතොති අත්තානං ගරහති. මග්ගො මෙ අභාවිතොති අත්තානං ගරහති. තිරොධො මෙ අසමුත්තොති අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. එවං අත්තගරහිකං කමමං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ඤාතයමානො අතිබ්බත්තයමානො අනභිතිබ්බත්තයමානොති 'සදත්ත-ගරහි තදකුබ්බමානො.'

න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ඩිථොති - 'ලෙපො'ති දො ලෙපා: තණ්හා ලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච-පෙ-අයං තණ්හාලෙපො-පෙ-අයං දිට්ඨිලෙපො. ඩිථොති ඩිථො පණ්ණිතො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤ්ඤාණී විහානී මෙධානී. ඩිථො තණ්හාලෙපං පභාය දිට්ඨිලෙපං පටිතිස්සජ්ඣා දිට්ඨි න ලිප්පති සුතෙ න ලිප්පති මුතෙ න ලිප්පති විඤ්ඤාතෙ න ලිප්පති න සංලිප්පති¹ න උපලිප්පති. අලිප්පතා අසංලිප්පතා අනුපලිප්පතා නික්ඛන්තො නිස්සවො² විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ඩිථො'ති.

1 සදහති - සු. II. 2. පිටුනාචාචා - සිමු. I. 3. ඵරුසවාචා - සිමු. I.
 4. අභිජ්ඣාචෙරමණී - සිමු. I. 5. ව්‍යාපාද චෙරමණී. I.
 6. මිච්ඡාදිට්ඨිචෙරමණී - I. 7. පලිප්පති - සිමු. II.
 8. නිස්සවො-ස.

තෙනාං තභවා:

“උභොසු අනෙතසු විතෙයා ඡන්දං
එස්සං පරිඤ්ඤා අනාභුතිඥො
යදත්තාරති තදකුබ්බමානො
ත ලිප්පති දිට්ඨිසුතෙසු තිරො”ති.

2 - 8.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඝං
පරිඤ්ඤාසු මුඛි නොපලිතෙනා,
අබ්බුද්ධාසලො වරමපාමතෙනා
තාසිංසති ලොකමමං පරං ව.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඝනති - ‘සඤ්ඤා’ති කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා තෙකම්මසඤ්ඤා අව්‍යාපාදසඤ්ඤා අවිහිංසාසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා සද්දසඤ්ඤා ගතිසඤ්ඤා රසසඤ්ඤා ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ඛම්මසඤ්ඤා, යා එවුරුපා සඤ්ඤා සංජානනා සංජානිතතං, අයං වුවුවති සඤ්ඤා. සඤ්ඤං පරිඤ්ඤාති - සඤ්ඤං තිභි පරිඤ්ඤාති පරිජානිතාං ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පභානපරිඤ්ඤා. කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා? සඤ්ඤං ජානාති ‘අයං කාමසඤ්ඤා අයං ව්‍යාපාදසඤ්ඤා අයං විහිංසාසඤ්ඤා අයං තෙකම්මසඤ්ඤා අයං අව්‍යාපාදසඤ්ඤා අයං අවිහිංසාසඤ්ඤා අයං රූපසඤ්ඤා අයං සද්දසඤ්ඤා අයං ගතිසඤ්ඤා අයං රසසඤ්ඤා අයං ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා අයං ඛම්මසඤ්ඤා’ති ජානාති පස්සති. අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කතාං සඤ්ඤං තිරෙති: අනිච්ච-තො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො සලලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ඊතිතො උපද්දවතො භයතො උපස්සග්ගතො චලතො¹ පහඛ්ඛුතො-පෙ- සමුදයතො අත්ඛිගමතො අස්සාදතො ආදීනවතො තිස්සරණතො තිරෙති. අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කතාං එවං තීරසිතාං සඤ්ඤා ඡන්දරාගං පජ්ජති විනොදෙති ව්‍යන්තී කරොති අනභාවං ගමෙති. චුත්තමපි භෙතං හගවතා: “යො හික්ඛිවෙ සඤ්ඤා ඡන්දරාගො, තං පජ්ජතං. එවං සා සඤ්ඤා පටිතා හවිස්සති උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤා අනභාවං ගතා² ආයතිං අනුපාදබ්බමා”ති³. අයං පභානපරිඤ්ඤා. ‘සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා’ති සඤ්ඤං ඉමාහි තිභි පරිඤ්ඤාති පරිජානිතාං; විතරෙයා ඔඝනති-කාමොඝං හවොඝං දිට්ඨොඝං අවිජ්ජොඝං තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතික්කමෙයා විතිවෙත්තතයාති ‘සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඝං.’

පරිඤ්ඤාසු මුඛි නොපලිතෙනාති - ‘පරිඤ්ඤා’ති දෙව පරිඤ්ඤා: තණ්හාපරිඤ්ඤා ව දිට්ඨිපරිඤ්ඤා ව -පෙ-අයං තණ්හාපරිඤ්ඤා -පෙ-අයං දිට්ඨිපරිඤ්ඤා. මුඛිති - මොනං⁴ වුවුවති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ- අමොහො ඛම්මපිට්ඨො සම්මාදිට්ඨි⁵ තෙන ඤාණෙන සමත්තාගතො මුඛි මොනපාතෙත්තාති.

1. ඵලතො - සිමු. I.

2. අනභාවකතා - සිමු. I. අනභාවකතා-මජ්ඣං, අනභාවකතා - සා - සිමු. II.

a. ඛතිසංයුතා - භාරවග්ග.

3. මොනා - සිමු. I.

b. ඛම්මසඤ්ඤා - විතභුපාදකණ්ඩ. I.

තීති මොනෙය්‍යාති: කායමොනෙය්‍යං වච්ඡමොනෙය්‍යං මනොමොනෙය්‍යං. කතමං කායමොනෙය්‍යං? තිට්ඨානං කායඋච්චරිතානං පභානං කායමොනෙය්‍යං. තිට්ඨං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණේ ඤාණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මහෙසා කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ජන්දරාගස්ස පභානං කායමොනෙය්‍යං, කායසංඛාරනිරෝධො චතුස්සංකාපසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං. ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමං වච්ඡමොනෙය්‍යං? චතුස්සංකාපං¹ වච්චච්චරිතානං පභානං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වච්චසුචරිතං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණේ ඤාණං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වච්ඡමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මහෙසා වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාය ජන්දරාගස්ස පභානං වච්ඡමොනෙය්‍යං. වච්ඡසංඛාරනිරෝධො දුඨිගරුකාපසමාපත්ති වච්ඡමොනෙය්‍යං. ඉදං වච්ඡමොනෙය්‍යං.

කතමං මනොමොනෙය්‍යං? තිට්ඨානං මනොඋච්චරිතානං පභානං මනොමොනෙය්‍යං, තිට්ඨං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, විතතාරම්මණේ ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, විතතපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මහෙසා මනොමොනෙය්‍යං, විතත ජන්දරාගස්ස පභානං මනොමොනෙය්‍යං, විතතසංඛාරනිරෝධො සඤ්ඤාවෙදසිතනිරෝධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යං. ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

1. “කායමුතිං වාචාමුතිං මනොමුතිමනාසවං,
මුතිං මොනෙය්‍යසමපන්නං ආහු සබ්බපානාසිතං. a
2. කායමුතිං වාචාමුතිං මනොමුතිමනාසවං
මුතිං මොනෙය්‍යසමපන්නං ආහු තිත්තාදිපාසක”න්ති. b

ඉමෙහි තීති මොනෙය්‍යෙය්‍යං ධර්මෙහි සමන්තාගතා ජ මුතිනො:² අගාරමුතිනො අනගාරමුතිනො සෙඛමුතිනො අසෙඛමුතිනො පච්චෙකමුතිනො මුතිමුතිනොති. කතමෙ අගාරමුතිනො? යෙ තෙ අගාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අගාරමුතිනො. කතමෙ අනගාරමුතිනො? යෙ තෙ පබ්බජිතා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අනගාරමුතිනො. සත්ත සෙඛා සෙඛමුතිනො. අරහතො අසෙඛමුතිනො. පච්චෙකමුතියා පච්චෙකමුතිනො. මුතිමුතිනො ථුට්ඨන්ති තපාගතා අරහතො සමාසමුද්ධා.

3. “ත මොනෙත” මුති හොති මුලහරුපො අවිදුසු,
යො ච තුලංච පහග්ග වරමාදය පණ්ඩිතො.
4. පාපාති පරිච්ඡේදි ස මුති තෙන සො මුති,
යො මුතාති උභො ලොකෙ මුති තෙන පට්ඨවති.” c

1. චතුස්සංකාපං - සීමු. I. 2. මුතනො - සා. 3. මොනෙය්‍යෙය්‍යං - ස.

a තිත්තාදිපාසක - ආරාධිකවිග්ග. b ඉතිමුතක - දුතිසමග්ග.

c ධම්මපද - ධම්මපදවග්ග.

5. “අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤානං ධම්මං
 අජ්ඣන්තං ඛග්ගිඤ්ච ව සබ්බලොකෙ,
 දෙවමනුස්සෙති පුජ්තො යො
 සබ්බජාලමතිච්ච සො මුතී”ති. 8

ලෙපාති - දො ලෙපා: තණ්හාලෙපො ව දිට්ඨිලෙපො ව -පෙ- අයං තණ්හාලෙපො-පෙ-අයං දිට්ඨිලෙපො. මුති තණ්හාලෙපං පභාග දිට්ඨිලෙපං පටිතිස්සජ්ඣා පරිඤ්ඤාපු න ලිප්පති න සංලිප්පති¹ ත උපලිප්පති අලිභෙතා අසංලිභෙතා අනුපලිභෙතා නික්ඛන්තො නිස්සවො² විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාන්තො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති ‘පරිඤ්ඤාපු මුති නොපලිභෙතො.

අබ්බුලහසලො වරමසමන්තොති - ‘සල’ නති සත්ත සලාති: රාගසලං දෙසසලං මොහසලං මානසලං දිට්ඨිසලං සොකසලං දුඛවිරතසලං.³ යස්සෙතෙ සලා පභිනා සමුවජින්නා වූපසන්නා පටිපාස්සඤ්ඤා අගබ්බුපානතිකා ඤාණගතිතා දර්ශනං, සො වූච්චති අබ්බුලහසලො අබ්බුතිතසලො⁴ උභිතසලො සමුඛිතසලො උපාරිතසලො සමුපාරිතසලො වත්තසලො වත්තසලො මුත්තසලො පභිනසලො පටිතිස්සවසලො නිව්ඡාතො නිබ්බුතො සිතිභුතො පුබ්බපටිසංවෙදී බුහුමුත්තෙන අත්තනා විහරතිති ‘අබ්බුලහසලො.’ චරණති - චරන්තො විහරන්තො ඉරිසන්තො වන්තන්තො පාලෙන්නො යපෙන්නො යාපෙන්නො. අසමන්තොති - සකකච්චකාරී සාතච්චකාරී අධිකකාරී අනොලිතවුත්තකො අතික්ඛිතකජ්ඣො අතික්ඛිතතධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා සිලකඛකං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සිලකඛකං තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍ය’නති යො තත් ඡන්දො ව වායාමො ව උස්සාහො ව උස්සාලති ව අප්පට්ඨාති ව සති ව සමපජ්ඣායං ව ආතප්පං පඛානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා සමාභිකඛකං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සමාභිකඛකං තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍යං -පෙ- කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා පඤ්ඤාකඛකං පරිපුරෙය්‍යං -පෙ- විමුත්තතිකඛකං. -පෙ- විමුත්තතිඤ්ඤාණදස්සතකඛකං. තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍ය’නති යො තත් ඡන්දො ව වායාමො ව උස්සාහො ව උස්සාලති ව අප්පට්ඨාති ව සති ව සමපජ්ඣායං ව ආතප්පං පඛානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා දුක්ඛං පරිජානෙය්‍යං, අප්පට්ඨිත වා කිලෙසෙ පජ්ඣෙය්‍යං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙය්‍යං, අසච්ඡිකතං වා නිරොධං සච්ඡිකරෙය්‍යනති’ යො තත් ඡන්දො ව වායාමො ව උස්සාහො ව උස්සාලති ව අප්පට්ඨාති ව සති ව සමපජ්ඣායං ව ආතප්පං පඛානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසුති ‘අබ්බුලහසලො වරමසමන්තො.’

1. පලිප්පති - සී.මු. II
 2. නිව්ඡාතො - සෞ. නිස්සවො - ස. 3. කපා කපාසලං - සෞ.
 4. පහසලො - සෞ.
 8. සුත්තනිපාත - සතිසූත්ත.

නාසිංසති ලොකමිමං පරං වානි - ඉමං ලොකං නාසිංසති සකතතභාවං, පරං ලොකං නාසිංසති පරතතභාවං, ඉමං ලොකං නාසිංසති සකරුප්වෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, පරං ලොකං නාසිංසති පරරුප්වෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, ඉමං ලොකං නාසිංසති ඡ අජඤ්ඤාතිකාති ආයතනාති, පරං ලොකං නාසිංසති ඡ බාහිරාති ආයතනාති, ඉමං ලොකං නාසිංසති මිත්‍රස්සලොකං, පරං ලොකං නාසිංසති දෙවලොකං, ඉමං ලොකං නාසිංසති කාමධාතුං, පරං ලොකං නාසිංසති රූපධාතුං අරූපධාතුං, ඉමං ලොකං නාසිංසති කාමධාතුං රූපධාතුං, පරං ලොකං නාසිංසති අරූපධාතුං, පුතගතිං වා උප්පතතිං වා පටිසංඝිං වා භවං වා සංසාරං වා චට්ඨං වා නාසිංසති න ඉච්ඡති න සාදියති න පඤ්ඤති න පිහෙති නාභිජප්පතිති 'නාසිංසති ලොකමිමං පරං වා'ති.

තෙනාන භගවා:

“සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඤං
පරිඤ්ඤායෙසු මුති නොපට්ඨෙතො,
අබ්බුද්ධසංඝො වරමප්පමෙතො
නාසිංසති ලොකමිමං පරං වා”ති.

භූතධම්මසූත්තනිද්දසො දුතියො.

3

දුට්ඨධම්මසූත්තනිද්දසො

අථ දුට්ඨධම්මසූත්තනිද්දසං වක්ඛති:

8 - 1

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ
අථොපි වෙ¹ සච්චමනා වදන්ති,
වාදං ව ජාතං මුති නො උපෙති
තස්මා මුති තස්ස බිලො කුභිඤ්ඤි.

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙති - එකෙ තිත්ථියා දුට්ඨමනා පදුට්ඨමනා විරුඤ්ඤා² පටිවිරුඤ්ඤා ආනතමනා පච්චාගතමනා ආඝාතිතමනා³ පච්චාඝාතිතමනා වදන්ති උපවදන්ති භගවන්නං ව භික්ඛුසංඝං ව අභුතෙතොති 'වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ.'

අථොපි වෙ⁴ සච්චමනා වදන්තිති - යෙ තෙසං තිත්ථියානං සද්දහනනා ඔකපොනනා අබ්බුද්ධතනා සච්චමනා සච්චසඤ්ඤානො භූතමනා භූතසඤ්ඤානො තථමනා තථසඤ්ඤානො සාථාවමනා සාථාවසඤ්ඤානො⁵ අවිපරිතමනා අවිපරිතසඤ්ඤානො වදන්ති උපවදන්ති භගවන්නාඤ්ච භික්ඛුසංඝං ව අභුතෙතොති 'අථොපි වෙ¹ සච්චමනා වදන්ති.'

1. අඤ්ඤාපි තෙ - සිමු. II. 2. විදුට්ඨමනා - කප්ඵි.
3. අඝාතිතමනා - සා, 4. අථොපි තෙ - සිමු. II.
5. සාථාවමනා සාථාවසඤ්ඤානො - ස.

වාදං ව ජාතං මුනි නො උපෙතිති - සො වාදො ජාතො නොති සඤ්ජාතො නිබ්බන්ධො අභිනිබ්බන්ධො පාතුභුතො, පරතොක්ෂොසො අක්ෂොක්ෂො උපවාදො භගවතො ච භික්ෂුසංඝස්ස ච අභුතෙනාති 'වාදං ව ජාතං.' මුනි නො උපෙතිති - 'මුනි'ති මොනං වුච්චති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානතා අමොහො ධම්මෙව්වයො සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්තාගතො මුනි මොක්ෂසාධකො - පෙ - සංඛ්‍යාජාලමිතිව සො මුනි. යො වාදං උපෙති, සො ද්විති කාරණෙහි වාදං උපෙති: කාරකො කාරකතාය වාදං උපෙති අඵවා දුට්ඨමානො උපවදියමානො කුසාති ව්‍යාපජ්ජති පතිත්ථිතති කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අසාච්චයඤ්ඤා පාතුකරොති අකාරකොමිති. යො වාදං උපෙති, සො ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි වාදං උපෙති. මුනි ද්විති කාරණෙහි වාදං න උපෙති: අකාරකො මුනි අකාරකතාය වාදං න උපෙති. අඵවා දුට්ඨමානො උපවදියමානො න කුසාති න ව්‍යාපජ්ජති න පතිත්ථිතති, න කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අසාච්චයඤ්ඤා පාතුකරොති අකාරකොමිති. මුනි ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි වාදං න උපෙති න උපගමිති න ගණනාති න පරාමසති න අභිනිවිසතිති 'වාදඤ්ඤා ජාතං මුනි නො උපෙති.'

තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤිති - 'තසමා'ති තසමා තං කාරණං තංගෙකු තසාච්චයා තතද්දතා¹ මුනිතො අභතචිත්තතා² ඩිලජාතතාපි තප්පි, පඤ්ඤාපි වෙනෙ ඩිලා තප්පි. තයොපි ඩිලා තප්පි: රාගධිලො දොසධිලො මොහධිලො තප්පි න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පතීනො සමුවර්තනො වූපසනො පටිසංස්කරො අභබ්බසාතතිකො ඤාණභිතා දරෙස්සා. කුභිඤ්ඤිති - කුභිඤ්ඤා කිම්භිති කප්ඵති, අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති 'තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤි'ති.

තෙනාග භගවා:

“වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ
අපොපි වෙ³ සච්චමනා වදන්ති,
වාදං ව ජාතං මුනි නො උපෙති
තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤි”ති.

8 - 2

සකං හි දිට්ඨං කථමච්චයෙය්‍ය
ජ්ඣුනුතීතො රූපියා නිව්චෙස්සා,
සයං සමන්තාති පකුබ්බමානො
යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය.

1. තං නිදන්තං - සිමු. I.

2. අභතභ චිත්තතා - සිමු. I.

3. අඤ්ඤාපි තෙ - සිමු. II.

සකං හි දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යාති - යෙ තෙ¹ තිත්ථියා සුද්දමිං පරිබ්බාජිකං භනාතා සමණානං සක්‍යපුත්තනියානං අවණණං පකාසයිතිං ඵලං ඵතං ලාභං යසං සක්‍කාරං සම්මානං පච්චාහරිස්සාමා'ති තෙ ඵලංදිට්ඨිකා ඵලංඛනතිකා ඵලංරූපිකා ඵලංලද්ධිකා ඵලංඅජ්ඣාසයා ඵලම්භිපායා, තෙ තාසකම්පු සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අභිපායං අතික්කමිතුං. අථ ඛො ඤෙව අයසො තෙ පච්චාගතොති. ඵලම්පි සකං දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා. අථවා 'සස්‍යතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති යො සො ඵලංවාදෙ, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අභිපායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය විතිවතෙතය්‍ය? තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමන්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිතිවිට්ඨා අජේඣාසිතා අභිමුත්තාති. ඵලම්පි 'සකඤ්ඤි දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා.' අථවා 'අසස්‍යතො ලොකො, අත්තවා² ලොකො, අත්තත්තවා ලොකො, තං ජීවං තං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරිරං, හොති තථාගතො පරම්මරණා, න තොති තථාගතො පරම්මරණා, හොති ච න හොති ච තථාගතො පරම්මරණා, තෙව තොති න ත තොති තථාගතො පරම්මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති යො සො ඵලංවාදෙ, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අභිපායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය විතිවතෙතය්‍ය; තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමන්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිතිවිට්ඨා අජේඣාසිතා අභිමුත්තාති. ඵලම්පි 'සකං හි දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා.'

ජන්‍යුතීතො රූපියා නිමිමෙඨාති - 'ජන්‍යුතීතො'ති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති, යථා භජිතොතෙත වා අස්සයාතෙත වා ගොයාතෙත වා මෙඤ්ඤායාතෙත වා භිට්ඨයාතෙත වා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති, ඵලමෙවං සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති ජන්‍යුතීතො; රූපියා නිමිමෙඨාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා නිවිට්ඨො පතිට්ඨිතො අලලිතො උපාගතො අජේඣාසිතො අභිමුත්තොති 'ජන්‍යුතීතො රූපියා නිවිට්ඨො.'

සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානොති - සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති; 'අයං සත්ථා සබ්බසුද්ධා'ති සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති; අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති; 'අයං ධම්මො ඤාතො, අයං ගණො සුපටිපන්නො, අයං දිට්ඨි භද්දිකා, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤානා, අයං මග්ගො නියාණිකො'ති සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති ජනෙති සඤ්ජනෙති නිබ්බන්ධෙති අභිනිබ්බන්ධෙතිති 'සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානො.'

යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍යාති - යථා ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. 'සසාන්තො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ'නති යථා ජානෙය්‍ය, තථා වදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. 'අසසාන්තො ලොකො -පෙ- නෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමමර්ණො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤනති යථා ජානෙය්‍ය, තථා වදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍යාති-යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා:

“සකං හි දිට්ඨිං කථමච්චෙය්‍ය
ජන්දුනුනිතො රුට්ඨො නිව්ට්ඨො,
සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානො
යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය”ති.

8 - 8

යො අත්තතො සීලවතානි ජනතු
අනාහුසුඤ්ඤා පරෙසං¹ පාචා²
අනරියධම්මං කුසලා තමාහු
යො ආතුමානං සයමෙව පාචා.

යො අත්තතො සීලවතානි ජනතුති - 'යො'ති යො යාදිසො යථාසුත්තො යථාවිහිතො යථාසකාරො යං ථානං පත්තො යංධම්මං-සමන්තාගතො බතතියො වා බ්‍රාහ්මණො වා චෙස්සො වා සුද්දෙ වා ගතට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා; සීලබ්බතානිති අත්ථි සීලං වෙව වතං ව, අත්ථි වතං න සීලං. කතමං සීලං වෙව වතං ව? ඉධ භික්ඛු සීලවා තොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරශෝචරසමපන්නො අණුමත්තෙසු වජේසු භයදස්සාථි සමාදය සික්කති සික්කාපදෙසු, යො තත්ථ සඤ්ඤමො සංවරො අනතික්කමො, ඉදං සීලං. යං සමාදනං, තං වතං. සංවරට්ඨන සීලං, සමාදනට්ඨන වතං. ඉදං වුච්චති සීලං වෙව වතං ව. කතමං වතං න සීලං? අට්ඨ බ්‍රිතඛතානි: ආරඤ්ඤිකඛං පිණ්ඩපාතිකඛං පංසුකුලිකඛං තෙච්චරිකඛං සපදනවාරිකඛං බලපව්‍යාහතතිකඛං තෙසජ්ජකඛං යථාසත්ථතිකඛං, ඉදං වුච්චති වතං න සීලං. විරියසමාදනමපි වුච්චති වතං න සීලං. “කාමං තවො ව නහාරු ව අට්ඨි ව අවසිස්සතු සරිරෙ උපසුස්සතු මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමේත පුරිසබලෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමේත පත්තබ්බං, න තං අපාපුණ්ණිචා විරියස්ස සත්ථානං භවිස්සති”ති විතතං පග්ගණාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදනං වුච්චති වතං න සීලං.

1. “නාසිංසං න පිටිස්සාමි විහාරතො න නික්ඛමෙ,
නපි පස්සං නිපාතෙස්සං¹ තණ්හාසලො අනුභවෙ”ති 2

විතතං පග්ගණ්හාති පදහති, එවරුපමි විරියසමාදානං වුවුවති වතං න සීලං. “න තාවාහං ඉමං පලලඛකං භිඤ්ඤාමි, යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතතං විමුච්චස්සති”ති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං වුවුවති වතං න සීලං. ‘න තාවාහං ඉමංඤා ආසනා වුට්ඨතිස්සාමි, විඛිකමා ඔරොහිස්සාමි, විහාරා නික්ඛමිස්සාමි, අසිසයොහා නික්ඛමිස්සාමි, පාසාදා නික්ඛමිස්සාමි, හමමයා නික්ඛමිස්සාමි, ගුහාය නික්ඛමිස්සාමි, ලෙණා නික්ඛමිස්සාමි, කුටියා නික්ඛමිස්සාමි, කුටායාරා නික්ඛමිස්සාමි, අට්ඨා³ නික්ඛමිස්සාමි, මාලා නික්ඛමිස්සාමි, උද්දණ්ඩා³ නික්ඛමිස්සාමි, උපට්ඨානසාලාය නික්ඛමිස්සාමි, මණ්ඩපා නික්ඛමිස්සාමි, රුක්ඛමුලා නික්ඛමිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතතං විමුච්චස්සති’ති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං වුවුවති වතං න සීලං. ‘ඉමස්මිං යෙව් පුබ්බණ්ඩසමයං අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි එස්සාසිස්සාමි⁴ සච්ඡිකරිස්සාමි’ති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං වුවුවති වතං න සීලං. ‘ඉමස්මිං යෙව් මජ්ඣිමනිකසමයං - ථෙ - සායනාසමයං - පුරෙහනනං - පච්ඡාහනනං - පුරිමං යාමං - මජ්ඣිමං යාමං - පච්ඡිමං යාමං - කාලෙ - පුරුණෙ - වස්සෙ - නෙමනෙත - ගිමෙත - පුරිමෙ වයොබ්බෙති - මජ්ඣිමෙ වයොබ්බෙති - පච්ඡිමෙ වයොබ්බෙති අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි එස්සාසිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමි’ති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරුපමි විරිය සමාදානං වුවුවති වතං න සීලං. ජනානුති සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවෙ ජාගු⁵ ජනතු ඉඤ්ඤා භිඤ්ඤා මනුෂොති ‘යො අත්තතො සීලවතාති ජනතු.’

අනානුප්පෙට්ඨා ව පරෙස්සං සාමාති - ‘පරෙස්’නති පරෙස්සං ඛන්තියානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං පුද්ගලානං ගතට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙව්‍යානං මනුස්සානං; අනානුප්පෙට්ඨාති අප්පෙට්ඨා අප්පච්ඡිතො අයාවිතො අතජෙකිසිතො අපසාදිතො; සාමාති අත්තතො සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා පාවදති: අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකිරතාය වා ධනෙන වා අජෙකිතෙන⁶ වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභාණෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිතා, උච්චාකුලා පබ්බජිතොති වා මහා කුලා පබ්බජිතොති වා මහාසභාගකුලා පබ්බජිතොති වා උලාර්භොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤාතො යසස්සි සගතට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිමහි විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසතතිලාතපච්චය හෙසජ්ජපරික්ඛාදානන්ති වා, විතය-ධරොති වා ධම්මකපිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා රුක්ඛමුලිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකුලිකොති වා තෙව්වරිකොති වා සපදාන වාරිකොති වා බලපච්ඡානන්තිකොති වා තෙසජ්ජිකොති වා යථාසන්තිකොති වා, පඨමස්ස කුතස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා තතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා චතුස්ස කුතස්ස ලාභීති වා අකාසා-නඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා තෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා පාවදති කපෙති හණති දීපයති වොහරතිති ‘අනානුප්පෙට්ඨාව පරෙස්සං පාවා.’

1. නපි පස්සං න නිපාතෙස්සං - සිමු I. 2. අඤ්ඤා - මජ්ඣ. 3. කුඤ්ඤා - සිමු. I.

4. පුබ්බස්සාමි - සස.

5. ජතු - මු II. ජතු - සො මජ්ඣ.

6. පෙරහාරාපාළි - පමිමසෙත්තරහාරා - 3 I 2. මුද්ධසෙත්තරහාරා - 4 I 12,

8. අජ්ඣාසෙත - සිමු. I.

අනරියධම්මං කුසලා තමාහුති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛනිකුසලා
 ඛානුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසම්ප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
 සම්මප්පාධානකුසලා ඉඤ්ජාදකුසලා ඉද්දියකුසලා ඛලකුසලා ඛොර්ඤ්ඤා-
 කුසලා මහාකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා; තෙ කුසලා එවමාහංසු:
 අනරියානං එසො ධම්මො, තෙසො ධම්මො අරියානං, ඛාලානං එසො
 ධම්මො, තෙසො ධම්මො පඤ්ඤානං, අසප්පජ්ජානං එසො ධම්මො,
 තෙසො ධම්මො සප්පජ්ජානනති එවමාහංසු එවං කප්පනති එවං භණ්ණති
 එවං දීපයනති එවං චොඤ්ඤානති-අනරියධම්මං කුසලා තමාහු.

යො ආකුමානං සයමෙව පාචාති - 'ආකුමා' වුවෙති අත්තා.
 සයමෙව පාචාති සයමෙව අත්තානං¹ පාචදති: අභමසම් සීලසම්පන්නොති
 වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන
 වා කොලථතියෙත වා වණ්ණපොකිරතාය වා ධතෙත වා අපේක්ෂනෙත
 වා සිප්පායතනෙත වා පිජ්ජාට්ඨානෙත වා සුතෙත වා පටිභාණෙන වා
 අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත වා වජ්ජනා, උච්චාකුලා පබ්බජ්ජොති වා
 මහාකුලා පබ්බජ්ජොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා උලාර-
 ගොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා, ඤ්ඤො යසස්ස සහගට්ඨපබ්බජ්ජාතනති වා,
 ලාභීම්භි චිවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරතනති
 වා, සුත්තනතිකොති වා විතයධරොති වා ධම්මකපිණොති වා
 ආරඤ්ඤිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකුලිකොති වා තෙච්චරිකොති
 වා සපදනවාරිකොති වා බලපවර්ජනතතිකොති වා තෙසජ්ජිකොති වා
 යථාසන්නතිකොති වා පඨමස්ස ක්කානස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස ක්කානස්ස
 ලාභීති වා තතියස්ස ක්කානස්ස ලාභීති වා චතුර්ත්ථස්ස ක්කානස්ස ලාභීති
 වා ආකාසා තඤ්චායතනසමාපතතියා ලාභීති වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමා-
 පතතියා ලාභීති වා ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා ලාභීති වා පාචදති කප්පති
 භණ්ණති දීපයති චොඤ්ඤානති-යො ආකුමානං සයමෙව පාචාති.

තෙනාත භගවා:

“යො අත්තනො සීලවතාති ජනතු
 අතාහුසුට්ඨාච පරෙසං පාචා,
 අනරියධම්මං කුසලා තමාහු
 යො ආකුමානං සයමෙව පාචා”ති.

8 - 4

සනෙතා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතා:
 ඉතිහනති² සීලෙසු අකත්ථමානො,
 තමරියධම්මං කුසලා වදනති
 යසසුස්සද නත්ථි කුභිඤ්චි ලොකෙ.

සනෙතා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතාති - 'සනෙතා' ති රුගස්ස
 සමිතතතා සනෙතා, දෙසස්ස සමිතතතා සනෙතා, මොහස්ස සමිතතතා
 සනෙතා, කොඛස්ස, උපතාහස්ස, මකඛස්ස, පලාසස්ස, ඉස්සාය, මච්ඡරියස්ස,
 මායාය, සාපේයාස්ස, ප්ථගස්ස, සාරම්භස්ස, මානස්ස, අතිමානස්ස, මදස්ස,
 පමාදස්ස, සබ්බකිලෙසානං, සබ්බදුච්චරිතානං, සබ්බසන්තාපානං, සබ්බා-
 කුසලාභිසංඛාරානං සන්තාතතා සමිතතතා වූපසමිතතතා විජ්ඣාතතා
 නිබ්බුතතා විගතතා පටිපාස්සාභිතතා සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා
 නිබ්බුතො පටිපාස්සාභොති-සනෙතා; භික්ඛුති සන්තාතනං ධම්මානං
 භික්ඛතතා භික්ඛු: සකකායදිට්ඨි භික්ඛා හොති, විවිධිච්ඡා භික්ඛා
 හොති, සීලබ්බතරාමාසො භික්ඛා හොති, රාගො භික්ඛා හොති,
 දෙසො භික්ඛා හොති, මොහො භික්ඛා හොති, මානො භික්ඛා
 හොති, භික්ඛාස්ස හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා
 පොතොතපිකා සදරා³ දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතීජරාමරණියා.

1. “පජජ්ඣන කතෙන අත්තනා (සභියාති හගවා)

පරිනිබ්බාතගතො විනිශ්ඤ්ඤකඛ්ඛා

විහම්මං හම්මං ච විප්පකාය

චුසිතවා භිණ්ණුනඛ්ඛා¹ ස භික්ඛු”ති-2.

සන්නා ච භික්ඛු. *

අභිනිබ්බුතනොති - රාගස්ස නිබ්බාපිතතනා අභිනිබ්බුතනො; දොසසසනිබ්බාපිතතනා අභිනිබ්බුතනො.

මොහස්ස නිබ්බාපිතතනා අභිනිබ්බුතනො; කොඛස්ස, උපතාහස්ස, මකඛස්ස, පලාසස්ස, ඉස්සාය, මච්ඡරියස්ස, මායාය, සාදේය්‍යස්ස, එමාස්ස, සාරම්භස්ස, මානස්ස, අභිමානස්ස, මදස්ස, පමාදස්ස, සබ්බකිලෙසානං, සබ්බද්වවර්තානං, සබ්බදර්පානං, සබ්බපරිලාභානං, සබ්බසන්නාපානං, සබ්බාකුසලාභි-සඛ්ඛාරානං නිබ්බාපිතතනා අභිනිබ්බුතනොති ‘සන්නා ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතනො.’

ඉතිහනති³ සිලෙසු අකඤ්ඤාමානොති - ‘ඉතිහ’නති පදසඤ්ඤා පදසංසකො පදපාරිසුරි. අකඛරසමවායො ව්‍යඤ්ඤනසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාපෙතා⁴ ඉතිහනති. සිලෙසු අකඤ්ඤාමානොති - ඉමධකච්චො කඤ්ඤි හොති විකඤ්ඤි⁴ සො කඤ්ඤි ‘අහමස්මි සිලසම්පන්නො’ති වා ‘මහසම්පන්නො’ති වා ‘සිලබ්බතසම්පන්නො’ති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකඛරතාය වා -පෙ-තෙවසඤ්ඤානාස ඤ්ඤාතනසමාපතතියා ලාභීති වා කඤ්ඤි විකඤ්ඤි, එවං ත කඤ්ඤි ත විකඤ්ඤි, කඤ්ඤා ආරතො විරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිසසෙවා විප්පමුත්තො විසඤ්ඤානො විමර්ශාදීකතෙන චේතසා විහරතීති ‘ඉතිහනති සිලෙසු අකඤ්ඤාමානො’

තමරිසධම්මං කුසලා වදන්තීති - ‘කුසලා’ති යෙ තෙ බකිකුසලා බාකුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සමප්පාධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොර්ධබ්බික-කුසලා මහාකුසලා එලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා එවං වදන්තී: ‘අරියානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො අනරියානං. පණ්ඩිතානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො බාලානං. සපුරිසානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො අසපුරිසානනති එවං වදන්ති, එවං කපේනති, එවං හණන්ති, එවං දීපෙන්නති, එවං චොතරන්තිති ‘තමරිසධම්මං කුසලා වදන්ති.’

1. භිණ්ණු පුනඛ්ඛා - සිමු. I. 2. ඉදං - පු.
3. පදනුපුබ්බතාපෙතා - සිමු. I. 4. කඤ්ඤා හොති විකඤ්ඤා - සි. මු. II.
a. පුත්තනිපාත - සභියපුත්ත.

යසුසංඝදා නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙති - 'යසං'ති අරහතො ඩිණ්‍යාසවසං, උසංඝදාති - සත්තුසංඝදා: රාගුසංඝදෙ දෙසුසංඝදො මොහුසංඝදො මානුසංඝදො දිට්ඨිසංඝදො කිලෙසුසංඝදො කම්මුසංඝදො. තස්සිමෙ උසංඝදා නපටි න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පඨිනා සමුවර්තනා: වූපසනතා: පටිපාසංඝදා: අභබ්බුපාතතිකා ඤාණගතිතා දඩ්ඨා; කුහිඤ්චිති - කුහිඤ්චි කිම්හිති කප්ථි අජ්ඣතනං වා බහිථා වා අජ්ඣතනබහිථා වා; ලොකෙති - අපායප්‍රායෙක මනුසංඝ්‍රායෙක දෙවප්‍රායෙක බ්‍රහ්මප්‍රායෙක ආයතනප්‍රායෙකති 'යසුසංඝදා නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙ'ති.

තෙනාහ භගවා:

“සනෙතා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතා:
ඉතිහතති සීලෙසු අකප්ථමානො,
තමරිගබ්බමං කුසලා වදනති
යසුසංඝදා නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙ”ති.

8 - 5

පකපටිතා සබ්බතා යසං බම්මා:
පුරෙකකතා සනති අච්චදායා,¹
යදනනති පසංගි ආතිසංසං
තනතිසසිනො කුපපට්ඨවසනතිං².

පකපටිතා සබ්බතා යසං බම්මාති - 'පකපානා'ති දො පකපානා: තණ්හාපකපානා ව දිට්ඨිපකපානා ව - පෙ - අයං තණ්හාපකපානා - පෙ - අයං දිට්ඨිපකපානා, ඉමා දො පකපානා. සබ්බතාති - සබ්බතා විසබ්බතා අභිසබ්බතා සණ්ඨාපිතා'තිපි සබ්බතා, අථ වා අතිව්වා සබ්බතා පට්ඨව - සමුප්පානතා බගබ්බමා වගබ්බමා විරාගබ්බමා නිරෝධබ්බමාතිපි සබ්බතා; යසංගති - දිට්ඨිගතිකසං; බම්මා වූවනති ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාතිති 'පකපටිතා සබ්බතා යසං බම්මා.'

පුරෙකකතා සනති අච්චදායාති - 'පුරෙකකතා' ³ ති දො පුරෙකකාරා: තණ්හාපුරෙකකාරො ව දිට්ඨිපුරෙකකාරො ව - පෙ - අයං තණ්හා පුරෙකකාරො. - පෙ - අයං දිට්ඨිපුරෙකකාරො. තස්ස තණ්හාපුරෙකකාරො අප්පාදිතො දිට්ඨිපුරෙකකාරො අපාටිතිසංඛෙය්ඨා. තස්ස තණ්හාපුරෙකකාරස්ස අපාටිතතතා දිට්ඨිපුරෙකකාරස්ස අපාටිතිසංඛිතතා සො තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කතො වරති, තණ්හාබ්චෙ තණ්හාකෙතු තණ්හාධිපතෙයො, දිට්ඨිබ්චෙ දිට්ඨිකෙතු දිට්ඨාධිපතෙයො, තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො වරතීති පුරෙකකතා; සනතිති - සනති සංවිජ්ජනති අපටි උපලබ්භනති; අච්චදායාති - අච්චදායා අච්චදායා අපරිසුඤ්ඤා සංකිලිථා සංකිලෙසිඤ්ඤාති 'පුරෙකකතා සනති අච්චදායා.'

1. අච්චදායා - සු. PTS. 2. සනති - සු. I. 3. පුරෙකකාර - කප්ථි.

යදන්නා පසසති ආනිසංසනති 'යදන්නති' ති යං අත්තති; අත්තා වුච්චති දිට්ඨිගතං. අත්තනො දිට්ඨියා දො ආනිසංසෙ පසසති: දිට්ඨධම්මකඤ්ච ආනිසංසං සම්පරාසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො දිට්ඨියා-දිට්ඨධම්මකො ආනිසංසො? යං දිට්ඨිතො සත්ථො හොති, තං දිට්ඨිකා සාමකා හොතති. තං දිට්ඨිකං සත්ථාරං සාමකා සක්කරොතති ගරු-කරොතති මානෙතති පුජෙතති අපචිතිං කරොතති. ලගති ච තතො-නිදුතං. විවරපිණ්ඩපාතසතාසනගිලාන-වටයගෙසජ්ජපරිකාරො. අයං දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මකො ආනිසංසො. කතමො දිට්ඨියා සම්පරාසිකො ආනිසංසො? අයං දිට්ඨි අලං තාගත්තාය වා සුජණ්ණත්තාය වා යකඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගතිබ්බත්තාය වා මහාරාජත්තාය වා ඉන්ද්‍රත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා, අයං දිට්ඨි අලං සුද්ධියා විසුද්ධියා පරිසුද්ධියා මුත්තියා විමුත්තියා පරිමුත්තියා, ඉමාය දිට්ඨියා සුජකිනති විසුජකිනති පරිසුජකිනති මුච්චනති විමුච්චනති පරිමුච්චනති; ඉමාය දිට්ඨියා සුජකිස්සාමි විසුජකිස්සාමි පරිසුජකිස්සාමි මුච්චිස්සාමි විමුච්චිස්සාමි පරිමුච්චිස්සාමිති ආයතිං ඵලපාටිකඛිති හොති. අයං දිට්ඨියා සම්පරාසිකො ආනිසංසො. අත්තනො දිට්ඨියා ඉමෙ දො ආනිසංසෙ පසසති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරිකඛිති 'යදන්නති පසසති ආනිසංසං'.

තං නිසසිතො කුප්පපටිච්චසනතිනි- තිස්සො සනතිස්සො: අච්චන්තසනති තදඛගසනති සමමුතිසනති.¹ කතමො අච්චන්තසනති? අච්චන්තසනති වුච්චති අමතං නිබ්බාතං යො සො සබ්බසම්චාරසමුපො සබ්බුපතිපටිතිස්සත්තො තණ්හකඛයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බාතං. අයං අච්චන්තසනති. කතමො තදඛගසනති? පඨමජ්ඣානං සමාපන්නස්ස නිවරණං සත්තා හොතති, දුතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරං සත්තා හොතති, තතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස පිති සත්තා හොති, චතුස්ථජ්ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛා සත්තා හොතති, ආකාශා-නඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපඤ්ඤා පටිඝඤ්ඤා නානත්තඤ්ඤා සත්තා හොතති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාශානඤ්චා-යතනඤ්ඤා සත්තා හොති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනඤ්ඤා සත්තා හොති, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනඤ්ඤා සත්තා හොති, අයං තදඛගසනති. කතමො සමමුතිසනති? සමමුතිසනති: වුච්චනති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති, (ඉමා) දිට්ඨිසනතිතො. අපි ච සමමුතිසනති ඉමං මේ අපේ අධිපෙතො සනතිති. තං නිසසිතො කුප්පපටිච්ච සනතිනි- කුප්පසනතිං පකුප්පසනතිං ඵරිතසනතිං:² සමෙරිධසනතිං චලිතසනතිං ඝට්ටිතසනතිං කප්පිතසනතිං පකප්පිතසනතිං අනිච්චං සංඛිතං:³ පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වියධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මං, සනතිං නිසසිතො අසසිතො අලලිතො උපගතො සමුපගතො අපෙකාසිතො අභිමුතොති තනතිස්සිතො කුප්පපටිච්චසනතිං.⁴

1 සමමුතිසනති - සස.

2 සමමුති සනතිස්සො - සිමු. II. 3. පරිතසනති - ස.

4 අසංඛිතං - සිමු. I.

තෙතාන ගගමා:

“පකපටිතා සඛිතා යස්ස ඛම්මා,
පුරෙක්ඛතා සනති අවෙච්ඡතා,
යදන්තති පස්සති ආනිසංසං
තනතිසසිතො කුප්පට්ඨවසනති” නති.

8 - 8

දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිචන්තා,¹
ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතං,
තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු
නිරස්සති² ආදියතිච්ච³ ඛම්මං.

දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිචන්තාති - ‘දිට්ඨිතිවෙසා’ ති ‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨිතිවෙසනං. ‘අසස්සතො ලොකො, අනතවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො, තං ජිවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං සරීරං, හොති තපාගතො පරමමරණා, න හොති තපාගතො පරමමරණා, හොති ච න ච හොති තපාගතො පරමමරණා, තෙව හොති න න හොති තපාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨිතිවෙසනාති දිට්ඨිතිවෙසා; න හි සොතිචන්තාති - දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිචන්තා,¹ දුරතිචන්තා දුත්තරා දුප්පතරා දුස්සමතික්කමා දුබ්බිති-චන්තාති ‘දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිචන්තා.’

ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතනති - ‘ඛම්මෙසු’ති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතෙසු; නිවෙජ්ජයාති - ඤ්චජිතිකා විතිච්ජිතිකා⁴ විචිතිකා පටිච්ජිතිකා කුලපිකා තීරයිකා විතාවයිකා විගුතං කකා; සමුග්ගහිතනති නිවෙසනෙසු ඔගිග්ගානො ඔලග්ගානො චරග්ගානො කොට්ඨාසග්ගානො උච්චග්ගානො සමුච්චග්ගානො, ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං ගුතං යථාසතාවං⁵ අවිපරිතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජේඤ්ඤිතං අධිමුත්තනති - ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතං.

තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසුති - ‘තස්මා’ති - තස්මා තංකාරණා තංගෙතු තප්පච්චයා තනතිදුතා; නරොති සතොතා නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු⁶ ජනතු ඉන්ද්‍රිය භින්දු මුත්තජො; තෙසු නිවෙසනෙසුති - තෙසු දිට්ඨිතිවෙසනෙසුති ‘තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු.’

1. සමානචන්තා - සිවු. I. මජ්. ස. 2. නිදස්සති - සා. PTS.

3. ආදියති ච. PTS.

4. නිචිතිකා, විචිජ්ජිතිකා ‘ශ්වි පාසො.

5. යථාචා - ස. 6. ජතු - සිවු. II. ජාතු - සා.

නිරසාති¹ ආදියනිවම² ඛමමනති - 'නිරසාති' ති දව්ති කාරණෙහි නිරසාති: පරවිච්ඡිද්දනාය වා නිරසාති, අනභිසම්මුණ්ණෙනා වා නිරසාති. කථං පරවිච්ඡිද්දනාය වා නිරසාති? පරො විච්ඡිද්දෙති, සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ඛමෙමා න ඥානානානො, ගණො න සුපට්ඨපනෙනා, දිට්ඨි න භද්දකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤනා, මග්ගො න නිශ්ශාතිකො, තජෙත්ථ³ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, තජෙත්ථ සුඤ්ඤානති වා විසුඤ්ඤානති වා පරිසුඤ්ඤානති වා මුඛවනති වා විමුඛවනති වා පරිමුඛවනති වා, හිතා නිසිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා⁴ පරිත්තාති එවං පරො විච්ඡිද්දෙති. එවං විච්ඡිද්දෙමානො සත්ථාරං නිරසාති, ඛමමකඛානං නිරසාති, ගණං නිරසාති, දිට්ඨිං නිරසාති, පටිපදං නිරසාති, මග්ගං නිරසාති, එවං පරවිච්ඡිද්දනාය නිරසාති. කථං අනභිසම්මුණ්ණෙනා නිරසාති? සීලං අනභිසම්මුණ්ණෙනා සීලං නිරසාති, චතං අනභිසම්මුණ්ණෙනා චතං නිරසාති, සීලබ්බතං අනභිසම්මුණ්ණෙනා සීලබ්බතං නිරසාති. ආදියනිවම ඛමමනති- සත්ථාරං ගණානාති, ඛමමකඛානං ගණානාති, ගණං ගණානාති දිට්ඨිං ගණානාති, පටිපදං ගණානාති, මග්ගං ගණානාති පරාමසති අභිනිවිසතිති 'නිරසාති ආදියනිවම ඛමමං.'

තෙනාහ භගවා:

“දිට්ඨිනිවෙසා න හි ඥාතිවත්තා
ඛමෙමසු නිවේජ්ජා සමුග්ගාතිතං,
තඤ්ඤා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු
නිරසාති¹ ආදියනිවම² ඛමම”නති.

3 - 7

ඛොනසා හි නත්ථි කුහිඤ්ඤා ලොකෙ
පතපපිතා දිට්ඨි භවාහවෙසු,
මායඤ්ඤා මානඤ්ඤා පහාය ඛොනො
ස තෙන ගවේජ්ජා අනුපගො ඥො.

ඛොනසා හි නත්ථි කුහිඤ්ඤා ලොකෙ පතපපිතා දිට්ඨි භවාහවෙසුති- 'ඛොනො'ති ඛොනා වුවුවති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානනා විවිධො පටිවිධො ඛමමවිවිධො සලකකිණා උපලකකිණා පච්චුපලකකිණා පණ්ණිවිවං ඥානසලං තෙසුඤ්ඤං චෙතව්‍යා වින්‍යා උපපරිකායා භූරි මේධා පරිණාහිකා විපසානා සමපර්ඤ්ඤං පතොගේ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්‍රිතං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාගේ පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාමිතාසො පඤ්ඤාරතනං අමොගො ඛමමවිවිධො සමමාදිට්ඨි.8 කිං කාරණං ඛොනා වුවුවති පඤ්ඤා?

1. නිදසාති-සා, PTS. 2. ආදියනිව PTS.
3. ත තත්ථ - සා. PTS. 4. ජතුකා - සිමු. II, PTS.
5. ඛමමසමග්ගා - විතතුපාදකණි.

තාය¹ පඤ්ඤාය කායදුට්ඨරිතං බුතඤ්ඤා ඛොතඤ්ඤා සන්ධොතඤ්ඤා නිද්දොතඤ්ඤා, චච්චිදුට්ඨරිතං-පෙ-මනොදුට්ඨරිතං බුතඤ්ඤා ඛොතඤ්ඤා සන්ධොතඤ්ඤා නිද්දොතඤ්ඤා, රාගො බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච, දෙසො - මොහො - කොඛො - උපතාහො - මකො - පලාසො බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච, ඉසො බුතා ච ඛොතා ච සන්ධොතා ච නිද්දොතා ච, සාධෙය්‍යං බුතඤ්ඤා ඛොතඤ්ඤා සන්ධොතඤ්ඤා නිද්දොතඤ්ඤා, ථමො බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච, සාරමො - මාතො - අතිමාතො - මදො - පමාදො බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච, සබ්බො කිලෙසා - සබ්බො දුට්ඨරිතං-සබ්බො දරුථා - සබ්බො පරිලාභා-සබ්බො සන්තාපා - සබ්බොකුසලාභිසංඛාරා බුතා ච ඛොතා ච සන්ධොතා ච නිද්දොතා ච. තංකාරණං ඛොතො වුවවති පඤ්ඤා. අප්ථ වා සමමාදිට්ඨියා ඡිව්ජාදිට්ඨි බුතා ච ඛොතා ච සන්ධොතා ච නිද්දොතා ච, සමමාසංකප්පෙන ඡිව්ජාසංකප්පො බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච, සමමාචාරායා ඡිව්ජාචාරා බුතා ච -පෙ- සමමාකම්මනෙන ඡිව්ජාකම්මනෙනා බුතො ච- සමමාආර්ථවෙන ඡිව්ජාආර්ථවො බුතො ච- සමමාචාරායාමෙන ඡිව්ජාචාරායාමො බුතො ච- සමමාසතිං ඡිව්ජාසති බුතා ච - සමමාසමාධිතා ඡිව්ජාසමාධි බුතො ච ඛොතො ච සන්ධොතො ච නිද්දොතො ච සමමාඤ්ඤානෙන ඡිව්ජාඤ්ඤානං බුතඤ්ඤා - සමමාචිත්තතිං ඡිව්ජාචිත්තති බුතා ච ඛොතා ච සන්ධොතා ච නිද්දොතා ච. අප්ථ වා අරියෙන අට්ඨබ්බිකෙන මග්ගෙන සබ්බො කිලෙසා සබ්බො දුට්ඨරිතා සබ්බො දරුථා සබ්බො පරිලාභා සබ්බො සන්තාපා සබ්බො-කුසලාභිසංඛාරා බුතා ච ඛොතා ච සන්ධොතා ච නිද්දොතා ච. අරහා ඉමෙහි ඛොතිගෙහි² ඛමමෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්තාගතො, තස්මා අරහා ඛොතො. අසා බුතරාගො බුතපාපො බුතකිලෙසො බුතපරිලාභොති 'ඛොතො.'

කුහිඤ්ඤිති- කුහිඤ්ඤි කිම්භිවි කත්ථි අර්ඛිතං වා ඛතිධා වා අර්ඛිතඛතිධා වා; ලොකෙහි - අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. සංකප්පිතාති³ - දො පකප්පනා; තණ්හාපකප්පනා ච දිට්ඨිපකප්පනා ච -පෙ- අයං දිට්ඨිපකප්පනා. භවාභවෙසුති - භවාභවෙ කම්මභවෙ පුතඛභවෙ, කාමභවෙ කම්මභවෙ කාමභවෙ පුතඛභවෙ, රූපභවෙ කම්මභවෙ රූපභවෙ පුතඛභවෙ, අරූපභවෙ කම්මභවෙ අරූපභවෙ පුතඛභවෙ පුතපුත⁴භවෙ පුතපුතගතිං පුතපුතඋපතතිං පුතපුතපටිසංඛිං පුතපුතඅත්තභාවාභිතිබ්බතතිං; "ඛොතස්ස හි තථි කුහිඤ්ඤි ලොකෙ පකප්පිතා දිට්ඨි භවාභවෙසු"ති - ඛොතස්ස කුහිඤ්ඤි ලොකෙ භවාභවෙසු ච කාපිතා අභිසංඛතා සංකප්පිතා දිට්ඨි තථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලඛනති පටිනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපස්සන්තා අභබ්බුපන්නා ඤ්ඤානති දුඛතා 'ඛොතස්ස හි තථි කුහිඤ්ඤි ලොකෙ පකප්පිතා දිට්ඨි භවාභවෙසු.

1. යාය- සීවු. I. 2. ඛොතෙගෙහි - සීවු. II ට යාය PTS.
3. පකප්පනාති - සා. 4. පුතපුතං - සා, ස.

මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොනොති - මායා වුච්චති වඤ්චනිකා වරියා; ඉධෙකච්චො කායෙන දුට්ඨරිතං වරිතො වාචාය¹ දුට්ඨරිතං වරිතො මනසා දුට්ඨරිතං වරිතො තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු² පාපිකං ඉච්ඡං පඤ්ඤාති: මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති. මා මං ජඤ්ඤාති සංකප්පෙති. මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති. මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරික්ඛමති. යා එවරුපා මායා මායාපිතා අච්චයා³ වඤ්චනා නිකති නිකිරණො⁴ පරිහරණා ගුහනා පරිගුහනා ඡාදනා පටිච්ඡාදනා අනුත්තරානිකමමං අනාථිකමමං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුච්චති මානා.8 මානොති - එකච්චෙත මානො: යා විත්තස්ස උත්තති; දුට්ඨෙත මානො: අත්තකකංසන මානො පරවමනමානො; තිච්චෙත මානො: සෙය්‍යොහමසමිති මානො සද්දිසොහමසමිති මානො හිනොහමසමිති මානො; වතුබ්බිධෙත මානො: ලාභෙත මානං ජනෙති, යසෙත මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, ඥුබෙත මානං ජනෙති; පඤ්චවිෂධෙත මානො: ලාභි'මති මනාපිකානං රුපානනති මානං ජනෙති, ලාභි'මති මනාපිකානං සද්දනං - ගකිානං - රසානං - ථොට්ඨබ්බානනති මානං ජනෙති; ඡබ්බිෂධෙත මානො: වකුට්ඨපදය මානං ජනෙති, සොතසමපදය - ඝාතසමපදය - ජිව්‍යා සමපදය - කායසමපදය - මනොසමපදය මානං ජනෙති; සත්තවිධෙත මානො: මානො අතිමානො මානාතිමානො ඔමානො අධිමානො අසම්මානො ඕච්ඡාමානො; අට්ඨවිධෙත මානො: ලාභෙත මානං ජනෙති, අලාභෙත ඔමානං ජනෙති, යසෙත මානං ජනෙති, අයසෙත ඔමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නිද්දය ඔමානං ජනෙති, පුබ්බෙත මානං ජනෙති, දුෂෙත ඔමානං ජනෙති; තවවිධෙත මානො: සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස හිනොහමසමිති මානො; සද්දිසස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, සද්දිසස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, සද්දිසස්ස හිනොහමසමිති මානො, හිතස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, හිතස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, හිතස්ස හිනොහමසමිති මානො; දසවිධෙත මානො: ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙත වා කොලජුත්තියෙන වා වණ්ණපාකකිරිතාය වා බිතෙන වා අජේෂ්ඨෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුත්තෙන වා පටිගාඤ්ඤෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ඣතා. යො එවරුපො මානො මඤ්ඤාතා මඤ්ඤාතතතං උත්තති උත්තාමො බජෝ සමපඤ්ඤාතො කෙතුකමසනා විත්තස්ස, අයං වුච්චති මානො.8 “මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොනො”ති - ථොනො මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය පජභිතො විනොදෙතො ව්‍යන්තිකරිතො අනභාවං ගමෙතොති ‘මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොනො.’

1. වච්චා - සක.

2. තපට්ච්ඡාදනහෙතු - ස.

3. අච්චයරු - සක, මජ්ඣ. 4. කිරණ - සිවු. I.

5. විහබ්බපාළි - බුද්ධච්ඡුට්ඨක.

ස කෙන ගවේෂය අනුපයෝ සොති - 'උපයෝ'නි දෝ උපයෝ: තණ්හාඋපයෝ ව දිට්ඨිඋපයෝ ව -පෙ- අයං තණ්හුපයෝ -පෙ- අයං දිට්ඨිපයෝ. තණ්හා තණ්හුපයෝ පටිනො, දිට්ඨිපයෝ පටිනිසංසවේසා. තණ්හුපයං පටිනතතා, දිට්ඨිපයං පටිනිසංසවේසතතා අනුපයෝ පුග්ගලො කෙන රාගෙන ගවේෂය? කෙන දෙසෙන ගවේෂය? කෙන මොහෙන ගවේෂය? කෙන මානෙන ගවේෂය? කාය දිට්ඨියා ගවේෂය? කෙන උභිධෙවන ගවේෂය? කාය විචිකිච්ඡා ගවේෂය? කෙන අනුසයෙහි ගවේෂය? රතෙනාති වා දුට්ඨාති වා මුලෙහාති වා විනිබ්බොති වා පරාමවේසාති වා විකේඛපගතොති¹ වා පාමගතොති වා? තෙ අභිසංඛාරා පටිනා. අභිසංඛාරානං පටිනතතා ගතියා² කෙන ගවේෂය තෙරසිකොති වා තිරච්ඡානගොතිකොති වා පෙතතිවිසසිකොති වා මනුසොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤිති වා අසඤ්ඤිති වා තෙවනඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා, සො හෙතු තප්පි, පච්චයෝ තප්පි, කාරණං තප්පි, යෙන ගවේෂයාති 'ස කෙන ගවේෂය අනුපයෝ සො.'

තෙනාග ගගමා:

“මොනංසා හි තප්පි කුභිඤ්ඤි ලොකෙ
පකප්පිතා දිට්ඨි හවාහවෙසු,
මාසඤ්ඤි මානඤ්ඤි පභාය මොනො
ස කෙන ගවේෂය අනුපයෝ සො”ති.

8 - 8

උපයෝ හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං
අනුපයං කෙන කපං චදෙය්,
අතතං තිරතතං න හි තණ්හා අපි
අබොධි සො දිට්ඨිමබ්බව සබ්බං³.

උපයෝ හි ධම්මෙසු උපෙති වාදනති - 'උපයෝ'නි දෝ උපයෝ: තණ්හුපයෝ ව දිට්ඨිපයෝ ව -පෙ- අයං තණ්හුපයෝ -පෙ- අයං දිට්ඨිපයෝ. තණ්හා තණ්හුපයෝ අපභිනො, දිට්ඨිපයෝ අපටිනිසංසවේසා. තණ්හුපයං අපභිතතතා, දිට්ඨිපයං අපටිනිසංසවේසතතා ධම්මෙසු වාදං උපෙති: රතෙනාති වා දුට්ඨාති වා මුලෙහාති වා විනිබ්බොති වා පරාමවේසාති වා විකේඛපගතොති වා අතිට්ඨං ගතොති වා පාමගතොති වා. තෙ අභිසංඛාරා අපභිතා. අභිසංඛාරානං අපභිතතතා ගතියා වාදං උපෙති: තෙරසිකොති වා තිරච්ඡානගොතිකොති වා පෙතතිවිසසිකොති වා මනුසොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤිති වා අසඤ්ඤිති වා තෙවනඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා වාදං උපෙති උපගවේෂි ගණනාති පරාමසති අභිනිවිසතිති 'උපයෝ හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං.'

1. අතිට්ඨගතො - ඉත්‍රප. 2. ගතියා පරං - සිමු. I. ගතියො - සිමු. II.
3. සබ්බා - සිමු. I. ස.

අනුපයං කෙන නිපං වදෙය්‍යාති - 'උපයාති' ථෙට්ඨ උපයා: තණ්හුපයො ව දිට්ඨිපයො ව -පෙ-අයං තණ්හුපයො -පෙ-අයං දිට්ඨිපයො. තස්ස තණ්හුපයො පටිනො දිට්ඨිපයො පටිතිස්සට්ඨො. තණ්හුපයස්ස පටිතිතතා දිට්ඨිපයස්ස පටිතිස්සට්ඨිතතා අනුපයං පුග්ගලං කෙන රාගෙන වදෙය්‍යා? කෙන දොසෙන වදෙය්‍යා? කෙන මොහෙන වදෙය්‍යා? කෙන මානෙන වදෙය්‍යා? කාය දිට්ඨියා වදෙය්‍යා? කෙන උභිද්ධවත වදෙය්‍යා? කාය විචිකිල්පය වදෙය්‍යා? කෙහි අනුපයෙහි වදෙය්‍යා රතනාති වා දුට්ඨොති වා මුත්තොති වා මිනිබ්බොති වා පරාමට්ඨොති වා විකෙඛප-ගතොති වා අතිට්ඨං ගතොති¹ වා ථාමගතොති වා? තෙ අභිසංඛාරා පටිනා. අභිසංඛාරාතං පටිතිතතා ගතියා² කෙන වදෙය්‍යා තෙරසිකොති වා -පෙ- තෙවසඤ්ඤිකාසඤ්ඤිති වා? සො භෙදා නපී, පච්චයො නපී, කාරණං නපී, යෙන³ වදෙය්‍යා කට්ඨයා හණෙය්‍යා දිපයෙය්‍යා වොහරෙය්‍යා ති 'අනුපයං කෙන කපං වදෙය්‍යා.'

අතං නිරතං න හි තස්ස අප්පිති - 'අතයා'ති සස්සතදිට්ඨි⁴ නපී; නිරතොති උචෙජ්ජ දිට්ඨි නපී අතතාති ගතිතං නපී නිරතතාති මුඤ්ඤිතබ්බං නපී. යස්සපී ගතිතං, තස්සපී මුඤ්ඤි-තබ්බං; යස්සපී මුඤ්ඤිතබ්බං, තස්සපී ගතිතං; ගහණ⁵මුඤ්ඤිතා සමතිකකතොතා⁶ අරහා වුද්ධිපරිභාතිවීතිවතොතා. සො වුද්ධිවාසො විණ්ණවරණො ගතඥො ගතදිසො. ජාතිමරණසංසාරො නපී තස්ස පුතබ්බවොති 'අතං නිරතං න හි තස්ස අප්පිති.'

අබොසි සො දිට්ඨිමබ්බව සබ්බන්ති - තස්ස ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති පටිතාති සමුච්ඡිතතාති වුපසනතාති පටිපසංගාධාති අභබ්බුපාතතිකාති ඤාණගතිතා දඬුනි. සො සබ්බං දිට්ඨිගතං ඉබ්බව අබොසි බුති⁷ සනුති නිඤ්ඤිති පජ්ඣි විනොදෙසි ව්‍යන්ති අකාසි අනභාවං ගමෙහිති 'අබොසි සො දිට්ඨිමබ්බව සබ්බ'න්ති.

තෙනාහ භගවො:

"උපයො හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං
අනුපයං කෙන කපං වදෙය්‍යා,
අතං නිරතං න හි තස්ස අප්පි
අබොසි සො දිට්ඨිමබ්බව සබ්බ"න්ති.

දුට්ඨවිකල්පපානිදේශසො තතිසො.

1. අතිථාගතො - ඡිත්ත. 2. ගතියා පරා - සිමු. I. ගතියො - සිමු. II.
3. කෙන - සිමු. I. 4. අතානු දිට්ඨි - මු. I. මජ්ඣ. 5. ගහණ - සිමු. I. මජ්ඣ.
6. සමතිකකමතොතා - ඡිත්ත. 7. දිට්ඨි බුති - සිමු. I.

4

සුඛධම්මසුත්තනිදේශසංඝා

අළු සුඛධම්මසුත්තනිදේශසංඝා වුවන්*

4 - 1

පසංඝාමි සුඛං පරමං අරොගං
 දිවෙධන සංසුඛි නරස්ස හොති,
 එවාහිජානං¹ පරමන්ති ඤාතං
 සුඛානුපසයි පච්චෙති ඤාණං.

පසංඝාමි සුඛං පරමං අරොගන්ති - 'පසංඝාමි සුඛ'නති පසංඝාමි සුඛං, දක්ඛාමි සුඛං, ඔලොකෙමි සුඛං, තිස්සායාමි සුඛං, උපපරික්ඛාමි සුඛං; පරමං අරොගන්ති - පරමං ආරොග්‍යසත්තං² ඛෙමසත්තං තාණසත්තං ලෙහසත්තං සරණසත්තං අභයසත්තං අච්චුතසත්තං නිබ්බාතසත්තන්ති 'පසංඝාමි සුඛං පරමං අරොගං.'

දිවෙධන සංසුඛි නරස්ස හොතිති - චක්ඛුපිඤ්ඤාණෙන³ රූපදස්සනෙන නරස්ස සුඛි විසුඛි පරිසුඛි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති හොති; නරො සුරඤ්ඤිති විසුරඤ්ඤිති පරිසුරඤ්ඤිති මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්තිති 'දිවෙධන සංසුඛි නරස්ස හොති.'

එවාහිජානං පරමන්ති ඤාතං - එවං අභිජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො ඉදං පරමං අඤ්ඤා⁴ සෙව්ඨං විසෙව්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති ඤාතො ජාතිච්ඡා භූලසිච්ඡා නිරසිච්ඡා විභාවසිච්ඡා විභූතං කතාති 'එවාහිජානං පරමන්ති ඤාතං.'

සුඛානුපසයි පච්චෙති ඤාණන්ති - යො සුඛං පසංඝාමි, යො සුඛානුපසයි; පච්චෙති ඤාණන්ති - චක්ඛුපිඤ්ඤාණං රූපදස්සනෙන න ඤාණන්ති පච්චෙති, මහෙස්සාති පච්චෙති, පථො⁵ති පච්චෙති, නියසාතන්ති⁶ පච්චෙතිති 'සුඛානුපසයි පච්චෙති ඤාණ'නති.

තෙනාග ගගවා:

“පසංඝාමි සුඛං පරමං අරොගං
 දිවෙධන සංසුඛි නරස්ස හොති,
 එවාහිජානං පරමන්ති ඤාතං
 සුඛානුපසයි පච්චෙති ඤාණං”නති.

* න දිස්සතෙ'යං පාඨො කෙසුචි පොළකෙසු. 1. එවාහිජානං - සු.

2. අරොගපසත්තං - මජ්ඣ. 3. චක්ඛුපිඤ්ඤාණං - සිමු.I.

4. නං අඤ්ඤා - සිමු.II.

5. නියසාතන්ති - PTS.

4 - 2

දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති
ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං,
අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො
දිව්සී හි නං පාව තථා වදානං.

දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති - වකුට්ඨඤ්ඤාණෙන¹ රූප-
දස්සනෙන වෙ තරංග දුඛි විසුඛි පරිසුඛි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති හොති,
තරො සුඡ්ඤ්ඤාති විසුඡ්ඤ්ඤාති පරිසුඡ්ඤ්ඤාති, මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චති
'දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති.'

ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛානි - වකුට්ඨඤ්ඤාණෙන¹ රූප-
දස්සනෙන වෙ තරො ජාතිදුක්ඛං පඡහාති,² ජරාදුක්ඛං පඡහාති,
ව්‍යාධිදුක්ඛං පඡහාති, මරණදුක්ඛං පඡහාති, සොකපරිදෙවදුක්ඛං-
දොමනසුප්පායාසදුක්ඛං පඡහාති 'ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං.'

අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකොති - අඤ්ඤෙන අසුඛි මග්ගෙන
මුත්තාපට්ඨපදාය අභියාසාණිකපථෙන අඤ්ඤානු සත්පට්ඨානෙති අඤ්ඤානු
සමමපාධානෙති අඤ්ඤානු ඉද්ධිපාදෙති අඤ්ඤානු ඉන්ද්‍රියෙති අඤ්ඤානු
බලෙති අඤ්ඤානු චෝජනබෝධෙති අඤ්ඤානු අරියා අට්ඨබ්බිකම්මානා³ තරො
සුඡ්ඤ්ඤාති විසුඡ්ඤ්ඤාති පරිසුඡ්ඤ්ඤාති මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චති; සොපධිකොති-
සරාගො සදොසො සමොසො සමානො සතණො සද්ධි සකිලෙසො
සරිපාදානොති 'අඤ්ඤෙන සොසුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො.'

දිව්සී හි නං පාව තථා වදානානි - සා ව දිව්සී නං පුග්ගලං පාවදති: 'ඉති
ව සං පුග්ගලො මුත්තාදිව්සිකො විපරිතදස්සනො'ති; තථා වදානානි - තථා
වදානං කථෙන්නං භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නං, 'සස්සතො
ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති තථා වදානං කථෙන්නං
භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නං, 'අසස්සතො ලොකො, අනන්තවා
ලොකො, අනන්තවා ලොකො, නං ජීවං නං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං
අඤ්ඤං සරිරං, හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො
පරමමරණා, හොති ව න ව හොති තථාගතො පරමමරණා, තෙව හොති
න න හොති තථාගතො පරමමරණා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති
තථා වදානං කථෙන්නං භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නානි 'දිව්සී හි
නං පාව තථා වදානං.'

තෙනාන භගවා:

"දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති
ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං,
අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො
දිව්සී හි නං පාව තථා වදානං"නති.

1. වකුට්ඨඤ්ඤාණ - සිමු I. මජ්. 2. පඡහාති - සිමු. II.
3. අට්ඨබ්බිකම්මග්ගාන - සා.

4 - 8

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන
දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ¹ මුතෙ වා,
පුඤ්ඤෙ ව පාපෙ ව අනුප්පිතො
අත්තාඤ්ඤො තසිධි උක්ඛාමානො..

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - නා'ති පටිකේතො; ච්ඡායමණොති සත්තනතං ධම්මානං බාහිතත්තා ච්ඡායමණො සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිල්පා බාහිතා හොති, සිලක්ඛතපරමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දෝසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති, බාහිතාසා හොතති පාපකා අක්ඛසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොතොගපිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා අයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. “බාහෙත්වා සබ්බපාපකානි (පභියාති හගවා)
විමලො සාධු සමාහිතො සිතනො,
සංසාරමතිට්ඨ කෙවලී සො
අභිතො තාදී උද්චිතෙ ස බ්‍රහ්මා”.²

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමානාති - ච්ඡායමණො අඤ්ඤාත අසුද්ධිමණෙන චිත්තපිපදාය අතිශයාණකපථෙන අඤ්ඤාත්‍ර සතිපට්ඨානෙනි අඤ්ඤාත්‍ර සම්මප්පායෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඉද්ධිපාදෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඉද්දියෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඛලෙහි අඤ්ඤාත්‍ර බොජ්ඣංගෙනි අඤ්ඤාත්‍ර අරියෙන අට්ඨංගිකෙන මණෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ න කපථති න භණති න දීපති න වොතරතිති ‘න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන.’

දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - සන්තොසෙ සමණච්ඡායමණො දිට්ඨිසුද්ධිකා.³ තෙ එකච්චානං රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති. එකච්චානං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති.

කතමේසා රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති? තෙ කාලතො වුට්ඨතිත්වා අභිමඛග්‍රහනාති රූපානි පස්සනති: වටක⁴සක්ඛණං පස්සනති. පුස්සබ්බෙවුට්ඨං⁵ පස්සනති. ගබ්භිතිත්ථිං පස්සනති කුමාරකං බන්ධි ආරොපෙත්වා ගච්ඡන්තං පස්සනති. පුණණ්ණකං පස්සනති. රොහිතමච්ඡං පස්සනති. ආජ්ඤාදං පස්සනති. ආජ්ඤාදරථං පස්සනති. උසහං පස්සනති. ගොකපිලං පස්සනති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති.

කතමේසං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති? පලාලපුඤ්ඤං පස්සනති. තකකකපං පස්සනති. රිත්තකපං පස්සනති. නිටං පස්සනති. නග්ගසමණං පස්සනති. බරං පස්සනති. බරයානං පස්සනති. එකසුත්තයානාං පස්සනති. කාණං පස්සනති. කුණං පස්සනති. බසුද්ධං පස්සනති. පකඛගතං පස්සනති. ජිණ්ණකං පස්සනති. බ්‍රාහ්මිනං⁶ පස්සනති. මනා පස්සනති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති.

ඉමෙ තෙ⁷ සමණච්ඡායමණො දිට්ඨිසුද්ධිකා.⁸ තෙ දිට්ඨිනි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙතති

1. සිලබ්බතෙ - සිමු. 1

2. දිට්ඨි සුද්ධිකා - සිමු. I. ක. මජ්ඣ.

3. වාත - සා. වාතක සිමු. I.

4. වෙලුවලධං - සා. මජ්ඣ.

5. බ්‍රාහ්මිනං - සිමු. I. ක. මජ්ඣ.

6. ඉවෙලිතෙ - සා. මජ්ඣ.

7. සුත්තනිපාත - සතිසසුත්ත.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සුතසුද්ධිකා. තෙ එකච්චානං අද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි. එකච්චානං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි.

කතමෙසානං සද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි? තෙ කාලකො වුට්ඨිතිත්ථා අභිමඛගලගතාති සද්දනි¹ පුණ්ණාති: වසිත්ථා වා, වසිත්ථානාති වා, පුණ්ණාති වා, පුණ්ණාති වා, අසොකාති වා, පුමනාති වා, පුනකඛතතාති වා, පුමඛගලාති වා, සිරිති වා, සිරිවසිත්ථාති වා, එවරුපානං සද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි.

කතමෙසං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි? කාණොති වා, කුණ්ණිති වා, බඤ්ජාති වා, පකඛගතොති වා, ජිණ්ණකොති වා, බ්‍යාධිතොති වා, මතොති වා, ජිත්තනාති වා, හිත්තනාති වා, දුසිත්තනාති වා, නට්ඨනාති වා, නජිති වා, එවරුපානං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි.

ඉමෙ තෙ සමණ්ණාගමණො සුතසුද්ධිකා. තෙ දුතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සීලසුද්ධිකා. තෙ සීලමනෙත්තන සංයම-මනෙත්තන සංවරමනෙත්තන අවිතික්කමමනෙත්තන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සමණො මණ්ඩකා² පුත්තො එවමාහ: “චතුසි ථො අහං එපති³ ඛමෙමසි සමත්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙම් සමපන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපතතිපාත්තං සමණං අසොජ්ඣං. කතමෙති චතුසි? ඉධ එපති³ න කාසෙන පාපකං කමමං කරොති. න පාපිකං වාචං භාසති. න පාපකං සංකප්පං සංකප්පෙති. න පාපකං ආජිවං ආජිවති. ඉමෙති ථො අහං එපති චතුසි ඛමෙමසි සමත්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙම් සමපන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපතතිපාත්තං සමණං අසොජ්ඣං”⁴2. එවමෙව සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සීලසුද්ධිකා. තෙ සීලමනෙත්තන සංයමමනෙත්තන සංවරමනෙත්තන අවිතික්කමමනෙත්තන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො වතසුද්ධිකා. තෙ හත්ථිවතිකා වා භොනති. අසුච්චතිකා වා භොනති. භොවතිකා වා භොනති. කුසකුරුචතිකා වා භොනති. කාකචතිකා වා භොනති. වාසුදෙවචතිකා වා භොනති. බලදෙවචතිකා වා භොනති. පුණ්ණහද්දචතිකා වා භොනති. මණ්ඩහද්දචතිකා වා භොනති. අග්ගිචතිකා වා භොනති. නාගචතිකා වා භොනති. සුපණ්ණචතිකා වා භොනති. යකඛචතිකා වා භොනති. අසුරචතිකා වා භොනති. ගකඛචතිකා වා භොනති. මහාරුචතිකා වා භොනති. විඤ්චතිකා වා භොනති. සුරියචතිකා වා භොනති. ඉඤ්චතිකා වා භොනති. මුග්ගචතිකා වා භොනති. දෙවචතිකා වා භොනති. දිසාචතිකා වා භොනති. ඉමෙ තෙ සමණ්ණාගමණො වතසුද්ධිකා. තෙ විතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

1. සද්දනං - සිමු. I. මජ්ඣ.

2. මුණ්ඩකා - සා.

3. ගහපති - සිමු. I. මජ්ඣ.

4. ගහපති - සිමු. I.

5. අසොජ්ඣං - මජ්ඣ.

a. මණ්ඩිමතිකාය - සමණ මණ්ඩකාසුත්ත.

සන්නතක සමණමුහුණො මුහසුඛිකා, තෙ කාලතො වුඨ්භිනිඛා පඨපිං ආමසනති, හරිතං ආමසනති, ගෝමයං ආමසනති, කච්ඡපං ආමසනති, ථාලං¹ අත්තමනති², නිලවාහං ආමසනති, පුස්සං³ නිලං බාදනති, පුස්සං³ තෙලං මකෙඛනති, පුස්සදන්තකඨං බාදනති, පුස්සමත්තිකාය න්‍යායනති, පුස්සසාවකං නිවාසෙනති, පුස්සවෙඨං වෙට්ඨෙනති, ඉමෙ තෙ සමණමුහුණො මුහසුඛිකා, තෙ මුතෙන සුඛිං විසුඛිං පරිසුඛිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පවෙවනති.

න මුහුණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති- මුහුණො දිට්ඨිසුඛියාපි සුඛිං නාහ; සුතසුඛියාපි සුඛිං නාහ; සීලසුඛියාපි සුඛිං නාහ; වතසුඛියාපි සුඛිං නාහ; මුහසුඛියාපි සුඛිං නාහ, න කපේති, න ගණේති, න දිපයති, න වොහරතිති 'න මුහුණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා.'

පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලින්නොති - පුඤ්ඤං වුවවති යං කිඤ්චි තෙඛාකුකං කුසලාභිසංඛාරො; අපුඤ්ඤං වුවවති සබ්බං අකුසලං, යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ ව අපුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ ව ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙ ව පභිනා භොතති උච්ඡින්නමුලා කාලාවඤ්ඤාතො අනභාවභිතො ආයතිං අනුපාදබ්බමා, එත්තාවතා පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව න ලිමපති න සංලිමපති, න උපලිමපති, අලිතො ආසංලිතො⁴ අනුපලින්නො නික්ඛන්නො නිස්සරො විපමුන්නො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලින්නො.'

අභිධිඤ්ජ්ඣො නසිධි පකුඛමානොති - 'අත්තඤ්ජ්ඣො'ති අත්ත-දිට්ඨිජ්ඣො, අත්තං ජ්ඣොති ගාතජ්ඣො, අත්තං ජ්ඣොති තණ්හාවසෙති දිට්ඨිවසෙති ගතිතා පරමඨං අභිතිවිට්ඨං අජෙඤ්ඤාසිතං අභිමුත්තං, සබ්බං⁵ තං වත්තං භොති වත්තා මුත්තං පභිතං පටිතිස්සව්ඨං; නසිධි පකුඛමානොති - පුඤ්ඤාභිසංඛාරො⁶ වා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො වා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො වා අකුඛමානො අජනිතමානො අසඤ්ජනිතමානො අනිබ්බතතයමානො අනිතිනිබ්බතතයමානොති 'අත්තං ජ්ඣො නසිධි පකුඛමානො.'

තෙතාහ භගවා:

“න මුහුණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ
දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා,
පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලින්නො
අත්තංජ්ඣො නසිධි පකුඛමානො”ති.

4 - 4

පුරිමං පභාය අපරං සිතාසෙ
ඵජානුගා තෙ න තරනති සභිතං,
තෙ උග්ගභායනති නිරසාජනති
කපිවි සාබ්බං පමුඛි⁷ භිග්ගාය.

1. ථාලං - සක. 2. ථලං ආමසනති. මජ්ඣ. 3. පුස්ස - සක. සිමු. I.

4. අපලින්නො - මජ්ඣ. 5. සබ්බස්ස - සිමු. I.

6. සංඛාරො - සිමු. I. 7. පමුඛි - සිමු. I.

පුරිමං පභාස අපරං සිතා සෙති - පුරිමං සඤ්ඤාං පභාස අපරං සඤ්ඤාං නිසසිතා, පුරිමං ධම්මකතාං පභාස අපරං ධම්මකතාං නිසසිතා, පුරිමං ගණං පභාස අපරං ගණං නිසසිතා, පුරිමං දිට්ඨිං පභාස අපරං දිට්ඨිං නිසසිතා, පුරිමං පටිපදං පභාස අපරං පටිපදං නිසසිතා, පුරිමං මග්ගං පභාස අපරං මග්ගං නිසසිතා සන්තිසසිතා අලභිතා උපගතා අපේක්ඛිතා අබිමුත්තාති 'පුරිමං පභාස අපරං සිතා සෙ.'

එජානුගා තෙ න තරනති සබ්බානති - එජා වුවුවත් තණහා, යො රුතො සාරුතො - රෙ - අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං;¹ එජානුගාති - එජානුගා එජානුගතා එජානුසවා එජායාපනතා පතිතා අභිභූතා පරියා - දින්නවිත්තා; තෙ න තරනති සබ්බානති - රුගසබ්බං දෙසසබ්බං මොහසබ්බං මානසබ්බං දිට්ඨිසබ්බං කිත්තසබ්බං දුච්චිතසබ්බං න තරනති, න උත්තරනති, න සමතික්කමනති, න විතිවත්තනතිති 'එජානුගා තෙ න තරනති සබ්බං.'

තෙ උග්ගභාසනති නිරසාපනති - සඤ්ඤාං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං සඤ්ඤාං ගණහනති, ධම්මකතාං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං ධම්මකතාං ගණහනති; ගණං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං ගණං ගණහනති; දිට්ඨිං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං දිට්ඨිං ගණහනති; පටිපදං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං පටිපදං ගණහනති; මග්ගං ගණහනති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං මග්ගං ගණහනති; ගණහනති ච මුඤ්ඤිතා¹ ච ආදියනති ච නිරසාපනති චාති 'තෙ උග්ගභාසනති නිරසාපනති.'

කපිව සාබං පමුඛබ්බතායාති - යථා මක්කවො අරඤ්ඤං පවතෙ චරමානො සාබං ගණහාති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං සාබං ගණහාති, තං මුඤ්ඤිතා අඤ්ඤං සාබං ගණහාති. එවමෙව පුපුසමණ්ඩාගමණං පුපුදිට්ඨි - ගතාති ගණහනති ච මුඤ්ඤිතා ච ආදියනති ච නිරසාපනති චාති 'කපි ව සාබං පමුඛබ්බතායා.²

තෙනාහ ගගවා:

“පුරිමං පභාස අපරං සිතා සෙ
එජානුගා තෙ න තරනති සබ්බං,
තෙ උග්ගභාසනති නිරසාපනති
කපිව සාබං පමුඛබ්බතායා”ති.

4 - 5

සයං සමාදාය වතාති ජනතු
උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤාසතෙතා,
පිඤ්ඤා වං වෙදෙහි සමෙව ධම්මං
න උච්චාවචං ගච්ඡති සුරිපඤ්ඤා.

1. පමුඤ්ඤිතා - ස. 2. පමුඤ්ඤිතායා - සිමු. I.

3. පිඤ්ඤා - සං. මජ්ඣ.

4. ධම්මසබ්බං - විතතුපපාදකණි.

සං සමාදාය වතානි ජනානි - 'සං සමාදාය' නි සාමං සමාදාය; වතානිනි - හත්ථිවතං වා අස්ඝවතං වා ගොවතං වා කුක්කුරවතං වා කාකවතං වා වාසුතදවවතං වා ඛලතදවවතං වා පුණ්ණහල්ලවතං වා මණ්ඩපල්ලවතං වා අග්ගිවතං වා නාගවතං වා සුපණ්ණවතං වා යකඛවතං වා අසුරවතං වා -ථෙ- දිසාවතං වා, ආදාය සමාදාය ආදිසිතා සමාදිසිතා ගණ්හිතා පරාමසිතා අභිනිවිසිතා; ජනානි - සතෙතා තරො -ථෙ- මනුජොති 'සං සමාදාය වතානි ජනානි.'

උච්චාවචං ගව්ජනි සඤ්ඤසතෙතානි - සත්ථාරතො සත්ථාරං ගව්ජනි, ඛම්මකඛානතො ඛම්මකඛානං ගව්ජනි, ගණතො ගණං ගව්ජනි, දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගව්ජනි, පටිපදාතො පටිපදං ගව්ජනි, මග්ගතො මග්ගං ගව්ජනි; සඤ්ඤසතෙතානි - කාමසඤ්ඤාය ව්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසාසඤ්ඤාය දිට්ඨි-සඤ්ඤාය සතෙතා විසතෙතා ආසතෙතා ලග්ගො ලග්ගිතො පමුට්ඨිඤ්ඤාය, යථා භිතතිබ්බල වා නාගදත්ත වා හණ්ඨං සතනං විසතනං ආසතනං ලග්ගං ලග්ගිතං පමුට්ඨිඤ්ඤාය; එවිමෙව කාමසඤ්ඤාය ව්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසා-සඤ්ඤාය දිට්ඨිසඤ්ඤාය සතෙතා විසතෙතා ආසතෙතා ලග්ගො ලග්ගිතො පමුට්ඨිඤ්ඤාය 'උච්චාවචං ගව්ජනි සඤ්ඤසතෙතා.'

විද්වා¹ ව චෙදෙති සමෙව ඛම්මනි - 'විද්වා'ති විද්වා විජ්ජාගතො ඤ්ඤානී විහාපී මෙධාපී; චෙදෙතිති - චෙදා වූව්වනති වතුසු මග්ගසු ඤ්ඤා, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිද්දියං පඤ්ඤාබලං ඛම්මවිවයසමච්ඡාදකිඛෙතා විමංසා විපසානා සමමාදිට්ඨී, තෙති චෙදෙති ජාතිජරාමරණස්ස අන්තගතො අන්තපතෙතා කොට්ඨතො කොට්ඨපතෙතා පරියන්තගතො පරියන්ත-පතෙතා වොසානගතො වොසානපතෙතා තාණගතො තාණපතෙතා ලොකගතො ලොකපතෙතා සරණගතො සරණපතෙතා අභගතො අභගපතෙතා අවුච්ඡතො² අවුච්ඡපතෙතා³ අමතගතො අමතපතෙතා නිබ්බානගතො නිබ්බානපතෙතා; චෙදානං වා අන්තගතොති චෙදගු, චෙදෙති වා අන්තං ගතොති චෙදගු, සත්තන්තං වා ඛම්මානං විදිතානා චෙදගු; සක්කායදිට්ඨී විදිතා ගොති, විවික්ච්ඡා විදිතා ගොති, සිලබ්බතපරා-මාමසා විදිතො ගොති, රුගො විදිතො ගොති, දෙසො විදිතො ගොති, මොගො විදිතො ගොති, මානො විදිතො ගොති, විදිතාස්ස ගොතති පාපකා අකුසලා ඛම්මා සංඛිලිලෙසිකා පොතොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණීයා.

1. "චෙදති විවේච්ඡා කෙටලාති (සභිකාති හගවා)
සමණානං යාතිපත්ති⁴ බ්‍රාහ්මණානං,
සබ්බචෙදනාසු චිත්තගො
සබ්බං චෙදමතිච චෙදගු සො"ති.

1. විද්වා - සහ. මජ්. 2. අවුච්ඡිංගතො - ස. 3. අවුච්ඡිපපංගො - ස.
4. ඛතති - සී. 1. මජ්.

විදවා ච වේදෙහි සමෙව්ව ධම්මානි - සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'සබ්බෙ සබ්බාරු අනිච්ඡා'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'සබ්බෙ සබ්බාරු දුක්ඛා'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'අපිඡා පච්චයා සබ්බාරු'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'සබ්බාරුපච්චයා විඤ්ඤාණ'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනි - නාමරූපපච්චයා සලායතනනි - සලායතනපච්චයා එකොති - එකපච්චයා වේදනාති - වේදනාපච්චයා තණ්හාති - තණ්හාපච්චයා උපාදානනි - උපාදානපච්චයා භවොති - භවපච්චයා ජාතිති - ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'අපිඡාතිරොධා සබ්බාරුතිරොධො'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'සබ්බාරු තිරොධා විඤ්ඤාණතිරොධො'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; විඤ්ඤාණ-තිරොධා නාමරූපතිරොධො'නි - නාමරූපතිරොධා සලායතනතිරොධොති - සලායතනතිරොධා එකොතිරොධොති - එකොතිරොධො වේදනාතිරොධොති - වේදනාතිරොධා තණ්හාතිරොධොති - තණ්හාතිරොධා උපාදානතිරොධොති - උපාදානතිරොධා භවතිරොධොති - භවතිරොධා ජාතිතිරොධොති - ජාතිතිරොධො ජරාමරණ තිරොධො'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'ඉදං දුක්ඛං'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'අයං දුක්ඛසමුදයො'නි - අයං දුක්ඛ-තිරොධොති - අයං දුක්ඛතිරොධොති පිටිපද්ධති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'ඉමෙ ආසවා'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'අයං ආසවසමුදයො'නි - අයං ආසවතිරොධොති - අයං ආසවතිරොධොති පිටිපද්ධති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'ඉමෙ ධම්මා අභිසංඝායා'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං, ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායාති - ඉමෙ ධම්මා පහානබ්බාති - ඉමෙ ධම්මා භාවෙනබ්බාති - ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකානබ්බාති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; ඡන්තං එකොසනානං සමුදයඤ්ඤා අත්ථානමඤ්ඤා අසාදඤ්ඤා ආදිතවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; පඤ්ඤානං උපාදානකකිංකාරං සමුදයඤ්ඤා අත්ථානමඤ්ඤා අසාදඤ්ඤා ආදිතවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; චතුත්තං මහාගුණානං සමුදයඤ්ඤා අත්ථානමඤ්ඤා අසාදඤ්ඤා ආදිතවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මං; 'යං කිංකාරි සමුදයධම්මං, සබ්බං නං තිරොධධම්මං'නි සමෙව්ව අභිසමෙව්ව ධම්මානි 'විදවා ච වේදෙහි සමෙව්ව ධම්මං.'

නි උච්චාවචං ගච්ඡති භූමිසංඝඤ්ඤාති - න සත්ථාරතො සත්ථාරං ගච්ඡති, න ධම්මකතො ධම්මකතං ගච්ඡති, න දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගච්ඡති, න පටිපද්ධය පටිපදං ගච්ඡති, න මග්ගතො මග්ගං ගච්ඡති. භූමිසංඝඤ්ඤාති භූමිසංඝඤ්ඤා මහාපඤ්ඤා පුත්ථපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා¹ ජවනපඤ්ඤා තික්ඛ-පඤ්ඤා නිබ්බාධිකපඤ්ඤා; භූමි චූළවති පඨවී, තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය විත්ථාය සමිත්තාගතොති 'නි උච්චාවචං ගච්ඡති භූමිසංඝඤ්ඤා.'

තෙනාහ භගවා:

“සයං සමාදය වතානි ජනතු
උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසතෙතා,
විද්වා ව වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මං
උච්චාවචං ගච්ඡති - හුරිපඤ්ඤ”ති.

4 - 6

ස සබ්බධමෙමසු¹ විසෙතිභූතො
යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා,
තමෙව දසසිං විවටං වරන්තං
කෙතීධ ලොකසම්මි විකප්පගෙය්‍ය.

ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වානි-
සෙතා: වුවච්ඡි මාරසෙතා; කායදුච්චරිතං මාරසෙතා, වච්චුච්චරිතං
මාරසෙතා, මනොදුච්චරිතං මාරසෙතා, රුහො මාරසෙතා, දෙසො
මාරසෙතා, මොහො මාරසෙතා, කොධො - උපතානො-පෙ - සබ්බාකුසලාභි-
සබ්බාරා මාරසෙතා. වුතතං හෙතං භගවතා:

1. “කාමා තෙ පට්ඨා සෙතා දුතියා අරති වුවච්ඡි,
තතියා බුප්පිපාසා තෙ වතුච්ඡි තණ්හා පවුච්ඡි.
2. පඤ්චමි² පිනභිද්ධං තෙ ජට්ඨා භිරු පවුච්ඡි,
සත්තමි³ විචිකිච්ඡා තෙ මකෙබ්බා එමොහා තෙ අට්ඨමා.
3. ලාභො සිලොකො සත්තකාරෙ භිච්ඡා ලද්ධො ව ගො යසො,
ගො වතතාතං සමුක්ඛංසෙ පරෙ ව අවජානති.
4. එසා තමුච්ඡි තෙ සෙතා කණ්ණසාරිසංහාරිණී,
ත තං අසුරං ජිනාති ජෙතියා ව ලහතෙ සුඛ”නති.⁴

යතො වතුහි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ව මාරසෙතා සබ්බෙ ව පටිසෙතිකර
කිලෙසා ජිතා ව පරාජිතා ව භග්ගා විප්පලග්ගා පරමමුඛා, සො වුවච්ඡි
විසෙතිභූතො; සො දිට්ඨා විසෙතිභූතො සුතෙ විසෙතිභූතො මුතෙ
විසෙතිභූතො විඤ්ඤානෙ විසෙතිභූතොති - ස සබ්බධමෙමසු¹ විසෙතිභූතො
යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

1. සබ්බසු ධර්මසු - සිමු. I.

2. පඤ්චමං - සක.

3. සත්තමං - සිමු. I.

4. සබ්බසු ධර්මසු - සිමු. I.

5. සුත්තනිපාත - පඨානසුත්ත.

තමෙව දසසිං විවචං වරහනනි - තමෙව සුඤ්ඤසිං විසුඤ්ඤසිං පරිසුඤ්ඤසිං වොදනදසසිං පරියොදනදසසිං; අථ වා සුඤ්ඤසනං විසුඤ්ඤසනං පරිසුඤ්ඤසනං වොදනදසසනං පරියොදනදසසනං; විවචනති තණ්හාජදනං දිට්ඨිජදනං කිලෙසජදනං දුච්චිරිතජදනං, තානි ජදනානි විවචාති කොනති විභංගිතානි උග්ගාපිතානි සමුග්ගාපිතානි පභිතානි සමුවජ්ජනානි චූපසන්තානි පටිපසංඝාතානි අහබ්බුපාතතිකානි ඤාණභිතා දඬානි; වරහනනති වරහනං විවරහනං ඉරිසනං වතෙතනනං පාලෙතනං යපෙතනං යාපපතනනි - තමෙව දසසිං විවචං වරහනං.

කෙතීධි ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍යාති - කප්පාති දො කප්පා: තණ්හා-කප්පො ව දිට්ඨිකප්පො ව -පෙ- අයං තණ්හාකප්පො -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පභිතො, දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සවෙය්‍යා. තණ්හා-කප්පස්ස පභිතතතා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සවෙය්‍යතා කොත රුගත කප්පෙය්‍ය? කොත දෙසෙන කප්පෙය්‍ය? කොත මොහෙන කප්පෙය්‍ය? කොත මානෙන කප්පෙය්‍ය? කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය? කොත උභිද්ධෙන කප්පෙය්‍ය? කාය විවිකිච්ඡාය කප්පෙය්‍ය? කෙති අනුසයෙති කප්පෙය්‍ය රතෙතාති වා දුට්ඨාති වා මුලොති වා විනිබ්බොති වා පරමට්ඨොති වා විකෙඛ්ඨොති වා අනිට්ඨං ගතොති වා ථාමගතොති වා? තෙ¹ අභිසංඛාර පභිතා. අභිසංඛාරං පභිතතතා ගතියා² කොත කප්පෙය්‍ය තොරසිකොති වා, තිරච්ඡාතයොතිකොති වා, පෙතතිවිසසි-කොති වා, මනුස්සොති වා, දෙවොති වා, රූපිති වා, අරූපිති වා, අසඤ්ඤිති වා, නෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා? සො හෙතු නපි පච්චයො නපි කාරණං නපි, යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය; ලොකසමිනති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්‍රහ්මලොකෙ බ්‍රාහ්මලොකෙ ආයතනලොකෙති 'කෙතීධි ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍ය.'

තෙතාන ගගචා:

“ස සබ්බමෙමසු විසෙතිභූතො
ගං කිඤ්චි දිට්ඨංව සුතං මුතං වා,
තමෙව දසසිං විවචං වරහනං
කෙතීධි ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍යා”ති.

4 - 7

ත කප්පයනති ත පුරෙකඛරොනති
අච්චනනසුඤ්ඤිති³ ත තෙ වදනති,
ආදානගජං ගපිතං⁴ විසජ්ජ
ආසං ත කුබ්බනති කුභිඤ්චි ලොකෙ.

1. එතෙ - මසුප.

2. ගතියො - සිඬු. II.

3. අමමනසුඤ්චි - සිඬු. II. 345.

4. ගතියා - සිඬු. I.

නි කප්පයනාති නි පුරෙකඛරොනාතිති - 'කප්පය' ති ද්වේ කප්පය: තණ්හා-කප්පය: ච දිට්ඨිකප්පය: ච -පෙ- අයං තණ්හාකප්පය: -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පය: තෙසං තණ්හාකප්පය: පභිනො, දිට්ඨිකප්පය: පටිතිස්සවෙසා. තණ්හා-කප්පයං පභිනතතා දිට්ඨිකප්පයං පටිතිස්සවෙසතා තණ්හාකප්පයං වා න කප්පයනාති¹ න ජනෙතති න සඤ්ජනනති න නිබ්බන්ධනනති නාහිතිබ්බන්ධනනතිති න කප්පයනති; නි පුරෙකඛරොනාතිති 'පුරෙකඛරො'ති ද්වේ පුරෙකඛරො: තණ්හාපුරෙකඛරො ච දිට්ඨිපුරෙකඛරො: ච -පෙ-අයං තණ්හාපුරෙකඛරො -පෙ- අයං දිට්ඨිපුරෙකඛරො: තෙසං තණ්හා-පුරෙකඛරො: පභිනො, දිට්ඨිපුරෙකඛරො: පටිතිස්සවෙසා. තණ්හාපුරෙකඛරොං පභිනතතා දිට්ඨිපුරෙකඛරොං පටිතිස්සවෙසතා න තණ්හං වා න දිට්ඨිං වා පුරතො කප්පා වරන්ති; න තණ්හාධර්මා න තණ්හාකෙතු න තණ්හාධර්මකොපයා න දිට්ඨිධර්මා න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධර්මකොපයා, න තණ්හාං වා න දිට්ඨිං වා පරිවාරිතා වරන්තිති - න කප්පයනාති න පුරෙකඛරොනාති.

අවචනාසුද්ධිනාති² නි තෙ වදනාතිති - අවචනාසුද්ධිං සංසාරසුද්ධිං අතිරිසදිට්ඨිං³ සංසාරවාදං න වදනති න කප්පෙතති න භණ්ණති න දිට්ඨෙතති න වොගරන්තිති 'අවචනාසුද්ධිං'ති න තෙ වදනාති.'

ආදානගණං ගණිතං විසජ්ජනාති - 'ගණනා'ති ව්‍යාපාරො ගණනා: අතිරික්ඛා කායගණනා, ඛ්‍යාපාදො කායගණනා, සිලබ්ධිපරාමාසො කායගණනා, ඉදංසම්මාහිතිවෙසො කායගණනා. අත්තනො දිට්ඨිං රාගො අතිරික්ඛා කායගණනා. පරිවාරිතො ආකාශො අප්පච්චයො ඛ්‍යාපාදො කායගණනා. අත්තනො සිලං වා වතං වා සිලබ්ධිං වා පරාමසන්තිති සිලබ්ධිපරාමාසො කායගණනා. අත්තනො දිට්ඨි ඉදංසම්මාහිතිවෙසො කායගණනා. කිං කාරණං වුවචනි⁴ ආදානගණනා? තෙති ගණෙහි රූපං ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසන්ති අතිතිවිසන්ති. වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරො විඤ්ඤං ගතිං උප්පතතිං පටිසන්ති. භවං සංසාරවට්ටං ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසන්ති අතිතිවිසන්ති. තං කාරණං වුවචනි⁴ ආදානගණනා. විසජ්ජනාති ගණෙ වොසාජ්ජනා වා විසජ්ජ; අථ වා ගණනං ගපිතෙ ගණිතෙ බ්‍රහ්ම විබ්‍රහ්ම ආබ්‍රහ්ම ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පටිවුද්ධිං බ්‍රහ්මතෙ පොඨසිතිවිසජ්ජ; යථා වග්ගං වා රථං වා සකං වා සඤ්ජනාතිකං වා සජ්ජං විසජ්ජං කප්පොනති විසකාපෙනති, එවමෙවං ගණෙ වොසාජ්ජනා වා විසජ්ජ; අථවා ගණනං ගපිතෙ ගණිතෙ බ්‍රහ්ම විබ්‍රහ්ම ආබ්‍රහ්ම ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පටිවුද්ධිං බ්‍රහ්මතෙ පොඨසිතිවිසජ්ජනාති 'ආදානගණනං ගණිතං විසජ්ජ.'

1. න කප්පයනාති - මුද්ද.

2. අවචනාසුද්ධිති - සිමු II, මෙසං.

3. අතිරිසදිට්ඨිං - සං.

4. වුවචනාති - සිමු I මෙසං.

ආසං න සුඛබන්ති සුභිඤ්චි ලොකෙති - අසං චුළුවති තණ්හා යො රුහො සාරුහො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අසුසලමුලං; ආසං න සුඛබන්තිති ආසං න සුඛබන්ති න ජනෙන්නති න සඤ්ඤෙන්නති න නිබ්බන්ධෙන්නති න අභිනිබ්බන්ධෙන්නති; සුභිඤ්චිති සුභිඤ්චි කිම්භිවි අජ්ඣන්තං වා ඛතිඤ්ඤා වා; අජ්ඣන්තඛතිඤ්ඤා වා; ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- අයතනලොකෙති 'ආසං න සුඛබන්ති සුභිඤ්චි ලොකෙ.'

තනෙතාහ ගගවා:

“න කප්පයන්ති න පුරෙකබරෙන්නති
අවුත්තසුඤ්චිනති න තෙ වදන්ති,
ආදානගත්තං ගටිතං විසජ්ජ
ආසං න සුඛබන්ති සුභිඤ්චි ලොකෙ”ති.

4 - 8

සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි
ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතං,
ත රුගරුගි¹ ත විරුගරුගෙතො
තසසිධ නත්ථි පරමුග්ගහිතං.

සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතනති - 'සිමා'ති වතස්සො සිමාසො: සක්කායදිවසී විචිකිල්ප, සීලබ්බතපර මාසො දිව්‍යානුසයො විචිකිල්පානුසයො තදෙකව්‍යා ව කිලෙසා, අයං පඨමා සිමා. ඔලාරිකං කාමරුගසඤ්ඤාජනං පටිසසඤ්ඤාජනං ඔලාරිකො කාමරුගානුසයො පටිසානුසයො තදෙකව්‍යා ව කිලෙසා, අයං දුතියා සිමා. අනුසභගතං කාමරුගසඤ්ඤාජනං පටිසසඤ්ඤාජනං අනුසභගතො කාමරුගානුසයො පටිසානුසයො තදෙකව්‍යා ව කිලෙසා, අයං තතියා සිමා. රුපරුගො අරුපරුගො මාතො උඤ්චිවං අවිජ්ජා මාතානුසයො භවරුගානුසයො අවිජ්ජානුසයො තදෙකව්‍යා ව කිලෙසා, අයං චතුර්ථා සිමා.² යතො ව චතුර්ති අරියමග්ගෙහි ඉමා වතස්සො සිමාසො අතික්කන්තො හොති සමතික්කන්තො විතිවන්තො, සො චුළුවති සිමාතිගො. බ්‍රාහ්මණොති - සත්තන්තං ධම්මානං බාහිත්තනා බ්‍රාහ්මණො; සක්කායදිවසී බාහිතා හොති, විචිකිල්ප, බාහිතා හොති, සීලබ්බත පරමාසො බාහිතො හොති -පෙ- අසිතො³ තාදී පචුළුවතෙ ස බ්‍රහ්මා. තස්සාති - අරහතො භිණ්සවස්ස; ඤ්ඤාති - පරවිත්තඤ්ඤානෙත වා ඤ්ඤා, පුබ්බතිව්‍යානුසානිඤ්ඤානෙත වා ඤ්ඤා; දිස්සාති - මංසවකුක්කු වා දිස්සා, දිබ්බවකුක්කු වා දිස්සා; 'සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිත'නති - තස්ස ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං⁴ පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති, ගහිතං පරමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අභිමුත්තං තත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිතං සමුච්ඡින්නං චුපසන්නං පටිපාසකාදිං අභිමුප්පත්තිකං ඤ්ඤානිතා දක්ඛන්ති 'සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතං.'

1. රුගරුගි - සුති අ.

3. අතිසිතො - සා, මජ්ඣ.

2. චතුර්ථ සිමා PTS.

4. විසිට්ඨං - මජ්ඣ.

ත ධගග්ගි න විරුහරතෙතාති - රුහරතතා වුච්චනති යෙ පඤ්චසු කාමභුණෙසු රතතා හිඬා ගපිතා මුච්ඡිතා අජේඤාපතතා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුච්ඡිතා; විරුහරතතා වුච්චනති යෙ රුපාවචරඅරුපාවචරසමාපතතිසු රතතා හිඬා ගපිතා මුච්ඡිතා අජේඤාපතතා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුච්ඡිතා; 'ත රුහරග්ගි න විරුහරතෙතා'ති යතො කාමරුහො ව රුපරුහො ව අරුපරුහො ව පඤ්චා සොනති උච්ඡිතනමුලා තාලාවඤ්ඤතා අනතාවකතා¹ ආයතිං අනුපාදධමමා, එතතාවතා 'ත රුහරග්ගි න විරුහරතෙතා.'

තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතතති - 'තස්සා'ති අරගතො භිණ්ණසවස්සා; තස්ස ඉදං පරමං අඤ්ඤාං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිතිවිට්ඨං අජේඤාසිතං අභිමුත්තං නපි ත සනති න සංවිජ්ජති භුපලබ්භති සමුච්ඡිතතං වූපසනතං පටිපාසකඬා අභබ්බුපාතතිකං ඤාණගහිතා දඬුනති 'තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතං.'

තෙතාහ ගගවා:

'සිමාතිගො වුග්ගමණො තස්ස නපි
ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතං,
ත රුහරග්ගි න විරුහරතෙතා
තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතං''නති.

සුද්ධට්ඨකසුත්තනිදේශසො චතුසො.

5

පරමට්ඨකසුත්තනිදේශසො

අථ පරමට්ඨකසුත්තනිදේශසො වුච්චති.²

5 - 1

පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො
යදුත්තරිං කුරුතෙ³ ජනතු ලොකෙ,
භිතාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ
තස්මා විවාදාති අවිතිවතො.

පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානොති - සනෙතකෙ සමණමුග්ගමණො දිට්ඨිගතිකා, තෙ 'ආසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ඉදං පරමං අඤ්ඤාං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහෙතො උග්ගහෙතො ගණ්හිතො පරමසිතො අභිතිවිසිතො සකාය සකාය දිට්ඨියා⁴ වසනති⁵ ආවසනති පරිවසනති, යථා අගාරිකා වා ඝරෙසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසනති, එවිමෙව සනෙතකෙ සමණමුග්ගමණො දිට්ඨිගතිකා, තෙ 'ආසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ඉදං පරමං අඤ්ඤාං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහෙතො උග්ගහෙතො ගණ්හිතො අභිතිවිසිතො සකාය සකාය දිට්ඨියා⁴ වසනති ආවසනති පරිවසනති' 'පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො.'

1. අනාසාමිං ගතං - යා.

2. සුත්තං වක්ඛාති - සිමු. II.

3. යදුත්තරි කුරුතෙ - මුදුප.

4. සකායාදිට්ඨියා - යා.

5. පවසනති - මජ්ඣ.

යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති - 'යදු' ති¹ යං; උතති² කුරුතෙති - උතනරිං කරෙති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතනමං පචරං කරෙති - අයං සථා සබ්බඤ්ඤාති උතනරිං කරොති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතනමං පචරං කරෙති. අයං ධම්මො ඥානානාමො, අයං ගණො සුපටිපන්නො, අයං දිට්ඨි හද්දිකා, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤාතො, අයං මග්ගො නියායානිකොති උතනරිං කරෙති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතනමං පචරං කරෙති නිබ්බන්ධනාති; අභිනිබ්බන්ධනාති; ජනතුති සන්නො නරො -පෙ- මනුජො; ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ-අපායනලොකෙති 'යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ.'

හිතාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහාති - අතතතො සථාරං ධම්මකතානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ධම්මො පරමාදෙ³ ඛිපති උඤ්චති පරිඤ්චති; සො සථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො න ඥානානාමො, ගණො න සුපටිපන්නො, දිට්ඨි න හද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤාතො, මග්ගො න නියායානිකො, න තථ⁴ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නරොත්ථ සුඤ්ඤාති වා විසුඤ්ඤාති වා පරිසුඤ්ඤාති වා, මුච්චනති වා, විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා, හිතා නිහිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා⁴ පරිත්තාති එවමාන එවං කපෙති එවං හණති එවං දිපයති එවං වොතරතිති 'හිතාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ.'

තසමා විවාදාති අභිතිවන්නොති - 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පවයා තනතිදානා; විවාදාතිති දිට්ඨිකලහාති දිට්ඨිහණිකාති දිට්ඨි- වික්ඛානාති දිට්ඨිවිවාදාති දිට්ඨිමෙධගාති; අභිතිවන්නොති - අතතික්ඛන්නො අසමතික්ඛන්නො අභිතිවන්නොති තසමා විවාදාති අභිතිවන්නො.

තෙනාහ හගවා:

“පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො
යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ,
හිතාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ
තසමා විවාදාති අභිතිවන්නො”ති.

5 - 2

යදුතනති පග්ගති ආතිසංසං
දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා,
තදෙව සො තථ සමුග්ගහාය
නිහිතතො පග්ගති සබ්බමඤ්ඤං.

1. යදුතති - සි . II.
2. තරොත්ථ - සිමු. II.

3. පරප්පවාදෙ - සිමු. II.
4. ජතුකා - I. සිමු. I.

යදන්නාහි පසාති ආනිසංසං දිවෙඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - 'යදන්නාහි' නි යං අත්තනි, අත්තා වුවවනි දිවසිගතං, අත්තතො දිවසියා ඥේ ආනිසංසෙ පසාති: දිව්ඨිමිකඤ්ච ආනිසංසං සමපරිසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතංඥො දිවසියා දිව්ඨිමිකං ආනිසංසො? යද්දිවසිකො සත්ථා භොති, තද්දිවසිකා සාවකා භොතති, තද්දිවසිකං සත්ථාරං සාවකා සකකරොතති ගරුකරොතති මානෙතනති පුජෙතති. ලගති ච තතොතිදනං විවරපිණ්ඩපාතනොපනගිලානසාවධයභෙසජ්ජපරිකාරං. අයං දිවසියා දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො. කතමො දිවසියා සමපරිසිකො ආනිසංසො? අයං දිවසි අලං නාගත්තාය වා සුපණ්ණත්තාය වා යකඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගකිඛත්තාය වා මහාරජත්තාය වා ඉන්ද්‍රත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා, අයං දිවසි අලං සුඤ්ඤාය විදුඤ්ඤාය පරිසුඤ්ඤාය මුත්තිනා විමුත්තිනා පරිමුත්තිනා, ඉමාය දිවසියා සුඤ්ඤාය විසුඤ්ඤාය පරිසුඤ්ඤාය මුවචනති විමුවචනති පරිමුවචනති, ඉමාය දිවසියා සුඤ්ඤාය විසුඤ්ඤාය පරිසුඤ්ඤාය මුවචිකාමි විමුවචිකාමි පරිමුවචිකාමීති ආයතිං ඵලපාටිකඛි භොති. අයං දිවසියා සමපරිසිකො ආනිසංසො. අත්තතො දිවසියා ඉමෙ ඥේ ආනිසංසෙ පසාති. දිව්ඨිසුඤ්ඤායි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - සුත්තසුඤ්ඤායි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - සිලසුඤ්ඤායි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - ව්‍යාසුඤ්ඤායි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - මුත්තසුඤ්ඤායි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති: දිව්ඨිමිකඤ්ච ආනිසංසං සමපරිසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො මුත්තසුඤ්ඤාය දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො? යද්දිවසිකො සත්ථා භොති, තද්දිවසිකා සාවකා භොතති - ථෙ- අයං මුත්තසුඤ්ඤාය දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො. කතමො මුත්තසුඤ්ඤාය සමපරිසිකො ආනිසංසො? අයං දිවසි අලං නාගත්තාය වා - ථෙ- අයං මුත්තසුඤ්ඤාය සමපරිසිකො ආනිසංසො. මුත්තසුඤ්ඤායි ඉමෙ ඥේ ආනිසංසෙ පසාති දකඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරිකඛතිති 'යදන්නාහි පසාති ආනිසංසං දිවෙඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා.'

තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහායාති - 'තදෙව' නි තං දිවසිගතං; තත්ථාති සකාය දිවසියා සකාය ඛත්තියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා; සමුග්ගහායාති - ඉදං පරමං අඤ්ඤාං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරනති ගහෙති, උග්ගහෙති, ගණ්හිති, පරමසිති, අභිනිවිසිති, තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය. නිහිනතො පසාති සබ්බමඤ්ඤානි - අඤ්ඤා සත්ථාරං ධම්මකඛාතං ගණං දිවසිං පටිපදං මඤ්ඤා සිතතො නිතිතතො ඔම්කතො ලාමකතො ජත්තකතො¹ පරිත්තතො දිස්සති පසාති දකඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරිකඛතිති 'නිහිනතො පසාති සබ්බමඤ්ඤාං.'

තෙතාග හගවා:

“යදන්නාහි පසාති ආනිසංසං
දිවෙඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා,
තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය
නිහිනතො පසාති සබ්බමඤ්ඤා”නති.

5 - 3

තං¹ වාපි ගන්තං² කුසලා වදන්ති
 යනතිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං,
 තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍ය.

තං වාපි ගන්තං කුසලා වදන්ති - 'කුසලා'ති යේ තෙ බ්‍රහ්මකුසලා
 ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
 සම්මප්පාධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣංග-
 කුසලා මහාකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා. තෙ කුසලා ඵලං
 වදන්ති: ගන්තං³ ඵසො, ලග්ගතං⁴ ඵතං, බ්‍රහ්මතං ඵතං, පට්තිසංඝො
 ඵසොති ඵලං වදන්ති ඵලං කප්පන්ති ඵලං භණන්ති ඵලං දීපයන්ති
 ඵලං වොහරන්තිති - 'තං වාපි ගන්තං කුසලා වදන්ති.'

යං නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤන්ති - 'යං නිස්සිතො'ති යං සත්ථාරං
 ධම්මකතං ගණං දිට්ඨං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතො සනතිස්සිතො⁵
 අලලිතො උපගතො අජේඣාසිතො අධිමුතො; පස්සති හිතමඤ්ඤන්ති
 අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මකතං ගණං දිට්ඨං පටිපදං මග්ගං හිතතො
 නිහිතතො ඔමකතො ලාමකතො ජ්‍යෙෂ්ඨකතො⁶ පරිත්තකතො දිස්සති
 පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපනිජ්ඣායති උපපරික්ඛතිති - 'යං
 නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං.'

තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍යාති-
 'තස්මා'ති තස්මා තංකාරණං තංගෙතු තප්පව්වයා තංතිදාතා - දිට්ඨං වා
 දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා සීලං වා
 සීලසුද්ධිං වා ඵතං වා වතසුද්ධිං වා ත නිස්සයෙය්‍ය න ගණෙය්‍ය න
 පරිමෙය්‍ය න අභිනිවිසෙය්‍යාති - 'තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍ය.'

තෙනාහ භගවා:

“තංවාපි ගන්තං¹ කුසලා වදන්ති
 යං නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං,
 තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍යා”ති.

5 - 4

දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය
 ඤ්ඤෙත වා සීලවතෙන වාපි,
 සමොති අත්තානමනුපතෙය්‍ය
 නිතො න මඤ්ඤාප වසෙසි වා³.

1. තං වාපි - ස්‍යා, මජ්ඣ. 2. ගතං - මුත්ත. 3. ගන්තං - මුත්ත.

4. උමග්ගං - ස්‍යා. 5. අභිනිවිසිතො - මජ්ඣ.

6. ජ්‍යෙෂ්ඨකතො - සීල. II. ජ්‍යෙෂ්ඨකතො - මුත්ත. 7. ගතං - මුත්ත.

දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපිති අට්ඨසමාපතතිඤ්ඤෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤ්ඤෙන වා ඕව්ඡාඤ්ඤෙන වා සිලෙන වා වතෙන වා සිලබ්බතෙන වා දිට්ඨිං න කප්පයෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බතෙතය්‍ය නාභිතිබ්බතෙතය්‍ය; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ -පෙ- අයතනලොකෙති - දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය.

ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපි සමොති අත්තානමනුපනෙය්‍යාති සද්ධෙය්‍යමස්මිති අත්තානං න උපනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොතෙන න වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකිරතාය වා ඛතෙන වා අජෙකිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජායතනෙන වා පුතෙන වා පටිභාතෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡානාති 'සමොති අත්තාන-මනුපනෙය්‍ය.'

හිනො න මඤ්ඤාඨ විසෙසි වාපිති - 'හිනොහමස්මි'ති අත්තානං න උපනෙය්‍ය¹ ජාතියා වා ගොතෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡානා, 'සෙය්‍යාහමස්මි'ති අත්තානං න උපනෙය්‍ය¹ ජාතියා වා ගොතෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡානාති 'හිනො න මඤ්ඤාඨ විසෙසි වාපි.'

තෙනාහ භගවා:

“දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය
ඤ්ඤෙන වා සිලවතෙන වාපි,
සමොති අත්තානමනුපනෙය්‍ය
හිනො න මඤ්ඤාඨ විසෙසි වාපි”ති.

5 - 5

අත්තං පතාය අනුපාදියානො
ඤ්ඤෙපි² සො නිසංසං තො කරොති,
ස වෙ වියතෙනසු න වග්ගසාදි
දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්ඤි.

අත්තං පතාය අනුපාදියානොති - 'අත්තං පතාය'ති අත්තදිට්ඨිං පතාය; 'අත්තං පතාය'ති අත්තගාහං පතාය; 'අත්තං පතාය'ති නණ්ණාචසෙන දිට්ඨිවසෙන ගභිතං පරමට්ඨං අභිතිවට්ඨං අජෙකිසිතං අධිමුත්තං පතාය පජ්ඣිකා විනොදසිකා;³ ඛනනිං කරිකා අත්තාවං ගමෙකාති - අත්තං පතාය; අනුපාදියානොති වතුභි උපාදුතෙහි අනුපාදියමානො අගණකමානො අපරමසමානො අතභිතිවිසමානොති 'අත්තං පතාය අනුපාදියානො.

1. උපවදයා - සිමු II

2. භු: ඤාණෙපි - සිමු II.

3. විනොදෙකා - ඥා.

ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කණ්ඩන්ති අට්ඨසමාපනති-
ඤ්ජනෙ වා පඤ්චාභිඤ්ජාඤ්ජනෙ වා මිච්ඡාඤ්ජනෙ¹ වා තණ්හාතිස්සයං වා
දිට්ඨිතිස්සයං වා න කරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න තිබ්බතොති
නාභිතිබ්බතොතිති - ‘ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කරොති.’

ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරීති ස චෙ විසතොතිසු භික්ෂුනාසු
දොස්සාපනොතිසු දොස්සකප්පානොතිසු තානාදිට්ඨිකොතිසු තානාඛනාතිකොතිසු
තානාරුචිකොතිසු තානාලභිකොතිසු තානාදිට්ඨිතිස්සයං නිසසිතොතිසු ඡන්දගතිං
ගච්ඡන්තොතිසු දෙසාගතිං ගච්ඡන්තොතිසු මොහාගතිං ගච්ඡන්තොතිසු භයාගතිං
ගච්ඡන්තොතිසු න ඡන්දගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං
ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති; න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන
ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන
ගච්ඡති, න උභවවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිල්වාසෙන ගච්ඡති, න
අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙති ධම්මෙති යායති නියාති පුත්තති
සංහරීයතිති - ‘ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරී.’

දිට්ඨිමිති සො න පච්චෙති කිඤ්චිති තස්ස ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති
පභිනාති සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපසංඛාති අහබ්බුප්පත්තිකාති
ඤ්ජනංතිනා දඬුනාති; සො කිඤ්චි දිට්ඨිගතං න පච්චෙති න පච්චා-
ගච්ඡතිති - ‘දිට්ඨිමිති සො න පච්චෙති කිඤ්චි.’

තෙනාහ භගවා:

“අතං පහාය අනුපාදියානො
ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කරොති,
ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරී
දිට්ඨිමිති සො න පච්චෙති කිඤ්චි”ති.

5 - 6

සසසුභයතො පණ්ඩිත නති
භවාතවාය ඉධ වා හුරං වා,
තිවෙසනා තස්ස න සනති කෙච්චි
ධම්මෙසු නිවෙල්යාස සමුග්ගතිනං.

¹ ඤ්ජනෙ වා - සිමු. II. 8. ඉතං.

යසසුභයනෙත පණ්ඩිත නිත්ති භවාහවාය ඉධිවා හුරං වානි - 'යසසාති' අරුතෙනා, ඛිණ්ණසවස්ස, අනෙතාති එතස්සා එකො අනෙතා, එසසසමුදයො දුතිතො අනෙතා; අතිතො එකො අනෙතා, අනාගතො දුතිතො අනෙතා; සුඛා වෙදනා එකො අනෙතා, දුක්ඛා වෙදනා දුතිතො අනෙතා; තාමං එකො අනෙතා, රූපං දුතිතො අනෙතා; ඡ අජ්ඣිකතිකාති ආයතනාති එකො අනෙතා, ඡ බාහිරාති ආයතනාති දුතිතො අනෙතා; සක්කායො එකො අනෙතා, සක්කායසමුදයො දුතිතො අනෙතා; පණ්ඩි වුච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අදුසලමුලං; චාමාහවායාති භවාහවාය කම්මහවාය පුත්තඛවාය, කාමමහවාය කම්මහවාය, කාමමහවාය පුත්තඛවාය, රූපහවාය කම්මහවාය, රූපමහවාය පුත්තඛවාය, අරූපහවාය කම්මහවාය, අරූපමහවාය පුත්තඛවාය පුත්තඛවාය පුත්තඛවාය ගතියා පුත්තඛවාය උප්පත්තියා පුත්තඛවාය පටිසංඝායා පුත්තඛවාය අනතභාවාතිතිබ්බතතියා; ඉධාති සකතතතාවො; හුරංති¹ පරතතතාවො; ඉධාති සකරූපවෙදනාසකරූපඛාරවිඤ්ඤාණං; හුරංති පරරූපවෙදනා-සකරූපඛාරවිඤ්ඤාණං; ඉධාති ඡ අජ්ඣිකතිකාති ආයතනාති; හුරංති ඡ බාහිරාති ආයතනාති; ඉධාති මනුස්සලොකො; හුරංති දෙවලොකො; ඉධාති කාමධාතු; හුරංති රූපධාතු අරූපධාතු; ඉධාති කාමධාතු රූපධාතු; හුරංති අරූපධාතු.

යසසුභයනෙත පණ්ඩිත නිත්ති භවාහවාය ඉධිවා හුරං වානි 'යසසාති' උතො අනෙත ව භවාහවාය ව ඉධි හුරං ව පණ්ඩි තණ්හා නත්ති න සනති, න සංවිජ්ජනති², නුපලබ්භනති³, පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපාසාදායා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දුක්ඛාති - යසසුභයනෙත පණ්ඩිත නිත්ති භවාහවාය ඉධි වා හුරං වා.

නිවෙසනා තස්ස න සනති කෙවිති - 'නිවෙසනා' ති දො නිවෙසනා තණ්හාතිවෙසනා ව දිට්ඨිතිවෙසනා ව -පෙ- අයං තණ්හාතිවෙසනා -පෙ- අයං දිට්ඨිතිවෙසනා; නිසසාති අරහතො ඛිණ්ණසවස්ස; 'නිවෙසනා තස්ස න සනති කෙවි'ති නිවෙසනා තස්ස කෙවි තත්ති න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති, පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපාසාදායා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දුක්ඛාති - නිවෙසනා තස්ස න සනති කෙවි.

ධම්මෙසු නිවෙසයා සමුග්ගතිතනති - 'ධම්මෙසු'ති දාසවසීයා⁴ දිට්ඨිගතෙත්තු; නිවෙසයාති නිවිජ්ජනිතා විවිජ්ජනිතා පටිවිජ්ජනිතා තුලසිතා තීරසිතා විනාවසිතා විභූතා කතා; සමුග්ගතිතනති ඔබ්බාසො බිලග්ගාසො වරග්ගාසො කොට්ඨාසග්ගාසො උච්චග්ගාසො සමුච්චග්ගාසො ඉදං සච්චං තට්ඨං තථං භූතා යාථාචං අවිපරිතනති ගතිතං පරාමධං අභිනිවිධං අජේඣාසිතං අබ්බුත්තං තත්ති න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පභිතං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපාසාදායා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දුක්ඛාති - ධම්මෙසු නිවෙසයා සමුග්ගතිතං.

තෙනාහ ගගවා:

“යසසුභයනෙත පණ්ඩිත තත්ති
භවාහවාය ඉධි වා හුරං වා,
නිවෙසනා තස්ස න සනති කෙවි
ධම්මෙසු නිවෙසයා සමුග්ගතිතං”නති.

1. හුරංති - සිමු II. සා.

2. නසංවිජ්ජනති - සිමු. II. මජ්ඣ.

3. නුපලබ්භනති - සිමු. II මජ්ඣ.

4. දාසවසී - සිමු I.

5 - 7

තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා
පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා,
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං
කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤාති - 'තස්සාති' අරහතො භිණ්ණසවස්ස, තස්ස දිට්ඨො චා දිට්ඨිසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා, සඤ්ඤාසුඛබ්බිගමනා සඤ්ඤාපිකප්පයතා, සඤ්ඤාපිග්‍රහණෙන සඤ්ඤාය උච්චිතා සමුච්චිතා කප්පිතා පකප්පිතා සම්බතා අභිසම්බතා සන්තප්පිතා දිට්ඨි තඤ්ඤා න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පභිතා සමුච්චිතා වූපසන්නා පටිපාසාදාං අභබ්බසාත්තිකා ඤ්ඤාණයිතා දුඛ්භිනි - තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා.

තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානනි - බ්‍රාහ්මණොති සත්තනතං ධම්මානං බාහිතනතා බ්‍රාහ්මණො, සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති, -පෙ- අසිතො¹ තාදි පට්ඨවතෙ ස බ්‍රහ්මා; තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානනි - තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියනතං අගණනතං අපරාමසනතං අනභිතිවිසනනනි 'තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං.'

කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති - 'කප්පා'ති ජෙට්ඨ කප්පා: තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච -පෙ- අයං තණ්හාකප්පො -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පභිතො දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පභිතතතා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සට්ඨතතා. කෙන රාගෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන දොසෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන මොහෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන මානෙන කප්පෙය්‍ය? කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය? භක්ක උද්ධවෙන කප්පෙය්‍ය? කාය විචිතිච්ඡාය කප්පෙය්‍ය? කෙභි අනුසයෙභි කප්පෙය්‍ය රතොති වා දුට්ඨොති වා මුළුණාති වා විනිබ්ඛොති වා පරාමට්ඨොති වා විජ්ජකප්පතොති වා අතිට්ඨං ගතොති වා ථාමගතොති වා? භත අභිසම්බාරා පභිතා, අභිසම්බාරානං පභිතතතා ගතියා² කෙන කප්පෙය්‍ය තෙරසිකොති වා තිරච්ඡාතයොතිකොති වා පෙත්තිවිසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤාති වා අසඤ්ඤාති වා තෙවසඤ්ඤාති සඤ්ඤාති වා? සො හෙතු තඤ්ඤා පට්ඨයො තඤ්ඤා කාරණං තඤ්ඤා යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය. කෙනිධ ලොකස්මිනිති - අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා:

“තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා
පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා,
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං
කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යා”ති.

1. අසිත්තො - සස.

2. ගතියො - සස.

5 - 8

න කප්පයනති න පුරෙකබ්බරොනති
 ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිදාසෙ,
 න බ්‍රාහ්මණෝ සීලවතෙන නෙය්‍යො
 පාරං ගතො න පච්චෙති තාදී.

න කප්පයනති න පුරෙකබ්බරොනති - 'කප්පා'ති ඥේ කප්පා:
 තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච.

කතමො තණ්හාකප්පො? යාවතා තණ්හාසංඛ්‍යාවෙන සිමිකතං මරියා-
 දීකතං¹ ඕධිකතං පරියන්තකතං² පරිඤ්ඤාතිතං මමොසිතං: ඉදං මමං එතං
 මමං එතත්තං මමං එතත්තාවතා මමං, මම රූපා සද්දා ගතො රසා ථෙඨාධිබ්බා
 අත්ථරණො පාපුරණො දුසිද්දසා අපේළකා කුක්කුචසුකරා ගජ්ඣවංසකවලලා
 බෙත්තං වජ්ඣ භිරඤ්ඤං සුචණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨං ව
 ජනපදෙ ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ඤා කෙවලමපි මහාපඨවිං තණ්හාවතෙන
 මමායති, යාවතා අධිසතතණ්හාවිච්චිතං, අයං තණ්හාකප්පො.

කතමො දිට්ඨිකප්පො? විසතිවජ්ඣකා සක්කායදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා
 මුච්ඡාදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා අත්තඤ්ඤාතිකා දිට්ඨි, යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං
 දිට්ඨිගතතං දිට්ඨිකන්තාරං දිට්ඨිවිසුකාසිකා දිට්ඨිවිපථ ඡදිතං දිට්ඨිසංඤ්ඤාජනං
 ගාණො පටිග්ගාණො අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමග්ගො මුච්ඡාපථො
 භ්‍රව්ජතතං නිත්ථායතතං විපරිගෙසගාණො විපරිතගාණො විපල්ලාසගාණො
 භ්‍රව්ජාගාණො, අයං එවකත්ථිං යාමාමකත්තං³ ගාණො, යාවතා ආසවස්සි
 දිට්ඨිගතාති; අයං දිට්ඨිකප්පො.

තෙසං තණ්හාකප්පො පභිනො, දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සවේධා; තණ්හා-
 කප්පස්ස පභිතත්තා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සවේධතා තෙ තණ්හාකප්පො
 වා දිට්ඨිකප්පො වා න කප්පනති න ජනෙතති න සංජනෙතති න
 නිබ්බන්ධෙතනති තාතිනිබ්බන්ධෙතනතීති-න කප්පයනති; න පුරෙකබ්බරොනති
 පුරෙකබ්බරොනති ඥේ පුරෙකබ්බරො: තණ්හාපුරෙකබ්බරො ච දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො
 ච-පෙ-අයං තණ්හාපුරෙකබ්බරො -පෙ-අයං දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො, තෙසං
 තණ්හාපුරෙකබ්බරො පභිනො; දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො පටිතිස්සවේධා තණ්හා-
 පුරෙකබ්බරස්ස පභිතත්තා දිට්ඨිපුරෙකබ්බරස්ස පටිතිස්සවේධතා න තණ්හං වා
 න දිට්ඨිං වා පුරතො කතො වරන්ති. න තණ්හාධර්මා න තණ්හාකෙතු න
 තණ්හාධිපතෙය්‍යා න දිට්ඨිධර්මා න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යා න
 තණ්හාය වා න දිට්ඨියා වා පරිවාරෙතො වරන්තීති - න කප්පයනති න
 පුරෙකබ්බරොනති.

1. මරියාදිකතං - මජ්ඣිම, සං. 2. පරියන්තකතං - සං.

3. යාමාමකත්තං - සු. II.

ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡේදා සෙති - ධම්මා වුච්චන්ති දාසයට්ඨි දිට්ඨිතතාති; තෙසානති තෙසං අරහත්තානං භික්ඛාසවානං; න පටිච්ඡේදාසෙති සසාසතා ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤාන්ති න පටිච්ඡේදා සෙ, අසසාසතා ලොකො, අත්තවා ලොකො, අත්තත්තවා ලොකො, තං ජීවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං, භොති තථාගතො පරමමරණා, ත භොති තථාගතො පරමමරණා, භොති ච න ච භොති තථාගතො පරමමරණා, නෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤාන්ති න පටිච්ඡේදා සෙති - ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡේදා සෙ.

න බ්‍රාහ්මණො සිලවතෙහ නෙය්‍යොති - 'නා'ති පටිකෙඛපො; බ්‍රාහ්මණො ති සත්තත්තං ධම්මානං ඛාතිත්තතා බ්‍රාහ්මණො, සත්තායදිට්ඨි ඛාතිතා භොති - පෙ - අසිතො¹ තාදි² පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. න බ්‍රාහ්මණො සිලවතෙහ නෙය්‍යොති - බ්‍රාහ්මණො සිලෙත වා චතෙන³ වා සිලබ්බතෙන⁴ වා න යායති න තියාති⁵ න වුය්‍යති න සංහරියතිති - න බ්‍රාහ්මණො සිලවතෙහ නෙය්‍යො.

පාරං ගතො න පඤ්චවති තාදිති - පාරං වුච්චති අමතං තිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසම්පො සබ්බුපතිපටිතිස්සය්‍යො තණ්හකඛයො චරායො තිරොපධා තිබ්බානං, සො පාරං ගතො පාරං පතො අත්තගතො අත්තපතො කොට්ඨතො කොට්ඨතො (චිත්තාරො) ජාතිමරණසංසාරො තජ්ජි තස්ස පුත්තඛගමොති - පාරං ගතො; න පඤ්චවතිති සොතාපතති මය්‍යෙත යෙ කිලෙසා පතිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවති න පච්චාගච්ඡති. සකදායාමිමය්‍යෙත යෙ කිලෙසා පතිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවති න පච්චාගච්ඡති, අනායාමිමය්‍යෙත යෙ කිලෙසා පතිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවති න පච්චාගච්ඡති, අරහත්තමය්‍යෙත යෙ කිලෙසා පතිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවති න පච්චාගච්ඡති - පාරං ගතො න පඤ්චවති;

1. අතිසිතො - සො. 2. තාදි - සො. 3. චතො න - සො.
4. සිලවතෙහ - අසො. 5. තියාති - අසො.

තාදිති අරහා පඤ්චාසාමාන්යෙති තාදි: ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි, චිත්තාචිති තාදි, තිණ්ණාචිති තාදි, මුත්තාචිති තාදි, තංතිද්දෙසා තාදි. කථං අරහා ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි? අරහා ලාභෙයි තාදි, අලාභෙයි තාදි, යසෙපි තාදි, අයසෙපි තාදි, පසංසායපි තාදි, නිද්දායපි තාදි, සුඛෙපි තාදි, දුක්ඛෙපි තාදි, එකං වෙ බාහං¹ ගන්තං ලිඤ්ඤාපසංගං,² එකං වෙ බාහං¹ වාසියා තවෙත්ඤං, අමුසමිං නත්ති රාගො, අමුසමිං නත්ති පටික්ඛං. අනුත්තරපටික්ඛපිට්ඨනිකානං උග්ගාතිතිකාති-විනිවත්තො අනුරොධවිරොධං සමිතිකකතො; එවං අරහා ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි. කථං අරහා චිත්තාචිති තාදි? අරහතො රාගො චිත්තො චිත්තො මුත්තො පටිත්තො පටිතිස්සවෙසා, දෙසො මොහොකොධො උපතාහො මික්ඛො පලාසො ඉසායා මච්ඡරියං මායා සාදේයො එමො සාරමො මානා අතිමානා මදො පමාදො සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දර්ථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරො චිත්තො චිත්තො මුත්තො පටිත්තො පටිතිස්සවෙසා, එවං අරහා චිත්තාචිති තාදි. කථං අරහා තිණ්ණාචිති තාදි? අරහා කාමොසං තිණ්ණො භවොසං තිණ්ණො දිට්ඨොසං තිණ්ණො අවිජ්ජාසං තිණ්ණො සබ්බං සංසාරපථං³ තිණ්ණො උත්තිණ්ණො තිත්තිණ්ණො අතිකකතො සමතිකකතො විනිවත්තො, සො වුත්ථාසො විණ්ණවරණො ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනඛතාවාති. එවං අරහා තිණ්ණාචිති තාදි. කථං අරහා මුත්තාචිති තාදි? අරහතො රුගො චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; දෙසො චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; මොහා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; කොධා උපතාහා මික්ඛා පලාසා ඉසායා මච්ඡරියා මායා සාදේයො එමො සාරමො මානා අතිමානා මදො පමාදො සබ්බෙකිලෙසෙති සබ්බදුච්චරිතෙති සබ්බදර්ථෙති සබ්බපරිලාභෙති සබ්බසන්තාපෙති සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; එවං අරහා මුත්තාචිති තාදි. කථං අරහා තන්තිද්දෙසා තාදි? අරහා සිලෙ සති සිලවාති තංතිද්දෙසා තාදි; සඤ්ඤා සති සඤ්ඤාති තංතිද්දෙසා තාදි, විරියෙ සති විරියවාති තංතිද්දෙසා තාදි, සතිසා සති සතිමාති තංතිද්දෙසා තාදි, සමාධිසමිං සති සමාධිතොති තංතිද්දෙසා තාදි, පඤ්ඤා සති පඤ්ඤාවාති තංතිද්දෙසා තාදි, විජ්ජාය සති තෙවිජ්ජාති තංතිද්දෙසා තාදි, අතිඤ්ඤා සති ඡත්තඤ්ඤාති තංතිද්දෙසා තාදි, එවං අරහා තංතිද්දෙසා තාදිති - පාරිභතො න පච්චෙති තාදි.

තෙනානං භගවා:

“න කප්පයන්ති න පුරෙකකරොන්ති
ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිනා සෙ,
න බ්බාසමිණො සිලවතෙත තෙසො
පාරිභතො න පච්චෙති තාදිති.

පරමධ්මකප්පකතනිද්දෙසො පඤ්චමො.

1. අභිතං - සිමු. I.

2. විලිඤ්ඤාපසංගං - සිමු. II.

3. සබ්බසංසාරපථං - මහු. සබ්බසංසාරපථං - සිමු. II.

6

ජරාසුතනනිද්දෙසො

අථ ජරාසුතනනිද්දෙසො¹ වුවිමති:

6 - 1

අසං වත ජිවිතං ඉදං
 ඔරං වසසකතාපි මියති,²
 යො වෙපි අතිව්ව ජිවති
 අථ ඛො සො ජරසාපි මියති.

අසං වත ජිවිතං ඉදං නති - 'ජිවිත'නති අංසු සිති³ යපතා යාපතා ඉරියතා වතතතා පාලතා ජිවිතං ජිවිතින්ද්‍රියං; අපිව ද්විති කාරණෙහි අපාකං ජිවිතං, ථොකකං ජිවිතං; සිතිපරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං, කථං සිති පරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං? අතීතෙ විත්තකකණෙ ජිවිත්තං න ජිවති න ජිවිස්සති; අනාගතෙ විත්තකකණෙ ජිවිස්සති න ජිවති න ජිවිත්තං; පච්චුසානෙන විත්තකකණෙ ජිවති න ජිවිත්තං න ජිවිස්සති.

1. ජිවිතං අතතභාෂෙව ව සුබද්‍රැක්ඛා ව කෙවලා, එකවිත්තසමාසුතතා ලුහුසො විත්තතෙ ඛණො.
2. චුල්ලාසිති අභස්සාති කප්පා⁴ තිට්ඨන්ති යෙ මරු, තතෙව තෙපි ජිවන්ති ද්විති විත්තෙහි සංසුතා⁵.
3. යෙ තිරුඤ්ඤා මරනතස්ස තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ, සබ්බෙපි⁶ සද්දිසා ඛණා ගතා අපාට්ඨසන්තිකා.⁷
4. අතනතරා ව යෙ භග්ගා යෙ ව භග්ගා අනාගතා, තදනතරෙ තිරුඤ්ඤානං වෙසමං⁸ නත්ති ලුක්ඛණෙ.
5. අතිබ්බතෙනනි න ජාතො පච්චුසානෙනනි ජිවති, විත්තභග්ගා මතො ලොකො පඤ්ඤාතතිපරමත්ථියා.⁹
6. යථා තිත්තා පච්චතනනි ජ්ඤෙත පරිණාමිකා, අවජිනනධාරා වතතනති සලායතනපච්චියා.
7. අතිධානගතා භග්ගා පුඤ්ඤා නත්ති අනාගතෙ, තිබ්බතතායෙව තිට්ඨන්ති ආරණෙක සංසප්පමා.

1. ජරාසුතන - සිමු. II. 2. මියති - සු, ස.
 3. අසුච්චිති - සිමු. II. 4. කප්පා - ව. 5. සමාසිතා - සිමු. II. සමාසිතා - ව.
 6. සබ්බෙව - සිමු. II. 7. අපාට්ඨසන්තිකා - ව.
 8. වෙසමං - ස. 9. පරමවිසිසා - ව. පරමවිසිසා - ස.

8. නිබ්බන්ධනානුච්ඡිද්ධං භවිතො තෙසං පුරුකකතො,
පලොකධම්මා නිව්චන්ති පුරාණෙහි අමිසසිතා.

9. අදස්සනාතො ආයනති භවිතා ගච්ඡන්ති අදස්සනං,¹
විජ්ජුප්පාදොව ආකාසෙ උපපජ්ජන්ති වයනති වාතී.

එවං ඝිනිපරිත්තතාය අපාකං ජීවිතං.

කපං සරසපරිත්තතාය අපාකං ජීවිතං? අස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං,
පස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං, අස්සාසපස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං, මහාභුතූපතිබ්බං
ජීවිතං, කබලිකාරාහාරූපතිබ්බං ජීවිතං, උසමුපතිබ්බං ජීවිතං,
විඤ්ඤාණූපතිබ්බං ජීවිතං. මූලමපි ඉමෙසං දුඛලං, ප්‍රබ්බතෙත්තු²පි ඉමෙසං
දුඛලා, යෙපි පච්චයා තෙ³පි දුඛලා, යාපි පහවිකා සාපි⁴ දුඛලා, සහභුපි⁵
ඉමෙසං දුඛලා, සමපයොගා⁶පි ඉමෙසං දුඛලා, සහජාපි ඉමෙසං දුඛලා,
යා⁷පි පයොජිකා සා⁸පි දුඛලා, අඤ්ඤමඤ්ඤං නිව්චදුඛලා ඉමෙ,
අඤ්ඤමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිපාතයනති ඉමෙ,
අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි නත්ති තාසිතා, න වාපි ධූපෙනති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ.
යො⁹පි නිබ්බන්ධනො සො න විජ්ජති.

10. “න ව කෙනවි කොචි භාසති භවිතො⁴ ඉමෙ හි සබ්බසො,
පුරිමෙහි පභාවිතා ඉමෙ ගෙපි පහවිකා⁵ තෙ පුරෙ මතා
පුරිමා⁶පි ව පච්චිමා⁷පි ව අඤ්ඤමඤ්ඤං න කදවිමාගුසු”නති.

එවං සරසපරිත්තතාය අපාකං ජීවිතං.

අපි ව වාතුමහාරාජිකානං දෙවෘතං ජීවිතං උපාදය මනුස්සානං
අපාකං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං. ථොකං ජීවිතං ඛණ්ණිකං ජීවිතං ලහුකං
ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනඤ්ඤිකං ජීවිතං න විරට්ඨිතිකං ජීවිතං.
තාවහිංසානං දෙවෘතං - යාමානං දෙවෘතං - කුසිතානං දෙවෘතං -
නිම්මාණරතීනං දෙවෘතං - පරනිමිතවසවකතීනං දෙවෘතං - බ්‍රහ්ම-
කාසිකානං දෙවෘතං ජීවිතං උපාදය මනුස්සානං අපාකං ජීවිතං පරිත්තං
ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ඛණ්ණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං
අනඤ්ඤිකං ජීවිතං න විරට්ඨිතිකං ජීවිතං. චුත්තමපි වෙන භගවතා:

“අපාමිදං භික්ඛවෙ මනුස්සානං ආයු, ගමනීෂයා සමපරායො, මන්තාය
ගොඤ්ඤං, කත්තඤ්ඤං කුසලං, වරිතඤ්ඤං බ්‍රහ්මවරිදං, තත්ති ජාතස්ස
අමරණං. යො හි භික්ඛවෙ විරං ජීවති, සො විස්සයනං අපාං වා
හිෂයසා.”^a

1. ගච්ඡන්තාදස්සනං - ව.

2. යෙපි පභාවිකා තෙපි - සිමු. II. 3. සහභුමි පි - සිමු. II.

4. භවිතො - සිමු. II.

5. පභාවිතා - සිමු. II.

a. මාරසංග්‍රහ - පඨමවග්ග.

11. “අප්පමාසු මනුස්සානං භිලෙය්‍ය නං සුපොරිසො,
විරෙය්‍යාදිත්තසිසොව නත්ති මච්චුස්සනායමො.
12. අව්වසනති අකොරත්තා ජිවිතං උරරුජ්ඣති,
ආසු භියති මච්චානං කුන්තදිතංව ඔදක”න්ති.²

අප්පං වත ජිවිතං ඉදං ඔරං වස්සසනාපි මිශන්ති¹ - කලල-
කාලෙපි වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අඛ්ඛුදකාලෙපි වචති
මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, පෙසිකාලෙපි වචති මරති අන්තරධායති
විප්පලුජ්ජති, ඝනකාලෙපි වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
පසාඛකාලෙපි² වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ජාතමත්තොපි
වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, සුත්ඝරොපි වචති මරති
අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අභිමාසිකොපි වචති මරති අන්තරධායති
විප්පලුජ්ජති, මාසිකොපි වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
ඥොමාසිකොපි - තොමාසිකොපි - චතුමාසිකොපි - පඤ්චමාසිකොපි වචති
මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඡමාසිකොපි - සත්තමාසිකොපි - අට්ඨ-
මාසිකොපි - නවමාසිකොපි - දසමාසිකොපි - සංචච්ඡරිකොපි වචති මරති
අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඥොවසිකොපි - තිවසිකොපි - චතුරවසිකොපි
පඤ්චවසිකොපි - ඡවසිකොපි - සත්තවසිකොපි - අට්ඨවසිකොපි -
නවවසිකොපි - දසවසිකොපි - විසතිවසිකොපි - තිංසවසිකොපි -
චතුරාර්ථසවසිකොපි - පඤ්ඤසවසිකොපි - සට්ඨිවසිකොපි - සත්තතිවසි-
කොපි - අසිතිවසිකොපි - නවුතිවසිකොපි වචති මරති අන්තරධායති
විප්පලුජ්ජති ‘ඔරං වස්සසනාපි මිශන්ති.³’

යො ඥෙපි අතිවච ජිවන්ති - යො වස්සසනං අතිකක්ඛන්ති ජිවති,
යො එකං වා වස්සං⁴ ජිවති, ඥො වා වස්සාති ජිවති, තිණ්ණ වා වස්සාති
ජිවති, චතුරාර්ථ වා වස්සාති ජිවති, පඤ්ඤ වා වස්සාති ජිවති - පෙ-
දස වා වස්සාති ජිවති, විසති වා වස්සාති ජිවති, තිංසං වා වස්සාති
ජිවති, චතුරාර්ථසං වා වස්සාති ජිවති ‘යො ඥෙපි අතිවච ජිවති.’

අඨ ඥො යො ජරසාපි මිශන්ති - යද්ද ජිණ්ණො තොති වුඤ්ඤා
මහලකො අභිග්ගො වයො අනුප්පතො, ඛණ්ණිදතො පලිතකෙසො,⁵
විලුත්තං ඛලිතංසිතො වලිතං තිලකානග්ගතො වඤ්ඤා භොගො
දණ්ඨපරායණො, යො ජරායපි වචති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
නත්ති මරණමා මොක්ඛො.

13. “ඵලානමිව පකකානං පාතො පපතො හයං,
එවං ජාතාන මච්චානං නිව්චං මරණතො හයං.
14. යථාපි කුමාකාරස්ස කතං මත්තිකභාරජනං,⁶
සඛං භෙදනපරිසන්නං⁷ එවං මච්චාන ජිවිතං.
15. දහරා ව මහත්තා ව යෙ බාලා යෙ ටි පණ්ණිතා,
සඤ්ඤ මච්චවසං යන්ති සඤ්ඤ මච්චපරායණා.”

1. මිශන්ති - සිමු. II.

2. පඤ්චමාසකාලෙපි - ස්‍යා.

3. මිශන්ති - සිමු. II.

4. වස්සසනං - සිමු. II.

5. පලිතකෙසො - ස.

6. කතා මත්තිකභාරජනං - මජ්ඣ. සූ. 7. සඤ්ඤ භෙදන පරිසන්නං - මජ්ඣ. සූ.

8. මාර්ගසුත්ත - පඨමවග්ග.

16. “තෙසං මච්චුපරෙතානං ගච්ඡන් පරලොකතො,
න පිතා තායතෙ පුතනං ඤාති වා පන ඤාතකො.
17. පෙක්ඛතඤ්ඤාව ඤාතීනං පස්ස ලාලපතං¹ පුට්ඨ,
එකාමෙකොව චෙව්වානං ගොවජේඤ්ඤා පිය නිගති.
එවමෙකාහතො ලොකො මච්චුතා ව ජරාය වා”ති²

අථ ඛො සො ජරසාව මීයති.

තෙනාහ භගවා:

“අපං වත ජීවිතං ඉදං
ඔරං වස්සසතාපි මීයති,
යො චෙපි අනිච්ච ජිවති
අථ ඛො සො ජරසාව මීයති”ති.

6 - 2

සොචනති ජනා මමාසිතෙ
න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤා,
පිනාභාවං සත්තමෙවිදං
ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ.³

සොචනති ජනා මමාසිතෙති - ‘ජනා’ති බහුතියා ව බ්‍රාහ්මණො ව
වෙස්සා ව පුද්ගල ව ගහවතා ව පබ්බජිතා ව දෙවො ව මනුස්සා ව; මමන්තාති-
දො මමන්තා: තණ්හාමමන්තං ව දිට්ඨිමමන්තං ව -පෙ- ඉදං තණ්හාමමන්තං
-පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමන්තං. මමාසිතං වත්තං අවේශ්ඨසබ්බිනිතොපි සොචනති.
අවජිජ්ජනෙතපි සොචනති. අවජිජ්ජනෙතපි සොචනති. මමාසිතං වත්තං
විපරිණාමසබ්බිනිතොපි සොචනති. විපරිණාමනෙතපි සොචනති. විපරිණාමනෙතපි
සොචනති, කිලමනති, පරිදෙවනති, උරහතාලිං කඤ්ඤති, සමොභං
අපජ්ජනතිති ‘සොචනති ජනා මමාසිතෙ.’

න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤාති - ‘පරිඤ්ඤා’ති - දො පරිඤ්ඤා:
තණ්හාපරිඤ්ඤා ව දිට්ඨිපරිඤ්ඤා ව -පෙ- අයං තණ්හාපරිඤ්ඤා -පෙ-
අයං දිට්ඨිපරිඤ්ඤා. තණ්හාපරිඤ්ඤා අනිච්චා සබ්බිතො පටිච්ච-
සමුප්පන්නො බයධමෙමා වයධමෙමා පිරාගධමෙමා නිරොධධමෙමා විපරිණාම-
ධමෙමා. දිට්ඨිපරිඤ්ඤා ව අනිච්චා සබ්බිතො³ පටිච්චසමුප්පන්නො බයධමෙමා
වයධමෙමා පිරාගධමෙමා නිරොධධමෙමා විපරිණාමධමෙමා.

පුතනං හෙතං භගවතා:

“පස්සථ නො භූතෙහ භික්ඛවෙ, තං පරිඤ්ඤං, යවාස්ස⁴ පරිඤ්ඤා
නිද්ධො ධූවො සස්සතො අවිපරිණාමධමෙමා සස්සතිසමං තථෙව ථස්සතිති ?
නො හෙතං භගෙන. සංඛු භික්ඛවෙ, අහමි ඛො එතං භික්ඛවෙ
පරිඤ්ඤං න සමනුපස්සාමි, යවාස්ස⁴ පරිඤ්ඤා නිද්ධො ධූවො සස්සතො
අවිපරිණාමධමෙමා සස්සතිසමං තථෙව ථස්සතිති”ති.^b පරිඤ්ඤා නිද්ධො ධූවො
සස්සතො අවිපරිණාමධමෙමා තත්ති න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනතිති
‘න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤා’.

1 ලාලපතං - සිමු II. ලාලපතං - මජ්ඣ. a. සුත්තනිපාත - සලසුත්ත.

2. න ඤාතොපසං - මනුර. 3. අසබ්බිතො - සිමු. I.

4. යවාස්ස - සිමු. II. යාස්ස - PTS.

b. මජ්ඣිමනිකාය - අලහදුද්ධපසුත්ත

විනාහාවං සන්නමෙවිදංති - නානාභාවෙ විනාහාවෙ අඤ්ඤාභානාව සන්න සංවිජ්ජමානෙ¹ උපලබ්ධිතමානෙ; වුත්තං හෙතං භගවතා; “අලං ආනන්ද, මා සොචි, මා පරිදෙවි. නනු එතං මයා ආනන්ද, පටිගච්චව අක්කාතං සබ්බෙතෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාහාවො අඤ්ඤාභානාවො. තං කුතෙඤ්ඤා ආනන්ද, ලබ්බා, යං තං ජනං භූතං සබ්බතං පලොකබ්බමං තං වත මා පඤ්ඤති. තෙනං ථාතං විජ්ජති”ති.² පුරිමානං පුරිමානං බන්ධානං බාහුන: ආයත්තානං විපරිණාමඤ්ඤාභානාවා පච්ඡිමා පච්ඡිමා බන්ධා ව බාහුසො ව ආයත්තානා ව පච්ඡත්තන්ති - ‘විනාහාවං සන්නමෙවිදං.’

ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙති - ‘ඉති’ති පදසන්ති පදසංසග්ගො පද පාරිසුරි අක්කරසමවායො ඛ්‍යඤ්ඤාසිලිථිතා පදනුපුබ්බතා නාමෙතං ඉතිති. ඉති දිස්වා - පසයිතා කුලසිතා තීරසිතා විහාවසිතා විභූතං කතා මමනෙතසුති ‘ඉති දිස්වා’; නාගාරමාවසෙති³ - සබ්බං සරාථොපපත්තිබොධං ජිජිඤ්ඤා පුත්තදාරපත්තිබොධං ජිජිඤ්ඤා ඤාතිපත්තිබොධං ජිජිඤ්ඤා ඤාතාමච්ච - පත්තිබොධං ජිජිඤ්ඤා සන්තිතිපත්තිබොධං ජිජිඤ්ඤා කෙසමසුං ඔහාරෙතා කාසායාති වජ්ජාති අච්ඡාදෙතා අගාරස්වා අතගාරිකං පබ්බජිතා අකිඤ්ඤානා⁴භාවං උපගන්ති, එකො වරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය, ඉරියෙය්‍ය වතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති ‘ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ’.

හෙතාහ භගවා:

“සොචන්ති ජනා මමාසිතෙ
ත හි සන්ති තිච්චා පරිග්ගතා,
විනාහාවං සන්නමෙවිදං
ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ”ති.⁵

6 - 8

මරණෙති පි තං පභිගති
යං පුරිසො මඤ්ඤති මඤ්ඤති,
එතං දිස්වාන⁶ පණ්ණිනො
ත මමතතාය තමෙථ මාමකො.

මරණෙති පි තං පභිගතිති - ‘මරණ’න්ති යා⁷ තෙසං තෙසං සත්තානං තමා තමා සත්තනිකායා වුති වචනතා හෙදෙ අත්තරබානං මෙවු මරණං කාලකිරියා බන්ධානං හෙදෙ කලෙඛරස්ස නිකේඛපො ජිවිතිජ්ජියසු - පච්ඡේදෙ;⁸ තන්ති රූපතං වේදනාගතං සඤ්ඤාගතං සම්ඛාරාගතං විඤ්ඤාණගතං; පභිගතිති - පභිගති ජභිගති විජභිගති අත්තරබායති විසපුජ්ජති. හාසිතමිපිතෙතං:

1. “පුබ්බව මච්චං විජ්ජන්ති භොගා මච්චා ව තෙ පුබ්බතරං ජහාති, අසස්සතා භොගිනො කාමකාමී තභවා ත සොවාමහං සොකකාලෙ.9

1. සංවිජ්ජමානෙ අති - සිමු. I. 2. න ඤරමාවසෙති - මහු. 3. අකිඤ්ඤා - සා. 4. එතමිපි විදිතා - සා, මහු. 5. යං - සිමු. I. a. දිසතිසා - මහාපරිනිබ්බානසුත්ත. b. පටිවිච්ඡෙදපාදවිභක්ඛ. c. මඤ්ඤාකලපාතක.

2. උදෙති ආපුරති වෙති වෂඤ්ඤා
අත්ඛණ්ණමෙත්වාන පලෙති සුරියො,
විදිතා මයා සන්තුකා! ලොකධම්මො
තස්මා න සොවාමහං සොකකාලෙ”ති^a

මරණෙනපි තං පභිසති.

යං පුරිසො මමදන්ති මඤ්ඤතිති - ‘ය’න්ති රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං; පුරිසොති සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාන්ති වොහාරො නාමං නාමකම්මං නාමධෙයං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො; මමදන්ති මඤ්ඤතිති තණ්හාමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, දිට්ඨිමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, මානමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, කිලෙසමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, දුච්චරිත-මඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, පයොගමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, විපාකමඤ්ඤානාය මඤ්ඤතිති ‘යං පුරිසො මමදන්ති මඤ්ඤති.’

එතං දිස්සාන¹ පණ්ඩිතොති - එතං ආදිතවං ඤාතා ජාතිතා; තුලසිතා; තීරසිතා; විහාචසිතා; විභූතං කතා මමතොසුති - එතං² දිස්සාන; පණ්ඩිතොති - ගිරො පඤ්ඤාවා; බුද්ධිමා ඤාණී විහාපී මෙධාපීති - ‘එතං දිස්සාන පණ්ඩිතො.’

න මමතනාය නමෙඨ මාමඤ්ඤාති - ‘මමතනා’ති දො මමතනා; තණ්හාමමතනං ච දිට්ඨිමමතනං ච -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතනං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමතනා; මාමඤ්ඤාති - මාමසකා බුද්ධිමාමසකා ධම්මමාමසකා සංඝමාමසකා; සො තං භගවන්තං මමාසති. භගවා තං පුග්ගලං පරිගණ්හාති. චුත්තං හෙතං භගවතා: “යෙ තෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ඤාතා ඵඤා ලපා සිඛති උන්නලා අසමාහිතා, න තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු මාමකා. අපගතා ච තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා. න ච පත තෙ ඉමසමා ධම්මවිතසෙ චුද්ධිං විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති. යෙ ච බො තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු තික්ඛානා නිලුපා ගිරා අත්ථො සුසමාහිතා, තෙ බො මෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු මාමකා. අතපගතා ච තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා; තෙ ච ඉමසමා ධම්මවිතසෙ චුද්ධිං විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති.”^b

3. “ඤාතා ඵඤා ලපා සිඛති උන්නලා අසමාහිතා,
න තෙ ධම්මෙ විරුහන්ති සමමාසමුද්ධිදෙසිතො.

4. තික්ඛානා නිලුපා ගිරා අත්ථො සුසමාහිතා,
තෙ වෙ ධම්මෙ විරුහන්ති සමමාසමුද්ධිදෙසිතො”ති^b

1. එතමපි විදිතා - සො. මුහුර

2. එතමපි - සිඞ්. II

a. ජාතක - පඤ්ඤාතිපාත - මණිකුණ්ඩලජාතක.

b. මතුසාකඛතුසාර - උරුච්චලවග්ග.

න මමතතාය නමෙම මාමකොති - මාමකො තණතාමමතතං පතාය දිවසිමමතතං පටිතිසාර්ථකා මමතතාය න තමෙය්‍ය, න ඕනමෙය්‍ය, න තනතිතෙනා අස්ස, න තපොසො න තපබ්බාතරා න තදධිමුතතා න තදධිපතෙය්‍යති - න මමතතාය නමෙම මාමකො තෙනාන භගවා:

“මරණෙනපි තං පඨියති
යං පුරිසො මිද්දෙනති මඤ්ඤති,
එවං දිසාන පඤ්ඤිතො
න මමතතාය නමෙම මාමකො”ති.

6 - 4

සුපිනෙත¹ යථාපි සඛිගතං²
පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති,
එවං³ පියාසිතං ජනං
පෙතං කාලකතං න පස්සති.

සුපිනෙන යථාපි සඛිගතනති - සඛිගතං සමාගතං සමාහිතං සනතිපතිතනති ‘සුපිනෙන යථාපි සඛිගතං.’

පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සතිති - යථා පුරිසො සුපිනගතො වඤ්ඤං පස්සති, පුරිසං පස්සති, මහාසමුද්දං පස්සති, සිතෙරං පබ්බතරාජානං පස්සති, හස්සං පස්සති, අස්සං පස්සති, රථං පස්සති, පතනිං පස්සති, සෙනාබ්‍යුතං පස්සති, ආරාමරාමණෙය්‍යකං පස්සති, වතරාමණෙය්‍යකං පස්සති, භූමරාමණෙය්‍යකං පස්සති, පොකබරණීරාමණෙය්‍යකං පස්සති; පටිබුද්ධො න කිඤ්ඤි පස්සතිති ‘පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති.’

එවං පියාසිතං ජනනති - ‘එව’නති ඔපමසමපටිපාදනං; පියාසිතං ජනනති පියාසිතං මමාසිතං ජනං, මාතරං වා පිතරං වා භාතරං වා හගිතිං වා පුතතං වා ධිතරං වා මිතතං වා අමච්චං වා ඤ්ඤාසාලොභිතං වාති⁴ ‘එවං පියාසිතං ජනං.’⁵ පෙතං කාලකතං න පස්සතිති - පෙතො චූළවති මනො කාලකතො, තං පෙතං න පස්සති, න දන්ධති, නාධිගච්ඡති, න විඤ්ඤති, න පටිලහතිති - පෙතං කාලකතං න පස්සති. තෙනාන භගවා:

සුපිනෙත⁶ යථාපි සඛිගතං
පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති,
එවං⁷ පියාසිතං ජනං
පෙතං කාලකතං න පස්සති”ති.

6 - 5

දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාති
යෙසං නාමමිදං පච්චවති,
නාමමෙවාචසිසානති
අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුතො.

දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාති - ‘දිව්ඨා’ති යෙ වකච්ඡිඤ්ඤාණාභි සමතුතා; සුතාති යෙ සොතච්ඡිඤ්ඤාණාභි සමතුතා; තෙ ජනාති ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙස්සා ව සුද්දා ව ගහගිහා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මනුස්සා වාති ‘දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා.’

1. සුපිනෙපි - මුද්. 2. සංගතං - ස. 3. එව පිපි - මුද්. 4. වා - සිමු II. 5. ජනනති - සිමු II, මුද්. 6. සුපිනෙපි - මුද්. 7. එව පිපි - මුද්.

යෙසං නාමමිදං පවුච්චතීති - 'යෙස'නති බහතිනානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං සුද්දානං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙවානං මිත්‍රස්සානං; නාමනති සඛිං සමඤ්ඤා පඤ්ඤානති වොහාතො නාමං නාමකමමං නාමධෙය්‍යං තිරුතති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො; පවුච්චතීති චුච්චති පචුච්චති කපිංති හණිතති දිපිතති මොහරිතතිති 'යෙසං නාමමිදං පවුච්චති.'

නාමමෙවාචසිස්සති අනෙකෙය්‍යනති - රූපගතං වේදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඛිංරගතං විඤ්ඤාගතං පටිගති ජට්ඨති අනතරධායති විපපප්පජ්ජතිති- නාමමෙවාචසිස්සති; අනෙකෙය්‍යනති - අකඩාදාං කපථදාං හණිදාං දිපසිදාං වොහරිතුනති 'නාමමෙවාචසිස්සති අනෙකෙය්‍යං.'

පෙතස්ස ජනතුනො- 'පෙතස්සා'ති පෙතස්ස කාලකතස්ස; ඡනතුනොති සත්තස්ස තරස්ස මාණවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජිවස්ස ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රගුස්ස ගින්ද්‍රගුස්ස මනුජස්සාති - අනෙකෙය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො.

තෙනාහ හගවා:

“දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා
යෙසං නාමමිදං පවුච්චති,
නාමමෙවාචසිස්සති
අනෙකෙය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො”ති.

6 - 6

සොකපරිදෙවමච්ඡරං²
ත ජහනති ගිද්ධා මමාසිතෙ
තස්මා මුතයො පරිග්ගහං
ගිතා අවරිංසු බෙමදස්සිතො.

සොකපරිදෙවමච්ඡරං² න ජහනති ගිද්ධා මමාසිතෙති - 'සොකො'ති ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස තොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සිලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධමමෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතං අනෙතාසසාකො අනෙතාපරිසොකො අනෙතාදුභො³ අනෙතාපරිදුභො වෙතසො පරික්ඛායනා දෙමතස්සං සොකසලලං⁴ 8; පරිදෙමොති - ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස - පො - දිට්ඨි ව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධමමෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං වාචා පලාපො විපපලාපො ලාලපො ලාලපානා⁵ ලාලපටිතතං⁶ 8; මච්ඡපියනති - පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වදනණමච්ඡරියං ඛමමමච්ඡරියං, යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතතතං වෙවිච්ඡං කදරියං කචුච්ඤාකතා අග්ගතිතතතං මිතතස්ස, ඉදං චුච්චති මච්ඡරියං. h අපි ව බකමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, බාදුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතන මච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාතො; ඉදං චුච්චති⁶ මච්ඡරියං.

1. ජතුස්ස - සිමු. II. මජ්ඣ. සං. 2. මච්ඡරං - මනුජ. 3. ඛාසනා - ස.
4. ලාලපායනා - සිමු. II. මනුජ. 5. ලාලපායිතතං - සිමු. II. මනුජ.
6. ගාතො වුමචි - II. මනුජ. a. පටිච්චමුප්පාදපිභසිත.
b. බුද්ධමච්ඡරියං.

ගතොධා වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; මමන්තාති දො මමන්තා: තණ්හාමමන්තං ව දිට්ඨිමමන්තං ව -පෙ- ඉදං තණ්හාමමන්තං - පෙ - ඉදං දිට්ඨිමමන්තං; මමාසිතං වඤ්ඤං අවේදදසඬානිතො¹පි සොවන්ති. අවජිජ්ජනෙනපි සොවන්ති. අවජිනෙනපි සොවන්ති. මමාසිතං වඤ්ඤං විපරිණමසඬානිතො²පි සොවන්ති. විපරිණමනෙන³පි සොවන්ති. මමාසිතං වඤ්ඤං අවේදදසඬානිතො⁴පි පරිදෙවන්ති. අවජිජ්ජනෙන⁵පි පරිදෙවන්ති. අවජිනෙන⁶පි පරිදෙවන්ති. මමාසිතං වඤ්ඤං විපරිණමසඬානිතො⁷පි පරිදෙවන්ති. විපරිණමනෙන⁸පි පරිදෙවන්ති. මමාසිතං වඤ්ඤං රතඤ්ඤානි ගොපෙනති පරිගණනන්ති. මමාසනති මච්ඡරාසනති.⁹ මමාසිතසමිං වඤ්ඤසමිං සොකං න ජහන්ති. පරිදෙවං න ජහන්ති. මච්ඡරසං න ජහන්ති. ගෙධං න ජහන්ති. තප්පජහන්ති න විනොදෙනති න ඛ්‍යන්ති කාරොන්ති න අනභාවං ගමෙන්නති-සොකපරිදෙවමච්ඡරං න ජහන්ති ගිඤ්ඤා මාමසිතො.

තසමා මුනිසො පටිගහනං හිංසා අවරිංසු බෙමදසසිනොති - 'තසමා' ති තසමා තංකාරණං තංගෙඤ්ඤා තප්පවට්ඨා තංතිදන්තා එතං ආදිතවං සම්පසංඝාතො¹ මමනෙතසුති තසමා; මුනිසොති - මොනං වුවවති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජාතනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨි; තෙන ඤාණෙන සමන්තාගතා මුනිසො මොනප්පත්තා. තිණි මොනෙධ්‍යානි: කායමොනෙධ්‍යානං චිච්ඡොනෙධ්‍යානං මනොමොනෙධ්‍යානං -පෙ- සඬානජාලමතිවට්ඨ සො මුති; පටිගහනොති - දො පටිගහනා: තණ්හාපරිගහනො ව දිට්ඨි-පරිගහනො ව -පෙ- අයං තණ්හාපරිගහනො -පෙ- අයං දිට්ඨිපරිගහනො; මුනිසො තණ්හාපරිගහනං පරිවට්ඨිකා දිට්ඨිපරිගහනං පටිතිසංජිකා වජ්ජිකා පරිවට්ඨිකා පජභිකා විනොදෙකා ඛ්‍යන්ති කරිකා අනභාවං ගමෙකා අවරිංසු විවරිංසු² ඉරිසිංසු වත්තසිංසු පාලසිංසු යපසිංසු යාපසිංසු; බෙමදසසිනොති - බෙමං වුවවති අමතං නිබ්බානං, යො සො සඬානසඬාන-සමථො සබ්බප්‍රතිපටිතිසංගහො තණ්හාකඬායො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං; බෙමදසසිනොති - බෙමදසසිනො තාණදසසිනො ලෙනදසසිනො සරණදසසිනො අභයදසසිනො අවුතදසසිනො අමතදසසිනො නිබ්බානදසසිනොති 'තසමා මුනිසො පටිගහනං හිංසා අවරිංසු බෙමදසසිනො.'

තෙතාන ගගවා:

“සොකපරිදෙවමච්ඡරං
න ජහන්ති ගිඤ්ඤා මමාසිතො,
තසමා මුනිසො පරිගහනං
හිංසා අවරිංසු බෙමදසසිනො”ති.

6 - 7

පතිලිනවරසං හික්ඛුනො
හජමානසං විවිත්තමාසනං,⁵
සාමග්ගියමානු තසෙත්තං⁶
යො අත්තානං⁷ භවතෙ න දසෙත්තො.

1. විපරිණමනෙනපි - මජ්ඣ. සං. 2. මමාසිතනති මච්ඡරසිතනති - සං. 3. සම්පසංඝාතො - සිමු. I. 4. විහරිංසු - මජ්ඣ. 5. විචිත්තමානසං - මහු. 6. තසෙත්තං - මහු. සං. 7. අත්තං - මහු.

පතිලිනවරසං භික්ඛුනොති - පතිලිනවරා වුච්චනා සත්ත සෙඛා; අරහා පතිලිනො. කිං කාරණං පතිලිනවරා වුච්චනා සත්ත සෙඛා? තෙ තතො තතො විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා¹ පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා² සනතිග්ගණනා සනතිවාරෙනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. වක්ඛුආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාරෙනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. සොතආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - ජ්වහාආරෙ විතතං - කායආරෙ විතතං - මනොආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාරෙනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. යථා කුක්ඛුටපතතං වා තභාරදද්දුලං වා අග්ගිමති පක්ඛිතතං පතිලියති පතිකුටති පතිවට්ටති න සමපසාරියති, එවමෙව තෙ තතො තතො විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාරෙනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. වක්ඛුආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - ජ්වහාආරෙ විතතං - කායආරෙ විතතං - මනොආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාරෙනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. තං කාරණං පතිලිනවරා වුච්චනා සත්ත සෙඛා. භික්ඛුනොති - පුපුර්ජනකල්‍යාණකසං³ වා භික්ඛුනො සෙඛසං වා භික්ඛුනොති 'පතිලිනවරසං භික්ඛුනො.'

භජමානසං විවිතනමාසනනති - ආසනං වුච්චති යථා නිසිදනති, මඤ්චො පිඨං භිසි තට්ටිකා වමබ්බණ්ඩා තිණසන්ධාරො පණ්ණසන්ධාරො පලාලසන්ධාරො; තං ආසනං අසප්පායරුපදස්සනෙන රිතතං විවිතතං. පට්ටිතතං, අසප්පායසද්දසවණෙන - අසප්පායගනකිසායනෙන - අසප්පාය රසසායනෙන - අසප්පායපොඨබ්බච්ඡිසනෙන - අසප්පායෙහි පඤ්චති කාම-ගුණෙති රිතතං විවිතතං. පට්ටිතතං, තං විවිතතං ආසනං භජතො සමනජනො සෙවනො නිසෙවනො සංසෙවනො පටිසෙවනොති 'භජමානසං විවිතනමාසනං.'

සාමග්ගියමාහු නසෙසනං සො අනනානං භවතෙ න දස්සෙයති - 'සාමග්ගි'ති⁴ තිස්සො සාමග්ගියො: ගණසාමග්ගි ධම්මසාමග්ගි අනභිතිබ්බතතිසාමග්ගි. තතමා ගණසාමග්ගි? ඛ්‍යු වෙපි භික්ඛු සමඤ්ඤා සමමාදමානා අවිච්ඡේදමානා ගිරොදකිභුතා අඤ්ඤාමඤ්ඤා පියවකුලි සමපසන්නා විහරනති. අයං ගණසාමග්ගි. කතමා ධම්මසාමග්ගි? වහනාරො සතිපට්ඨානා වහනාරො සමමප්පාදානා වහනාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චේද්ධිති පඤ්චලානි සත්ත ඛොජ්ඣාසනා අරියො අට්ඨාසිනො මග්ගො, තෙ එකතො පක්ඛන්දනති පසිදනති සමපතිට්ඨනති විමුච්චනති. න තෙසං ධම්මානං විමාදෙ පටිව්‍යාදෙ අත්ථි. අයං ධම්මසාමග්ගි.

1. පතිකුටෙනා - සා. 2. සනතිරුමෙනා - මජ්ඣ. සා.

3. කල්‍යාණපුපුර්ජනසං - සා. 4. සාමග්ගියොති - සිමු. ii. සාමග්ගියොති - සා.

කතමා අතභිනිබ්බතතිසාමග්ගි? බහු වෙපි භික්ඛු අනුපාදිසෙසාය තිබ්බානබ්බාදායා පරිනිබ්බායනති. න තෙන¹ තිබ්බානබ්බාදායා උභතතතං වා පුණ්ණතතං වා පඤ්ඤායති. අයං අතභිනිබ්බතතිසාමග්ගි.

හමනෙති - තෙරසිකානං තිරයො භවතං තිරව්ජාතයොනිකානං තිරව්ජාතයොනි භවතං; පෙතතිවිසසිකානං පෙතතිවිසයො භවතං; මනුස්සානං මනුස්සලොකො භවතං; දෙව්භානං දෙවලොකො භවතනති 'සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං.'

යො අතනානං හමනෙ නි දස්සයෙති - තස්සෙසා සාමග්ගි එතං ඡන්තං එතං පතිරුපං එතං අනුච්ඡිකං එතං අනුලොමං, යො එවං පටිච්ඡන්තො තිරයෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, තිරව්ජාතයොනියා අතනානං න දස්සෙය්‍ය, පෙතතිවිසයෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, මනුස්සලොකෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, දෙවලොකෙ අතනානං න දස්සෙය්‍යාති. එමමාහු - එවමාහංසු එවං කපේනති එවං තණ්හති එවං දිපයනති එවං වොහරන්ති 'සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං යො අතනානං භවතෙ න දස්සයෙ.'

තෙනාහ භගවා:

“පතිලිඛවරස්ස භික්ඛුනො
හජමානස්ස විටිත්තමාසනං,
සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං
යො අතනානං භවතෙ නි දස්සයෙ”ති.

6 - 8

සබ්බත්ථ මුතී අතිස්සිතො
න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං,
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං.
පණ්ණෙ වාරි යථා නලියති.

සබ්බත්ථ මුතී අතිස්සිතොති - 'සබ්බං' වුවුවත් ආදසායතනානි: වක්ඛුඤ්ඤව රූපා ව, සොතඤ්ඤ සද්දා ව, ඝාතඤ්ඤ ගඤ්ඤා ව, ජීව්හා ව රසා ව, කායො ව ඵොට්ඨබ්බො ව, මනො චි, ඛම්මො ව; මුතීති - මොනං වුවුවත් ඤ්ඤං -පෙ- සඛතජාලමතිවිව සො මුතී; අතිස්සිතොති - ඥො තිස්සයා: තණ්හානිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව -පෙ- අයං තණ්හානිස්සයො -පෙ- අයං දිට්ඨිතිස්සයො; මුතී තණ්හානිස්සයං පහාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිඨිස්සජිව්ඤා වක්ඛුං අතිස්සිතො සොතං අතිස්සිතො ඝාතං අතිස්සිතො ජීව්හං අතිස්සිතො කායං අතිස්සිතො මනං අතිස්සිතො රූපෙ සද්දෙ ගඤ්ඤා රසෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ඛම්මෙ කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං සුඛං විවරං පිණ්ඩපාතං සෙනාසනං කිලාතපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං කාමබාදාදා රූපබාදාදා අරූපබාදාදා කාමහවං රූපහවං අරූපහවං සඤ්ඤාහවං අසඤ්ඤාහවං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවං එකවොකාරහවං වතුචොකාරහවං පඤ්චවොකාරහවං අතීතං අනාගතං පච්චුප්පත්තං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤානං සබ්බෙ ඛම්මෙ අතිස්සිතො අනුලුචිතො අනුපගතො අනුජෙක්ඛාසිතො¹ අනුබ්බුතො නික්ඛන්තො නිස්සවො² විපාමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතො වෙතසා විහරතිති 'සබ්බත්ථ මුතී අතිස්සිතො.'

1. තෙසං - සිමු. I.

2. අනුජෙක්ඛාසිතො - සිමු.

3. නිස්සවො - ස.

න පියං කුබ්බති නොපි අපපිසන්ති - පියාති දො පියා: සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා පියා? ඉධ යස්ස තෙ භොනති අත්ථකාමා තිත්ථකාමා ථාපුකාමා යොගකෙබ්බකාමා, මාතා වා පිතා වා භාතා වා භතිති වා පුත්තො වා හිතා වා භිත්තා වා අමච්චා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා, ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගඤ්ඤා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බා, ඉමෙ සඞ්ඛාරා පියා.

අපපිසාති - දො අපපියා: සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අපපියා? ඉධ යස්ස තෙ භොනති අත්ථකාමා අතිත්ථකාමා අථාපුකාමා අයොගකෙබ්බකාමා ජිවිතා වොරොපෙකුකාමා, ඉමෙ සත්තා අපපියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා අපපියා? අමනාපිකා රූපා අමනාපිකා සද්දා අමනාපිකා ගඤ්ඤා අමනාපිකා රසා අමනාපිකා ථොට්ඨබ්බා, ඉමෙ සඞ්ඛාරා අපපියා.

න පියං කුබ්බති නොපි අපපිසන්ති 'අයං මෙ සත්තො පියො,' ඉමෙ ව මෙ සඞ්ඛාරා මනාපා'ති රාගච්ඡෙදන පියං න කරොති. 'අයං මෙ සත්තො අපපියො, ඉමෙ සඞ්ඛාරා අමනාපා'ති පටිසම්මෙදන අපපියං න කරොති න ජනෙති න සඤ්ඤෙති න තිබ්බත්තෙති නාභිතිබ්බත්තෙති 'න පියං කුබ්බති නොපි අපපියං.'

තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණණ්ණ වාඨි යථා න ලිප්පතිති - 'තස්මි'නති තස්මිං පුග්ගලෙ අරහත්තෙ ඛණ්ණසචෙ, පරිදෙවමාති - ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විපලාපො ලාලසො ලාලසනා¹ ලාලපිතත්තං² මච්ඡිස්සාති පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතත්තං වෙවුච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා³ අභගිතත්තං විතතස්ස, ඉදං චුච්චති මච්ඡරියං. b අපිච, ඛනිමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ඛාකුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාභො චුච්චති මච්ඡරියං.

පණණ්ණ වාඨි යථා න ලිප්පතිති - පණණ්ණ චුච්චති පද්මපත්තං; වාඨි චුච්චති උදකං; යථා වාරි පද්මපත්තෙ න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති, අලිත්තං අසංලිත්තං අනුපලිත්තං, එවමෙවං තස්මිං පුග්ගලෙ අරහත්තෙ ඛණ්ණසචෙ පරිදෙවො ව මච්ඡරියඤ්ච න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො; සො ව පුග්ගලො තෙහි කිලෙසෙහි න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො තික්ඛත්තො තිස්සවො⁴ විපාලිත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකත්තෙ වෙතසා විහරතිති 'තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණණ්ණ වාරි යථා න ලිප්පති.'

1. ලාලසායනා - සිඬු. II. 2. ලාලසාසිතත්තං සිඬු. II. මනුප.
3. කට්ඨකඤ්චුකා - මනුප. 4. තිස්සත්තො - ස.
a. විහරිතො - පටිමම්මසමුපාදවිහරිතං. b. චුඤ්ඤාදි ඤාමිහරිතං.

තෙනාහ හගවා:

“සබ්බස්ම ඔති අතිසිතො
න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං,
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං
පණ්ණෙ වාරි යථා න ලියති”ති.

6 - 9

උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො
පදුමෙ වාරි යථා න ලියති,¹
එවං මුති නොපලියති
යද්දං දිට්ඨසුතං² මුතෙසු වා.

උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරොති - උද්ඛිඤ්ඤ වුවුවත් උදකථෙවො;³ පොක්කරං වුවුවත් පදුමපතනං; යථා උද්ඛිඤ්ඤ පදුමපතෙන න ලියති න පලියති න උපලියති අලිතං අපලිතං⁴ අනුපලිතතනති ‘උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො.’

පදුමෙ වාරි යථා න ලියතිති - පදුමං වුවුවත් පදුමපුප්ථං;⁵ වාරි වුවුවත් උදකං; යථා වාරි පදුමපුප්ථ න ලියති න පලියති න උපලියති අලිතං අපලිතං අනුපලිතතනති ‘පදුමෙ වාරි යථා න ලියති.’

එවං මුති නොපලියති යද්දං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වාහි - ‘එව’නති ඔපමසමපට්ඨාදනං; මුතිති මොක්කං වුවුවත් ඤාණං - පෙ - සබ්බමතිවම ඤාණං මුති; ‘ලොථ’ති දො ලොථා: තණ්හාලොථො ව දිට්ඨිලොථො ව - පෙ - අයං තණ්හාලොථො - පෙ - අයං දිට්ඨිලොථො; මුති තණ්හාලොථං පහාස දිට්ඨිලොථං පටිතිස්සජ්ඣා දිට්ඨි න ලියති, සුතෙ න ලියති, මුතෙ න ලියති, විඤ්ඤානෙ න ලියති න පලියති න උපලියති. අලිතො, අපලිතො, අනුපලිතො නික්කන්තො නිස්සවො විසමුතො, විසඤ්ඤාතො, විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරතිති ‘එවං මුති නොපලියති යද්දං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා.’

තෙනාහ හගවා:

“උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො
පදුමෙ වාරි යථා න ලියති,
එවං මුති නොපලියති
යද්දං දිට්ඨසුතං⁶ මුතෙසු වා”ති.

6 - 10

බොතො න හි තෙන මඤ්ඤත්
යද්දං දිට්ඨසුතං⁶ මුතෙසු වා,
නාඤ්ඤාන විසුද්ධිමිච්ඡති
න හි ඤා රජ්ජති නො විරජ්ජති.

1. ලිඛති - මු. II. සා.

2. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II.

3. උදකථෙවො - පු. 4. අසංලිතං - සිමු. II.

5. පදුමපතනං - සිමු. I. 6. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II.

ධොතො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං¹ මුතෙසු වාති - 'ධොතො' ති ධොතො වුච්චති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානතා - පෙ - අනුමානො ධම්මවිචිතො සම්මාදිට්ඨි. ² කිං කාරණං ධොතො වුච්චති පඤ්ඤා? තාස පඤ්ඤාය කායදුච්චිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සකොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; චිත්තදුච්චිතං - මනොදුච්චිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සකොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; රුගො ධුතො ච ධොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච, දෙසො - මොතො - කොතො - උපතොමො - මනෙතො - පලොසො - ඉසො - මච්ඡරියං - මායා - සායොසං - ඵලො - සාරමො - මාතො - අතිමාතො - මදො - පමාදො - සබ්බෙ කිලෙසා - සබ්බෙ දුච්චිතා - සබ්බෙ දරථා - සබ්බෙ පරිලාභා - සබ්බෙ සන්තාපා - සබ්බාකුසලාතිසංඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සකොතා ච නිද්ධොතා ච; තංකාරණං ධොතො වුච්චති පඤ්ඤා. අථවා සම්මාදිට්ඨියා ඡිව්ජාදිට්ඨි ධුතා ච ධොතා ච සකොතා ච නිද්ධොතා ච; සම්මාසංඛිතපපාන මච්ජාසංඛිතපපා ධුතො ච ධොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච; සම්මාචාරාය ඡිව්ජාචාරා ධුතා ච ධොතා ච - සම්මාකම්මනෙත්ත මච්ජාකම්මනෙත්තා ධුතො ච ධොතො ච - සම්මාආජිවෙත්ත මච්ජාආජිවො ධුතො ච ධොතො ච - සම්මාචාරායමෙත්ත මච්ජාචාරායමො ධුතො ච ධොතො ච - සම්මාසතිසා මච්ජාසති ධුතා ච ධොතො ච - සම්මාසමාධිතා මච්ජාසමාධි ධුතො ච ධොතො ච - සම්මාඤ්ඤාණෙත්ත මච්ජාඤ්ඤාණං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච - සම්මාචිත්තෙත්තා මච්ජාචිත්තෙත්තා ධුතා ච ධොතා ච සකොතා ච. අථවා අරියෙත්ත අට්ඨභිතිකෙත්ත මග්ගෙත්ත සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාතිසංඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සකොතා ච නිද්ධොතා ච. අරහා ඉමෙහි ධොතෙහි ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපරතො සමුපරතො සමන්තාගතො. තස්මා අරහා ධොතො. සො ධුතරුගො ධුතපාපො ධුතකිලෙසො ධුත - පරිලාභොති - ධොතො.

ධොතො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං¹ මුතෙසු වාති - ධොතො දිට්ඨං න මඤ්ඤති. දිට්ඨසමිං න මඤ්ඤති. දිට්ඨතො න මඤ්ඤති. දිට්ඨං මෙති න මඤ්ඤති. සුතං න මඤ්ඤති. සුතසමිං න මඤ්ඤති. සුතතො න මඤ්ඤති. සුතං මෙති න මඤ්ඤති. මුතං න මඤ්ඤති. මුතසමිං න මඤ්ඤති. මුතතො න මඤ්ඤති. මුතං මෙති න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානං න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානසමිං න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානතො න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානං මෙති න මඤ්ඤති. වුත්තමපි තෙන භගවතා:

1. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II. 2. අසමිත්ති - සිමු. II.

² ධම්මසංඛිතො - විතතුපාදකොති

“අසමිති¹ භික්ඛවෙ මඤ්ඤිතමේතං. අසමිගමසමිති¹ මඤ්ඤිතමේතං. හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. න හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. රූපි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. අරූපි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. සඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. අසඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. මඤ්ඤිතං හි භික්ඛවෙ, රොගො, මඤ්ඤිතං ගණේඛා, මඤ්ඤිතං සලලං, මඤ්ඤිතං උපද්දවො, තසමාතිහ භික්ඛවෙ අමඤ්ඤාමානෙන වෙතසා විහරිස්සාමාති එවං හි වො භික්ඛවෙ සික්ඛි-තබ්බ”නති² ‘බොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨිසුතං මුතෙසු වා.’

නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති - බොනො අඤ්ඤන අසුද්ධිමිගෙහන මිච්ඡාපට්ටදාය අභියසාණිකපථෙන අඤ්ඤනු සතිපට්ඨානෙන හි අඤ්ඤනු සමමපාධානෙන හි අඤ්ඤනු ඉද්ධිපාදෙන හි අඤ්ඤනු ඉන්ද්‍රියෙන හි අඤ්ඤනු බලෙන හි අඤ්ඤනු බොජ්ඣංගෙන හි අඤ්ඤනු අරියා අට්ඨවිතිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං න ඉච්ඡති න සාදියති න පතෙති න පිහෙති නාතිපපාතිති ‘නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති.’

න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති - ‘සබ්බො බාලපුට්ඨජ්ජනා රජ්ජති. පුට්ඨජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්ත සෙබ්බා විරජ්ජනති. අරහා නෙව රජ්ජති නො විරජ්ජති. විරතොතා සො ඛයා රුගස්ස විතරුගත්තා ඛයා දෙසස්ස විතදෙසත්තා ඛයා මොහස්ස විතමොහත්තා සො වුත්ථව්‍යසො විණ්ණවරණො - රො - ජාතිජරාමරණසංසාරො නති තස්ස පුතබ්බවොති ‘න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති.’

තෙනාහ හතවා:

“බොනො න හි තෙන මඤ්ඤති
යදිදං දිට්ඨිසුතං මුතෙසු වා,
නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති
න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති”ති.

ජග්ගුත්තනිද්දසො ඡවෙඨා.

7

තිස්සමේඛෙතයසසුත්තනිද්දසො

අට තිස්සමේඛෙතයසසුත්තනිද්දසො වුවන්:²

7 - 1

මෙට්ඨනමිනුසුත්තස්ස (ඉවායසමා තිස්සො මේඛෙතයො)
විසාතං චූභි මාරික,
සුභිංත තව සාසනං
විවෙකෙ සික්ඛිස්සාම සෙ.

1. අසමිතති - මු II 2. සුත්තං මක්ඛති - සිමු II.

2. සලාගතනසුත්ත - අසම්මිසවග්ග.

මෙළුනමනුසුත්තයානි - මෙළුනබමො නාම: යො සො අසඬිමො ගාමිබමො වසලබමො දුටුළො ඔදකනකො රහස්සො ආයංආයං සමාපත්ති; 2 කිංකාරණො වුවති මෙළුනබමො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුත්තානං පරිසුට්ඨිතානං පරියාදින්නවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං බමොති, තංකාරණො වුවති මෙළුනබමො. යථා උභො කලහකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො හණ්ඨකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො හස්සකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො විවාදකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො අභිකරණකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො වාදිනො 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, උභො සල්ලාපකා 'මෙළුනකා'ති වුවන්ති, එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුත්තානං පරිසුට්ඨිතානං පරියාදින්නවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං බමොති, තංකාරණො වුවති මෙළුනබමො; මෙළුනමනුසුත්තයානි - මෙළුනබමො යුත්තස්ස පසුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස නවවරිත්තස්ස තබ්බසුලස්ස තඤ්ජුකස්ස තනතිත්තස්ස තපොණස්ස තපබ්බාරස්ස තද්ධිමුත්තස්ස තද්ධිපතෙත්තයානි 'මෙළුනමනුසුත්තයානි.'

ඉච්චායසමා නිසෙසා මෙත්තෙත්තයානි - 'ඉච්චා'ති පදසඬි පදසංසඤ්ඤා පදපාරිසුරි අකඛරසමවායො බ්‍යඤ්ඤාසිලිඬ්ඨිතා පඤ්ඤාබ්බතා නාමෙතං ඉච්චාති; ආයසමානි - පියවචනං ගරුවචනං සගාරවචනං සප්පත්තියවචනමෙතං ආයසමාති; නිසෙසානි - තස්ස ථෙරස්ස නාමං සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොහාරො නාමං නාමකත්තං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ඤානං අභිලාපො; මෙත්තෙත්තයානි - තස්ස ථෙරස්ස ගොතනං සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොහාරොති 'ඉච්චායසමා නිසෙසා මෙත්තෙත්තයානි.'

විසාතං මුඛි මාචිසානි - 'විසාත'නති විසාතං උපසාතං පිලනං කට්ටනං උපද්දවං උපස්සග්ගා; මුඛි - ආවිත්ති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පඬිපෙති විවර විහජ උත්තානිකණ්ඨි පකාසෙති; මාචිසානි - 'පියවචනං ගරුවචනං සගාරවචනං සප්පත්තියවචනමෙතං මාරිසානි 'විසාතං මුඛි මාරිසානි.'

සුඛානි තඬි සාසනිනි - 'තුස්සං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං.¹ සුඛා සුඤ්ඤා උග්ගහෙත්වා උපබාරිත්වා උපලක්ඛිත්වාති 'සුඛානි තඬි සාසනං.'

1. අනුසඬි - ස.
2. විතසම්භාවිතං - පඬිපාරාජිකං. (තථ "දුටුළො" ඔදකනකා රහස්ස"නති තප්පංකල්පිතවිසෙස දිස්සති).

විවෙකො සිහිනියාම සෙති - 'විවෙකො'ති තයො විවෙකා: කාය-
විවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකො.

කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විචිතං සෙනාසනං හජති:
අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං චනපථං
අබ්බොකාසං පලාලපුඤ්ජං. කායෙන විචිතො විහරති. සො එකො
ගච්ඡති. එකො තිට්ඨති. එකො නීපිදති. එකො සෙය්‍යං කපෙපති. එකො
ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති. එකො පටික්කමති. එකො රහො නිපිදති. එකො
වහිකමං අභිට්ඨාති. එකො චිරති විහරති ඉරියති චත්තති පාළුති යපෙති
යාපෙති. අයං කායවිවෙකො.

කතමො චිත්තවිවෙකො? පඨමං ඤානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි
චිත්තං විචිතං හොති. දුතියං ඤානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි
චිත්තං විචිතං හොති. තතියං ඤානං සමාපන්නස්ස පිතියා චිත්තං
විචිතං හොති. චතුථං ඤානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං විචිතං
හොති. ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිසසඤ්ඤාය
නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං විචිතං හොති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස
ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විචිතං හොති. ආකිඤ්ඤායතනං
සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විචිතං හොති.
තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං
විචිතං හොති. සොවාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිල්පාය සිලබ්බන-
පරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිල්පානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි
චිත්තං විචිතං හොති. සකදගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා
පටිසසඤ්ඤාජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා තදෙකථෙයිති
ච කිලෙසෙහි චිත්තං විචිතං හොති. අනාගාමිස්ස අනුසහගතා
කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි චිත්තං
විචිතං හොති. අරහතො රූපරාගා අරුපරාගා මානා උඤ්චවා අපිඤ්ඤා
මානානුසයා භවරාගානුසයා අපිඤ්ඤානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි
බග්ගිඤ්ඤා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විචිතං හොති. අයං චිත්තවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? උපධි චූළචනති කිලෙසා ච බකා ච
අභිෂඬ්ඨාරා ච. උපධිවිවෙකො චූළචන අමතං නිබ්බාතං, යො සො
සබ්බසංඝාරායමපථා සබ්බුපධිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකඛයො විරාගො
නිරෝධො නිබ්බාතං. අයං උපධිවිවෙකො.

කායවිවෙකො ච වචකට්ඨකායානං¹ නෙක්ඛමමාහිරතානං. චිත්ත-
විවෙකො ච පරිසුද්ධිචිත්තානං පරමමොද්දානසත්තානං. උපධිවිවෙකො ච
තිරුපඨිනා සුඤ්ඤානං විසංඝාරගතානං.

විවෙකො සිහිනියාම සෙති - සො ථෙරො පකනියා සිහිනිතසිතෙති.
අපිච්ච, බම්මදෙසනං උපාදාය බම්මදෙසනං යාවනො² එවමොහ: 'විවෙකො
සිහිනියාම සෙ'ති. තෙනාහ තිස්සො මේතෙතයො:

“මෙජ්ඣනිමුත්තතස්ස (ඉච්චායසමා තිස්සො මේතෙතයො)
විඤ්ඤානං බුද්ධි මාරිස,
සුඤ්ඤානං තව සාදනං
විවෙකො සිහිනියාම සෙ”.ති

1. විවෙකට්ඨකායානං - සිමු. II. චූළචකායානං - PTS.
2. යාවනො - මජ්ඣ.

7 - 2

මෙළුන මනුසුත්තස්ස (මේතෙතනසාති හගවා)

මුසුතෙ වාපි¹ සාසනං,

මිච්ඡා ච පටිපජ්ඣති

එතං තස්මිං අතාරියං.

මෙළුනමනුසුත්තස්සාති - මෙළුනබමො නාම: යො සො අසංගිමො ගාමබමො, වසලබමො, දුට්ඨලො ඔදකනතිකො රහස්සො අඛංඛංස-සමාපතති,^a කිං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරිශාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සදිසානං බමොති, තං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො, යථා උභො කලහකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො හණ්ඩකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො හස්සකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො විවාදකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො අභිකරණකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො වාදිකො 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො සල්ලාපකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරිශාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සදිසානං බමොති, තං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො. මෙළුනමනුසුත්තස්සාති මෙළුනබමො සුභතස්ස පසුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස තච්චරිතස්ස² තබ්බසුලස්ස තඤ්ඤාසස්ස නන්තිත්තස්ස තප්පාණස්ස තප්පබ්බාරස්ස තද්ධිමුත්තස්ස තද්ධිපතෙතසස්සාති 'මෙළුනමනුසුත්තස්ස'.

මේතෙතනසාති - හගවා තං ථෙරං ගොතෙත්තනි ආලපති; හගවාති ගාරවාසිවචනං; අපිච්ඡා, හගාරාසොති හගවා; හගගද්දෙසොති හගවා; හගගමො-හොති හගවා; හගගමානොති හගවා; හගගද්ධිති හගවා; හගගකණ්ටකොති හගවා; හගගකිලෙසොති හගවා; හජ් චිහජ් පච්චිහජ් බමමරත්තනති හගවා හවානං අත්තකරොති හගවා; හාවිත්තාසයා හාවිත්තියො හාවිත්තියො හාවිත්තියො හගවා; හජ් වා හගවා අරඤ්ඤා චනපත්තාති පත්තාති සෙතාසතාති අපසංයුති අපනිග්ගොසාති චිත්තවාතාති මනුසුරා-ගතසසකාති පටිසල්ලානසාරුපාතිති හගවා; හාගි වා හගවා විචර-පිණ්ඩපාතසකාසිනගිලානපච්චයගෙසජ්ජරිකකාරානති හගවා; හාගි වා හගවා අත්ථරසස්ස බමමරසස්ස විමුත්තරසස්ස අභිසිලස්ස අභිවිත්තස්ස අභිපඤ්ඤාති හගවා.

1, මුසුතෙ වාපි - සු අ. මුසුතෙ වාපි - ස.
a. විතසම්භාවිතං - පඨමපාරිඤ්ඤා.

2. තංචරිතස්ස - ස.

භාගී වා භගවා වතුන්තං කුණානං වතුන්තං අසමඤ්ඤානං වතුන්තං අරුපසමාපන්නිනන්ති හගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභාසනානං නවන්තං අනුපුබ්බවිහාරසමාපන්නිනන්ති භගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤානාට්ඨානං දසන්තං කඤ්ඤානං සමාපන්නිනං, අනාපානසතිසමාධිස්ස අසුභසමාපන්නියාති හගවා, භාගී වා භගවා වතුන්තං සතිපට්ඨානානං වතුන්තං සමමපාධානානං වතුන්තං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චනානං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චනානං බලානං සත්තනානං බොජ්ඣංගිකානං අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්සාති හගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං තපාගතබලානං වතුන්තං වෙසාරජ්ජානං වතුන්තං පටිසම්භිදානං ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධිමත්තානන්ති හගවා; භගවාති තෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමචෙවෙති කතං, න ඤාතිසාලොතිතෙති කතං, න සමණ-බ්‍රාහ්මණෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනාතිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤානති යදිදං භගවාති ‘මෙත්තෙය්‍යාති හගවා.’

මුග්ගතෙ] වාපි¹ සාසනන්ති - දව්වි කාරණෙති සාසනං මුග්ගතී: පරියත්තිසාසනමපි මුග්ගතී. පටිපත්තිසාසනමපි මුග්ගතී. කතමං තං පරියත්තිසාසනං? යත්තස්ස පරියාපුතං? සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්බුතබ්බමිං වෙදලං, ඉදං පරියත්තිසාසනං. තමපි මුග්ගතී සමමුග්ගතී පමුග්ගතී සමපමුග්ගතී පරිබාහිරො හොතිති- ‘එවමපි මුග්ගතෙ වාපි සාසනං’ කතමං පටිපත්තිසාසනං? සමමාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අවච්ඡිකාපටිපදා අනුච්ඡිකාපටිපදා බ්බමානුබ්බමපටිපදා සිලෙසු පරිපුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා භොජන මත්තඤ්ඤාතා ජාගරියානු-යොගො සතිසමපඤ්ඤානං වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො සමමපාධා-නා වත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියාති පඤ්ච බලාති සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකා මග්ගො, ඉදං පටිපත්තිසාසනං. තමපි මුග්ගතී සමමුග්ගතී පමුග්ගතී සමපමුග්ගතී පරිබාහිරො හොතිති එවමපි ‘මුග්ගතෙ වාපි සාසනං.’

මිච්ඡා ව පටිපජ්ජන්ති - ‘පාණමපි හන්ති, අදින්නමපි ආදියති, සක්ඛිමපි ඡිඤ්ඤති, තිලොපමපි හරති, එකාගාරිකමපි කරොති, පරිපජ්ජාපි තිට්ඨති, පරදුරමපි ගච්ඡති, මුසාපි හණතිති ‘මිච්ඡා ව පටිපජ්ජති.’

එතං තස්මිං අනාඨියන්ති - එතං තස්මිං පුග්ගාල අනරියබ්බමො බාලබ්බමො මුලුභබ්බමො අඤ්ඤාණබ්බමො අමරාවිකෙඛපබ්බමො යදිදං මිච්ඡා-පටිපදාති ‘එතං තස්මිං අනාඨියං.’

තෙනාහ හගවා:

“මෙපුත්තමනුසුත්තස්ස (මෙත්තෙය්‍යාති හගවා)
මුග්ගතෙ වාපි සාසනං,
මිච්ඡා ව පටිපජ්ජති
එතං තස්මිං අනාඨියං”න්ති.

1. මුග්ගතෙ වාගි - ස.
2. පරියාපුතං - සිමු. II. පරියාපුතං - මනුර. පරියාපුතං - පු.

7 - 8

එකො පුබ්බ වරිනින
මෙට්ඨනං යො නිසෙවති,
යානං භන්තංව තං ලොකෙ
භිතමාහු පුට්ඨජනං.

එකො, පුබ්බ වරිනිනානි - ද්විති කාරණෙහි එකො පුබ්බ වරිනින: පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන වා ගණං වවසංගතථෙත්ත¹ වා, කථං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො පුබ්බ වරිනින? සබ්බං සරාචාසප්පිබ්බොධං ජිජ්ඣො, පුත්තදුරප්පිබ්බොධං ජිජ්ඣො, සද්ධිප්පිබ්බොධං ජිජ්ඣො, මිත්තාමච්ච-ප්පිබ්බොධං ජිජ්ඣො, සන්තිප්පිබ්බොධං ජිජ්ඣො, කෙසෙසසුං භික්ඛාචාරො කාසායානි වන්තානි අවජාදො, අගාරසමා අනගාරිකං පබ්බජ්ඣො අකිඤ්චනභාවං උපගන්ඤො එකො වරති මිහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො පුබ්බ වරිනින; කථං ගණං වවසංගතථෙත්ත¹ එකො පුබ්බ වරිනින? යො එවං පබ්බජ්ඣො සමානො එකො අරඤ්ඤො වන්තානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අපාසද්ධානි අපානිගෙහාසානි විජනවාතානි මුත්තසාරාගසෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුපානි, යො එකො ගච්ඡති, එකො නිව්ඤ්ඤාති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කපෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, එකො පටිකකමති, එකො රහො නිසීදති, එකො වසිකමං අධිව්ඤ්ඤාති, එකො වරති මිහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං ගණං වවසංගතථෙත්ත¹ 'එකො පුබ්බ වරිනින'.

මෙට්ඨනං යො නිසෙවති - මෙට්ඨනමිත්තො නාම: යො යො අසඤ්ඤාමො -පෙ- අභිසංඝායාසමාපත්ති, -පෙ- තං කාරණං වුවන් මෙට්ඨනමිත්තො; මෙට්ඨනං යො නිසෙවති යො අපරෙත සමසෙත වුඤ්ඤාමං ධම්මං සංඝං සිකම් පච්චක්ඛාය භික්ඛායාචාරානිත්ති මෙට්ඨනං ධම්මං හෙවති නිසෙවති සංසෙවති පටිසෙවති 'මෙට්ඨනං යො නිසෙවති.'

යානං භන්තංව තං ලොකෙති - 'යාන'නති භන්තියානං අසංසානං ගොයානං අරියානං මෙඤ්ඤායානං ඔට්ඨායානං බරයානං, භන්තං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං උපපං ගණනාති, විසමං බාහුමපි පාසාණමපි අභිරුහති, යානමපි අපරොහකමපි: හඤ්ඤාති: පපානෙපි පපති, යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං උපපං ගණනාති, එවමෙවං යො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො උපපං ගණනාති මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණනාති - පෙ- මිච්ඡාසමායාමං ගණනාති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං විසමං බාහුමපි පාසාණමපි අභිරුහති, එවමෙවං යො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො විසමං කායකමමං අභිරුහති. විසමං චිට්ඨකමමං - විසමං මනොකමමං අභිරුහති, විසමං පාණාත්පාතං අභිරුහති. විසමං අදින්නාදානං අභිරුහති. විසමං කාමෙසු මිච්ඡාමාරං අභිරුහති. විසමං මුසාවාදං අභිරුහති, විසමං පිසුනවාමං අභිරුහති, විසමං ඵරුසවාමං අභිරුහති. විසමං සමපාලාපං අභිරුහති. විසමං අභිජ්ඣං අභිරුහති විසමං ව්‍යාපාදං අභිරුහති. විසමං මිච්ඡාදිට්ඨිං අභිරුහති. විසමෙ සංඛ්‍යාචාරෙ අභිරුහති. විසමෙ පඤ්ඤා කාමභුණ්ණෙ අභිරුහති. විසමෙ පඤ්ඤා නිවාරණෙ අභිරුහති.

1. ගණවවසංගතථෙත්ත - ස. 2. අපරොහකං - සිමු. I. 3. විහඤ්ඤාති - සිමු. II.

යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං යානංචි
ආරොහකම්පි භඤ්ඤි, එවමෙවං සො විබ්බන්තකො භන්තයානපටිභාගො
තිරයෙ අත්තානං භඤ්ඤි, තිරවජ්ඣාතයොතිතං අත්තානං භඤ්ඤි,
පෙතතිවිසයෙ අත්තානං භඤ්ඤි, මනුස්සලොකෙ අත්තානං භඤ්ඤි,
දෙවලොකෙ අත්තානං භඤ්ඤි. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං
අවිනිතං පපාතෙ පපතති, එවමෙවං සො විබ්බන්තකො භන්තයානපටිභාගො
ජාතිපපාතම්පි පපතති, ජරාපපාතම්පි පපතති, ව්‍යාධිපපාතම්පි පපතති,
මරණපපාතම්පි පපතති. සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනිස්සුපායාසපපාතම්පි
පපතති. ලොකෙති - අපායලොකෙ -පෙ- මනුස්සලොකෙති 'යානං
භන්තංච තං ලොකං.'

හීනමාත්‍ර පුට්ඨජනනි - 'පුට්ඨජනා'ති කෙතවෙස්සිත පුට්ඨජනා? පුට්ඨ
කිලෙසෙ ජනෙතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ අවිභවසකකායදිට්ඨිකාති පුට්ඨජනා.
පුට්ඨ සන්ධාරාතං මුට්ඨලොකකාති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ සබ්බගතීති අවුට්ඨිතාති
පුට්ඨජනා, පුට්ඨ තානාභිසංඛාරෙ අභිසංඛාරොනතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ
තානාභිසංඛි වුය්‍යනතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨතානාසන්තාපෙති සන්තප්පනතීති¹
පුට්ඨජනා. පුට්ඨ තානාපරිලාභෙති පරිබ්බන්තතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ පඤ්චස
කාමභුණ්ණපු රතතා ගිඤ්ඤා ගටිතා මුච්ඡිතා අජේඤ්ඤාපන්නා² ලභ්‍යා ලභ්‍යිතා
පමුට්ඨිඤ්ඤාති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ පඤ්චති නිවරණෙති ආවුතා නිවුතා ඔවුතා
පිහිතා පටිවජ්ජනා පටිකුජ්ජනාති පුට්ඨජනා. හීනමාත්‍ර පුට්ඨජනනි-
පුට්ඨජනං හිතං නිතිතං ඔමකං ලාමකං ජත්තකං³ පරිත්තනති එවමානංසු,
එවං කපෙන්නි, එවං භණ්ණති, එවං දීපයනති, එවං චොතරනතීති 'හීනමාත්‍ර
පුට්ඨජනං.'

තෙතාන භගවා:

“එකො පුබ්බෙ වරිකාත
මේජ්ඣං යො තිසෙවති,
යානං භන්තංච තං ලොකෙ
හීනමාත්‍ර පුට්ඨජන”නති.

7 - 4

යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ
භායතෙ වාපි තස්ස සා,
එතම්පි⁴ දිස්වා සිකෙඛඵ
මේජ්ඣං විප්පභාතවෙ.

යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ භායතෙ වාපි තස්ස සාති - කතමො
යසො? ඉන්ධකවෙවා පුබ්බෙ සමණභාවෙ සක්කතො හොති ගරුකතො
මානිතො පුජිතො අපමිතො ලාභී විවරපිණ්ඩිපාතසංඛාසකතිලානපට්ඨය-
හෙසජ්ජපරිකාරානං. අයං යසො.

1. සන්තප්පනතීති - සිමු. II. 2. අජේඤ්ඤාපන්නා - මජ්ඣ. 3. ජතුක්කං - සිමු. II.
4. එවම්පි - සිමු. II. එතං - මසුර.

කතමා කී නහි. ? ඉධෙකච්චො පුබ්බෙ සමණහාවෙ කිත්තිවණණහතො¹ හොති: පණ්ණිතො විසතො මෙධාථි බ්බුසුසුතො විතතකපි සලාණං-පටිතානො, සුත්තනනිකොති වා, විතයධරොති වා, ධම්මකපිකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා, පිණ්ඩානිකොති වා, පංසුකුලිකොති වා, තෙව්වරිකොති වා, සපදනවාරිකොති වා බලපවර්ණහත්තිකොති වා, තෙසජ්ජිකොති වා, යථාසන්ධිකොති වා, පඨමස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, දුතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, තතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, චතුස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා-යතනසමාපත්තියා ලාභීති වා අයං කිත්තිති 'ගසො කිත්ති ව යා පුබ්බො.'

භාගතො වාපි තස්ස සාති - තස්ස අපරොත සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සඛ්ඤං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භිතායාවතතස්ස සො ව යසො සා ව කිත්ති සායති පරිභායති පරිබංසති පරිපතති² අන්තරධායති විසංලුජ්ජතිති 'ගසො කිත්ති ව යා පුබ්බො භාගතො වාපි තස්ස සා.'

එතමිදි දිස්වා සිනෙකඨ මෙළුනා විසංභාතමෙති - 'එත'නති පුබ්බෙ සමණහාවෙ ගසො කිත්ති ව, අපරහාගෙ බුද්ධං ධම්මං සඛ්ඤං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භිතායාවතතස්ස අගසො ව අකිත්ති ව, එතං සමපතති-විපතති;³ දිස්වාති පසසිචා, භූලසිචා, තීරසිචා, විසාවසිචා, විභූතං කචාති - එතපි දිස්වා. සිනෙකඨාති තිස්සො සික්ඛා: අභිසීලසික්ඛා අභිවිතතසික්ඛා අභිපඤ්ඤසික්ඛා. කතමා අභිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරගොචරසමපන්නො අණ්ණමත්තෙසු වජේසු හයදස්සාවි සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, බුදුකො සීලක්ඛකො මහනො සීලක්ඛකො සීලං පතිට්ඨා ආදි වරණං සංගමො සංවරො මොක්ඛං පමොක්ඛං⁴ කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. අයං අභිසීලසික්ඛා. කතමා අභිවිතතසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චිව කාමෙගි විවිච්චි අකුසලෙගි ධම්මෙගි සවිතක්ඛං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පඨමං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති -පෙ- දුතියං කුතං - තතියං කුතං - චතුස්සං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති අයං අභිවිතතසික්ඛා. කතමා අභිපඤ්ඤසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථාමිතියා පඤ්ඤාය සම්මතාගතො හොති අරියාය නිබ්බානිකාය සමමා දුක්ඛක්ඛයාමිතියා, සො 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛනිරෝධාමිති පටිපදා'ති යථාභූතං පජානාති. 'ඉමෙ ආසවා'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසවසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසව-නිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසවනිරෝධාමිති පටිපදා'ති යථාභූතං පජානාති. අයං අභිපඤ්ඤසික්ඛා.

1. කිත්තිවණණහතො - සිමු. II.
 2. පරිපතති - ස.
 3. සමපතති. විපතති. - සිමු. II.
 4. මුඛං පමුඛං - සිමු. II. මුහුට.

මෙපුත්තබ්බමො නාම: සො සො අසඬුමො -පෙ- ආයංආයසමාපතති. -පෙ- තං කාරණං වුවන් මෙපුත්තබ්බමො, එතමපි දිස්වා සිකෙකථ මෙපුත්තං විප්පහාතවෙති - මෙපුත්තබ්බමො පහානාය වූපසමාය පටිතිස්සග්ගාය පටිපාස්සඤ්ඤා අබ්බිලම්පි සිකෙකය, අබ්බිතනම්පි සිකෙකය, අබ්බිකුල්ලම්පි සිකෙකය, ඉමා තිස්සො සිකඛාසො ආවජ්ජනො සිකෙකය, ජාතනො සිකෙකය, පස්සනො සිකෙකය, පච්චවෙකකනො සිකෙකය, විතතං අබ්බිකුල්ලනො සිකෙකය, සඤ්ඤා අබ්බිකුල්ලනො සිකෙකය, විරියං පග්ගහනො සිකෙකය සතිං උපට්ඨපෙනො සිකෙකය විතත සමාදහනො සිකෙකය, පඤ්ඤා පජානනො සිකෙකය, අභිකුල්ලායං අභිජානනො සිකෙකය, පරිකුල්ලායං පරිජානනො සිකෙකය, පහාතඛං පජ්ජනො සිකෙකය, භාවෙතඛං භාවෙනො සිකෙකය, සච්ඡිකාතඛං සච්ඡිකරොනො සිකෙකය ආවජ්ජනං සමාදායං සමාදාය වත්තොයාති 'එතමපි දිස්වා සිකෙකථ මෙපුත්තං විප්පහාතවෙති.'

තෙනාහ භගවා:

“යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ
භාගතෙ වාපි තස්ස සා,
එතමපි දිස්වා සිකෙකථ
මෙපුත්තං විප්පහාතවෙති”ති.

7 - 5

සඛකප්පෙති පරෙතො සො¹
කපණො විය ක්කායති,
සුචා පරෙසං තිග්ගසංසං
මබ්බා භොති තථාපිබො.

සඛකප්පෙති පරෙතො සො කපණො විය ක්කායති - කාමසඛකප්පෙන බ්‍යාපාදසඛකප්පෙන විහිංසාසඛකප්පෙන දිට්ඨිසඛකප්පෙන පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො පිහිතො; කපණො විය මනෙදු විය මොමුහො විය ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති; යථා උද්දික්කො රුක්කසාධායං මුහිකං මගගමානො ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා කොඤ්ච නිද්දිතෙ මචේ මගගමානො ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා බ්ලාශො² සකිසමුලසංකපිතෙ මුහිකං මගගමානො ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා ගද්දහො වහව්ජනො සකිසමුලසඛකපිතෙ ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, එවමෙවං සො විබ්බන්තකො කාමසඛකප්පෙන බ්‍යාපාදසඛකප්පෙන විහිංසාසඛකප්පෙන දිට්ඨිසඛකප්පෙන පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො පිහිතො කපණො විය මනෙදු විය මොමුහො විය ක්කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති 'සඛකප්පෙති පරෙතො සො කපණො විය ක්කායති'.

1. විතසමහාමිහික - පඨමපාඨස්ස.

1. සො - සු.

2. ව්ලාශ - ස.

සුඛා පරෙසං නිපග්ගාසං මඛකු හොති තථාපිථොති - ‘පරෙස’නති උපජ්ඣායා වා ආවර්ගා වා සමානුපජ්ඣායකා වා සමානාවර්ගකා වා මිත්තා වා සන්ද්ධිං වා සමානතා වා සභායා වා වොදෙතති: “තස්ස භෙ ආවුසො අලාභා, තස්ස භෙ දුලලංගං, යං නිං ඵවරුපං උලාරං සත්තාරං ලභිනාං ඵවං සවාක්ඛාතෙ ඛම්මිනියෙ පබ්බජිනා ඵවරුපං අරියධනං ලභිනාපි තස්ස මෙජ්ඣනධම්මස්ස කාරණා බුද්ධං ඛම්මං සංඝං සික්ඛං පච්චික්ඛාය හිතායාචතෙතායි. සද්ධාපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. නිරිපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. ඔත්තප්පමිපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. චිරියමිපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. සතිපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. පඤ්ඤාපි නාම භෙ නාහොයි කුසලෙසු ඛම්මෙසු”ති. තෙසං චචතං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨං, සුඛා - සුඤ්ඤා උග්ගහෙතා උපමාරෙතා උපලක්ඛයිනා; මඛකු හොති - පිට්‍රිතො සට්ඨිතො¹ බ්‍යාධිතො දොම- නසිතො හොති. තථාපිථොති - තථාපිථො තාදිසො තස්සණ්ඩිතො තප්පකාරු තප්පවිභාගො යො සො විබ්භන්තකොති - ‘සුඤ්ඤා පරෙසං තියෙසාසං මඛකු හොති තථාපිථො’.

තෙනාන නගවා:

“සඛකප්පති පරෙතො සො
කපණො විස ඝායති,
සුඛා පරෙසං තියෙසාසං
මඛකු හොති තථාපිථො”ති.

7 - 6

අථ සන්ධානි කුරුතෙ
පරවාදෙහි වොදිතො,
ඵස ඛවස්ස මහානගතො
මොසවජ්ජං පගාහති.

අථ සන්ධානි කුරුතෙ පරවාදෙහි වොදිතොති - ‘අථ’ති පදසන්ධි පදසංසන්තො පදපාරිසුරි අකකරසම්මානො බ්‍යඤ්ඤාසිලිථිතා පදනුසුඛතා නාමෙතා අථාති; සන්ධානිති - නිශ්චි සන්ධානි: කායසන්ධං ච්චිසන්ධං මනොසන්ධං. නිවිධං කායදුච්චිතං කායසන්ධං, චතුර්විධං ච්චිසන්ධං, නිවිධං මනොදුච්චිතං මනොසන්ධං.

පරවාදෙහි වොදිතොති - උපජ්ඣායෙහි වා ආවර්ගෙහි වා සමානු- පජ්ඣායකෙහි² වා සමානාවර්ගකෙහි වා ඥානෙහි වා සන්ද්ධිථෙහි වා සමානතෙහි වා සභායෙහි වා වොදිතො සම්පජ්ජානමුසා හාසති: “අභිරුතො³ අහං භතෙත අනෙහිං පබ්බජ්ජාය. මානා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙනමහි විබ්භන්තො”ති හණති. “පිතා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙනමහි විබ්භන්තො”ති හණති. “භාතා මෙ පොසෙතබ්බො”ති හණති. “හභිනි මෙ පොසෙතබ්බො”ති හණති. “පුත්තො මෙ පොසෙතබ්බො, ධිතා මෙ පොසෙතබ්බො, මිත්තා මෙ පොසෙතබ්බො, අමච්චා මෙ පොසෙතබ්බො, ඤාතො මෙ පොසෙතබ්බො, සාලොතිතා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙනමහි විබ්භන්තො”ති හණති. ච්චිසන්ධං කරොති සඛකරොති ජතෙති සඤ්ඤෙති නිබ්බන්තෙති අභිනිබ්බන්තෙතිති - ‘අථ සන්ධානි කුරුතෙ පරවාදෙහි වොදිතො.’

එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගානි - එසො ඛො තස්ස මහාගෙග්ගා ඓභාවිතං මහාගහතං මහාකන්තාථරා මහාපිසමො මහාකුටිලො මහාපඛේඤා මහාපලීපො මහාපමුඛොධො මහාබ්බිකං යදිදං සමපජානමුසාවාදෙති 'එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගා.'

මොසවජ්ජං පගාහනීති - මොසවජ්ජං වුවුවත් මුසාවාදෙ. ඉධෙකවෙවා සහන්තො වා පරිසහන්තො වා ඤාතිමර්කිතතො වා පුගමර්කිතතො වා රුජකුලමර්කිතතො වා අභිනිතො සකිප්පවෙඨා: "එගමො: පුරිස, යං ජානාති, නා චද්දති"ති. සො අජානං වා ආහ: 'ජානාමි'ති. ජානං වා ආහ: 'න ජානාමි'ති. අපස්සං වා ආහ: 'පස්සාමි'ති. පස්සං වා ආහ: 'න පස්සාමි'ති. ඉති අත්තනෙතු වා පරහෙතු වා ධතනෙතු වා ආමිස-කිඤ්චිකිසහතු වා සමපජානමුසා භාසති.¹ ඉදං වුවුවත් මොසවජ්ජං. අපි ච නිභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති: පුඤ්ඤවස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණස්ස'නති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණාමි'ති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා මයා ගණ්ණ'නති. ඉමෙති නිභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති. අපි ච, චතුකාකාථරති මුසාවාදෙ හොති: පුඤ්ඤවස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණස්ස'නති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණාමි'ති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා මයා ගණ්ණ'නති. විනිශාය දිට්ඨිං. ඉමෙති චතුකාකාථරති මුසාවාදෙ හොති. අපි ච, පඤ්ඤාකාකාථරති - ජ්ඣාකාථරති - සත්තභාකාථරති - අට්ඨභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති: පුඤ්ඤවස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණස්ස'නති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණාමි'ති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා මයා ගණ්ණ'නති. විනිශාය දිට්ඨිං, විනිශාය බන්ධං, විනිශාය රුචිං, විනිශාය සඤ්ඤං, විනිශාය භාවං. ඉමෙති අට්ඨභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති. **මොසවජ්ජං පගාහනීති** - මොසවජ්ජං පගාහනී මහාහති අපේක්ඛාහති පටිසතිති 'මොසවජ්ජං පගාහනී.'

තෙනාහ හගවා:

"අථ සත්ථාති කුරුතෙ පරවාදෙති චොදිතො,
එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගා මොසවජ්ජං පගාහනී"ති.

7 - 7

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො එකවරිතමධිවරීතො,
සවාපි¹ මෙට්ඨනෙ සුත්තො මඤ්ඤව පරිකිස්සති.

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතොති - ඉධෙකවෙවා පුඤ්ඤ සමණ්ණාපේ-කිත්තිවණ්ණහතො:² හොති පණ්ඩිතො වියත්තො මෙධාපි බහුස්සුතො විත්තකපි කල්‍යාණපටිභානො සුත්තනනිකොති වා විත්තධරොති වා ධම්මකපිකොති වා - පෙ - තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතතියා ලාභීති වා, එවං ඤාතො හොති සඤ්ඤාතො³ සමඤ්ඤාතො හොතිති - **පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො**.

1. අථ: PTS. 2. කිත්තිවණ්ණහතො - සිමු II.

3. පඤ්ඤාතො - සිමු. II. මජ්ඣ.

4. මජ්ඣිමනිකාය - සාලෙසානසුත්ත, නිදාබ්බුත්තර - පුග්ගලවග්ග.

එකවරියො අබ්බසිතොති - දැරිති කාරණෙති එකවරියං අබ්බසිතො පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන වා ගණා වච්ඡාග්‍ගථෙතින වා. කථං පබ්බජ්‍යා-සංඛ්‍යාතෙන එකවරියං අබ්බසිතො? සංඛං සරාචාසපට්‍රිඛොධං ඡිද්දන්ති -පෙ- එවං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකවරියං අබ්බසිතො. කථං ගණා වච්ඡාග්‍ගථෙතින එකවරියං අබ්බසිතො? සො එවං පබ්බජ්‍යො සමානො එකො අරභෙදාදි වනපත්තාති -පෙ- එවා ගණා වච්ඡාග්‍ගථෙතින එකවරියං අබ්බසිතොති - එකවරියං අබ්බසිතො.

සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතාති - මෙපුනධමෙමො නාම: සො සො අසඤ්ඤාමො ගාමධමො වසලධමො -පෙ- තංකාරණා වුවන් මෙපුනධමො. “සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතා”ති සො අපරෙත සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සංඛං සික්ඛං පට්ටකඛාය භික්‍ෂායාපත්තිනා, මෙපුනධමෙම සුතෙතා සංසුතෙතා පසුතෙතා ආසුතෙතා සමාසුතෙතාති ‘සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතා.’

මහෙද්දව පටිකිසසාතිති - කපණො විය මනෙදු විය මොවුහො විය කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති, පාණමි ගන්ති, අදින්නමි ආදියති. සකිමි ඡිද්දති, නිලොපමි හරති, එකාගාරිකමි කරොති, පරිපජෙපි තිට්ඨති, පරදරමි ගව්ඡති, මුසාපි හණති, එවමි කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති. තමෙනං රාජානො ගහෙතා විවිධා කමමාරණා කාරෙතාති: කසාහිපි තාලෙනති, වෙනෙනහිපි තාලෙනති, අභිදණ්ඩකෙහිපි තාලෙනති, ගන්ධමි ඡිද්දති, පාදමි ඡිද්දති, ගන්ධපාදමි ඡිද්දති, කණ්ණමි ඡිද්දති, නාසමි ඡිද්දති, කණ්ණනාසමි ඡිද්දති, බිලඛනපාලිකමි කරොතති, සංඛමුණ්ඩකමි කරොතති, රාත්‍රමුඛමි කරොතති, ජොතිමාලි-කමි කරොතති, ගන්ධපජොතිකමි කරොතති, එරකවත්තිකමි කරොතති, චිරකවාසිකමි කරොතති, එණෙය්‍යකමි කරොතති, බලිසමංසිකමි කරොතති, කහාපණකමි¹ කරොතති, බාරාපතව්ඡිකමි කරොතති, පලිසපරිවත්තිකමි කරොතති, පලාලපිට්ඨිකමි කරොතති, තත්තත්තපි තෙලෙන ඔසිඤ්චන්ති, සුත්තඛෙහිපි බාද්දපෙතති, ජවන්තමි සුලෙ උපානාසෙතති, අසිතාපි සිසං ඡිද්දති එවමි කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති. අඑවා කාමතණ්හාය අභිභුතො පරියාදින්නවිතො හොගෙ පරියෙසතො තාවාය මහාසමුද්දං පකඛන්ති: සිතස්ස පුරකඛතො උණ්හස්ස පුරකඛතො ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමපසංඝි රිසාමානො² බුප්පිපා-සාහි මිඨමානො³ තිගුමං⁴ ගව්ඡති, තකෙකාලං ගව්ඡති, තකකසිලං ගව්ඡති, කාලමුඛං ගව්ඡති, පරමුඛං⁵ ගව්ඡති, වෙසුඛං ගව්ඡති, වෙරාපං ගව්ඡති, ජවං ගව්ඡති, තාමලිං⁶ ගව්ඡති, වඩනං⁷ ගව්ඡති, එළවඬුනං⁸ ගව්ඡති, සුවණ්ණකුටං ගව්ඡති, සුවණ්ණභුමිං ගව්ඡති, තමපණ්ණිං ගව්ඡති, සුපාරකං⁹ ගව්ඡති, හරුකව්ඡං¹⁰ ගව්ඡති, සුරථං¹¹ ගව්ඡති, අඛගලොකං¹² ගව්ඡති, ගඛගණං¹³ ගව්ඡති, පරමගඛගණං¹⁴ ගව්ඡති, යොනං ගව්ඡති, පරමයොනං ගව්ඡති, තවකං¹⁵ ගව්ඡති, මුලපදං¹⁶ ගව්ඡති,

1. කහාපණකමි සිමු II. 2. පිළියමානො - සිමු. II. ඡෙසං.
3. පිළියමානො - PTS. 4. ගුමහං - සිමු. I. ගුඛං - ස.
5. මරණපාරං - සි. පුරපුරං - ඡෙසං.
6. කම්පි. කම්පි. - සි. කම්පුති. - මහුර. තඛිලිඛනං - සි. 7. වඩනං - සි.
8. එළවඬුනං - සි. ඡෙසං. ජලවං - සිමු. II. 9. සුපාදකං - ඡෙසං. සුපාරං - සි.
10. හාරුකව්ඡං - සිමු. II. හරුකං - හාරුකව්ඡං - සි. 11. සුරදඩං - සුරරථං - සි.
12. ගඛගලොකං - සිමු. II. ගඛගලොකං - ඡෙසං. අඛගණං - PTS
13. තඛගණං - සිමු. I. ගඛගණං - සිමු. II. ගඛගණං - ඡෙසං.
14. පදපතඛනං - සිමු. I. පදමතඛනං - සි. සරමතඛනං - ඡෙසං.
15. චතකං - ඡෙසං, චතං - සි. 16. මුලපදං - මහුර.

මරුකන්තාරං ගච්ඡති, ජණ්ණපථං ගච්ඡති, අජපථං ගච්ඡති, මෙණ්ඩපථං ගච්ඡති, සංඛ්ඛුපථං ගච්ඡති, ඡහතපථං ගච්ඡති, වංසපථං ගච්ඡති, සකුණ්ණපථං¹ ගච්ඡති, මුසිකපථං ගච්ඡති, දරිපථං ගච්ඡති, වෙත්තාඛාරං² ගච්ඡති, එවමපි කිසසති, පරිකිසසති, පරිකිලිසසති. ගවෙසනො න විජ්ජති. අලංගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති. එවමපි කිසසති පරිකිසසති පරිකිලිසසති. ගවෙසනො විජ්ජති³ ලඛා ව ආරක්ඛමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති: “කිනති මම භොගෙ නෙව රාජානො හරයස්සං’ න වොරා හරයස්සං’ න අහති දහෙය්‍ය’ න උදකං වහෙය්‍ය’ න අපට්ඨා දායාදි හරයස්සං”නති. තස්ස එවං ආරක්ඛනො නොපයතො තෙ භොගා විපලුජ්ජන්ති. සො විපලුසොගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති. එවමපි කිසසති පරිකිසසති පරිකිලිසසති - සවාපි මෙට්ඨෙ යුතො මනෙව පරිකිසසති.

තෙනාහ ගගවා:

“පණ්ණිනොති සමඤ්ඤො ඵකචිරියමධිට්ඨිතො,
සවාපි මෙට්ඨෙ යුතො මනෙව පරිකිසසති”ති.

7 - 8

එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධ,
ඵකචිරියං දළහං කඕරා ත නිසෙවෙථ මෙට්ඨං.

එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධානි - ‘එත’නති පුබ්බාසමණ්ඨාසෙ යසො ව කිතති ව, අපරභාගෙ බුද්ධං ධම්මං සංඝං සික්ඛං උච්චකාය භිතායාචතනස්ස අයසො ව අකිතති ව, එතං සමපතති - විපතති⁴ ඤාතො ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විහාචසිතො විභූතං කතො; මුනිනි මොනං චුච්චති ඤාණං, යං පඤ්ඤ පජානනා - පෙ - සංඛ්‍යාජාලමතිච්ච සො චුති; ඉධානි ඉමස්සා දිට්ඨියා ඉමස්සා ඛතතියා ඉමස්සා රුචියා ඉමස්මිං ආදියෙ ඉමස්මිං ධම්මෙ ඉමස්මිං විනයෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ඉමස්මිං පාචවන ඉමස්මිං සඤ්ඤාසනෙ ඉමස්මිං බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමස්මිං අතනහානෙ ඉමස්මිං මත්තස්සානෙති ‘එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධ.’

1. අ.සපථං - සි. 2. වෙත්තාඛාරං - සි. II, මජ්ඣ. වෙත්තාඛාරං - මහුර.

3. න විජ්ජති - සි. II.

4. සමපතතිං විපතති - සි. II, සමපතතිං විපතතිඤ්ඤා - මහුර.

එකවරියො දළුනො කසිරාති - දව්නි කාරණෙති එකවරියො දළුනො කසරයා; පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන වා ගණො වචස්සග්ගට්ඨන වා, කථං පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන එකවරියො දළුනො කසරයා? සබ්බො සරාවාස-පට්‍රිබොධො ඡ්ඤානි, පුත්තදුරපට්‍රිබොධො ඡ්ඤානි, ඤාතිපට්‍රිබොධො ඡ්ඤානි, භ්‍රාතෘමව්වපට්‍රිබොධො ඡ්ඤානි, කෙසමස්සු, ඔත්තාරත්වා කාසායාති වජ්ඣාති අවජ්ඣාදෙත්වා අගාරසමා අතගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනගාවං උපගන්ත්වා එකො වරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය වතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය, එවං පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන එකවරියො දළුනො කසරයා, කථං ගණො වචස්සග්ගට්ඨන එකවරියො දළුනො කසරෙය්‍ය? සො එවං පබ්බජිතො සමාතො එකො අරඤ්ඤා වනපථානි පනතානි සෙනාසනානි පටිසෙවෙය්‍ය අප්පසද්දානි අප්පනිගෙසාසානි විජ්ඣවාතානි මනුස්සරාග-සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි, සො එකො ගවේශය්‍ය, එකො නිවේශය්‍ය, එකො නිසීදෙය්‍ය එකො සෙය්‍යො කප්පය්‍ය, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසෙය්‍ය, එකො පටිකකමෙය්‍ය, එකො රතො නිසීදෙය්‍ය, එකො චක්කමං අභිවේශය්‍ය, එකො වරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරීයෙය්‍ය වතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය, එවං ගණො වචස්සග්ගට්ඨන එකවරියො දළුනො කසරෙය්‍ය එකවරියො විරං¹ කසරෙය්‍ය, විරියං කසරෙය්‍ය දළුනසමාදුතො අස්ස, අවච්ඡිතසමාදුතො අස්ස කුසලෙසු ධම්මෙසුති 'එකවරියො දළුනො කසිරා.'

න නිසෙවෙථ මෙට්ඨනනි - මෙට්ඨනධම්මො තාම: යො සො අසඤ්ඤාමා ගාමධම්මො -පෙ- නංකාරණා වුව්වති මෙට්ඨනධම්මො, මෙට්ඨනධම්මං න සෙවෙය්‍ය, න නිසෙවෙය්‍ය, න සංසෙවෙය්‍ය න පටිසෙවෙය්‍ය, න වසරෙය්‍ය, න සමාවසරෙය්‍ය, න සමාදාය වතෙතය්‍යාති 'න නිසෙවෙථ මෙට්ඨනං'.

තෙනාහ ගඟවා:

"එතමාදිතවං ඤාතො මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධ,
එකවරියො දළුනො කසිරා න නිසෙවෙථ මෙට්ඨන"නති.

7 - 9

විවෙකඤ්ඤාච² සිකෙඛ්ථ එතදරියානමුත්තමං³,
තෙන සෙවෙඨා න ඤෙඤාච ස වෙ නිබ්බානසන්තිකො.

විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛ්ථාති - 'විවෙකා'ති තයො විවෙකා: කාය-විවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකො, කතමො කායවිවෙකො? -පෙ- අයං උපධිවිවෙකො කායවිවෙකො ච වචකට්ඨකායානං⁴ තෙනකමමං, භීරතානං, විතතවිවෙකො ච පරිසුඤ්ඤානානං පරමවේදනපාත්තානං, උපධිවිවෙකො ච තිරුපධිනං පුග්ගලානං විසම්ඛාරගතානං, "සිකඩා"ති, නිසෙසා සිකඩා: අභිසිලසිකඩා, අභිවිතතසිකඩා, අභිපඤ්ඤාසිකඩා -පෙ- අයං අභිපඤ්ඤාසිකඩා, විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛ්ථාති - විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛ්ථාය අවරෙය්‍ය සමාවරෙය්‍ය සමාදාය වතෙතය්‍යාති 'විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛ්ථා.'

1. දළුනො - සිවු. II. 2. විවෙකා යෙව - සු.

3. එතමෙය්‍යානමුත්තමං - ස.

4. විවෙකාසකායානං - සිවු. II, මජ්ඣ.

එතදරියානමුත්තමනති - අරියා වුළුවනති බුද්ධා ව බුද්ධසාවිකා ව පච්චෙකවුද්ධා ව. අරියානං එතං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං යදිදං විචෙකවරියාති 'එතදරියානමුත්තමං.'

තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨාති - තායවිචෙකවරියාය උත්තමං න කුරෙය්‍ය, උත්තමං න කුරෙය්‍ය, මානං න කුරෙය්‍ය, ථාමං න කුරෙය්‍ය, එච්ඤා න කුරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන එද්ධා අග්ග පඤ්ඤා පක්ඛනිසිදර්ථි 'තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨාති.'

ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති - සො නිබ්බානස්ස සන්තිතෙ සාමන්තො ආසන්නො අවිදුරෙ උපකාමෙති - ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති.

තෙනාහ තගට්ඨා:

“විචෙකසෙද්දාඨා¹ සිකෙඛථ එතදරියානමුත්තමං,²
තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨා ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති”ති.

7 - 10

රිත්තස්ස මුතිනො වරතො කාමෙසු අතපෙකම්භො,
ඛෙකතිණ්ණස්ස පිකසන්ති කාමෙසු ගට්ඨා³පජා.

රිත්තස්ස මුතිනො වරතොති - 'රිත්තස්ස' ති රිත්තස්ස විචිත්තස්ස පච්චිත්තස්ස කායදුච්චරිතෙන රිත්තස්ස විචිත්තස්ස පච්චිත්තස්ස, වච්චුළුවරි-
තෙන රිත්තස්ස විචිත්තස්ස පච්චිත්තස්ස, මනොදුච්චරිතෙන රිත්තස්ස විචිත්තස්ස පච්චිත්තස්ස, රාගෙන දෙසෙන මොහෙන කොට්ඨෙන උපනාසෙන මසකඛන පළාසසන ඉස්සාය මච්ඡරියෙන මායාය සාධෙය්‍යෙන එච්ඤෙන සාරච්ඤෙන මානෙන අතිමානෙන විදේන පමාදෙන සබ්බකිලෙසෙති සබ්බදුච්චරිතෙති සබ්බදර්ථෙති සබ්බපරිලාභෙති සබ්බසන්තා-
පෙති සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති⁴ රිත්තස්ස විචිත්තස්ස පච්චිත්තස්ස; මුතිනොති මොනං වුළුවති ඤාණං - පෙ - සබ්බජාලමතිච ජසා මුති; වරතොති වරතො විතරතො ඉරියතො වහාතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති 'රිත්තස්ස මුතිනො වරතො.'

කාමෙසු අතපෙකම්භොති - 'කාමා' ති උද්දනතො දො කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වුළුවනති වඤ්ඤාමා - පෙ - ඉමෙ වුළුවනති කිලෙසකාමා. වඤ්ඤාමා පරිජාතිනා කිලෙසකාමෙ පභාය පජතිනා විනොදෙති ඛන්තිකරිනා අනන්තං ගමෙති කාමෙසු අතපෙකම්භොතො වහාකාමො වහාකාමො මුත්තකාමො පතිතකාමො පටිතිස්සට්ඨකාමො විතරගො වහාරගො වහාරගො මුත්තරගො පතිතරගො පටිතිස්සට්ඨරගො තිව්ඤ්ඤා තිබ්බුතො සිතිගුතො සුඛපටිසංවේදී බ්‍රහ්මගුතෙන අනන්තං විතරතිති 'කාමෙසු අතපෙකම්භො.'

1. විචෙක. සෙට් - සු. 2. එතදරියානමුත්තමං - ස.
3. ගට්ඨා - ඉන්ද්‍ර. මජ්ඣ. PTS. 4. සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති - සිද්ධ. II.

ඔක්කන්ණණ්ණං පිහසන්ති කාමෙසු ගපිතා¹ පජාති - “පජා” ති සන්තාපිව්වනං, පජා කාමෙසු රත්තා ගිඬා ගපිතා මුළුතා අජේඛාපත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුඛුඬා; තෙ කාමොක්කන්ණණ්ණං හවොක්කන්ණණ්ණං දිට්ඨොක්කන්ණණ්ණං අවිජ්ජොක්කන්ණණ්ණං සබ්බසංසාරපථං² තිණ්ණණ්ණං උත්තිණ්ණණ්ණං නිත්තිණ්ණණ්ණං අතික්කන්තණ්ණං සමතික්කන්තණ්ණං විතිවත්තණ්ණං පාරං ගතණ්ණං පාරං පත්තණ්ණං අන්තං ගතණ්ණං අන්තං පත්තණ්ණං කොටං ගතණ්ණං කොටං පත්තණ්ණං පරියන්තං ගතණ්ණං පරියන්තං පත්තණ්ණං වොසානං ගතණ්ණං වොසානං පත්තණ්ණං තාණං ගතණ්ණං තාණං පත්තණ්ණං ලෙතං ගතණ්ණං ලෙතං පත්තණ්ණං සරණං ගතණ්ණං සරණං පත්තණ්ණං අහසං ගතණ්ණං අහසං පත්තණ්ණං අවුට්ඨං ගතණ්ණං අවුට්ඨං පත්තණ්ණං අමතං ගතණ්ණං අමතං පත්තණ්ණං නිබ්බානං ගතණ්ණං නිබ්බානං පත්තණ්ණං ඉච්ඡන්ති සාදියන්ති පජායන්ති පිහසන්ති අභිජ්ජන්ති. යථා තාම ඉණ්ණාසිකා ආනණ්ණං පජේන්ති පිහසන්ති, යථා ආබ්බාසිකා ආරොග්ගං පජේන්ති පිහසන්ති, යථා ඛනිනඛඬා ඛනිනමොක්කං පජේන්ති පිහසන්ති, යථා දාසා භුජ්ජං පජේන්ති පිහසන්ති, යථා කන්තාරඬානපකකන්තා³ බෙමන්තභුමිං පජේන්ති පිහසන්ති, එවමෙවං පජා කාමෙසු රත්තා ගිඬා ගපිතා මුළුතා අජේඛාපත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුඛුඬා. තෙ කාමොක්කන්ණණ්ණං හවොක්කන්ණණ්ණං -පෙ- නිබ්බානං ගතණ්ණං නිබ්බානං පත්තණ්ණං ඉච්ඡන්ති සාදියන්ති පජායන්ති පිහසන්ති අභිජ්ජන්ති ‘ඔක්කන්ණණ්ණං පිහසන්ති කාමෙසු ගපිතා¹ පජා.’

තෙනාං හගවා:

“පිත්තණ්ණං මුනිත්තො වරතො කාමෙසු අනපෙක්ඛිත්තො,
ඔක්කන්ණණ්ණං පිහසන්ති කාමෙසු ගපිතා පජා”ති.

තිස්සමෙත්තෙත්තසාසුත්තනනිදෙදසො සත්තමො.

8

පසුරත්නනනිදෙදසො

8 - 1

අථ පසුරත්නනනිදෙදසො වුච්චති:

“ඉධෙව පුද්ධං ඉති වාදයන්ති¹
තාඤ්ඤාදුපු ධම්මෙසු විපුද්ධිමාත්‍ර,
යන්තිස්සිතා තත්ත පුතංවදන්තා
පච්චිකසමෙවුපු පුදු නිව්ට්ඨා.

1. ගපිතා - මුලප. මජ්ඣ. PTS. 2. සබ්බසංසාරපථං - ස.
3. පකකන්තා - සිමු. I. පකකන්තා - මජ්ඣ. 4. වාදියන්ති - සු. PTS.

ඉධෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති - ඉධෙව සුද්ධං විසුද්ධං පරිසුද්ධං මුතං විමුතං පරිමුතං වදනති කපේනති ගණනති දීපයනති වොහරනති; 'සසානතො ලොකො, අසසානතො ලොකො, අනන්තා ලොකො, අනන්තා ලොකො, නං ජීවං නං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරිරං, තොති තථාගතො පරමරණා, න තොති තථාගතො පරමරණා, තොති ච ත ච තොති තථාගතො පරමරණා, තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'නති සුද්ධං විසුද්ධං පරිසුද්ධං මුතං විමුතං පරිමුතං වදනති කපේනති ගණනති දීපයනති වොහරනති 'ඉධෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති.'

නාඤ්ඤසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාත්‍රා - අතන්තො සත්ථාරං ධම්මකානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං යපෙනා සතඛ පරවාදෙ බිපනති උක්ඛිපනති පරික්ඛිපනති: සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො න ස්වාකානො, ගණො න සුපටිපන්නො, දිට්ඨිං න ගඤ්ඤා, පටිපදා න සුපඤ්ඤාතා, මග්ගො න නියයාණිකො, න තත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුතති වා විමුතති වා පරිමුතති වා; න තත්ථ සුඡක්ඛනති වා විසුඡක්ඛනති වා පරිසුඡක්ඛනති වා මුච්චනති වා විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා; භිතං නිහිතං ඔමකා ලාමකා ඡතකකා¹ පරිත්තාති, එවමාහංසු එවං වදනති එවං කපේනති එවං ගණනති එවං දීපයනති එවං වොහරනති 'නාඤ්ඤසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාත්‍රා.'

යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවද්ධාති - 'යනතිසසිතා' ති යං සත්ථාරං ධම්මකානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිසසිතා අසසිතා² අලලීතා උපාගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා; තත්ථාති - සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා; සුභංවද්ධාති සුභවාදා සොනනවාදා පණ්ණිතවාදා ධර්මවාදා ඤ්ඤවාදා තෙනවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා යානවාදා සකාය ලභියාති 'යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවද්ධාති.'

පඤ්චකාසවෙසු පුට්ඨ නිව්ට්ඨාති - පුට්ඨ සමණබ්‍රාහ්මණා පුට්ඨ පඤ්චක-සඤ්චසු නිව්ට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා 'සසානතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'නති නිව්ට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා; 'අසසානතො ලොකො - පෙ-තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ'නති නිව්ට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතාති 'පඤ්චක සඤ්චසු පුට්ඨ නිව්ට්ඨාති.'

තෙනාග භගවා:

“ඉධෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති
නාඤ්ඤසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාත්‍රා,
යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවද්ධාති
පඤ්චකසඤ්චසු පුට්ඨ නිව්ට්ඨාති”ති.

1. ජතුකකා - සි.මු. II ජතුකකා - මජ්. චතුකකා - මු.ප.

2. අනිසසිතා - සි. මජ්. යනතිසසිතා - PTS, පතිට්ඨිතා - සි.මු. II.

8 - 2

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා
 බාලං දහනති මිදු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං
 පසංසකාමා කුසලාවදානා.

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යාති - 'තෙ වාදකාමා' ති තෙ වාදකාමා වාදනීකා වාදාසිප්පායා වාදපුරෙකකාරා වාදපරියෙසතං වරන්තා; පරිසං - බහුතරපරිසං බ්‍රාහ්මණපරිසං ගහපතිපරිසං සමණපරිසං විගය්‍යා ඔගය්‍යා; විගය්‍යාති - අජේඛාගතොති පවිසිතොති 'තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා.'

බාලං දහනති මිදු අඤ්ඤමඤ්ඤනති - 'මිදු' ති දො ජනා දො කලාකාරකා දො ගණකාකාරකා දො හස්සකාරකා දො විවාදකාරකා දො අධිකරණකාරකා දො වාදිනො දො සලාපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සිත්තො නිසිත්තො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො දහනති පසංසනති දකකනති ඔලොකනති නිජ්ඣායනති¹ උපපරික්කනති ති 'බාලං දහනති මිදු අඤ්ඤමඤ්ඤං.'

වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජනති - තෙ අඤ්ඤං සන්ථාරං ධම්මකමානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මය්‍යං නිසිතා අසිතා² අලුතිතා උපගතා අජේඛාසිතා අභිමුත්තා; කථොජ්ජං වුවති කලහො ගණකිතං විගය්‍යො විවාදෙ මෙධගං; අථවා කථොජ්ජනති අනොජ්ජනති³ සා කථා⁴ කථොජ්ජං වදනති, කලහං වදනති, ගණකිතං වදනති, විගය්‍යං වදනති, විවාදං වදනති, මෙධගං වදනති කථොජ්ජනති ගණනති දීපයනති වොතරන්ති ති 'වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං.'

පසංසකාමා කුසලාවදානාති - 'පසංසකාමා' ති පසංසකාමා පසංසකාමා පසංසාසිප්පායා පසංසාපුරෙකකාරා පසංසාපරියෙසතං වරන්තා; කුසලා-වදානාති කුසලාවදා පණ්ණිතාවදා පිරවාදා ඤ්ඤාවදා තෙතුවාදා ලක්ඛණාවදා කාරණාවදා ධාතුවදා සකාය ලද්ධිනාති 'පසංසකාමා කුසලාවදානා.'

තෙතාහ ගතවො:

"තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා
 බාලං දහනති මිදු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං
 පසංසකාමා කුසලාවදානා"ති.

8 - 3

සුතොතා කථායං පරිසාය මජ්ඣෙ
 පසංසමිවජ්ජං විනිසාති ගොති,
 අපාසදසමිං⁵ පන මඩ්ඛා ගොති,
 නිසුග සො කුප්පති රතමෙසි.

1. නිග්ගායනති - PTS.

2. පතිවැසිතා - සිවු II. අනිසිතා - මුල. අනිසිතා - මජ්ඣ. සනතිසිතා - PTS. 3. අනොජ්ජනති - සිවු II. 4. නිසාකථා - මජ්ඣ.

5. අපාසදසමිං - සිවු II. අපාසදසමිං - මජ්ඣ.

සුභතා හිමියා පරිසාර මණ්ඩපය - බන්ධනපරිසාර වා බ්‍රාහ්මණ-පරිසාර වා ගහපතිපරිසාර වා සමන්තපරිසාර වා මණ්ඩප අත්තනො කපායං සුභතා පසුභතා අසුභතා සමාසුභතා සමපසුභතා කපෙතූනති 'සුභතා කපායං පරිසාර මණ්ඩපය.'

පසංසම්මුච්ඡං විනිසාති හොතිති - 'පසංසම්මුච්ඡ'නති පසංසං ථොමනං කිතති. වණ්ණනාටිකං ඉච්ඡන්තො පඤ්ඤානො පිනසන්තො අභිජ්ජන්තො; විනිසාති හොතිති - පුණ්ණව සල්ලාපා කපංකපි විනිසාති හොති: 'ජයො භු ඛො මේ භවස්සති, පරාජයො භු ඛො මේ භවස්සති, කපං නිගාහං කරස්සාමි, කපං පටිකම්මං කරස්සාමි, කපං විසෙසං කරස්සාමි, කපං පටිවිසෙසං කරස්සාමි, කපං ආරොපිකං කරස්සාමි, කපං නිබ්බේදිකං කරස්සාමි, කපං ඡේදං¹ කරස්සාමි, කපං මණ්ඩලං කරස්සාමි'ති. එවං පුණ්ණව සල්ලාපා කපංකපි විනිසාති හොතිති 'පසංසම්මුච්ඡං විනිසාති හොති.'

අපාසද්දසම්මං² පන මඛකු හොතිති - 'සෙ තෙ පසුභවිමංසකා පරිසාරපාටියා පාසාටියා³ තෙ අපසාදෙනති: 'අභ්භාපගතං භණ්ඩ'නති අභ්භතො අපසාදෙනති. 'බ්‍යඤ්ඤාපගතං භණ්ඩ'නති බ්‍යඤ්ඤතො අපසාදෙනති.⁴ 'අභ්භබ්‍යඤ්ඤාපගතං භණ්ඩ'නති අභ්භබ්‍යඤ්ඤතො අපසාදෙනති. 'අභ්භො තෙ දුතනිතො, බ්‍යඤ්ඤතං තෙ දුරොපිතං, අභ්භබ්‍යඤ්ඤතං තෙ දුතනිතං දුරොපිතං, නිගාහො තෙ අකතො, පටිකම්මං තෙ දුක්ඛතො, විසෙසො තෙ අකතො, පටිවිසෙසො තෙ දුක්ඛතො, ආරොපිකං තෙ අකතො, නිබ්බේදිකං තෙ දුක්ඛතො, ඡේදො තෙ අකතො, මණ්ඩලං තෙ දුක්ඛතං, විසමං කපිතං⁵ දුක්ඛපිතං දුබ්බණ්ඩතං දුල්ලපිතං දුරුතතං දුබ්බාසිත'නති අපසාදෙනති.⁶ අපාසද්දසම්මං² පන මඛකු හොතිති අපානතසම්මං මඛකු හොති පිළිතො සට්ඨතො බ්‍යාධිතො දොමනසිතො හොතිති අපාසද්දසම්මං පන මඛකු හොති.'

නිද්දස ඡො කුප්පති රක්ඛමෙසිති - 'නිද්දස ගරහාය අනිතතිතා අවණ්ණනාටියා කුප්පති ව්‍යාපජ්ජති පතිජ්ජති, කොපඤ්ඤා දොසඤ්ඤා අපාච්චාසඤ්ඤා පාකුකරෙති'ති නිද්දස සො කුප්පති. රක්ඛමෙසිති රක්ඛමෙසි විරක්ඛමෙසි අපරාධමෙසි බලිතමෙසි ගලිතමෙසි සට්ඨතමෙසි විවරමෙසිති 'නිද්දස සො කුප්පති රක්ඛමෙසි.'

තෙහාහ නගවා:

“සුභතා කපායං පරිසාර මණ්ඩපය
පසංසම්මුච්ඡං විනිසාති හොති,
අපාසද්දසම්මං² පන මඛකු හොති
නිද්දස සො කුප්පති රක්ඛමෙසි”ති.

1 ඡේදනං - ස. 2. අපානතසම්මං - සිමු. II, PTS.
3. පාසාටියා - PTS. පාසාදිකා - ස. 4. අපානරහසි - සිමු. II, PTS.
5. විසමකපං - සිමු. II. 6. අපානරහසි - සිමු. II.

උපවිමසා මනනි අනුක්‍රමිකානිති - 'සො මං වාදෙන වාදං අවිමසා උපවිමසා අතික්කතොතො සමනික්කතොතො වික්ඛින්නො'ති එවමප් උපවිමසා මනනි; අඵවා 'මං වාදෙන වාදං අතික්ඛින්නා අභේධානිතිති පරිසාදිකිත්වා මදදසිත්වා, චරන්ති මිත්රති ඉරියති චක්කති පාලෙති යපෙති යාපෙති'ති එවමප් උපවිමසා මනනි; අනුක්‍රමිකානි චූළිති වාචා පලාපො වීජාලාපො ලාලපො ලාලපනා ලාලසිතතනනි 'උපවිමසා මනනි අනුක්‍රමිකානි.'

තෙතාන භගවා:

"යමස්ස වාදං පරිච්ඡින්නා
අපාසදං පසුනෙමංසකා සෙ,
පරිසදංති භොවති සිත්තපාදො
උපවිමසා මනනි අනුක්‍රමිකානි"ති.

8 - 5

එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතා
එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොති,
එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡං
න හස්සදදත්ති පසංසලාතා.

එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතාති - 'සමණා'ති යෙ කෙවි ඉතො ඛිනිකා පරිබාජ්ජපනතා¹ පරිබාජ්ජපනතා.² එතෙ දිට්ඨිකලහා දිට්ඨිනණ්ඩනා දිට්ඨිනණ්ඩනා දිට්ඨිවිවාදා දිට්ඨිමෙධනා සමණෙසු ජාතා සංඝාතා නිබ්බන්තා අතිතිබ්බන්තා පාදානුකාති 'එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතා.'

එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොතිති - ජගප්පජ්ජො හොති, ලාභා-ලාභො හොති, යසාසසො හොති, නිද්දපසංසා හොති, සුබදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨාතිට්ඨං හොති, අනුනග්ගපටිසං හොති, උග්ගාතිනාතිසාතිතං³ හොති, අනුදොග්ගිඤ්ඤො හොති, ජයෙන විනාං උග්ගාතිතං හොති, පරජයෙන විනාං නිසාතිතං හොති, ලාභෙන විනාං උග්ගාතිතං හොති, අලාභෙන විනාං නිසාතිතං හොති, යසෙන විනාං උග්ගාතිතං හොති, අයසෙන විනාං නිසාතිතං හොති, පසංසාය විනාං උග්ගාතිතං හොති, නිද්දය විනාං නිසාතිතං හොති, සුබෙන විනාං උග්ගාතිතං හොති, දුෂ්කෙන විනාං නිසාතිතං හොති, සොමනස්සෙන විනාං උග්ගාතිතං හොති, දොමනස්සෙන විනාං නිසාතිතං හොති, උත්තාතිතා⁴ විනාං උග්ගාතිතං හොති, ඔනනිතා විනාං නිසාතිතං හොතිති 'එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොති.'

එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡංති - 'එතමපි'ති එතං ආදීනවා දිස්වා පසිඬවා තුලසිත්වා තීරසිත්වා විනාටසිත්වා විතුතං කතා දිට්ඨි-කලහෙසු දිට්ඨිනණ්ඩනෙසු දිට්ඨිනණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙධනෙසුති එතමපි දිස්වා; විරමෙ කපොඡංති - 'කපොඡං' චූළිති කලහො භණ්ඩනං විහන්තො විවාදො මෙධනං. අඵවා, කපොඡංති අනෙකපටිත්ති සා කපා. කපොඡං න කපෙය්‍ය, කලහං න කපෙය්‍ය, භණ්ඩනං න කපෙය්‍ය, විහන්තං න කපෙය්‍ය, විවාදං න කපෙය්‍ය, මෙධනං න කපෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිහන්තවිවාදමෙධනං පජ්ජෙතො, විනාදෙය්‍ය ධර්මනිං කපෙය්‍ය අනිත්තං ගමෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිහන්තවිවාදමෙධනං ආරුහො අස්ස විරතො පටිවීරතො නික්ඛන්තො නිස්සන්තො විපාසුන්තො⁵ විසංඝාදො හොති විමර්ශාදිකතො වෙසසා විහරෙය්‍යාති 'එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡං.'

1. පරිබාජ්ජපනතා - ඉජ්ජ. 2. පරිබාජ්ජපනතා - ඉජ්ජ. පරිබාජ්ජපනතා - PTS.

3. උග්ගාතිනාතිසාතිතං - PTS. 4. දිට්ඨිනණ්ඩනා - සං. 5. විපාසුන්තො - සි.

නිහඤ්ඤදුඤ්ඤි පසංසලාභාති - පසංසලාභා අඤ්ඤා අනේවා නත්ති අතතනේවා වා පරනේවා වා උභයනේවා වා දිට්ඨබ්බමිකො වා අනේවා සමපරිසිකො වා අනේවා උතතානො වා අනේවා ගමනිතො වා අනේවා ගුණා වා අනේවා පටිච්ඡන්තො වා අනේවා තෙය්‍යො වා අනේවා නිත්‍යො වා අනේවා අනවර්ජො වා අනේවා නිකක්ඛිලසො වා අනේවා වොදානො වා අනේවා පරමනේවා වා නත්ති න භතති න සංචිත්තනති නුපලබ්භනති'ති 'න හඤ්ඤදුඤ්ඤි පසංසලාභා.'

තෙතාන භගවා:

“එතෙ විවාද සමිකණ්ණ ජානා
එතෙසු උත්තානිතිසාති ගොති,
එනමි දිසා විරමෙ කපොඡ්ජං
නිහඤ්ඤදුඤ්ඤි පසංසලාභා”ති.

8 - 8

පසංසිතො වා පත තත්ථ ගොති
අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ,
සො තං හසති¹ උත්තමතිට්ඨ² තෙන
පපුසා³ තමත්ථං යථාමනො අහු.

පසංසිතො වා පත තත්ථ ගොතිති - 'තත්ථා'ති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා පසංසිතො ථොමිතො කිත්තිතො විණ්ණිතො ගොතිති 'පසංසිතො වා පත තත්ථ ගොති.'

අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙති - ඛන්තිපරිසාය වා බ්‍රාහ්මණ-පරිසාය වා ගහපතිපරිසාය වා සමන්තපරිසාය වා මජ්ඣෙ අතතනො වාදං අක්ඛාය ආචික්ඛිතා අනුවාදං අක්ඛාය ආචික්ඛිතා ථමාසිතා බ්‍රහ්මසිතා දීපසිතා ජොතසිතා වොහරිතා පරිගණිතාති 'අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ.'

සො තං හසති උත්තමතිට්ඨ තෙනාති - සො තෙන ජයතේන තුට්ඨො ගොති හට්ඨො පනට්ඨො අතතමනො පට්ටුණ්ණසංකප්පො; අථවා දන්තට්ඨංසකං හසමානො සො හසති. උත්තමතිට්ඨ තෙනාති - සො තෙන ජයතේන උත්තතො ගොති. උත්තමො ධර්මො සමපග්ගානො කෙතුකම්‍යතා විතතස්සාති 'සො තං හසති උත්තමතිට්ඨ තෙන.'

පපුසා තමත්ථං යථාමනො අහුති - 'තං ජයත්ථං' පපුසා පාපුණ්ණො අධිගන්තො විඤ්ඤා පටිලිනිතා; යථාමනො අහුති යථාමනො අහු යථා-විතො අහු යථාසංකප්පො අහු යථාපිඤ්ඤාණො අහුති - පපුසා තමත්ථං යථාමනො අහු.'

තෙතාන භගවා:

“පසංසිතො වා පත තත්ථ ගොති
අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ,
සො තං හසති උත්තමතිට්ඨ තෙන
පපුසා³ තමත්ථං යථාමනො අහු”ති

1. අභා හසති - මජ්ඣං, PTS. 2. උත්තම ව - මජ්ඣං.

3. පපුසා - කප්ථි.

8 - 7

යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි
මානාතිමානං වදතෙ¹ පතෙසො,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති.

යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමිති - 'යා'ති යා උන්නමො බජො සමසයාහො කෙදුකමසතා විතතසාති යා උන්නති; සාක්ෂ විභානහුමිති සා තස්ස විභානහුමි උපසාතහුමි පිලනහුමි ඝට්ටනහුමි උපද්දවහුමි උපසාග්ගහුමිති - 'උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි.'

මානාතිමානං වදතෙ² පතෙසොති - සො සුග්ගලො මානං ව වදති, අතිමානං ව වදනති - 'මානාතිමානං වදතෙ පතෙසො.'

එතමපි දිස්වා න විවාදිතෙය්වාති - එතං ආදීතවං දිස්වා පසස්සිනා කුලසිනා නිරසිනා විතාපසිනා පිහුතං කනා දිට්ඨිකල්පහස්ස දිට්ඨි-භණ්ඩනෙස්ස දිට්ඨිවිග්ගහෙස්ස දිට්ඨිවිවාදෙස්ස දිට්ඨිමෙඛගෙස්සති - එතමපි දිස්වා; න විවාදිතෙය්වාති - න කල්පං කරෙය්ස, න භණ්ඩිතං කරෙය්ස, න විග්ගහං කරෙය්ස, න විවාදං කරෙය්ස, න මෙඛගං කරෙය්ස, කල්ප-භණ්ඩිතවිග්ගහවිවාදමෙඛගං ජහෙය්ස විනොදෙය්ස ඛානතිං කරෙය්ස අනාථං ගමෙය්ස. කල්පභණ්ඩිතවිග්ගහවිවාදමෙඛගං ආරතො අස්ස පිරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිස්සට්ඨො විපාසුන්තො³ විසංඝුන්තො විමර්ශාදි-කතෙන වෙතසා විහරෙය්සාති 'එතමපි දිස්වා න විවාදිතෙය්වාති.'

න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනතිති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛනි-කුසලා බාදුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨාන-කුසලා සමමයාමනකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා ඛොජ්ඣක්ඛකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා දිට්ඨිකල්පෙන දිට්ඨිනණ්ඩිතෙන දිට්ඨිවිග්ගහෙන දිට්ඨිවිවාදෙන දිට්ඨිමෙඛගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං චුතතිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං න වදනති, න කප්පනති, න භණ්ඩනති න දීපයනති, න වොගරනතිති 'න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති.'

තෙනාහ භගවා:

"යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි
මානාතිමානං වදතෙ පතෙසො,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති"ති.

8 - 8

සුග්ගෙ යථා රුජබාදය සුට්ඨො
අභිග්ගමෙති පටිසුරමුච්ඡං,
යෙතෙව සො තෙන පලෙති සුර⁴
සුට්ඨෙව නත්ති යදිදං සුබාග.

1. වර්ත - සිමු. II. මුද්‍ර.

3. විපංඝුන්තො - සිමු II. PTS.

2. වරතෙ - මුද්‍ර.

4. සුරං - මුද්‍ර.

සුමරා යථා රාජබාදාය පුට්ඨොති - 'සුමරු'ති සුමරු විරු වක්කනෙතො අභිරු අව්ච්ඡන් අනුත්තාසි අපරාසි; රාජබාදාය පුට්ඨොති රාජබාදානියෙන රාජභොජනියෙන පුට්ඨො පොභිතො ආපදිතො¹ වඩ්ඩිතොති 'සුමරු යථා රාජබාදාය පුට්ඨො.'

අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති - සො ගජ්ජනො උග්ගජ්ජනො අභිගජ්ජනො එති උපෙති උපගච්ඡති පටිසුරං පටිසුරිසං පටිසන්තුං පටිමල්ලං ඉච්ඡන්තො සාදියන්තො පඤ්ඤානො පිගයන්තො අභි-ගජ්ජනොති 'අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති.'

යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරාති - යෙනෙව සො දිට්ඨිගතිකො තෙන පලෙහි, තෙන වජ්², තෙන ගච්ඡ, තෙන අභික්කම. සො කුශාං පටිසුමෙ පටිසුරිසො පටිසන්තු පටිමල්ලොති 'යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරා.'

පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායාති - 'පුට්ඨොති බොධියා මූලෙ යෙ පටිසෙතිකරු කිලෙසා පටිලොකකරා පටිකණ්ටකරා³ පටිපක්කකරා, තෙ තප්පි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසායාදා අනබ්බුපත්තිකා ඤාණගතිනා දුට්ඨා; යදිදං සුඛායාති යදිදං සුඛායාය කලහතාය භණ්ඩතතාය විශායතාය විවාදතාය මෙධගතායාති 'පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායා.'

තෙනාන භගවා:

“සුමරා යථා රාජබාදාය පුට්ඨො
අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති,
යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරා
පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායා”ති.

8 - 9

යෙ දිට්ඨිමුග්ගයා විවාදයන්ති⁴
ඉදමෙව සච්ඡන්ති ව චාදයන්ති,⁵
තෙ නිං වදසසු න හි තෙ'බ අප්පි
වාදෙති ජාතෙ පටිසෙතිකත්තා.

යෙ දිට්ඨිමුග්ගයා විවාදයන්ති - යෙ ආදායදිට්ඨිගතානං අඤ්ඤා-තරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ගතෙත්වා ගණ්හිත්වා උග්ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිතිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විශායං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති: 'න නිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි. අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි. කිං නිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජාතිසාසි? ඉතිපට්ඨනො නිමසි. අහමෙමි සම්මාපටි-පතො, සතිතං මෙ. අසතිතං තෙ. සුමරෙ විවතීයං පච්ඡා අවච පච්ඡා විවතීයං පුමෙ අවච. ආවිණ්ණං⁶ තෙ විපාරවත්තං. ආරොපිතො තෙ වාදො. නිගාහිතොසි. චර විවාදපාමොක්කාය. නිබ්බේදෙති⁷ වා සචෙ පගොහි'ති 'යෙ දිට්ඨිමුග්ගයා විවාදයන්ති.'

1. අපාද්ගො - මජ්ඣ.

2. වද - සිමු. I.

3. පටිකණ්ටකර - සිමු. II. පටිකණ්ටකර - මජ්ඣ. පටිකණ්ටකකර - මජ්ඣ.

4. විවාදයන්ති - සිමු. II. PTS. 5. චාදයන්ති - PTS.

6. අවිණ්ණං - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. අවිණ්ණං - මජ්ඣ.

7. නිබ්බේදෙති - සිමු. II. නිබ්බේදෙති - මජ්ඣ. PTS.

ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති - ‘සසසකො ලොකො, ඉදමෙව සඬවං, මොක්ඛස්සඤ්ඤා’නති වාදයනති කප්පනති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති; ‘අසසකො ලොකො - පෙ - නෙව තොති, න න තොති තථා - ගතො පරමවරණො ඉදමෙව සඬවං, මොක්ඛස්සඤ්ඤා’නති වාදයනති කප්පනති භණ්ණනති දීපයනති වොහරනති ‘ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති’

තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ’ඛ අප්පි වාදමි ජාතෙ පටිසෙති-
කතනාති - තෙ නිං දිට්ඨිගතික වදස්සු වා වාදෙත වාදං විග්ගහෙන
විග්ගහං පටිකමමන පටිකමමං විසෙසෙන විසෙසං පටිවිසෙසෙන
පටිවිසෙසං ආචරිසියාය ආචරිසියං නිබ්බෙසියාය නිබ්බෙසියං ඡේදෙන
ඡේදං මණ්ඩලෙන මණ්ඩලං. තෙ තුග්ගං පටිසුර පටිසුරිස පටිසකතු
පටිමල්ලාති තෙ නිං වදස්සු; නහි තෙ’ඛ අප්පි වාදමි ජාතෙ
පටිසෙතිකතනාති - වාදෙ ජාතෙ සඤ්ජාතෙ නිබ්බතෙන අභිනිබ්බතෙන
පාතුතුතෙයෙව පටිසෙතිකතනා පටිලොමිකතනා පටිකණ්ටකතනා පටි-
පකකතනා කලතං කරෙය්‍ය, භණ්ඩනං කරෙය්‍ය, විග්ගහං කරෙය්‍ය,
විවාදං කරෙය්‍ය, මෙධගං කරෙය්‍ය. තෙ තප්පි න සනති න සංවිජ්ජනති
නුපලබ්භනති, පඤ්ඤා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිසසස්සධා අභබ්බුසන්නා
සද්දණ්ණිනා දධිසාති ‘තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ’ඛ අප්පි වාදමි ජාතෙ
පටිසෙතිකතනා.’

තෙනාහ භගවා:

‘ඥා දිට්ඨිමුග්ගස්ස විවාදයනති
ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති,
තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ’ඛ අප්පි
වාදමි ජාතෙ පටිසෙතිකතනා’ති.

8 - 10

විසෙති කතා පන යෙ වරනති
දිට්ඨිති දිට්ඨිං අච්ඡිත්තමානා,
තෙසු නිං කිං ලභෙතො¹ පසුර
යෙසි’ඛ තප්පි පරමුග්ගති.

විසෙති කතා පන යෙ වරනති - ‘සෙනා වුච්චති මාරසෙනා:
කාගදුච්චරිතං මාරසෙනා, උච්චුච්චරිතං මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං
මාරසෙනා, ලොභො² මාරසෙනා, දොසො මාරසෙනා, මොහො මාරසෙනා,
කොඤ්ඤා මාරසෙනා, උපතානො මාරසෙනා, මනසා පලාසො ඉසා:
මච්ඡරියං මායා සාපේය්‍යං ථමො සාරමො මානො අතිමානො මිදො
පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දුරපා සබ්බෙ පටිලාහා
සබ්බෙ සන්නාපා සබ්බාකුසලාභිසංකාරා මාරසෙනා. වුත්තං හෙතං
ගගවතා:

1. “කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියා අරති වුවවති - පෙ-
ජෙතා ව ලහතෙ සුඛනති.”^a

යතො වතුති අරියමය්‍යෙති සබ්බා ව මාරසෙනා සබ්බෙ ව පටිසෙති-
කරා කිලෙසා ජිනා ව පරාජිතාවා භග්‍යා විපාලයා¹ පරමමුඛා තෙන
දුට්ඨති “විසෙති කතා”ති. යෙති - අරහන්තො භිණ්‍යවො; චරන්තිති
චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වතෙනන්ති පාලෙන්ති යපෙන්නති යාපෙන්නති
‘විසෙති කතා පන යෙ චරන්ති.’

දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානාති - යෙසං දාසවසී දිට්ඨිගතාති පභිනාති
සමුවර්තනාති වූපසනනාති පටිපාසසංඥාති අභබ්බුප්පත්තිකාති ඤාණගතිනා
දුක්ඛාති, තෙ දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා අප්පට්ඨිවිරුජ්ඣමානා අසට්ඨි-
මානා අප්පට්ඨසද්දමානා අප්පට්ඨගතමානාති* ‘දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා.’

තෙසු භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු - තෙසු අරහන්තෙසු භිණ්‍යස-
ට්ඨෙසු කිං ලහෙතො පටිසුරං පටිපුරිසං පටිසනතුං පටිලෙලන්ති ‘තෙසු
භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු.’

යෙසි‘බ නප්ථි පරමුග්ගහිතති - යෙසං අරහන්තානං භිණ්‍යසවානං
ඉදං පරමං අග්‍යං සෙට්ඨං විසිට්ඨං² පාමොක්ඛං උත්තමං පචරන්ති
ගතිනං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජෙක්ඛාසිතං අධිදුතනං නප්ථි න සන්ති න
සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පභිනං සමුවර්තනං වූපසනනං පටිපාසසංඥාං
අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණගතිනා දුක්ඛාති - ‘යෙසි‘බ නප්ථි පරමුග්ගහිතං.’

තෙනාහ භගවා:

“විසෙති කතා පන යෙ චරන්ති
දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා,
තෙසු භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු
යෙසි‘බ නප්ථි පරමුග්ගහිත”ති.

8 - 11

අථ භං පටිභක්ඛමාගමො³
මනසා දිට්ඨිගතාති වින්තසන්තො,
බොනෙක සුතං සමානදමො⁴
න හි තිං සකංසි යමං යාතවෙ.

1. විපලකො - ඔහුට. 2. විසෙට්ඨං - PTS.
3. මාගම - ඔහු. 11. මාගම - මජ්ඣ. PTS. 4. සමාගම - ඔහු. II.
a. සුත්තනිපාත - පටිකසුත්ත.
* සබ්බපාපාපසාසු ‘අප්පට්ඨගතමානා’ති දික්කති.

අළු කඩ. පවිත්‍රකතෘග්‍රන්ථය - 'අළු' හි පදසකි පදසංසඤ්ඤා පදපාරිච්ඡේද අකර්මකම්මායෝ බ්‍රහ්මඤ්ඤාලිංගිකා පදනුපුබ්බතා නාමේතං 'අළු'හි. පවිත්‍රකතෘග්‍රන්ථය - තඤ්ඤානේතා විතඤ්ඤානේතා සංකප්පෙනේතා 'ජයෝ නු බො මෙ හවිස්සාති පරාජයෝ නු බො මෙ හවිස්සාති, කථං නිශ්ශතං කරිස්සාමි? කථං පටිකම්මං කරිස්සාමි? කථං විසසසං කරිස්සාමි? කථං පටිට්ඨෙසසං කරිස්සාමි? කථං ආවේසියං කරිස්සාමි? කථං නිබ්බේසියං කරිස්සාමි? කථං ඡේදං කරිස්සාමි? කථං මණ්ඩලං කරිස්සාමි'හි එවිං තඤ්ඤානේතා විතඤ්ඤානේතා සංකප්පෙනේතා ආගතොසි උපාගතොසි සම්පතොසි මයා අද්ධං සම්භගතොසිති 'අළු කඩ. පවිත්‍රකතෘග්‍රන්ථය.'

මහසා දිවයිනවානි විහ්නසෙනනානි - 'මනෝ'නි යං විහ්නං මනෝ මානසං හදයං පණ්ණිරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්ඤං විඤ්ඤණං විඤ්ඤණකඛිකො තප්පා මනෝවිඤ්ඤණධාතුෂු, විතෙතන දිව්ඨිං විතෙතනෙනා විවිතෙතනෙනා 'සසසතො ලොකො'නි වා, 'අසසතො ලොකො'නි වා -පෙ- 'තෙව හොති ත ත හොති තථාගතො පරමමරණො'නි වා'නි 'මහසා දිව්ඨිගතානි විහ්නසෙනනා.'

බොහොත් සුභ. සමාගමෝ¹ නිති කිං. සකතිසි සමසපානඥවති-
 බොහො වුවුවත් පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්ම-
 විවයො සම්මාදිට්ඨි, කිං කාරණා බොහො වුවුවත් පඤ්ඤා? තාය පඤ්ඤාය
 කායද්වවරිතං. බ්‍රහ්මඤ්ච බොහොසුඤ්ච සකොතසුඤ්ච නිද්ධොතසුඤ්ච, වච්චිවවරිතං.
 -පෙ- සබ්බාකුසලාතිසංඛාරා බ්‍රහ්මා ව බොහො ව සකොතා ව නිද්ධොතා ව.
 අථවං සම්මාදිට්ඨිතා, ඔවජාදිට්ඨි සම්මාසංඛිතපොත ඔවජාසංඛිතපොත -පෙ-
 සම්මාපිමුත්තියා, ඔවජාපිමුත්තියා බ්‍රහ්මා ව බොහො ව සකොතා ව නිද්ධොතා
 ව. අථවං අරියෙත අට්ඨංගිකෙත මහෙත සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ
 ද්වවරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාති-
 සංඛාරා බ්‍රහ්මා ව බොහො ව සකොතා ව නිද්ධොතා ව. භගවා ඉමේහි
 බොහොසොගති ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො
 උපපතො සමුපපතො සමන්තාගතො, තස්මා භගවා බොහො, සො
 බ්‍රහ්මාරාමො බ්‍රහ්මාපො බ්‍රහ්මකිලෙසො බ්‍රහ්මපරිලාභනාති - බොහො.

1. සමාගම - පිටු. II. සමාගම - මිලස. PTS.

ක. බිම්මිසබිහණි - විහතුපපාදකණ්ඩ

ඛොනෙන සුභං සමාගමො න හි කං සක්ඛසි සමපසානවෙති - පසුරො පරිබ්බාජකො නසාපිබ්බෙලො ඛොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං සුගසමාගමං¹ සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං සාකච්ඡන්දුං² සලලපිද්ධං සාකච්ඡං සමාපජ්ජන්දුං. නං කිසං හෙතු? පසුරො පරිබ්බාජකො හිතො නිසිත්තො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො³ පරිතො. සො හි භගවා අග්ගො ව සෙට්ඨො ව පිසිට්ඨො ව පාමොකෙඛා ව උත්තමො ව පචරො ව. යථා සසො න පටිබ්බෙලො මනෙත්ත මානඛෙත්ත සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා කොඤ්ඤා න පටිබ්බෙලො සිහෙන මිගරඤ්ඤා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා වච්ඡකා තරුණකො ඛෙදුපකො න පටිබ්බෙලො උසහෙන චලකකුතා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා බඛෙකා න පටිබ්බෙලො ගරුලෙන වෙනත්තසොත්ත සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා වණ්ඛාලො න පටිබ්බෙලො රඤ්ඤා වක්ඛවත්තිනා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා පංචුපිසා-වත්තා න පටිබ්බෙලො ඉන්දෙන දෙවරඤ්ඤා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, එවමෙවං පසුරො පරිබ්බාජකො න පටිබ්බෙලො ඛොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං සාකච්ඡන්දුං² සලලපිද්ධං සාකච්ඡං සමාපජ්ජන්දුං. නං කිසං හෙතු? පසුරො පරිබ්බාජකො හිතපඤ්ඤා නිතිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡත්තකපඤ්ඤා පරිත්තකපඤ්ඤා සො හි භගවා මහාපඤ්ඤා පුට්ඨපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා⁴ ඡවනපඤ්ඤා තික්ඛපඤ්ඤා නිබ්බෙධිකපඤ්ඤා පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභින්නඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො චතුර්වේසාරජ්ජානෙනා දසබලධාරී පුරිසාසහො පුරිසසිහො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤා පුරිසධොරගො අනන්තඤ්ඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අඛෙසා මහද්ධිනො⁵ ධනවා තෙනා විතෙනා අනුතෙනා පඤ්ඤාපෙනා නිජ්ඣාපෙනා පෙතෙකවා පසාදෙනා.

සො හි භගවා අනුපාත්තාස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙනා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙනා අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපිද්ධ මග්ගකොට්ඨෙ. මග්ගානුගා ව පතස්ස එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡාසම්මත්තාගතා.

1. සුගසමාගමං - සිවු. II. මජ්ඣ. PTS. 2. සාකච්ඡන්දුං - ස.

3. ඡත්තකො - මජ්ඣ. PTS. ඡතුකො - සිවු. II. ඡතුකො - මවුර.

4. භාසුපඤ්ඤා - මජ්ඣ. 5. මහාධිනො - වු.

සො හි නගවා ජානං ජානාති. පස්සං පස්සති. චක්ඛුභුතො
 ඤාණභුතො, ධම්මභුතො, බ්‍රහ්මභුතො චතතා ධම්ම-
 භුතො, චතතා පචතතා අත්ඤා නිනෙන්තා අමතස්ස දතා ධම්මස්සාම්
 තපාගතො. නන්ති තස්ස නගවතො අනඤ්ඤානං¹ අදිට්ඨං අපිදිතං
 අසච්ඡිකතං අඵසිති² පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය
 සබ්බං ධම්මා සබ්බාකාරෙන බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං
 ආගච්ඡති. යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම අපි ධම්මං ජාතිතබ්බං, අත්තන්තො
 වා පරන්තො වා උභයන්තො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අන්තො සම්පරාධිකො
 වා අන්තො ගමතිරො වා අන්තො ගුලුක්ඛා වා අන්තො ආච්ඡින්නො වා
 අන්තො තෙය්‍යො වා අන්තො නිකො වා අන්තො අනච්ඡේදා වා අන්තො
 නිකක්ඛිලෙසො වා අන්තො වොදානො වා අන්තො පරමන්තො වා අන්තො සබ්බං
 තං අන්තො බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති. සබ්බං කායකම්මං බ්‍රහ්මස්ස හගවතො
 ඤාණානුපරිවත්ති. සබ්බං ච්චිකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති³. සබ්බං මනෝ-
 කම්මං ඤාණානුපරිවත්ති.

අතීතෙ බ්‍රහ්මස්ස හගවතො අප්පට්ඨතං ඤාණං. අනාගතෙ අප්පට්ඨතං
 ඤාණං. පච්චුප්පන්නෙ අප්පට්ඨතං⁴ ඤාණං. යාවතකං ඤෙය්‍යං, තාවතකං
 ඤාණං. යාවතකං ඤාණං, තාවතකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං.
 ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යං අතිකක්ඛිතිං ඤාණං නප්පචත්තති.
 ඤාණං අතිකක්ඛිතිං ඤෙය්‍යපථො නන්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො
 තෙ ධම්මා. යථා දව්‍යානං සමුග්ගපච්චානං සම්මා චුස්සිතානං හෙට්ඨිමං
 සමුග්ගපච්චං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපච්චං හෙට්ඨිමං
 නාතිවත්තති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො, එවමෙව බ්‍රහ්මස්ස හගවතො
 ඤෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො. යාවතකං ඤෙය්‍යං,
 තාවතකං ඤාණං. යාවතකං ඤාණං, තාවතකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යපරියන්තිකං
 ඤාණං. ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යං අතිකක්ඛිතිං ඤාණං
 නප්පචත්තති. ඤාණං අතිකක්ඛිතිං ඤෙය්‍යපථො නන්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤා-
 පරියන්තථායිනො තෙ ධම්මා. සබ්බධම්මෙසු බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ඤාණං
 පචත්තති.

සබ්බෙ ධම්මා බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ආචර්ජනපට්ඨිකා ආකඛිත-
 පට්ඨිකා මනසිකාරපට්ඨිකා විනතුපාදපට්ඨිකා. සබ්බසත්තෙසු බ්‍රහ්මස්ස
 හගවතො ඤාණං පචත්තති. සබ්බසඤ්ච සත්තානං හගවා ආසයං ජානාති.
 අනුසයං ජානාති. චරිතං ජානාති. අභිමුත්තං ජානාති. අප්පරජ්ඣෙකි
 මහාරජ්ඣෙකි තික්ඛිඤ්ඤාය මුද්දිඤ්ඤාය සවාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ
 දුච්ඤ්ඤාපයෙ හබ්බාහබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සද්දෙවකො ලොකො
 සමාරකො සබ්බගම්මො සස්සමණ්ඩුගම්මේ පජා සද්දෙවමනුස්සා අන්තො
 බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති. යථා යෙ කෙචි මච්ඡකච්ඡපා අන්තමෙසා
 තිම්බිතිම්බග්‍රං උපාදාය අන්තො මහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති, එවමෙව
 සද්දෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බගම්මො සස්සමණ්ඩුගම්මේ පජා
 සද්දෙවමනුස්සා අන්තො බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති.

1. අඤ්ඤාතං - ස, PTS. 2. අච්ඡිතං - PTS.
 3. ඤාණානුපරිවත්ති - සිවු. 4. අප්පට්ඨතං - ස.

යථා යෙ කෙවි පක්ඛි අන්තමසො ගරුලං වේතනෙය්‍යං උපාදය ආකාසස්‍ය පදේෂෙ පරිවත්තනති, එවමෙවං යෙපි තෙ සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤාය, තෙපි බුද්ධිඤ්ඤාය පදේෂෙ පරිවත්තනති. බුද්ධිඤ්ඤායං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤාං එරිකාං අභිභවිකාං තිට්ඨතිසෙව. යෙපි තෙ බත්තියපණ්ණිකා බ්‍රාහ්මණපණ්ණිකා ගහපතිපණ්ණිකා සමණපණ්ණිකා නිපුණා කතපරපච්ඡාදා වාලවෙගිරූපා වොභිඤ්ඤානා මඤ්ඤාදා වරන්ති පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතාති, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඛරිකා තථාගතං උපසම්බුද්ධිං පුච්ඡති ගුලකාති ච පටිච්ඡන්තාති ච. කපිතා විසංජ්ජිතාච තෙ පඤ්ඤා හගවතා භොනති තිද්ධිකාරණා. උපක්ඛිත්තකාච තෙ හගවතො සමපජ්ජන්ති. අථ බො හගවාච තත්ථ අතිරොචති යදිදං පඤ්ඤායාති - බොතෙන සුභං සමාගමො න හි කිං සක්ඛිසි සමපයාතවෙ.

තෙනාන හගවා:

“අථ කිං පටිත්තකමාගමො
මනසා දිට්ඨිගතාති වින්තයනොන,
ඥානෙන සුභං සමාගමො
න හි කිං සක්ඛිසි සමපයාතවෙ”ති.

පසුරසුත්තනිදේශසො අට්ඨමො.

9

මාගන්ධියසුත්තනිදේශසො

අථ මාගන්ධියසුත්තනිදේශසො වුට්ඨතෙ:

9 - 1

දිස්වාන තණ්හං අරතීං රගඤ්ච¹
නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං,
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං?²
පාදාපි නං සමජ්ජිසිතුං න ඉචෙත්.

දිස්වාන තණ්හං අරතීං රගඤ්ච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිනති තණ්හඤ්ච අරතඤ්ච රගඤ්ච³ මාරහිතරො දිස්වා පසයිකා මෙථුතධිමෙම ඡන්දො වා රුගො වා පෙමං වා නාහොසිති - දිස්වාන තණ්හං අරතීං රගඤ්ච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං.

කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදාපි නං සමජ්ජිසිතුං න ඉචෙත්ති - කිමෙවිදං සරිරං මුත්තපුණ්ණං කරිසපුණ්ණං සෙමනපුණ්ණං රුධිරපුණ්ණං අට්ඨිසම්ඝානං⁴ නහාරුසම්ඝානං රුධිරමංසාවලෙපනං වම්මාචිතඤ්චං⁵ ඡපියං පටිච්ඡන්තං ජිද්දවජ්දං උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං⁶ කිම්සම්ඝානිසෙ - විතං නානාකලිමලපරිපූරං පාදෙන අකකමිතුං න ඉචෙත්තය්‍යං,⁷ කුතො පන සංවාසො වා සමාගමො වාති - කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදාපි නං සමජ්ජිසිතුං න ඉචෙත්.

තෙනාන හගවා:

“දිස්වාන තණ්හං අරතීං රගඤ්ච
නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං,
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං
පාදාපි නං සමජ්ජිසිතුං න ඉචෙත්”ති.

1. අරතඤ්ච රුගං - PTS. 2. රුගඤ්ච - PTS. 3. අට්ඨිසංඝාතං - ස.
4. වම්මාචිතඤ්චං - ස. 5. උග්ගරං පග්ගරං - ස. 6. ඉචෙත්තය්‍යං - සිමු. II, මජ්ඣ.

9 - 2

එතාදිසං වෙ රතනං න ඉව්ඡසි
නාරිං තරිඤ්ඤති ඛණ්ණි පඤ්ඤං,
දිට්ඨිග්ගතං සිලවතානුජිවිතං
හවුපපතතිඤ්ඤ වදෙසි කිදිසං.

අනව්ඡරිතමෙවෙතං මනුසස්සා යං දිබ්බෙ කාමෙ පඤ්ඤානෙතා මානුසකෙ කාමෙ න ඉවෙඡ්ඤ්ස, මානුසකෙ වා කාමෙ පඤ්ඤානෙතා දිබ්බෙ කාමෙ න ඉවෙඡ්ඤ්ස, යං තිං උභොපි න ඉව්ඡසි¹ න සාදිග්ගි න පඤ්ඤානෙතා පිභෙසි නාභිජප්පසි, කිං තෙ දස්සතං? කතමාස තිං දිට්ඨිග්ගා සමන්තාගතො²ති පුච්ඡති.

“එතාදිසං වෙ රතනං න ඉව්ඡසි
නාරිං තරිඤ්ඤති ඛණ්ණි පඤ්ඤං,
දිට්ඨිග්ගතං සිලවතානුජිවිතං
හවුපපතතිඤ්ඤ වදෙසි කිදිසං”තති.

9 - 3

ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති (මාගජ්ඣා³ති හගවා)
ඛමෙමසු² නිවෙඡ්ඤ්ස සමුග්ගතිතං,
පස්සඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගතාය
අර්ඝ්ඤාතසන්නං පටිතං අදස්සං.

ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති - ‘ඉදං වදාමිති ඉදං වදාමි. එතං වදාමි. එතතකං වදාමි. එතතාවතා වදාමි. ඉදං දිට්ඨිග්ගතං වදාමි. ‘සස්ස-තො ලොකො’ති වා -පෙ- ‘තෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණා’ති වා; න තස්ස භොතිති - න මග්ගං භොති එතතාවතා වදාමිති න තස්ස භොතිති - ‘ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති.’ මාගජ්ඣා ති-හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙත ආලපති; හගවාති - ගාරවාධිවචනං -පෙ-සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං හගවාති - ‘මාගජ්ඣාති හගවා.’

ඛමෙමසු නිවෙඡ්ඤ්ස සමුග්ගතිතතති - ‘ඛමෙමසු’ති ආසට්ඨිදිට්ඨි-ගමනසු; නිවෙඡ්ඤ්සාති තිව්ඡ්ඡිති, විතිව්ඡ්ඡිති, විචිති, පටිච්ඡිති, භුලසිති, තීරසිති, විහාවසිති, විභූතං කති, ඔග්ගිග්ගානො ඛිලග්ගානො වරග්ගානො කොට්ඨාසග්ගානො උච්චග්ගානො සමුච්චග්ගානො ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යථාචං³ අපිපරිතතති ගතිතං පරාමට්ඨං අභිතිවිට්ඨං අර්ඝ්ඤාතං අධිමුත්තං තඤ්ඤි න සංවිජ්ජති කුපලඛනති පටිතං සමුච්ඡිතතං වුපසන්නං පටිපස්සද්ධිං අභිබ්බසන්නති, ඤ්ඤානති, දසින්නති ‘ඛමෙමසු නිවෙඡ්ඤ්ස සමුග්ගතිතං.’

1. ඉව්ඡසි - මු. II

2. න ව ඛමෙමසු - මු. II, මෙසං.

3. යථාචං - සිමු. II.

පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහායාහි - 'දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාහිනිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය, අථවා, 'සසංකො ලොකො, ඉදමෙව සචං, මොඝමඤ්ඤ'නති දිට්ඨි-ගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථන්දිතං දිට්ඨිසංයොජනං සදුක්ඛං සපිඝානං සඋපායාසං සපරිලාහං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරෝධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සමොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතිති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාහිනිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය'. අථවා, 'අසසංකො ලොකො, අන්තවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො, තං ජිවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං ඥරීරං, හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො පරමමරණා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරමමරණා, තෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සචං, මොඝමඤ්ඤ'නති දිට්ඨිගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථන්දිතං දිට්ඨිසංයොජනං සදුක්ඛං සපිඝානං සඋපායාසං සපරිලාහං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරෝධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සමොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතිති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිනිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො එවං ගහිතා එවං පරාමධිං එවංගතිකා ගපිස්සන්ති එවං අභිසම්පරායාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිනිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො නිරයසංවත්තතිකා නිරව්ජානකොතිසංවත්තතිකා පෙත්තිවිසයසංවත්තතිකාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිනිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො අනිච්චා සඤ්ඤා පටිච්ච-සමුප්පත්තා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිනිවිසාමි. අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිනිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.'

අර්ක්කතසනතිං පටිනං අදස්සනති - 'අර්ක්කතසනති'නති අර්ක්කතං රාගස්ස සනතිං දොසස්ස සනතිං මොහස්ස සනතිං කොඛස්ස - උපනාසස්ස මක්ඛස්ස - පලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සාදේය්‍යස්ස ඵලාස්ස - සාර්ග්ගස්ස - මානස්ස - අභිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකි - ලෙසානං - සබ්බද්ධවර්තානං - සබ්බදර්ශානං - සබ්බපරිලාභානං - සබ්බසන්තාපානං - සබ්බානුසලාභිසම්බාරානං සනතිං උපසනතිං වූපසනතිං නිවුක්ඛිං පටිපාසස්සද්ධිං; පටිනංනති - පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'සබ්බ සම්බාරා අභිච්චා'ති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'සබ්බ සම්බාරා දුක්ඛා' නි -පෙ- 'සබ්බෙ ධම්මො අනපානා'ති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'යං කිංකරි සමුදයධම්මං සබ්බන්තො නිරෝධධම්මං'නති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; අදස්සනති - අදස්සං,¹ අදක්ඛි අපස්සිං පටිපිඤ්ඤිනති 'අර්ක්කතසනතිං පටිනං අදස්සං.'

තෙනාන භගවා:

"ඉදං වදමිති න තස්ස හොති ('මාගඤ්ඤා'ති භගවා)
ධම්මෙසු නිවේශ්‍ය්‍ය සමුග්ගහිතං,
පස්සඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය
අර්ක්කතසනතිං පටිනං අදස්සං"නති.

9 - 4

විනිවුජ්ජා යාති පකපටිතානි (ඉති මාගඤ්ඤො)
තෙ වෙ මුති චූඨි අනුග්ගහාය,
අර්ක්කතසනතිති යමෙතමන්ධං
කප්පනු ධිරොගි පච්චේදිතං තං.²

විනිවුජ්ජා යාති පකපටිතානිති - 'විනිවුජ්ජා' වුච්චන්ති ආසට්ඨි - දිට්ඨිගතානි; පකපටිතානිති - කප්පිතා පකපටිතා අභිසම්භිතා සංග්ග්ථ - පිතාතිපි පකපටිතානි; අඵවා, අභිච්චා සම්භිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා විපරිණාමධම්මාතිපි පකපටිතානිති - විනිවුජ්ජා යාති පකපටිතානි; ඉති මාගඤ්ඤොති - 'ඉති'ති පදසන්ති පදසංසන්තො පදපාරිසුරි අකකිරසම්චායො බ්‍යඤ්ඤනගිලිට්ඨතා පදනුප්පබ්බතා නාමෙතං 'ඉති'ති; මාගඤ්ඤොති - තස්ස චූඨගිණස්ස නාමෙ සම්භා සමඤ්ඤ පඤ්ඤාතති වොහාරොති 'ඉති මාගඤ්ඤො'.³

තෙ වෙ මුති චූඨි අනුග්ගහාය අර්ක්කතසනතිති යමෙතමන්ධන්ති - 'තෙ වෙ' ති ආසට්ඨිදිට්ඨිගතානි; මුතිති - මොතං වුච්චති ඤ්ඤං -පෙ- සම්භර්තමනිච්ච සො මුතිති; අනුග්ගහායාති - දිට්ඨිසු අදිතවං පස්සනෙතො දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාතිතිවිසාමිති ව භණ්ඨි අර්ක්කතසනතිති ව භණ්ඨි; යමෙතමන්ධන්ති - යං පරමන්ධන්ති - 'තෙ වෙ මුති චූඨි අනුග්ගහාය අර්ක්කතසනතිති යමෙතමන්ධං.'

කථනානු සිරෙහි පවෙදිතං තතති - 'කථනානු'ති පදං සංසයපුච්ඡා විමතිපුච්ඡා දොලාකපුච්ඡා අපනකංසපුච්ඡා, එවනානුඛො න හුඛො- කීනානුඛො කථනානුඛොති කථනානු; සිරෙහිති - සිරෙහි පණ්ණිනෙහි පඤ්ඤාචනෙතති බුද්ධිමනෙතති ඤාණිති විභාසීති මොඛිති; පවෙදිතනති- වෙදිතං පවෙදිතං ආවික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විභතතං උත්තානිකතං පකාසිතනති 'කථනානු සිරෙහි පවෙදිතං තං'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“විතිව්ඡයා යාති පකපටිනාති (ඉති මාගන්දියො)
 තෙ වෙ මුති බ්‍රුහි අනුග්ගායා,
 අප්ඤ්ඤාසන්තිති යමෙතථිතං.
 කථනානු සිරෙහි පවෙදිතං තං”නති.

9 - 5

න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන ('මාගන්දියා'ති තගවා)
 සිලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ,
 අදිට්ඨියා අසුද්ධියා අඤ්ඤා¹
 අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.
 එතෙ ව නිසසාස් අනුග්ගායා
 සමනතා අනිසසාය භවං න ජප්පො.

න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙනාති - දිට්ඨියා² සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි³ න භණාමි⁴ න දීපයාමි; න වොහරාමි සුතියාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි⁵, න භණාමි⁶ න දීපයාමි⁷ න වොහරාමි දිට්ඨියා සුතියාපි⁸ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි, න භණාමි, න දීපයාමි, න වොහරාමි; ඤාණෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි, න භණාමි න දීපයාමි, න වොහරාමිති - න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන. මාගන්දියාති භගවාති - 'මාගන්දියා'ති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙත ආලප්ථති; භගවාති - ගාරවාහිවචනං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤානති යදිදං 'තගවා'ති - 'මාගන්දියාති භගවා.'

සිලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහාති - සිලෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි, න භණාමි, න දීපයාමි, න වොහරාමි; වතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි, න භණාමි, න දීපයාමි, න වොහරාමි; සිලබ්බතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං තාහ, න කපෙමි, න භණාමි, න දීපයාමි, න වොහරාමිති 'සිලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ.'

1. අසුද්ධියා අඤ්ඤා - ස. මිහුර. 2. දිට්ඨියා - සිමු. II. දිට්ඨියාපි - ජෙස. PTS.

3. කපෙමි - සබ්බත්. 4. භණාමි - සබ්බත්. 5. කපෙමි - සිමු. II. PTS.

6. භණාමි - සිමු. II. 7. දීපයාමි. සිමු. II. 8. සුතෙනාපි - සබ්බත්.

අදිට්ඨියා අසුභ්‍රතියා අසුභ්‍රා අසිලතා අබ්බතා නොපි තෙතනාති-
දිට්ඨි¹ ඉච්ඡිතබ්බං දසවච්ඡිකා සමමාදිට්ඨි: අත්ථි දින්නං, අත්ථි සිට්ඨං,
අත්ථි හුතං, අත්ථි සුකට්ඨකකවාතං කම්මානං ඵලං විපාකො, අත්ථි අයං
ලොකො, අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි මාතා, අත්ථි පිතා, අත්ථි සත්තා
ඔපපාතිකා, අත්ථි ලොකක සමණ්ණායමණා සමමාපට්ඨිතතා යෙ
ඉමිඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකම්මා පච්චෙදෙත්තීති.
සමණම්පි ඉච්ඡිතබ්බං පරතොපකාසො: සුභතං ගෙග්ගං වෙය්‍යාකරණං
ගාථා උද්දනං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්බුතබ්බමං වෙදලං. ඤාණම්පි
ඉච්ඡිතබ්බං: කම්මසංකතං ඤාණං, සම්මානුලොභිකං ඤාණං, අභිඤ්ඤාඤාණං
සමාපතතිකා ඤාණං. සිලම්පි ඉච්ඡිතබ්බං: පාතිමොක්ඛසංවරො. වතම්පි
ඉච්ඡිතබ්බං අට්ඨි ධුතභිතාති: ආරඤ්ඤිකභිතං පිණ්ඩපාතිකභිතං පංඤ්කුලිකභිතං
තෙවිච්ඡිකභිතං සපදානවාරිකභිතං බලපච්ඡානතතිකභිතං නෙඝජ්ජිකභිතං
සථාසංකතතිකභිතනති- අදිට්ඨියා අසුභ්‍රතියා අසුභ්‍රා අසිලතා අබ්බතා.
නොපි තෙතනාති - නාපි සමමාදිට්ඨිමත්තෙන නාපි සමණමත්තෙන නාපි
ඤාණමත්තෙන නාපි සිලමත්තෙන නාපි වතමත්තෙන අජ්ඣත්තසත්තිං
පත්තො හොති. නපි ටිතා ඵතෙති ධම්මෙති අජ්ඣත්තසත්තිං පාපුණාති.
අපිච්චි, සමාරා ඉමෙ ධම්මා හොනති අජ්ඣත්තසත්තිං පාපුණිතුං අභිගතතුං
පුසිතුං² සච්ඡිකාතුනති 'අදිට්ඨියා අසුභ්‍රතියා අසුභ්‍රා අසිලතා අබ්බතා
නොපි තෙන.'

එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්‍රහණායාති - 'එතෙ'ති කණ්ණපකඛිකානං
ධම්මානං සමුග්‍රහණතො පතානං ඉච්ඡිතබ්බං, තෙව්‍යාතුකෙසු කුසලෙසු
ධම්මෙසු අතමමයතා³ ඉච්ඡිතබ්බං, යතො කණ්ණපකඛිකා ධම්මා
සමුග්‍රහණපාඨාතෙන පතිනා හොනති උච්ඡින්නමුලා තාලාවච්ඡිකතා⁴
අනභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බමා, තෙව්‍යාතුකෙසු ව කුසලෙසු ධම්මෙසු
අතමමයතා හොති. එතතාවතාපි ත ගණනාති, ත පරාමසති, තාභිතිවිසති.
අථවි, ත ගණතිතබ්බං ත පරාමසිතබ්බං තාභිතිවිසිතබ්බංචි ඵවම්පි-
'එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්‍රහණාය.' යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මාතො ව
පතිනා හොනති උච්ඡින්නමුලා තාලාවච්ඡිකතා⁴ අනභාවකතා ආයතිං
අනුපාදබ්බමා⁵, එතතාවතාපි ත ගණනාති ත පරාමසති තාභිතිවිසතිති
ඵවම්පි - 'එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්‍රහණාය.' යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව
අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව ආතෙඤ්ජාභිසංඛාරො ව පතිනා හොනති උච්ඡින්න-
මුලා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බමා, එතතාවතාපි
ත ගණනාති ත පරාමසති තාභිතිවිසතිති ඵවම්පි - 'එතෙ ව නිසසජ්ජ
අනුග්‍රහණාය.'

1. දිට්ඨි - සිමු. II.

2. එසිසිතුං - ඡෙසං.

3. අකම්මයතා - සිමු. II.

4. තාලාවච්ඡිකතා - ස.

5. අනුපාදබ්බමා - සිමු. II. ඡෙසං.

සතෙතා අනිසාය හවං න ජපෙසති - 'සතෙතා'ති රාගස්ස සමිතතතා, සතෙතා, දොසස්ස සමිතතතා සතෙතා, මොහස්ස සමිතතතා සතෙතා, කොධස්ස - උපතාහස්ස - මිඛස්ස - පලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සායොග්ගස්ස - ඵහස්ස - සාරම්මස්ස - මානස්ස - අනිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකිලෙසානං - සබ්බදුච්චරිතානං - සබ්බදර්ශානං - සබ්බපරිලාභානං - සබ්බසන්තාපානං - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්තතතා සමිතතතා වූපසමිතතතා විජ්ඣාතතතා නිබ්බුතතතා විගතතතා¹ පටිපාසායානතතා සතෙතා උපසතෙතා වූපසතෙතා නිබ්බුතො පටිපාසායානොති 'සතෙතා'. අනිසායාති - දෙව නිසායා: තණ්හානිසායො ව දිට්ඨිනිසායො ව -පප- අයං තණ්හානිසායො -පප- අයං දිට්ඨිනිසායො, තණ්හානිසායං පහාය දිට්ඨිනිසායං පටිනිසාජ්ඣා වකඛුං අනිසාය සොතං අනිසාය ඝාතං අනිසාය ජිව්හං අනිසාය කායං අනිසාය මනං අනිසාය රූපෙ සද්දෙ ගතකි රසෙ ඵොට්ඨකෙබ්බ ධර්මෙ කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසං සුඛං විවරං පිණ්ඩපාතං සෙතාසනං හිලාතපච්චය ගෙසජ්ජපරිකාරං කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමහවං රූපහවං අරූපහවං සඤ්ඤාහවං අසඤ්ඤාහවං තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාහවං එකවොකාරහවං විකුට්ඨොකාරහවං පඤ්චවොකාරහවං අතීතං අනාගතං පච්චුපාතනං දිට්ඨසුත්තප්පඤ්ඤාතකෙබ්බ ධර්මෙ අනිසාය අගණිතීති අපරාමසිතී අනභිනිවිසිතීති - 'සතෙතා අනිසාය' හවං න ජපෙසති - කාමහවං න ජපෙසය්, රූපහවං න ජපෙසය්, අරූපහවං න ජපෙසය්, තපජපෙසය්, න අභිජපෙසය්ති - 'සතෙතා අනිසාය හවං න ජපෙස'.

තෙනාන ගඟවා:

“න දිට්ඨියා න සුත්තියා² න ඤාණෙන ('මාගනිදේශ'ති ගඟවා)
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ,
අදිට්ඨියා අසුත්තියා අඤ්ඤා
අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.
එතෙ ව නිසාජ්ජ අනුග්ගහාය
සතෙතා අනිසාය හවං න ජපෙස”ති.

9 - 8

තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන
(ඉති මාගනිදේශො)
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ,
අදිට්ඨියා අසුත්තියා අඤ්ඤා
අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.
මඤ්ඤාමිහං මොමුහමෙව ධම්මං
දිට්ඨියා එතෙ පච්චිනති සුද්ධිං.

1. චතතතා - මු. II.

2. නසුත්තියා - සිමු. I. සිමු. II.

තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුඤ්ඤානානි - දිට්ඨියාපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි 'තාන, න කප්පෙසි, න හණ්ඨි, න දිප්පෙසි, න වොහරසි. සුත්තෙතපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි - දිට්ඨියුත්තෙතපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි - සුඤ්ඤානපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි. 'තාන න කප්පෙසි න හණ්ඨි න දිප්පෙසි න වොහරසිති - 'තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුඤ්ඤානානි න සුඤ්ඤානානි' ඉති මාගජද්‍යොත්තනානි - 'ඉති'ති පදසන්ධි -පෙ- මාගජද්‍යොත්තනානි - තස්ස මුත්තානානානාම -පෙ- 'ඉති මාගජද්‍යොත්තනානි.'

සිලබ්බතෙතනාපි න සුඤ්ඤානානානි - සිලෙතපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි -පෙ- වතෙතපි¹ සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි -පෙ- සිලබ්බතෙතනාපි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි. 'තාන' න කප්පෙසි න හණ්ඨි න දිප්පෙසි න වොහරසිති 'සිලබ්බතෙතනාපි න සුඤ්ඤානානානි.'

අද්ධිකා අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි - දිට්ඨියා ඉච්ඡිතබ්බානි එවං හණ්ඨි; සච්ඡෙදි ඉච්ඡිතබ්බානි එවං හණ්ඨි; සුඤ්ඤානපි ඉච්ඡිතබ්බානි එවං හණ්ඨි; සිලපි ඉච්ඡිතබ්බානි එවං හණ්ඨි; වතපි ඉච්ඡිතබ්බානි එවං හණ්ඨි. න සකෙකාසි එකංසෙත අනුජානිතුං තා සකෙකාසි එකංසෙත පටිකම්පිතුනති 'අද්ධිකා අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි තොපි තෙතනානි.'

මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මනති - මොමුහමෙව, අයං කුසංඝං බාලධම්මො මුලුකධම්මො අඤ්ඤාණධම්මො අමරාවිකෙතපධම්මොති එවං මඤ්ඤාමහං ජානාමි එවං ආජානාමි එවං විජානාමි එවං පටිවිජානාමි එවං පටිවිජානාමිති 'මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මො.'

දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙදනති සුඤ්ඤානානි - දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තානානානි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි පච්චෙදනති: "සංඝං - තො ලොකො, ඉද්ධිමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා"නති දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තානානානි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි පච්චෙදනති. "අසංඝං තො ලොකො -පෙ- තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමමරණං, ඉද්ධිමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා"නති දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තානානානි සුඤ්ඤානානි පරිසුඤ්ඤානානි මුත්තානි පරිමුත්තානි පච්චෙදනති 'දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙදනති සුඤ්ඤානානි.'

තෙතනාන සො මුත්තානානානාම:

"තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුඤ්ඤානානි න සුඤ්ඤානානි (ඉති මාගජද්‍යොත්තනානි)

සිලබ්බතෙතනාපි න සුඤ්ඤානානානි,
අද්ධිකා අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි
අසුඤ්ඤානානි අසුඤ්ඤානානි තොපි තෙතනානි,
මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මො.
දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙදනති සුඤ්ඤානානි."

9 - 7

දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංසාය අනුප්පච්ඡමානො (මාගන්දියා'ති හගවා)
සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතො²,
ඉතො ව නාදදකම් අණ්ණමපි සඤ්ඤං
තස්මා ඤාචං මොවුහතො දහාසි.

දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංසාය අනුප්පච්ඡමානොති - මාගන්දියෝ බ්‍රාහ්මණෝ දිට්ඨිං නිසංසාය දිට්ඨිං පුච්ඡති, ලග්ගතං නිසංසාය ලග්ගතං පුච්ඡති, ඛනිකං නිසංසාය ඛනිකං පුච්ඡති, පමිඛොධං නිසංසාය පමිඛොධං පුච්ඡති; අනුප්පච්ඡමානොති - පුනපුනං පුච්ඡතිති - 'දිට්ඨිඤ්ච නිසංසාය අනුප්පච්ඡමානො.' මාගන්දියාති - හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති; හගවාති - ගාරවාසිවචනං - පෙ - සවිජ්ඣාපඤ්ඤතති යදිදං 'හගවා'ති - 'මාගන්දියාති හගවා.'

සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතොති - යා සා දිට්ඨි තසා ගහිතා පරාමට්ඨා අහිතිට්ඨා අජේඤ්ඤාසිතා අබ්බුතතා, තායෙව තං දිට්ඨියා මුලොකාසි පමුලොකාසි³ සමුලොකාසි⁴ මොහං ආගතොසි පමොහං ආගතොසි සමොහං ආගතොසි අකිකාරං පක්ඛිනෙතොසිති⁵ 'සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතො.'

ඉතො ව නාදදකම් අණ්ණමපි සඤ්ඤතති - ඉතො අජ්ඣිතතසන්තිතො වා පටිපදාතො වා⁶ ඛම්මදෙසනාතො වා සුතතසඤ්ඤං වා පතතසඤ්ඤං වා ලක්ඛණසඤ්ඤං වා කාරණසඤ්ඤං වා ථාතසඤ්ඤං වා නපාටිලහසි කුතො ඤ්ඤන්ති එවමපි - 'ඉතො ව නාදදකම් අණ්ණමපි සඤ්ඤං.' අඵවා, අතිච්චං වා අතිච්චසඤ්ඤානුලොමං වා, දුක්ඛං වා දුක්ඛසඤ්ඤානුලොමං වා, අතතතං වා අතතතසඤ්ඤානුලොමං වා, සඤ්ඤාපාදමිතතං වා සඤ්ඤානිමිතතං වා නපාටිලහසි, කුතො ඤ්ඤන්ති එවමපි - 'ඉතො ව නාදදකම් අණ්ණමපි සඤ්ඤං.'

තස්මා ඤාචං මොවුහතො දහාසිති - 'තස්මාති' තස්මා තංකාරණං තංගෙඤ්ඤා තපච්චියා තන්තිදානා මොවුහබ්බමතො බාලබ්බමතො මුලබ්බමතො අඤ්ඤාණබ්බමතො අමරාපික්ඛපබ්බමතො දහාසි පස්සසි දක්ඛසි ඔලොකෙසි නිජ්ඣායසි උපපරික්ඛසිති 'තස්මා ඤාචං මොවුහතො දහාසි'ති.

තෙනාහ හගවා:

"දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංසාය අනුප්පච්ඡමානො ('මාගන්දියා'ති හගවා)
සමුග්ගතිතොසි පමොහමාගතො²,
ඉතො ව නාදදකම් අණ්ණමපි සඤ්ඤං
තස්මා ඤාචං මොවුහතො දහාසි"ති.

1. දිට්ඨිසු - සිමු. II. PTS.

2. පමොහමාග - සිමු. II. PTS. සමොහමාගතො - මහුප. පමොහමාග - මජ්ඣ.

3. පමුලොකා PTS. 4. සමුලොකා - PTS. 5. පටිපකස්සො - PTS.

6. පක්ඛිනෙතොසිති - සිමු 1. මහුප. පක්ඛිනෙතොසිති - මජ්ඣ. පක්ඛිනෙතොසිති - සංය. PTS.

7. දිට්ඨිසු - සිමු. II. PTS. 8. පමොහමාග - සිමු. I., පමොහමාග - මජ්ඣ. PTS.

9 - 8

සමො විසෙසි උදවා නිහිනො
 යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන,
 තීසු විබාසු අවිකම්පමානො
 සමො විසෙසිති න තස්ස හොති.

සමො විසෙසි උදවා නිහිනො යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙනාති-
 ‘සද්දිසොතමසම්’ති වා ‘සෙය්‍යොතමසම්’ති වා ‘හිනොතමසම්’ති වා, යො
 මඤ්ඤාති, සො තෙන මානෙත තාය දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලෙන කලහං
 කරොය්‍ය භණ්ඩනං කරොය්‍ය විග්ගහං කරොය්‍ය විවාදං කරොය්‍ය මේඛං
 කරොය්‍ය: “න නං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං
 ආජානාමි. කිං නං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි? ඔව්ඡාපට්ටතො
 නිමසි. අහමසම් සමමාපට්ටතො. සහිතමෙම, අසහිතතො. පුරෙ
 වචනියං පච්ඡා අවච. පච්ඡා වචනියං පුරෙ අවච. ආවිණ්ණතො¹
 විපරාධතං. ආරොපිතො තෙ වාදො. නිග්ගහිතොසි. වර වාදපමාකම්භය.
 නිකම්බෙති සචෙ පහොසි” ති - සමො විසෙසි උදවා නිහිනො යො
 මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන.

තීසු විබාසු අවිකම්පමානො සමො විසෙසිති න තස්ස හොතිති-
 යස්සොති තිස්සො විබා පභිනා සමුච්ඡින්නා මුපසන්නා පටිපාසාදාං
 අභබ්බුප්පත්තිනා ඤ්ඤානසංයුතා දර්ශිනා, යො තීසු විබාසු න කම්පති න
 විකම්පති; අවිකම්පමානස්ස පුග්ගලස්ස ‘සද්දිසොතමසම්’ති වා ‘සෙය්‍යො-
 තමසම්’ති වා ‘හිනො තමසම්’ති වා; න තස්ස හොතිති න මයං
 හොතිති - තීසු විබාසු අවිකම්පමානො සමො විසෙසිති න තස්ස හොති.

තෙනාන භගවා:

“සමො විසෙසි උදවා නිහිනො
 යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන,
 තීසු විබාසු අවිකම්පමානො
 සමො විසෙසිති න තස්ස හොති” ති.

9 - 9

සචන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය
 මුසාති වා සො විවදෙථ භෙත,
 යසම් සමං විසමං වාපි තත්ථි
 ස භෙත වාදං පටිසංසුජෙය්‍ය².

1. අභිවිණ්ණතො - මු II, 343.

2. පටිසංසුජෙය්‍ය - මු ප, 1.

සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති - ‘බ්‍රාහ්මණො’ති සත්තනතං ධම්මානං බාහිනත්තා බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අභිකො තාදි¹ පවුච්චන්ත ස බ්‍රහ්මා; සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති ‘සසාසකො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති? කිං කථෙය්‍යාති? කිං භණෙය්‍යාති? කිං වොහරෙය්‍යාති? ‘අසසාසකො ලොකො -පෙ- තෙව භොති ත න භොති තථාගතො පරමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති? කිං කථෙය්‍යාති? කිං භණෙය්‍යාති? කිං දීපගෙය්‍යාති? කිං වොහරෙය්‍යාති වාති ‘සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති.’

මුසාති වා සො විචදෙථ ඝෙහිනාති - බ්‍රාහ්මණො ‘මය්‍යංච සච්චං, භුග්ගං මුසාති’ති කෙත මානෙත කාය දිට්ඨියා කෙත වා පුග්ගලෙන කලහං කරෙය්‍යාති? භණ්ඨනං කරෙය්‍යාති? විග්ගහං කරෙය්‍යාති? විවාදං කරෙය්‍යාති? මෙධගං කරෙය්‍යාති: ‘න නිං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි² වා සචෙ පභොසි’ති - මුසාති වා සො විචදෙථ කෙත.

යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති - ‘යසම්’නති යසම්. පුග්ගලෙ අරහතො ඩිණ්ඤ්ඤායෙ ‘ඤ්ඤායෙ’ති මානො නන්ති, ‘සෙය්‍යො හමසම්’ති අතිමානො නන්ති; ‘භිකොහමසම්’ති භමානො නන්ති, න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පතීනං සමුවජිතං වූපසනං පටිපසාසකං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤ්ඤායෙහිතො දුඛස්තති - යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති.

ස ඝෙහි වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති - සො කෙත මානෙත කාය දිට්ඨියා කෙත වා පුග්ගලෙන වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති, පටිච්චරෙය්‍යාති, කලහං කරෙය්‍යාති, භණ්ඨනං කරෙය්‍යාති, විග්ගහං කරෙය්‍යාති, විවාදං කරෙය්‍යාති, මෙධගං කරෙය්‍යාති: ‘න නිං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි වා සචෙ පභොසි’ති - ස ඝෙහි වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති.

තෙනාග භගවා:

“සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති
මුසාති වා සො විචදෙථ කෙත,
යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති
ස කෙත වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති”ති.

9 - 10

ඕකං පහාය අතිකෙතසාරී
ගාමෙ අකුඛං මුති සන්ධවාති,
කාමෙහි ඊතො අපුරෙකඛරුතො
කථං න³ විග්ගහා ජනෙන කඛරු⁴.

1. අභිකො අතාදි - ස්‍යා. 2. නිබ්බේදෙහි - ස්‍යා. මෙභ.
1. සාදාසු. - මු. II. 2. සාරියා - මෙභ.

“අපි බොහෝ කළේදැයි ගහපති සෙතොසො මහාකම්මානො තෙත්තපසිකම්. උපසම්මතියො ආයස්සන්තං මහාකම්මානං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසිදි. එකමන්තං නිසින්නො බොහෝ කළේදැයි ගහපති ආයස්සන්තං මහාකම්මානං එතදවොච: ‘වුත්තමිදං ගතොත කම්මානං, ගහපතා අට්ඨකච්ඡන්තො¹ මහානිදේශපාලි:’”

1. “මහං පහං අනිසංකප්පං”

ගාමි අකුඛං මුනි සන්ධානි,

කාමෙහි රිතොතා අපුරෙකඛරතො

කපං ත² විහංග්ග ජනෙන කසිරා³”ති, 8

ඉමංග්ග භු බොහෝ ගතොත කම්මානං! ගහපතා සම්මතොතො ගාමිහංග්ග කපං වින්ධාරෙන අනෙථා දට්ඨකම්මා⁴”ති.

“රුපධාතු බොහෝ ගහපති, විඤ්ඤාණංග්ග මහො. රුපධාතුරග්ගිනිඛ්ඛාදො⁵ පත විඤ්ඤාණං ‘මහසාරි’ති වුච්චති. වෙදනාධාතු බොහෝ ගහපති - සඤ්ඤාධාතු බොහෝ ගහපති - සම්ඛාරාධාතු බොහෝ ගහපති, විඤ්ඤාණංග්ග මහො, සම්ඛාරාධාතුරග්ගිනිඛ්ඛාදො පත විඤ්ඤාණං ‘මහසාරි’ති වුච්චති. එවං බොහෝ ගහපති මහසාරි ගොති.

කපංග්ග බොහෝ ගහපති අනිසංකප්පං ගොති? රුපධාතුයා බොහෝ ගහපති යො ජ්ඣෙද්ධො යො රුහො යා නඤ්ඤි යා තණ්හා යෙ උපසුපාදනා⁶ වේතසො අබ්බිච්චානාහිනිවේසානුසයො, තෙ තථාගතංග්ග පහිනා උච්චිත්තාමුලා තාලාච්ඡේදකතා⁷ අතභාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, තස්මා තථාගතො ‘අනොකසාරි’ති වුච්චති. වෙදනාධාතුයා බොහෝ ගහපති - සඤ්ඤාධාතුයා බොහෝ ගහපති - සම්ඛාරාධාතුයා බොහෝ ගහපති - විඤ්ඤාණාධාතුයා බොහෝ ගහපති, යො ජ්ඣෙද්ධො යො රුහො යා නඤ්ඤි යා තණ්හා යෙ උපසුපාදනා⁸ වේතසො අබ්බිච්චානාහිනිවේසානුසයො, තෙ තථාගතංග්ග පහිනා උච්චිත්තාමුලා තාලාච්ඡේදකතා අතභාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, තස්මා තථාගතො ‘අනොකසාරි’ති වුච්චති. එවං බොහෝ ගහපති අනොකසාරි ගොති.

කපංග්ග ගහපති, නිකේතසාරි ගොති? රුපනිමිත්තනිකේත-විසාරජිනිඛනියා බොහෝ ගහපති ‘නිකේතසාරි’ති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත-ගකිනිමිත්ත - රසනිමිත්ත - ඵෙඨවිඛිනිමිත්ත - ධම්මනිමිත්තනිකේත-විසාරජිනිඛනියා බොහෝ ගහපති ‘නිකේතසාරි’ති වුච්චති. එවං බොහෝ ගහපති, නිකේතසාරි ගොති.

1. විඤ්ඤාණං - ගා. මජ්ඣ. 2. කපං - සිඬු. II.

3. විච්චිකිත්තං - ගා. මජ්ඣ. 4. උපසුපාදනා - සම්මත. 5. තාලච්ඡේදක - අ.

6. සුත්තනිපාත - මහානිදේශපාලි බ්වංග්ග - තසුලච්ඡේදක.

“කථංඤ්ඤාං ගතං, අනිකේතසාරී හොති? රූපනිවේදනානිකේත-
විසාරවිනිබ්බන්ධාං බො ගතං, තපාගතං පටිඤ්ඤානිකේතං කාලාචර-
කතං අනුභවකතං අයං අනුපාදාමි, තස්මා තපාගතො ‘අනිකේත-
සාරී’ති වුච්චති. සද්දනිමිත්තං - ගතිනිමිත්තං - රසනිමිත්තං - ඵෙට්ඨිකා-
නිමිත්තං - ධම්මනිමිත්තනිකේතවිසාරවිනිබ්බන්ධාං බො ගතං, තපාගතං
පටිඤ්ඤානිකේතං කාලාචරකතං¹ අනුභවකතං අයං අනුපාදාමි, තස්මා
තපාගතො ‘අනිකේතසාරී’ති වුච්චති. එවං බො ගතං, අනිකේතසාරී
හොති.

කථංඤ්ඤාං ගතං, භාග්‍යම සන්ධිවිජානො හොති? ඉධ ගතං, එකච්චො
භික්ඛු භික්ඛි සංසරෙය්‍යා විහරති: සහනද්දි සහසෙය්‍යා, සුඛතෙසු සුඛතො,
දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො, උපපන්නෙසු කිම්බකරණීයෙසු අත්තතො වොයොගං
ආපජ්ජති. එවං බො ගතං! භාග්‍යම සන්ධිවිජානො හොති.

කථංඤ්ඤාං ගතං, භාග්‍යම න සන්ධිවිජානො හොති? ඉධ ගතං, එකච්චො,
භික්ඛු භික්ඛි අසංසරෙය්‍යා විහරති: න සහනද්දි න සහසෙය්‍යා න
සුඛතෙසු සුඛතො, න දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො, උපපන්නෙසු කිම්බකරණීයෙසු
න අත්තතො වොයොගං ආපජ්ජති. එවං බො ගතං! භාග්‍යම න සන්ධි-
විජානො හොති.

කථංඤ්ඤාං ගතං, කාමෙහි අවිජ්ජනො හොති? ඉධ ගතං, එකච්චො
භික්ඛු කාමෙහි අවිජ්ජනො හොති අවිගතං² ඡන්දො අවිගතං පෙමො
අවිගතපිපාසො අවිගතපරිලාභො අවිගතතණ්හො. එවං බො ගතං,
කාමෙහි අවිජ්ජනො හොති

කථංඤ්ඤාං ගතං, කාමෙහි විජ්ජනො හොති? ඉධ ගතං, එකච්චො
භික්ඛු කාමෙහි විජ්ජනො හොති විගතං³ ඡන්දො විගතපෙමො විගත-
පිපාසො විගතපරිලාභො විගතතණ්හො. එවං බො ගතං! කාමෙහි
විජ්ජනො හොති.

කථංඤ්ඤාං ගතං, පුරෙකකිරිතො හොති? ඉධ ගතං, එකච්චො
භික්ඛුතො එවං හොති: ‘එවං රූපො සියං අනාගතමිද්ධාන’නති. තත්ථ
නද්දි සම්මතොනෙති⁴ ‘එවං වෙදො සියං - එවං සඤ්ඤා සියං -
එවං සංඛාරො සියං - එවං විඤ්ඤාණො සියං අනාගතමිද්ධාන’නති තත්ථ
නද්දි සම්මතොනෙති. එවං බො ගතං, පුරෙකකිරිතො හොති.

1. කාලාචරකතං - ස.

3. විග - සං. මජ්ඣ. PTS.

2. අවිග - සං. මජ්ඣ. PTS.

4. සම්මතොනෙති - සං. PTS.

කප්ඤ්ච ගහපති, අපුරෙකකිරිනො හොති? ඉධ ගහපති, එකච්චස්ස භික්ඛුනො එවං හොති: ‘එවංරූපො සියං අනාගතමධ්‍යාන’නති න තත්ත නන්දිං සම්මතානෙති. ‘එවංචෙදනො සියං - එවංසංඝෙඤ්ඤා සියං - එවංසංඛාරො සියං - එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමධ්‍යාන’නති න තත්ත නන්දිං සම්මතානෙති. එවං ඛො ගහපති, අපුරෙකකිරිනො හොති.

කප්ඤ්ච ගහපති, කපං විභ්‍යාසා ජනෙන කතතා හොති? ඉධ ගහපති, එකච්චො භික්ඛු එවරූපං කපං කතතා හොති: ‘ත නිං ඉමං ධම්මපිනසං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බන්ධෙති වා සචෙ පහොසි’ති. එවං ඛො ගහපති, කපං විභ්‍යාසා ජනෙන කතතා හොති.

කප්ඤ්ච ගහපති, කපං න විභ්‍යාසා ජනෙන කතතා හොති? ඉධ ගහපති එකච්චො භික්ඛු ත එවරූපං කපං කතතා හොති: ත නිං ඉමං ධම්මපිනසං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බන්ධෙති වා සචෙ පහොසි’ති. එවං ඛො ගහපති, කපං න විභ්‍යාසා ජනෙන කතතා හොති. ඉති ඛො ගහපති, යත්තං චූත්තං භාවතා අට්ඨකච්ඡෙදය මාග්ගික සංඝෙදය සංඝෙදය:

‘ඔකං පභාස අතිපකතසාරි
ගාමෙ අකුඛං මුති සන්ථාති,
කාමෙති ඊතෙනා අපුරෙකකිරිනො
කපං න විභ්‍යාසා ජනෙන කසිරි’ති.

ඉමස්ස ඛො ගහපති, භාවතා සංඛිතෙනා ගාසිතස්ස එවං විජ්ජාමරන අත්ථො දට්ඨකෙබ්බො”ති.^a

“ඔකං පභාස අතිපකතසාරි
ගාමෙ අකුඛං මුති සන්ථාති,
කාමෙති ඊතෙනා අපුරෙකකිරිනො
කපං න විභ්‍යාසා ජනෙන කසිරි”ති.

9 - 11

යෙති විවිතො: විචරෙය්‍ය ලොකෙ
ත තාති උභ්‍යාසා වදෙය්‍ය¹ තානො,
එලමුප්පං කණ්ටකං වාරිජං² යථා
ජලෙන පඬෙකත ව නුපලිත්තං.
එවං මුති සන්ථිවාදෙ අභිඤ්ඤා
කාමෙ ව ලොකෙ ව අනුපලිත්තො.

යෙති විවිතො: විචරෙය්‍ය ලොකෙති - ‘යෙති’ති යෙති දිට්ඨිගතති; විවිතොති කායදුච්චිතෙන ඊතො: විවිතො: පටිවිතො:; වච්චිච්චි-
තෙන - මනො දුච්චිතෙන - රුහෙන -පෙ- සංඛාරාදිසංඛාරොති
ඊතො: පටිවිතො:; විචරෙය්‍යාති විචරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරිභෙය්‍ය
විතතෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය; ලොකෙති මුත්තාලොකෙ -පෙ-
ආයතනලොකෙති ‘යෙති විවිතො: විචරෙය්‍ය ලොකෙ.’

a. බහිසංසුත්ත - නකුලපිකුච්ඡක.

1. චරෙය්‍ය - මුත්ත. 2. කණ්ටකවාරිජං - මජ්ඣ.

න නානි උග්ගයහ වදෙයා නාගොති - 'නාගො'ති ආගං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, නාගච්ඡතිති නාගො. කථං ආගං න කරොතිති නාගො? ආගු වුච්චන්ති පාපකා අකුසලා ඛම්මා සංකිල්පිකා උපානොගපිකා සදරා¹ දුක්ඛපිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණීයා.

1. "ආගං න කරොති කිංඤ්ඤි ලොකෙ (සභිසාති හගවා) සංකප්පෙතොගෙ විසජ්ඣ ඛිකිනාති, සංකප්ප න සජ්ජති විමුක්තො නාගො තාදී පවුච්චතො², තථහතා."³

එවං ආගු න කරොතිති නාගො. කථං නගච්ඡතිති නාගො? න ජ්ඣගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න හයාගතිං ගච්ඡති, න රුහවසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උඤ්චවසෙන ගච්ඡති, න විවිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙති ඛම්මෙති යායති නියති දුග්ගති සංහරීයති. එවං න ගච්ඡතිති - නාගො. කථං නාගච්ඡතිති නාගො? සොතාපතනිමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසා න පුත්තනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති.⁴ සකදාගාමිමග්ගෙන - අනාගාමිමග්ගෙන - අරහත්තමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසෙ න පුත්තනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. එවං නාගච්ඡතිති - නාගො.

න නානි උග්ගයහ වදෙයා නාගොති - නාගො න තානි දිට්ඨිගතානි ගමහතා උග්ගහතා ගණන්තා පරාමසිතා අභිනිපිසිතා වදෙයා කපෙයා හණ්ණයා දීපයෙයා චොහරයා, සසානො ලොකො-පෙ- නෙවි භොති න නි හොති තථාගතො, පරමමරණා, ඉදමෙව සම්මං, මොඝමඤ්ඤානනි වදෙයා කපෙයා හණ්ණයා දීපයෙයා චොහරයානි - 'න නානි උග්ගයහ වදෙයා නාගො.'

එලමුච්ඡං කණ්ඩකං වාරිජං යථා ජලෙන පඬෙකන ව නුපලිත්තනති- 'එලං' වුච්චති උදකං. 'අමුච්ඡං' වුච්චති පද්මං. 'කණ්ඩකං' වුච්චති ඛරදණ්ණං. 'වාරිජං' වුච්චති උදකං. 'වාරිජං' වුච්චති පද්මං වාරිජසම්මං. 'ජලං' වුච්චති උදකං. 'පඬෙකං' වුච්චති කද්දුමො, යථා පද්මං වාරිජං වාරිජසම්මං ජලෙන ව පඬෙකන ව න ලියති, න සංලියති⁴ නුපලිත්තති, අලිත්තං අසංලිත්තං, අනුපලිත්තනති - "එලමුච්ඡං කණ්ඩකං වාරිජං යථා ජලෙන පඬෙකන ව නුපලිත්තං."

1. සද්දරා - ස. 2. වුච්චත - සහ, PTS.
3. කිලෙසා පුත්තනනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති - මු. I.
4. උපලිප්පති - මු. II. සංලිප්පති - ස. 5. නුත්තතිපාත - සංගසුත්ත.

එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තොති ‘එව’නති ඔපමෙසමපිපාදනං; මුනිති මොනං වුවවති සද්ධං -පෙ- සඛනජාලමතිවෙ සො මුනි. සන්තිවාදෙති සන්තිවාදෙ මුනි තාණවාදෙ ලෙඛවාදෙ සරණවාදෙ අභයවාදෙ අවුත්තවාදෙ අමතවාදෙ නිබ්බාතවාදෙති - එවං. මුනි සන්තිවාදෙ. අභිදොති ගෙඩො වුවවති තණ්හා: සො රුගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොගො අකුසලමූලං; යසං සො ගෙඩො පටිතො සමුවජ්ඣනො වූපසනො පටිපාසාදො අභබ්බසාතනිකො සද්ධංගනිකා දඩ්ඨො, සො වුවවති අභිදො. සො රුපෙ අභිදො; සද්දො-ගනිකි - රජෙ - පොට්ඨබ්බෙ - කුලෙ - ගණෙ - ආවාසෙ - ලාගෙ - යසෙ¹ පසංසාය - සුබ්බෙ - විවතෙ - පිණ්ඩපාතෙ - සෙනාසනකිලානපට්ඨයභෙසජ්ජ-පරික්කාමෙ- කාමධාතුයා- රූපධාතුයා- අරූපධාතුයා- කාමහමෙ- රූපහමෙ- අරූපහමෙ- භෙත්තසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහමෙ- එකමොකාරහමෙ- චතුමොකාරහමෙ- චතුමොකාරහමෙ අතිතෙ - අනාගතෙ - පච්චුසානෙන - දිට්ඨසුත්ත- විඤ්ඤාතබ්බසු ඛමෙත්ත අභිදො අගපිතො අමුවජ්ඣනො අනජ්ඣාපනො² විතගෙඩො විගතගෙඩො චතතගෙඩො චතතගෙඩො මුත්තගෙඩො පටිතිස්සට්ඨගෙඩො විතරාගො විගතරාගො චතතරාගො චතතරාගො මුත්තරාගො පභිතරාගො පටිතිස්සට්ඨරාගො නිවර්තො නිබ්බුතො සිතිභුතො සුඛපටිසංවෙදී බ්බුමභුතෙන අත්තනා විහරතිති - එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො.

කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තොති - ‘කාමා’ති උද්දානතො දො කාමා: වජ්ඣකාමා ච කිලෙභකාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුවවති වජ්ඣකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවවති කිලෙභකාමා; ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බුත්තලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; ‘ලොපා’ති දො ලොපා: තණ්හාලොපො ච දිට්ඨිලොපො ච -පෙ- අයං තණ්හාලොපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලොපො. මුනි තණ්හාලොපං පතාය දිට්ඨිලොපං පටිතිස්සජ්ඣා කාමෙ ච ලොකෙ ච න ලිපාති, න පලිපාති, න උපලිපාති. අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො නික්කන්තො නිස්සවො³ විපමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකත්තෙ වෙතසා විහරතිති - එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තො.

තෙතාහ ගගවා:

“ගෙහි විවිත්තො විවරෙය්‍ය ලොකෙ
න තාති උග්ගස්ස වදෙය්‍ය නාගො
එලමුච්ඡං කණ්ටකං වාරිජං යථා
ජලෙන උභෙක්කන ච නුපලිත්තො,
එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො
කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තො”ති.

9 - 12

න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා
ස මානමෙති න හි තමමයො¹ සො,
න කමමුතා² නොපි සුතෙන නෙයොසා
අනුපතීතො ස³ නිවෙසනෙසු.

න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා ස මානමෙතිති - 'නා'ති පටිකෙඛපො. වෙදගුති 'වෙදං' වුවනි චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදීඤ්ඤාං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිවිකසමොඤ්ඤායො විමංසා විපස්සනා සමමා දිට්ඨි. තෙති වෙදෙති ජාතිජරාමරණස්ස අන්තතො අන්තප්පතො කොටගතො කොටප්පතො පරිශන්තතො පරිශන්තප්පතො වොසානතො වොසානප්පතො තාණගතො තාණප්පතො ලෙතතො ලෙතප්පතො සරණතො සරණප්පතො අභ්‍යාතො අභ්‍යප්පතො අවුට්ඨතො අවුට්ඨප්පතො අමතතො අමතප්පතො නිබ්බාතතො නිබ්බාතප්පතො වෙදනං වා අන්තං ගතොති වෙදගු. වෙදෙති වා අන්තං ගතොති වෙදගු. සත්තන්තං ධම්මොනං විදිතන්තං වෙදගු: සක්කායදිට්ඨි විදිතා හොති, විවිකිච්ඡා විදිතා හොති, සිලධම්මපරාමාසො විදිතො හොති, රාගො විදිතො හොති, දොසො විදිතො හොති, මොහො විදිතො හොති, මානො විදිතො හොති, විදිතා'ස්ස හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොතොභවිකා සදරා⁴ දුක්ඛවිපාකා ආයතීං ජාතිජරාමරණියා.

1. "වෙදනි විචල්‍ය කෙවලානි (සභියාති හගවා)
සමණොනං යාති'ධම්මා⁵ බ්‍රාහ්මණානං,
සබ්බ⁶වෙදනාසු චිත්තරාගො
සබ්බ⁷වෙදමතිච්ච වෙදගු සො"ති a

න දිට්ඨියාති - තස්ස ආසවසී දිට්ඨිගතාති පභිතාති සමුච්ඡින්නාති වුප්පන්නාති පටිපස්සාදාති අභිබ්බුප්පන්නාති ඤාණගතිනා දඬාති. සො දිට්ඨියා න යායති, න නියති, න වුත්තති, න සංගර්ඝති, නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පවෙති. න පව්වාගච්ඡතීති - න වෙදගු දිට්ඨියා.

න මුතියා ස මානමෙතිති - මුත්තරුපෙත වා පරතොසොසෙත වා මහා-ජනසමුත්තියා වා මානං තෙති, න උපෙති, න උපගච්ඡති, න ගණනාති, න පරාමසති, තාතිතිවිසතිති - 'න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා 'ස මානමෙති'.

න හි තමමයො සොති - න තණ්හාවසෙත න දිට්ඨිවසෙත තමමයො හොති තප්පරමො තප්පරායණො; යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මානො ව අස්ස පභිතා හොනති උච්ඡින්නාමුලා තාලාවඤ්ඤා⁸ අනිභාවකතා ආයතීං අනුපාදාධම්මා, ඵතොචතා න තමමයො හොති, න තප්පරමො, න තප්පරායණොති - න හි තමමයො සො'.

1. සභිමයො - මනුර. 2. සමමතො - ස. 3. සො - සු.
4. සද්දා - ස. 5. යානිපජී - මජ්ඣ. PTS. 6. සබ්බාසු - සු.
7. සබ්බං - සු. 8. තාලාවඤ්ඤා - ස.
a. සුත්තනිපාත - සභිය සුත්ත.

න කම්මුතා නොපි සුතෙන භෙය්‍යොති - 'න කම්මුතා'නි පුඤ්ඤ-භිසංඛාරෙන වා අපුඤ්ඤභිසංඛාරෙන වා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙන වා න යායති, න නියති, න වුත්තති, න සංහරියතීති - න කම්මුතා; නොපි සුතෙන භෙය්‍යොති දුතද්ධිය වා පරතොසොසෙන වා මහාජනසම්මුතියා වා න යායති, න නියති, න වුත්තති, න සංහරියතීති - න කම්මුතා නොපි සුතෙන භෙය්‍යො.

අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසුති - 'උපයා'නි ඉදං උපයා: තණ්හා-උපයො ව දිට්ඨිඋපයො ව -පෙ- අයං තණ්හාඋපයො -පෙ- අයං දිට්ඨිඋපයො. තස්ස තණ්හාඋපයො පතීතො, දිට්ඨිඋපයො පටිතිස්සට්ඨො; තණ්හුපයස්ස පතීතතා දිට්ඨිපයස්ස පටිතිස්සට්ඨතා සො නිවෙසනෙසු අනුපතීතො අනුපලිතො; අනුපගතො අතරේකාසිතො¹ අනට්ඨිතො නිකමනො; නිස්සට්ඨො පිපාමුතො; විසඤ්ඤාතො; විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතීති අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසු.'

තෙනාහ භගවා:

“න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා
ස මානමෙති න හි තම්මයො සො,
න කම්මුතා නො පි සුතෙන නෙය්‍යො
අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසු”ති.

9 - 18

සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තො²
පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා,
සඤ්ඤං ව දිට්ඨිං ව යෙ අග්ගභෙසු
තෙ ඤට්ටයන්තා³ විවරන්ති⁴ ලොකො.

සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තාති - යො සමප්පබ්බඛගමං අරියමග්ගං⁵ භාවෙති, තස්ස ආදිතො උපාදය ගන්තො විකම්මතිතා භොනති, අරහතො පතෙති⁶ අරහතො ගන්තො ව මොහා ව නිවරණං ව, කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා දිට්ඨිසඤ්ඤා ව පතීතා භොනති උච්ඡින්නාමූලා තාලාවඤ්ඤා අතභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මාති - 'සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තො.'

පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා - යො විපස්සනාප්පබ්බඛගමං අරියමග්ගං භාවෙති, තස්සාදිතො උපාදය මොහා විකම්මතිතා භොනති, අරහතො පතෙති⁶ අරහතො මොහා ව ගන්තො ව නිවරණං ව කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා දිට්ඨිසඤ්ඤා ව පතීතා භොනති උච්ඡින්නාමූලා තාලාවඤ්ඤා අතභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මාති - 'පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා.'

1. අතරේකාසිතො - සිමු. II. 2. ගතො - මනුර. 3. ඤට්ටොතා - සිමු. II. මජ්ඣ.

4. විවදන්ති - කප්ඵ. 5. අරියබම්මං - සිමු. II.

6. අරහත්තපතො - සිමු. II. ඝා. PTS.

සඤ්ඤං ච දිට්ඨිං ච යෙ අග්ගහෙසුං තෙ සට්ඨසන්තා විවරනාහි ලොකෙති
 යෙ සඤ්ඤං ගණනනා කාමසඤ්ඤං ව්‍යාපාද්‍යඤ්ඤං විහිංසාසඤ්ඤං, තෙ
 සඤ්ඤාවසෙක සට්ඨෙති සංඝට්ඨෙති. රුජානොපි රුජ්ඣි විවදනා, ඛතතියාපි
 ඛතතියෙහි විවදනා, චූඤ්ඤොපි චූඤ්ඤෙහි විවදනා, ගහපතිකාපි
 ගහපතීහි විවදනා, මාතාපි පුතෙතන විවදනා, පුතොපි ආතරා විවදනා,
 පිතාපි පුතතන විවදනා, පුතොපි පිතරා විවදනා, භාතාපි භාතරා විවදනා,
 භගිනිපි භගිනියා විවදනා, භාතාපි භගිනියා විවදනා, භගිනිපි භාතරා විවදනා,
 සහායොපි සහායතන විවදනා, තෙ තත් කලහවිග්ගහවිවාදමාපන්නා
 අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණීහිපි උපකකමනා, ලෙඛුතිපි උපකකමනා, දණෙතිපි
 උපකකමනා, සන්ධිපි උපකකමනා, තෙ තත් මරණමපි නිගව්ජනා,
 මරණමත්තමපි දුක්ඛං, යෙ දිට්ඨිං ගණනනා 'සසංඝො ලොකො'ති වා
 -පෙ- 'තෙව භොති න න ඝොති නථාගතො පරමමරණා'ති වා, තෙ
 දිට්ඨිවසෙන සට්ඨෙති සංඝට්ඨෙති, සන්ධාරණො සන්ධාරං සට්ඨෙති,
 ධම්මකඩාතනො ධම්මකඩාතං සට්ඨෙති, ගණනො ගණං සට්ඨෙති,
 දිට්ඨියා දිට්ඨිං සට්ඨෙති, පටිපද්‍යා පටිපදං සට්ඨෙති, මග්ගො මග්ගං
 සට්ඨෙති, අථවා, තෙ විවදනා, කලහං කරොනති, භණ්ඩං කරොනති,
 විග්ගහං කරොනති විවාදං කරොනති, මෙධගං කරොනති: 'න නිං ඉමං
 ධම්මවිනයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි¹ වා සචෙ පහොසි'ති, තෙසං
 අභිසම්බාරා අපාභිතා, අභිසම්බාරානං අපාභිතතා ගතියා සට්ඨෙති,
 නිරයෙ සට්ඨෙති, නිරව්ජාතයොනියා සට්ඨෙති, පෙතතිවිසයෙ
 සට්ඨෙති, මනුස්සලොකෙ සට්ඨෙති, දෙවලොකෙ සට්ඨෙති, ගතියා
 ගතිං උපපතතියා උපපතනං පටිසන්තියා පටිසන්ති, භවෙන භවං සංඝාරෙන
 සංඝාරං වට්ඨෙන වට්ඨං සට්ඨෙති සංඝට්ඨෙති, සට්ඨෙත්තා², චරනති³,
 විවරනා විහරනා ඉජියනා විතෙතනා පාලෙනා යපෙනා යාපෙනා,
 ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - 'සඤ්ඤාඤාදි දිට්ඨිඤාදි යෙ
 අග්ගහෙසුං තෙ සට්ඨසන්තා විවරනාහි ලොකො.'

තෙනාහ භගවා:

"සඤ්ඤාවිරතතස්ස න සනති ගන්තා
 පඤ්ඤාවිමුතතස්ස න සනති මොහා,
 සඤ්ඤං ච දිට්ඨිඤාදි යෙ අග්ගහෙසුං
 තෙ සට්ඨසන්තා⁴ විවරනාහි ලොකො"ති.

මාගජ්ඣසුතනිද්දසො නවමො.

10

පුරාණදසුනනිද්දසො

අථ පුරාණදසුනනිද්දසො වුච්ඡති:

10 - 1

කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුච්ඡති,
 තං මෙ ගොතමි පමුඤ්ඤා පුච්ඡිතො උත්තමං තරං.

1. නිබ්බේදෙහි - PTS.

2. සට්ඨෙත්තාති පදං - සිමු. II මජ්ඣ. පොඤ්ඤාසුතනිද්දසො.

3. චරනති - සිමු. II. මජ්ඣ.

4. සට්ඨසන්තා - සිමු. II. මජ්ඣ.

කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවතීති - ‘කථංදසසි’ති කිදිසෙන දසසන්නෙන සමන්තාගතො කිංසණ්ඨිතෙන කිම්පකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති කථංදසසි; කථංසිලොති කිදිසෙන සිලෙන සමන්තා-ගතො කිංසණ්ඨිතෙන කිම්පකාරෙන කිම්පටිභාගෙනාති - කථංදසසි කථංසිලො.’

උපසන්නොති වුවවතීති - සන්නො උපසන්නො වූපසන්නො නිව්ජානො නිබ්බුතො පටිපසසඤ්ඤාති වුවවති පවුවවති කපියති භණ්ණියති දිපියති චොහරීයති; ‘කථංදසසි’ති අභිපඤ්ඤං පුච්ඡති; ‘කථංසිලො’ති අභිසිලං පුච්ඡති ‘උපසන්නො’ති අභිවිතං පුච්ඡතිති - ‘කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවති.’

තං මෙ ගොතම පබ්බාහිති - ‘තතති’ යං පුච්ඡාමි යං යාවාමි යං අජේඛසාමි යං පසාදෙමි; ගොතමාති සො නිමිත්තො බුද්ධං භගවත්තං ගොතෙත්තං ආලපති; පබ්බාහිති බුද්ධි ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචර විහජ උත්තාතිකරෙති පකාසෙතිති - ‘තං මෙ ගොතම පබ්බාහි.’

පුච්ඡිතො උත්තමං නරතති - ‘පුච්ඡිතො’ති පුට්ඨො පුච්ඡිතො යාවිතො අජේඛසිතො පසාදිතො; උත්තමං නරතති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං නරතති - ‘පුච්ඡිතො උත්තමං නරං.’

තෙතාහ සො නිමිත්තො:

“කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවති,
තං මෙ ගොතම පබ්බාහි පුච්ඡිතො උත්තමං නර”තති.

10 - 2

විතතණ්ණො පුරු හෙද (ඉති¹ හගවා) පුබ්බමත්තමනිසසිතො,
චෙමජේඛනුපසංබෙයොෆා තස්ස තප්ථි පුරෙකකිතං.

විතතණ්ණො පුරු හෙද්දති - පුරු කායස්ස හෙද පුරු අත්තභාවස්ස හෙද පුරු කලෙබරස්ස නිකෙඛපා පුරු ජිවිතිජ්ඣස්ස උපවෙජ්ඣ, විතතණ්ණො විගතතණ්ණො වත්තතණ්ණො වත්තතණ්ණො මුත්තතණ්ණො පභිතතණ්ණො පටිතිස්සට්ඨතණ්ණො විතරුණො විගතරුණො වත්තරුණො වත්තරුණො බුත්තරුණො පභිත්තරුණො පටිතිස්සට්ඨරුණො, නිව්ජානො නිබ්බුතො සිතිභුතො සුඛපටිභංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙහ අත්තතා විහරති,

1. පුරු හෙද්දති - සං. PTS.

වෙමජේඛනුපසංඛෙය්‍යාති - 'වෙමජ්ඣං' වුවවති පව්වුප්පනො අභිං, පව්වුප්පනං අභිංතං ආරම්භ තණ්හා පභිනා හොති, දිට්ඨි පටිතිස්සට්ඨං; තණ්හාය පභිනතතා දිට්ඨියා පටිතිස්සට්ඨතතා 'රතො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'දුට්ඨො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'මුලො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'චිතිබ්බො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'පරාමට්ඨො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'විකේඛට්ඨො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'අතිට්ඨං ගතො'ති නුපසංඛෙය්‍යා, 'ථාමිගතො'ති නුපසංඛෙය්‍යා; තෙ අභිසංඛාරා පභිතා, අභිසංඛාරානං පභිතතතා ගතියා නුපසංඛෙය්‍යා; තෙරසිකොති වා තිරවජානගොතිකොති වා පෙතතිවසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා තෙවසඤ්ඤීතාසඤ්ඤීති වා; සො තෙතු නජී, පව්වයො නජී, කාරණං නජී, යෙන සංඛං ගච්ඡෙය්‍යාති - 'වෙමජේඛනුපසංඛෙය්‍යා.'

තස්ස නජී පුරෙකඛතනති - 'තස්සා'ති අරතො ඩිණාසවස්ස; පුරෙකඛාගේති ථෙ පුරෙකඛාරු: තණ්හාපුරෙකඛාගේ ව දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ ව, -පෙ- අයං තණ්හාපුරෙකඛාරො -පෙ- අයං දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ, තස්ස තණ්හාපුරෙකඛාගේ පභිනො, දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ පටිතිස්සට්ඨං; තණ්හා-පුරෙකඛාරස්ස පභිනතතා දිට්ඨිපුරෙකඛාරස්ස පටිතිස්සට්ඨතතා ත තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කඛො වරති, ත තණ්හාධජො ත තණ්හාතෙතු ත තණ්හාධිපතෙය්‍යා, ත දිට්ඨිධජො ත දිට්ඨිකෙතු ත දිට්ඨිධිපතෙය්‍යා, ත තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො වරති; එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා, 'එවංරූපො සියං අනාගතමඤ්ඤාන'නති තජී තජීං ත සමන්තානෙති¹; 'එවංවෙදනො සියං - එවංසඤ්ඤා සියං - එවංසංඛාරො සියං - එවංවිඤ්ඤාණො සියං' 'අනාගතමඤ්ඤාන'නති තජී තජීං ත සමන්තානෙති¹ එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා, 'ඉති මෙ වක්ඛු² සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති රූපා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨයා³ ත තදභිනජ්ඣති, ත තදභිනජ්ඣනො එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' 'ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති සද්දා'ති - 'ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ගඤ්ඤා'ති - 'ඉති මෙ ජීව්‍යා සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති රසා'ති - 'ඉති මෙ කායො සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ථොට්ඨබ්බා'ති - 'ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ධම්මා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨයා ත තදභිනජ්ඣති; ත තදභිනජ්ඣනො; එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා 'ඉමිනාතං සීලෙන වා වතෙන⁴ වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤාතරො වා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨයා ත තදභිනජ්ඣති, ත තදභිනජ්ඣනො එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.'

තෙනාත භගවා:

"විතතණ්හා පුරුහෙද (ඉති භගවා) පුබ්බමන්තමතිස්සිතො, වෙමජේඛනුපසංඛෙය්‍යා තස්ස නජී පුරෙකඛතං"නති.

1. සමන්තාගමෙති - PTS. සා. 2. වක්ඛු - සිඛු. II.
3. අප්පණ්ඩානප්පට්ඨයා - ස. 4. වතෙන - PTS

යසස සෙසා සෙසාමො පභිනො සමුවර්තනො වූපසනොනො පටිපසසෙසා
අභමුප්පතතිකො සුභංගතිනො දුභංගො, සො වුවවති 'අසෙසායනො.'
කොමසස පතිනතනො 'අසෙසායනො.' කොමවජ්ඣසස පරිඤ්ඤතතනො
'අසෙසායනො.' කොමගෙතුසස උපවර්තනතනො 'අසෙසායනො'ති-
'අසෙසායනො.' අසනසාසිති - ඉබෙකවෙවා තාසි හොති උතතාසි පරිතතාසි,
සෙසා තසති උතතසති පරිතතසති හායති සනතාසං ආපජ්ඣති: කුලං වා
න ලහාමි, ආවාසං වා න ලහාමි, ලාභං වා න ලහාමි, යසං වා න
ලහාමි, පසංසං වා න ලහාමි, සුඛං වා න ලහාමි, චිවරං වා න ලහාමි,
පිණ්ඩපාතං වා න ලහාමි, සෙනාසනං වා න ලහාමි, ගිලානපච්චය-
ගෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලහාමි, ගිලානුපට්ඨාකං¹ වා න ලහාමි,
අප්පඤ්ඤතොමතිති² තසති උතතසති පරිතතසති හායති සනතාසං
ආපජ්ඣති. ඉධ භික්ඛු අසනතාසි හොති අනුතතාසි අපරිතතාසි, සො න
තසති න උතතසති න පරිතතසති න හායති න සනතාසං ආපජ්ඣති:
කුලං වා න ලහාමි, ගණං වා න ලහාමි, ආවාසං වා න ලහාමි, ලාභං
වා න ලහාමි, යසං වා න ලහාමි, පසංසං වා න ලහාමි, සුඛං වා න
ලහාමි, චිවරං වා න ලහාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලහාමි, සෙනාසනං වා
න ලහාමි, ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලහාමි, ගිලානුපට්ඨාකං
වා න ලහාමි, අප්පඤ්ඤතොමතිති න තසති න උතතසති න පරිතතසති
න හායති න සනතාසං ආපජ්ඣතිති 'අසෙසායනො අසනතාසි.'

අමිකප්ථී අකුකුකුමොති - 'ඉබෙකවෙවා කප්ථී හොති විකප්ථී, සො
කප්ථති විකප්ථති: අභමසම් සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා
සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන
වා වණ්ණපොකඛරතාය වා ධර්මෙන වා අපේක්ඛිතෙන වා කම්මායතනෙන
වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධාරිතෙන වා සුතෙන වා පටිභාතෙන වා
අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වජ්ඣතා, උච්චාකුලා පබ්බජිතොති වා මහාකුලා
පබ්බජිතොති වා මහාගොතකුලා පබ්බජිතොති වා උලාරගොතකුලා
පබ්බජිතොති වා, සුද්දො යසසසි සගගට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිමති චිවර-
පිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති වා, සුතතනති-
කොති වා විතයධරොති වා ධම්මකපීකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා
පිණ්ඩපාතිකොති වා පංඤ්කුලිකොති වා තෙච්චරිකොති වා සපදුනවාරි-
කොති වා බලුපවර්තනතිකොති වා තෙසජ්ජකොති වා යථාසනතිකොති
වා, පඨමසස කුසානසස ලාභිති වා දුතියසස කුසානසස ලාභිති වා තතියසස
කුසානසස ලාභිති වා චතුස්සකුසානසස ලාභිති වා, ආකාසානඤ්චායතන-
සමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතියා
තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ලාභිති වා කප්ථති විකප්ථති. එවං
න කප්ථති, න විකප්ථති; කප්ථනා විකප්ථනා ආරතො චිරතො පටිච්චරතො
තිකඛිනොනො තිස්සවො විපසමුත්තො විසඤ්ඤාතොනො විමර්ශාදිකතෙත
වෙතසා විහරතිති 'අමිකප්ථී.'

1. ගිලානුපට්ඨාකං - සිඬු. I. 2 අප්පඤ්ඤතොමතිති - සිඬු. I.

අකුකුළුවෙහි - 'කුකුළුව'නම් ගත්කුකුළුවෙහි කුකුළුව, පාදකුකුළුවෙහි කුකුළුව, ගත්පාදකුකුළුවෙහි කුකුළුව, "අකපියෙ කපියසකුකුළුව, කපියෙ අකපියසකුකුළුව, විකාලෙ කාලසකුකුළුව, කාලෙ විකාලසකුකුළුව, අවජ්ජෙ වජ්ජසකුකුළුව, වජ්ජෙ අවජ්ජසකුකුළුව. යං ඵරුරං කුකුළුවං කුකුළුවායනා කුකුළුවායිතතං, වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො, ඉදං චුච්චති කුකුළුවං¹". අපිව දීති කාරණෙහි උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො; කතතතා ච අකතතතා ච. කපං කතතතා ච අකතතතා ච උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො? 'කතං මෙ කායදුච්චිතං, අකතං මෙ කායදුච්චිත'නම් උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො; 'කතං මෙ වච්චුච්චිතං, අකතං මෙ වච්චුච්චිත'නම් උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො; 'කතං මෙ මනොදුච්චිතං, අකතමෙ මනොදුච්චිත'නම් උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො; 'කතො මෙ පාණාතිපාතො, අකතො මෙ පාණාතිපාතො වේරමණි'ති උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො, 'කතං මෙ අදිත්තාදුතං අකතං මෙ අදිත්තාදුතං වේරමණි'ති උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො, 'කතො මෙ කාමෙසු මිත්තාදුතං අකතං මෙ කාමෙසු මිත්තාදුතං වේරමණි'ති උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො. 'කතො මෙ මුසාවාදො, අකතො මෙ මුසාවාදො වේරමණි'ති - 'කතං මෙ පිටුතා වාචා, අකතං මෙ පිටුතා වාචා වේරමණි'ති - 'කතං මෙ ඵරුරං වාචා, අකතං මෙ ඵරුරං වාචා වේරමණි'ති - 'කතො මෙ සම්ප්පාදො, අකතං මෙ සම්ප්පාදො වේරමණි'ති - 'කතං මෙ අභිජ්ඣා, අකතං මෙ අභිජ්ඣා'ති - 'කතො මෙ ව්‍යාපාදො - අකතො මෙ අව්‍යාපාදො'ති - 'කතං මෙ මිත්තාදිති, අකතං මෙ සම්මාදිති'ති උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො. එවං කතතතා ච අකතතතා ච උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො. අථ වා සිලෙසුමිති න පරිපුරකාරීති උප්පජ්ජති කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියෙසුමිති අගුත්තආරොති-ගොජනෙ අගුත්තආරොතිති ජාගරියං අතනුසුතොමිතිති - න සතිසම්පජ්ජකුකුළුවං සමන්තානතොමිතිති - අභාවිතා මෙ වත්තාරො දැනිතවිතාරා - අභාවිතා මෙ වත්තාරො සම්මප්පාදානාති - අභාවිතා මෙ වත්තාරො ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතා මෙ පඤ්චිත්තියාතිති අභාවිතා මෙ පඤ්ච-බලාතිති - අභාවිතා මෙ සංඝත වොර්ඤ්ඤාති - අභාවිතො¹ මෙ අරියො අරියසංකො මග්ගොති-දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාතනම්-සමුදයො මෙ අප්පාතිතොති, මග්ගො මෙ අභාවිතොති - තිරොධො මෙ අසම්මකතොති උප්පජ්ජති, කුකුළුවං වේතසො විප්පිසාරො මනොවිලෙඛො. යසෙසං කුකුළුවං පතිතං සමුච්ඡින්නං චූර්ණිතං පටිපාසාදිං අභිබ්බාසාතිකං ඤාණානිතා දසිං, සො චුච්චති අකුකුළුවොති - අපිකපී අකුකුළුවො.

1. අභාවිතා - සිමු. II.

2. විභවිකප්පකරණ - කොකුච්ඡික.

මහානාට්ඨ් අනුදාමොති - 'මනනා' වුවහි පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානනා - අමොඤ්ඤා ධම්මවිවරො සමමාදිට්ඨි¹; මනනාය පරිඤ්ඤානො පරිඤ්ඤානො වාවං භාසති, ඛණ්ඩපි කප්පෙනො ඛණ්ඩපි හණ්ණෙනො ඛණ්ඩපි දීපයෙනො ඛණ්ඩපි වොහරෙනො දුක්ඛජිතං දුක්ඛණ්ණිතං දුලලපිතං දුරුතනං දුක්ඛාසිතං වාවං න භාසතිති මනනාහංණි. අනුදාමො - තත්ථ කතමං උභවං? යං චිත්තස්ස උභවං අවුපසමො චේතසො විකේමපො හන්තතනං චිත්තස්ස, ඉදං වුවහි උභවං. යස්සෙතං පතිතං සමුච්ඡන්තං වූපසන්තං පටිපස්සාධං අභබ්බප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඬං, සො වුවහි අනුදාමොති - 'මනනාහංණි අනුදාමො.'

ස වෙ වාචායතො මුතීති - 'ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පභාය මුසාවාදා පටිවිරතො හොති, සච්චවාදී සච්චසකො ථෙතො පච්චසිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. පිසුතං වාවං පභාය පිසුතාය වාචාය පටිවිරතො හොති; ඉතො සුඤ්ඤා න අමුත්ත අකම්මානා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්ත වා සුඤ්ඤා න ඉමෙසං අකම්මානා අමුසං භෙදාය, ඉති භික්ඛානං වා සකම්මානා සතිතානං වා අනුප්පදානා සමග්ගාරමො¹ සමග්ගාරතො සමග්ගනඤ්ඤි සමග්ගකරණිං වාවං භාසිතා හොති. ඵරුසං වාවං පභාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො හොති, යා සා වාවා තෙලා කණ්ණසුඛා පෙමනීයා හදයඛගමා පොරී බහුජනකන්තා බහුජනමනාපා, තථාරුපිං වාවං භාසිතා හොති. සමථප්පලාපං පභාය සමථප්පලාපා පටිවිරතො හොති, කාලවාදී භූතවාදී අත්ථවාදී ධම්මවාදී විතයවාදී නිබ්බානවතීං වාවං භාසිතා හොති, කාලෙන සාපදෙසං පරියන්ත-වතීං අත්ථසංහිතං. චතුර්විධවිසුචරිතෙහි සමන්තාගතො වතුදෙසාපගතං වාවං භාසති, ආත්මිකායා නිරවර්තනකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමරි-යාදීකතෙන චේතසා විහරති. දස කථාවඤ්ඤිති² කප්පති, සෙය්‍යපිදං? අපිච්චකථං කප්පති. සන්තුවර්තකථං කප්පති. පටිවේකකථං අසංසග්ගකථං විරියාරම්භකථං සීලකථං සමාධිකථං පඤ්ඤකථං විමුත්තකථං විමුත්තඤ්ඤා-දස්සනකථං සතිපට්ඨානකථං සමප්පාධානකථං ඉද්ධිපාදකථං ඉන්ද්‍රියකථං බලකථං බොජ්ඣංගකථං මග්ගකථං ඵලකථං නිබ්බානකථං කප්පති; වාචාය යතො යතො පරියතො යතො ගොපිතො රක්ඛිතො වූපසන්තො; මුතීති මොතං වුවහි ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා - පෙ-අමොඤ්ඤා ධම්මවිවරො සමමාදිට්ඨි² - පෙ- සඛිතජාලමතිව වො මුතීති - ස වෙ වාචායතො මුති.

තෙනාහ හගවා:

“අකේකාධිකො අසන්තාසී අවිකල්පී අකුක්කුලො,
මනනාහංණි අනුදාමො ස වෙ වාචායතො මුති”ති.

1. ධම්මසංග්ගිකො - විකුප්පාදකණි.

1. සමග්ගාරමො - පු. 2. දස වඤ්ඤිති - PTS.

10 - 4

නිරුසතති අනාගතෙ අතිතං නානුසොවති,
විවෙකදසසි එසෙසසු දිට්ඨසු ච න නියති.

නිරුසතති අනාගතෙති - 'ආසතති' වුවවති තණ්හා, යො රුහො සාරුහො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, යසෙසසා ආසතති තණ්හා පභිතා සමුවජ්ඣනා වූපසනතා පටිපසසාධා අනබ්බුපතතිකා සදුණගතිනා දක්කාති. එවමපි - 'නිරුසතති අනාගතෙ.' අඑවා, එවං රූපො සියං අනාගත- මධාතනති තප්ප නඤ්ඤං න සමනනානෙති¹, එවං වෙදනො සියං - එවං සඤ්ඤා සියං - එවං සබ්බාරෙ සියං - එවං විඤ්ඤාණො සියං අනාගත- මධාතනති තප්ප නඤ්ඤං න සමනනානෙති, එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; අඑවා, 'ඉති මෙ එකත්ථ සියා අනාගතමධාතං, ඉති රූපා'ති අප්පට්ඨධාතං පටිලාභාය විතතං න පඤ්ඤාති, වෙතසො අප්පඤ්ඤානප්පච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තදභිතඤ්ඤානො එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; 'ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමධාතං, ඉති සද්දා'ති -පෙ- 'ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමධාතං, ඉති ඛම්මා'ති අප්පට්ඨධාතං පටිලාභාය විතතං න පඤ්ඤාති, වෙතසො අප්පඤ්ඤානප්පච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තද- භිතඤ්ඤානො එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; අඑවා, 'ඉම්මානං සිලෙත වා වතෙත වා තපෙත වා බ්‍රහ්මචරියෙත වා දෙවො වා හවිසාමි දෙවඤ්ඤාතරො වා'ති අප්පට්ඨධාතං පටිලාභාය විතතං න පඤ්ඤාති, අප්පඤ්ඤානප්පච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තදභිතඤ්ඤානො එවමපි 'නිරුසතති අනාගතෙ.'

අතිතං නානුසොවතිති - විපරිණතං වා වජ්ජං න සොවති, විපරිණ- තසම් වා වජ්ජසම් න සොවති; වකත්ථ මෙ විපරිණතතති න සොවති, සොතං මෙ - ඝාතං මෙ - ජීව්හා මෙ - කායො මෙ - රූපා මෙ - සද්දා මෙ - ගඤ්ඤා මෙ - රසා මෙ - ඵෙඨංඛිකා මෙ - කුලං මෙ - ගණො මෙ - ආවාසො මෙ - ලාභො මෙ - යසො මෙ - පසංසා මෙ - පුබ්බං මෙ - විවරං මෙ - පිණ්ඩපාතො මෙ - සෙතාසතං මෙ - ගිලානපච්චයසෙසජ්ජපරික්කාරෙ මෙ - මාතා මෙ - පිතා මෙ - භාතා මෙ - හගිනී මෙ - පුතෙතා මෙ - ධිතා මෙ - මිත්තා මෙ - අමච්චා² මෙ - සද්දතකා මෙ - සාලොභිතා මෙ විපරිණතාති න සොවති. න කිලමති. න පරිදෙවති. න උරතතාලිං කඤ්ඤාති. න සමෙමාහං ආපජ්ජතිති - 'අතිතං නානුසොවති.'

2. ඛම්මසඛිතණී - මහතුප්පාදකණි.

1. සමනනානෙති - PTS. 2. මිත්තාමච්චා - PTS.

විවෙකදසසි ඵසෙසසුති - 'ඵසො'ති වක්ඛසමඵසො සොතසමඵසො ඝාතසමඵසො ජ්වතාසමඵසො කායසමඵසො මනෝසමඵසො අභිවචන සමඵසො පටිඝසමඵසො සුඛවේදනීයං ඵසො දුක්ඛවේදනීයං ඵසො අදුක්ඛමුත්තවේදනීයං ඵසො, කුසලො ඵසො අකුසලො ඵසො අඛ්‍යාතතො ඵසො කාමාවචරො ඵසො රූපාවචරො ඵසො අරූපා-වචරො ඵසො සුඤ්ඤතො ඵසො අනිමිතතො ඵසො අපජණිතිතො ඵසො ලොකීයො ඵසො ලොකුත්තරො ඵසො අතීතො ඵසො අනාගතො ඵසො පච්චුප්පනෙතො ඵසො, යො ඵචරුපො ඵසො චූසනා සමජුසනා සමජුසිතතං, අයං වුවචති ඵසො.

විවෙකදසසි ඵසෙසසුති - වක්ඛසමඵසං විචිතං පසාති අතෙතන වා අතනතියෙන වා තිවෙචන වා බුචෙන වා සසාතෙන වා අභිපරිණාම-බමෙචන වා, සොතසමඵසං විචිතං පසාති - ඝාතසමඵසං විචිතං පසාති - ජ්වතාසමඵසං විචිතං පසාති - කායසමඵසං විචිතං පසාති - මනෝසමඵසං විචිතං පසාති - අභිවචනසමඵසං විචිතං පසාති - පටිඝසමඵසං විචිතං පසාති - සුඛවේදනීයං ඵසං¹ - දුක්ඛවේදනීයං ඵසං¹ - අදුක්ඛමුත්තවේදනීයං ඵසං¹ - කුසලං ඵසං - අකුසලං ඵසං - අඛ්‍යාතතං ඵසං - කාමාවචරං ඵසං - රූපාවචරං ඵසං - අරූපාවචරං ඵසං - ලොකීයං ඵසං* විචිතං පසාති අතෙතන වා අතනතියෙන වා තිවෙචන වා බුචෙන වා සසාතෙන වා අභිපරිණාමබමෙචන වා; අඵවා අතීතං ඵසං අනාගතෙති ව² පච්චුප්පනෙතෙති ව ඵසෙසති විචිතං පසාති, අනාගතං ඵසං අතීතෙති ව පච්චුප්පනෙතෙති ව ඵසෙසති විචිතං පසාති, පච්චුප්පනං ඵසං අතීතෙති ව අනාගතෙති³ ව ඵසෙසති විචිතං පසාති; අඵවා, යෙ යෙ ඵසො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතාපටිසඤ්ඤානා, තෙ ඵසො විපිනෙත පසාති රුගෙන දෙසෙන මොභෙන කොඛෙන උපතාගෙන මනෙකන පළාසෙන ඉසාය මච්ඡරියෙන මායාය සාඨෙයොන ඵමොන සාරමොන මානෙත අතිමානෙත මදෙන පමාදෙන සබ්බකි-ලෙසෙති සබ්බදුවරිතෙති සබ්බදරපෙති සබ්බසන්තාපෙති සබ්බාකුසලාති-සබ්බාරෙති විචිතෙත පසාතීති - 'විවෙකදසසි ඵසෙසසුති.'

දිට්ඨිසු ව න නිශතිති - තස්ස ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති පභිනාති සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපසාදාති අහබ්බුප්පත්තිකාති ඤාණගතිනා දක්ඛාති, සො දිට්ඨියා න යායති න නියති න වුග්ගති න සංහරියති නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පචෙති න පචාගච්ඡතීති - 'දිට්ඨිසු ව න නිශතිති.'

තෙනාග හගවා:

“තිරාසතති අනාගතෙ අතීතං නානුසොචති,
විවෙකදසසි ඵසෙසසුති දිට්ඨිසු ව න නිශතිති”ති.

10 - 5

පතිලිතො අකුහකො අපිහාලු අමච්ඡි,
අප්පගබ්බො අපේගුචේරා පෙත්තෙයො ව නො සුතො.

1. සමඵසං - PTS. සසා. 2. අනාගතෙති ව ඵසෙසති - PTS. සසා.

3. පච්චුප්පනෙති - සිඬු. II.

* 'ලොකුත්තරං ඵසං'කයි පාඨො ඝාම - PTS. පොඤ්ඤානෙ දිසෙතෙ.

පතිලිතො අකුහණොති - 'පතිලිතො'ති රාගස්ස පතිනත්තා පතිලිතො
 දොසස්ස - මොහස්ස පතිනත්තා පතිලිතො; කොධස්ස - උපනාහස්ස - මික්ඛස්ස -
 උලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - ථෙ - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං පතිනත්තා
 පතිලිතො¹ වුත්තං හෙතං ගගවතා; 'කප්ඤ්ච භික්ඛවෙ භික්ඛු පතිලිතො'²
 හොති? ඉමස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුන්තා අසම්මානො පභින්නො හොති
 උච්ඡින්නාමුල්ලො නාලාවඤ්ඤතො අනන්තාවකතො අයධිං අනුපාදධිමෙමො,
 එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු පතිලිතො හොති³ ති⁴ 'පතිලිතො.'

අකුහණොති⁵ - තිණි කුහනවඤ්ඤති; පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං⁶ කුහන
 වඤ්ඤා⁷ ඉරියංපට්ඨසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා, සාමන්තජපානසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා.

කතමං පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං⁸ කුහනවඤ්ඤා? ඉධ ගහපතිකා
 භික්ඛුං නිමන්තනති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චසගෙසස්ස -
 පරික්ඛාරෙති. සො පාපිච්ඡේ ඉච්ඡාපකතො අපිණ්ඩො විවරපිණ්ඩපාතසෙනා -
 සනගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරානං භික්ඛාසාකම්මතං උපාදාය විවරං
 පච්චක්ඛාති පිණ්ඩපාතං පච්චක්ඛාති. සෙනාසනං පච්චක්ඛාති. ගිලාන -
 පච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං පච්චක්ඛාති. සො එවමාහ: කිං සමණස්ස
 මහගෙසන විරතෙත? එතං සාරුප්පං - යං සමණො පුසානා වා ඤාතාරාකුටා
 වා පාපණ්ඩා වා නිත්තකාති උච්චිතින්තා සංඛාරො ඛාරෙය්‍ය, කිං සමණස්ස
 මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙත? එතං සාරුප්පං - යං සමණො උඤ්ඤාචරියාය
 පිණ්ඩාපාලාපෙත ජීවිකං කප්පෙය්‍ය, කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙනාසනෙත?
 එතං සාරුප්පං - යං සමණො රුක්ඛමූලිකො වා අස්ස සොසානිකො වා
 අඛොසාසිකො වා, කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපච්චසගෙසස්ස -
 පරික්ඛාරෙත? එතං සාරුප්පං - යං සමණො පුතිමුත්තෙත වා හරිතකි -
 බණ්ඩෙත වා ඕසධං කප්පෙය්‍යති. තදුපාදාය ලුඛං විවරං ඛාරෙති, ලුඛං
 පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ඤති, ලුඛං සෙනාසනං පටිසෙවති, ලුඛං ගිලාන -
 පච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං පටිසෙවති. තමෙතං ගහපතිකා එවං ජානන්ති,
 අයං සමණො අපිච්ඡේ සනතුපට්ඨා පටිවිත්තො අසංසෙවිඨා ආරඬා -
 විරියො ධුතවාදෙ'ති. භික්ඛාසා භික්ඛාසා නිමන්තනති විවරපිණ්ඩපාත -
 සෙනාසනගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරෙති. සො එවමාහ: "තිණ්ණං
 සමමුඛිතාවා සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති; සඤ්ඤා සමමුඛිතාවා
 සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. දෙය්‍යධම්මස්ස සමමුඛිතාවා
 සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. දුක්ඛිණියානං සමමුඛිතාවා
 සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. කුමාසං වෙවායං සඤ්ඤා
 අපි, දෙය්‍යධම්මො ව සංවිජ්ජති. අනඤ්ච පටිග්ගානකො, සදෙහං න
 පටිග්ගාගෙස්සාමි, එවං කුමෙහ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරං හවිස්සමි⁹. න මග්ගං
 ඉමිතං අප්පං. අපිච්ඡා, කුමාසං යෙව අනුකම්පාය පටිග්ගෙහාමි"ති. තදු -
 පාදාය ඛත්තමි විවරං පටිග්ගෙහාති. ඛත්තමි පිණ්ඩපාතං පටිග්ගෙහාති.
 ඛත්තමි සෙනාසනං පටිග්ගෙහාති. ඛත්තමි ගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං
 පටිග්ගෙහාති. යං එවරුපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා
 කුහිතත්තං, ඉදං පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා.

1. පටිලිතො - මජ්ඣ. 2. අකුහණො - මහනිද්දෙසො.

3. පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං - සිමු II. මහනිද්දෙසො

4. කුහනවඤ්ඤා සිමු II.

5. චතුස්සංකප්පානං - මහනිද්දෙසො.

6. ගහස්සානං - සිමු II.

කතමං ඉරියාපථසංඛාතං කුහනවද්දු? ඉබ්බකච්චො පාපිච්චෝ ඉච්චාපකතො සමභාවනාධිපායො 'එවං මං ජනො සමභාවෙස්සති'ති ගමනං සණ්ඨපෙති, ධාතං සණ්ඨපෙති, නිසර්ජං සණ්ඨපෙති, සයනං සණ්ඨපෙති, පණ්ණාය ගව්ඨති, පණ්ණාය නිව්ඨති, පණ්ණාය නිසිද්දති, පණ්ණාය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගව්ඨති, සමාහිතො විය නිව්ඨති, සමාහිතො විය නිසිද්දති, සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාඨකර්කායී ව භොති.¹ යා එවරුපා ඉරියාපථස්ස අව්ඨපතා² ංපනා සණ්ඨපතා භාකුටිතා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිතතං, ඉදං ඉරියාපථසංඛාතං කුහනවද්දු.

කතමං සාමන්තජපනසංඛාතං කුහනවද්දු? ඉබ්බකච්චො පාපිච්චෝ ඉච්චාපකතො සමභාවනාධිපායො 'එවං මං ජනො සමභාවෙස්සති'ති³ අරියධම්මසන්තිස්සිතං වාචං භාසති: 'යො එවරුපං චිවරං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. 'යො එවරුපං පත්තං ධාරෙති, ලොහථා-ලකං ධාරෙති, ධම්මකර්කං⁴ ධාරෙති, පරික්ඛාවනං ධාරෙති, කුඤ්ඤිකං ධාරෙති, උපානනං ධාරෙති, කායබ්බන්ධනං ධාරෙති, ආසොගං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. 'යස්ස එවරුපො උපර්කායො තො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. 'යස්ස එවරුපො ආචරියො, එවරුපා සමානුපර්කායකා, සමානාවරියකා, එවරුපා මිත්තා සන්දිට්ඨා සමානතා සභායා, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. 'යො එවරුපො විහාරෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. යො එවරුපො අබ්බයොගෙ වසති, පාසාදෙ වසති, හම්මියෙ වසති, ගුහායං වසති, ලෙණෙ වසති, කුටියා වසති, කුටාගාරෙ වසති, අට්ටෙ වසති, මාලෙ වසති, උද්දණ්ඨෙ වසති, උප්ඨානසාලායං වසති, මණ්ඩපෙ වසති, රුක්ඛමූලෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා'ති භණ්ති. අථවා, කොරඤ්ඤිකකොරඤ්ඤිකො භාකුටිකාභාකුටිකො කුහකකුහකො ලපකලපකො, මුඛසමාචිතො 'අයං සමණො ඉමායං එවරුපානං සත්තානං විහාරසමාපත්තීනං ලාභී'ති⁵ තාදිසං ගමහීරං ගුලුං⁶ නිපුණං පටිච්ඡන්තං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤානාපටිසංසුතතං කථං කපෙති. යා එවරුපා භාකුටිතා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිතතං, ඉදං වුච්චති සාමන්තජපනසංඛාතං කුහනවද්දු.

යස්සිමාති තිණි කුහනවද්දුති පභිතාති සමුච්ඡින්නාති වුපසන්නාති පටිපාස්සභාති අභබ්බුපාතතිකාති ඤාණගතිනා දක්ඛාති, සො වුච්චති අකුහකොති - 'පතිලිතො අකුහකො.'

1. ආපාඨකර්කායී ව - මජ්ඣ. සං. PTS. මු. II.
 2. ආඨපතා - PTS. ංපතා, ආඨපතා මජ්ඣ. 3. සමාචිතාති - PTS.
 4. ධම්මකර්කං - මජ්ඣ. 5. ලාභී - PTS. 6. ගුහං - PTS.

අපිභාල අමච්ඡරිති - 'පිභා' වුවහි තණකා, යො රුහො සාරුහො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං. 2 යසෙසා පිභා තණකා පභිතා සමුවන්නා වූපසනතා පටිපසසදා අභබ්බසාතතිකා සදුණගිනා දඩ්ඨා, සො වුවහි අපිභාල; සො රූපෙ න පිභෙති. සදෙදු ගනෙකි රසෙ පොඬාමකබ්බ, කුලං ගණං ආවාසං ලාභා යසං පසංසං සුඛං, චීවරං පිණ්ඩපාතං සෙතාසනං කිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරං කාමොද්ධං රූපොද්ධං අරූපොද්ධං, කාමෙහිවං රූපෙහිවං අරූපෙහිවං සඤ්ඤාහිවං අසඤ්ඤාහිවං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහිවං එකවොකාරහිවං චතුරවොකාරහිවං පඤ්චවොකාරහිවං, අතිතං අනාගතං පච්චුසානතං, දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න පිභෙති න ඉච්ඡති න සාදිගති න පනෙති නාතිජ්ජාතිති - අපිභාල; අමච්ඡරිති පඤ්ච මච්ඡරියානි: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං, 2 යං එවරූපං මච්ඡරියං. 1 මච්ඡරියතා මච්ඡරියතිතතං වෙච්චන් කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා: 3 අභගතිතතං විතතසා, ඉදං වුවහි මච්ඡරියං. අපිච්ච, ඛනිමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ඛානුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, අයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාහො, ඉදං වුවහි මච්ඡරියං. යසෙසා මච්ඡරියං පභිතං සමුවන්නා වූපසනතං පටිපසසදා අභබ්බසාතතිකා සදුණගිනා දඩ්ඨා, සො වුවහි අමච්ඡරිති - අපිභාල අමච්ඡරි.

අසංගතොකා අපජඣුමච්ඡාති - 'පාගබ්බිත'නති තිණ්ණ පාගබ්බියානි: කාසිකා පාගබ්බියං වාචසිකා පාගබ්බියං වෙතඤ්ඤා පාගබ්බියං. තතමං කාසිකා පාගබ්බියං ? ඉධෙකවෙවා සංඝගතොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. ගණානොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. භොජනසංඝායමපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. ජනනාසරපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. උදකතිනෙපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. අනතරසරං පච්චිකොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. අනතරසරං පච්චිකොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

කථං සංඝගතො කාසිකා පාගබ්බියං දසෙසති ? ඉධෙකවෙවා සංඝගතො අච්චනිකාරකතො පෙරෙ තිකුඤ්ඤා සංවයනොපි තිකුඤ්ඤා. සංවයනොපි තිකුඤ්ඤා. පුරතොපි තිකුඤ්ඤා. පුරතොපි තිකුඤ්ඤා. උච්චපි ආසනෙ තිකුඤ්ඤා. සංඝං පාරුපිඤ්ඤාපි තිකුඤ්ඤා. භික්ඛොපි භණ්ණි. බාහාචිකෙකපකො පි භණ්ණි. එවං සංඝගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

කථං ගණගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති ? ඉධෙකවෙවා ගණගතො අච්චනිකාරකතො පෙරුනං තිකුඤ්ඤා අනුපාහතානං වච්ඤාමනානං සඋපාහතො වච්ඤාමති. තිකුඤ්ඤා වච්ඤාමෙ වච්ඤාමනානං උච්ච වච්ඤාමෙ වච්ඤාමති. ඡයො: 3 වච්ඤාමනානං වච්ඤාමෙ වච්ඤාමති, සංවයනොපි තිකුඤ්ඤා. සංවයනොපි තිකුඤ්ඤා. පුරතොපි තිකුඤ්ඤා. පුරතොපි තිකුඤ්ඤා. උච්චපි ආසනෙ තිකුඤ්ඤා. සංඝං පාරුපිඤ්ඤාපි තිකුඤ්ඤා. භික්ඛොපි භණ්ණි. බාහාචිකෙකපකොපි භණ්ණි. එවං ගණගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

1. බුද්ධචරිතසංග්ගහි.
 1. මච්ඡරි - මජ්ඣ. 2. කට්ඨකඤ්චුකතා - PTS 3. ඡයො, PTS. යො

කථං භොජනසාලායං කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො භොජනසාලායං අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනුපබ්ඨන් නිසිදති. තච්චෙපි භික්ඛු ආසනෙන පටිඛානති. ඝට්ඨයනොති තිට්ඨති. ඝට්ඨයනොති නිසිදති. පුරතොපි තිට්ඨති. පුරතොපි නිසිදති. උච්චෙපි ආසනෙන නිසිදති. සසිසං පාරුටිකාපි නිසිදති. ධීනකොපි භණ්ති. බාහාවිකෙකපකොපි භණ්ති. එවං භොජනසාලායං කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කථං ජනනාසරෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො ජනනාසරෙ අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ඨයනොති තිට්ඨති. ඝට්ඨයනොති නිසිදති. පුරතොපි තිට්ඨති. පුරතොපි නිසිදති. උච්චෙපි ආසනෙන නිසිදති. අනාපුච්ඡාපි කථාං පකම්පති. අනාපුච්ඡාපි ආරං¹ පිදකති. බාහාවිකෙකපකොපි භණ්ති. එවං ජනනාසරෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කථං උදකතිසෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො උදකතිසෙ අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ඨයනොති ඔතරති. පුරතොපි ඔතරති. ඝට්ඨයනොති න්‍යායයි². පුරතොපි න්‍යායයි. උපපිදොපි න්‍යායති. ඝට්ඨයනොති උතතරති. පුරතොපි උතතරති. උපපිදොපි උතතරති. එවං උදකතිසෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කථං අනතරසරං පටිසනො කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො අනතරසරං පටිසනො අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ඨයනොති ගච්ඡති. පුරතොපි ගච්ඡති. වොකකම්මාපි ථෙරානං භික්ඛුනං පුරහො පුරතො³ ගච්ඡති. එවං අනතරසරං පටිසනොති කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කථං අනතරසරං පටිසෙව්‍යා කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො අනතරසරං පටිසෙව්‍යා 'න පටිසෙව්‍යා' හනන්ති වුච්චමානො පටිසති. 'න නිට්ඨං හනන්ති' වුච්චමානො තිට්ඨති. 'න නිසිදං හනන්ති' වුච්චමානො නිසිදති. අනොකාසෙපි පටිසති. අනොකාසෙපි නිට්ඨති. අනොකාසෙපි නිසිදති. යාති තාතිපි භොනති කුලානං ඔවරකාති ගුලකාති ව පටිච්ඡන්තා ති ව, යත් කුලීඤ්ඤො කුලඤ්ඤො⁴ කුලසුඤ්ඤො කුලකුමාරකාසො නිසිදන්ති, තත්ථපි සහසා පටිසයි. කුමාරකසාපි සිරං පරාමෙති. එවං අනතරසරං පටිසෙව්‍යා කාසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කතමං වාචසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සම්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙසති. ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙසති. අනතරසරං පටිසෙව්‍යාපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

කථං සම්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙසති? ඉධෙකච්චො සම්ඝගතො අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනඤ්ඤිට්ඨො වා ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤා විසංජයෙති පාතිමොකං උද්දසති. ධීනකොපි භණ්ති. බාහාවිකෙකපකොපි භණ්ති. එවං සම්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙසති.

1. අකුලීපතායං පාසො - මජ්ඣ. PTS. පොඤ්ඤාසු, 2. න්‍යායයි - මජ්ඣ.
3. පුරතො - PTS. 4. පටිස - මජ්ඣ. සං. PTS.
5. කුලසුඤ්ඤො - සීඝ්. II.

කපං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චා ගණගතො අවිහතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනජ්ඣිවෙය්ථා වා ආරාමගතානං භික්ඛුතං ධම්මං හණති. පඤ්ඤාං විසංසෙජ්ජති. ඩීතකොපි ගණති. බාහාවිනෙකපකොපි ගණති. ආරාමගතානං භික්ඛුණ්ණිතං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං හණති. පඤ්ඤාං විසංසෙජ්ජති. ඩීතකොපි ගණති. බාහාවිනෙකපකොපි ගණති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙසති.

කපං අනතරකරං පටිවෙය්ථා වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චා අනතරකරං පටිවෙය්ථා ඉඤ්චං වා කුමාරං වා එම්මාහ: ‘ඉත්ථංනාමෙ, ඉත්ථංගොතෙත, කිං අත්ථි ? යාගු අත්ථි ? හතතං අත්ථි ? බාදනියං අත්ථි ? කිං පිටිසංගම ? කිං භුඤ්ජිසංගම ? කිං බාදිසංගම, ? කිං වා අත්ථි, ? කිං වා මෙ දසෙසා’ති පිපාලපති. *එවං අනතරකරං පටිවෙය්ථා වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති. ඉදං වාචසිකං පාගබ්භිතං.

කතමං චේතසිකං පාගබ්භිතං ? ඉධෙකච්චා න උච්චාකුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චාකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න මහාකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න මහාභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාභොගකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න උත්තරභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො - න පුත්තනනිකො සමානො පුත්තනනිකෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. න විනයිශරෙ සමානො - න ධම්මකථිකො සමානො - න ආරඤ්ඤිකො සමානො - න පිණ්ඩපාතිකො සමානො - න පංඤ්කුලිකො සමානො - න තෙවිච්චරිකො සමානො - න සපද්ධනවාරිකො සමානො - න බලපච්ඡාගතනිකො සමානො - න තෙසජ්ජිකො සමානො - න යථායජ්ජනිකො සමානො - න පඨමස්ස කුෂානස්ස ලාභි සමානො පඨමස්ස කුෂානස්ස ලාභිනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. -පෙ- න තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා ලාභි සමානො තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා ලාභිනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. ඉදං චේතසිකං පාගබ්භිතං.

යසසිමාති නිණ්ණි පාගබ්භිතාති පභිනාති සමුවර්ජනනාති වූපසනනාති. පටිපාසකභිතාති අනබ්බුපතතිකාති ඤ්ඤාගතිනා දසිභිති, සො වූච්චති අපාගබ්භතාති - ‘අපාගබ්භතා.’

* යා එච්චරා, -පෙ- ලාලපිතතං. ඉතිපි මෙසං PTS පොත්තෙසු දිසෙති. තං පත පරිදෙවතිදෙදසෙ දෙසිතං ඉධ න පුජ්ජිති මෙඤ්ඤා.

අපේගුවන් - අපි පුග්ගලො ජෙගුවන්. අපි අපේගුවන්. කතමො ව පුග්ගලො ජෙගුවන්? ඉබ්බකමච්චා පුග්ගලො දුස්සිලො හොති පාපධම්මො අසුච්ඡිකසාරසමාචාරො පටිච්ඡන්ධාකම්මනො අසමනො සමණපටිඤ්ඤා අබ්බමවාථ වුගමවාථ පටිඤ්ඤා අනන්තාසුති අවස්සනො කසලිඤ්ජානො. අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුවන්. අථවා, කොධනො හොති උපායාසංඝුලො අපාමපි වුතො සමානො අභිසල්ති කුප්පති ව්‍යාපල්ති පතිජීයති, කොපඤ්ඤා දොසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාතුකරොති. අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුවන්. අථවා, කොධනො හොති උපනාහි,* මක්ඛි හොති පලායී, ඉස්සකි හොති මච්ඡරි, සංඝො හොති මායාපී, ඵඤ්ඤා හොති අභිමානී, පාපිඤ්ජා හොති ඡුච්ඡාදිට්ඨි, සඤ්ඤිට්ඨිපරමායී හොති ආබානගාති දුප්පටිතිස්සග්ගි; අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුවන්.

කතමො ව පුග්ගලො අපේගුවන්? ඉබ්බ භික්ඛු සිලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති, ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමනෙනසු වජේරසු භයදස්සාපී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. අයං වුච්චති පුග්ගලො අපේගුවන්. අථවා, අකෙකාධනො හොති අනුපායාසංඝුලො, ඛනුමපි වුතො සමානො නාභිසල්ති ත කුප්පති ත ව්‍යාපල්ති ත පතිජීයති, ත කොපඤ්ඤා දොසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාතුකරොති. අයං වුච්චති පුග්ගලො අපේගුවන්. අථවා, අකෙකාධනො හොති අනුපනාහි,* අමක්ඛි හොති අපලායී, අනුස්සකි හොති අමච්ඡරි, අසංඝො හොති අමායාපී, අඵඤ්ඤා හොති අභිමානී, ත පාපිඤ්ජා හොති, ත ඡුච්ඡාදිට්ඨි, අසඤ්ඤිට්ඨි-පරමායී හොති අබාබානගාති සුප්පටිතිස්සග්ගි. අයං වුච්චති පුග්ගලො අපේගුවන්. සංඝො බාලපුත්ථනා ජෙගුවන්. පුත්ථනකල්‍යාණකං උපාදාය අට්ඨ අට්ඨපුග්ගලා¹ අපේගුවන් - අපාගබ්බො අපේගුවන්.

පෙසුගෙනගො ව නො යුගොති - 'පෙසුඤ්ඤා'නති ඉබ්බකමච්චා පිසුතවාචො² නොති: ඉතො සුතා අමුත්ත අකංචා ඉමෙසං හෙදාය; අමුත්ත වා සුතා ඉමෙසං අකංචා අමුසං හෙදාය; ඉති සම්මානං වා ගතතො භික්ඛානං වා අනුපාදානා වග්ගාරුමො වග්ගරතො, වග්ගනඤ්ඤි වග්ගකරුණිං වාචං භාසිතා නොති. ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤං.

* සංඝ. PTS. පොසකසු 'නොති' සද්ද සංඛ්‍යාදෙති යොජිතො.

1. සංඝො කල්‍යාණපුත්ථනං උපාදාය අට්ඨපුග්ගලො, PTS.

2. පිසුගවාචො - මජ්ඣ., සිමු. 11.

අපිව, දළීහි කාරණෙහි පෙසුකුදු. උපසංඝරති: පිෂකම්පනාය වා ගෙදුට්ඨායො වා. කථං පිගකම්පනාය පෙසුකුදු. උපසංඝරති? 'ඉමස්ස පිගො හවිස්සාමි, මනාපො නවිස්සාමි, විස්සාහිකො හවිස්සාමි, අඛනන්තරිකො හවිස්සාමි, සුහදයො හවිස්සාමි'ති එවං පිගකම්පනාය පෙසුකුදු. උපසංඝරති. කථං තෙදුට්ඨායො පෙසුකුදු. උපසංඝරති? 'කථං ඉමෙ නිනා අස්ස, විනා අස්ස, වය්නා අස්ස, දොඛා අස්ස, දොඤ්ඤා අස්ස, දො ටකකා අස්ස, හිරෙයස්සං න සමාගචේයස්සං, දුක්ඛං අථාපුං විහරෙයස්ස'නති එවං තෙදුට්ඨායො පෙසුකුදු. උපසංඝරති. යසෙසනං පෙසුකුදු. පභිනං සමුවුත්තනං වූපසනනං ටට්ඨසංඝඤ්ඤාං අභිබ්බසනතිකං ඤාණංගිනා දුසිං, සො පෙසුකුදු නො¹ යුතො න යුතො, නප්පයුතො න සමායුතොති - 'පෙසුතෙයො ව නො යුතො.'

තෙනාහ හගවා:

“පතිජිනො අකුහකො අපිහාපු අමච්ඡරි,
අපගඛො අජේගුචේ පෙසුතෙයො ව නො යුතො'ති.

10 - 6

සානිසෙසු අනස්සාපී අතිමානෙ ව නො යුතො,
සණ්ඨා ව ටට්ඨානවා න සඤ්ඤා න විරජ්ජති.

සානිසෙසු අනස්සාපීති - 'සානියා' වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො. කිං කාරණං සානියා වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො? යෙගුයොන දෙවමිත්තස්සා පඤ්ච කාමගුණෙ ඉච්ඡනති සාදිගනති පඨගනති පිහගනති අභිජප්පනති. තඤ්ඤාකාරණං සානියා වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො. යෙසං එසා සානියා තණ්හා අප්පභිනා, තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා සච්ඡි ආසච්ඡි² සන්දති පච්චතති. සොතනො සද්දතණ්හා - පෙ - ඝාතනො ගකිතණ්හා - ජ්වහානො රසතණ්හා - කායනො ජොට්ඨබ්බතණ්හා, මනනො ධම්මතණ්හා සච්ඡි ආසච්ඡි³ සන්දති පච්චතති. යෙසං එසා සානියා තණ්හා පභිනා සමුවුත්තනා වූපසනනා ටට්ඨසංඝඤ්ඤාං අභිබ්බසනතිකා ඤාණංගිනා දුසිං; තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා න සච්ඡි නාසච්ඡි³ න සන්දති නප්පවතති. සොතනො සද්දතණ්හා - පෙ - මනනො ධම්මතණ්හා න සච්ඡි නාසච්ඡි³ න සන්දති න පච්චතතිති - 'සානිසෙසු අනස්සාපී.'

1. පෙසුකුදුන - සිමු. 11.

2. අස්සච්ඡි - ස. මුද්‍ර. - ටසච්ඡි PTS.

3. නාස්සච්ඡි - මුද්‍ර. නපසච්ඡි PTS.

අතිමානෙ ව නො යුතොති - කතමො අතිමානො? ඉධෙකවෙවා පරං. අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොතෙතන වා - ථෙ- අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන වා විජ්ඣතා. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤීතත්තං උනනති උනනමො ධජො සමපග්ගාගො කෙතුකම්මතා විත්තස්ස, අගං වුවධි අතිමානො. යසෙසො අතිමානො පභිනො සමුවතිනො චූපසනො පටිපසග්ගො අභබ්බපාභතිකො ඤ්ඤෙග්ගිනා දුට්ඨො, යො අතිමානෙ ව නො යුතො න යුතො න පපග්ගො න සමාග්ගොති 'අතිමානෙ ව නො යුතො.'

[illegible]

1 පරිභාෂිත - සි.වූ. II මණ. PTS.

2. පරිපූර්ණත. සිමු. 11.

පරිපූර්ණයා - මිහුර.

න සද්ධා න චිරජ්ඣති - 'න සද්ධා'ති සාමං සං අභිඤ්ඤානං අත්තපච්චකං ධම්මං න කස්සපි සද්දහති. අඤ්ඤාස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා දෙවස්ස වා මාරස්ස වා බ්‍රහ්මිනො වා. 'සබ්බෙ සබ්බාරා අතිව්චා'ති සාමං සං අභිඤ්ඤානං -පෙ- 'සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා'ති - 'සබ්බෙ ධම්මා අත්තත්තා'ති - 'අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාරා'ති -පෙ- 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'නති - 'අවිජ්ජාතිරොධා සබ්බාරතිරොධො'ති -පෙ- 'ජාතිතිරොධා ජරාමරණතිරොධො'ති - 'ඉදං දුක්ඛ'නති -පෙ- 'අයං දුක්ඛතිරොධගාමිනි පටිපද්ද'ති 'ඉමෙ ආසවා'ති -පෙ- 'අයං ආසවතිරොධගාමිනිපටිපද්ද'ති 'ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායා'ති -පෙ- 'ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා'ති සාමං සයමභිඤ්ඤානං -පෙ- ඡන්තං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථංගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච. පඤ්ඤානං උපාදානකඩකානං සමුදයඤ්ච -පෙ- චතුත්තං මහාභුතානං සමුදයඤ්ච අත්ථංගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච සාමං සයමභිඤ්ඤානං -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයං -ධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මනති සාමං සයමභිඤ්ඤානං, අත්තපච්චකං ධම්මං න කස්සපි සද්දහති, අඤ්ඤාස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා දෙවස්ස වා මාරස්ස වා බ්‍රහ්මිනො වා, වුත්තං හෙතං භගවතා:

“සද්දහසි ත්වං සාරිපුත්ත සද්ධිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානං? විරිසිජ්ඣයං - සතිජ්ඣයං - සමාධිජ්ඣයං - පඤ්ඤිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසාන'නති. නබ්බානං එත්ථ භනෙන භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමි. සද්ධිජ්ඣයං - විරිසිජ්ඣයං - සතිජ්ඣයං - සමාධිජ්ඣයං - පඤ්ඤිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානනති. අමතපරිශොසානනති යෙසං භු ඵතං භනෙන අඤ්ඤානං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵසිතං පඤ්ඤාය; තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යා: සද්ධිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානනති, යෙසඤ්ච ඛො ඵතං භනෙන ඤානං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵසිතං පඤ්ඤාය නිකම්භිං තෙ තත්ථ නිබ්බිවිකිච්ඡා: සද්ධිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානං විරිසිජ්ඣයං - සතිජ්ඣයං - සමාධිජ්ඣයං - පඤ්ඤිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානනති. සාධු සාධු ආරිපුත්ත, යෙසං ගෙන සාරිපුත්ත, අඤ්ඤානං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵසිතං පඤ්ඤාය, තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යා: සද්ධිජ්ඣයං -පෙ- පඤ්ඤිජ්ඣයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගං ගොති අමතපරායනං අමතපරිශොසානනති. a

1. අසාදො අකතඤ්ඤ ව සක්ඛිවෙල්ලෙ ව සො නචරා,
භතාට්ඨකාසො චන්තාසො ස වෙ උත්තමපොජිතො”යි.2

න විරජ්ජිති - සබ්බො ඛාලපුපුජ්ජනා රජ්ජනති, පුපුජ්ජනකලාසාණකං¹
උපාදාය සත්ත සෙබා විරජ්ජනති; අරහා නෙවරජ්ජති නො විරජ්ජති.
විරජන්තා² සො ඛයා රාගස්ස චිත්තරාගත්තා ඛයා දොසස්ස චිත්තදොසත්තා
ඛයා මොහස්ස චිත්තමොහත්තා; සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො - ටෙප-
ජායිමරණසංසාරො තඤ්ඤි තස්ස පුත්තබ්බොති ‘න සද්ධො න විරජ්ජති.’

නෙත්තාහ භගවා:

“සායිසෙසු අනස්සාචී අතිමානෙ ව නො සුතො,
සණ්ඨො ව පටිනායවා න සද්ධො න විරජ්ජති”යි.

10 - 7

ලාභකම්මා න සික්ඛති අලාභෙ ව න කුප්පායී,
අපිරුද්ධො ව තණ්හාය රසෙ ව නාත්තුගිජ්ඣති.

ලාභකම්මා න සික්ඛති අලාභෙ ව න කුප්පායීති - කථං ලාභකම්මා
සික්ඛති? “ඉධ භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං විවරපිණ්ඩපාත-
සෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං; තස්ස එවං නොති ‘කෙන
නු ඛො අයමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. තස්ස එවං නොති: ‘අයං ඛො ආයස්මා සුත්තන්තියිකො.
තෙතායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණං ලාභාභිතිබ්බත්තියා
ලාභං පරිපාඨෙතො; සුත්තන්තං පරියාපුණාති. එවමිදි ලාභකම්මා සික්ඛති.
අථවා, භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලාන-
පච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං නොති: ‘කෙන නු ඛො අයමායස්මා
ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’නති. තස්ස
එථා නොති: ‘අයං ඛො ආයස්මා චිත්තධරො - ටෙප- ධම්මකච්ඡිකො³,
තෙතායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණං ලාභාභි-
තිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාඨෙතො අභිධම්මං පරියාපුණාති. එවමිදි ලාභකම්මා
සික්ඛති. අථවා, භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති. ලාභිං විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසන-
ගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං නොති: ‘කෙන නු ඛො
අයමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛා-
රාන’නති. තස්ස එවං නොති, ‘අයං ඛො ආයස්මා ආරඤ්ඤිකො - පිණ්ඩපාතිකො -
පංසුකුලිකො - තෙච්චීරිකො - සුපදනචාරිකො - බලුපච්ඡාහත්තකො -
තෙසජ්ජිකො - යථාසත්තකො. තෙතායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාත-
සෙතාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා
ලාභකාරණං ලාභාභිතිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාඨෙතො ආරඤ්ඤිකො නොති.
- ටෙප - යථාසත්තකො නොති. එවමිදි ලාභකම්මා සික්ඛති.

1. ධම්මපද - අරහත්තවංසන. 1. සලසංඝපුපුජ්ජනා - සභා. PTS.

2. විරජනා - PTS. 3. අභිධම්මකො - සං. PTS.

කථාං න ලාභකම්මා සික්ඛනී? ඉධ භික්ඛු න ලාභනතු න ලාභ-
පච්චයා න ලාභකාරණා න ලාභාභිනිබ්බතනීයා න ලාභං පරිපාචෙන්නො
යාවන්තදව අත්තදම්මාය අත්තසම්මාය අත්තපරිනිබ්බාපනන්තාය සුත්තනන්තං
පරිපාචන්තී. විතං පරිපාචන්තී අභිබ්බං පරිපාචන්තී. එවම්පි න
ලාභකම්මා සික්ඛනී. අථවා, භික්ඛු න ලාභනතු න ලාභපච්චයා න ලාභකාරණා
න ලාභාභිනිබ්බතනීයා න ලාභං පරිපාචෙන්නො යාවන්තදව අපට්ඨංගෙට්ඨ
නිසංයාය සන්තප්පිතසද්දායං¹ නිසංයාය සප්පලබ්බසද්දායට්ඨ නිසංයාය පටිච්චෙකසද්දායට්ඨ
නිසංයාය ඉදම්මපිතසද්දායට්ඨ² නිසංයාය ආරද්දායො හොති. පිණ්ඩපාතිකො
හොති. පංසුකුලිකො හොති. නවවිවරිතො හොති. සපදනවාරිකො හොති.
බ්ලපට්ඨානතතිකො හොති. තෙසජ්ජකො හොති. යථාසන්ධිකො හොති.
එවම්පි න ලාභකම්මා සික්ඛනීති - ලාභකම්මා න සික්ඛනී.

අලාභෙ ව න භූසනීති - කථං අලාභෙ භූපාති? ඉධෙකච්චො
භූලං වා න ලාභාමි, ගණං වා න ලාභාමි, ආවාසං වා න ලාභාමි, ලාභං
වා න ලාභාමි, යසං වා න ලාභාමි, පසංසං වා න ලාභාමි, සුඛං වා න
ලාභාමි, විවරං වා න ලාභාමි, පිණ්ඩපාතා වා න ලාභාමි, සෙනාසනං වා
න ලාභාමි, ගිලානපච්චයනං³ පරිකාරං වා න ලාභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං
වා න ලාභාමි, අපාඤ්ඤානොමනී භූපාති ව්‍යාපජ්ජති පතීත්ථිතී⁴
කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාදාකරෙති. එවං අලාභෙ භූපාති.
කථං අලාභෙ න භූපාති? ඉධ භික්ඛු භූලං වා න ලාභාමි, ගණං වා න
ලාභාමි - ථෙ - අපාඤ්ඤානොමනී න භූපාති න ව්‍යාපජ්ජති න පතීත්ථිතී
න කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාදාකරෙති. එවං අලාභෙ ව න
භූපාතීති - ලාභකම්මා න සික්ඛනී අලාභෙ ව න භූපාති.

අවිරුද්ධා ව තණ්හාය ජයස ව නානුගිජ්ඣති - 'විරුද්ධො'ති යො
විත්තස්ස ආභාතො පටිභාතො පටිසං පටිවිරෝධො කොපො පකොපො
සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො විත්තස්ස බ්‍යාපතති මනො-
පදෙසො කොමො කුජ්ඣිතා කුජ්ඣිතත්තා දෙසො දුස්සත්තා දුස්සිතත්තං
බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජත්තං විරෝධො පටිවිරෝධො විකිකිකං
අසුරොපො⁵ අනත්තමනනා විත්තස්ස 2. අයං වුව්චති විරෝධො. යසෙසෙසො
විරෝධො පතීනො සමුවිජ්ජනො වූපසනො පටිපසසද්ධො අනබ්බපාතනිකො
සද්දන්තනො දසෙසො. යො වුව්චති අවිරුද්ධො. තණ්හාති රූපතණ්හා
සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ඛම්මතණ්හා.
රසෙසාති මූලරසො බකිරසො තවරසො පතතරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො,
අමිලං මධුරං තිත්තකං⁶ කට්ඨකං ලොණිකං බාරිකං ලඛිලං⁷ කසාවෙ
සාදුං අසාදුං⁸ සීතං උණකං; සනෙතක සමණත්තාණං රසගිණි, තෙ
ජීවිතකොති රසකොති පරිසෙසනනා ආභිණ්ඩනනී. තෙ අමිලං ලඛිලා
අනමිලං පරිසෙසනනී. අනමිලං ලඛිලා අමිලං. පරිසෙසනනී. මධුරං
ලඛිලා අමධුරං පරිසෙසනනී. අමධුරං ලඛිලා මධුරං පරිසෙසනනී තිත්තකං
ලඛිලා අතිත්තකං පරිසෙසනනී. අතිත්තකං ලඛිලා තිත්තකං
පරිසෙසනනී. කට්ඨකං ලඛිලා අකට්ඨකං පරිසෙසනනී. අකට්ඨකං ලඛිලා
කට්ඨකං පරිසෙසනනී. ලොණිකං ලඛිලා අලොණිකං පරිසෙසනනී.
අප්පලාණිකං ලඛිලා ප්පලාණිකං පරිසෙසනනී.

1. සන්තප්පිතසද්දායං - ස. 2. ඉදම්මපිතසද්දායට්ඨ - සි. II.

3. පටිපසසද්ධං - ස. PTS. - පට්ඨපසද්ධං - ඡෙ. 4. අසුරොපො - සිමු II.

5. කිකිකං - PTS. 6. ලඛිල - ඡෙ. ලඛිලං - PTS.

7. සාදු අසාදු - ඡෙ. 8. බිම්බිකාණි - තිංකපිටකණි.

බාරිකං ලභිතො අබාරිකං පරියෙසනති. අබාරිකං ලභිතො බාරිකං පරියෙසනති. ලපිලං¹ ලභිතො කසාවං පරියෙසනති. කසාවං ලභිතො ලපිලං පරියෙසනති. සාද්දං ලභිතො අසාද්දං පරියෙසනති. අසාද්දං ලභිතො සාද්දං පරියෙසනති. සීතං ලභිතො උණං පරියෙසනති. උණං ලභිතො සීතං පරියෙසනති. තෙ යං යං ලභිතො තෙන තෙන² න සත්තුසානති. අපරාපරං පරියෙසනති. මනාපිකෙසු රසෙසු රත්තං හිඳා ගපිතා මුළුතො අජේඛාපනතා ලභ්‍යා ලභතිතා පළිබුඳා. යසෙසසා³ රසතණ්‍යා පභිතා සමුළුතො වූපසනතා පටිපසාභාදා අහබ්බුපාතතිකා සුඤ්ඤතිතා දඬිතා.

හො පටිසංඛා යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: තෙව දව්‍යය න මද්‍යය න මණ්ඩනාය න විතුසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සිතියං යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණස්ස චෙදනං පටිසංඛාමි⁴ නවස්ස චෙදනං න උපාදෙස්සාමි. යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජනා ච ආපුට්ඨාරො ච. යථා වණ්⁵ ආලිචෙපය්‍ය යාවදෙව රොපණ්‍යාය; යථා වා පන අකං අබ්‍යඤ්ඤාය⁶ යාවදෙව භාරස්ස නිත්ථරණ්‍යාය; යථා වා පන පුත්තමංසං ආහාරං අහරෙය්‍ය යාවදෙව කාන්තාරස්ස නිත්ථරණ්‍යාය; එවමෙව සිකු පටිසංඛා යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති, 'තෙව දව්‍යය න මද්‍යය න මණ්ඩනාය න විතුසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සිතියං යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණස්ස චෙදනං පටිසංඛාමි නවස්ස චෙදනං න උපාදෙස්සාමි යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජනා ච ආපුට්ඨාරො චා'ති. රසතණ්‍යං පජ්ගති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. රසතණ්‍යාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපාමුන්තො විසඤ්ඤන්තො විමරියාදී-කතෙත' වේතසා විතරතිති - 'අවිරුඳො ච තණ්‍හාය රසෙ ච නානුගිජ්ඣති.'

තෙනාහ භගවා:

ලාභකම්‍යා න සිකති අලාභෙ ච න කුපාති,
අවිරුඳො ච තණ්‍හාය රසෙ ච නානුගිජ්ඣති"ති.

10 - 8

උපෙක්ඛකො සද්ද සතො න ලොභෙ මඤ්ඤතෙ සමං,
න විසෙසී න නිවේයො තස්ස තො ඥාති උස්සද.

උපෙක්ඛකො සද්ද සතොති - 'උපෙක්ඛකො'ති ඡලඛුපෙක්ඛාය සමන්තාගතො: වක්ඛනා රූපං දිඤ්ඤා තෙව සුමනො හොති න දුමමනො, උපෙක්ඛකො විතරති සතො සමපජානො; සොතෙත සද්දං සුඤ්ඤා -පෙ-මනසා ඛම්මං විඤ්ඤාය තෙව සුමනො හොති න දුමමනො, උපෙක්ඛකො විතරති සතො සමපජානො. වක්ඛනා රූපං දිඤ්ඤා මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිගංසති⁷ න රාගං ජනෙති. තස්ස සීතොව කායො හොති, සිතං විතං අජ්ඣතං. සුසංකප්පිතං සුමුත්තං.

1. ලපිලං - මජ්ඣ., PTS. 2. තෙන - PTS. 3. යසං - PTS.
4. පටිසංඛාමි - PTS. 5. වතං - මජ්ඣ. 6. අබ්‍යඤ්ඤා - PTS.
7. විමරියාදීකතෙත - මජ්ඣ. 8. නාභිගංසති - සිමු. II, PTS.

වක්කුනා බො පනෙව රූපං දිඤ්ඤා අමනාපං න මඛකු හොති අපාතිවිධිවිතො: අලිතමනසො¹ අබ්‍යාපන්නවෙතසො, නස්ස සිතොව කායො හොති, සීතං විතං අර්කිතං පුසණ්ණිතං පුච්ඡිතං; සොතෙන සද්දං පුත්තං - ඝාතෙන ගඤ්ඤා සාධිතං - ජිහ්වාය රසං සාධිතං - කායෙන ථොට්ඨබ්බං පුසිතං - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය - මනාපං නාහිතිර්කිති නාහිතංසති න රාගං ජනෙති, තස්ස සිතොව කායො හොති, සීතං විතං අර්කිතං පුසණ්ණිතං පුච්ඡිතං, මනසා බො පනෙව ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න මඛකු හොති අපාතිවිධිවිතො: අලිතමනසො¹ අබ්‍යාපන්නවෙතසො, තස්ස සිතොව කායො හොති, සීතං විතං අර්කිතං පුසණ්ණිතං පුච්ඡිතං, වක්කුනා රූපං දිඤ්ඤා මනාපාමනාපෙපු රූපෙපු තස්ස සිතොව කායො හොති, සීතං විතං අර්කිතං පුසණ්ණිතං පුච්ඡිතං, සොතෙන සද්දං පුත්තං - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙපු ධම්මෙපු තස්ස සිතොව කායො හොති, සීතං විතං අර්කිතං පුසණ්ණිතං පුච්ඡිතං, වක්කුනා රූපං දිඤ්ඤා රජනියෙ න රජති, දෙසනියෙ න දුස්සති, මොහනියෙ න මුග්ගති, කොපනියෙ න කුප්පති, කිලෙසනියෙ න කිලිග්ගති, මදනියෙ න මජ්ඣති, සොතෙන සද්දං පුත්තං - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය රජනියෙ න රජති, දෙසනියෙ න දුස්සති, මොහනියෙ න මුග්ගති, කොපනියෙ න කුප්පති, කිලෙසනියෙ න කිලිග්ගති, මදනියෙ න මජ්ඣති, දිට්ඨි දිට්ඨිමතො, පුතෙ පුතමතො, මුතෙ මුතමතො, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමතො, දිට්ඨි න ලිප්පති,² පුතෙ න ලිප්පති,³ මුතෙ න ලිප්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිප්පති, දිට්ඨි අනුපයො අනපායො⁴ අතිස්සිතො අපාට්ඨිතො විප්පමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරති, පුතෙ මුතෙ විඤ්ඤාතෙ අනුපයො අනපායො⁵ අතිස්සිතො අපාට්ඨිතො විප්පමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරති.

සංවිජ්ජති අරහතො වක්කු,⁴ පස්සති අරහා වක්කුනා රූපං, ඡන්දරාගො අරහතො නපි, පුච්ඡිතතවිතො: අරහා, සංවිජ්ජති අරහතො සොතං, පුණ්ණි අරහා සොතෙන සද්දං, ඡන්දරාගො අරහතො නපි, පුච්ඡිතත-විතො: අරහා, සංවිජ්ජති අරහතො ඝාතං, ඝාතති අරහා ඝාතෙන ගඤ්ඤා, ඡන්දරාගො අරහතො නපි, පුච්ඡිතතවිතො: අරහා, සංවිජ්ජති අරහතො ජිහ්වා, සාධති අරහා ජිහ්වාය රසං, ඡන්දරාගො අරහතො නපි, සංවිජ්ජති අරහතො කායො, පුසති අරහා කායෙන ථොට්ඨබ්බං, - පෙ - සංවිජ්ජති අරහතො මනො, විජානාති අරහා මනසා ධම්මං, ඡන්දරාගො අරහතො නපි, පුච්ඡිතතවිතො: අරහා, වක්කු රූපාරාමං රූපරතං රූපසම්මුදිතං, තං අරහතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුතං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති, සොතං සද්දාරාමං - පෙ - ඝාතං ගඤ්ඤාරාමං ජිහ්වා රසාරාමං රසරතං රසසම්මුදිතං, සං අරහතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුතං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති, කායො ථොට්ඨබ්බාරාමං - පෙ - මනො ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මසම්මුදිතො, සො අරහතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුතං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති.

අපාතිවිධිවිතො: ආදිකමයො - PTS. 2. ලිප්පති - සිඞ්, 11. මජ්ඣ. PTS.

3. අනුපයො - සා. PTS.

4. වක්කු - සිඞ් 11.

1. “දන්තං තසනති සමිතිං දන්තං රාජාභිරුහනී,
දන්තං භෙදනං මහාසෙන්සු සො’තිවිකාසං තිතිකබ්බි. a
2. වරමසානරා දන්තං ආජානිසා ව සිකිචා,
කුසුමරා ව¹ මහාසෙන්සු දන්තං තසනං වරං. a
3. ත හි එතෙහි සානති නවෙස්ස අගනං දිසං,
සප්තනං² සුදන්තන දන්තං දන්තන හව්ච්චි. a
4. විශාසු ත විකම්පන³ විපාමුතා පුනබ්බා,
දන්තං මහාසෙන්සු සො’තිවිකාසං. b
5. සසිසිසිසානි හාචිනානි⁴ අර්ථකතබ්බිඤා ව සබ්බලොකෙ,
තිබ්බිඤා ඉමං පරස්මාද්ලොකං කාලං කබ්බිති හාචිනො
සදන්තං⁵”ති.

උපෙක්ඛිතො සද්ධි - සද්ධි සබ්බද්ධ සබ්බකාලං තිව්ච්චකාලං බ්‍රව්හ්මාලං -ප- පච්ඡිකම් විශ්වාසනං. ⁶ සතොති වතුහි කාරණෙහි සතො: කාසෙ කාසානුපසානාසාධිප්පානං හානවන්තො සතො, වෙදනාසු - විතෙත- බ්‍රහ්මෙසු බ්‍රහ්මානුපසානාසාධිප්පානං හානවන්තො සතො -ප- සො ව්‍රව්ච්චි සතො’ති - ‘උපෙක්ඛිතො සද්ධි සතො.’

හි ලොකෙ මහාසෙන්සු සමං - ‘සද්ධි සො හමිසම්’ති මානං ත ජනෙති ජාතියා වා සොතෙතන වා -ප- අසුසුතරසුසුතරෙත වා වච්චිනාති - ‘ත ලොකෙ මහාසෙන්සු සමං.’

හි විසෙසිති හි නිවේශයාති - ‘සෙසයා හමිසම්’ති අතිමානං ත ජනෙති ජාතියා වා සොතෙතන වා -ප- අසුසුතරසුසුතරෙත වා වච්චිනාති - ත විසෙසිති හි නිවේශයා, තසානං සතො සතො උසාද්ධි - ‘තසානං’ති අර්ථකතො බ්‍රහ්මානුපසානං, උසාද්ධි සතොසද්ධි රුහුසද්ධි දෙසුසුසද්ධි මොහුසද්ධි මොහුසද්ධි දිව්ච්චිසද්ධි කිලෙසුසද්ධි කම්මසුසද්ධි; තසානං උසාද්ධි නති න සතො ත සංවිජ්ජනති නුපලබ්භතති පටිත්තා සමුච්ඡිතො වූපසනො පටිපාසනා අනබ්බිසනතිකා සද්ධිසතිකා ද්විතීයා - ‘තසානං සතො සතො උසාද්ධි.’

සෙසානං හතවා:

“උපෙක්ඛිතො සද්ධි සතො හි ලොකෙ මහාසෙන්සු සමං,
හි විසෙසිති හි නිවේශයා තසානං සතො සතො උසාද්ධි”ති.

1. කුසුමර ව - PTS. 2. සප්තනං - PTS 3. විකම්පන සිමු. I. PTS.
4. විසාමිකානි - සිමු. II. PTS. 5. සුදන්තන - සො. PTS.
6. විශ්වාසනං - සිමු. II, පච්ඡිකම් විශ්වාසනං - PTS. a. බ්‍රහ්මෙසු - නානවතො.
b. බ්‍රහ්මානුපසානං - බ්‍රහ්මානුපසානං. c. සුපසනං - සසිසිසුතන.

යස්ස නිස්සයතා නත්ථි ඤාතො ඛම්මං අනිස්සිතො,
භවාය විභවාය වා¹ තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

යස්ස නිස්සයතා නත්ථිති - 'යස්සා'ති අරහතො ඛණ්ණං වස්ස; නිස්සයතාති ථෙට්ඨ නිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව; -පෙ- අයං තණ්හා නිස්සයො - 2ප- අයං දිට්ඨිතිස්සයො, තස්ස තණ්හාතිස්සයො උභිතො දිට්ඨිතිස්සයො පටිතිස්සවෙයා. තණ්හාතිස්සයස්ස පතිතතතා දිට්ඨිතිස්සයස්ස පටිතිස්සවත්තතා නිස්සයතා යස්ස නත්ථි න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති. පතිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපටස්සදායා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණභිතා දඬස්සාති - 'යස්ස නිස්සයතා නත්ථි'.

ඤාතො ඛම්මං අනිස්සිතොති - 'ඤාතො'ති ඤාතො ජාතිතො කුලසිතො නිරසිතො විනාචසිතො විභුතං කතො; 'සබ්බෙ සඛාරා අනිව්වා'ති සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා'ති 'සබ්බෙ ඛම්මං අතතතා'ති -පෙ- යං කිංඤ්චි සමුදයං ඛම්මං සබ්බතතං නිරොධං ඛම්මං'ති ඤාතො ජාතිතො කුලසිතො නිරසිතො විනාචසිතො විභුතං කතො; අනිස්සිතොති ථෙට්ඨ නිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව -පෙ- අයං තණ්හාතිස්සයො -පෙ- අයං දිට්ඨිතිස්සයො, තණ්හා-නිස්සයං පහාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිතිස්සජ්ජිතො වකුට්ඨං අනිස්සිතො සොතං අනිස්සිතො ඝාතං අනිස්සිතො ජීව්හං අනිස්සිතො කායං අනිස්සිතො මනං අනිස්සිතො, රූපෙ සද්දෙ ගන්ධෙ රසෙ ඵොට්ඨබ්බෙ කුලං ගණං ආවායං -පෙ- දිට්ඨිසුගමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ඛම්මං අනිස්සිතො අතලුච්ඡිතො අනුපගතො අතඤ්ඤාසිතො අනභිමුඤ්ඤාතො නික්ඛන්තො නිස්සවො² විසඤ්ඤාතො විමර්ශිතොදික්ඛන්ත වෙගසා විතරති'ති - 'ඤාතො ඛම්මං අනිස්සිතො.'

භවාය විභවාය වා¹ තණ්හා යස්ස න විජ්ජතිති - 'තණ්හා'ති රූප-තණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ඛම්ම-තණ්හා, යස්සාති -අරහතො ඛණ්ණං වස්ස; භවායාති -භවදිට්ඨියා; විභවායාති විභවදිට්ඨියා; භවායාති - සස්සතදිට්ඨියා වා; විභවායාති - උච්චේදදිට්ඨියා; 'භවායා'ති පුනපුනභවායා³ පුනපුන ගතීයා පුනපුන උප්පත්තියා පුනපුන පටිසංඝියා පුනපුන අතතභාවාභිතික්ඛන්තියා, තණ්හා යස්ස නත්ථි න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පතිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපටස්සදායා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණභිතා දඬස්සාති - භවාය විභවාය ව තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

තෙනාහ භතථා:

"යස්ස නිස්සයතා නත්ථි ඤාතො ඛම්මං අනිස්සිතො,
භවාය විභවාය වා තණ්හා යස්ස න විජ්ජති"ති.

1. විභවාය ව - PTS. 2. නිසවො - PTS.
3. පුනපුන භවාය - සං. - PTS.

10 - 10

තං මුමි උපසන්නො'ති කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං,
ගන්තො¹ තස්ස න විජ්ජන්ති අතරි² සො විසත්තිකං.

තං මුමි උපසන්නොති - උපසන්නො, වූපසන්නො, නිබ්බූතො පටිපසංඝඤා'ති තං මුමි තං කපෙමි තං භණ්ණමි තං දීපයාමි තං වොහරාමි'ති - තං මුමි උපසන්නො.

කාමෙසු අනපෙක්ඛිනිනති - 'කාමා'ති උද්දනසො ඤෙ කාමා; වච්ඡු-කාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වච්ඡුකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. වච්ඡුකාමෙ පරිජාතිත්වා කිලෙසකාමෙ පභාය පජ්ඣන්ති; විනොදිත්වා බ්‍යන්තිකරිත්වා අනතාවං ගමෙත්වා; කාමෙසු අනපෙක්ඛිනිනති විතකාමො, වත්තකාමො, වන්තකාමො, මුග්ගකාමො, පභිතකාමො, පටිතිස්සධ්මිකාමො, කාමෙසු විතරාගො, විගතරාගො, වත්තරාගො, වන්තරාගො, මුග්ගරාගො, පභිතරාගො, පටිතිස්සධ්මිකරාගො නිවර්තනො නිබ්බූතො සීතිභූතො සුඛපට්ඨංවෙදි බ්‍රහ්මභූතෙත අත්තන්තා විහරති'ති - 'කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං.'

ගන්තො¹ තස්ස න විජ්ජන්තිති - 'ගන්තො'ති වත්තාරො ගන්තො. අභිජ්ඣා-කායගන්තො, ව්‍යාපාදෙද්ධා කායගන්තො³ සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්තො ඉදංසම්මාතිතිවෙසො කායගන්තො; අත්තනො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්තො³; පරවාදෙසු ආසාදනො අසම්මාදෙසු ව්‍යාපාදෙ කායගන්තො; අත්තනො, සීලා වා වතං වා සීලබ්බතං වා පරාමසති සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්තො; අත්තනො දිට්ඨි ඉදං සම්මාතිතිවෙසො කායගන්තො³ තස්සාති අරත්තො භිණ්ණවස්ස; ගන්තො තස්ස තත්ති න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති පභිතා සමුවිජ්ජන්තා වූපසන්නා පටිපසංඝඤා අනබ්බුපත්තිකා සද්ධෙග්ගිනා දඩ්ඨා'ති - 'ගන්තො තස්ස න විජ්ජන්ති.'

අතරි සො විසත්තිකන්ති - 'විසත්තිකා' වුච්චති තණ්හා, යො රාගො සාරගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. විසත්තිකාති - කෙනවෙය්න විසත්තිකා විසත්තිකා විසත්තිකා; විසාලාති විසත්තිකා, විසවාදි⁴ විසත්තිකා, විසමාති විසත්තිකා, විසකකති'ති විසත්තිකා, විසංහරති'ති විසත්තිකා, විසංවාදිකා'ති විසත්තිකා, විසමුලා'ති විසත්තිකා, විසඵලා'ති විසත්තිකා, විසපරිභොගා'ති විසත්තිකා; විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ සද්දෙ ගණක ෮සෙ ඵොට්ඨබ්බෙ කුසල ගණෙ ආවාසෙ -පෙ- දිට්ඨිසුත්තමුත්තිකා-තණ්හෙසු ධමෙමසු විසත්තිකා විසත්තිකා'ති විසත්තිකා, "අතරි සො විසත්තිකා"ති සො ඉමං විසත්තිකං තණ්හං අතරි උත්තරි පතරි සමතිකකම් විතිවත්තති'ති 'අතරි සො විසත්තිකං'.

තෙනාහ ගභවා:

"තං මුමි උපසන්නො'ති කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං,
ගන්තො තස්ස න විජ්ජන්ති අතරි සො විසත්තිකා"ති.

1. ගන්තො - මුද්ද. 2. අතරි - PTS. 3. කායගන්තො - මුද්ද.
4. විසවාදි - PTS.

10 - 11

න නසස පුතතා පසවො¹ බෙතතං වඤ්ඤා චිත්තී,
අතතා වාපි තිරතතා² වා න තසමි උපලබ්භති.

න නසස පුතතා පසවො බෙතතං වඤ්ඤා චිත්තීති - 'නා'ති පටිපක්ඛපා; නසසාති අරහතො භික්ඛාසවසස; පුතතාති වතතායෙ පුතතා; අත්තො පුතෙතා, බෙතතො පුතතා, දිතතායො පුතෙතා, අතෙතවාසිකො පුතෙතා; පසවොති අපේලකා කුකුලවිසුකර හනිගවාසාදිව; මෙතතනති සාලිසබ්බතං චිත්තබ්බතං මුත්තබ්බතං මාසබ්බතං යවබෙතතං ගොඩුම-බෙතතං තිලබ්බතං; වඤ්ඤාති සරවඤ්ඤා කොට්ඨවඤ්ඤා පුතරවඤ්ඤා පච්ඡාදවඤ්ඤා ආරවඤ්ඤා විහාරවඤ්ඤා. න නසස පුතතා පසවො බෙතතං වඤ්ඤා චිත්තීති නසස පුතතාපරික්ඛාතො වා පසුපරික්ඛාතො වා බෙතතපරික්ඛාතො වා වඤ්ඤාපරික්ඛාතො වා තසති න සතති න සංචිත්තනති³ නුපලබ්භනති⁴ පටිකා සමුච්ඡින්නා වූපසනතා පටිපසසාධා අභිබ්බසාධකා සද්දණ්ඩනා දඩ්ඨාති - 'න නසස පුතතා පසවො බෙතතං වඤ්ඤා චිත්තීති.'

අතතා වාපි තිරතතා වා න තසමි උපලබ්භතිති - 'අතතා'ති සසසතදිට්ඨි නතී. තිරතතාති උච්චදිට්ඨි තතී. 'අතතා'ති ගතිතං තතී; 'තිරතතා'ති මුඤ්ඤිතබ්බං තතී; යසං තතී ගතිතං, තසං තතී මුඤ්ඤිතබ්බං. යසං නති මුඤ්ඤිතබ්බං. තසං තතී ගතිතං. ගාහමුඤ්ඤන-සමතිකකතො අරහා වුද්ධිපරිසාතිච්චිතතො. සො වුත්ථවාසො විණ්ණ-වරණො -පෙ- ජාතිමාරණසංසාරෙ තතී තසං පුතබ්බපවාති - අතතා වා පි තිරතතා වා න තසමි උපලබ්භති.

තෙනාහ හගවා:

"න නසස පුතතා පසවො බෙතතං වඤ්ඤා චිත්තී,
අතතා වා පි තිරතතා වා න තසමි උපලබ්භති"ති.

10 - 12

තසං නා වජ්ජු.⁵ පුත්ථිකා දසවා සමෙකමුහම්භා,
තං තසං අපුරෙකබ්බතං තසමා වාදෙදු තෙරති.

1. පසවො වා - මුල. 2. අතතා වාපි තිරතතා - PTS.

3. සරවඤ්ඤා. සිද්ධ. 11. 4. චිත්තනති - ස

5. නුපලබ්භනති PTS 6. පච්ඡාද - දු

සෙයන නං චජ්ජ¹ පුද්දුජ්ජනා අපේඨා සමණොභාගිණාති - 'පුද්දුජ්ජනා'ති පුද්දු කිසලස ජනනනි'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු අවිහගතකකායදිට්ඨිකා'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු සන්ධාරනා මුත්තලොකකා'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු සබ්බගති අවුට්ඨිකා'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු තාතානිසංඛාරෙ අභිසංඛාරනනි'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු තාතානිසංඛාරෙ වුග්ගනනි'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු නානාසත්තාපෙති සත්තාසත්තනි'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු තාතාපරිලාසෙති පරිබ්බාසනනි'ති පුද්දුජ්ජනා, පුද්දු පඤ්චග්ග සාමතුණෙසු රහතා හිංඤා ගච්ඡා මුච්ඡිතා අපේඨාපනනා, ලග්ගා ලග්ගිතා පමුච්ඡා'ති පුද්දුජ්ජනා; පුද්දු පඤ්චග්ග නිවරණෙති ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුප්පිතා'ති පුද්දුජ්ජනා. සමණාති-සෙයනෙති ඉතො බිහිංඤා පරිබ්බාසුපගතා පරිබ්බාසසමාපනනා. මුග්ගාති-සෙයනෙති ගොවාදිකා. සෙයන නං චජ්ජ පුද්දුජ්ජනා අපේඨා සමණොභාගිණාති-පුද්දුජ්ජනා සෙයන රුහත ව්‍යදයස්ස, සෙයන ව්‍යදසෙය ව්‍යදයස්ස, සෙයන මොහෙත ව්‍යදයස්ස, සෙයන මාත්තත ව්‍යදයස්ස, සෙයන දිට්ඨිතා ව්‍යදයස්ස, සෙයන උභිද්ධත ව්‍යදයස්ස, සෙයන විච්ඡිකිත්ත ව්‍යදයස්ස, සෙයන අනුසංසෙති ව්‍යදයස්ස, රත්තනා'ති වා දුට්ඨිකා'ති වා මුත්තලොකා'ති වා විනිබ්බෙදා'ති වා පරිබ්බාසනා'ති වා විකේශනතො'ති වා අතිවිකා ගතනා'ති වා ආමගතනා'ති වා; තෙ අභිසංඛාර පතිනා. අභිසංඛාරනා පතිනතතා ගතිසා සෙයන නං ව්‍යදයස්ස, තෙරසිකකා'ති වා තිරිඡ්ඡාතසයාතිකකා'ති වා පෙතති-විසසිකකා'ති වා මුත්තසංඝා'ති වා දෙවො'ති වා රුපි'ති වා අරුපි'ති වා සඤ්ඤා'ති වා අසඤ්ඤා'ති වා තෙවසඤ්ඤාසඤ්ඤා'ති වා; හො හෙතු තත්ති පටිච්ඡයා නත්ති භාරණා නත්ති සෙයන නං ව්‍යදයස්ස කප්පෙයස්ස ගණෙයස්ස දිප්පෙයස්ස වොගරෙයස්සනති - 'සෙයන නං චජ්ජ පුද්දුජ්ජනා අපේඨා සමණොභාගිණා'.

තං තසං අපුරෙකකිකනති - 'තසං'ති අරහතො භික්ඛාසංඝං. පුරෙකකිකනති - ආදි පුරෙකකාර: තණ්හාපුරෙකකාරෙ ව දිට්ඨිපුරෙකකාරෙ ව -පප- අයං තණ්හාපුරෙකකාරෙ -පප- අයං දිට්ඨිපුරෙකකාරෙ -පප- තසං තණ්හාපුරෙකකාරෙ, පතිතො, දිට්ඨිපුරෙකකාරො පටිතිස්සට්ඨො. තණ්හාපුරෙකකාරස්ස පතිතතො දිට්ඨිපුරෙකකාරස්ස පටිතිස්සට්ඨතො ත තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො භව්වා වරති න තණ්හාධිපො න තණ්හා-කෙතු න තණ්හාධිපතෙයසා න දිට්ඨිධිපො න දිට්ඨිකකතු න දිට්ඨාති-පතෙයසා. න තණ්හාය වා දිට්ඨිං වා පරිවාරිතො වරති'ති - 'තං තසං අපුරෙකකිකං'.

තසං වාදෙසු නෙජ්ජිති - 'තසං'ති තසං තංඤානා තංඤා තසංච්චයා² හංඤා³ වාදෙසු උපවාදෙසු නිකුත්ත ගරාය අතිතතිසා අවිභිභිගාරිකාය නෙජ්ජිති න ඉඤ්ඤාති න වලති න වෙධති තසංච්චයාති න සමපට්ඨතිති - 'තසං වාදෙසු නෙජ්ජිති.'

1. චජ්ජ - සු. සෙයන වාජ්ජ - PTS

2. හං චච්චයා - කප්පෙ

3. හංඤා - සිඤ්ඤා II.

තෙතාහ ගතවා:

“යෙන නං චජ්ජං¹ පුට්ඨජානා අපථා සමිණ්ඩාගමිණා,
නං තස්ස අභුජෙකඛතා තස්මා වාදෙසු තෙජ්ඣි”ති.

10 - 18

විතපගතො අමච්ඡරී ත උසෙසු² වදනෙ මුති,
න සමෙසු න ඔසමසු කපාං තෙති අකපිසො.

විතපගතො අමච්ඡරීති - ‘ගෙඩො’ වුවහි තණතා. යො රුතො සාරාතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යසෙසුතො ගෙතො පභිතො සමුච්ඡින්නො වූපසන්නො පටිපසන්නො අනබ්බුප්පතනිකො ඤාණගතිනා දසෙසා; සො වුවහි විතපගතො. සො රුපෙ අභිඥො -පෙ- දිව්ඨසුකමුභ විඤ්ඤාතබ්බසු බසමෙසු අභිඥො අනවිතො අමුච්ඡින්නො අනර්ඝාපන්නො විතපගතො විතපගතො වතතගෙතො වතතගතො මුතතගතො පභිත- ගෙතො පටිතිස්සව්භිතො නිව්ඡාතො -පෙ- බුහමිභුතතන අතතනා විතර්ථා’ති විතපගතො. අමච්ඡරීති - මච්ඡරීගතනි පඤ්ච මච්ඡරීතාති: ආවාස- මච්ඡරීයං, කුලමච්ඡරීයං, ලාභමච්ඡරීයං, වණ්ණමච්ඡරීයං, බම්මමච්ඡරීයං. යං එවරුපං මච්ඡරීයං -පෙ- ගාභො වුවහි මච්ඡරීයං. යසෙසුතං මච්ඡරීයං පභිතං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපසන්නො අනබ්බුප්පතනිකං ඤාණගතිනා දසෙසා, සො වුවහි අමච්ඡරීති - ‘විතපගතො අමච්ඡරී’.

න උසෙසු² වදනෙ මුති න සමෙසු න ඔසමසුති - ‘මුති’ති මොකං වුවහි ඤාණං -පෙ- සම්මාරුච්ඡිතිව භො මුති; සෙයො ගමිණී’ති වා සද්ධිසො ගමිණී’ති වා හිතො ගමිණී’ති වා න වදනි න කපෙති න ගණති න දිපයති න චොතරති’ති - න උසෙසු වදනෙ මුති න සමෙසු න ඔසමසු.

කපාං තෙති අකපිසොති - ‘කපාං’ති ඥො කපාං; තණතා- කපපාං ව දිව්ඨිකපපාං ව -පෙ- අයං තණතාකපපාං -පෙ- අයං දිව්ඨි- කපපාං. තස්ස තණතාකපපාං පභිතො දිව්ඨිකපපාං පටිතිස්සව්භිතො; තණතාකපපාං පභිතතො දිව්ඨිකපපාං පටිතිස්සව්භිතො; තණතාකපපාං වා දිව්ඨිකපපාං වා තෙති න උපෙති න උපෙතිති න ගණතාති න පරමසති, නාභිතිවිසති’ති - ‘කපාං තෙති.’ අකපිසොති ‘කපාං’ති ඥො කපාං; තණතාකපපාං ව දිව්ඨිකපපාං ව. -පෙ- අයං තණතාකපපාං -පෙ- අයං දිව්ඨිකපපාං. තස්ස තණතාකපපාං පභිතො දිව්ඨිකපපාං පටිතිස්සව්භිතො. තස්ස තණතාකපපාං පභිතතො දිව්ඨිකපපාං පටිතිස්සව්භිතො; තණතාකපපාං වා දිව්ඨිකපපාං වා න කපෙති න ජනෙති න සඤ්ඤාතෙති න තිබ්බතෙති නාභිතිබ්බතෙති’ති - ‘කපාං තෙති අකපිසො.’

අථවා, අසනො අසංවිජ්ජමානො අනුපලබ්ධමානො¹ අනු වත මේ², තං වත මේ නත්ති, සියා වත මේ, තං චතා'හං න ලභාමි'ති³ න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරතතාලිං කන්දති න සමෙමාහං ආපජ්ජති'ති - 'එවමපි අසතා ව න සොචති.'

ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති⁴ - න ඡන්දනතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති; න රුතවසෙන ගච්ඡති; න දොසව්‍යසන ගච්ඡති; න මොහව්‍යසන ගච්ඡති; න මාන-වසෙන ගච්ඡති; න දිට්ඨිව්‍යසන ගච්ඡති; න උද්ධව්‍යසන ගච්ඡති; න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති; න අනුසංව්‍යසන ගච්ඡති; න ච වග්ගොති ධම්මොති යාගති තිගති වුග්ගති සංඝර්ජනති'ති - 'ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති.'

ස ථෙ සනෙතාති චුම්මති⁵ - 'සො සනෙතා උපසනෙතා පූපසනෙතා නිබ්බුතො පටිපසංග්ගො'ති වුච්චති පවුච්චති කපිගති හණිගති දිට්ඨගති චොගර්ගති'ති - 'ස ථෙ සනෙතා'ති වුච්චති.

තෙනාහ භගවා:

“යස්ස ලොකෙ සකං නත්ති අසතා ව න සොචති,
ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති ස ථෙ සනෙතා'ති වුච්චති”ති.

සුත්තපදසුත්තනිද්දසො දසමො.

11

කලහවිවාදසුත්තනිද්දසො

අථ කලහවිවාදසුත්තනිද්දසො වුච්චති:

11 - 1

කුතො පහුතා කලහා විවාද
පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව,
මාතානිමානා සහපසුතා ව
කුතො පහුතා¹ තෙ තද්ධික භුංගි.

කුතො පහුතා¹ කලහා විවාද'ති - 'කලහො'ති එකෙන ආකාරෙන කලහො; විවාදොති පි තඤ්ඤාව; යො කලහො, යො විවාදො. යො විවාදො, තො කලහො. අථවා, අපරෙත ආකාරෙන විවාදො වුච්චති: කලහස්ස පුබ්බතො විවාදො; රුජානොපි රුජ්ඣි විවාදනති. බත්තිකාපි බත්තිකොති විවාදනති. භ්‍රාතූණාපි භ්‍රාතූණොති විවාදනති. ගහපතිපි² ගහපතිති විවාදනති. මාතාපි පුතෙතන විවාදති. පුතෙතාපි මාතරා විවාදති. පිතූපි පුතෙතන විවාදති. පුතෙතාපි පිතරා විවාදති. භාතාපි භාතරා විවාදති. භාතාපි හභිතිකා විවාදති. හභිතිපි භාතරා විවාදති. සතායොපි සතායෙත විවාදති. අයං විවාදො.

1. අනුපලබ්ධමානො - PTB. 2. අසතා වත මේ තං - සිඞ්. II, PTB.

3. න ච ලභාමි - සිඞ්. II.

4. බහුතා - පෙට්.

5. හහපතිකාපි - PTB.

කහමො කලහනා? ආනාරිකා¹ දණ්ඩපසුතා කායෙන වාචාය කලහං කරොනති. පබ්බජිතා ආපත්තිං ආපජ්ජන්තා කායෙන වාචාය කලහං කරොනති. අයං කලහො.

කුතො පසුතා කලහා විවාදා²ති - කලහා ච විවාද ච කුතො පසුතා? කුතො ජාතා? කුතො සඤ්ජාතා? කුතො තිබ්බත්තා? කුතො අභිනිබ්බත්තා? කුතො පාතුභුතා? කිත්තිදුතා? කිංසමුදයා? කිඤ්ජාතිකා? කිම්පහවාති කලහස්ස ච විවාදස්ස ච මූලං පුච්ඡති. හෙතා පුච්ඡති, නිදානං පුච්ඡති, සමභවං පුච්ඡති, පහවං පුච්ඡති, සමුවහානං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්භණං පුච්ඡති, උච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති, පසුච්ඡති, යාවති, අපේක්ඛති³, පසාදෙතිති - 'කුතො පසුතා කලහා විවාදා.'

පරිදෙවසොකා සහමච්ඡති වා⁴ති - 'පරිදෙවො'ති ඤාතිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා, ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං, වාචා පලාපො විපලාපො ලාලපො ලාලප්පනං⁵; 1. ආනාරිකා ස්වභාවයෙන් වා පුට්ඨස්ස භොග - රොග - සීල - දිට්ඨි බ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස, සොකො සොචනා සොචිතතං, අනො සොකො අනො පරිසොකො අනො දුකො⁶ අනො පරිදුකො, වෙනසො පරිජ්ඣායනා දෙමනස්සං සොකාසලො⁷; මච්ඡරතති පඤ්ච මච්ඡරිතාති: - ආවාසමච්ඡරිතං කුලමච්ඡරිතං ලාභමච්ඡරිතං වණ්ණමච්ඡරිතං ධම්මමච්ඡරිතං. යං ඵවරූපං මච්ඡරිතං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතතං, වෙවිච්ඡං කදරිතං කට්ඨකඤ්චිකතා අභ්‍යාසිතතං විතතස්ස; 8. ඉදං වුවච්ඡි මච්ඡරිතං. අපිච්ච ඛණ්ඩමච්ඡරිතමපි මච්ඡරිතං, ඛාතුමච්ඡරිතමපි මච්ඡරිතං, ආයතනමච්ඡරිතමපි මච්ඡරිතං; ගාතො වුවච්ඡි මච්ඡරිතතති - පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව.

මානාතිමානා සහපසුතා⁸ වා⁹ති - 'මානො'ති ඉධෙකාවචා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතතත වා කොලපුත්තනිගෙන වා වණ්ණපොකති - රතාය වා ධනෙන වා අපජ්ඣිතෙන¹⁰ වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධිකෙන වා¹¹ ඥාතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිතා, අතිමානාති ඉධෙකාවචා පරං අතිමඤ්ඤාති ජාතියා වා ගොතතත වා - පෙ - අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිතා.

1. ආනාරිකා - සිමු. II. 2. අපේක්ඛාසි - සිමු II.
3. ලාලප්පනං - සිමු. II. මජ්. PTS.
4. ලාලප්පාසිතතං - සිමු. II. මජ්. PTS. 5. වාතො - ස.
6. පෙසුණං - සිමු. II. 7. අජ්ඣායනෙන - ස.
8. විජ්ජාධිකෙන වා - කප්පි.
9. සම්ම - ධම්මසමුපපාදවිසංඛිත. 10. වුද්දකවජ්ජුච්ඡිතං.

[illegible]

කුණා පහුතා ගෙ තදිමා මුහිති - 'කලතො ව විවාදො ව පරිපදවො ව නොතො ව මව්පරිතං ව මාතො ව අතිමාතො ව පෙටුකුකුකුකුති ඉමෙ අරිති කිපලතා කුණා පහුතා? කුණො ජාතා? කුණො සකුණා? කුණො තිබ්බතා? කුණො අතිතිබ්බතා? කුණො පාතුකුණා? කිනතිදුතා? කිංසමුදයා? කිකුණාතිකා? කිම්පහවාති? ඉපමං අරිතිතං කිලෙසානං මුලං පුච්ඡති, හෙතං පුච්ඡති, තිදතං පුච්ඡති, සමභවං පුච්ඡති, පහවං පුච්ඡති, සමුච්ඡාතං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්භං පුච්ඡති, පච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති යාවති අනේකිසති පසාදෙති- කුණා පහුතා ගෙ තදිමා මුහිති ඉමා මුහි අවිතති දෙසසති පකුකුපති පරිපෙති විවර විහර උතතාතිකරොති පකාසෙති - කුණො පහුතා ගෙ තදිමා මුහිති.

සෙනසුරු සහ නිම්මිතො:

“කුමාරා පසුතා කලිසා විවිද,
පරිදේවතෙකා සහම්චරා ව,,
මානාතිමානා සහපසුතා ව
කුමාරා පසුතා හෙ තදිඛිස බ්ලාහි’ති.

11 - 2

පිසසාහසුනා¹ කලහා විවාද
පරිදේවගොතා සහමව්ථරා ව,
මානාතිමානා සහපඋසුනා ව
මවේර්සුනා කලහා විවාද
විවාදරාගෙසු ව පෙසුනාති.

1. පිය, පසුත, - සු. පියපසුත, - නේත.

පියසසුනා කලහා විවාද පරිදෙවසොකා සහමව්ථා වානි - පියාති දො පියා: සහතා වා සබ්බාරා වා. කතම සතතා පියා? ඉධ යසා¹ තෙ තොනති අත්ථකාමා භික්කාමා ථාසුකාමා යොගකෙඛ්ඤාමා, මානා වා පිතා වා භාගා වා යතිති වා පුත්තතා වා භිතා වා භිතතා වා අමච්චා වා සද්ධි වා සාලොභිතා වා, ඉතම සතතා පියා. කතම සබ්බාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්ද මනාපිකා ගඤ්ඤා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බා, ඉමෙ සබ්බාරා පියා. පියං වජ්ඣං අවේදකං කීතනාපි කලහං කරොතති. අවජිත්තෙනපි කලහං කරොතති අවජිත්තෙනපි කලහං කරොතති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකීර්ණෙනපි කලහං කරොතති. විපරිණාමෙනපි කලහං කරොතති. විපරිණාමෙනපි කලහං කරොතති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කීතනාපි විවදනති. අවජිත්තෙනපි විවදනති. අවජිත්තෙනපි විවදනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකීර්ණෙනපි විවදනති. විපරිණාමෙනපි විවදනති. විපරිණාමෙනපි විවදනති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කීතනාපි පරිදෙවනති. අවජිත්තෙනපි පරිදෙවනති. අවජිත්තෙනපි පරිදෙවනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකීර්ණෙනපි පරිදෙවනති. විපරිණාමෙනපි පරිදෙවනති. විපරිණාමෙනපි පරිදෙවනති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කීතනාපි සොචනති. අවජිත්තෙනපි සොචනති. අවජිත්තෙනපි සොචනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකීර්ණෙනපි සොචනති. විපරිණාමෙනපි සොචනති. විපරිණාමෙනපි සොචනති. පියං වජ්ඣං රක්ඛනති ගොපෙතති පරික්ඛණ්ණනති චොසනති චිත්තරාසනති.

මානාතිමානා සහසෙසුනා වානි - පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙතති. පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙතති. කථං පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙතති? “මයං ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගඤ්ඤානං රසානං ථොට්ඨබ්බානං. ඉමෙ පකඤ්ඤා න ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගඤ්ඤානං රසානං ථොට්ඨබ්බානං”නති එවං පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙතති. කථං පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙතති? “මයං ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගඤ්ඤානං රසානං ථොට්ඨබ්බානං. ඉමෙ පකඤ්ඤා න ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගඤ්ඤානං රසානං ථොට්ඨබ්බානං”නති එවං පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙතති.

සෙසුනාසුනති - ඉතධකච්චා පිසුනවාචා තොති: ඉතො ඤ්ඤා අමුත්ත අකඛාතා ඉමෙසමුත්තාදා-පථ- එච්චි තෙදාගිත්තාදා පෙසුනාදාදා උපසංකරතිති ‘මානාතිමානා සහසෙසුනා ව.’

මවේජරසුනති කලහා විවාද’ති - කලහො ව විවාදො ව පරිදෙවො ව සොසකා ව මාතො ව අතිමාතො ව පෙසුනාදාදාති ඉමෙ සතත කීලො මව්ජරසො සුතතා පසුතතා ආසුතතා සමාසුතතාති - ‘මවේජරසුනති කලහා විවාද.’

විවාදජාතෙසු ච පෙසුනාහිති - 'විවාද ජාතෙ සඤ්ජාතෙ තිබ්බත්තෙ අභිතිබ්බත්තෙ පාඤ්ඤානෙ පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති: ඉතො සුත්තා අමුත්ත අකම්මායතති ඉමෙයං හෙදය. අමුත්ත චා සුත්තා ඉමෙයං අකම්මායතති අමුත්තෙ හෙදය. ඉති සමික්ඛාතං චා නෙත්තාතො භික්ඛාතං චා අනුප්පදිතාතො වක්ඛාරාමා වක්ඛරතා වක්ඛනන්දී වක්ඛන්තරණී වාචං භාසිතාතො ගොතති. ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤා. අපිච්ච, ද්විති කාරණෙහි පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති: පිටකමයකාය චා නෙද්ධිපායා චා, කථා පිටකමයකාය පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති? ඉමස්ස පිතා හවිස්සාමි, මිතාපා හවිස්සාමි, ප්‍රියාසිකා හවිස්සාමි, අභිභත්තරිකා හවිස්සාමි, සුතදයා හවිස්සාමාහි. එවං පිටකමයකාය පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති. කථා නෙද්ධිපායා පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති? කථං ඉමෙ තාතා අස්ස, පිතා අස්ස, වක්ඛා අස්ස, දේවධා අස්ස, දේවජකා අස්ස, දේව පක්ඛා අස්ස, භිජ්ජය්‍යා න සමාගතවත්තය්‍යා, දුක්ඛං න එසු විතර්කය්‍යනති. එවං නෙද්ධිපායා පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති - 'විවාද-ජාතෙසු ච පෙසුනාහි'

“පිටපසුතා කලතා විවාද
පරිදෙවිජතාතා සන්තිවත්තා ව,
මානාතිමාතා සන්තෙසුතා ව
මන්තිවත්තයා කලතා විවාද
විවාදජාතෙසු ච පෙසුනාහි”ති.

11 - 3

පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතා
යෙ වාපි¹ ලොතා විවරනති ලොකෙ,
ආසා ව තිට්ඨා ව කුතො තිදතා
යෙ සම්පරායාය නරස්ස ගොතති.

පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතාහි - පියා කුතො තිදතො, කුතො ජාතා, කුතො සඤ්ජාතා, කුතො තිබ්බත්තා, කුතො අභිතිබ්බත්තා, කුතො පාඤ්ඤානා, කිංතිදතා, කිංසමුදයා, කිංඤ්ජානිකා, කිංචනවාති පියාතා මුලං පුච්ඡති - 'පො - සමුදයා පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේකිසන්² පසාදෙහිති - 'පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතා.'

යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙති - 'යෙ වාපි' ති බන්ධයා ව මුත්තමාණා ව වෙසාං ව සුද්ද ව ගතට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මුත්තසාං ව; ලොහානි යො ලොහො පුබ්බතා පුබ්බතත්තං සාරාණො සාරජ්ජනං සාරජ්ජනත්තං අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං² විවරනති විවරනති විහරනති ඉරියනති වත්තනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති; ලොකෙති අපායලොකෙ මුත්තසලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බසලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයත්තලොකෙති - 'යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙ.'

ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතානි - 'ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා කුතො ජාතා කුතො සඤ්ජාතා කුතො නිබ්බතා කුතො අභිනිබ්බතා කුතො පාදුගුතා කිනතිදුතා කිංසමුදයා කිඤ්ජාතිකා කිමපහවා,ති ආසාය ව නිට්ඨාය ව මූලං පුච්ඡති - පෙ - සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති යාවති අජෙකිසති¹ පසාදෙති - 'ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා.'

යෙ සමපඤ්ඤාය නරස්ස භොනතීති - යෙ තරස්ස පරායතා භොනති. දීපා භොනති, තාණ්හා භොනති, ලෙහා භොනති, සරණා භොනති, තරො නිට්ඨා පරායතො භොතීති³ 'යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති.'

තෙනාහ සො නිමිතො:

“පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදුතා
 යෙ වාපි³ ලොහා විවරනති ලොකෙ,
 ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා
 යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති”ති

11 - 4

ඡන්දනිදුතානි පියානි ලොකෙ
 යෙ වාපි³ ලොහා විවරනති ලොකෙ,
 ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතොතිදුතා
 යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති.

ඡන්දනිදුතානි පියානි ලොකෙති - 'ඡන්දෙ'ති යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දෙ කාමරාගො කාමනන්දි කාමනණ්ණා කාමසිනෙහො කාමපරිලාහො කාමමුච්ඡා කාමජේඣාසානං කාමොශ්ඤා කාමසොගො කාමුපාදනං කාමච්ඡන්දනීවරණං. අච්ච, පඤ්ච ඡන්ද: පරිසෙසනච්ඡන්දෙ පටිලාහච්ඡන්දෙ පරිභොගච්ඡන්දෙ සන්තිධිච්ඡන්දෙ විස්සජ්ජනච්ඡන්දෙ. කතමො පරිසෙසනච්ඡන්දෙ? ඉධෙකච්චො අරෙඤ්ඤාසිනොයෙව අත්තිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පරිසෙසති. සද්දෙ-ගකෙ රසෙ - ඵොට්ඨබ්බෙ පරිසෙසති. අසං පරිසෙසනච්ඡන්දෙ. කතමො පටිලාහච්ඡන්දෙ? ඉධෙකච්චො අරෙඤ්ඤාසිනොයෙව අත්තිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පටිලාහති. සද්දෙ - ගකෙ - රසෙ - ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලාහති. අසං පටිලාහච්ඡන්දෙ.

1 බම්මසර්ගණී - චිත්තසංදකණ්ඩ

2 අරෙඤ්ඤාසති. සිමු. II

3 නිට්ඨාපරායතා භොනතීති - මජ්ඣිම, සිමු II.

3. යෙ වා පි - සහ, PTS.

කතමො පරිභොගව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතො යෙව අභිකො ඡන්දජාතො රුපෙ පරිභුඤ්ජති, සද්දො ගතෙහි රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ජති. අයං පරිභොගව්ත්තෙදු. කතමො සන්තිධිව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතොයෙව අභිකො ඡන්දජාතො ඛනසන්තිවයං කතොති ආපදසු නට්ඨන්ති; අයං සන්තිධිව්ත්තෙදු. කතමො විසජ්ජනව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතොයෙව අභිකො ඡන්දජාතො ඛනං පිස්සජෙත්ති හත්ථාරොහානං අස්සාරොහානං රජික්ඛානං ඛනුභග්ගානං පතතිකානං ‘ඉමෙ මං රක්ඛිස්සන්ති තොපිස්සන්ති සමපරිවාසෙස්සන්ති’ති. අයං විසජ්ජනව්ත්තෙදු. පියානීති දො පියා; සත්තා වා සඛ්ඛාරා වා -පෙ- ඉමෙ සත්තා පියා -පෙ- ඉමෙ සඛ්ඛාරා පියා; ඡන්දනීදුනානි පියානි ලොභෙති පියා ඡන්දනීදුනා ඡන්දසමුදයා ඡන්දජාතො ඡන්දපහවාති - ‘ඡන්දනීදුනානි පියානි ලොභෙ.’

යෙ වාපි ලොභා විවරන්ති ලොභෙති - ‘යෙ වාපි’ති ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව ඉවස්සා ව සුද්ද ව ගහට්ඨා ව පඤ්චනා ව දෙවා ව මිත්‍රස්සා ව; ලොභානි යො ලොභො ලුඛනා ලුඛතිත්තං සාරොග්ගා සාරජ්ජනා සාරජ්ජිත්තං අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං^a; විවරන්ති විවරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති චතත්තති පාලෙති යතෙති යාපෙති; ලොභෙති අපායලොභෙ -පෙ- අ.යත්තලොභෙති - ‘යෙ වාපි ලොභා විවරන්ති ලොභෙ.’

ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතො නීදුනාති - ‘ආසා’ වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං^b නිට්ඨාති ඉධෙකච්චො රුපෙ පරිභෙසනෙතො රුපං පපිලන්ති, රුපතිට්ඨො හොති. සද්දො - ගතෙහි රසෙ - ථොට්ඨබ්බෙ, කුලං, ගණං, ආවාසං, ලාභං, යසං, පසංසං, සුඛං, විප්පරං, පිණ්ඩපාතං, සෙනාසනං, හිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරං, සුත්තන්තං, විතයං, අභිධම්මං, ආරඤ්ඤිකඛිං, පිණ්ඩපාතිකඛිං, පංසුකුලිකඛිං, නෙවිට්ටිකඛිං, සපදුනවාරිකඛිං, ඛලුපච්ඡාත්තතිකඛිං, නෙසජ්ජිකඛිං, යථාසන්තිකඛිං, පඨමජ්ඣානං, දුතියජ්ඣානං, තතියජ්ඣානං, චතුස්සජ්ඣානං ආකාසානඤ්ඤායත්තසමාපත්තිං, විඤ්ඤාණඤ්ඤායත්තසමාපත්තිං, ආකිඤ්ඤායත්තසමාපත්තිං, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසමාපත්තිං, පරිභෙසනෙතො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසමාපත්තිං පපිලන්ති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසමාපත්තිතිට්ඨො හොති.

1 “ආසාය කාසනෙ¹ ඛෙත්තං ඩිජං ආසාය වපාති ආසාය වාණිජා යන්ති සමුද්දං ඛතතාරකා; යාය ආසාය තිට්ඨාමි² සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු”ති³ c

a. ඛම්මසඛිගණේ - විතතුපාදකණි, b ඛම්මසඛිගණේ නිසෙකපකණි
1. කාසනෙ - මුහුර. 2. නිට්ඨාදි - සිඳු. II. පඨමාමි - යාය.
3. සමිජ්ඣතිති - සිඳු II. PTS. c. පෙරහාලා - 10. 1. 1.

ආසාය සමිද්ධි ට්‍රිවිවතෙන¹ නිට්ඨා; ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතොනිද්දනාන්
ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතො ජන්දනිද්දනා ජන්දසමුදයා ජන්දජාතිකා ජන්දපහවාති-
ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතොනිද්දනා.

යෙ සමපජායාය නිරස්ස හොනති² - යෙ නරස්ස පරායනා හොනති,
දීපා හොනති, තාණා හොනති, ලෙතා හොනති, සරණා හොනති. නරො
නිට්ඨා පරායනො හොනති³ - යෙ සමපරායාය නිරස්ස හොනති.

තෙනාහ සහවා:

“ජන්දනිද්දනාති පියාති ලොකෙ
යෙ වාපි ලොහා විවරතති ලොකෙ,
ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතොනිද්දනා
යෙ සමපරායාය නරස්ස හොනති”ති.

11 - 5

ජන්දෙ නු ලොකස්මිං කුතොනිද්දතො
විනිව්ජයා වාපි කුතො පසුතා,
කොඨො මොසවජ්ඤච කථංකපා ව
යෙ වාපි⁴ ධම්මා සමණෙන වුත්තා.

ජන්දෙ නු ලොකස්මිං - කුතොනිද්දතොති - ජන්දෙ කුතොනිද්දතො
කුතො ජාතො කුතො සඤ්ජාතො කුතො නිබ්බතො කුතො
අභිනිබ්බතො කුතො පාකුභුතො කිත්තිද්දතො කිංසමුදයො කිඤ්ජාතිකො
කිම්පහවාති ජන්දස්ස මූලං පුච්ඡති -පෙ- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති
යාවති අජේකිසති¹ පසාදෙතිති - ජන්දෙ නු ලොකස්මිං කුතොනිද්දතො.

විනිව්ජයා වාපි කුතො පසුතාති - විනිව්ජයා කුතො පසුතා කුතො
ජාතා කුතො සඤ්ජාතා කුතො නිබ්බතා කුතො අභිනිබ්බතා කුතො
පාකුභුතා කිත්තිද්දතා කිංසමුදයා කිඤ්ජාතිකා කිම්පහවාති විනිව්ජයානං
මූලං -පෙ- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේකිසති පසාදෙතිති-
විනිව්ජයා වාපි කුතො පසුතා.

කොඨො මොසවජ්ඤච කථංකපා වාති ‘කොඨො’ති - යො
ඵචරුපො විත්තස්ස ආභාතො පටිසාතො පටිසං පටිපිරොධො කොපො
පකොපො සමපකොපො, දෙසො පදෙසො සමපදෙසො, විත්තස්ස
ඛ්‍යාපතති මනොපදෙසො, කොඨො කුජකිකා කුජකිත්තතං, දෙසො
දුස්සතා දුස්සිත්තතං, ඛ්‍යාපතති ඛ්‍යාපජ්ජතා ඛ්‍යාපජ්ජිත්තතං, පිරොධො
පටිපිරොධො වණ්ඨිකකං අසුරොපො අත්තත්තමත්තා විත්තස්ස 8; මොසවජ්ජං
ට්‍රිවිවති මුසාවාදො, කථංකපා ට්‍රිවිවති ට්‍රිවිකිව්ජ’ති - කොඨො මොසවජ්ඤච
කථංකපා ව.

1. ට්‍රිවිවති - ස.
2. නිට්ඨා පරායනා හොනති - මජ්ඣ. නිට්ඨා හොනති පරායණා හොනති - සිමු II.
3. වාපි- සා. PTS. ස.
4. අජේකිසති සිමු. II.
a. ධම්මසංඝ්‍රහේ - නිසෙධපටකණි.

යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා'ති- 'යෙ වාපි'ති යෙ කොඩෙන ව මොසවජේන ව කථංකථාය ව සහගතා සහජාතා සංසට්ඨා සමපසුත්තා එකුපාද එකතිරොධා එකවජුකා එකාරම්මණා, ඉමෙ වුවචනති 'යෙ වාපි ධම්මා' අථවා, යෙ තෙ කිලෙසා අඤ්ඤජාතිකා අඤ්ඤපිහිතකා, ඉමෙ වුවචනති 'යෙ වාපි ධම්මා' සමණෙන වුත්තාති සමණෙන සමිත-පාපෙන බ්‍රාහ්මණෙන ඛාතිතපාපධම්මෙන¹ සිකුන්තා සිත්තකිලෙසමුලෙන සබ්බාකුසලමුලබ්බිතා² පළිභෙත්තන වුත්තා පවුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවිධා විභත්තා උත්තානිකතා පකාසිතාති - 'යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා.'

තෙනාහ ගහවා:

"ඡන්දෙ නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො
විනිවජ්ජා වාපි කුතො පසුතා,
කොධො මොසවජ්ඤා කථංකථා ව
යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා"ති.

11 - 6

සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙ
තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දෙ,
රූපෙසු දිස්වා පිගචං හවඤ්ඤා
විනිවජ්ජං කුරුතෙ³ ඡන්දා ලොකෙ.

සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙති - 'සාත'නති සුඛා ව වේදනා ඉට්ඨඤ්ඤා වජු,⁴ අසාතනති දුක්ඛා ව වේදනා අනිට්ඨඤ්ඤා වජු; යමාහු ලොකෙති යං ආහංසු යං කප්පනති යං ගණනති යං දීපයනති යං වොහරනති - 'සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙ.'

"තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දොති, සාතාසාතං නිස්සාය සුඛ දුක්ඛං නිස්සාය සොමනස්ස දොමනස්ස නිස්සාය, ඉට්ඨානිට්ඨං නිස්සාය අනුතය පටිඝං නිස්සාය. ඡන්දො හොති පහොති පහවති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභි නිබ්බතති තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දො"

රූපෙසු දිස්වා පිගචං හවඤ්ඤා'ති - 'රූපෙසු'ති වත්තාරො ව මහාභූතා වතුත්තඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදය රූපං. කතමො රූපානං හවො? යො රූපානං හවො ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභිතිබ්බතති පාකුහාවො; අයං රූපානං හවො. කතමො රූපානං පිගවො? යො රූපානං බයො වයො හෙදෙ පරිහෙදෙ අනිච්චතා අත්තරොධානං; අයං රූපානං පිගවො. රූපෙසු දිස්වා පිගචං හවඤ්ඤා'ති රූපෙසු හවඤ්ඤා පිගවඤ්ඤා දිස්වා පසසිත්වා කුලසිත්වා තීරසිත්වා විතාවසිත්වා විභූතං කුත්තාති⁵ - 'රූපෙසු දිස්වා පිගචං හවඤ්ඤා.'

1. ඛාතිතපාපෙන - සා.

2. සබ්බාකුසලබ්බිතා - ස.

3. කුරුතෙ - මජ්ඣ.

4. වජු - ඤ.

විනිව්ඡයං. කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති - 'විනිව්ඡයං'ති දො විනිව්ඡයං තණ්හාපතිව්ඡයො ඵ දිට්ඨිවිනිව්ඡයො ඵ. කථං තණ්හාවිනිව්ඡයං කරොති? ඉධෙකච්චස්ස අනුපානනා චෙව හොගා¹ න උපපජ්ජති; උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති; තස්ස ඵලං හොති: 'කෙන නු ඛො මෙ උපායෙන අනුපානනා චෙව හොගා න උපපජ්ජති? උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති'ති. තස්ස පන ඵලං හොති: 'සුරාමේරය-මජ්ජිමාද්ධානානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා චෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති. විකාලපිඨි-බාවරියානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා චෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති. සමජ්ජාතිවරණං අනුසුත්තස්ස මෙ - ජුතපමාද්ධානානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ - පාමිත්තානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා චෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති. ආලසානුයොගං² අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා චෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ච හොගා පරික්ඛයං ගච්ඡති'ති ඵලං ඤාණං කත්වා ඡ නොගානං අපායමුඛාති න ඤෙවිති. ඡ නොගානං ආයමුඛාති ඤෙවිති. ඵච්චි තණ්හාවිනිව්ඡයං කරොති.

අථවා කසිගා වා චණ්ණියා වා ගොරකෙඛන වා ඉස්සකෙත වා රුජපොරිසෙත³ වා සිප්පඤ්ඤානරෙන වා පටිපජ්ජති. ඵච්චි තණ්හා-විනිව්ඡයං කරොති. කථං දිට්ඨිවිනිව්ඡයං කරොති? චක්ඛුස්මිං උපානෙන ජානාති 'අතතා මෙ උපානෙතා'ති. චක්ඛුස්මිං අනතරහිතෙ ජානාති 'අතතා මෙ අනතරහිතො, විගතො මෙ අතතා'ති. ඵච්චි දිට්ඨිවිනිව්ඡයං කරොති. ඤාතස්මිං- ඝාතස්මිං- ජිව්හාය- භාතස්මිං- රූපස්මිං- සද්දස්මිං- ගතිස්මිං- රසස්මිං- ථොට්ඨිබ්බස්මිං උපානෙන ජානාති 'අතතා මෙ උපානෙතා'ති. ථොට්ඨිබ්බස්මිං අනතරහිතෙ ජානාති 'අතතා මෙ අනතරහිතො, විගතො මෙ අතතා'ති. ඵච්චි දිට්ඨිවිනිව්ඡයං කරොති, ජතෙති සඤ්ජතෙති තිබ්බත්තෙති අභිතිබ්බත්තෙති. ජනතුති සත්තො නරො මානවො -පෙ- මනුජො; ලොකෙ'ති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - 'විනිව්ඡයං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ.'

නෙතාහ ගඟවා:

“සාතං අසාතනති ගමානු ලොකෙ
තමුට්ඨස්සාය පහොති ඡන්දො,
රූපෙසු දිසා විතථං ගතං ඵ
විනිව්ඡයං කුරුතෙ⁴ ජනතු ලොකෙ”ති.

11 - 7

කොඛො මොසවජ්ජදා කථමිකථා ඵ
ඵතෙපි බම්මො ආයමෙව සත්තො,
කථංකපි ඤාණපථාය සිත්තෙ
ඤාතා පවුත්තා සමණෙන බම්මො.

1. ලොගා. - සිඬු. II. 2. ආලසානුයොගං - මජ්ඣ. 3. රුජපොරිසෙත - සිඬු. II. 4. කුඛෙති - මජ්ඣ.

කොට්ඨකො මොසවජ්ඣකු කප්ඵකපා වානි - 'කොට්ඨකො' ති යො ඵවරුපො විත්තස්ස ආකාමො පටිකාමො -පෙ- මොසවජ්ඣං වුච්චති මුසාවාදෙ; කප්ඵකපා වුච්චති විචිතිච්ඡා; ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි කොට්ඨකො ජායති; අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි කොට්ඨකො ජායති. ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති. අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති, ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති, අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංයපි කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති.

කප්ඵං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කොට්ඨකො ජායති? පකයියා අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කොට්ඨකො ජායති. අනන්තං මෙ අවරිති කොට්ඨකො ජායති. අනන්තං මෙ වරතීති කොට්ඨකො ජායති. අනන්තං මෙ වරිස්සතීති කොට්ඨකො ජායති. පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනන්තං අවරි - අනන්තං වරයි - අනන්තං වරිස්සතීති කොට්ඨකො ජායති. අපට්ඨස්ස මෙ අමනාපස්ස අන්තං අවරි - අන්තං වරයි - අන්තං වරිස්සතීති කොට්ඨකො ජායති. එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කොට්ඨකො ජායති. කප්ඵං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කොට්ඨකො ජායති? ඉට්ඨං වජ්ඣං අවේද්දෙඛකිනොපි¹ කොට්ඨකො ජායති, අවේද්දන්තොපි කොට්ඨකො ජායති, අවේදන්තොපි කොට්ඨකො ජායති. ඉට්ඨං වජ්ඣං විපරිණමසඛකිනොපි කොට්ඨකො ජායති. විපරිණමන්තොපි කොට්ඨකො ජායති. විපරිණතොපි කොට්ඨකො ජායති. එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කොට්ඨකො ජායති.

කප්ඵං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති? ඉධෙකච්චො අනුබ්බකිනො² වා බඳො³ තස්ස බ්බකිනස්ස මොක්ඛත්ථාය සමපජානමුසා හාසති. රජ්ජබ්බකිනො වා බඳො,³ සබ්බලිකබ්බකිනො වා බඳො, වෙත්ත-බ්බකිනො වා බඳො, ලතාබ්බකිනො වා බඳො, පක්ඛෙපබ්බකිනො වා බඳො, පරික්ඛෙපබ්බකිනො වා බඳො, ගාමනිගමනගරජතපදරට්ඨ-බ්බකිනො වා බඳො, ජතපදබ්බකිනො වා බඳො, තස්ස බ්බකිනස්ස මොක්ඛත්ථාය සමපජානමුසා හාසති. එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති. කප්ඵං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති? ඉධෙකච්චො මනාපිකානං⁴ රුපානං හෙතු සමපජානමුසා හාසති, මනාපිකානං සද්දානං -ගකිනං- රසානං-ථොට්ඨකිනං හෙතු- විවර හෙතු- පිණ්ඩපාත-හෙතු - සෙත්තානං හෙතු - භිලානපච්චයහෙසජ්ජරිකිංඤ්ඤානං හෙතු සමපජාන-මුසා හාසති, එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය මුසාවාදෙ උප්පජ්ඣති. කප්ඵං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති? 'මුච්චිස්සාමි⁵ නු ඛො වකු-රොගතො, න නු ඛො මුච්චිස්සාමි වකුරොගතො, මුච්චිස්සාමි නු ඛො සොතරොගතො, ඝාතරොගතො, ජිව්හරොගතො, කායරොගතො, සීස-රොගතො, කණ්ණරොගතො, මුඛරොගතො, මුච්චිස්සාමි⁵ නු ඛො දන්ත-රොගතො, න නු ඛො දුච්චිස්සාමි දන්තරොගතො'ති එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති. කප්ඵං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති? 'ලභිස්සාමි නු ඛො මනාපියෙ⁶ රුපෙ, න නු ඛො ලභිස්සාමි මනාපියෙ රුපෙ, ලභිස්සාමි නු ඛො මනාපියෙ⁶ සද්දො, ගකි, රසෙ, ථොට්ඨකි, කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං සුඛං විවර-පිණ්ඩපාතං සෙත්තානං භිලානපච්චයහෙසජ්ජරිකිංඤ්ඤානං'ති එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිස්සංය කප්ඵකපා උප්පජ්ඣති'ති - කොට්ඨකො මොසවජ්ඣකු කප්ඵකපා ව.

1. වජ්ඣවේද්දෙඛකිනොපි - යා. 2. අනුබ්බකිනො- යා. PTS.
3. බඳො- යා. PTS. 4. මනාපානං- සිමු. II 5. මුච්චිස්සාමි- සිමු. II.
6. මනාපියෙ - මජ්ඣ.

එතෙජි බම්ම, දාවසමව සහෙනයි - සායාසාන සහනන පුබුදුකෙඩ¹
සහනන සොමනසානදුමිතසසා සහනන ඉට්ඨි:නිට්ඨි සහනන අනුනසපටිසෙ
සහනන සාට්ඨිමානෙ අට්ඨි උපලබ්ධමානෙයි - එතෙයි බම්ම, දාවසමව
සහනන.

කළුබකපි සැණපටාය සිතෙකි - සැණවටි සැණපටො සැණසා
 ආරමමණවටි සැණපටො; සැණසහසුනොපි ධම්මා සැණපටො; යථාදර්ශ-
 මනෙකා දර්ශපටො, දෙවමනෙකා දෙවපටො, බ්‍රහ්මමනෙකා බ්‍රහ්මපටො; එවමෙව
 සැණවටි සැණපටො, සැණසා ආරමමණවටි සැණපටො, සැණසහසුනොපි
 ධම්මා සැණපටො; සිතෙකිති නිසංසා සිකිංසා: අභිසිලසිකිංසා අභිචිත්ත-
 සිකිංසා අභිපඤ්ඤාසිකිංසා. කතමා අභිසිලසිකිංසා? ඉධ භික්ඛු සීලවා-
 ඥොති පාතිභොගිකාසාධාරණංවුතො විහරති, ආචාරගොචරංවපනො
 අණුමනෙත්තං වජ්ජං ගතදාසං, සමාදාය සිකිංසා සිකිංසාපදෙත්තං;
 බ්‍රහ්මකා සීලකාසකා, මහනතා සීලකාසකා සීලං පතිංසා ආදී වරණං
 සංවරො මුඛං පමුඛං ඥානං ධම්මානං සමාපත්තිං, අයං අභිසිලසිකිංසා.
 කතමා අභිචිත්තසිකිංසා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චි සාමෙහි -පෙ- වතුන්.
 කාසං උපසම්පජ්ජි විහරති; අයං අභිචිත්තසිකිංසා. කතමා අභිපඤ්ඤාසිකිංසා?
 ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤාවා, භොති, උදයන්තාමිතිංසා පඤ්ඤාය සම්මතාගතො
 අරියාය නිබ්බෙධිකාය සමමා දුක්ඛකම්මයගාමිතිංසා. භො ඉදං දුක්ඛන්ති
 යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං දුක්ඛන්තරොධගාමිති පටිපද්ධි යථාභූතං
 පජානාති; ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං ආසව-
 නිතරොධගාමිති පටිපද්ධි යථාභූතං පජානාති, අයං අභිපඤ්ඤාසිකිංසා.

[illegible]

1. ପ୍ରସିଦ୍ଧତା ଯଥା

2. ജ്യോതിർലിഖിതം - ൪

ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන ධම්මානි - 'ඤ්ඤා' ති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා 'සබ්බෙ සඛ්ඛාරා අතිව්වා'ති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා. සබ්බෙ සඛ්ඛාරා දුක්ඛාදි - සබ්බෙ ධම්මා අත්තන්තානි - අපිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරානි - පෙ - ජාතිනිරෝධා ජරාමරණනි - අපිජ්ජාතිජරාධා සඛ්ඛාරානිරෝධොති - පෙ - ජාතිනිරෝධා ජරාමරණනිරෝධොති, ඉදං දුක්ඛානි - පෙ - අයං දුක්ඛ - නිජරාධගම්භී පටිපදාති, ඉමෙ ආසවාදි - පෙ - අයං ආසවනිරෝධගම්භී පටිපදාති, ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤාසානි, ඉමෙ ධම්මා පටිඤ්ඤාසානි, ඉමෙ ධම්මා පනාතබ්බානි, ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බානි, ජත්තං ඵසායනතාතං සමුදයඤ්ඤා අත්ථබ්ගමඤ්ඤා අසායදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා, පඤ්ඤානං උපාදාකකකානං - චතුත්තං මහානුත්තං - 'යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මං'නති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා. චූත්තං හෙතං භගවතා: "අභිඤ්ඤායං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි; නො අතභිඤ්ඤාය. සතිදානං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි; නො අතිදානං. සප්පාටිභාරියං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි; නො අප්පාටිභාරියං. තස්ස මයං භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤාය ධම්මං දෙසෙමි නො අතභිඤ්ඤාය, සතිදානං ධම්මං දෙසෙමි නො අතිදානං, සප්පාටිභාරියං ධම්මං දෙසෙමි නො අප්පාටිභාරියං, කරණීයො ඔවාදො; කරණීයා අනුසාසති. අලඤ්ඤා පඤ්ඤා භික්ඛවෙ¹ තුට්ඨියා අලං පාමොජ්ජාය² අලං සොමනස්සාය 'සම්මා සම්මුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛානො³ ධම්මො, දුපට්ඨපනො සබ්බිකා'ති ඉමසම්ඤ්ඤා පන වෙය්‍යාකරණසමී. හඤ්ඤාමානෙ දසසහස්සි⁴ ලොකධාතු අකම්පිත්ථා"ති - ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන ධම්මා.

ජනනාහ භගවා:

"කොඤ්ඤා මොසවජ්ජඤ්ඤා කප්ඵකපා ච
ඵතෙපි ධම්මා ආයමෙව සනෙත,
කපංකපි ඤ්ඤාපථාස සිකෙඛ
ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන ධම්මා"ති.

11 - 8

සාතං අසාතඤ්ඤා තුකොතිදානා?
කිසමි අසනෙත න භවන්ති කෙනෙ,
විභවං භවඤ්ඤාපි යමෙතමත්ථං
ඵතං මෙ පමුඤ්ඤි යතොතිදානං.

1 භික්ඛවෙ ජාති - පි. II. 2 අත්තන්තා - අත්.

3 භගවතා ධම්මො - අත් 4 සහස්සි - අත්

අභිඤ්ඤා - සිද්ධාන්ත - කරණස්ථාන

සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහාති - සාතා අසාතා කුතොතිද්දහා ? කුතො ජාතා ? කුතො ඥාණා ? කුතො නිබ්බතා ? කුතො අභිනිබ්බතා ? කුතො පාදානුතා ? කිතතිද්දහා ? කිංසමුදයා ? කිඤ්ජාතිකා කිම්පහවාති සාතාසාතානං මූලං පුච්ඡති - ථෙ- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේඛසත් පසාදෙතිති - 'සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහා.'

කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති - 'කිංසමිං අසනෙන අසං- විජ්ජමානෙ නපි අනුපලබ්ධමානෙ සාතා අසාතා න භවන්ති, න ජායන්ති, න ඥාණායන්ති, න නිබ්බතන්ති, න අභිනිබ්බතන්ති' - 'කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති.'

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං - කතමො සාතාසාතානං භවො? යො සාතාසාතානං භවො පහවො ජාති ඤාණාති නිබ්බතාති අභිනිබ්බතාති පාදානුතො, අයං සාතාසාතානං භවො. කතමො සාතාසාතානං විභවො ? යො සාතාසාතානං බ්‍රහ්මා ව්‍යො හෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අනතරධානං, අයං සාතාසාතානං විභවො; යමෙතමත්තං යං පරමත්තං - 'විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං.'

එතං මෙ පමුඤ්චි යතොතිද්දහන්ති - 'එත'න්ති² යං පුච්ඡාමි, යං යාවාමි, යං අජේඛසාමි,¹ යං පසාදෙමි; පමුඤ්චිති බ්‍රාහ්මි වදෙති ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තානිකත්‍රොති පකුසෙති' යි එතං මෙ පමුඤ්චි; යතොතිද්දහන්ති යන්තිද්දහං යං සමුදයං යඤ්ජාතිකං යම්පහවන්ති - 'එතං මෙ පමුඤ්චි යතොතිද්දහං.'

තෙනාහ සො නිමිමො:

“සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහා
කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති,
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං
එතං මෙ පමුඤ්චි යතොතිද්දහං”න්ති.

11 - 9

එස්සතිද්දහං සාතං අසාතං
එස්සෙ අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති,
විභවං භවං වාපි යමෙතමත්තං
එතං තෙ පමුඤ්චි ඉතොතිද්දහං.

1. අජේඛසාමි - සිමු. II. ෧෪෩. 2. එතං මෙති - සිමු. I.

එසසනිදුතං සාතං අසාතනති - සුඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපජ්ඣති සුඛා වේදනා. යා තසෙව සුඛවේදනීයසං එසංසං නිරෝධා යං තජ්ඣං වේදයිතං සුඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපන්නා සුඛවේදනා, සා නිරුජ්ඣති, සා වූපසමමති. දුක්ඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපජ්ඣති දුක්ඛා වේදනා. යා තසෙව දුක්ඛවේදනීයසං එසංසං නිරෝධා යං තජ්ඣං වේදයිතං දුක්ඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපන්නා දුක්ඛා වේදනා, සා නිරුජ්ඣති; සා වූපසමමති¹. අදුක්ඛමසුඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපජ්ඣති අදුක්ඛමසුඛා වේදනා. යා තසෙව අදුක්ඛමසුඛවේදනීයසං එසංසං නිරෝධා යං තජ්ඣං වේදයිතං අදුක්ඛමසුඛවේදනීයං එසං පටිච්ච උපපන්නා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, සා නිරුජ්ඣති; වූපසමමති. එසසනිදුතං සාතං අසාතනති සාතාසාතා එසසනිදුතා එසසසමුදයා එසසජාතිකා එසසපහවාති - 'එසසනිදුතං සාතං අසාතං.'

එසස අසනෙන න භවනති භෙතෙති - එසස අසනෙන අසං-
පිජ්ජමානෙන නති අනුපලබ්ධමානෙන සාතා අසාතා න භවනති නපභවනති
න ජායනති න සඤ්ජායනති න නිබ්බතනනති නාභිනිබ්බතනනති න
පාදුභවනති² - 'එසස අසනෙන න භවනති භෙතෙති'.

විහවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තති - භවදිට්ඨි පි එසසනිදුතා විහව-
දිට්ඨි පි එසසනිදුතා; යමෙතමන්තති යං පරමන්තති - 'විහවං භවං වාපි
යමෙතමන්තං.'

එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදුතනති - 'එත'නති යං පුච්ඡයි, යං
යාවසි, යං අජේඤ්ඤයි, යං පසාදෙයි; පබ්බුමිති බ්බුමි ආවික්ඛාමි දෙසෙමි
පඤ්ඤාපම පට්ඨපෙමි විවරාමි විතජාමි උත්තාරිකරොමි පකාසෙමිති-
'එතං තෙ පබ්බුමි.' ඉතොනිදුතනති ඉතො එසසනිදුතං එසසසමුදයං
එසසජාතිකං එසසපහවනති - 'එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදුතං.'

තෙනාහ භගවා:

“එසසනිදුතං සාතං අසාතං
එසස අසනෙන න භවනති භෙතෙති,
විහවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තං
එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදුතං”නති.

එසසො හු ලොකසමිං කුතොනිදුතො
පට්ඨග්ගනා වාපි කුතො පහුතා,
කිසමිං අසනෙන න මමන්තමස්සි
කිසමිං විතුතෙන න චුත්තති එසසා.

එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතොති - එසෙය්‍යා කුතො තිදුතො? කුතො ජාතො? කුතො සඤ්ජාතො? කුතො නිබ්බතො? කුතො අභිනිබ්බතො? කුතො පාදුගුතො? කිනතිදුතො? කිං සමුදයො? කිඤ්ජාතිකො? කිම්පහවොති එස්සස්ස මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති - ථෙ-සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති, යාවති, අරේඛිසති, පසාදෙතීති - එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො.

පටිගග්ගො වාපි කුතො පසුභාති - පරිඤ්ඤා කුතො පසුභා? කුතො ජාතා? කුතො සඤ්ජාතා? කුතො නිබ්බතා? කුතො අභිනිබ්බතා? කුතො පාදුගුතා? කිනතිදුතා? කිංසමුදයා? කිඤ්ජාතිකා? කිම්පහවොති පරිඤ්ඤාතං මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, - ථෙ-සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති යාවති අරේඛිසති පසාදෙතීති - පරිඤ්ඤා වාපි කුතො පසුභා.

කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි - කිස්මිං අසනෙන අසංවිජ්-මානෙ¹ අනුපලබ්භමානෙ මමතතා තඤ්ච න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පටිතා සමුච්ඡිනතා වූපසනතා පටිපසස්සඤ්ඤා අහබ්බිතතිකා ඤ්ඤාභිනිතා දඤ්ඤාති - කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි.

කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එස්සාති - කිස්මිං විභූතෙ විභාමිතෙ අතිකකතෙන සමතිකකතෙන විතිවතෙන එස්සා න චූසනති²ති - කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එස්සා.

තෙනාහ සො තිම්මිතො:

“එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො
පරිඤ්ඤා වාපි කුතො පසුභා,
කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි
කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එස්සා”ති.

11 - 11

නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච ඵෙස්සො
ඉච්ඡාතිදුතාති පරිඤ්ඤාති,
ඉච්ඡාය’සනතා න මමතතමඤ්චි
රූපෙ විභූතෙ න චූසනති එස්සා.

නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසෙය්‍යාති - චක්ඛුං ච පටිච්ච රූපෙ ච උපපජ්ජති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සභිතති එසෙය්‍යා; චක්ඛු වෑ රූපා ච රූපස්මිං, චක්ඛුසම්පන්නං ධරෙතො සම්පූර්ණතා ධරමා නාමස්මිං, එවමි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසෙය්‍යා;

1. අසංවිජ්ජමානෙ තඤ්ච - මජ්ඣ. සිමු. II.

2. චක්ඛුං ච සිමු. II.

සොතඤ්ඤා පටිච්ච සංග්ගෙ ව උපපජ්ජති සොතඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; සොතඤ්ඤා සංග්ගෙ ව රූපසමි, සොතසමිච්ඡං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමසමි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා, සාතං ව පටිච්ච ගතෙති ව උපපජ්ජති ඝාතඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; ඝාතඤ්ඤා ගතො ව රූපසමි, ඝාතසමිච්ඡං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමසමි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. ජිව්හඤ්ඤා පටිච්ච රසෙ ව උපපජ්ජති ජිව්හඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; ජිව්හා ව රසා ව රූපසමි, ජිව්හසමිච්ඡං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමසමි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. කායඤ්ඤා පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ව උපපජ්ජති කායඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; කායො ව ඵොට්ඨබ්බො ව රූපසමි, කායසමිච්ඡං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමසමි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. මනඤ්ඤා පටිච්ච ධර්මෙ ව උපපජ්ජති මනඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; වස්තුරූපං රූපසමි, ධර්මා රූපිනො රූපසමි, මනොසමිච්ඡං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමසමි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා.

ඉච්ඡානිද්දනානි පටිග්ගහනානිනි - 'ඉච්ඡා' වුවුවත් තණහා, යො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පටිග්ගහනානි ඥේ පරිග්ගහනා: තණහාපරිග්ගහනො ව දිට්ඨිපරිග්ගහනො ව -පෙ- අයං තණහාපරිග්ගහනො -පෙ- අයං දිට්ඨිපරිග්ගහනො. **ඉච්ඡානිද්දනානි පටිග්ගහනානිනි** පරිග්ගහනා ඉච්ඡානිද්දනා ඉච්ඡාහෙතුකා ඉච්ඡාපච්චයා ඉච්ඡාකාරණං ඉච්ඡාපහවාති - ඉච්ඡානිද්දනානි පරිග්ගහනානි.

ඉච්ඡාය'සන්තතා න මමත්තමජ්ඣිනි - 'ඉච්ඡා' වුවුවත් තණහා, යො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; මමත්තානි ඥේ මමත්තා: තණහාමමත්තඤ්ඤා දිට්ඨිමමත්තඤ්ඤා -පෙ- ඉදං තණහාමමත්තං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමත්තං; **ඉච්ඡාය'සන්තතා න මමත්තමජ්ඣිනි** ඉච්ඡාය අසන්තතා අසංවිජ්ජමානාය නජි අනුපලබ්ධමානාය මමත්තා නජි න සන්ති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්ධනති, පතිතා සමුවජිතතා වූපසන්තා පටිපසංඝාතා අහබ්බුපත්තිකා ඤාණගතිතා දබ්බානි - ඉච්ඡාය'සන්තතා න මමත්තමජ්ඣි.

රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එසොසානි - 'රූපෙ'ති වත්තායෙ ව මහාභූතා වතුණ්ණඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදාය රූපං; රූපෙ විභූතෙති වතුහාකාරෙති රූපං විභූතං හොති. ඤාතවිභූතෙන¹ තීරණවිභූතෙන පහානවිභූතෙන සමතික්කමවිභූතෙන. කථං ඤාතවිභූතෙන² රූපං විභූතං හොති ? රූපං ජාතානි යං කිඤ්ඤි රූපං, සබ්බං රූපං වත්තාරි ව මහාභූතානි වතුණ්ණඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදාය රූපනති ජාතානි පසානි

1. ඤාණවිභූතෙන - සිමු. II ඤාතවිතිවිනේයන- ස. 2. ඤාණවිභූතෙන - සිමු. II.

එවං ඤාතවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං ඤාතං කතා රූපං තීරෙති; අනිච්ඡතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො සලලතො අඝතො අඛාධතො පරතො පලොකතො ඊතීතො උපද්දවතො භයතො උපසංගතො චලතො පහඬුරතො¹ අක්ඛි-වතො අතාණතො අලෙතතො අසරණතො ඊතතතො ඩුවණතො සුඤ්ඤතො අතත්තතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරකතො² අසමුලතො වධකතො විභවතො සාසවතො සබ්බතො මාරාමිසමො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ඛ්‍යාතිධම්මතො මරණධම්මතො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්ස-පායාසධම්මතො සඬ්ඛිලෙසිකධම්මතො සමුදයතො අත්ථිකමිතො අස්සාදතො³ ආදීනවතො තිස්සාරණතො තීරෙති. එවං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං තීරසිත්තා රූපෙ ඡන්දරාගං පඡහති, විනොදෙති, ඛ්‍යන්තිකරොති, අතභාවං ගමෙති. චුත්තං හෙතං භගවතා: “යො භික්ඛවෙ රූපෙ ඡන්දරාගො, තං පඡහති; එවං තං රූපං පතීතං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවඤ්ඤකං⁴ අනභාව-කං අයතිං අනුපාදධම්ම”නති. & එවං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? වතස්සො අරූපසමාපන්නියො පටිලොඬියා රූපා විභූතා භොනති විභාවිතා අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවන්තා. එවං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. ඉමෙහි චතුති කාරණෙහි රූපං විභූතං හොති. රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සාති රූපෙ විභූතෙ විභාවිතෙ අතික්කන්තෙ සමතික්කන්තෙ විතිවන්තෙ පඤ්ච එස්සා න පුසන්ති; චක්ඛුසමථස්සො සොතසමථස්සො ඝාතසමථස්සො ජීව්හාසමථස්සො කායසමථස්සො - රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සා.

තෙනාහ භගවා:

“තාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච එස්සො
ඉච්ඡාතිදන්තාති පරිඤ්ඤාති,
ඉච්ඡාය‘සන්තා න මමග්ගමන්ති
රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සා”ති.

11 - 12

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සුඛං දුඛං⁵ වාපි කථං විභොති,
එතං මෙ පමුඤ්ඤි යථා විභොති
තං ජාතිස්සාම ඉති⁶ මෙ මනො අනු.

1. පහඬුරතො - PTS. පහඬුරතො - ස. 2. අසරණතො - සා.
3. අසාරතො - සිමු. II. 4. තාලවඤ්ඤකං - ස.
5. දුක්ඛං - සා. මුල. PTS. දුඛඤ්ඤාපි - මජ්ඣ.
6. ජාතිස්සාම - සිමු. II. මජ්ඣ. 8. ඛිකසංසුත්ත - සාරවග්ග.

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපනි - 'කථං සමෙතස්ස'ති කථං සමෙතස්ස, කථං පටිපන්නස්ස, කථං ඉරියන්නස්ස, කථං චත්තන්නස්ස, කථං පාලෙන්නස්ස, කථං යපෙන්නස්ස, කථං යාපෙන්නස්ස රූපං විභොති, විනාපියති¹ අතික්කමියති² සමතික්කමියති, විතිවතියතීති - කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං.

සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොතීති - සුඛං ච දුක්ඛං ච කථං විභොති විනාපියති අතික්කමියති සමතික්කමියති විතිවතියතීති - සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොති.

එතං මෙ පමුභි යථා විභොතීති - 'එත'නති යං පුච්ඡාමි, යං යාමාමි, යං අජේඛසාමි³ යං පසාදෙමීති එතං; මෙ පමුභිති මෙ පමුභි ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පටික්ඛපෙති විවර විහජ උත්තානිකරොති පකාසෙතීති එතං මෙ පමුභි; යථා විභොතීති යථා විභොති විනාපියති අතික්කමියති සමතික්කමියති විතිවතියතීති - එතං මෙ පමුභි යථා විභොති.

තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහුති - 'තඤ්ජාතිස්සාමා'ති තං ජාතෙය්‍යාම ආජාතෙය්‍යාම⁴ විජාතෙය්‍යාම පටිවිජාතෙය්‍යාම පටිවිජේඛ-ය්‍යාමා'ති; තං ජාතිස්සාම; ඉති මෙ මනො අහුති ඉති මෙ මනො අහු, ඉති මෙ විතතං අහු, ඉති මෙ සංකප්පො අහු, ඉති මෙ විඤ්ඤාණං අහුති - තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු.

තෙනාන සො නිමිතො:

“කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොති,
එතං මෙ පමුභි යථා විභොති
තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු”ති.

11 - 18

ත සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤී
තොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤී,
එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සඤ්ඤානිදුතා හි පටඤ්චසංඛා,

න සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤීති - සඤ්ඤාසඤ්ඤීතො වුවවනති යෙ පකතිසඤ්ඤාය සිතා, නපි සො පකතිසඤ්ඤාය සිතො; විසඤ්ඤාසඤ්ඤීතො වුවවනති උම්මත්තකා, යෙ ච ඛිත්තවිත්තා; නපි සො උම්මත්තකො, තොපි ඛිත්තවිත්තොති - ත සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤී.

1. විනාපියති සිමු. II, PTS.

2. අතික්කමියති - සිමු. II, PTS.

3. අජේඛසාමි - සිමු. II

4. පජාතෙය්‍යාම - ස.

නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤා - අසඤ්ඤානො වුවුවනති නිරෝධ-
සමාපන්නා යෙ ව අසඤ්ඤාසත්තා; නපි සො නිරෝධසමාපන්නො, නපි
අසඤ්ඤාසත්තො. විභූතසඤ්ඤානො වුවුවනති යෙ වතුණණං ආරුප්ප-
සමාපත්තිනං ලාභිනො; නපි සො වතුණණං ආරුප්පසමාපත්තිනං ලාභිති-
නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤා.

එවං සමේතස්ස විභොති රූපනති - “ඉධ භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා-
-පෙ- වතුණං කාතං උපසම්පජ්ජිමිහරති. සො එවං සමාගිතො විතො
පරිත්‍රඤ්ඤා පරියොදනො අනඛණ්ණො විගතූපකකිලෙසො මුද්‍රිතූපක
කිලෙසො ආනෙජ්ජප්පකො ආකාසානඤ්ඤාසත්තො සමාපත්තිපටිලාභස්ථාය විතො
අභිනිහරති අභිනින්නාමෙති”, ආරුප්පමඤ්ඤාසම්මිතිති. එවං සමේතස්සාති
එවං පටිපන්නස්ස එවං ඉරියන්නස්ස එවං වත්තන්නස්ස එවං පාලෙන්නස්ස
එවං යපෙන්නස්ස එවං යාපෙන්නස්ස රූපං විභොති විභාවියති අනික්ඛමියති
සමතික්ඛමියති විතිවත්තියති - එවං සමේතස්ස විභොති රූපං.

සඤ්ඤානිද්දනා හි පපඤ්චසංඛාරාති - පපඤ්චායෙව පපඤ්චසංඛාරා;
තණ්හා පපඤ්චසංඛාරා, දිවසී පපඤ්චසංඛාරා, මාතං පපඤ්චසංඛාරා; සඤ්ඤා-
නිද්දනා සඤ්ඤාභවුද්දනා සඤ්ඤාජාතිකා සඤ්ඤාපහවාති - සඤ්ඤානිද්දනා හි
පපඤ්චසංඛාරා.

තෙතාහ භගවා:

“න සඤ්ඤාසඤ්ඤා න විසඤ්ඤාසඤ්ඤා
නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤා,
එවං සමේතස්ස විභොති රූපං
සඤ්ඤානිද්දනා හි පපඤ්චසංඛාරා’ති.

11 - 14

යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නො
අඤ්ඤං තං පුච්ඡාමි තදිඛං මුඛි,
එත්තාවතඤ්ඤං නු¹ වදන්ති භෙතො
යකඛස්ස පුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ
උද්භූ අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතො.

යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නොති - යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අයාවම්භ
අපේකිසිම්භ පසාදසිම්භ; අකිත්තසී නොති කිත්තිතං ආවිකම්භං දෙසිතං
පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විච්චං විභත්තං උත්තානිකතං පකාසිතනති-යත්තං
අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නො.

අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහිති - අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං අපේක්ෂාම, අඤ්ඤං තං පසාදෙම, උත්තරිං තං පුච්ඡාම; තදිඛං මූූහිති ඉඛං මූූහි ආවික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විහජ උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති - අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහි.

එතතාවතභ්‍යං නු වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්-
එතෙක සමණබ්‍රාහ්මණා එතා අරුපසමාපත්තියො අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං
පාමොක්ඛං උත්තමං පටරං වදන්ති කපේනති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති.
යක්ඛස්සා'ති සත්තස්ස තරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස
ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රියස්ස² මනුජස්ස; සුද්ධිනති සුද්ධං විසුද්ධං පරිසුද්ධං
මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං; ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්'ති ඉධ පණ්ඩිතවාද පීරවාද³
ඤ්ඤවාද හෙතුවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද ධානවාද සකාය ලද්ධියා'ති-
'එතතාවතභ්‍යං නු වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ.'

උදහ්‍ය අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා'ති - උදහ්‍ය එතෙක සමණබ්‍රාහ්මණා
එතා අරුපසමාපත්තියො අධික්ඛන්ති සමතික්ඛන්ති විනිවත්තන්ති,
එතෙතා අරුපසමාපත්තියො අඤ්ඤං උත්තරිං යක්ඛස්ස සුද්ධං විසුද්ධං
පරිසුද්ධං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කපේනති හණන්ති දීපයන්ති
වොහරන්ති - උදහ්‍ය අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා.

තෙතාහ සො නිමිත්තො:

"යනතං අපුච්ඡිමහ අකිත්තසි නො
අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහි,
එතතාවතභ්‍යං නු වදන්ති හෙ'තෙක
යක්ඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ
උදහ්‍ය අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා"ති.

11 - 15

එතතාවතභ්‍යමපි වදන්ති හෙ'තෙක
යක්ඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ,
තෙසං පනෙතෙක සමයං වදන්ති
අනුපාදිතෙසෙ කුසලාවදනා.

එතතාවතභ්‍යමපි වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්-
සනෙතනෙක සමණබ්‍රාහ්මණා සය්‍යතවාද එතා අරුපසමාපත්තියො අග්ගං
සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පටරං වදන්ති කපේනති හණන්ති
දීපයන්ති වොහරන්ති; යක්ඛස්සා'ති සත්තස්ස තරස්ස මානවස්ස පොසස්ස
පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රියස්ස² මනුජස්ස; සුද්ධිනති සුද්ධං
විසුද්ධං පරිසුද්ධං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං; ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්'ති ඉධ
පණ්ඩිතවාද පීරවාද ඤ්ඤවාද හෙතුවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද ධානවාද
සකාය ලද්ධියා'ති - එතතාවතභ්‍යමපි වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධං
ඉධ පණ්ඩිතා සෙ

1. ජතුස්ස - සිමු. II. ජතුස්ස - PTS 2. හින්ද්‍රියස්ස - පු
 වීරවාද - සා. - PTS.

තෙසං පනනිකෙ සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානාති-
තෙසංයෙව සමණ්ණාගමණානං එකෙ සමණ්ණාගමණං උච්ඡේදවාදාද්ගවනජ්ජිතා
විහවං අභිනන්දන්ති, තෙ සත්තස්ස සමං උපසමං චූපසමං නිරෝධං
පටිපාසාඤ්ඤාති වදන්ති. යතො කිං හො අයං අත්තා කායස්ස හෙද
උච්ඡේජ්ජති විනස්සති න හොති පරමමරණං, එත්තාවතා අනුපාදිසෙසො
හොති. කුසලාවදානාති කුසලවාදාද් පණ්ඩිතවාදාද් චිරවාදාද් ඤයවාදාද් හෙතුවාදාද්
ලක්ඛණවාදාද් කාරණවාදාද් ථාතවාදාද් සකාය ලභ්බියාති - 'තෙසං පනෙකෙ-
සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා.

තෙතාහ භගවා:

“එත්තාවතභගමපි වදන්ති හෙකෙ
යක්ඛස්ස පුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ,
තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති
අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා”ති.

11 - 16

එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතාති
ඤාතො මුති නිස්සයෙ සො විමංසි,
ඤාතො විමුත්තො න විවාදමෙති¹
භවාහවාය න සමෙති තිරො.

එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතාති - 'එතෙ'ති දිට්ඨිගතිකෙ; උපනිස්සිතාති
සස්සතදිට්ඨිතිස්සිතා'ති ඤාතො, උච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, සස්සතුච්ඡේද-
දිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං
කතො'ති - එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතා'ති.

ඤාතො මුති නිස්සයෙ සො විමංසි'ති - 'මුති'ති මොනං චූච්චති
ඤාණං - ඊප- සමගජාලමතිච්ච සො මුති; මුති සස්සතදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො,
උච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, සස්සතුච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො ජාතිතො
තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතො; සො විමංසි'ති පණ්ඩිතො
පඤ්ඤාතො චූද්ධිමො ඤාතො විභාව මෙධාවීති - ඤාතො මුති නිස්සය
සො විමංසි.

1. කපි වාදමෙති - කප්පි.

ඤ්ඤාං විමුත්තො හ විවාදමෙති - ඤායා ජාතිනා භූලසිනා තීරසිනා විහාවසිනා විභූතං කතා, විමුත්තො'ති මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙන, “සඤ්ඤා සඤ්ඤා අතිවිවාද”ති ඤායා ජාතිනා භූලසිනා තීරසිනා විහාවසිනා විභූතං කතා මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙන, “සඤ්ඤා සඤ්ඤා දුක්ඛා”ති -පෙ- “සඤ්ඤා ධම්මං අනන්තා”ති -පෙ- “යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සඤ්ඤාං නිරෝධධම්ම”තති ඤායා ජාතිනා භූලසිනා තීරසිනා විහාවසිනා විභූතං කතා, මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙනාති - ඤායා විමුත්තො; හ විවාදමෙති'ති - හ කලහං කරොති, හ භණ්ඩං කරොති, හ විභාගං කරොති, හ විවාදං කරොති, හ මෙධං කරොති. වුත්තං හෙතං ගතවතා: “ඵලං විමුත්තවිමුත්තො ඤා අභිවෙසාන, භික්ඛු න කෙත වි සංවදති. හ කෙතවි විවදති, යඤ්ඤි ලොකෙ වුත්තං, තෙත ඵ වොගරති අපරාමස”තති - ඤායා විමුත්තො හ විවාදමෙති.

ගවාගවාය හ සමෙති ධිමො'ති - “ගවාගවාය”ති ගවාගවාය¹ කම්ම- ගවාය පුත්තවාය කාමගවාය; කම්මගවාය කාමගවාය පුත්තවාය; රූපගවාය කම්මගවාය රූපගවාය පුත්තවාය; අරූපගවාය කම්මගවාය අරූපගවාය පුත්තවාය; පුත්තවාය ගවාය; පුත්තවාය ගතිසා පුත්තවා- රූපගතිසා පුත්තවා පටිසංඝාතා පුත්තවා අත්තගාවා හි - නිසංඝාතා හ සමෙති හ සමාගමිති හ ගණ්ඨාති හ පරාමසති නාභිතිවසති. ධිමො'ති ධිරො පණ්ණාසා පඤ්ඤා චූඨිමා ඤායා විවාද මෙධාපී'ති - ගවාගවාය හ සමෙති ධිරො.

තෙනාග ගතවා:

“ඵතෙ ඵ ඤායා උපතිසසිතාති
ඤායා මුති නිසායෙ සො විමංසි,
ඤායා විමුත්තො හ විවාදමෙති
ගවාගවාය හ සමෙති ධිරො”ති.

කලහවිවාදසුත්තනිදෙදසො සමත්තො

එකාදසමො.

12

චූලවිසුහසුත්තනිදෙදසො

අට චූලවිසුහසුත්තනිදෙදසො වුවන්:

12 - 1

සකං සකං දිවසිපරිබසානා
විභාගා නානා² කුසලා වදන්ති,
ඵලං පජානාති³ ස වෙදි⁴ ධම්මං.
ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලී සො.

1. ගවාය - සිඳු II. 2. මජ්ඣිමනිකාය - දිනෙවසන.

3. වාද - කතවි. 4. ගො ඵලං ජානාති - කො. මජ්ඣ. 4. පච්චෙදි - කතවි.

සකං සකං දිට්ඨිපට්ඨසාන්තා - සතොතකෙ සමණබ්බාහමණා දිට්ඨි-
ගතිකා; තෙ ආසව්‍යා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං
ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණ්හිතා පරාමසිතා අභිතිවිසිතා සකාය සකාය
දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා¹
ඤ්ජෙය්‍ය වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු
වසනති. එවමෙවං සත්තකෙ සමණබ්බාහමණා දිට්ඨිගතිකා, තෙ ආසව්‍යා
දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණ්හිතා
අභිතිවිසිතා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති
පරිවසනති - සකං සකං දිට්ඨිපට්ඨසාන්තා.

විග්ගහ්‍ය නානා කුසලා වදන්ති - 'විග්ගහ්‍ය'ති ගහෙතා උග්ගහෙතා
ගණ්හිතා පරාමසිතා අභිතිවිසිතා, නානා වදන්ති විවිධං වදන්ති අඤ්ඤා-
මඤ්ඤා² වදන්ති පුපු³ වදන්ති න එකං වදන්ති කපෙනති හණන්ති දීපයන්ති
වොහරන්ති. කුසලා⁴ති කුසලවාද පණ්ණිකවාද පිරවාද ඤ්ජෙය්‍යවාද හෙකුවාද
ලක්ඛණවාද කාරණවාද ධාතවාද සකාය ලභ්‍යාති - විග්ගහ්‍ය නානා
කුසලා වදන්ති.

එචං පජානාති ස චෙදි ධම්මන්ති - යො ඉදං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදා-
මහං ජානාති, යො ධම්මං චෙදි, අඤ්ඤාසි, අපයසි, පටිපජ්ඣති⁵ - එචං
පජානාති ස චෙදි ධම්මං.

ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලී සොති - යො ඉමං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදා-
මහං පටිකෙකාසති, අකෙවලී සො අසමතො සො අපරිපුණ්ණො සො,
හිතො තිහිතො ඔමකො ලාමකො ජ්ඣතකො⁶ පරිතොති.

තෙනාහ යො නිමිතො:

“සකං සකං දිට්ඨි පට්ඨසාන්තා
විග්ගහ්‍ය නානා කුසලා වදන්ති,
එචං පජානාති ස චෙදි ධම්මං
ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලී සො”ති.

12 - 2

එවමපි විග්ගහ්‍ය විවාදයන්ති
බාලො පරො අකකුසලො¹ති වාහු,
සචෙවා හු වාදෙ කතමො ඉමෙසං
සබ්බෙව හි²මෙ කුසලාවදනා.

එවමපි විග්ගහ්‍ය විවාදයන්ති - එචං ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණ්හිතා
පරාමසිතා අභිතිවිසිතා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, හණ්ණං
කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති;
'න තිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි - ථෙ - තිබ්බෙදෙති වා සචෙ පතොසි³ති -
එවමපි විග්ගහ්‍ය විවාදයන්ති.

1. අගාරිකා - සිමු. II.

2. අඤ්ඤාඤ්ඤා - ස.

3. පුපු - සිමු. II.

4. පටිපජ්ඣති - සිමු. II.

5. පකුසොති - සිමු. II පකුසොති - මජ්ඣ.

6. දිහිතාය - ප්‍රහේල, සංඤ්ඤාපල, අබ්බධා, සමිභිසුත්ත.

බාලයා පණ අසනුසලාති¹ වාහුති - පරො බාලො හිතො නිහිතො
ඔමකො ලාමකො ජතතකො පරිතො අසනුසලො අවිචා අවිජාගතො
අසනුසලො අවිචා දුෂ්කරොති එවමාහංසු, එවං කප්පනති, එවං සන්තති,
එවං දිපයනති, එවං වොහරනති - බාලො පරො අසනුසලො²ති වාහු.

සචෙට්ඨා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං - ඉමෙසං සමණව්‍යාභමණං
කතමො සචෙට්ඨා කප්පනං කප්පා අතො යාපාමො³ අවිජාගතොති -
සචෙට්ඨා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.

සඤ්චිතං හිමෙ කුසලාචදානං - සඤ්චිතං ඉමෙ සමණව්‍යාභමණං
කුසලාචද පණිතවාද පිරවාද සදාචාද හෙතුවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද
යානවාද සකාය ලද්ධියාති - සඤ්චිතං හිමෙ කුසලාචදානං.

තෙනාහ ගඟවා:

“එවමපි විගහයා විවාදයනති
බාලො පරො අසනුසලො⁴ති වාහු,
සචෙට්ඨා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං?
සඤ්චිතං හිමෙ කුසලාචදානං”ති.

12 - 8

පරසං වෙ ඛම්මනානුජානං⁵
බාලො මගො⁶ හොති නිහිතපඤ්ඤා,
සඤ්චිතං⁷ බාලො සුනිහිතපඤ්ඤා⁸
සඤ්චිතං විමෙ දිවසිපරිබසානා.

පරසං වෙ ඛම්මනානුජානනං - පරසං ඛම්මං පටිපදං මගං
අනුජා⁹ ජාතනො අනුජාපකනො අනුජාමනනො අනුජාමසකනො
අනුජාමසකනොති - පරසං වෙ ඛම්මනානුජානං.

බාලො මගො හොති නිහිතපඤ්ඤා¹⁰ති - පරො බාලො හොති,
හිතො නිහිතො ඔමකො ලාමකො ජතතකො පරිතො හිතපඤ්ඤා
නිහිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ජතතකපඤ්ඤා පරිතා-
පඤ්ඤා¹¹ති - බාලො මගො හොති නිහිතපඤ්ඤා.

සඤ්චිතං බාලො සුනිහිතපඤ්ඤාති - සඤ්චිතං සමණව්‍යාභමණං බාලො
හිතො නිහිතො ඔමකො ලාමකො ජතතකො පරිතො, සඤ්චිතං හිතපඤ්ඤා
නිහිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ජතතකපඤ්ඤා¹² පරිතකපඤ්ඤා¹³ති -
සඤ්චිතං බාලො සුනිහිතපඤ්ඤා.

1 අසනුසලාති - සහ. සු. ස 2. යාපාමො - ස 3. මනුජානං - මුද්.ප.
4. බාලොමගො - මුද්.ප. මජ්.PTS. 5 සඤ්චිතං - ස
6. නිහිතපඤ්ඤා - මුද්.ප. 7. අනුජා - මජ්.ස. සඤ්චිතපදසු.
8. ජතතකපඤ්ඤා - සිඞ්. II.

සංකප්පිතො දිට්ඨිපටිබ්බසානා'ති - සංකප්පිතො සමණත්තාගමණො දිට්ඨි-
ගතිකා. තෙ ආසව්ඨා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං
ගභෙඤ්ඤා උග්ගානඤ්ඤා ගණිතිඤ්ඤා පරාමසිඤ්ඤා අභිනිවිසිඤ්ඤා, සකාය සකාය
දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා
සරොසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා
කිලෙසෙසු වසනති, එව්වෙවං සංකප්පිතො සමණත්තාගමණො දිට්ඨිගතිකා
-පෙ- පරිවසනති - සංකප්පිතො දිට්ඨිපටිබ්බසානා.

තෙනාහ ගගවා:

“පරස්ස වෙ ධම්මනානුජානං
බාලො මගො හොති නිභිතපඤ්ඤා,
සංකප්පිතො බාලා සුභිතපඤ්ඤා,
සංකප්පිතො දිට්ඨිපටිබ්බසානා”ති.

12 - 4

සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා¹
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා,
තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා
දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමතතා.

සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා'ති - සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්ධියා
සකාය රුචියා සකාය ලභියා, න වෙවදානා අවොදානා අපරියොදානා
සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා.

සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමාති - “සංසුඤ්ඤා”ති සුඤ්ඤා
පරිසුඤ්ඤා ඔද්ධපඤ්ඤා පරියොද්ධපඤ්ඤා; අථවා, සුඤ්ඤානා
විසුඤ්ඤානා පරිසුඤ්ඤානා වොද්ධපඤ්ඤානා පරියොද්ධපඤ්ඤානා'ති-
සංසුඤ්ඤා; ‘කුසලා’ති කුසලා පණ්ණාසකා පඤ්ඤාචාරො; බුද්ධිමත්තා
ඤ්ඤානො විතාපිතො මේධාපිතොති සංසුඤ්ඤා කුසලා; ‘මුතිමා’ති මුතිමා
පණ්ණාසකා පඤ්ඤාචාරො බුද්ධිමත්තා ඤ්ඤානො විතාපිතො මේධාපිතොති-
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා.

තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤාති - තෙසං සමණත්තාගමණානං න කොපි
භිතපඤ්ඤා නිභිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡන්දකපඤ්ඤා²
පරිතකපඤ්ඤා අභි, සංකප්පිතො සෙට්ඨපඤ්ඤා විසිට්ඨපඤ්ඤා පාමොක්කපඤ්ඤා
උත්තමපඤ්ඤා පට්ඨපඤ්ඤාති - තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා.

දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමතතාති - තෙසං සමණත්තාගමණානං දිට්ඨි
තථා සමතතා සමාදින්නා ගතිතා පරාමධා අභිනිවිධා අපේක්ඛිතා
අභිමුතතාති - දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමතතා.

තෙනාහ ගගවා:

“සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා,
තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා
දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමතතා”ති.

1. සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා - සු. සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා - සු.
සංකප්පිතො වෙව න වෙවදානා - PTS.
2. ඡන්දකපඤ්ඤා - සිමු. II.

12 - 5

න වාහමේතං¹ තපියනති² බ්‍රෑමි
 යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං
 තසමා හි බාලොති පරං දහනති.

න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමිති - 'නා'ති පටිකේඛපො; 'එත'නති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති; නාහං එතං තච්ඡං තථං භූතං යාපාචං³ අමිපරිතනති බ්‍රෑමි, ආචිකකාමි, දෙසසමි, පඤ්ඤපෙමි, පට්ඨපෙමි, විවරුමි, විහජාමි, උත්තාතිකරුමි, පකාසෙමිති - න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමි.

යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤනති - 'මිථු'ති දෙව ජනා, දෙව කලහ-කාරකා, දෙව හණ්ඩනකාරකා, දෙව භස්සකාරකා, දෙව විවාදකාරකා, දෙව අධිකරණකාරකා, දෙව වාදිනො, දෙව සලාපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලතො භීතතො කිතිතතො ඕමකතො ලාමකතො ජ්ඣතකතො පරිත්තතො එවමාහංසු, එවං කපේනති, එවං හණනති, එවං වොහරන්ති - යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං.

සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චනති - සස්සතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤනති සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං. අසස්සතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤනති - පෙ- නෙවි හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤනති - සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං.

තසමා හි බාලොති පරං දහනති - 'තසමා'ති තසමා තඛකාරණා තංගෙතු තප්පච්චයා තනතිදනා; පරං බාලතො භීතතො කිතිතතො ඕමකතො ලාමකතො ජ්ඣතකතො පරිත්තතො; දහනති, පස්සනති, දක්ඛනති, ඕලොකෙතති, තිජ්ඣායනති, උපපරික්ඛනති'ති - තසමා හි බාලො'ති පරං දහනති.

තෙනාහ ගහවා:

“න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමි
 යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං
 තසමා හි බාලොති පරං දහනති”ති.

12 - 6

යමාහු සච්චං තපියනති⁴ එකෙ
 තමාහු අඤ්ඤා භූව්ඡං මුසාති,
 එවමි විගහ්ඣ විවාදයනති⁵
 කසමා න එකං සමණා වදනති.

1. න වාහමේතං - සු. ස. මජ්ඣ. PTS.

2. තථවනති - මනුර. තපිවනති - පු. සං. PTS. 3. යාපාචං - ස.

4. තථවනති - මනුර. මජ්ඣ.

5. විවාදයනති - සු. PTS.

යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙති - යං දිට්ඨිං පට්ටදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා ඉදං සච්චං තථං භූතං යාථාචං¹ අවිපජිතනති එවමාහංසු, එවං කප්පනති, එවං භණ්ණති එවං දීපයනති, එවං වොහරනතිති - යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙ.

තමාහු අසෙසෙදු තුවස් මුසාතිති² - තමෙව ධම්මං දිට්ඨිං පට්ටදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා තුවස් එතං මුසං එතං අභූතං එතං අලිකං එතං අයාථාචං එතනති එවමාහංසු, එවං කප්පනති, එවං භණ්ණති, එවං දීපයනති, එවං වොහරනතිති - තමාහු අසෙසෙදු තුවස් මුසාති.

එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයනතිති - එවං ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණ්ණිතා පරුමසිතා අභිතිට්ඨිතා විවාදයනති, කල්‍යාං කරොනති, භණ්ඩනං කරොනති විඤ්ඤානං කරොනති, විවාදං කරොනති, මෙධගං කරොනති, 'ත ත්වං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි - ථෙ - තිබ්බෙතථති වා සත්ථ පහොසිති - එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයනති.'

කසමා න එකං සමණා වදනතිති - 'කසමා'ති කසමා කිංකාරණා කිංහෙතු කිම්පච්චයා කිනතිදානා කිංසමුදයා කිසුජාතියා කිම්පහවා න එකං වදනති? නානා වදනති විට්ඨං වදනති? අසෙසෙදුමසෙදු වදනති? කප්පනති භණ්ණති දීපයනති වොහරනතිති - කසමා න එකං සමණා වදනති.

තෙනාහ සො තිමමිතො:

"යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙ
තමාහු අසෙසෙදු තුවස් මුසාති,
එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයනති
කසමා න එකං සමණා වදනති'ති.

12 - 7

එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣ
යසම් පජා තො විච්ඡෙ පජානං,
තානා තෙ සච්චාති සයං ථුතනති
තසමා න එකං සමණා වදනති.

එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣති - එකං සච්චං චූළවති දුක්ඛතිරොඤ්ඤා තිබ්බානං, යො යො සබ්බසබ්බාරසමප්ථො සබ්බුපපිපටිතිඤ්ඤානා භණ්ණකසිංහො විරාගො තිරොඤ්ඤා තිබ්බානං. අථවා එකං සච්චං චූළවති මඤ්ඤාසච්චං නිශ්පාණ්ණසච්චං දුක්ඛතිරොධනාමනිපට්ටංද අරිසො අට්ඨබ්බිකො මිත්තොසසයාපීදං: සමමාදිට්ඨි සමමාසඛිකප්පා සමමාවාචා සමමාකමමනො සමමාආජ්ඣො සමමාවායාමො සමමාසගි සමමාසමාධිති - එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣති.

සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානන්ති - 'සසම්ම'නම් සසම්මං සච්චි; 'පජා'ති සත්තාඛිවචනං; 'පජානං' යං සච්චං පජානන්තා විජානන්තා පටිවිජානන්තා පටිවිජ්ඣන්තා න කලහං කරොසුං, න ගණිතං කරොසුං, න විඤ්ඤානං කරොසුං, න විවාදං කරොසුං, න මේධනං කරොසුං, කලහං ගණිතං විඤ්ඤානං විවාදං මේධනං පජ්ඣෙසුං, විනොදෙසුං, ඛණ්ඩකරොසුං, අනභාවං ගමෙසුන්ති - සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානං.

නානා තෙ සම්මානි සසං ථුතානිති - නානා තෙ සම්මානි සසං ථුතනති වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති, 'සසංතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති, සසං ථුතනති, වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති - නානා තෙ සම්මානි සසං ථුතනති.

කසමා න එකං සමණො වදන්තිති - 'කසමා'ති කසමා තඤ්ඤාණං තංගභු තප්පව්වයා තනතිදානා න එකං වදන්ති, නානා වදන්ති, විවිධං වදන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං වදන්ති පුථු වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති - කසමා න එකං සමණො වදන්ති

තෙනාහ ගගවා:

“එකං හි සච්චං න ථුතියමිති
සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානං,
නානා තෙ සම්මානි සසං ථුතනති
කසමා න එකං සමණො වදන්ති”ති.

12 - 8

කසමා හු සම්මානි වදන්ති නානා
පවාදියා සෙ කුසලාවදානා,
සම්මානි සුතාති¹ ඛණ්ඩි නානා
උදයු තෙ තකකමනුසාරන්ති.

කසමා හු සම්මානි වදන්ති නානාති - 'කසමා'ති කසමා කිං කාරණං කිංගභු කිම්පව්වයා කිනතිදානා සම්මානි නානා වදන්ති? විවිධානි වදන්ති? අඤ්ඤමඤ්ඤානි වදන්ති? පුථුති වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති - කසමා හු සම්මානි වදන්ති නානා.

පවාදියා සෙ කුසලාවදානාති - 'පවාදියාසෙ'ති විසවදන්තිතිපි පවාදි-
යාසෙ; අථවා සකං සකං දිට්ඨිගතං පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති, සසංතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති අසසංතො ලොකො - ටො - නෙව නොති ත න හොති තපංගතො පරමමරණං, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීප්පනති වොහරන්ති. කුසලාවදානාති කුසලවාදා පඤ්ඤිතවාදා පිරවාදා ඤ්ඤවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ධාතවාදා, සකාය ලභ්බියාති - පවාදියා සෙ කුසලාවදානා.

සම්මානී සුතානි බහුනි නානානි - සම්මානී සුතානි බහුකානි
නානානි විවිධානි අඤ්ඤාමඤ්ඤානි පුට්ඨනීති - සම්මානී සුතානි බහුනි නානා.

උදහු තෙ තක්කමනුසාරනී¹ති - උදහු තකෙකත විතකෙකත
සංඛකපෙත යායනනී නියනනි වුයනනි සංහරියනනීති එවමි - උදහු තෙ
තක්කමනුසාරනනි. අඵවා තක්කපරියාහතං විමංසානුවරිතං සයමපිහානං
වදනනි හණනනි දීපයනනි වොහරනනීති එවමි-උදහු තෙ තක්ක-
මනුසාරනනි.

තෙතාහ සො නිමමිතො:

“කසමා නු සම්මානි වදනනි නානා
පමාදියා සෙ කුසලාවදානා,
සම්මානි සුතානි බහුනි නානා
උදහු තෙ තක්කමනුසාරනනී”ති.

12 - 9

තහෙව සම්මානි බහුනි නානා
අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්වානි ලොකෙ,
තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා
සම්මං මුසාති දායධම්මමානු.

තහෙව සම්මානි බහුනි නානානි - තහෙව සම්මානි බහුකානි
නානානි විවිධානි අඤ්ඤාමඤ්ඤානි පුට්ඨනීති - ත හෙව සම්මානි බහුනි නානා.

අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්වානි ලොකෙති - අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්වානා
එකඤ්ඤාව සම්මං ලොකෙ කමියති¹ හණීතනී² දීපියනී³ වොහරියනී⁴ දුක්ඛ-
නිරෝධො නිබ්බානං, යො සො සංඛසංඛාරසම්පේ සංඛ්වුපටිපටිතිස්සග්ගො
තණ්හකම්මයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං. අඵවා, එකං සම්මං වුච්චති
මග්ගසම්මං නියයාතසම්මං දුක්ඛනිරෝධගාමීනී පටිපදා අරියො අවස්ඛිතිකො
මග්ගො; සෙය්‍යපීදං? සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාගීති - අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය
නිව්වානි ලොකෙ.

තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා සම්මං මුසාති දායධම්මමානුති-
තක්කං විතක්කං සංඛකපං තක්කසිතා විතක්කසිතා සංඛකපසිතා
දිට්ඨිගතානි ජනෙතනි සඤ්ඤානෙතනි නිබ්බතෙතනනි අභිනිබ්බතෙතනනි;
දිට්ඨිගතානි ජනෙතා සඤ්ඤානෙතා නිබ්බතෙතනා අභිනිබ්බතෙතනා
‘මග්ගං සම්මං තුග්ගං මුසා’ති එවමාහංසු, එවං කපේතනි, එවං හණනනි,
එවං දීපයනනි, එවං වොහරනනීති - තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා සම්මං
මුසාති දායධම්මමානු.

1. කමියානි සිමු. II. කමියති - PTS. 2. හණියානි - සිමු. II. හණීතනි - PTS

3. දීපියානි - සිමු. II. දීපියති - PTS.

4. වොහරියානි - සිමු. II. වොහරියති - PTS.

තෙනාහ ගගවා:

“න තෙව සම්මානි බ්‍රහ්මි තානා
අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්මානි ලොකෙ,
තකකඤ්ච දිට්ඨිසු පකපපයිතා
සම්මං මුහුතං ආයබ්බමාසු”ති.

12 - 10

දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා
එතෙ ව¹ නිසාය විමානදස්සි,
විනිව්ජ්ජෙය ධර්මා පහස්සමානො²
බාලො පරො අකකුසලොති³ වාහ.

දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා එතෙ ව¹ නිසාය විමානදස්සිති
දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා සීලං වා සීලසුද්ධිං වා
විතං වා විතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිසාය උපනිසාය
ගණ්ඨිකා පරාමසිකා අභිනිවිසිකාති - දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා,

එතෙ ව නිසාය විමානදස්සිති - න සම්මානෙතිතිපි විමානදස්සි;
අඵවා, දෙමතස්ස ජතෙතිතිපි විමානදස්සිති - දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ
මුතෙ වා එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි.

විනිව්ජ්ජෙය ධර්මා පහස්සමානොති - විනිව්ජ්ජා වුව්වනති ආසවසි-
දිට්ඨිගතාති; දිට්ඨිවිනිව්ජ්ජෙය විනිව්ජ්ජදිට්ඨියා ධර්මා පනිට්ඨතිතා ගණ්ඨිකා
පරාමසිකා අභිනිවිසිකාති - විනිව්ජ්ජෙය ධර්මා; පහස්සමානොති - තුට්ඨො
ගොති හට්ඨො පහට්ඨො අත්තමනො පරිපුණ්ණසබ්බස්සො; අඵවා,
දත්තපිදංසකං පහස්සමානො² ති - විනිව්ජ්ජෙය ධර්මා පහස්සමානො.

බාලො පරො අකකුසලොති වාහාති - පරො බාලො භිනො නිසිනො
ඔමකො ලාමකො ජතතකො⁴ පරිතො අකුසලො අවිච්ඡා අවිජ්ජාගතො
අඤ්ඤාණි අවිභාවි අමෙබාවි දුප්පඤ්ඤාති එවමාහ, එවං කපෙති, එවං
ගණ්ඨි, එවං දිට්ඨති, එවං වොහරතිති - බාලො පරො අකකුසලොති වාහ.

තෙනාහ ගගවා:

“දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා
එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි,
විනිව්ජ්ජෙය ධර්මා පහස්සමානො
බාලො පරො අකකුසලොති³ වාහා”ති.

12 - 11

යෙනෙව බාලොති පරං දහාති
තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ,
සයම්භතනා සො කුසලාවදනො
අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවා⁵.

1. එතෙසු - සිමු II මහුර. 2. පහස්සමානො - සිමු. II.

3. අකකුසලොති - ස, සු. සහ. PTS.

4. ජතතකා - මජ්ඣ. ජතතකා - සිමු. II. PTS. 1. පාවද - සිමු. II. පාව. - මජ්ඣ.

යෙනෙව බාලොති පරං දහාතිති - යෙනෙව ගෙතුනා යෙන පච්චයෙන යෙන කාරණෙන යෙන පහවෙන පරං බාලතො හිතතො නිතිතතො ඔමකතො ලාමකතො ජන්තකතො පරිත්තතො දහාති පස්සති දකඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති - යෙනෙව බාලොති පරං දහාති.

තෙනාතුමානං කුසලොති වාහාති - 'ආතුමා' වුවහි අත්තා; සොපි තෙනෙව ගෙතුනා තෙන පච්චයෙන තෙන කාරණෙන තෙන පහවෙන අත්තානං 'අහමස්මි කුසලො පණ්ණිතො පඤ්ඤවා වුද්ධිමා ඤාණී විහාපී මෙධාපී'ති - තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ.

සයමත්තනා සො කුසලාවදුතොති - සයමෙව අත්තානං කුසල-වාදො පණ්ණිතවාදො පිරවාදො ඤායවාදො ගෙතුවාදො ලක්ඛණවාදො කාරණවාදො ධාතවාදො සකාය ලද්ධියාති - සයමත්තනා සො කුසලා-වදුතො.

අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාඨාති¹ - න සමමානෙතීතිපි 'අඤ්ඤං විමානෙති' අථවා, දෙමතස්ස ජනෙතීතිපි 'අඤ්ඤං විමානෙති' තදෙව පාඨාති තදෙව තං දිට්ඨිගතං පාවදති: 'ඉති වායං පුඤ්ඤො මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරිතදස්සතො'ති - අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාඨා.

“යෙනෙව බාලොති පරං දහාති
තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ,
සයමත්තනා සො කුසලාවදුතො
අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාඨා”ති².

12 - 12

අතිසාරදිට්ඨියා³ සො සමත්තො
මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමාති,
සයමෙව සාමං මතසාහිසිත්තො
දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තො.

අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති - අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසී-දිට්ඨිගතාති, කිංකාරණං අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසීදිට්ඨිගතාති? සබ්බා තා දිට්ඨියො කාරණාතික්කන්තා ලක්ඛණාතික්කන්තා ධාතාතික්කන්තා තංකාරණං අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසී දිට්ඨිගතාති; සබ්බාපි දිට්ඨියො අතිසාරදිට්ඨියො; කිංකාරණං සබ්බාපි දිට්ඨියො වුවහි අතිසාර-දිට්ඨියො? තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා විතිවත්තති; දිට්ඨිගතාති ජනෙන්නති සඤ්ජනෙන්නති තිබ්බත්තෙන්නති අතිතිබ්බත්තෙන්නති; තඬ්ඬාරණං සබ්බාපි දිට්ඨියො වුවහි අතිසාරදිට්ඨියො. අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති අතිසාරදිට්ඨියා සමත්තො පරිපුණ්ණො අනොමොති-අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තො.

1. ආතුමානො - සිවු. II. මජ්ඣ.

2. පාවදති - සිවු. II.

3. අතිසාරදිට්ඨියා - ඤා. PTS.

මානෙන මනෙති පටිපුණ්ණමානීති - සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිමානෙන මනෙතා පමනෙතා උමමනෙතා අතිමනෙතාති - මානෙන මනෙතා; පටිපුණ්ණමානීති පරිපුණ්ණමානී සමතමානී අනොමමානීති - මානෙන මනෙතා පරිපුණ්ණමානී.

සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තොති - සයමෙව අත්තාතං විත්තෙන අභිසිඤ්ඤාති: 'අභමසමි කුසලො පණ්ඩිතො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤාණි විහාචි මෙධාචි'ති 'සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තො.'

දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතොති - තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමතො සමාදින්නා ගතිතා පරාමධා අභිනිවිධා අපේක්ඛාසිතා අභිමුත්තාති-දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතො.

තෙනාහ භගවා:

“අතිසාරදිට්ඨියා සො සමනෙතා
මානෙන මනෙතා පරිපුණ්ණමානී,
සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තො
දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතො”ති.

12 - 18

පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනො
කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤා,
අථ වෙ¹ සයං වෙදගු හොති සිරො
න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි.

පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනොති - පරස්ස වෙ වාචාය වචනෙන නිජ්ඣකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො බාලො හොති හිනො නිහිනො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො² පරිත්තොති - පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනො.

කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤාති - සොපි තෙනෙව සහා හොති හිතපඤ්ඤා නිහිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡත්තකපඤ්ඤා පරිත්තකපඤ්ඤාති - කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤා.

අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරොති - අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤාණි විහාචි මෙධාචිති - අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරො.

න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථිති - සමණෙසු න කොචි බාලො හිනො නිහිනො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තො අත්ථි, සබ්බෙව සෙට්ඨපඤ්ඤා විසිට්ඨපඤ්ඤා පාමොක්ඛපඤ්ඤා උත්තමපඤ්ඤා උච්චපඤ්ඤාති-න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි.

තෙතාහ භගවා:

“පරසා වෙ හි වචසා නිහිනො
තුමො සභා හොති නිසිනපඤ්ඤා,
අථ වෙ සයං වේදගු හොති සිරො
න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි”ති.

12 - 14

අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ධම්මං
අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ,¹
එවමපි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති
සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තා.²

අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ධම්මං අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙති-
ඉතො අඤ්ඤං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං යෙ අහිවදන්ති, තෙ සුද්ධිමග්ගං
විසුද්ධිමග්ගං වොද්ඨමග්ගං පරියොද්ධමග්ගං විරඥා අපරඥා ඛලිතා
ගලිතා අඤ්ඤාය අපරඥා³ අකෙවලී තෙති අසමත්තා තෙ අපරිපුණ්ණො
තෙ භික්ඛා නිහිතා ඔමකා ලාමකා ජත්තකා පරිත්තාති - අඤ්ඤං ඉතො
යා'හිවදන්ති ධම්මං අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ.¹

එවමපි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්තිති - 'තිත්ථං' වුවවති දිට්ඨිගතං, තිත්ථියා
වුවවත්ති දිට්ඨිගතියා; පුඤ්ඤං තිත්ථියා⁴ පුඤ්ඤාදිට්ඨිගතාති වදන්ති කපෙත්ති
ගණන්ති දිට්ඨන්ති වොගරන්තිති - එවමපි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති.

සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තාති - සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිරාගෙන රත්තා,
අහිරත්තාති - සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තා.

තෙතාහ භගවා:

“අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ධම්මං
අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ,
එවමපි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති
සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තා'ති.

12 - 15

ඉඤ්ඤං ඉති⁵ වාදයන්ති⁶
නාඤ්ඤාසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාසු,
එවමපි තිත්ථා පුඤ්ඤො නිවිට්ඨා
සකායතෙ තත්ථ දල්භං වදන්තා.

1. සුද්ධිමකෙවලී නො - සා. 2. තෙ'හිරත්තා - මනුර.
3. ඤායාපරදායා - පු. 4. පුඤ්දිට්ඨියා - සිඞ්. II, මජ්ඣ. PTS.
5. සුද්ධි ඉති - සිඞ්. II, සුද්ධිමිති - පු. 6. වාදයන්ති - PTS.

ඉඳෙව පුද්ධිං ඉති වාදයනීති - ඉධ පුද්ධිං විපුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං වදනති කපේනති හණනති දීපයනති වොහරනති; 'සසානො ලොකො ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤ'නති ඉධ පුද්ධිං විපුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං වදනති කපේනති හණනති දීපයනති වොහරනති; 'අසසානො ලොකො -පෙ- නෙව හොති ත න හොති තථා- ගතො පරමමරණා ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤ'නති ඉධ පුද්ධිං විපුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං වදනති කපේනති හණනති දීපයනති වොහරනති - ඉඳෙව පුද්ධිං ඉති වාදයනති.

නාශෙඤ්ඤ පු ධමමෙසු විපුද්ධිමාත්‍රා - අනානො සජ්ජාරං ධම්මකඩානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ධර්මානා සබ්බෙ පරමාදෙ ඛිපනති උක්ඛිපනති පරික්ඛිපනති; සො සජ්ජා න සබ්බෙඤ්ඤ, ධමමො න සවානානො, ගණො න පුපටිපනො, දිට්ඨි න හද්දිකා, පටිපදා න පුපඤ්ඤතා, මග්ගො න නිශ්ශංඝිකො, නතේ'ත්ත පුද්ධි වා විපුද්ධි වා පරිපුද්ධි වා මුතති වා විමුතති වා පරිමුතති වා, නතේ'ත්ත සුඤ්ඤතා වා විසුඤ්ඤතා වා පරිසුඤ්ඤතා වා මුච්චනති වා විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා, හිතා නිභිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා¹ පරිත්තකා ඵවමාගංසු ඵං කපේනති ඵං හණනති ඵං දීපයනති ඵං වොහරනති - නාශෙඤ්ඤ ධමමෙසු විපුද්ධිමාත්‍රා.

ඵවමි තිත්තා පුඵ්ඨො නිවිට්ඨාති - තිත්තං වුච්චති දිට්ඨිගතං; තිත්තං වුච්චනති දිට්ඨිගතකා; පුඵ්ඨ තිත්තං පුඵ්ඨ දිට්ඨිගතෙසු නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අලභිතා උපගතා අපේක්ඛිතා අභිමුතතා - ඵවමි තිත්තා පුඵ්ඨො නිවිට්ඨා.

සකායනෙ තත් දල්භං වදනාති - ධමමො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙ දල්භවාදා වීරවාදා ඛලිකවාදා අවිට්ඨිතවාදාති - සකායනෙ තත් දල්භං වදනා.

තෙනාහ ගගවා:

“ඉඳෙව පුද්ධිං ඉති වාදයනති
නාශෙඤ්ඤ ධමමෙසු විපුද්ධිමාත්‍රා,
ඵවමි තිත්තා පුඵ්ඨො නිවිට්ඨා
සකායනෙ තත් දල්භං වදනා”ති.

12 - 16

සකායනෙ වාපි දල්භං වදනො
කං තත්² බාලොති පරං දහෙය්‍ය,
සගං 'ව සො මෙධගමාවගෙය්‍ය³
පරං වදං බාලමිපුද්ධිධම්මං.

1. ඡතුකො - සිමු. II.

2. කමෙත් - මජ්ඣ. PS.T. 3. මෙධං අවගෙය්‍ය - ප.

සකායතෙ වාපි දල්භං වදානොති - ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං සකායතෙ දල්භවාදෙ පිරවාදෙ ඛලිකවාදෙ අවට්ඨිතවාදෙති - සකායතෙ වාපි දල්භං වදානො.

කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍යාති - තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්ධියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා පරං ඛාලතො භිත්තො නිභිත්තො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො කං දහෙය්‍ය? කං පසෙය්‍ය? කං දහෙය්‍ය? කං ඔප්පාදෙය්‍ය? කං නිර්ක්කායෙය්‍ය? කං උපපරිකෙය්‍යාති - කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය.

සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය පරං වදං ඛාලමසුද්ධිබම්මනති - පරො ඛාලො භිතො නිභිතො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තතො අසුද්ධිබම්මො අසුද්ධිබම්මො අපරිසුද්ධිබම්මො අවොදාතබම්මොති එවං වදානො එවං කථෙතො එවං ගණනො එවං දීපයනො එවං වොගරනො සයමෙව කලහං ගණ්ඨනං විග්ගනං විවාදං මෙධගං ආවතෙය්‍ය සමාවතෙය්‍ය ආහරෙය්‍ය සමාහරෙය්‍ය ආකඤ්ඤිය සමාකඤ්ඤිය ගණෙය්‍ය¹ පරාමසෙය්‍ය අභිනිවිසෙය්‍යාති - සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය පරං වදං ඛාලමසුද්ධි-බම්මං.

තෙනාග භගවා:

“සකායතෙ වාපි දල්භං වදානො
කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය,
සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය
පරං වදං ඛාලමසුද්ධිබම්ම”නති.

12 - 17

විනිව්ජ්ජෙය්‍ය ධම්මා සයං පමාය
උද්ධං සො² ලොකස්මිං විවාදමෙති,
හිත්වාන සබ්බානි විනිව්ජ්ජානි
න මෙධගං³ කුරුතෙ⁴ ජනතු ලොකෙ.

විනිව්ජ්ජෙය්‍ය ධම්මා සයං පමායාති - ‘විනිව්ජ්ජා’ චූළවනති ආසවසි දිට්ඨි-ගතාති; විනිව්ජ්ජෙය්‍ය ධම්මා පතිට්ඨති, ගණ්ඨති, පරාමසිති, අභිනි-විසිති, නිවිසිති - විනිව්ජ්ජෙය්‍ය ධම්මා; සයං පමායාති සයං පමාය පමිණිති⁵ අයං සත්ථා සබ්බසුද්ධි⁶ති සයං පමාය පමිණිති අයං ධම්මො සවකානො, අයං ගණො සුපටිපත්තො, අයං දිට්ඨි හද්දිකා, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤානො, අයං මග්ගො නියාතිකො⁷ති සයං පමාය පමිණිති - විනිව්ජ්ජෙය්‍ය ධම්මා සයං පමාය.

1. ගණෙය්‍ය - මජ්ඣ. 2. උද්ධං ස. - සිමු. II. මජ්ඣ. 3. මෙධගං - ප.

4. මෙධගං කුරුතෙ - සිමු. II. මජ්ඣ. 5. සමිසිති - ජු.

ගෙ කෙවි' මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකසාහානි - 'ගෙ කෙවි'ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බං සබ්බං අසෙසං නිසංසං පරියාදිගතවචනමෙතං 'ගෙ කෙවි'ති. දිට්ඨි-පට්ඨිකසාහානි සනෙතනක සමණ්ණාභමණො දිට්ඨිගතිකා. තෙ ආවාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිතනං ගතහත්වා උග්ගතහත්වා ගණ්හිත්වා පරමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවිසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා සරෙසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසනති, එවමෙවං සනෙතනක -පෙ- පරිවසනති 'ගෙ කෙවි' මෙ දිට්ඨි පට්ඨිකසාහානි.'

ඉදමෙව සච්චනති ච වාදයනති - 'සංසාදො ලොකො' ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤානති වදනති කපෙතති භණ්ණති දීපයනති වොහරනති. 'අසංසාදො ලොකො -පෙ- නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමරණො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤානති වදනති කපෙතති භණ්ණති දීපයනති වොහරනති - ඉදමෙව සච්චනති ච වාදයනති.

සබ්බෙව තෙ නිද්දමන්තානසනති - සබ්බෙව තෙ සමණ්ණාභමණො නිද්දමෙව අනෙතති, ගරහමෙව අනෙතති, අකිත්තිමෙව අනෙතති, සබ්බෙ නිද්දතායෙව හොනති, ගරහිතායෙව හොනති අකිත්තිතා යෙව හොනති - සබ්බෙව තෙ නිද්දමන්තානසනති.

අපො සංසම්පි ලහනති තත්ථා - තත්ථ සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලභියා පසංසං ථොමනං කිත්තිං වණ්ණ-භාරිකං¹ ලහනති පටිලහනති උපගච්ඡනති විද්දනති - අපො පසංසම්පි ලහනති තත්ථ.

තෙනාහ සො නිමමතො:

“ගෙ කෙවි 'මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකසාහානි
ඉදමෙව සච්චනති ච වාදයනති,
සබ්බෙව තෙ නිද්දමන්තානසනති
අපො පසංසම්පි ලහනති තත්ථා”ති.

18 - 2

අපඤ්ඤාති එතං න අලං² සමාය
දුට්ඨෙ ච්චාදස්ස එලාති බ්‍රාමි,
එතපි දිස්වා න විවාදයෙථ
බොධිපසං අච්චාදභුමිං.³

අපඤ්ඤාති එතං න අලං සමායාති - 'අපඤ්ඤාති එතං'නති අපඤ්ඤාති එතං, ඔමකං එතං, ථොකං එතං, ලාමකං එතං, ඡත්තකං එතං, පරිත්තකං එතනති - අපඤ්ඤාති එතං; නි අලං සමායාති නාලං රාගස්ස සමාය දෙසස්ස සමාය මොහස්ස සමාය කොඛස්ස උපනාහස්ස මක්ඛස්ස පලාසස්ස ඉක්කාය මච්ඡරියස්ස මායාය සායෙය්‍යස්ස ඵම්බස්ස සාරම්බස්ස මානාස්ස අතිමානස්ස දෙස්ස පමාදස්ස සබ්බකිලෙසානං සබ්බදුට්ඨරිතානං සබ්බ-පරිලාභානං සබ්බසත්තාපානං සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සමාය උපසමාය දුට්ඨසමාය නිබ්බානාය⁴ පටිතිස්සග්ගාය පටිපසංඝායාති - අපඤ්ඤාති එතං න අලං සමාය.

1. වණ්ණභාරිකං - ස. 2. අපඤ්ඤාතං නාලං - මුසුර.
3. අච්චාදභුමිං - PTS. 4. නිබ්බානාය - ස.

දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රාමිනී - දිට්ඨිකලගයා දිට්ඨිහණ්ඩනගයා දිට්ඨි-
විග්ගහගයා දිට්ඨිවිවාදයා දිට්ඨිමේධගයා ඥා ඵලානි හොතති: ජයපරාජයො
හොති, ලාභාලාභො හොති, යසායසො හොති, තිත්ථපසංසා හොති,
සුඛදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨාතිට්ඨං හොති,
අනුතපපටිඝං හොති, උග්ගාතිනිග්ගාති හොති, අනුරොධපිරොධො හොති;
අථ වා තං කමමං තීරයසංවත්තනිකං තීරවජාතයොතිසංවත්තනිකං
පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකනති බ්‍රාමි ආවිකබ්බමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි
විවරාමි විහජාමි උත්තාතිකරොමි පකාසෙමිති - දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රාමි.

එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථාති - 'එතමපි දිස්වා'ති එතං ආදීනවං
දිස්වා පසයිනා, තුලයිනා, තීරයිනා විතාවයිනා විභූතං කතා දිට්ඨිකල-
හෙසු දිට්ඨිහණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමේධගෙසුති
එතමපි දිස්වා; න විවාදයෙථාති න කලහං කරෙය්‍ය, න හණ්ඩනං
කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මේධගං කරෙය්‍ය,
කලහං හණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මේධගං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්ති
කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහා හණ්ඩනා විග්ගහා විවාදා මේධගා
ආරතො අස්ස වීරතො පටිවීරතො නිකබ්බන්තො නිස්සට්ඨො විසමුත්තො
විසංසුත්තො විමර්ශාදිකපෙන වෙසසා විහරෙය්‍යාති - එතමපි දිස්වා න
විවාදයෙථ.

වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමිනි - අවිවාදභූමිං වුවවති අමං තිබ්බානං,
යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බුපතිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකබ්බො
විරාගො නිරෝධො තිබ්බානං; එතං අවිවාදභූමිං වෙමතො තාණතො
ලෙතතො සරණතො අභයතො අවිවුත්තො අමතතො තිබ්බානතො
පස්සන්තො දුක්ඛන්තො ඔප්පාදෙත්තො තිජ්ඣායන්තො උපපටිකන්තොති-
වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමිං.

තෙනාහ භනවා:

“අපඤ්ඤා එතං න අලං සමාය
දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රාමි,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමි”නති.

18 - 8

යා කාවමා සමමුතිගො පුට්ඨ්ඤා
සබ්බාච එතං න උපෙති විද්ධා,
අනුප්පයො සො උපයං කිමෙය්‍ය¹
දිට්ඨි සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානො.²

යා කාවමා සමමුතිගො පුට්ඨ්ඤාති - 'යා කාවි'ති සබ්බෙත සබ්බං
සබ්බථා³ සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පටිශාදිතන වචනමෙතං⁴ යා කාවි'ති;
සමමුතිගොති සමමුතිගො වුවවති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසමමුතිගො;⁵
පුට්ඨ්ඤාති පුට්ඨ්ඤාතෙහි ජනිතා සමමුතිගොති පුට්ඨ්ඤා; පුට්ඨ්ඤා නානා ජනෙහි
ජනිතා වා සමමුතිගොති පුට්ඨ්ඤාති - යා කාවි'මා සමමුතිගො පුට්ඨ්ඤා.

1. කප්පය - මනුර.
2. ඛන්තිමකුප්පයො - මනුර.
3. සබ්බතො - ස්වා.
4. පටිශාදිතනවචනමෙතං - මනුර.
5. යා සමමුතිගො - ස.

සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත් - විද්වත් විජ්ජානතො සුඤ්ඤි විනාචි මෙධාවි; සබ්බාව එතා දිට්ඨිසම්මුතියො තෙති, න උපෙති, න උපනච්ඡති, න ගණනාති, න පරමසති, නාභිනිවිසතිති - සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත්.

අනුප්පයො සො උපයං කිම්මයාති - 'උපයොති' ථෙව උපයා: තණ්හුපයො ච දිට්ඨ්‍යායො ච -පෙ- අයං දිට්ඨ්‍යායො, තණ්හුපයො පභිනො, දිට්ඨ්‍යායො පටිගිහ්‍යවෙධා; තණ්හුපයො පභිනතො දිට්ඨ්‍යායො පටිගිහ්‍යවෙධතො අනුපයො පුග්ගො කිං රුපං උපෙය්‍ය උපගවෙඡය්‍ය ගණෙය්‍ය පරමසෙය්‍ය අභිනිවෙසෙය්‍ය 'අතො මෙ'ති, කිං වෙදනං - කිං සඤ්ඤං - කිං සංඛාරං - කිං විඤ්ඤං - කිං ගතිං - කිං උප්පතියං - කිං පටිසංඛිං - කිං භවං - කිං සංසාරං - කිං චරිතං උපෙය්‍ය උපගවෙඡය්‍ය ගණෙය්‍ය පරමසෙය්‍ය අභිනිවෙසෙය්‍යාති - අනුපයො සො උපයං කිම්මය්‍ය.

දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානොති - දිට්ඨි වා දිට්ඨිසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා බන්ධං අකුබ්බමානො ඡන්දං අකුබ්බමානො පෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනනං මානො අසඤ්ජනනමානො අනිබ්බතනනමානො අනභිනිබ්බතනනමානොති - දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානො.

තෙනාහ භගවා:

“යා කාචිමා සම්මුතියො පුද්දත්තා
සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත්,
අනුපයො සො උපයං කිම්මය්‍ය
දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානො”ති.

18 - 4

සිලුතතමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිං
චනං¹ සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ,
ඉධෙව සිකෙකම් අපසං සුද්ධිං
ගවුපනිතා කුසලාවදනා.

සිලුතතමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිනති - සනෙතකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සිලුතත්මවාදා. භෙ සිලමනෙතන සඤ්ඤමනෙතන සංවරමනෙතන අභිනිකම්මනෙතන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතං විමුතං පරිමුතං ආහංසු වදනති කපෙතති ගණනති දිපයනති වොහරනති; සමණමණඩියා - පුතොනා එවමාහ: - “චතුභි ඛො අහං එපති ඛමෙග්ගි සමනනාගතං පුරිසසුග්ගලං පඤ්ඤාපෙති සමපනනකුසලං පරමකුසලං උත්තමපතතිපතනං සමණං අයොජ්ඣං. කතමෙති චතුභි:

ඉච්ච පථයී න කායෙත පාපකං¹ කම්මං කරොති; න පාපකං වාචං භාසති; න පාපකං සංකප්පං සංකප්පෙති; න පාපකං ආජ්චං ආජ්චති². ඉමෙහි ඛො අහං ථපති චතුති ධෛර්මයී සමන්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤාපෙම් සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිපත්තං සමණං අයොජ්ඣ”නති.³ ථව්මෙවං සත්තකො සමණවුංභමණා සිලුත්තමවාදා, තෙ සිලමත්තෙත සඤ්ඤාමත්තෙත සංවරමත්තෙත අවිජ්ජාකම්මත්තෙත සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං ආනංසු වදන්ති කපේන්ති හණන්ති දීපගන්ති වොතරන්ති - සිලුත්තමා සඤ්ඤාමේනාහු සුද්ධිං.

වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙසති - ‘වත’නති හත්ථිවතං වා අසත්ථවතං වා ගොවතං වා කුකකුරවතං වා කාකවතං වා වාසුදෙවවතං වා බල-දෙවවතං වා පුණ්ණනදුවතං වා මණිහදුවතං වා අග්ගිවතං වා නාගවතං වා දුපණ්ණවතං වා යකබවතං වා අසුරවතං වා ගකිබ්බවතං වා මහාරාජ-වතං වා චන්ද්‍රවතං වා සුරිභවතං වා ඉන්ද්‍රවතං වා බ්‍රහ්මවතං වා දෙවවතං වා දිසාවතං වා ආදාය සමාදාය ආදිසිත්වා සමාදිසිත්වා ගණන්ත්වා පරාමසිත්වා අභිතිවිසිත්වා උපට්ඨිතා පච්චුපට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අරේඛාසිතා අභිමුත්තන්ති⁴ - වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ.

ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස සුද්ධිනති - ‘ඉධා’ති සකාය දිට්ඨිතා සකාය ඛන්තිතා සකාය රුචිතා සකාය ලද්ධිතා; සිකෙකම්මාති සිකෙකම්ම ආචරෙම සමාචරෙම සමාදාය වත්තමාති ඉධෙව සිකෙකම්ම; අථස්ස සුද්ධිනති අථස්ස සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිනති - ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස සුද්ධිං.

හවුපනිතා කුසලාවදානාති - ‘හවුපනිතා’ති හවුපනිතා හවුපගතා හවරේඛාසිතා හවාභිමුත්තන්ති - හවුපනිතා; කුසලාවදානාති කුසලවාද පණ්ණිතවාදා විරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ධානවාදා සකාය ලද්ධිතාති - හවුපනිතා කුසලාවදානා.

තෙතාන හතවා:

“සිලුත්තමා සඤ්ඤාමේනාහු සුද්ධිං
වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ,
ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස සුද්ධිං
හවුපනිතා කුසලාවදානා”ති.

18 - 5

සවෙ වුත්තා සිලබ්බතනො⁴ භොති
ස වෙධති කම්මං විරාධිසිත්වා,
ස ජප්පති⁵ පත්ථයතිච්ච සුද්ධිං
සත්ථාවතිනො පවසං භරමනා.

1. පාපකමං - සිමු II. PTS 2. ජවති - සො 3. අවිමුත්තාති - සිමු. II.

4. මෙභිමිතිකාය - සමණමෙභිකාසුත්ත.

4. සිලවතනො - සිමු. II මජ්. PTS.

5. පරප්පති - මජ්. මහා.

සත්ව බ්‍රහ්මා සිලබ්බතතො¹ හොති-ද්විති කාරණෙනි සිලබ්බතතො¹ වචනි: පරිච්ඡේදනාය² වා වචනි, අනභිසම්මුණ්ණෙනො වා වචනි. කථං පරිච්ඡේදනාය² වචනි? පඤ්ඤා විච්ඡේදනි 'සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො න සත්ථාකම්මානො, ගණො න සුපටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුප්පාදානා, මග්ගො න නිශ්ශානිකො, නිකේයං සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නිකේයං සුඤ්ඤානි වා, විසුඤ්ඤානි වා, මුච්චනි වා, විමුච්චනි වා, පරිමුච්චනි වා, කිං නිකිං ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා පටිත්තකා, එවං පඤ්ඤා විච්ඡේදනා³ එවං විච්ඡේදනානො සත්ථාරා වචනි. ධම්මකම්මානා වචනි. ගණො වචනි. දිට්ඨිකා වචනි. පටිපදා වචනි. මග්ගො වචනි. එවං පරිච්ඡේදනාය වචනි. කථං අනභිසම්මුණ්ණෙනො වචනි? සිලං අනභිසම්මුණ්ණෙනො සිලනො වචනි. වතං අනභිසම්මුණ්ණෙනො වතනො වචනි. සිලබ්බතං අනභිසම්මුණ්ණෙනො සිලබ්බතනො වචනි. එවං අනභිසම්මුණ්ණෙනො වචනි-සත්ව බ්‍රහ්මා සිලබ්බතතො¹ හොති.

ස වෙධනි කම්මං විරාධසිකානි - 'ස වෙධනි'ති සිලං වා වතං වා සිලබ්බතං වා විරඳ්ධං මයා අපරඳ්ධං මයා ඛලිතං මයා ගලිතං මයා අඤ්ඤාය අපරඳ්ධො අභනති වෙධනි පවෙධනි සම්පවෙධනිති - ස වෙධනි; කම්මං විරාධසිකානි පුඤ්ඤාභිසංඝාරං වා අපුඤ්ඤාභිසංඝාරං වා ආනන්දාභිසංඝාරං වා උරඳ්ධං මයා අපරඳ්ධං මයා ඛලිතං මයා ගලිතං මයා අඤ්ඤාය අපරඳ්ධො අභනති වෙධනි පවෙධනි සම්පවෙධනිති - ස වෙධනි කම්මං විරාධසිකා.

ස ජප්පති පත්ථයතිව්ව සුද්ධිනති - 'ස ජප්පති'ති සිලං වා ජප්පති, වතං වා ජප්පති, සිලබ්බතං වා ජප්පති පජප්පති අභිජප්පතිති-ස ජප්පති; පත්ථයතිව්ව සුද්ධිනති සිලසුද්ධිං වා පඤ්ඤා, වතසුද්ධිං වා පඤ්ඤා, සිලබ්බතසුද්ධිං වා පඤ්ඤා, පිහෙති අභිජප්පතිති - ස ජප්පති පත්ථයතිව්ව සුද්ධිං.

සත්ථාවගිනො සවසං ඝරම්හානි - යථා පුට්ඨො ඝරතො නිකම්මෙනො සමන්ත සහ¹ චසන්නො සත්ථා ඔතිනො තං වා සත්ථං අනුබ්බාදි, සකං වා ඝරං පට්ටාගෙජ්ජි, එවමෙව සො දිට්ඨිකාදිකො තං වා සත්ථාරං ගණානාති, අඤ්ඤා වා සත්ථාරං ගණානාති, තං වා ධම්මකම්මානං ගණානාති, අඤ්ඤා වා ධම්මකම්මානං ගණානාති, තං වා ගණං ගණානාති, අඤ්ඤා වා ගණං ගණානාති, තං වා දිට්ඨිං ගණානාති, අඤ්ඤා වා දිට්ඨිං ගණානාති, තං වා පටිපදං ගණානාති, අඤ්ඤා වා පටිපදං ගණානාති, තං වා මග්ගං ගණානාති, අඤ්ඤා වා මග්ගං ගණානාති පරමසති අභිනිවිසතිති-සත්ථාවගිනො සවසං ඝරම්හානි.

1. පටිසං - මුද්‍ර. මජ්ඣ.

2. පරිච්ඡේදනාය - ස.

3. විච්ඡේදනි - මුද්‍ර.

ඡතනාග හගවා:

“සචෙ චුතො සීලබ්බතනො හොති
ස චෙධ්වි කම්මං පිරුධසිනො,
ස ජපාති පඤ්ඤායාමෙ පුද්ධිං
සඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ”¹

13 - 6

සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ
කම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං,²
පුද්ධිං අපුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ
විජ්ඣාමයං සනතිමනුසංසාරය.

සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ - සබ්බා සීලපුද්ධියො පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ විනොදෙති ඛණ්ඩකරිති අනභාවං ගමෙති, සබ්බා විනොදෙති ඛණ්ඩකරිති අනභාවං ගමෙති, සබ්බා සීලබ්බතපුද්ධියො පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ විනොදෙති ඛණ්ඩකරිති අනභාවං ගමෙති - සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ.

කම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං - සාවර්ණිකමිත්තං චුච්චිති කණ්ඩකං කණ්ඩකපාකං; අනභාවකමිත්තං චුච්චිති පුද්ධිං පුද්ධිපාකං; සාවර්ණිකමිත්තං අනභාවකමිත්තං පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ විනොදෙති ඛණ්ඩකරිති අනභාවං ගමෙති: කම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං.

පුද්ධිං අපුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ - ‘අපුද්ධි’නි අපුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ; ‘පුද්ධි’නි පුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ; අපුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ, පුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - ආසව්සී ද්විසීගතානි පඤ්ඤායාමෙ, අපුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ; පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ; ආසව්සී ද්විසීගතානි පඤ්ඤායාමෙ; පුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ; අපුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ, ආසව්සී ද්විසීගතානි පඤ්ඤායාමෙ; තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, පුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ පුද්ධිපරිහරණං³ නිශ්ශාමාවස්ථානං පඤ්ඤායාමෙ, සෙධා අභ්ගමිත්තං අරහත්තං පඤ්ඤායාමෙ; අරහත්තෙ පඤ්ඤායාමෙ අරහං තෙව අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, නපි පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ. නපි ආසව්සී ද්විසීගතානි පඤ්ඤායාමෙ. නපි තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, නපි නිශ්ශාමාවස්ථානං පඤ්ඤායාමෙ, නපි අභ්ගමිත්තං අරහත්තං පඤ්ඤායාමෙ. පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ අරහං වුද්ධිපරිහරණං⁴ විනිවිදෙතො සො වුද්ධිවිනිවිදෙතො විනිවිදෙතො උත්තරිකානිපරිහරණසංසාරෙ නපි තස්ස පුත්තමෙවෙති - පුද්ධිං අපුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ.

1. සාවර්ණිකමිත්තං - ස

2. කුසලානුපුද්ධිකං - සො. 1st TS.

3. පාරිහරණං - සිමු II.

විරතො, චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායාති - 'විරතො'ති සුද්ධිඅසුද්ධියා ආරතො අස්ස විරාතො පටිවිරතො නික්ඛිතො, නික්ඛටො, විපාදිතො, විසංඝුක්ඛිතො, විමර්ශාදික්ඛිතො චේතනා විතර්නිති විරතො; චරෙති චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉපිගෙය්‍ය චතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති 'විරතො, චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායාති' සනතිගො චුච්චනති ආසව්‍යී දිව්‍යී-ගතාති; දිව්‍යී සනාතිතො අගණ්ණතො, අපරාමසනො, අතභිනිවිසනොති-විරතො චරෙ සනතිමනුක්ඛාභාය.

තෙතාග්‍ය ගගවා:

“සීලබ්බතා වාපි පභාග සබ්බා,
කම්මඤ්ච සාවඡ්ඡනචඡ්ඡෙතං,
සුද්ධිං අසුද්ධිනති අපකයාතො
විරතො චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායා”ති.

18 - 7

තමුපතිස්සාග ජිගුච්ඡිතං වා
අඵවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා,
උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති
අවිතකණ්ණා සෙ ගවාග්‍යවසු.

තමුපතිස්සාග ජිගුච්ඡිතං වාති - සනෙතකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා තපොජ්-ඉච්ඡාචාදා¹ තපොජ්ඉච්ඡාසාරා තපොජ්ඉච්ඡානිසිතා ආනිසිතා අලභිතා, උපගතා අජේකාසිතා අධිමුත්තාති - තමුපතිස්සාග ජිගුච්ඡිතං වා.

අඵවාපි දිට්ඨං ව² සුතං මුතං වාති - දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිස්සාග උපතිස්සාග ගණ්ණිකා පරාමසිකා අභිනිවිසිකාති - අඵවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති³ - සනෙතකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසර වාදා³ කතමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරවාදා³ යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චිතසුද්ධිකා සංසාරසුද්ධිකා අක්‍රියදිව්‍යිකා සංසාරවාදා, ඉමෙ තෙ සමණ බ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරවාදා, තෙ සංසාරෙත සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං පුතනති වදනති කපෙතති ගණනති දිපනති වොනරනතිති - උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති.

අවිතකණ්ණා සෙ ගවාග්‍යවසුති - 'තණ්ණා'ති රූපතණ්ණා සද්දතණ්ණා ගඤ්ඤා රසතණ්ණා ථේඛ්‍යාබ්බතණ්ණා ධම්මතණ්ණා.

1. ජිගුච්ඡවාද - ස. PTS 2. දිට්ඨඤ්ච - සිමු. II.
3. උද්ධංසරාවාද - සිමු. II.

භවානවෙසුති - භවානවෙ කම්මහතව සුතබ්බවෙ, කාමහතව කම්මහවෙ, කාමහතව සුතබ්බතව, රූපහතව කම්මහවෙ, රූපහතව සුතබ්බතව, අරූපහතව කම්මහතව, අරූපහතව සුතබ්බතව, සුතප්පනහතව සුතප්පනහතියා සුතප්පන උප්පතියා සුතප්පන පටිසන්ධියා සුතප්පන අත්තභාවාහිතිබ්බතතියා අවිත තණ්හා අවිගතතණ්හා අවතතතණ්හා අවනතතණ්හා අමුතතතණ්හා අපභිතතණ්හා අපට්ඨිකසංඝාතණ්හා - අවිතතණ්හා සෙ භවානවෙසු.

තෙනාහ භගවා:

“තමුප්පනිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා
අථවාපි දිට්ඨංව සුතං මුතං වා,
උද්ධංසරා සුද්ධිමනුස්සිනන්ති
අවිතතණ්හා සෙ භවානවෙසු”ති.

13 - 8

පසංයමානස්ස හි ජප්පිතාති
පච්චේදිතං¹ වාපි පකප්පිතෙසු,
චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ති
ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුතං ව ජප්පෙ.

පසංයමානස්ස හි ජප්පිතාති - පසන්නා වුවුවනි තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පසංයමානස්සාති පසංයමානස්ස ඉච්ඡාමානස්ස සංද්දියමානස්ස පිනසමානස්ස අභිජ්ජාමානස්සාති පසංයමානස්ස හි; ජප්පිතාතිති ජප්පනා වුවුවනි තණ්හා යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලනති - පසංයමානස්ස හි ජප්පිතාති.

පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසුති - පකප්පනාති දො පකප්පනා: තණ්හා- පකප්පනා ව දිට්ඨිපකප්පනා ව -පෙ- අයං තණ්හාපකප්පනා; -පෙ- අයං දිට්ඨිපකප්පනා; පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසුති - පකප්පිතං වච්ඡං අච්ඡේදසංඝිකිතොපි වෙධෙතති, අච්ඡේදජනෙතපි² වෙධෙතති, අච්ඡේදජනෙතපි වෙධෙතති; පකප්පිතං වච්ඡං විපරිණාමසංඝිකිතොපි වෙධෙතති, විපරි- ණ්ණජනෙතපි වෙධෙතති, විපරිණ්ණෙතපි වෙධෙතති, පච්චේදෙතති සම්පච්චේ- දෙතතිති - පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසු.

චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ති - ‘යස්ස’ති අරභතො භිණ්ණවස්ස; යස්ස ගමනං අනගමනං ගමනාගමනං කාලං ගති භවානවො චුති ව උප්පතති ව තිබ්බතති ව හෙදො ව ජාති ජරා මරණඤ්ච නත්ති න සන්ධි න සංවිජ්ජනති සුප්පලබ්බනති පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපාස්සඤා අනබ්බුසත්තකා ඤාණගතිතා දක්ඛාති - චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ති.

1. පච්චේදිතං - සු PTS.

2. අච්ඡේදජනෙතපි - PTS.

ස මෙතන ඵෙවෙධොස්ස කුහිං ච ජපෙසති - සො කෙන රුගෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන දෙසෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මොහෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මානෙන වෙධෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා වෙධෙය්‍ය, කෙන උභිවේචන වෙධෙය්‍ය, කාය විවික්ච්ඡාය වෙධෙය්‍ය, කෙති අනුසයෙති වෙධෙය්‍ය, රතෙනාති වා දුට්ඨොති වා මූලෙනාති වා විනිවඤ්ඤාති වා පරමවේදොති වා විකේමපගතොති වා අනිට්ඨංගතොති වා එමගතොති වා, තෙ අභිසංඛාරා පභිනා. අභිසංඛාරානං පභිනතතා ගතිං සො කෙන වෙධෙය්‍ය තෙරසිකොති වා, තීරච්ඡානගොති - කොති වා, පෙතතිවිසසිකොති වා, මනුස්සොති වා, දෙවොති වා, රුපිති වා, අරුපිති වා, සඤ්ඤිති වා, අසඤ්ඤිති වා, තෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා, සො හෙතු නත්ති; පච්චසො නත්ති; කාරණං නත්ති; යෙන වෙධෙය්‍ය පච්චෙධෙය්‍ය සමපච්චෙධෙය්‍යාති - ස කෙන වෙධෙය්‍ය. කුහිං ච ජපෙසති කුහිං වා ජපෙසය්‍ය, කිමති ජපෙසය්‍ය, කත්ථ ජපෙසය්‍ය, පජපෙසය්‍ය අභිජපෙසය්‍යාති - ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ච ජපෙස.

තෙනාග ගගවා:

“පත්ථයමානස්ස හි ජපපිතාති
පචෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු,
වුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ති
ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ච ජපෙස”ති.

18 - 9

යමාහු ඛම්මං පරමන්ති එකෙ
තමෙව භිතන්ති පතාහු අඤ්ඤා,
සච්චො හු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.
සඤ්ඤව හිමෙ කුසලාවදානා.

යමාහු ඛම්මං පරමන්ති එකෙති - යං ඛම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා ඉදං පරමං අඤ්ඤං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති එවමාහංසු, එවං කප්පන්ති, එවං භණන්ති, එවං දීපයන්ති, එවං චොහරන්තිති - යමාහු ඛම්මං පරමන්ති එකෙ.

තමෙව භිතන්ති පතාහු අඤ්ඤාති - තමෙව ඛම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා හිතං එතං නිසීතං එතං ඔම්ඤං එතං ලාමකං එතං ජත්තකං එතං පරිත්තකං එතන්ති එවමාහංසු, එවං කප්පන්ති, එවං භණන්ති, එවං දීපයන්ති, එවං චොහරන්තිති - තමෙව භිතන්ති පතාහු අඤ්ඤාති.

සච්චො හු වාදෙ කතමො ඉමෙසන්ති - ඉමෙසං සමණ්ණායමණානං වාදෙ කතමො සච්චො තච්ඡො තථා භූතො යාපාචො අපිපරිතොති - සච්චො හු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.

සඤ්ඤාව හිමි කුසලාවදානාති - සඤ්ඤාවිමෙ සමණ්ණාහමණා කුසල-
වාද පණ්ණිවතවාද පිරවාද ඤායවාද භෙදවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද
ථාතවාද සකාය ලද්ධියාති - සඤ්ඤාව හිමි කුසලාවදානා.

තෙතාහ සො නිමමිතො:¹

“සමානු ධම්මං පරමන්ති එකෙ
තමෙව භික්ඛාති පනානු අඤ්ඤා,
සච්චා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.
සඤ්ඤාව හිමි කුසලාවදානා”ති.

18 - 10

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු
අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානු,
එවමපි විශාසං විවාදයනති²
සකං සකං සමමුත්ති³ මානු සච්චං.

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානුති - සකං හි ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං
මග්ගං එකෙ සමණ්ණාහමණා ඉදං සමන්තං පරිපුණ්ණං අනොමන්ති
එවමාහංසු -පෙ- එවං වොහරන්ති - සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු.

අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානුති - අඤ්ඤාසං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං
මග්ගං එකෙ සමණ්ණාහමණා භික්ඛං එතං නිභිතං එතං ඔමකං එතං ලාමකං
එතං ඡත්තකං එතං පරිත්තකං එතන්ති එවමාහංසු, එවං කථෙන්නී, එවං
ගණන්ති, එවං දීපෙන්නී, එවං වොහරන්ති - අඤ්ඤාසං ධම්මං පන
භික්ඛමානු.

එවමපි විශාසං විවාදයනති - එවං ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණන්ති
පරාමසිතා අභිතිපිසිතා විවාදයනති, කලහං කරොන්ති, ගණ්ඨනං
කරොන්ති, විශාසං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති
'න තිං ඉමං ධම්මවිනයං අභිකාසි -පෙ- නිබ්බේදෙති වා සච්චෙ පහොසී'ති -
'එවමපි විශාසං විවාදයනති'.

සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චන්ති - 'සසංඝො ලොකො ඉදමෙව
සච්චං මොඝමඤ්ඤා'න්ති සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං; 'අසංඝො ලොකො
-පෙ- තෙව තොති න න හොති තපාගහො පරමමරණො ඉදමෙව සච්චං
මොඝමඤ්ඤා'න්ති - සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං.

තෙතාහ භගවා:

“සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු
අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානු,
එවමපි විශාසං විවාදයනති
සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්ච”න්ති.

1. භගවා - සො. PTS.

2. විවාදයනති - PTS.

3. සමමුති - සො.

13 - 11

පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො
න කොච්චි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස,
පුළු හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං
නිසීතතො සමභි දළහං වදන්තා.

පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතොති - පරස්ස වෙ වමහසිතකාරණා නිජ්ජාතකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො ඛාලො භොති හිතො නිසීතො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තොති - පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො.

න කොච්චි ධම්මෙසු විසෙසි අස්සාති - ධම්මෙසු න කොච්චි අස්සො සෙට්ඨො විසිට්ඨො පාමොකෙධා උත්තමො පවරො අස්සාති - න කොච්චි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

පුළු හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං නිසීතතොති - බහුකාපි බහුතං ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිජ්ජාතති ගරහන්ති හිතතො නිසීතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; බහුකාපි එකස්ස ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිජ්ජාතති ගරහන්ති හිතතො නිසීතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; එකොපි බහුත්තං ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිජ්ජාතති ගරහන්ති හිතතො නිසීතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; එකොපි එකස්ස ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිජ්ජාතති ගරහන්ති හිතතො නිසීතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතොති - පුළු හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං නිසීතතො.

සමභි දළහං වදන්තාති - ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙන දළහවාදා පීරවාදා බලිකවාදා අවට්ඨිතවාදාති - සමභි දළහං වදන්තා.

තෙනාත හගවා:

“පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො
න කොච්චි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස,
පුළු හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං
නිසීතතො සමභි දළහං වදන්තා”ති.

13 - 12

සධම්මපුජා¹ ව පතා තපෙව
යථා පසංසන්ති සකායන්තාති,
සබ්බෙව වාදා² තට්ඨා³ හවෙයස්සං
සුද්ධි හි⁴ තෙසං පච්චත්තමෙව.

1. සද්ධම්මපුජා - සිමු. II. ධම්මෙසු පුජා - ස.

3. තට්ඨා - සිමු. II. සු.

2. සබ්බෙව වාදා - සස. PTS.

4. සුද්ධි - සිමු. II

සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව්වාති - කතමා සබ්බමසුජා: සකං සත්ථාරං සක්කරොති ගරුකරොති මාතෙති පුජෙති 'අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤා'ති අයං සබ්බමසුජා. සකං බ්බමකඛාතං - සකංගණං - සකං දිට්ඨිං - සකං උප්පදං - සකං මහං සක්කරෙති ගරුකරෙති මාතෙති පුජෙති "අයං මහො නිය්‍යානිකො"ති අයං සබ්බමසුජා. සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව්වාති - සබ්බමසුජා තථා තව්‍යා භූතා යාථාචා අච්චරිතාති - සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව.

යථා පසංසනති සත්ථායනානිති - බ්බමො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, උප්පදා සකායනං, මහො සකායනං; සකායනානි පසංසනති ථොමෙනති කිත්තෙතනති වණ්ණෙනති - යථා පසංසනති සකායනානි.

සඤ්ඤව වාදා තථිසා¹ භවෙය්‍යනති - සඤ්ඤව වාදා තථා තව්‍යා භූතා යාථාචා අච්චරිතා භවෙය්‍යනති - සඤ්ඤව වාදා තථිසා¹ භවෙය්‍යං.

සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙව්වාති - පච්චත්තමෙව තෙසං සමණං - බ්‍රාහ්මණානං දුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්තිති - සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙව.

තෙනාත භගවා:

“සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව
යථා පසංසනති සකායනානි,
සඤ්ඤව වාදා තථිසා භවෙය්‍යං
සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙව්වා”ති.

18 - 18

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣි
බ්බමෙසු නිවෙස්ය්‍ය සමුත්තතිතං,
තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තො
න හි සෙට්ඨතො පස්සති බ්බමමඤ්ඤං.

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣිති - 'තා'ති පටිකෙබ්බො; බ්‍රාහ්මණොති සත්තනතං බ්බමානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො - පෙ - අසිතො තාදී පට්ඨවතෙ ස බ්‍රහ්මා. න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣිති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො; න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පරප්පට්ඨානාදි; ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතො. “සඤ්ඤ සබ්බාරා අනිච්චා”ති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි. බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො; න පරප්පට්ඨානාදි ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතො. “සඤ්ඤ සබ්බාරා දුක්ඛා”ති - පෙ - යං කිඤ්ඤි සමුදයබ්බමං සබ්බත්තං නිරොධබ්බම”නති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො; න පරප්පට්ඨානාදි ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතොති - න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣි.

ධම්මෙසු නිවේජයා සමුග්ගතිතනා - 'ධම්මෙසු'ති ආසට්ඨි දිට්ඨි-ගතෙසු; නිවේජයාති නිවජ්ජිතා, විනිවජ්ජිතා, විවිතිතා, පවිතිතා, කුලසිතා, තීරසිතා, විහාවසිතා, විභූතං කතා, ඔධිගාහො, කිලග්ගාහො, වරග්ගාහො, කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො, සමුච්චයග්ගාහො, ඉදං සච්චං තථං¹ තච්ඡා භූතං යාඨාචං අවිපරිතනති ගතිතං පරාමධං. අභිනිවිට්ඨං අඤ්ඤාසිතං අධිමුත්තං තඤ්ඤා න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිතං සමුවජ්ජනං වූපසනතං පටිපසස්සද්ධං. අභබ්බප්පතතිකං ඤාණානිතා දඩ්ඨනති - ධම්මෙසු නිවේජයා සමුග්ගතිතං.

තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනා - 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පච්චයා තනතිද්දනා දිට්ඨිකලහාති දිට්ඨිභණ්ඩිතාති දිට්ඨි-විග්ගහාති දිට්ඨිවිවාදාති දිට්ඨිමධගාති උපාතිවතෙතනා අතිකකතෙතනා සමතිකකතෙතනා විතිවතෙතනා - තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනා.

න භි සෙට්ඨතො පසසති ධම්මෙසුද්දනති - අද්දද්දං සත්ථාරං ධම්මකතානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං අද්දද්දත්ත සතිපට්ඨානෙහි අද්දද්දත්ත සමමප්පධානෙහි අද්දද්දත්ත ඉද්ධිපාදෙහි අද්දද්දත්ත ඉජ්ජියෙහි අද්දද්දත්ත ඛලෙහි අද්දද්දත්ත බොජ්ඣංගෙහි අද්දද්දත්ත අරියා අට්ඨබ්බිකා මග්ගා අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොකං උත්තමං පවරං ධම්මං න පසසති න දකඛති න ඔලොකෙති න නිජ්ඣායති න උපපරිකඛතිති - න භි සෙට්ඨතො පසසති ධම්මෙසුද්දනං.

තෙනාහ ගගවා:

“න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමස්සී
ධම්මෙසු නිවේජයා සමුග්ගතිතං,
තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනා
න භි සෙට්ඨතො පසසති ධම්මෙසුද්දනං”නති.

18 - 14

ජානාමි පසසාමි තපෙව එතං
දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙතති සුද්ධං,
අදකම්¹ ටෙ කිං හි කුමස්ස තෙන
අතිසිතා අඤ්ඤාත වදනති සුද්ධං.

ජානාමි පසසාමි තපෙව එතනති - “ජානාමි”ති පරචිත්තවිජානන-ඤ්ඤාත ජානාමි; ප්‍රබේනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාත වා ජානාමි; පසසාමිති මංසවකවුතා වා පසසාමි; දිබ්බෙන චකවුතා වා පසසාමි; තපෙව එතනති එතං තච්ඡං භූතා යාඨාචං අවිපරිතනති - ජානාමි පසසාමි තපෙව එතං.

1. දකඛිති - සු.

දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිනති - දිට්ඨියා එකෙ සමණත්වාගමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති සසසනො ලොකො ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤානති දිට්ඨියා එකෙ සමණත්වාගමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති; අසසනො ලොකො - පෙ - තෙව තොති න න හොති තපානතො පරමිමරණා ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤානති - දිට්ඨියා එකෙ සමණත්වාගමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති - දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිං.

අදකඛ්ඛි¹ වෙ කිං හි කුමස්ස තෙනාති - “අදකඛ්ඛි”ති පරිචිතත - විජාතතඤ්ඤෙන වා අදකඛ්ඛි, පුබ්බෙතිවාසොත්ථස්සඤ්ඤෙන වා අදකඛ්ඛි; මංසචකුත්තා වා අදකඛ්ඛි; දිබ්බෙති චකුත්තා වා අදකඛ්ඛිති - අදකඛ්ඛි වෙ; කිං හි කුමස්ස තෙනාති - තස්ස තෙන දස්සතෙන කිං කතං? න උක්ඛපරිඤ්ඤා අත්ථි; න සමුදයස්ස පභානං අත්ථි; න මග්ගනාවතා අත්ථි; න රාගස්ස සමුච්ඡේදපභානං අත්ථි; න දෝසස්ස සමුච්ඡේදපභානං අත්ථි; න මොහස්ස සමුච්ඡේදපභානං අත්ථි; න කිලෙසානං සමුච්ඡේදපභානං අත්ථි; න නංසාරචට්ටස්ස උපච්ඡේදෙ අත්ථිති - අදකඛ්ඛි¹ වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන.

අතිසිත්ථා අඤ්ඤාන වදනති සුද්ධිනති - තෙ තිත්ථියා සුද්ධිමග්ගං විසුද්ධිමග්ගං පරිසුද්ධිමග්ගං වොදනමග්ගං පරියොදනමග්ගං අතික්කමිත්ථා සමතික්කමිත්ථා විතිවතතිත්ථා අඤ්ඤාන සතිපට්ඨානෙනති අඤ්ඤාන සම්මප්ප - ඛානෙනති අඤ්ඤාන ඉද්ධිපාදෙති අඤ්ඤාන ඉද්ධියෙති අඤ්ඤාන බලෙති අඤ්ඤාන බොජ්ඣංගිහති අඤ්ඤාන අරියා අට්ඨංගිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනති කප්ථනති භණනති දීපයනති වොහරනතිති, එවමපි, අතිසිත්ථා අඤ්ඤාන වදනති සුද්ධිං. අප්චා බුද්ධා ව බුද්ධසාවකා ව පච්චෙකබුද්ධා ව තෙසං තිත්ථියානං අසුද්ධිමග්ගං අවිසුද්ධි - මග්ගං අපරිසුද්ධිමග්ගං අවොදනමග්ගං අපරියොදනමග්ගං අතික්කමිත්ථා සමතික්කමිත්ථා විතිවතතිත්ථා චතුති සතිපට්ඨානෙනති චතුති සම්මප්පඛානෙනති චතුති ඉද්ධිපාදෙති පඤ්චති ඉද්ධියෙති පඤ්චති බලෙති සත්තති බොජ්ඣංගිහති අරියෙන අට්ඨංගිකෙන මග්ගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනති කප්ථනති භණනති දීපයනති වොහරනතිති එවමපි - අතිසිත්ථා අඤ්ඤාන වදනති සුද්ධිං.

තෙනාග භගවා:

“ජාතාමි පස්සාමි තප්ථෙව එතං
දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිං,
අදකඛ්ඛි වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන
අතිසිත්ථා අඤ්ඤාන වදනති සුද්ධි”නති.

13 - 15

පස්සං තරො දකඛ්ඛි¹ නාමරූපං
දිස්වාන වා ඤාස්සති² තාතිමෙම,
කාමං බහුං පස්සාතු අප්පකං වා
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති.

1. දකඛ්ඛි - සු.

2. වාඤ්ඤාස්සති - PTS.

පසං නගේ දකඛනී නාමරූපනති - පසං නරේ, පරචිත්තවිජානන-
ඤ්ඤෙන වා පසංනෙතා පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා පසංනෙතා
මංසවකුක්ඛා වා පසංනෙතා දිබ්බෙන චකුක්ඛා වා පසංනෙතා නාම-
රූපංශෙව දකඛනී නිව්චතො සුඛතො අත්තතො; න තෙසං ධම්මානං
සමුදයං වා අත්ථභිගමං වා අස්සාදං වා ආදීතවං වා නිස්සරණං වා
දකඛනීති - පසං නරො දකඛනී තාමරූපං.

දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙව්වාති - 'දිස්වා'ති පරචිත්තඤ්ඤෙන
වා දිස්වා පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා දිස්වා මංසවකුක්ඛා වා දිස්වා
දිබ්බෙන චකුක්ඛා වා දිස්වා තාමරූපංශෙව දිස්වා ඤාස්සති නිව්චතො
සුඛතො අත්තතො; න තෙසං ධම්මානං සමුදයං වා අත්ථභිගමං වා අස්සාදං
වා ආදීතවං වා නිස්සරණං වා ඤාස්සතිති - දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙව.

කාමං ඛන්තං පසංසද්ධ අප්පකං වාති - කාමං ඛන්තං වා පසංනෙතා
නාමරූපං අප්පකං වා නිව්චතො සුඛතො අත්තතොති - කාමං ඛන්තං පසංසද්ධ
අප්පකං වා.

න භි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තීති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛනිකුසලා
බාහුකුසලා ආශතතකුසලා පටිච්චසම්මුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
සමමප්පාධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉද්ධිකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣංග-
කුසලා මහකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා පරචිත්තඤ්ඤෙන වා
පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා මංසවකුක්ඛා වා දිබ්බෙන චකුක්ඛා වා
නාමරූපදස්සනෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං.
න වදන්ති, න කථෙන්නති, න භණන්ති, න දීප්පන්නති, න වොහරන්තිති-
නති තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

තෙනාහ භගවා:

“පසං නරො දකඛනී නාමරූපං
දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙව,
කාමං ඛන්තං පසංසද්ධ අප්පකං වා
න භි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති”ති.

“තිවිස්සවාදී න භි සුඛචිතායො
පකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකිරාතො,
යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදන්තො
සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා සො.

නිව්සංවාදී න හි සුඛඛිතායොති - 'සංස්සතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ' නති නිව්සංවාදී, අසංස්සතො ලොකො - ථෙව තොති, න න හොති තථාගතො චරමරණං, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ' නති නිව්සංවාදී; න හි සුඛඛිතායොති නිව්සංවාදී දුඛිතයො දුප්පඤ්ඤපිතො¹ දුන්නිජ්ඣාපිතො දුපොක්ඛාපිතො දුප්පසාදිතොති - නිව්සංවාදී න හි සුඛිතායො.

සංකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකරානොති - කප්පිතං චකප්පිතං අභිසංඛිතං සංකප්පිතං දිට්ඨිං පුරෙකකරං කතො චරති, දිට්ඨිවිමර්ශා දිට්ඨිකකතු දිට්ඨාධි - චතෙත්තො දිට්ඨියා සරිවාරිතො චරතිති - චකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකරානො.

යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනොති - 'යං නිසසිතො' ති යං සත්ථාරං ධම්මකතාං ගණං දිට්ඨිං චට්ටදං මග්ගං නිසසිතො සන්නිසසිතො අලජ්ජිතො උපගතො අජේඣාසිතො අධිමුතොති යං නිසසිතො; තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා; සුභං - වදනොති පුත්තවාදෙ සොගතවාදෙ චණ්ඩිතවාදෙ චීරවාදෙ ඤායවාදෙ කෙතුවාදෙ ලක්ඛණවාදෙ කාරණවාදෙ ථාතවාදෙ සකාය ලභියාති - යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනො.

සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා යොති - සුද්ධිවාදෙ විසුද්ධිවාදෙ චරිසුද්ධි - වාදෙ චරියොදතවාදෙ, අථවා සුද්ධිදස්සනො විසුද්ධිදස්සනො චරිසුද්ධි - දස්සනො වොදනදස්සනො චරියොදනදස්සනොති සුද්ධිංවදෙ; තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා තථං තච්ඡං භූතං යාමාමං අච්චරිතනති අද්දස අදක්ඛ් අපස්සි චට්ඨිජ්ඣති - සුද්ධිං - වදෙ තත්ථ තථද්දසා යො.

තෙනාග ගතවා:

“නිව්සංවාදී න හි සුඛිතායො
චකප්පිතං දිට්ඨිපුරෙකකරානො,
යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනො
සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා යො” ති.

18 - 17

න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සංඛං
න දිට්ඨිසාරී තපි ඤාණබ්බු,
ඤාතො ච සො සම්මුතිතො පුට්ඨ්ථා
උපෙකඛති උග්ගණනති මඤ්ඤ.

1. දුප්පඤ්ඤපිතො - මජ්ඣිම. ඥා.

න ච්ඡායාමණො කසමුපෙති සංඛින්නි - 'නා'ති පටිකේඛපො; ච්ඡායාමණොති සත්තනනං ධම්මානං බාහිතත්තා ච්ඡායාමණො - පෙ - අභිකො තාදි පට්ඨවතෙ ස ච්ඡායා; කසමාති චෙති කප්පා; තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච - පෙ - අයං තණ්හාකප්පො - පෙ - අයං දිට්ඨිකප්පො; සංඛින්නි ච්ඡායා, යං පඤ්ඤා පජානන්තා - පෙ - අමොහො ධම්මවිවතො සම්මදිට්ඨි; න ච්ඡායාමණො කසමුපෙති සංඛින්නි ච්ඡායාමණො සංඛින්නි ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විභූතං කන්තා; 'සංඛින්නි සංඛින්නි' අනිච්ඡාති, සංඛින්නි සංඛින්නි උත්තං - පෙ - යං කිංඤ්ඤි සංදයධම්මං සංඛින්නි නිරෝධධම්මං'නති සංඛින්නි ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විභූතං කන්තා තණ්හාකප්පො චා දිට්ඨිකප්පො චා තෙති, න උපෙති, න උපෙති, න උපෙති, න ගණනාති, න පරාමසති, තාහිතිවිසතිති - න ච්ඡායාමණො කප්පමුපෙති සංඛින්නි.

න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධුති - තස්ස ආසවස්සි දිට්ඨිගතාති පතිනාති සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපාසාදාති අභබ්බසත්තකාති ඤාණගතිනා දක්ඛාති; සො දිට්ඨියා න යායති න තිස්සති න වුත්තති න සංහරිස්සති; නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පච්චෙති, න පච්චාගඤ්ඤිති 'න දිට්ඨිසාරි' නපි ඤාණබන්ධුති අට්ඨසමාපත්ති ඤාණෙන චා පඤ්ඤාභිඤ්ඤාඤාණෙන චා මිච්ඡාඤ්ඤාණෙන චා තණ්හාබන්ධුං චා දිට්ඨිබන්ධුං චා ත කරොති න ජනෙති න සංඤ්ජනෙති න නිබ්බතෙතති නාහිතිබ්බතෙතතිති - න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධුති.

ඤායා ච සො සමමුතිසො පුට්ඨජායා - 'ඤායා'ති ඤායා ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විභූතං කන්තා; 'සංඛින්නි සංඛින්නි' අනිච්ඡාති ඤායා ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විභූතං කන්තා; 'සංඛින්නි සංඛින්නි' උත්තං - පෙ - යං කිංඤ්ඤි සංදයධම්මං සංඛින්නි නිරෝධධම්මං'නති ඤායා ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විභූතං කන්තා ති - ඤායා ච සො; සමමුතිසො වුච්චන්ති ආසවස්සි දිට්ඨිගතාති දිට්ඨිසමමුතිසො; පුට්ඨජායා පුට්ඨජානෙති ජතිතා චා තා සමමුතිසොති පුට්ඨජා, පුට්ඨ නානාජනෙති ජතිතා චා තා සමමුතිසොති පුට්ඨජා - ඤායා ච සො සමමුතිසො පුට්ඨජා.

උපෙකම්භි උග්ගණනනි මඤ්ඤාති - අඤ්ඤා තණ්හාවසෙහ දිට්ඨිව - සෙහ ගණනනි පරාමසනති අහිතිවිසනති, අරහා උපෙකම්භි, න ගණනනි න පරාමසති, තාහිතිවිසනති - උපෙකම්භි උග්ගණනනි මඤ්ඤා.

තෙතාන ගගවා:

“න ච්ඡායාමණො කප්පමුපෙති සංඛින්නි
න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධුති,
ඤායා ච සො සමමුතිසො පුට්ඨජා
උපෙකම්භි උග්ගණනනි මඤ්ඤා”ති.

18 - 18

විසජ් ගන්ධානි මුනිබ ලොකෙ
විවාදජානෙසු න වග්ගසාරී,
සනෙතා අසනෙනසු උපෙක්ඛිතො සො
අනුග්ගහො උග්ගහනනති මසෙද්ද.

විසජ් ගන්ධානි මුනිබ ලොකෙයි - 'ගන්ධා'ති වතතාරො ගන්ධා:
අභිජ්ඣා කායගන්ධො, බ්‍යාපාදෙ කායගන්ධො, සීලබ්බතපරාමාසො කාය-
ගන්ධො, ඉදංසම්මාභිනිවෙසො කායගන්ධො, අත්තනො දිට්ඨියා රාගො
අභිජ්ඣා කායගන්ධො, පරවාදෙසු ආඝාතො අප්පච්චයො බ්‍යාපාදෙ කාය-
ගන්ධො, අත්තනො සීලං වා චතං වා සීලබ්බතං වා පරාමසායී සීලබ්බත-
පරාමාසො කායගන්ධො, අත්තනො දිට්ඨි ඉදංසම්මාභිනිවෙසො කායගන්ධො,
විසජ්ජාති ගන්ධෙ වොස්සජ්ජාතො වා විසජ්ජ; අථවා ගන්ධෙ ගච්ඡෙන ගජ්ඣිත
බද්ධෝ¹ විබද්ධෝ¹ ආබද්ධෝ¹ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පළිවුද්ධෝ බක්ඛිත
ථොට්ඨිකා වා විසජ්ජ; යථා වග්ගං වා රථං වා සකටං වා සන්දමානිකං
වා සජ්ජං විසජ්ජං කුණ්ණානති විකොපෙනති, එවමෙවං ගන්ධෙ වොස්සජ්ජාතො
වා විසජ්ජ; අථවා ගන්ධෙ ගච්ඡෙන ගජ්ඣිත බද්ධෝ විබද්ධෝ ආබද්ධෝ ලග්ගෙ
ලග්ගිතෙ පළිවුද්ධෝ² බක්ඛිතෙ ථොට්ඨිකා වා විසජ්ජ; මුනිති මොනං
වුට්ඨයි සද්ධං - පෙ - සම්මතාලමයිව සො මුනි; ඉධාති ඉථිස්සා දිට්ඨියා
- පෙ - ඉමසම් මනුස්සලොකති - විසජ්ජ ගන්ධානි මුනිබ ලොකෙ.

විවාදජානෙසු න වග්ගසාරීයි - විවාදජානෙ සන්ද්‍රාශෙන නිබ්බතෙන
අභිනිබ්බතෙන පාතුගුණෝ³ ඡන්දනයි. ගච්ඡෙනෙසු මදසාගතිං ගච්ඡෙනෙසු
ගයාගතිං ගච්ඡෙනෙසු මොහාගතිං ගච්ඡෙනෙසු න ඡන්දනතිං ගච්ඡති,
න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න ගයාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න
රාගවසෙන ගච්ඡති, න දෙසව්‍යසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති,
න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උභවව්‍යසෙන
ගච්ඡති, න විවිධව්‍යවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න
වග්ගෙති බ්‍යව්චි යායති නිශයි වුග්ගති සංගට්ඨති - විවාදජානෙසු න
වග්ගසාරී.

සනෙතා අසනෙනසු උපෙක්ඛිතො සොති - 'සනෙතා'යි රාගස්ස
සනතතතා සනෙතා; දෙසස්ස සනතතතා සනෙතා, මොහස්ස සනතතතා
සනෙතා - පෙ - සබ්බාකුසලාභිසම්බාරාතං සනතතතා සමිතතතා
වූපසමිතතතා විජ්ඣාතතතා නිබ්බුතතතා විගතතතා පටිපස්සඤ්ඤාතතා
සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා නිබ්බුතො පටිපස්සඤ්ඤාති - සනෙතා
අසනෙනසුති අසනෙනසු අනුපසනෙනසු අවුපසනෙනසු අභිබ්බුතෙනසු
අප්පටිපස්සඤ්ඤාතතා - සනෙතා අසනෙනසු; උපෙක්ඛිතො සොති අරහා
ඡළභ්‍යුපෙක්ඛාය සමිතතාගතො; වක්ඛුතා රූපං දිස්සා තෙව සුමිතො හොති,
න දුමමනො, උපෙක්ඛිතො විතරති සතො සම්පජානො, සොතෙති දදං
සුචා - පෙ - කාලං කම්බති භාවිතතො⁴ සුදනොති - සනෙතා අරහානසු
උපෙක්ඛිතො සො.

1. බද්ධ - මජ්. PTS. 2. පළිවුද්ධ - සිමු. II.
3. විවාදජානෙසු පාතුගුණො - සං. PTS. 4. භාවිතො - සිමු. II. මුද්. PTS.

අනුගතො උග්ගණනාති මඤ්ඤාදි - අඤ්ඤා තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගණනාති¹ පරාමසනාති අභිනිවිසනාති, අරහා උපෙක්ඛාති න ගණනාති න පරාමසනාති නාභිනිවිසනාති - අනුගතො උග්ගණනාති මඤ්ඤාදි.

තෙතාන ගගමා:

“චිසජ්ඣ ගන්තාති මුතීඛ ලොකෙ
විවාදජාතෙසු න වක්ඛසාරී,
සතෙතා අසතෙතසු උපෙක්ඛකො සො
අනුගතො උග්ගණනාති මඤ්ඤාදි”ති

18 - 19

පුබ්බාසමෙ භිත්වා නවෙ අකුබ්බං
න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදී,
ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරො
න ලිප්පති² ලොකෙ අනත්තගරාහි.

පුබ්බාසමෙ භිත්වා නවෙ අකුබ්බනාති - පුබ්බාසමා වුවුවනති අතිතා රූපවේදනාසංඝස්ස සංඛාරවිඤ්ඤාණා, අතීතෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ සෙ කිලෙසා උපජ්ජන්තං, තෙ කිලෙසෙ භිත්වා වජ්ඣා පරිවර්ජනා පජඝිත්වා විනොදෙත්වා ඛ්‍යන්තීකරිත්වා අනන්තං ගමෙත්වාති - පුබ්බාසමෙ භිත්වා; නවෙ අකුබ්බනාති ‘නවං’ වුවුවනති පච්චුසන්තා රූපවේදනාසංඝස්ස සංඛාරවිඤ්ඤාණා, පච්චුසන්තෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ ඡන්දං අකුබ්බමානො ථෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනගමානො අසඤ්ජනගමානො අභිබ්බන්තගමානො අනභිබ්බන්තගමානොති - පුබ්බාසමෙ භිත්වා නවෙ අකුබ්බං.

න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදීති - න ඡන්දගතිං ගවුති, න දෙසාගතිං ගවුති, න සංගතතිං ගවුති, න මොහාගතිං ගවුති, න රාගවසෙන ගවුති, න දෙසවසෙන ගවුති, න මොහවසෙන ගවුති, න මානවජාන ගවුති, න දිට්ඨිවසෙන ගවුති, න උභවවසෙන ගවුති, න චිත්තිවජ්ඣ වසෙන ගවුති, න අනුසංවසෙන ගවුති, න වක්ඛසාරී ධම්මෙහි යායති නිසංසාති දුක්ඛාති න සංගරාහනාති - න ඡන්දගු; නොපි නිවික්ඛවාදීති ‘සංසො ලොකො ඉදංමෙව සචං මොක්ඛඤ්ඤා’නාති න නිවික්ඛවාදී - පෙ-තෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදංමෙව සචං මොක්ඛඤ්ඤා’නාති න නිවික්ඛවාදීති - න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදී.

ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරොති - තස්ස ආසවොදිට්ඨිගතාති පතිතාති සමුච්ඡින්නාති පුප්පන්තාති පටිපාසාධාති අභිබ්බන්තාති ඤ්ඤාණනිත්වා දුක්ඛාති; සො දිට්ඨිගතෙහි විප්පමුතො විසංඝාතො විචේ-යාදිකතෙත චේතසා විහරති; ධිරොති ධිරො පණ්ණිනො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤ්ඤාති විභාසි මෙඛාවිති - ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරො.

න ලියනි¹ ලොකෙ අනන්තගර්භිනි - 'ලොපා'ති දෙව ලොපා: තණ්හාලොපො ව දිට්ඨිලොපො ව -පෙ- අයං තණ්හාලොපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලොපො; තණ්හා තණ්හා ලොපො පතිනො දිට්ඨිලොපො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හාලොපයං පතිතතතා දිට්ඨිලොපයං පටිනිස්සට්ඨතතා අනුපලිතො අපායලොකෙ න ලියනි; මනුස්සලොකෙ න ලියනි; දෙවලොකෙ න ලියනි; බ්‍රහ්මලොකෙ න ලියනි; ඛාද්‍යුලොකෙ න ලියනි; ආයතන-ලොකෙ න ලියනි; න සංලියනි, න උපලියනි, අලිතො අසංලිතො අනුපලිතො නිකමනො නිස්සට්ඨො විපපමුතො විසංඝාතො විමර්ශනිකතො වෙතසා විතර්ඛිති - න ලියනි ලොකෙ, අනන්තගර්භිනි ද්විති කාරණෙහි අත්‍යන්තං ගරහති: කතතො ව අකතතො ව. කථං කතතො ව අකතතො ව අත්‍යන්තං ගරහති? කතං මෙ කායද්විවර්තං අකතං මෙ කායද්විවර්තනි අත්‍යන්තං ගරහති. කතං මෙ වච්ඡිද්විවර්තං කතං මෙ මනෝද්විවර්තං - කතො මෙ පාණාතිපාතො -පෙ- කතා මෙ භිච්ඡාදිට්ඨි අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨිති අත්‍යන්තං ගරහති. එවං කතතො ව අකතතො ව අත්‍යන්තං ගරහති. අථවා සිලෙසුමිති න පරිසුරකාරිති අත්‍යන්තං ගරහති. ඉන්ද්‍රියෙසුමිති අනුත්තරාදරාත්-භොජනෙමිති අමතකාසුසුති ජාගරියමිති අනුසුතොති - න සතිසම්පජ්ඣෙසුතමිති සම්මතාගතොති - අභාවිතො මෙ චතොරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතො මෙ චතොරො සම්මසා-ධානාති - අභාවිතො මෙ චතොරො ඉඤ්චාද්‍යති - අභාවිතාති මෙ පඤ්චන්ද්‍රියාති - අභාවිතාති මෙ පඤ්ච බ්‍රාහ්මිති - අභාවිතා මෙ සත්ත චෝඤ්ඤාති - අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මහෙසාති - දුක්ඛා මෙ අපරිඤ්ඤාතනති - දුක්ඛසමුදයො මෙ අප්පතිනොති - මහෙසා මෙ අභාවිතොති - නිරෝධො මෙ අසම්මුතොති අත්‍යන්තං ගරහති එවං කතතො ව අකතතො ව අත්‍යන්තං ගරහති. එවං අත්තගර්භි කතං² කම්මං අකුබ්බමානො අජහයමානො අසංඤ්ඤායමානො අනිබ්බතයමානො අනභිතිබ්බතයමානො අත්තගර්භිති - න ලියනි¹ ලොකෙ අත්තගර්භි.

තෙතාග හගවා:

“පුබ්බාසවෙ හිච්ඡා නවෙ අකුබ්බං
න ඡන්දගු නොපි නිවිස්සවාදි,
ස විපපමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරො
න ලියනි¹ ලොකෙ අත්තගර්භි”ති.

18 - 20

ස සබ්බවමෙමසු විසෙතිභුතො
යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා,
ස පත්තභාෂරා මුති විපපමුතො
න කපටියො නුපරතො න පඤ්ඤො (ඉති හතවා.)

1. ලිපික - සිමු II. PTS.

2. අත්තගර්භි කපිද - සිමු. II. PTS.

ස සබ්බධපමමසු විජයනිකුණො යං කිංකුචි දිට්ඨං ච සුතං මුතං-
චාති - සෙනා දුට්ඨති මාරසෙනා, කායදුට්ඨති මාරසෙනා, චච්චුට්ඨති මාරසෙනා, මනෝදුට්ඨති මාරසෙනා, රුහො දෙසො මොහො කොඩො උපතානො මකොචා පලානො ඉක්කා මච්ඡරියං මායා සාදෙය්‍යං ඵමොයා සාරසමිතා මානො අතිමානො මදො පමාදො සඤ්ඤා කිලෙසා සබ්බ දුට්ඨති සඤ්ඤා දරා සබ්බ පරිලාභා සබ්බ සන්තාපා සබ්බාකුසලාහි-
සබ්බාරා මාරසෙනා.

වුත්තං හෙතො හගවතා:

1. “කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියාදරති¹ වුට්ඨති,
තතිසා බුප්පිපාසා තෙ චතුත්ති තණ්හා පචුට්ඨති.
2. පඤ්චමි² චිතඤ්ඤං තෙ ඡට්ඨා හිරු පවුට්ඨති,
සත්තති විචිකිච්ඡා තෙ මනකා ඵමොහො තෙ අට්ඨමා.³
3. ලාභො සිලොකො සකකාරො මුල්ලඤ්ඤා ච යො යසො,
යො චන්තාතං සමුක්කංසෙ පරෙ ච අව්චාතති.
4. එසං නමුටි තෙ සෙනා කණ්ණාසාහිසහාරිණි,
ත නං අසුරො ජනාති ජනා⁴ ච ලහතෙ සුඛ”න්ති. a

යතො චතුටි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා සබ්බා ච පටිසෙතිකරා කිලෙසා ජනා ච පරාජනා ච හන්තා විප්පලිකා⁵ පරමමුඛා, සො දුට්ඨති විජයනිකුණො, සො දිට්ඨා විසතිඥානො සුතෙ මුතෙ විඤ්ඤානෙ විජයනි-
ගුණාති - ස සබ්බධපමමසු විජයනිකුණො යං කිංකුචි දිට්ඨං ච සුතං මුතං
චා.

ස පහනනාණො මුති විසමුත්තනාති - ‘හාරො’ති තයො හාරා
බ්බනාණො කිලෙසහාරො අභිසම්භාරහාරො; භානමො බ්බනාණො? පටිසෙතිකා රුපං වෙදනා සඤ්ඤා සබ්බාරා විඤ්ඤාණං, අයං බ්බනාණො. කතමො කිලෙසහාරො? රාහො දෙසො මොහො -පෙ- සබ්බාකුසලාහි-
සබ්බාරා, අයං කිලෙසහාරො. කතමො අභිසම්භාරහාරො? පුඤ්ඤාති-
සබ්බාරො අපුඤ්ඤාතිසබ්බාරො ආනෙඤ්ජාතිසබ්බාරො, අයං අභිසම්භාරහාරො. යතො බ්බනාණො ච කිලෙසහාරො ච අභිසම්භාරහාරො ච පටිනා ගොනති උච්චිත්තමුඛා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයං අනුප්පාදබ්බමා; සො දුට්ඨති පහනනාණො පතිතහාරො ඔරොපිතහාරො සමොරොපිතහාරො තිකිකිතහාරො පටිපසාදිතහාරො.

1. දුතියා රති - කන්චි. පඤ්චමි - සිමු. II, මජ්ඣ. PTS.
2. අට්ඨමා - සිමු. II, මජ්ඣ. PTS.
3. ඡෙත්වා - PTS.
4. විප්පලිකා - සිමු. II, PTS.
5. සුත්තනිපාත - පබ්බතසුත්ත

මුනිති මොනා පුට්ඨනි සද්දං, “යා පඤ්ඤා පරානතා චිච්ඤා පටිච්ඤා ධම්මච්චයො සලාකකිණා උපලකකිණා පච්චුපලකකිණා පණ්ඩිතං ඥාතලං තෙජ්ඣද්ධං වෙහව්සා විනතා උපපජිකම්භා හිරි මේඛා පරිණාසිකා විපක්ඛනා සම්පජ්ඣද්ධං පතොද්ද පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්ථිං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤා-පාසාදද පඤ්ඤාආලෝකකා පඤ්ඤාමිත්තාදො පඤ්ඤාපඤ්ඤානො පඤ්ඤාරතනං අමොගො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි”^a තෙන සද්දං තෙන සමන්තාගතො මුනි මොනපාතෙනා.

තීණි මොනෙතයොති: කායමොනෙතයං, චරිමොනෙතයං, මනෝ-මොනෙතයං කතමං කායමොනෙතයං? තිට්ඨානං කායදුච්චරිතානං පහානං කායමොනෙතයං. තිට්ඨංකායසුචරිතං කායමොනෙතයං. කායාරම්මණ-සද්දං කායමොනෙතයං. කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙතයං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙතයං. කායෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං කායමොනෙතයං. කායසම්ඛාරනිරෝධො චතුස්සංකප්පාදිකාසම්පන්නා කායමොනෙතයං. ඉදං කාය-මොනෙතයං.

කතමං චරිමොනෙතයං? චතුස්සංකප්පාදිකාසම්පන්නා පහාණං චරිමොනෙතයං. චතුස්සංකප්පාදිකාසම්පන්නා චරිමොනෙතයං. වාචාරම්මණං සද්දං චරිමොනෙතයං. වාචාපරිඤ්ඤා චරිමොනෙතයං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො චරිමොනෙතයං. වාචාය ඡන්දරාගස්ස පහාණං චරිමොනෙතයං. චරිසම්ඛාර-නිරෝධො දුතියස්සංකප්පාදිකාසම්පන්නා චරිමොනෙතයං. ඉදං චරිමොනෙතයං.

කතමං මනෝමොනෙතයං? තිට්ඨානං මනෝදුච්චරිතානං පහානං මනෝමොනෙතයං. තිට්ඨං මනෝසුචරිතං මනෝමොනෙතයං. විතාරාරම්මණං සද්දං මනෝමොනෙතයං. විතාරපරිඤ්ඤා මනෝමොනෙතයං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො මනෝමොනෙතයං. විතෙත ඡන්දරාගස්ස පහානං මනෝමොනෙතයං. විතෙතසම්ඛාරනිරෝධො සඤ්ඤාවේදසිතනිරෝධසම්පන්නා මනෝමොනෙතයං. ඉදං මනෝමොනෙතයං.

5. “කායමුනිං වාචාමුනිං මනෝමුනිමිත්තාසම්පං,
මුනිං මොනෙතයසම්පන්නං ආහු සබ්බප්පාසාදිහං.^b

6. කායමුනිං වාචාමුනිං මනෝමුනිමිත්තාසම්පං,
මුනිං මොනෙතයසම්පන්නං ආහු තිත්තාතපාපක”නතිඥ

ඉමෙහි තිනි මොනෙතයෙහි ධම්මෙහි සමන්තාගතා ඡ මුනිතො: අභාර-මුනිතො අතාරමුනිතො සෙබ්බමුනිතො අසෙබ්බමුනිතො පච්චෙදමුනිතො මුනිමුනිතො.

a. ධම්ම සම්මතේ නිද්දසමාර. b. තිත්තාතපාපක - අපාසිකවග්ග
c. ඉතිවුත්තක - දුතියවග්ග.

කතම අභාරමුනිනො? යෙ තෙ අහාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාන-සාසනා; ඉමෙ අභාරමුනිනො. කතමෙ අනභාරමුනිනො? යෙ තෙ පබ්බජිතා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා; ඉමෙ අනභාරමුනිනො. සත්ත සෙඛා භෙසබ්බමුනිනො අරහත්තා අභෙසබ්බමුනිනො පච්චෙකඛ්ඛා සච්චෙකමුනිනො, මුනිමුනිනො වුට්ඨනති තපාගතා අරහත්තො සමමාසමුද්ධා.

7. “න මොඛෙන¹ මුනි හොති මුලාරූපො අවිදුසු,
යො ච ධුලංච පඤ්ඤාන වරමාදාය පඤ්ඤිතො.

8. පාපානි පට්ඨජේනි ස චුතී තෙන නො මුනි,
යො මුනාති උතො ලොකෙ මුනි තෙන පවුට්ඨනි².

9. අසතස්ස ඝනස්ස ඤානා ධම්මං අජ්ඣාතං ඛග්ගිං ච සබ්බලොකෙ
දෙවමනුසස්ස ජුජ්ජතො යො සබ්බජාලමතිච්චි සො මුනි.^b

විපාමුතෙහාති - මුනිනො රූභා විතං මුතං විමුතං සුචිමුතං; දෙසා විතං - මොහා විතං මුතං විමුතං සුචිමුතං - පෙ - සබ්බා - කුසලාභිඤ්ඤාරොගි විතං මුතං විමුතං සුචිමුතනති - ස පත්තභාගෙ මුනි විපාමුතතො.

න කප්පියො නුපරතො න පප්පියොති භගවාති - ‘කප්පා’ති දො කප්පා; තණ්හාකප්පා ච දිට්ඨිකප්පො ච - පෙ - අයං තණ්හාකප්පො - පෙ - අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පතීනො. දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පටිනත්තො දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සට්ඨත්තො තණ්හාකප්පො චා දිට්ඨිකප්පො චා න කප්පෙති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බතෙති නාභිතිබ්බතෙතිති - න කප්පියො; නුපරතොති සබ්බෙ ඛාලපුට්ඨත්තා රජ්ජති, කලාසාණපුට්ඨත්තං උපදාය සබ්බෙ සෙඛා අපාත්තස්ස පතති යො අතභිගතස්ස අභිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය ආරම්භති විරමනති පටිවිරම්භති; අරහා ආරතො විරතො පටිවිරතො නිකම්බෙතො නිස්සවො විපාමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතන වෙතසා විහරතිති - න කප්පියො නුපරතො;

1. මොඛෙයොසං - ස. 2. ධම්මපද - ධම්මට්ඨකමග්ග
b. සුත්තනිපාත - සතිසමුත්ත.

න පඤ්චකොති - පඤ්චකා වුච්චති භණ්ණා, යො රුතො සාරුතො - පෙ-
 අතිරික්ඛා ලොභො අකුසලමූලං; යසෙසා පඤ්චකා භණ්ණා පඤ්චකා
 සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපාසාණා අභබ්බුපාතනිකා ඤාණයනිකා
 දුඃඝා, යො වුච්චති න පඤ්චකො; භණ්ඩාති ගාරවාසිච්චනං; අපි ච
 භග්ගරුණොති භගවා, භග්ගදෙසොති භගවා, භග්ගමොනොති භගවා,
 භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨිති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා,
 භග්ගකිලෙසොති භගවා, හරි විහරි පටිවිහරි ධම්මරතනනති භගවා, භවානං
 අත්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසිල්ලො භාවිතවිතො භාවිත-
 පඤ්ඤාති භගවා, හරි¹ වා භගවා අරඤ්ඤා චතප්පාති පඤ්ඤාති
 සෙත්තාසනාති අපාසද්දාති අපාතිකොසාති විජනවාතාති මනුස්සරුහ-
 සෙසාසනාති පටිලලානසාරුපාතීති භගවා, නාති වා භගවා විවරපිණ්ඩි-
 පාතසසාසනනිලානපාච්චසහසජ්ජාරිකාරනනති භගවා, ගාති වා
 භගවා අසාරසංඝ ධම්මරසංඝ විමුත්තිරසංඝ අධිසීලසං අධිවිතසංඝ
 අධිපඤ්ඤාති භගවා, ගාති වා භගවා චතුර්ණං කුසානං චතුර්ණං
 අපාමඤ්ඤාතං චතුර්ණං අරුපසමාපතනිතනති භගවා, ගාති වා භගවා
 අට්ඨන්තං විමොක්ඛාතං අට්ඨන්තං අනිත්තාසනාතං අනුපුබ්බවිහාරසමා-
 පතනිතනති භගවා, ගාති වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤාභාවනාතං දසන්තං
 කසිණසමාපතනිතං ආනාපානසතිසමාධිසං අපුත්තසමාපතනියාති භගවා,
 ගාති වා භගවා චතුර්ණං සතිපට්ඨානාතං චතුර්ණං සමමපධානාතං
 චතුර්ණං ඉඤ්චිපාදාතං පඤ්චන්තං ඉද්දියාතං පඤ්චන්තං බලාතං සත්තන්තං
 බොරකිඛාතං අරියසං අට්ඨබ්බිකසං මහසංඝාති භගවා, ගාති වා භගවා
 දසන්තං තපාගතබලාතං චතුර්ණං වෙසාරජාතං චතුර්ණං පටිසම්භිද්දතං
 ජන්තං අභිඤ්ඤාඤාණාතං² ජන්තං බුද්ධිධම්මානනති භගවා, භගවාති නෙතං
 තාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භාණිනියා කතං
 න මිත්තාමිච්චෙති කතං, න ඤාතිසාලොභිතෙති කතං, න සමණබ්බායම්-
 ඤෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධාතං භගව-
 චන්තාතං බොධියා මුත්ත සහ සබ්බඤ්ඤාභවඤ්ඤාසං පටිලාහා සම්මිකා
 පඤ්ඤාති සද්දිඨං භගවාති - න කාපියො නුපරතො න පඤ්ඤොති භගවාති.
 තෙනාහ භගවා:

“ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිභූතො
 යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා,
 ස පත්තභාරො මුති විපාමුත්තො
 න කපපියො නුපරතො න පඤ්ඤොති භගවා”ති.

මහාවිසුහසුත්තනිද්දසො සමපන්නා

තෙරසමො.

14

තුච්චකසුත්තනිද්දසො

අථ තුච්චකසුත්තනිද්දසො වුච්චති:

14 - 1

පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබ්ඛුං¹
 විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසීං,
 කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු
 අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චි.

පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබ්ඛුනති² - 'පුච්ඡා'ති තිස්සො පුච්ඡා: අදිච්ච - ජොතංසා පුච්ඡා, දිච්චසංසද්දනා පුච්ඡා, විමතිචේදනා පුච්ඡා.

කතමා අදිච්චජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤානං හොති අදිච්චං අතුලිතං අතිරිතං අවිභුතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විභාවනාය පඤ්ඤානං පුච්ඡති. අයං අදිච්චජොතනා පුච්ඡා.

කතමා දිච්චසංසද්දනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති දිච්චං තුලිතං තීරිතං විභුතං විභාවිතං, අඤ්ඤාති පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං සංසද්දනත්ථාය පඤ්ඤානං පුච්ඡති. අයං දිච්චසංසද්දනා පුච්ඡා.

කතමා විමතිචේදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපකකතො³ හොති විමතිපකකතො ඥේශ්වකජානො 'ඵලං නු ඛො, ත නු ඛො, තිං නු ඛො, කථං නු ඛො'ති සො විමතිචේදනත්ථාය පඤ්ඤානං පුච්ඡති. අයං විමතිචේදනා පුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: මනුස්සපුච්ඡා, අමනුස්සපුච්ඡා, නිම්මතපුච්ඡා.

කතමා මනුස්සපුච්ඡා? මනුස්සා බුද්ධං ගතවන්තං උපසංඝකම්මිනා පඤ්ඤානං පුච්ඡන්ති - භික්ඛු පුච්ඡන්ති, භික්ඛුනියො පුච්ඡන්ති, උපාසකා පුච්ඡන්ති, උපාසිකාසො පුච්ඡන්ති, රාජානො පුච්ඡන්ති, බහතියා පුච්ඡන්ති, බ්‍රාහ්මණා පුච්ඡන්ති, වෙස්සා පුච්ඡන්ති, සුද්ද පුච්ඡන්ති, ගහට්ඨා පුච්ඡන්ති, පබ්බජිතා පුච්ඡන්ති. අයං මනුස්සපුච්ඡා.

කතමා අමනුස්සපුච්ඡා? අමනුස්සා බුද්ධං ගතවන්තං උපසංඝකම්මිනා පඤ්ඤානං පුච්ඡන්ති - නාගා පුච්ඡන්ති, සුපණ්ණො පුච්ඡන්ති, යකඛා පුච්ඡන්ති, අසුරා පුච්ඡන්ති, ගතිබ්බා පුච්ඡන්ති, මහාරාජානො පුච්ඡන්ති, ඉන්ද්‍ර පුච්ඡන්ති, බ්‍රහ්මාණො පුච්ඡන්ති, දෙවතායො පුච්ඡන්ති. අයං අමනුස්ස - පුච්ඡා.

I. ආදිච්චබ්ඛු - සිවු II මජ්ඣ. 2 ආදිච්චබ්ඛුති - සිවු II මජ්ඣ.

කතමා නිමමිතපුච්ඡා? යං හගවා රූපං අභිනිමිතාති මනෝමයං සබ්බභවවට්ඨං අභිනිජ්ජියං, තං සො නිමිතතා බුද්ධං හගවන්තං උපසඞ්ගිකත්වා පඤ්ඤාං පුච්ඡති. හගවා විස්සජේජති. අයං නිමමිතපුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: අත්තන්තපුච්ඡා, පරන්තපුච්ඡා, උභයන්තපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: දිට්ඨධම්මකපුච්ඡා, සම්පරාසිකන්තපුච්ඡා, පරමන්තපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: අත්තජාපුච්ඡා, නිකාමජාපුච්ඡා, චොදනන්තපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: අතිතපුච්ඡා, අනාගතපුච්ඡා, චම්බුපනතපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: අජ්ඣන්තපුච්ඡා, බග්ගිකපුච්ඡා, අජ්ඣන්තබග්ගිකපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: කුසලපුච්ඡා, අකුසලපුච්ඡා, අඛණ්ඩකපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: බන්ධනපුච්ඡා, ධාතුපුච්ඡා, ආයතනපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: සත්පට්ඨානපුච්ඡා, සම්මප්පධානපුච්ඡා, ඉද්ධිපාදපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: ඉන්ද්‍රියපුච්ඡා, බලපුච්ඡා, බොජ්ඣංගපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: මග්ගපුච්ඡා, ඵලපුච්ඡා, නිබ්බානපුච්ඡා.

පුච්ඡාමි තන්ති - පුච්ඡාමි තං, යාමාමි තං; අජේඤ්ඤාමි තං, පසාදෙමි තං; කප්පයස්ස මෙති - පුච්ඡාමි තං; ආදිවච්චක්ඛානති ආදිවෙවා වුච්චති සුරියො; සුරියො ගොතමො ගොතෙත්ත; හන්වාපි ගොතමො ගොතෙත්ත. හගවා සුරියස්ස ගොතනස්සානසකා ගොතනච්ඡා, තස්මා බුද්ධො ආදිවච්චක්ඛාති - පුච්ඡාමි තං ආදිවච්චක්ඛාති.¹

විවෙකා සන්ධිපදස්සා මහෙසිනති - 'විවෙකො'ති තයො විවෙකා: කායවිවෙකො, විත්තවිවෙකො, උපතිවිවෙකො.

කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙනාසනං හත්ති, අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වතපන්ථං අබ්බොකාසං පලාලපුඤ්ජං. කායෙන ච විවිත්තො විහරති, සො එකො ගච්ඡති. එකො තිට්ඨති. එකො නිසීදති. එකො ඤෙය්‍යං කප්පෙති. එකො ආමං පිණ්ඩාය පටිසිදති. එකො පටික්ඛමති. එකො රහො නිසීදති. එකො චක්ඛමං අභිට්ඨාති. එකො වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති' අයං කායවිවෙකො.

කතමො විනවිවෙමො? පඨමං කුතං සමාපනතං නිවරණෙහි විතතං විවිතතං හොති. දුතියං කුතං සමාපනතං විභක්කවිමාරෙහි විතතං විවිතතං හොති. තතියං කුතං සමාපනතං පිඨියං විතතං විවිතතං හොති. චතුර්ථං කුතං සමාපනතං සුඛදුක්ඛාදි විතතං විවිතතං හොති. ආකාශානඤ්ඤායතනං සමාපනතං රූපසංඝාය පටිසංඝායානානතං සංඝායාය විතතං විවිතතං හොති. විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමාපනතං ආකාශානඤ්ඤායතනසංඝායාය විතතං විවිතතං හොති. ආකිඤ්ඤායතනං සමාපනතං විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසංඝායාය විතතං විවිතතං හොති. නෙවං සංඝායානසංඝායායතනං සමාපනතං ආකිඤ්ඤායතන සංඝායාය විතතං විවිතතං හොති. සොභාපනතං සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබන්ධනපරාමාසා දිට්ඨානුසයා විපකිච්ඡානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. සකදානුමයං¹ ඔලාරිකා කාමරාගසංඝෙයුජනා, පටිසංඝෙයුජනා, ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. අනානාසංකරා කාමරාගසංඝෙයුජනා පටිසංඝෙයුජනා, අනුසංකරා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උභිව්වා අපිජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අපිජානුසයා, තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි, බග්ගිඨා ව සබ්බන්තීර්තෙහි විතතං විවිතතං හොති. අයං විතතිවෙමො.

කතමො උපධිව්වෙකො? උපධි වුවහි කිලෙසො ච ඛනා ච අභි-
සඛාරා ච; උපධිව්වෙකො වුවහි අලිතං නිබ්බානං, යො සො සඛ-
සඛාරසමිථො සමුප්පත්තිසට්ඨිසංගො නණ්ණකධරො වීරාගො නිරොධො
නිබ්බානං. අයං උපධිව්වෙකො.

කාශවිවේකයා ව චූපකට්ඨි²කාශානං තෙකකම්මාභිරතානං, විතත-
විවේකයා ව පරිසුඤ්චිතතානං පරමවොදනසාධතානං, උපධිවිවේකයා ව
නිරුපධිනං පුඤ්ජානං විසඬ්ඛාරගතානං.

සහතිකි එකෙන ආකාරෙන සහතිපි සහතිපදමි තං යෙව අමතං
තිබ්බානං, යො සො සබ්බසම්බාරසමිථො සබ්බුප්පිපට්ඨිසංගො
තණ්හකයො විරාගො නිරෝධො තිබ්බානං. චූතං ගෙනං භගවතා:
“සත්තමේතං පදං පණීතමේතං පදං, යදිදං සබ්බසම්බාරසමිථො සබ්බුප්පි-
පට්ඨිසංගො තණ්හකයො විරාගො නිරෝධො තිබ්බාන”නති.8 අථවා
අපරෙන ආකාරෙන යෙ ධම්මො සත්තාධිගමාය සහතිප්පසාය සහතිසව්ඪි
කිරියාය සංවත්තනාය සෙය්ථිදං: වත්තාරො සහිපධානා, වත්තාරො
සමමපධානා, වත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්ච්ඤියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත
බ්බැරුධිනා, අරියො අධ්මිකිකො මග්ගො. ඉමෙ චූචිනති සහතිපදං තාණපදං
ලොපදං සරණපදං අභ්‍යපදං අව්චුතපදං අමතපදං තිබ්බාතපදං.

1. සබද්ධතාවයන් - පිටු. II.

2. විවිධායුධ - ස.

၈. ဗဟိုဗိမာန် - ဖုလဖုလညွှနာ.

මහෙසීති, මහෙසී හතවා; මහනාං සීලකඩ්ඪා ඵසි ගවෙසි පරිසෙසීති මහෙසී. මහනාං සමාධිකාමකං - මහනාං පඤ්ඤාකඩ්ඪාං - මහනාං විමුක්තිකඩ්ඪාං - මහනාං චූළිතනිද්දන්දස්සනකඩ්ඪාං ඵසි ගවෙසි පරිසෙසීති මහෙසී. මහතො තමමාකායස්ස පද්ධතං, මහතො විපල්ලාසස්ස තෙදං, මහතො තණ්හාසල්ලස්ස අබ්බුහතං, මහතො දිට්ඨිකම්මාදස්ස විනිවේදනං, මහතො මානධරස්ස පටාතනං¹ මහතො අභිසංඛාරස්ස වූපසමනං, මහතො, ඕසස්ස නිත්ථරණං, ²මහතො භාරස්ස නිත්තපනං, මහතො සංසාරවට්ටස්ස උපෙච්ඡදං, මහතො සන්තාපස්ස නිබ්බාපනං, මහතො පරිලාහස්ස පටිපාසස්සද්ධිං, මහතො ධම්මධරස්ස උස්සාපනං ඵසි ගවෙසි පරිසෙසීති මහෙසී මහතො සතිපට්ඨානෙ - මහතො සම්මප්පධානෙ - මහතො ඉද්ධිපාදෙ - මහතො නි ඉද්ධියාති - මහතො නි බලාති - මහතො භොජ්ඣකේහ මහතො අරිසං අට්ඨංගිකං මහං - මහතො පරමන්ථං අමිතං නිබ්බානං ඵසි ගවෙසි පරිසෙසීති මහෙසී. මහෙසකෙසිති වා සත්තෙති ඵසිතො ගවෙසිතො පරිසෙසිතො 'කහං බුද්ධො, කහං භගවා, කහං දෙවදෙවො' කහං තරාසතො'යි මහෙසීති - විවේකං සනතිපදඤ්ච මහෙසිං.

කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛුති - කථං දිස්වා පසයිවා භූලසිත්වා තීරසිත්වා ව්හාවසිත්වා විභූතං කත්වා අත්තනො රාගං නිබ්බාපෙති? දොසං නිබ්බාපෙති? මොහං නිබ්බාපෙති? කොඛං, උපනාහං මකං, පලාසං, ඉස්සං, චිත්ථිසං, මාසං, සාධෙය්‍යං, ඵලං, ආරමං, මානං, අතිමානං, මදං, පමාදං, සබ්බෙ කිලෙසෙ, සබ්බෙ දුච්චිරිතෙ, සබ්බෙ දරුථෙ, සබ්බෙ පරිලාහෙ, සබ්බෙ සන්තාපෙ, සබ්බාකුසලාභිසංඛාරෙ නිබ්බාපෙති සමෙති උපසමෙති වූපසමෙති පටිපාසස්සමෙති? භික්ඛුති පුරුෂ්ඨකල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙධො වා භික්ඛුති - කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු.

අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චිති - චතුරි උපාදුකෙති අනුපා-දියමානො අගණ්හමානො අපරාමසමානො අනභිතිවිසමානො; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ අදව්‍යාලොකෙ ඛනිජලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; කිඤ්චිති කිඤ්චි රූපගතං වේදනාගතං සංඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණ-ගතනති - අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි.

තෙනාහ භගවා:

“උච්ඡාමි තං අදිව්චක්ඛුං
විවේකං සනතිපදඤ්ච මහෙසිං,
කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු
අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි”ති.

14 - 2

මූලං පපඤ්ච සංඛායාති භගවා
මොක්ඛා අසමිති සබ්බමුපරුකො,
යා කාචි තණ්හා අරුකිතතං
තාසං විතයා සද්ද සතො රිකෙකි.

1. පමාහං - සස.

2. නිත්ථරණං - සිද්ධි, II, PTS.

මූලං පපඤ්චසංඛ්‍යායාති හගවා මහතා අසමිති සබ්බමුපරුඤ්ඤාති-
පපඤ්චානෙව පපඤ්චසංඛ්‍යා; තණ්හා පපඤ්චසංඛ්‍යා, දිට්ඨි පපඤ්චසංඛ්‍යා,
කතමං තණ්හාපපඤ්චසංඛ්‍යා මූලං? අවිජ්ජා මූලං, අයොනිසො මහසිකාරො
මූලං අසමිමානො මූලං, අභිරික්ඛං මූලං, අනොත්තරං මූලං, උග්ගච්චං මූලං,
ඉදං තණ්හාපපඤ්චසංඛ්‍යා මූලං, කතමං දිට්ඨිපපඤ්චසංඛ්‍යා මූලං? අවිජ්ජා මූලං,
අයොනිසො මහසිකාරො මූලං, අසමිමානො මූලං, අභිරික්ඛං මූලං,
අනොත්තරං මූලං, උග්ගච්චං මූලං, ඉදං දිට්ඨිපපඤ්චසංඛ්‍යා මූලං.

හගවාති ගාරවාඨිච්චනං. අපි ච හග්ගරානොති හගවා, හග්ගද්දසොති
හගවා, හග්ගමොනොති හගවා, හග්ගමානොති හගවා, හග්ගදිට්ඨිති හගවා,
හග්ගකඤ්චකොති හගවා, හග්ගකිලෙසොති හගවා, හජ් ටිතජ් පටිච්චජ්
බමමරතතතති හගවා, හවානං අත්තකරොති හගවා, හාවිසකායොති
හගවා, හාවිසසිලො හාවිතවිතො හාවිතපඤ්ඤාති හගවා. හජ්¹ වා හගවා-
අරඤ්ඤා චතප්පතාති පත්තාති සෙනාසනාති අප්පසඤ්ඤාති අප්පතිග්ගොසාති
විජ්ජනවාතාති මනුස්සරුහසෙය්‍යකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාතිති හගවා; හාගී
වා හගවා විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානනති
හගවා. හාගී වා හගවා අභරසස්ස බමමරසස්ස විමුත්තරසස්ස, අභිසිලස්ස
අභිවිත්තස්ස අභිපඤ්ඤායාති හගවා, හාගී වා හගවා චතුර්ණං කොනානං
චතුර්ණං අප්පමඤ්ඤානං චතුර්ණං අරුපසමාපත්තිතතති හගවා, හාගී
වා හගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභායතනානං නවන්තං
අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිතතති හගවා, හාගී වා හගවා දසන්තං සඤ්ඤා-
තාචනානං දසන්තං කසිණසමාපත්තිතං ආනාපානසසිසමාධිස්ස අසුත-
සමාපත්තියාති හගවා, හාගී වා හගවා චතුර්ණං සතිපට්ඨානානං
චතුර්ණං සම්මයාධානානං චතුර්ණං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්තං ඉජ්ජියානං
පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගානං අරියස්ස අට්ඨබ්බිකස්ස
මග්ගස්සාති හගවා, හාගී වා හගවා දසන්තං තථාගතබලානං චතුර්ණං
වෙසාරජානං චතුර්ණං පටිසම්භිද්ධං ඡන්තං අභිඤ්ඤාඤ්ඤානං ඡන්තං
බුද්ධිබම්බානනති හගවා. හගවාති තෙනං නාමං මාතරා කතං; න පිතරා
කතං, න හාතරා කතං, න හගිතියා කතං, න මිත්තාමචෙච්චි කතං, න
ඤ්ඤාසාලොතිතති කතං, න සමණ්ඩාසමිණෙති කතං, න දෙවතාති කතං.
විමොක්ඛනතිකමෙනං බුද්ධානං හගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤා-
තඤ්ඤාස්ස පටිලාභා සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති - මූලං පපඤ්ච-
සංඛ්‍යායාති හගවා.

මහතා අසමිති සබ්බමුපරුඤ්ඤාති - 'මහතා' චූච්චති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා
පජාතනා - පෙ - අමොහො බමමවිචයො සමමාදිට්ඨි; අසමිති රූපෙ අසමිති
මානො, අසමිති ඡන්දො, අසමිති අනුසයො; වෙදනාය - සඤ්ඤාය - සංඛ්‍යාතරුප්ප-
විඤ්ඤාණෙ අසමිති මානො, අසමිති ඡන්දො, අසමිති අනුසයොති - මූලං
පපඤ්චසංඛ්‍යායාති හගවා මහතා අසමිති.

සබ්බමුපරුකෙති - පපඤ්චසංඛාය මූලඤ්ච අසම්මානඤ්ච මනනාය සබ්බං රුකෙය්‍ය උපරුකෙය්‍ය තිරොධෙය්‍ය චූපසමෙය්‍ය අපාඨගමෙය්‍ය පටිපාසාමොග්‍යාති - මූලං පපඤ්චසංඛායාති ගගවා මනනා අසමිති සබ්බමුපරුකෙති.

යා කාචි තණ්හා අර්කිතතති - 'යා කාචි'ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බා සබ්බා අසෙසං නිසෙසං පරියාදිගත¹වචනමෙතං යා කාචිති. තණ්හාති රුපතණ්හා - රූප - ඛම්මතණ්හා; අර්කිතතති අර්කිතතසමුට්ඨාතා වා සා තණ්හාති අර්කිතතං; අඵවා අර්කිතතං චූච්චි විතතං, යං විතතං මනෝ මාතසං හදයං පණ්ඨිරං මනෝ මනායතනං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඩකො තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණඛාදු; 2 විතෙතන සා තණ්හා සගගතා සහජාතා සංඝට්ඨා සමපසුත්තා ඵකුප්පාදු ඵකතිරොධා ඵකචජ්ජිකා ඵකාරමමණාතිපි අර්කිතතතති - යා කාචි තණ්හා අර්කිතතං.

තාසං චිනියා සද්ද සතො සිකෙබ්බති - 'සද්ද'ති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිච්චකාලං බ්‍රුවකාලං සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං පොඨිංභුපොඨිං උදකොමිකාජාතං³ අච්චිසන්නතිසතිතං ජුස්සිතං⁴ පුරෙහතතං පච්ජාහතතං, පුරිමං යාමිං මජ්ඣිමං යාමිං පච්ඡිමං යාමිං, කාලෙ ජුණ්ණ, වසෙස හෙමනෙත ගිමෙත, පුරිමෙ වයොධකෙති මජ්ඣිමෙ වයොධකෙති පච්ඡිමෙ වයොධකෙති; සතොති චතුති කාරණෙති සතො: කායෙ කායානුපසංයනා - සතිපට්ඨානං භාවෙනෙතා සතො; වෙදනාසු - රූප - විතෙත - රූප - ඛම්මසු ඛම්මානුපසංයනාසාධිපට්ඨානං භාවෙනෙතා සතො; අපරෙහිපි චතුති කාරණෙති සතො; අසතිපරිවජ්ජනාය සතො; සතිකරණීයානං ඛම්මානං කතතතා සතො; සතිපටිපක්ඛානං ඛම්මානං හතතතා සතො; සතිනි - මිත්තනං ඛම්මානං අසමමුට්ඨතතා සතො; අපරෙහිපි චතුති කාරණෙති සතො: සතියා සමන්නාගතතතා සතො; සතියා වසිතතතා සතො; සතියා පාගුඤ්ඤතාය සතො; සතියා අපච්චොරොහණතාය සතො. අපරෙහි චතුති කාරණෙති සතො: සතතතතා⁵ සතො, සමිතතතා සතො, සන්නතතා සතො, සන්තිබ්බමසමිත්තාගතතතා සතො, බ්‍රුදා - නුස්සතියා සතො, ඛම්මානුස්සතියා සතො, සබ්බානුස්සතියා සතො, සිලානුස්සතියා සතො, වාගානුස්සතියා සතො, දෙවතානුස්සතියා සතො, ආනාපාතසතියා සතො, මරණසතියා සතො, කායගතාසතියා සතො, උපසමානුස්සතියා සතො. යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ඛාරණතා අපිලාපතතා අපමමුස්සනතා සති සතිජ්ජියං සතිබලං සමාසති සතිසමොච්ඡාදකමොග්‍යා ඵකායතමොග්‍යා, 2 අයං චූච්චි සති. ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො උපගතො⁶ සමුපගතො⁶ උපපනෙතා සමුපපනෙතා සමන්නාගතො. සො චූච්චි සතො.

1. පරියාදය - සිමු. II. PSS.

2. උදකුමිකාජාතං - සිමු. II. PTS.

3. ජුස්සිතං - සිමු. II.

4. සතතා - සිමු. II. PTS.

5. උපාගතො - මජ්.

6. සමුපාගතො - මජ්.

a. ඛම්මසමිත්තා - නිදෙසපාර

සිකෙකිති - තිසෙසා සිකිතා: අධිසීලසිකිතා, අධිවිත්තසිකිතා, අධිපඤ්ඤා-සිකිතා.

කතමා අධිසීලසිකිතා? ඉධ භික්ඛු සීලවා ගොති, පානිමොක්ඛ-සංවරසංවුත්තා විහරති ආචාරිකාවරසම්පන්නා, අඤ්ඤාමත්තෙහි වජ්ජසු භයදස්සාපි සමාදය සිකිති සිකිතාපදෙසු. බුද්ධසකා සීලකිතෙකි, මහනෙතා සීලකිතෙකි, සීලා පතිට්ඨා ආදී වරණං සංයමො යංවග්ගො, මුඛං පමුඛං කුසලාතං ධම්මානං සමාපත්තිසා. අයං අධිසීලසිකිතා.

කතමා අධිවිත්තසිකිතා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සම්පාදනං සම්මාරං විවෙකජං පිනිසුඛං පඨමං කිංතං උපසම්පජ්ජි විහරති, විතකකපිචාරිතං වූපසමා අප්කිත්තං සම්පසාදනං වේතසො ඵකොදිභාවං අවිතකකා අවිචාරං සමාසිජං පිනිසුඛං දුතියං කිංතං උපසම්පජ්ජි විහරති, පිනියා ච විරාගා උපෙකිකකො විහරති සතො ච සම්පජානො, සුඛං ච කාමසන පටිසංවෙදෙහි යං තං අරියා ආවිත්තනති උපෙකිකකො සතිමා සුඛවිහාරිනි, තා තතියං කිංතං උපසම්පජ්ජි විහරති, සුඛස්ස ච පහාතා දුක්ඛස්ස ච පහාතා පුබ්බෙව සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ඨගමා අදුක්ඛමසුඛා උපෙකිකාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං කිංතං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං අධිවිත්තසිකිතා.

කතමා අධිපඤ්ඤාසිකිතා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤාවා ගොති උදයත්ථ-ගාමිනියා පඤ්ඤාය සම්මනාගතො අරියාය නිවේදිතාය සම්මාදුක්ඛකිකාය-ගාමිනියා; සො ඉදං දුක්ඛනති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපදාති යථාභූතං පජානාති; ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධගාමිනි පටිපදාති යථාභූතං පජානාති; අයං අධිපඤ්ඤාසිකිතා.

තාසං විනයා සද්ධං යජනා සිකෙකිති - තාසං තණ්හානං විනයාය පටිවිත්තාය පහානාය වූපසමාය පටිනිසංග්ගාය පටිපසංගද්ධියා අධිසීලමපි සිකෙකියා, අධිවිත්තමපි සිකෙකියා, අධිපඤ්ඤමපි සිකෙකියා. ඉමා තිසෙසා සිකිතායො¹ ආචරේත්තො සිකෙකියා, පජානත්තො සිකෙකියා; පසංගත්තො සිකෙකියා; පච්චිකෙකිත්තො සිකෙකියා; විත්තං අධිට්ඨගත්තො සිකෙකියා; සද්ධාය අධිමුච්චත්තො සිකෙකියා; චරියං පග්ගණත්තො සිකෙකියා; සතිං උපට්ඨගත්තො සිකෙකියා; විත්තං සමාදනත්තො සිකෙකියා; පඤ්ඤාය පජානත්තො සිකෙකියා; අභිඤ්ඤායං අභිජානත්තො සිකෙකියා; පරිඤ්ඤායං පරිජානත්තො සිකෙකියා; පභානඛං පජ්ඣත්තො සිකෙකියා; භාවෙනඛං භාවෙත්තො සිකෙකියා; සච්ඡිකානඛං සච්ඡිකරොත්තො සිකෙකියා; ආචරෙයා සමාචරෙයා සමාදය වත්තෙයාති - තාසං විනයා සද්ධං සතො සිකෙකි.

තෙනාහ භගවා:

“මූලං පපඤ්ඤාසිකිතාහි භගවා
මත්තා අසමීති සබ්බමුපරුකෙ,
යා කාපි තණ්හා අප්කිත්තං
තාසං විනයා සද්ධං සතො සිකෙකි”ති.

14 - 8

යං කිඤ්චි ඛම්මමභිජ්ඣෙය්ඤ,
අජ්ඣන්තං අථවාපි ඛගිඤ්ඤ,
න තෙන ථාමිං¹ කුෂෙබ්ථ
න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා.

යං කිඤ්චි ඛම්මමභිජ්ඣෙය්ඤ අජ්ඣන්තනි - යං කිඤ්චි අත්තනෝ ගුණං ජාතෙය්ඤ කුසලෙ වා ඛම්මෙ අඛ්‍යාතනෙ වා ඛම්මෙ, කතමේ අත්තනෝ ගුණා? උච්චාකුලා පබ්බජිතෝ වා අස්සං² මහාභෝගකුලා පබ්බජිතෝ වා අස්සං; උලාරභෝගකුලා පබ්බජිතෝ වා අස්සං, ඤ්ඤානො යසස්සි සගගඛිපබ්බජිතානනති වා අස්සං; ලාභිමහි විවරපිණ්ඩිපාතකෙනා- සතගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානනති වා අස්සං, සුත්තනනිකො වා අස්සං, විතගඛරො වා අස්සං, ඛම්මකපිකො වා අස්සං, ආරඤ්ඤකො වා අස්සං, පිණ්ඩිපාතිකො වා අස්සං, පංචුකුලිකො වා අස්සං, තෙව්චරිකො වා අස්සං, සපද්ගනවාරිකො වා අස්සං, බලුපච්ඡාගතතිකො වා අස්සං, නෙසජ්ජිකො වා අස්සං, යථාසන්ධිකො වා අස්සං, පඨමස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා අස්සං, දුතියස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා අස්සං; තතියස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා අස්සං; චතුස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා අස්සං; ආකාසානඤ්චා- යතනසමාපතතියා ලාභිති වා අස්සං; විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියා- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතියා - නෙවසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ලාභිති වා අස්සං; ඉමෙ වුච්චනති අත්තනෝ ගුණා. යං කිඤ්චි අත්තනෝ ගුණං ජාතෙය්ඤ ආජාතෙය්ඤ විජාතෙය්ඤ පටිච්චාතෙය්ඤ පටිච්චේකියෙය්ඤ - යං කිඤ්චි ඛම්මමභිජ්ඣෙය්ඤ අජ්ඣන්තං.

අථවාපි ඛගිඤ්ඤ - උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා තෙ ගුණා අස්සුති අජ්ඣන්තං අථවාපි ඛගිඤ්ඤ.

න තෙන ථාමිං කුෂෙබ්ථාති - අත්තනෝ වා ගුණෙන පරෙසං වා ගුණෙන ථාමිං න කරෙය්ඤ, ථමං න කරෙය්ඤ, මානං න කරෙය්ඤ, උත්තං න කරෙය්ඤ, උත්තාමිං න කරෙය්ඤ, න තෙන මානං ජනෙය්ඤ, න තෙන ථගො අස්ස පඤ්ඤො පස්සතිතසිරොති - න තෙන ථාමිං කුෂෙබ්ථ.

න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තාති - සතානං සත්තානං සප්පරිසානං බුද්ධානං බුද්ධිසංවිකානං පච්චේකබුද්ධානං සා නිබ්බුතිති න වුත්තා; න පවුත්තා, න ආවිකම්මා, න දෙසිතා, න පඤ්ඤාපිතා න පඨපිපිතා, න විච්චා, න විගතා, න උත්තානිකතා, නපාකාසිතාති - න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා.

තෙනාග හගවා:

“යං කිඤ්චි ඛම්මමභිජ්ඣෙය්ඤ
අජ්ඣන්තං අථවාපි ඛගිඤ්ඤ,
න තෙන ථාමිං කුෂෙබ්ථ
න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා”ති.

14 - 4

සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤාය
නිවෙසයො අථවාපි සරිකෙඛා,
චුට්ඨො අනෙකරුපෙති
නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො.

සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤායාති - සෙය්‍යො'හමසමිති අතිමානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙත වා වණණ-පොකකරතාය වා ධනෙන වා අපේක්කිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනාති - සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤාය.

නිවෙසයො¹ අථවාපි සරිකෙඛාති - නිතො'හමසමිති අතිමානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොතෙතන වා - ථෙප - අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනා සද්දිසො - හමසමිති මානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙත වා වණණපොකකරතාය වා ධනෙන වා අපේක්කිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනාති - නිවෙසයො අථවාපි සරිකෙඛා.

චුට්ඨො අනෙකරුපෙතිති - අනෙකපිට්ඨො අනාගරෙති චුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතොති - චුට්ඨො අනෙකරුපෙති.

නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨොති - 'අතුමා' වුච්චති අත්තා. අත්තානං කප්පෙනො; විකප්පෙනො; විකප්පං අපරජ්ජෙනො; න තිට්ඨොයොති - නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො.

තෙනාහ ගගවා:

“සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤාය
නිවෙසයො අථවාපි සරිකෙඛා,
චුට්ඨො අනෙකරුපෙති
නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො”ති.

14 - 5

“අර්කිත්තමෙව උපසමෙ²
නාඤ්ඤාතො³ භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍ය,
අර්කිත්තං උපසන්තස්ස
තප්පි අත්තා කුතො නිරත්තා වා.”

අර්කිත්තමෙව උපසමෙති - අර්කිත්තං රූගං සමෙය්‍ය, දොසං සමෙය්‍ය, මොහං සමෙය්‍ය, කොඛං උපනාහං මකං පලාසං ඉස්සං මච්ඡරියං මායං සාශේය්‍යං ඵමිං සාරම්මං මානං අතිමානං මදං පමාදං සබ්බෙ කුලෙසෙ සබ්බෙ දුච්චිතෙ සබ්බෙ දුරුපෙ සබ්බෙ පරිලාභෙ සබ්බෙ සන්තාපෙ සබ්බා - කුසලාභිසංඛාරෙ සමෙය්‍ය උපසමෙය්‍ය වුපසමෙය්‍ය නිබ්බාපෙය්‍ය පටිපක්ඛානෙය්‍යාති - අර්කිත්තමෙව උපසමෙ.

1. තිවෙසො - මුහුට.

2. අර්කිත්තමෙවුපසමෙ - සිඛු. II. මජ්ඣ.

3. න අඤ්ඤාතො - සිඛු. II. මජ්ඣ.

නාසැදැලොතා හික්ඛු යනතිමෙසෙය්‍යාති - අසැදැලොතො අසුද්ධිමෙසෙය්‍යන මිථ්‍යාපටිපදාය අනියොගාපටෙන අසැදැලු සතිපට්ඨානෙනි අසැදැලු සමමපාධෙනි අසැදැලු ඉද්ධිපාදෙහි අසැදැලු ඉද්ධියෙහි අසැදැලු බලෙහි අසැදැලු බොජ්ඣංගිකෙහි අසැදැලු අරියා අට්ඨංගිකා මග්ගා සනතිං උපසන්නාං වූපසන්නාං නිබ්බුතියං පටිපාසාදායාං න එසෙය්‍ය න ගවෙසෙය්‍ය න පරිසෙසෙය්‍යාති - නාසැදැලොතා හික්ඛු සනතිමෙසෙය්‍ය.

අජ්ඣන්තං උපසන්නස්සාති - අජ්ඣන්තං රුගං සන්නස්ස¹ දෙසං සන්නස්ස මොගං සන්නස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාතිසම්බාරෙ සන්නස්ස උප- සන්නස්ස වූපසන්නස්ස නිබ්බුතස්ස පටිපාසාදායාං නි - අජ්ඣන්තං උප- සන්නස්ස.

නපථි අත්තා කුතො නිරත්තා වාති - 'නපථි'ති පටිකෙබ්බො. අත්තාති අත්තද්විතී නපථි, නිරත්තාති උච්චේද්ද්විතී නපථි, අත්තාති ගතිතං නපථි, නිරත්තාති මුඤ්චිතබ්බං නපථි. යස්සපථි ගතිතං තස්සපථි මුඤ්චිතබ්බං, යස්ස නපථි මුඤ්චිතබ්බං තස්ස නපථි ගතිතං, ගාතමුඤ්චන- සංඛික්කනන්තො අරහා වුද්ධිපරිහානිං විතිවන්තො. සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණංසංසාරං තප්පි තස්ස පුත්තබ්බොති - නපථි අත්තා කුතො නිරත්තා වා.

තෙනාන ගගවා:

“අජ්ඣන්තමෙව උපසමෙ නාසැදැලොතො හික්ඛු සනතිමෙසෙය්‍ය,
අජ්ඣන්තං උපසන්නස්ස නපථි අත්තා කුතො නිරත්තා වා”ති.

14 - 6

මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති,
එවං සීතො අනෙජස්ස උසංදං හික්ඛු න කතරස්ස කුහිඤ්චි.

මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති-සමුද්දො වතුරාසිතිශෝජනසහස්සාති උබ්බෙබ්බ ගමිතො. හෙට්ඨා වත්තාරිස- ශෝජනසහස්සාති උදකං මච්ඡකච්ඡපෙති කම්පති. උපරි වත්තාරිසශෝ- ජනසහස්සාති උදකං වාතෙහි කම්පති. මජ්ඣේ වත්තාරි² ශෝජනසහස්සාති උදකං න කම්පති න විකම්පති න චලති න වෙබ්බි තප්පවෙබ්බි න සම්පවෙබ්බි අතෙරිතො අභට්ඨිතො අචලිතො අලලිතො අගන්තො වූපසන්නො. තත්ථ උභි නො ජායති සීතො හොති සමුද්දෙති. එවමි- යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති. අඑවා සත්තත්තං පබ්බතානං අත්තරිකාසු සත්ත සීදන්තරා මහාසමුද්දා,³ තත්ථ උදකං න කම්පති, න විකම්පති න චලති න වෙබ්බි තප්පවෙබ්බි න සම්පවෙබ්බි. අතෙරිතො අභට්ඨිතො අචලිතො අලලිතො අගන්තො වූපසන්නො. තත්ථ උභි නො ජායති සීතො හොති සමුද්දෙති. එවමි - මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති.

1. උපසන්නස්ස - PTS 2. වත්තාරිස - සො, මජ්ඣේ, වත්තාරිස - PTS.

3. සීදන්තර සමුද්දා - PTS.

එවං සීතො අනෙජස්සාති - 'එව'නති ඔපමෙසමපටිපාදනං; සීතොති ලාභාපි න කමපති, අලාභෙපි න කමපති, යසෙපි න කමපති, අයසෙපි න කමපති, පසංසායපි න කමපති, නිද්දයපි න කමපති, සුඛෙපි න කමපති, දුකෙකපි න කමපති, න විකමපති, න චලති, න වෙධයි, න සමවෙධති, න සමපවෙධති එවං සීතො. අනෙජස්සාති 'එජා' වුවවති තණ්හා, යො රාගො සංරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යසෙසසා එජා තණ්හා පභිනා උච්ඡින්නා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා අනබ්බුප්පත්තිං, ඤ්ඤානිත්තා දඩ්ඨා, යො වුවවති අනෙජො. එජාය පභිනප්පනා අනෙජො. යසං ලාභෙපි න ඉඤ්ඤති, අලාභෙපි න ඉඤ්ඤති, යසෙපි න ඉඤ්ඤති, අයසෙපි න ඉඤ්ඤති, පසංසායපි න ඉඤ්ඤති, නිද්දයපි න ඉඤ්ඤති, සුඛෙපි න ඉඤ්ඤති, දුකෙකපි න ඉඤ්ඤති, න චලති න වෙධති න සමවෙධති න සමපවෙධති - එවං සීතො අනෙජස්ස.

උසංදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤිති - 'උසංද'ති සත්තුසංදං: රාගුසංදං¹ දෙසුසංදං මොහුසංදං මාත්‍රුසංදං දිට්ඨිසංදං කිලෙසුසංදං කමමුසංදං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ඤෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය; කුභිඤ්ඤිති කුඤ්ඤි කිසම්ඤ්ඤි කපම් අජ්ඣතං වා ඛග්ගිං වා අජ්ඣතඛග්ගිං වාති - උසංදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤි.

තෙනාහ භගවා:

“මජ්ඣිම නිකායෙ සමුදදස්ස උභිති තො ජායති සීතො භොගි,
එවං සීතො අනෙජස්ස උසංදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤි”ති.

14 - 7

අකිත්තසි විවච්චකුඤ්ඤි සකඛිමමං. පරිසංසයවිනං,
පටිපදං වදෙග්ගි හද්දන්තො පාතිමොක්ඛමච්චාපි² සමාධිං.

අකිත්තසි විවච්චකුඤ්ඤි - 'අකිත්තසි'ති කිත්තිතං ආවිකම්මං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨාපිතං විවචං විහත්තං උත්තානිකතං පකාසිතනති - අකිත්තසි. විවච්චකුඤ්ඤි භගවා පඤ්ඤාපිතකුඤ්ඤි විවච්චකුඤ්ඤි; මංසචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, දිඛචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, පඤ්ඤාපිතකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, මුඛචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, සමන්තචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි.

1. යහසංදං - PTS.

2. පාතිමොක්ඛං අච්චාපි - PTS.

කථං හගවා මංසවකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා? මංසවකුඤ්ඤා භගවතො පඤ්චවණ්ණා සංවිජ්ජානා: නිද්දා ව චණ්ණා, උපායො ව චණ්ණා, ලොභිතකා ව චණ්ණා, කණ්ණා ව චණ්ණා, ඔදනො ව චණ්ණා, අකම්මොති ව භගවතො - යන ව අකම්මොති පඤ්චකානි තං නිලං හොයි සුභිලං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං, උමමා¹පුප්ඵසමානං. තස්ස පරතො පිතං යොති සුපිනකං සුවණ්ණවණ්ණං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණ්ණිකාරපුප්ඵසමානං. උපායො ව අකම්මොති භගවතො ලොභිතකානි හොනති සුලොභිතකානි පාසාදිකානි දස්සනෙය්‍යානි ඉන්ද්‍රියපාසකමානානි. මණ්ඩකණ්ණං හොති සුකණ්ණං අලිංසිති² පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අසුරිංසකමානං. තස්ස පරතො ඔදනං හොති සුඔදනං සෙනං පණ්ණරං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං ඔසධිතාරකාසමානං. තෙන හගවා පාකතිකෙන මංසවකුඤ්ඤා, අපානාවරිකාපණ්ණාන පුරිමුච්චිතකාමොතිතිබ්බතෙන සමන්තා යොජනං පස්සති දිවා චෙව රතති³ඤ්ඤා. ගද්ධි වතුරභිග්ගමන්තො - ගතොඅකිකාරෙතොති: පුරිමොච්චිතකාමොති, කාලපණ්ණා ව උපොසථො හොති, තිබ්බො ව චිත්තණ්ණා හොයි, භො ව කාලමණ්ණො අබ්බුධිතො හොති, ඵචරුපෙට්ඨි වතුරභිග්ගමන්තොගතො අකිකාරෙ සමන්තා යොජනං පස්සති, යන සො කුණ්ඩා⁴ ව, කපාටං ව, පාකාරො ව, පබ්බතො ව, ගංගා ව, ප්‍රතා ව, ආවරණං රුපායං දස්සනාය. උකස්සව තිලාලං නිමිත්තං කපා තිලාලංගෙ පකම්මෙය්‍ය, තඤ්ඤාච තිලාලං උඤ්ඤෙය්‍ය. ඵවා පරිසුඤ්ඤා භගවතො පාකතිකං මංසවකුඤ්ඤා ඵවා භගවා මංසවකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා.

කථං භගවා දිබ්බිකානි වකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා? භගවා දිබ්බිකානි වකුන්තා විසුද්ධිත අතිකකන්තමානුසංකාය සන්තා පස්සති වචමානෙ උපාය-මානෙහිතෙ පණ්ණිකෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුගතෙ, යථාකම්මිපගෙ සතෙත පජානාති: ‘ඉමෙ වත භොනෙතා සන්තා කායද්විවරිතෙන සමන්තාගතා විච්චවරිතෙන සමන්තාගතා මන්තාද්විවරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උප-වාදකා මුච්ඡාදිට්ඨිකා මුච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමවරණො අපායං දුක්ඛානි විනිපාතං නිරයං උපපන්නා, ඉමෙ වා පත භොනෙතා සන්තා කායසුවරිතෙන සමන්තාගතා විච්චවරිතෙන සමන්තාගතා මන්තා-සුවරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සමමාදිට්ඨිකා සමමාදිට්ඨි-කමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමවරණො සුගතං සක්කා ලොකං උපපන්නා’ති. ඉති දිබ්බිකා වකුන්තා විසුද්ධිත අතිකකන්තමානුසංකාය සතෙත පස්සති වචමානෙ උපායමානෙ හිතෙ පණ්ණිකෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුගතෙ, යථාකම්මිපගෙ සතෙත පජානාති. ආකම්ම-මානො ව භගවා ඵකම්පි ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය. දොටි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. තිස්සෙය්‍ය ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. චන්ද්‍රෙය්‍ය ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. පඤ්චි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. දසවි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. විසමි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. නිසමි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. චන්ද්‍රෙය්‍ය ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. පඤ්ඤාසමි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. සතමි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය. යහසමි චූලනිකං ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය. ද්විසහසමි⁵ මජ්ඣිමිකං ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය. තිසහසමි මහාසහසමි ලොකබාහුං⁶ පස්සෙය්‍ය. යාවතා වා පත ආනන්ධෙය්‍ය නාවතකං පස්සෙය්‍ය. ඵවා පරිසුඤ්ඤා භගවතො දිබ්බං වකුඤ්ඤා ඵවා භගවා දිබ්බිකානි වකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා.

1. උමමාර - සො. 2. කුටො - සො. 3. අභිසංඝසමි - සිමු. II.
4. තිසහසමි ලොකබාහුං - සො. 5. සතමි - සිමු. II.

කථං භගවා සඤ්ඤාවක්ඛන්තාසි ට්ථට්ඨකවු? භගවා මහාපඤ්ඤා පුට්ඨපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා¹ ජච්ඡතපඤ්ඤා තික්ඛතපඤ්ඤා නිබ්බට්ඨකපඤ්ඤා පඤ්ඤාපනෙදකුසලො පතින්නාසුණො අධිගතපටිසම්භිදො, චතුෂ්චසාරජ්ජ-පාතෙතො දසබලධාරී පුරිසාසනො පුරිසසීභො පුරිසනාගො පුරිසාජ්ඤාසු පුරිසබාරයො² අනන්තාසුණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො, අසේඨා මහභූතො ධනවා, තෙතො විතෙතො අනුතෙතො පඤ්ඤාපෙතො නිර්ඤාපෙතො පෙතෙතො පසාදෙතො, සො හි භගවා අනුප්පන්නං මග්ගං උපාදෙතො අසඤ්ජානං මග්ගං සඤ්ජනෙතො, අනක්ඛානං මග්ගං අක්ඛානං, මග්ගඤ්ඤා මග්ගට්ඨ මග්ගතොවිදො, මග්ගානුගා ව පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ජාසමන්නාගතා, සො හි භගවා ජානං ජානාති, පසං පසංති, චක්ඛුභූතො ඤ්ඤාභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො චතො පචතො අත්ථං නිතෙතො අමතං දාතො, ධම්මසංඝී තථාගතො, තථු තං භගවතො අඤ්ඤාතං අද්දිං අවිදිතං අසව්ඪිකං අඵසිති³ පඤ්ඤාය, අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය සබ්බ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බ්‍රහ්මිකං භගවතො ඤ්ඤානුබ්බෙ ආපාථං ආගච්ජන්ති, යං කිඤ්චි ඤ්ඤායං⁴ නාම අතී ධම්මං ජාතිභබ්බං, අත්තජේවා වා පරජේවා වා උභයජේවා වා ද්දිංඛම්මිකො වා අජේවා සම්පරිසිකො වා අජේ උත්තාතො වා අජේවා ගම්භිරො වා අජේවා ගුලො වා අජේවා පටිච්ජන්නා වා අජේවා තෙය්‍යා වා අජේවා නිතො වා අජේවා අනවජෝ වා අජේවා නික්ඛිලොසො වා අජේවා වොදුනො⁵ වා අජේවා පරමජො වා අජේවා, සබ්බං තං අනන්තාබ්‍රහ්මඤ්ඤා පට්ඨන්ති, සබ්බං කායකම්මං බ්‍රහ්මිකං භගවතො ඤ්ඤානුපට්ඨන්ති, සබ්බං චරිකම්මං - සබ්බං මනොකම්මං ඤ්ඤානුපට්ඨන්ති, අතීතෙ බ්‍රහ්මිකං භගවතො අප්පට්ඨතං ඤ්ඤාං අතාගතෙ - පච්චුප්පන්නෙ අප්පට්ඨතං ඤ්ඤාං, යාවතකං ඤ්ඤායං තාවතකං ඤ්ඤාං, යාවතකං ඤ්ඤාං, තාවතකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං පරිගන්තිකං ඤ්ඤාං, ඤ්ඤාපරිගන්තිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අතික්ඛම්භිවා ඤ්ඤාං නප්පච්ඡන්ති, ඤ්ඤාං අතික්ඛම්භිවා ඤ්ඤායං පථො තථු, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තිකාසිතො තෙ ධම්මා, යථා දවන්නං සමුග්ගපච්චානං සම්මා ඵසිති⁶ සමුග්ගපච්චං උපරිමං⁷ නාතිච්ඡන්ති, උපරිමං සමුග්ගපච්චං හෙට්ඨිමං නාතිච්ඡන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤා-පරිගන්තිකාසිතො තෙ, ඵච්ඡෙම්මං බ්‍රහ්මිකං භගවතො ඤ්ඤායං ඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තිකාසිතො, යාවතකං ඤ්ඤායං තාවතකං ඤ්ඤාං, යාවතකං ඤ්ඤාං, තාවතකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං පරිගන්තිකං ඤ්ඤාං, ඤ්ඤාපරිගන්තිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අතික්ඛම්භිවා ඤ්ඤාං නප්පච්ඡන්ති, ඤ්ඤාං අතික්ඛම්භිවා ඤ්ඤායං පථො තථු, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තිකාසිතො තෙ ධම්මා.

1. භාසුපඤ්ඤා - සො. 2. බොරොගො - සො. 3. අප්ඨිතං - සො.

4. තෙය්‍යං - සිවු. II. PTS.

5. වොදුනො - සො.

6. හෙට්ඨිමං ව - සො. 7. උපරිමං ව - සො.

සබ්බසම්මසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පරිචත්තති. සබ්බ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිච්ඡායා ආකඛාපටිච්ඡායා මනසිකාර-පටිච්ඡායා විඤ්ඤාපටිච්ඡායා සබ්බසන්තසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පරිචත්තති, සබ්බසං සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති, අධිමුක්තිං ජානාති. අපාරජ්ජෙක මාරජ්ජෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ ගබ්බානබ්බ සත්තෙ පජානාති. සද්දෙව්සකා ලොකො සමාරකො සමුත්ථකො සස්සසමණ-බ්‍රාහ්මණී පජා සද්දෙව්මනුස්සා අන්තො බුද්ධඤ්ඤාණෙ පරිචත්තති. යථා යෙ කෙවි මච්ඡකච්ඡපා අන්තමසො තිඤ්ඤිමිඛගලං උපාදය අන්තොමහාසමුද්දෙ පරිචත්තන්ති, එවමෙව සද්දෙවකො ලොකො සමාරකො සමුත්ථකො සස්සම-ණබ්‍රාහ්මණී පජා සද්දෙව්මනුස්සා අන්තොබුද්ධඤ්ඤාණෙ පරිචත්තති. යථා යෙ කෙවි පක්ඛි අන්තමසො ගරුලං චේතනෙය්‍යං උපාදය ආකාශස්ස පදෙසෙ පරිචත්තන්ති, එවමෙව යෙපි තෙ සාරිපුත්තස්මා පඤ්ඤාය, තෙපි බුද්ධඤ්ඤාණස්ස පදෙසෙ පරිචත්තන්ති. බුද්ධඤ්ඤාණං දෙව්මනුස්සානං පඤ්ඤං එරිත්වා අභිහරිත්වා තිට්ඨති. යෙ ච තෙ බහතිස්සකේනවා බ්‍රාහ්මණපකේනවා ගහපතිපකේනවා සමණපකේනවා තිපුණා¹ කතපරප්පවාද්‍ය වාලච්ඡිඛිරුපා වොභිඤ්ඤා මිඤ්ඤා චරන්ති පඤ්ඤාගතෙත දිට්ඨිගතාති, තෙ පඤ්ඤාං අභිසංඛරිත්වා අභිසංඛරිත්වා තථායතං උපසංඛික්ඛිත්වා පුච්ඡන්ති ගුලුකාති ච පටිච්ඡන්තාති ච. කපිතා විස්සජ්ජිතා ච තෙ පඤ්ඤා ගහවතා² තොන්ති නිද්දිට්ඨිකාරණං. උපකම්භන්තවා³ තෙ භගවතො සමපජ්ජන්ති. අථබ්බො භගවා ච තසා අභිරුචිති යදිදං පඤ්ඤායායි. එවං භගවා පඤ්ඤාවකමුතාපි විචචමකමු.

කථං භගවා බුද්ධවකමුතාපි විචචමකමු? භගවා බුද්ධවකමුතො ලොකං ඔප්ලාභෙත්තො අද්දස සහෙත අපාරජ්ජෙක මාරජ්ජෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ, අපොකච්චෙ පරලොකච්ඡග්ගදස්සාපිත්තො විහරන්තො, අපොකච්චෙ ත පරලොකච්ඡ-භගදස්සාපිත්තො විහරන්තො. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිතියං වා පදුමිතියං වා පුණ්ඩරිකිතියං වා අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති උදකා අනුක්කතාති අන්තොතිමුක්තපොයිති, අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති සමොදකං සීතාති, අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති උදකා අවමුක්තම නිට්ඨන්ති අනුපලිත්තාති උද්දකත, එවමෙවං භගවා බුද්ධ-වකමුතො ලොකං ඔප්ලාභෙත්තො අද්දස සහෙත අපාරජ්ජෙක මාරජ්ජෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ, අපොකච්චෙ පරලොකච්ඡග්ගදස්සාපිත්තො විහරන්තො, අපොකච්චෙ ත පරලොකච්ඡග්ගදස්සාපිත්තො විහරන්තො.

1. තිපුණා - සස.

2. ගහවතො - සිමු. II.

3. උපකම්භන්තවා - සිමු. II.

ජාතාති හගවා අයං පුග්ගලො රුගච්චිතො, අයං දෙසච්චිතො, අයං මොක්ච්චිතො, අයං විතක්ඛච්චිතො, අයං සඤ්ච්චිතො, අයං ඤාණච්චිතොති. රුගච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති. දෙසච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස මේත්තාභාවනං ආවිකකිති. මොක්ච්චිතං හගවා පුග්ගලං උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කාලෙන ධම්මසච්චෙන කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාපස නිවේසෙති. විතක්ඛච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානසතිං ආවිකකිති. සඤ්ච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං නිමිත්තං ආවිකකිති බුද්ධිසුඛායං ධම්මසුඛමිතං සබ්බසුඛපි-පතතිං සීලාති ව අත්තනො. ඤාණච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආවිකකිති විපස්සනානිවේතනං අනිව්වාකාරං දුක්ඛාකාරං අත්තනාකාරං.

1. “සෙලෙ යථා පබ්බතප්‍රභාතිට්ඨිතො
යථාපි පස්සෙ ජනතා සමන්තනො,
තද්ධුපමං ධම්මමයං සුමේධ,
පාසාදමාරුග්ගා සමන්තවකුඤ්ඤා,
සොකාවතිණ්ණං ජනතමපෙතසොනො
අවේකකිසු ජාතිජරාභිභූත”නති. a

එවං හගවා බුද්ධිවකුඤ්ඤාපි විවච්චකුඤ්ඤා.

කථං හගවා සමන්තවකුඤ්ඤාපි විවච්චකුඤ්ඤා? සමන්තවකුඤ්ඤා වුවහි සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාං; හගවා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උපපගතො සමපගතො සමන්තාගතො.

2. “ත නස්ස අද්ද්ධංභිමභිති කිඤ්ඤි
අපො අවිඤ්ඤානමජාතිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යද්ද්ධි සෙද්ධං³
තථාගතො තෙන සමන්තවකුඤ්ඤා”ති b.

එවං හගවා සමන්තවකුඤ්ඤාපි විවච්චකුඤ්ඤා - අතිත්තසි විවච්චකුඤ්ඤා.

සකිතිධම්මං පටිසංසම්චිතියනති - ‘සකිතිධම්ම’නති න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරිය න පරමපරිය න පිටකසම්පදය න තක්කසත්තං න නයහෙතු න ආකාරපරිච්ඡෙදකකති න දිට්ඨිතිර්කිකානකකතිතියා සාමං සයමිභිඤ්ඤානං අත්තපච්චකකං ධම්මනති සකිතිධම්මං.

1. උපගතො - පු. සිමු. II.

2. සමුපගතො - පු. සිමු. II.

3. සෙද්ධං - සිමු. II.

a. දිසතිසාය - මහාපදනසුත්ත, මජ්ඣිමනිකාය - අරියපරිණයසාසුත්ත, බොධිගරුකුමාර සුත්ත බ්‍රාහ්මසංයුත්ත - පඨමවග්ග, ඉතිවුත්තක - දුතියවග්ග.

b. පටිසංසම්චිතියන - ඤාණකථා, ඉද්ධියකථා.

පරික්ෂකවිනයනෙහි 'පරික්ෂක'හි තද පරික්ෂකයා; පාකලපරික්ෂකයා ව පවිත්රකතපරික්ෂකයා ව.

කතමේ පාකට්ටරිසායා? සිතා ව්‍යාකූල දිව් අවිත්තරවිත්ත කොකා
මිගිසා හත් අති විවික්කා සතපදි වොර වා අසු මානවා වා කතකමම
වා අකතකමම වා, වකුඳුරෙගො සොතරෙතො සාතරෙතො ජිව්තරෙගො
කාසරෙතො සිසරෙතො කණ්ණරෙතො මුඛරෙතො දන්තරෙගො
කාතො සාතො පිතාතො ඛතො ජතො කුච්ඡිතොගො මුඛ පකට්ටිකා
සුලා විසුපිකා කුට්ඨං ගණ්ණිකා කිලාසො යොසො අපමාතො, දසු
කණ්ණිකා කුච්ඡ රබ්බා¹ විතවික්කා ලොභිතපිතාං මුඛමෙගො අංසා
පිළකා ගගන්දලා, පිතාසමුට්ඨානා අබ්බා, සෙමසමුට්ඨානා අබ්බා,
විතසමුට්ඨානා අබ්බා, සන්තිපානීනා අබ්බා, උතුරිණාදිජා අබ්බා,
විසමපරිභාරජා අබ්බා, මපකකම්මිකා අබ්බා, කම්මවිපාසජා අබ්බා,
සිතං උණ්ණං ජිකම්මා පිපාසා උච්චාතො පසාතවා, ඛංසමකසවානාතප-
සිරිසා මච්ඡා ඉති වා, ඉමෙ වුවන්ති පාකට්ටරිසායා.

සභාමේ පරිවෘත්තාපරික්කයා? කාගැට්ටිරිනං විවිද්විරිනං මනෝ-
 ද්වවිරිනං, කාමවෘත්තනීවරණං ව්‍යාපාදනීවරණං චිත්තභිතීවරණං උභව-
 කුසකුච්චනීවරණං විවික්ච්ඡානීවරණං, රාගෝ දේශෝ මෝහෝ කෝශමා
 උපතාණෝ මකේධා පලායෝ ඉක්කා මවෘත්තියං මායා සාමේශ්‍යං එමේශා
 සාරමේශා මාත්‍යා අභිමානෝ මත්‍ය පමාත්‍ය සත්ඛි කිලෙසා සඛිනි
 ද්වවිරිතානි සමෙධ ද්වථා සත්ඛි පරිලාභා සමෙධ සත්‍යාපා සඛිකුසලානි-
 සඛිකාරා ඉමේ විවිධානි පරිවෘත්තාපරික්කයා.

[illegible]

1. **သုခိယ - ဆာဇီဝိ.**

කථං තත්ත්වයාති පරික්ෂයා: තත්ත්වෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයා. යථා ඛිතල ඛිලාසයා පාණා සයන්ති, දුකෙ දුකාසයා පාණා සයන්ති, චතෙන චතාසයා පාණා සයන්ති, රුකෙඛ රුකාසයා පාණා සයන්ති, එවමෙව. තත්ත්වෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයාති. එවමපි තත්ත්වයාති පරික්ෂයා.

වුත්තඤ්ඤාතං හගවතා:

“සානේතවාසිකො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති. කථංඤා භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති? ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චක්ඛුසා රූපං දිස්වා උපපජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඛකපා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාසං¹ අනේතා වසන්ති අනාසංචසන්ති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානේතවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරන්ති, සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාවරියකොති වුච්චති. සුතවපරං භික්ඛවෙ භික්ඛුනො සොතෙන සද්දා සුචා - භාතෙන ගඤ්ඤා සාසිචා - ජව්‍යාය රසා සාසිචා - කාශයෙන ථොට්ඨබ්බං. පුසිචා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපපජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඛකපා සඤ්ඤාජනියා. ත්‍යාසං³ අනේතා වසන්ති, අනාසංචසන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානේතවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරන්ති, සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාවරියකොති වුච්චති. එවං ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති”ති.8 එවමපි තත්ත්වයාති පරික්ෂයා.

වුත්තඤ්ඤාතං හගවතා;

“තයො”මෙ භික්ඛවෙ අනන්ද මලා අනන්ද අමිත්තා අනන්ද සපත්තා අනන්ද වධකා අනන්ද පච්චජ්ඣිකා, කතමෙ තයො? ලොභො භික්ඛවෙ, අනන්දමලං අනන්දමිත්තො අනන්දසපත්තො අනන්දවධකො අනන්දපච්චජ්ඣිකො. දොසො භික්ඛවෙ - මේභො භික්ඛවෙ අනන්දමලං අනන්දමිත්තො අනන්දසපත්තො අනන්දවධකො අනන්දපච්චජ්ඣිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තයො අනන්ද මලා අනන්ද මිත්තා අනන්ද සපත්තා අනන්ද වධකා අනන්ද පච්චජ්ඣිකාති.b.

3. අනත්ථත්තෙන ලොභො ලොභො විත්තපාකොපනො,
හයමනන්තරතො ජාතං තං ජනො තාවබුජ්ඣති.b

1. ත්‍යාසං - සිද්ධ. II. මජ්ඣ.

2. අනාසංචසන්ති - සිද්ධ. II අනාසංචසන්ති - සං. අනාසංචසන්ති - සං.

a. සලාසතතසංයුත - තව්පුර්ණවග්ග b. ඉතිවුත්තක - මහාචාර්ය - මල්ලන

4. පුද්ගො අනං න ජානාති පුද්ගො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං ලොහො සහතෙ තරං.
5. අනසුඡතතො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපතො,
හගමනතරතො ජාතං තං ජතො නාවබුජ්ඣති.
6. කුද්දො අනං න ජානාති කුද්දො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං කොට්ඨො සහතෙ තරං.
7. අනසුඡතතො මොහො මොහො විත්තප්පකොපතො,
හගමනතරතො ජාතං තං ජතො නාවබුජ්ඣති.
8. මුලොහො අනං න ජානාති මුලොහො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං මොහො සහතෙ තරං”නති.a

එවමපි තත්‍රාසයාති පරිසස්සයා.

වුත්තං හෙතං හගවතා:

“තයො ඛො”මෙ මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අඵාසුචිතාරුය. කතමෙ තයො: ලොහො ඛො මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අඵාසුචිතාරුය. දෙසො ඛො මහාරුජ - මොහො ඛො මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අඵාසුචිතාරුය. ඉමෙ ඛො මහාරුජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අඵාසුචිතාරුය.b

9. “ලොහො දෙසො ච මොහො ච පුරිසං පාපවේතසං,
හිංසනති අත්තසම්භූතා තවසාරං ‘ච සම්ඵල”නතිb

එවමපි තත්‍රාසයාති පරිසස්සයා.

වුත්තස්සෙත්තං හගවතා:

10. “රුහො ච දෙසො ච ඉතොනිදන්තා
අරති රති ලොමහංසා ඉතොජා,
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතක්කා
කුමාරකා ධම්මමිචොස්සජ්ජති”තිc.

එවමපි තත්‍රාසයාති පරිසස්සයා.

පරිසස්ස විනිශ්චයාති - පරිසස්සයවිතයං පරිසස්සයපහානං පරිසස්සයවුපසමං පරිසස්සයාචිනිසස්සානා පරිසස්සයපටිපසස්සද්ධිං අමතං නිබ්බානනති - සසබ්බිධම්මං පරිසස්සයවිනිශ්චයා.

a. ඉතිවුත්තසා - මතුච්චත්ත - මුලසුත්ත

b. කොසලසංස්සුත්ත - පට්ඨමහග.

c. සුත්තනිපාත - සුවිලොමසුත්ත.

සමිපදා ව්‍යදහි හද්දගෙනති - පටිපදං ව්‍යදහි සමමාපටිපදං අනු-
 ලොමපටිපදං අපව්‍යතිකපටිපදං අනුපටිපදං ධම්මානුබලපටිපදං
 සීලෙඤ්ඤ පරිපුරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුණාභාරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤතං
 ජාගරියානුසොගං සතිසමප්පඤ්ඤං වත්තාඥෙ සතිපට්ඨානෙ වත්තාඥෙ
 සමමසාධානෙ වත්තාඥෙ ඉද්ධිපාදෙ පඤ්ඤානුසාරි පඤ්ඤා බලානි සත්ත
 බොජ්ඣකධර්ම අරියං අට්ඨබ්බිකං මහං නිබ්බානඤ්ඤ නිබ්බානගාමිනිඤ්ඤ
 පටිපදං; ව්‍යදහි ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ්
 උත්තනිකරුහි පකාසෙති - පටිපදං ව්‍යදහි; හද්දගෙනති සො නිමිතො
 බුද්ධිං භතවන්තා ආලජති. අච්චා, යං නිං ධම්මං ආවික්ඛි දෙසෙති
 පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ් උත්තනිකරුහි පකාසෙති, සබ්බං
 තං දුෂ්ඨං හද්දකං කල්‍යාණං අනවජ්ඣං සෙවිතබ්බනති - පටිපදං ව්‍යදහි
 හද්දගෙන.

පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධිනති - පාතිමොක්ඛනති: සීලං පතිට්ඨා ආදී
 වරණං සංයමො සංවරෙ ඉධං පවුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, 2
 අථවාපි සමාධිනති යා විතතස්ස සිති සංකප්පිති අවට්ඨති අවිසාහාඥ
 අවිකේධපො අවිසාහවමානසතා සමපො සමාධිනුයං සමාධිබලං
 සමමාසමාධියිති - පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධිං.

තෙනාහ සො නිමිතො:

“අකිත්තසි විවට්ඨකු - සක්ඛිධම්මං පරික්ඛයපිතයං,
 පටිපදං ව්‍යදහි හද්දගෙන - පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධි”නති.

14 - 8

වකුක්ඛි නෙව ලොලස්ස
 ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං,
 රතෙ ව නානුතිරේඛය්‍ය
 ත ව මමායෙථ කිඤ්ඤි ලොකස්සිං.

වකුක්ඛි නෙව ලොලස්සාති - කථං ‘වකුක්ඛිලොලො’ හොති 1 ඉද්ධිකවෙවා
 හිකුක්ඛි වකුක්ඛිලොලො වකුක්ඛිලොලියෙන සමන්තාගතතා හොති: අද්ධං දකුක්ඛි-
 තබ්බං, දිට්ඨං සමතිකකම්මතබ්බනති ආරුමෙන ආරුමං, උය්‍යානෙන
 උය්‍යානං, ගාමෙන ගාමං, නිගමෙන නිගමං, තගරෙන තගරං, රට්ඨෙන
 රට්ඨං, ජනපදෙන ජනපදං, දීඝවාරිකං අනවජ්ඣතවාරිකං¹ අනුසුතො
 හොති රුපදස්සනාය. ඵච්චි වකුක්ඛිලොලො හොති.

a සාකච්ඡා.

b ධම්මසංඝයා - විතතුපාදකඤ්ඤා.

1 අනවජ්ඣතවාරිකං - රේඝං.

අළුවා, හිකුළු අනාරඝරං පව්වෙයා, වීථි. පරිපතනා අසංවුතො ගව්'ති හත්ථිං මෂලාකෙතනා, අසං මෂලාකෙතනා, රථං මෂලාකෙතනා, පතනිං මෂලාකෙතනා, ඉන්ද්‍රියො මෂලාකෙතනා, පුරිසෙ මෂලාකෙතනා, ඩුෂාරතෙ මෂලාකෙතනා, කුමාරිකායො මෂලාකෙතනා, අනාරුපණං මෂලාකෙතනා, සරවුහානි මෂලාකෙතනා, උග්ධං මෂලාකෙතනා, අශ්වා මෂලාකෙතනා, දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො¹ ගව්ති. එවමේ වකුලොලො යොති.

අඑවා, හිකඩු වකඩුනා රූපං දිසා නිමිත්තයාහි හොති අනුබ්‍යාසයේ-
නකාහි යැව්කරණමෙනං වකඩුන්දියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා
දෛශිකස්සා පංථකං අකුසලා ධම්මං අනාසකවෙග්ගං, තස්ස සංවරය
න පටිපජ්ජති, ත රකඛති වකඩුන්දියං, වකඩුන්දියෙ න සංවරං අපජ්ජති.
එවමි වකඩුලොලො හොති. යඑවා වං උනෙකෙක සොනෙතා සමණ-
බ්‍රාහ්මණං සද්ධාදෙය්‍යනාහි හොජනානි භුඤ්ජාමි තෙ එවරූපං පිසුකදස්සනං
අනුසුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යපීදං: තච්චං හීතං වාදිතං පෙකකං අකඩානං
පාණිස්සරං වෙතාලං කුමහප්පිතං සොහනගරකං² වණ්ඤාලං වංසං ධොවනං
හජ්ජිසුඤ්ඤං අසාසුඤ්ඤං මහිසුඤ්ඤං උසහසුඤ්ඤං ගොසුඤ්ඤං අජ්ජුඤ්ඤං
මේණ්ඩසුඤ්ඤං කුකකුට්ඨසුඤ්ඤං වට්ඨකසුඤ්ඤං දණ්ඩසුඤ්ඤං මුට්ඨිසුඤ්ඤං තිබ්බුඤ්ඤං³
උයෙයාධිකං ඛලග්ගං සෙතාබ්බගං අණිකදස්සනං ඉති වා. එවමි
වකඩුලොලො හොති-

කළු න වකුලොලො හොඳි ? ඉඩෙකවෙවා හිකු න වකුලොලො න වකුලොලො සමනනාගතො හොඳි. අදිට්ඨං දක්ඛිතඛං දිට්ඨං සමඛිකක්ඛිතඛනඛි න ආරුමෙන ආරුමං න උය්‍යානෙන උය්‍යානං න ගාමෙන ගාමං න නිගමෙන නිගමං න තග්ගෙන තගරං න රටෙයින රට්ඨං න ජනපදෙන ජනපදං දීඝවායිකං අභිවත්තවායිකං අනුසුත්තො හොඳි රුපදස්සනාය. එවමි න වකුලොලො හොඳි. අඵලා හිකු අත්තරඝරං පටිපට්ඨා වීථි පටිපත්තො සංචුත්තො ගච්ඡති: න හත්ථිං ඔලොකෙත්තො, න අස්සං ඔලොකෙත්තො, න රථං ඔලොකෙත්තො, න ට්‍රයානිං ඔලොකෙත්තො, න ඉන්ද්‍රියො ඔලොකෙත්තො, න පුරිසෙ ඔලොකෙත්තො, න කුමාරකෙ ඔලොකෙත්තො, න කුමාරිකායො ඔලොකෙත්තො, න අත්තරුපණං ඔලොකෙත්තො, න ඝරමුඩානි ඔලොකෙත්තො, න උද්ධං ඔලොකෙත්තො, න අග්ගං ඔලොකෙත්තො, න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවමි න වකුලොලො හොඳි-

අප වා, හිඬු වඬුනා රූපං දිසා න නිමිත්තභාගි හොති නානු-
ඛ්‍යාසජනකාගි. යනාධිකරණමෙතං වඬුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං
අභිජක්ඛා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාස්සවෙසුං, තස්ස සංවරාය
පටිපජ්ජති. රක්ඛති වඬුන්ද්‍රියං, වඬුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. එවමපි න
වඬුලොලො හොති. යථා වා පනෙකෙ නොනෙතා සමණ්ඩ්‍රාගම්ණා සද්ධා-
දෙශ්‍යාති හොජනානි භුඤ්ජානි තෙ එවරූපං විසුඤ්ඤස්සනං අනනුශ්‍රතතා
විහරන්ති. සෙසයවිදා: භවංගි හිතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛාතං -පෙ-
අණිකදස්සනං ඉති වා, එවරූපා විසුඤ්ඤස්සනා පටිවිරතො හොති. එවමපි
න වඬුලොලො නොති-

1. පෙකඩිනා: - සිවු. 11. 2. සොහොන: - මරය. 3. නිවුණ: - මරය.

වකුට්ඨි නෙව ලොලසායානි - වකුට්ඨලොලිංගං පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනුභාවං ගමෙය්‍ය. වකුට්ඨලොලිංගං ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චරතො නික්ඛන්තො නිස්සංචො විපජ්ඣන්තො විසංඤ්ඤන්තො විමර්ශාදි-කතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - වකුට්ඨි නෙව ලොලසාය.

ගාමකථාය ආචරසෙ සොතිනති - ගාමකථා පුළුවනි බතංග තිරළුනතකථා. සෙය්‍යපිදං: රුජකථා චොරකථා මහාමහතකථා සොනාකථා භයකථා යුග්ගකථා අන්තකථා පාතකථා චන්දකථා යානකථා සයනකථා මාලාකථා ගතිකථා ඤාතිකථා භාමකථා නිගමිකථා තහරකථා ජනපද-කථා ඉසීකථා පුරිසකථා සුරකථා විසිබාකථා කුමාරවංශානකථා පුබ්බ-පෙතකථා තාඛානකථා¹ ලොකකඛාසිකා සමුදදකඛාසිකා ඉතිහවාතවකථා ඉති ථා.

ගාමකථාය ආචරසෙ සොතිනති - ගාමකථාය සොතං ආචරෙය්‍ය නිවාරෙය්‍ය සන්තිවාරෙය්‍ය රතෙබ්බෙය්‍ය ගොපෙය්‍ය පිදකෙය්‍ය පච්ඡිකෙය්‍යාති - ගාමකථාය ආචරසෙ සොතං.

රසෙ ව නානුභිජෙකියාති - 'රසො'ති මූලරසො බකිරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ථරසො ඵලරසො අමිඛිලං මධුරං තිත්තකං කට්ඨකං ලොණකං බාජකං ලපිලං² කසාපො සාදුං අසාදුං සීතං උණං. සන්තොකෙ සමණ-බ්‍රාහ්මණා රසගිඤ්ඤා. තෙ ජීවහණෙන රසභ්‍යාති පරියෙසන්තා ආභිණිකාති. තෙ අමිඛිලං ලභිති ආනුභිලං පරියෙසන්ති, ආනුභිලං ලභිති අමිඛිලං පරියෙසන්ති - පෙ - සීතං ලභිති උණං පරියෙසන්ති, උණං ලභිති සීතං පරියෙසන්ති. තෙ යං යං ලභිති තෙන තෙන ත භුක්ඛන්ති, අපරාපරං පරියෙසන්ති. මහාපිකෙසු රසෙසු රත්තා ගිඤ්ඤා ගථිතා මුච්ඡිතා අජෙකා-පන්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුඤ්ඤා. යස්සෙසා රසතණ්ඤා පභීතා සමුච්ඡිතා - පෙ - ඤාණන්ති දුස්සා. සො පටිසම්බාධොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය - පෙ - ආනුභිකාතෙ වා'ති. යථා වණං ආලිඝ්ඨෙය්‍ය යාවදෙව ආරාහ-ණන්දාය, යථා වා අකං අබ්‍යඤ්ඤෙය්‍ය යාවදෙව භාරස්ස නිජරණන්දාය, යථා වා පුත්තමංසං ආහාරං ආහාරෙය්‍ය යාවදෙව කන්තාරස්ස නිජරණ-න්දාය, ඵලමව භික්ඛු පටිසම්බාධොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය - පෙ - අනවජ්ජතා ව ආනුභිකාතෙ වාති. රසතණ්ඤා පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනුභාවං ගමෙය්‍ය, රසතණ්ඤාය ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චරතො නික්ඛන්තො නිස්සංචො විපජ්ඣන්තො විසංඤ්ඤන්තො විමර්ශාදි-කතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - රසෙ ව නානුභිජෙකියාති.

න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මිනති- 'මමතතා'ති දෙථ මමතතා: තණ්හාමමතතඤ්ච දිට්ඨිමමතතඤ්ච -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතතං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමතතං. තණ්හාමමතතං පහාය දිට්ඨිමමතතං පටිතිස්සජ්ඣා වකච්ඡං න මමායෙය්‍ය, න ගණේය්‍ය, න පරමසෙය්‍ය, නාභිතිවිසෙය්‍ය, සොතං, ඝාතං, ජිව්හං, කායං, රූපෙ, සද්දො, ගන්ධි, රසෙ, ජොට්ඨිකේඛි, කුලං, ගණං, ආවාසං, ලාභං, යසං, පසංසං, පුබ්බං, වීචරං, පිණ්ඩපාතං, සෙය්‍යාසනං, ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්කාරං, කාමධාතුං, රූපධාතුං, අරූපධාතුං, කාමනවං, රූපනවං, අරූපනවං, සඤ්ඤාභවං, අසඤ්ඤාභවං, තෙවසඤ්ඤා- නාසඤ්ඤාභවං, එකත්තවාකාරභවං, චතුර්වාකාරභවං, පඤ්චවාකාරභවං, අභිතං, අතාගතං, පච්චුප්පත්තං, දිට්ඨිපුත්තමුඛපිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න මමායෙය්‍ය, න ගණේය්‍ය, න පරමසෙය්‍ය, නාභිතිවිසෙය්‍ය. කිංඤ්චති කිංඤ්ච රූපතං චෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සබ්බාරගතං පිඤ්ඤාණගතං; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මිං.

තෙනාග භගවා:

“වකච්ඡති තෙච ලොලස්ස
ගාමකථාය ආචරයෙ සොතං,
රසෙ ච තාත්‍විකජය්‍ය
න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මි”නති.

14 - 9

එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්ස
පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්ඤි,
භවංඤ්ච තාභිජප්පෙය්‍ය
හෙරවෙසු ච න සමපච්චෙධෙය්‍ය.

එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්සාති - 'එස්සෙත'ති රොගඵස්සා; රොගඵස්සෙත පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො අස්ස; වකච්ඡෙරගෙන පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො අස්ස; සොතරොගෙන, ඝාතරොගෙන ජිව්හාරොගෙන, කායරොගෙන, පීසරොගෙන, කණ්ණරොගෙන, මුඛරොගෙන, දන්තරොගෙන, කාසෙන, සාසෙන, පිනාසෙන, ඛගෙන, ජරෙන, කුච්ඡ- රොගෙන, මුළුආය, පකඛ්ඤ්ඤා, සුලාය පිසුට්ඨාය කුච්ඡෙන ගණකිත කිලාසෙන සොසෙන, අපමාරෙන, දද්දයා කණ්ණිකා කච්ඡයා රබසාය විතච්ඡිකාය, ලොභිතෙන පිතෙතන මුඛමෙගෙන, අසාය පිලකාය භගඤ්- ලො, පිතකසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන සෙමකසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන වාත සමුට්ඨානෙන ආබාධෙන සන්තිපාතිතෙන ආබාධෙන උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන ඔපකකම්මකෙන ආබාධෙන කම්ම- විපාකජෙන ආබාධෙන, සිතෙන උණෙන ජිකච්ඡාය පිපාසාය උච්චාරෙන පසායෙන, බංසමකසවාතාතපරිච්ඡිකපසමඵස්සෙති පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො අස්සාති - එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්ස.

පටිදෙවං හික්ඛු න කරොයා ඤාතිඤ්චිති - ආදෙවං පටිදෙවං ආදෙවතං පටිදෙවතං ආදෙවතතං පටිදෙවතතං වාචා පලපං විපාලාපං ලාලපං ලාලපායතං ලාලපායිතතං න කරොයා න ජනෙයා න සඤ්ඤෙයා න තිබ්බතෙයා නාතිතිබ්බතෙයා. ඤාතිඤ්චිති ඤාතිඤ්චිති කිංචිති කප්ඵි අරුකිතං වා බුද්ධා වා අරුකිතබ්බිකා වාති - පටිදෙවං හික්ඛු න කරොයා ඤාතිඤ්චිති.

හමඤ්ච නාතිජපෙයොති - කාමගමං න ජපෙයොති, රූපගමං න ජපෙයොති, අරූපගමං න ජපෙයොති න පඤ්ඤායොති නාතිජපෙයොති - ගවඤ්ච නාතිජපෙයොති.

ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙයොති - 'ගොරවාති' එතෙතාකාරෙන සංචාරි ගොරවෙසු නෙඤ්ඤව. වුත්තං තෙතං ගාමවාතා: "එතං නුත තං සංගොරවං¹ අගච්ඡති"ති² බුද්ධාදිවෙසෙ වුත්තං: භික්ඛා බ්‍රහ්මා දිපි අවුත්තං තරුණං කොකා මහිකා³ අස්සා හත්ථි අභිවිච්ඡිකා සතපදි වොරං වා අස්ස මාණවා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා; අඵාපරෙන ආකාමරෙන ගාමං වුවවති අරුකිතතිකං විතතසමුට්ඨාතං ගාමං සංගොරවෙසෙ⁴ ජම්භිතතං ලොමිහංසො වෙතසො උබ්බෙගො උත්තාසො, ජාතිගාමං ජරාගාමං ව්‍යාධිගාමං මරණගාමං රුජගාමං වොරගාමං අභිනිගාමං උදකගාමං අතතානු-වාදගාමං පරානුවාදගාමං දණ්ඩගාමං දුග්ගතිගාමං උභිමගාමං කුමාරිකගාමං ආවට්ඨගාමං සුසුකාගාමං ආජිවිකගාමං⁵ අභිලොකගාමං පටිසංස ධාරජ්ජගාමං මදකගාමං දුග්ගතිගාමං නායනකතං⁶ ජම්භිතතං ලොමිහංසො වෙතසො උපබ්බෙගො උත්තාසො. ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙයොති - ගොරවෙ පසිංහි වා සුභිංහි වා න වෙතසො තප්පවෙසෙයො න සමපවෙසෙයො න තපසො න උත්තපසො න පටිත්තපසො න භාසෙයො න සත්තාසං ආපජ්ජෙයො; අභිරු අස්ස අච්ඡිකි අනුත්තාසි අපලාසි පතිතගාමොරවො විතතාලාමිහංසො විතරොයොති - ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙයො.

තෙතාසං සගවා:

“එතෙතං සද්දං පුට්ඨං
පටිදෙවං හික්ඛු න කරොයා ඤාතිඤ්චිති,
හමඤ්ච නාතිජපෙයොති
ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙයො”ති.

1. ගාමං ගොරවං - සිමු II. මජ්ඣ. PTS. 2. මහිංසා - මජ්ඣ. මහාමහිංසා - PTS.

3. සංගොරවං - PTS. 4. ආජිවිකගාමං - සිමු II. PTS.

5. මජ්ඣිමනිකාය - නගරගොරවෙසුතං.

14 - 19

අනන්තමථො පානානං
 බාදනියානමථොපි වජ්ජානං,
 ලද්ධා න සනතිධිං කසිරි
 න ව පරිත්තයෙ තාති අලනමානො.¹

අනන්තමථො පානානං බාදනියානමථොපි වජ්ජානනති-
 'අනන්ත'නති ඔදනො කුමමාසො සත්තු මට්ඨො මංසං; පානානනති
 අට්ඨපානාති: අමුපානං ජමුපානං වොචපානං මොචපානං මඩුපානං
 මුද්දිකාපානං සාලුකපානං ථාරුකපානං. අපරුනිපි අට්ඨ පානාති:
 කොසමුපානං කොලපානං බදරපානං ඝනපානං තෙලපානං පයොපානං
 යාගුපානං රසපානං; බාදනියානනති පිට්ඨබ්ජකං පුච්චඡකං මුලබඡකං
 තච්චඡකං පත්තචඡකං පුප්ඵචඡකං ඵලබඡකං; වජ්ජානනති ඡ
 විටර්නි: බොමං කපාසිකං කොසසංසං කමලං සාණං ගඛනනති-
 අනන්තමථො පානානං බාදනියානමථොපි වජ්ජානං.

ලද්ධා න සනතිධිං කසිරාති - 'ලද්ධා'ති ලද්ධා ලභිතො අධිගන්තො
 විජ්ජිතො පටිලභිතො න කුහනාය න ලපනාය න තෙමිතතිකතාය න
 නිපොසිකතාය න ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිංසනතාය න කට්ඨදුතෙන¹ න
 වෙඵදුතෙන න පත්තදුතෙන න පුප්ඵදුතෙන න ඵලදුතෙන න සිතා
 තදුතෙන න චුණ්ණදුතෙන න මත්තිකාදුතෙන න දන්තකට්ඨදුතෙන
 න මුබ්බොදකදුතෙන න වාටුකමයතාය න පාරිනට්ටතාය න පිට්ඨිමංසිකතාය
 න වජ්ජිච්ඡාය න තිරච්ඡානච්ඡාය න අඛිච්ඡාය න තකඛානට්ඡාය
 න දුතගමතෙන න පතිණගමතෙන න ජඛිකපෙසනිසෙන න වෙජ්-
 කමමෙන න තච්ඡාමමෙන න පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන න දතානුපපදුතෙන
 ඛමමෙන සමෙන ලද්ධා ලභිතො අධිගන්තො විජ්ජිතො පටිලභිතොති-ලද්ධා;
 න සනතිධිං කසිරාති අනන්තසනතිධිං පානසනතිධිං යානසනතිධිං
 සයතසනතිධිං ගතිසනතිධිං ආමිසසනතිධිං න කුරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න
 සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බතෙය්‍ය නාභිනිබ්බතෙය්‍යාති - ලද්ධා න සනතිධිං
 කසිරි.

1. අලකමානො - PTS.

න ච පටිත්තසෙ ධානි අලහමානො¹ති - අන්තං වා න ලහාමි, පානං වා න ලහාමි, වස්ථං වා න ලහාමි, කුලං වා න ලහාමි, ගණං වා න ලහාමි, ආවාසං වා න ලහාමි, ලාභං වා න ලහාමි, යසං වා න ලහාමි, පසංසං වා න ලහාමි, සුඛං වා න ලහාමි, විවරං වා න ලහාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලහාමි, සෙනාසනං වා න ලහාමි, භිලානපච්චිධගෙසස්පරික්කාරං වා න ලහාමි, භිලානුපට්ඨාකං වා න ලහාමි, අපඤ්ඤාභොග්හිති න තූෂ්ඨය්, ත උත්තසෙය්, ත පරිත්තසෙය්, න භාගෙය්, න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්, අභිරු අස්ස අවජ්ඣති අනුත්‍රාසී අපලාසී පතිතහග්ගෙරවො විගතලො-මහංසො විහරෙය් - න ච පරිත්තසෙ ධානි අලහමානො.

තෙනාහ ගගවා:

“අන්තානම්ථො පානානං
බාදනීයානම්ථොපි වස්ථානං,
ලභා න සන්තිසිං කසිරි
න ච පරිත්තසෙ ධානි අලහමානො”ති.

14 - 11

කාසී න පාදලොලස්ස
විරමෙ කුක්කුච්චා නපමජ්ජෙය්,
අථාසනෙසු සයනෙසු
අපසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්.

කාසී න පාදලොලස්සාති - “කාසී”ති පඨමෙනපි කානෙන කාසී, දුතියෙනපි කානෙන කාසී, තතියෙනපි කානෙන කාසී, චතුස්ථෙනපි කානෙන කාසී, සවිතක්කසවිචාරෙතාපි කානෙන කාසී, අවිතක්ක-විචාරමත්තෙතාපි කානෙන කාසී, අවිතක්කඅවිචාරෙතාපි කානෙන කාසී, සප්පිතිකෙතාපි කානෙන කාසී, තිප්පිතිකෙතාපි කානෙන කාසී, පිතිසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සාතසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සුඛසගගෙතාපි කානෙන කාසී, උපෙක්ඛාසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සුඤ්ඤාතෙතාපි කානෙන කාසී, අනිමිත්තෙතාපි කානෙන කාසී, අපඤ්ඤිතෙතාපි කානෙන කාසී, ලොකියෙතාපි කානෙන කාසී, ලොකුත්තරෙතාපි කානෙන කාසී, කාතරතො එකත්තමිත්‍රසුත්තො සද්දන්ගරුකොති - කාසී.

න පාදලොලස්සාති - කථං ‘පාදලොලො’ හොති ? ඉධෙකච්චා භික්ඛු පාදලොලො පාදලොලියෙන සම්ප්‍රකාශනො හොති:

ආරුණික ආරුමිං උයනානන උයනානං ගාමේන ගාමිං නිගමෙන නිගමිං
තහරෙන¹ තහරං රචේන රචිං ජනපදෙන ජනපදං දීඝවාරිකං
අනච්ඡිකචාරිකං අනුසුතො විහරයි, එවමිපි පාදලොලො හොති. අථවා
භික්ඛු අනොපි සඛිකාරමේ පාදලොලො පාදලොලියෙන සමනනාගතො
හොති, න අත්තෙකතු න කාරණෙකතු උභයතා අවුපසන්නවිතො
පරිවේණෙනා පරිවේණං ගච්ඡති, විහාරෙනා විහාරං ගච්ඡති, අසිසොගතො
අසිසොගං ගච්ඡති, පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡති, හමමිසතො හමමිසං ගච්ඡති,
භුහාය භුහං ගච්ඡති, ලෙනතො ලෙනං ගච්ඡති, කුටිතො කුටිං ගච්ඡති,
කුටාගාරතො කුටාගාරං ගච්ඡති, අට්ටතො අට්ටං ගච්ඡති, මාලතො මාලං
ගච්ඡති, උද්දුණ්ණිතො උද්දුණ්ණිං ගච්ඡති, උද්දසිතො උද්දසිතං ගච්ඡති,
උපට්ඨානසාලතො උපට්ඨානසාලං ගච්ඡති, මණ්ඩලමාලතො මණ්ඩලමාලං
ගච්ඡති, රුක්ඛමූලතො රුක්ඛමූලං ගච්ඡති. යත්ථ වා පන භික්ඛු නිසීදනති
තභිං ගච්ඡති, තත්ථ එකස්ස වා දුතියො හොති, ද්විතො වා තතියො හොති,
තිණ්ණං වා චතුෂ්ඨං හොති. තත්ථ ඛන්ධං සමථප්පලාපං පලපති.
සෙය්‍යපිදං: රුජකථං චොරකථං මහාමත්තකථං සෙනාකථං හයකථං
සුඛකථං අනතකථං පානකථං වත්තකථං යානකථං සයනකථං මාලාකථං
ගකිකථං ඤාතිකථං ගාමිකථං නිගමිකථං තහරකථං ජනපදකථං ඉන්ද්‍රි-
කථං දුරිඝකථං සුරකථං විසිඛාකථං කුමනට්ඨානකථං පුබ්බපෙතකථං
නාතතකථං ලොකකඛාසිකං සමුද්දකඛාසිකං ඉතිහවාහවකථං ඉතිවා-
එවමිපි පාදලොලො හොති.

නි පාදලොලස්සාති පාදලොලියං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛණ්ණකිකරෙය්‍ය
අනභාවං ගමේය්‍ය, පාදලොලියා ආරතො අස්ස චිත්තො පටිච්චිතො
නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤානතො විමර්ශාදිකතෙන
වෙනසා විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වතොය්‍ය පාලෙය්‍ය
යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය, පටිසල්ලානාරුමො අස්ස පටිසල්ලානරතො අර්ඛකතං
වේතොසමථමනුසුතො අනිරුක්ඛකර්ඛානො විපස්සනං සමනනාගතො
මුත්තො සුඤ්ඤාගාරනං ක්කාසී ක්කානරතො එකතනමනුසුතො සද්දත්ත²-
ගරුකොති - ක්කාසී න පාදලොලස්ස.

විරමේ කුකකුච්චා නපසම්පේජ්ජයාති - 'කුකකුච්ච'නති හත්තකුකකුච්චමිපි
කුකකුච්චං, පාදකුකකුච්චමිපි කුකකුච්චං; හත්තපාදකුකකුච්චමිපි කුකකුච්චං;
අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතා කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතා අවජේ
චජ්ජසඤ්ඤිතා චජේ අචජ්ජසඤ්ඤිතා, යං එවරූපං කුකකුච්චං.
කුකකුච්චායනා කුකකුච්චාසිතතනං වේතසො විපට්ටසාගේ මනොපිලෙසො,
ඉදං වුවෙති කුකකුච්චං. අපි ච ද්විති කාරණෙති උපපජ්ජති කුකකුච්චං.
වේතසො විපට්ටසාගේ මනොපිලෙසො:

කතතතා ච අකතතතා ච. කථං කතතතා ච අකතතතා ච උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ කායසුච්චරිතං අකතං මෙ කායසුච්චරිත'න්ති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ ච්ඡිද්ධච්චරිතං අකතං මෙ ච්ඡිද්ධච්චරිත'න්ති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ මනො-දුච්චරිතං අකතං මෙ මනොසුච්චරිතං -පෙ- කතො මෙ පාණාතිපාතො අකතො මෙ පාණාතිපාතො වේරමණී'ති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං. -පෙ- මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ අදින්නාදානං -කතො මෙ කාමේසු මිච්ඡාචාරො - කතො මෙ මුසාචාරො - කතා මෙ පිසුණාචාරා - කතා මෙ ඵරුසා චාරා කතො මෙ සමථප්පලාපො - කතා මෙ අභිජ්ඣා - කතො මෙ ඛ්‍යාපාදො-කතා මෙ මුච්ඡාදිට්ඨි අකතා මෙ සමමාදිට්ඨි'ති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො. එවං කතතතා ච අකතතතා ච උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො.

අඵචා, සිලෙසුමහි න පරිපුරකාරීති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියෙසුමහි අගුත්තආයෙති - ගොජතෙ අමත්තඤ්ඤමහිති - ජාගරියං අනුසුත්තොමහිති - න සතිසම්පජ්ඣෙඤ්ඤාන සම්මතායතොමහිති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතාති මෙ පඤ්චිත්තියාතිති - අභාවිතාති මෙ පඤ්චබලාතිති - අභාවිතා මෙ සත්ත ඛොජ්ඣානාති - අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨබ්බිතො මහොනාති දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති සමුදයො මෙ අපාහිණොති මහො මෙ අභාවිතොති තිඤ්ඤො මෙ අසච්ඡිකතො'ති උප්පජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විප්පට්ඨායෙ මනොවිලෙඛො.

විරමෙ කුකකුච්චාති - කුකකුච්චා ආරමෙය්‍ය විරමෙය්‍ය පටිවිරමෙය්‍ය, කුකකුච්චං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛ්‍යාතීකරෙය්‍ය අතභාවං ගමෙය්‍ය, කුකකුච්චා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො තික්ඛනො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤානො විමරියාදිකතො වේතසො විහරෙය්‍යාති - විරමෙ කුකකුච්චා.

නිසංමුපේජයාති සක්කවළකාරී අසා සාතවළකාරී අවච්ඡිතකාරී අනොලීනවුතතිංකා අතික්ඛිතතජ්ඣෙ අතික්ඛිතතධුරේ අපමනෙතා කුසලෙසු ධම්මෙසු; 'කදහං අපරිපුරං වා සීලකකිං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සීලකකිං තථ තථ පඤ්ඤා අනුග්‍රහණෙය්‍යං'නති; යො තථ ඡන්ද ව වායාමො ව උසාහො ව උසොලුති ව ථාමො ව අප්පට්ඨාණී ව සති ව සමපජ්ඣෙය්‍යා, ආතප්පං පඛානං දුට්ඨිකං අනුයොගො අප්පමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙසු; 'කදහං අපරිපුරං වා සමාධිකකිං පඤ්ඤාකකිං විමුතතිකකිං විමුතතිඤ්ඤාදස්සනකකිං, කදහං අපරිපුරෙය්‍යං වා දුකං පරිජානෙය්‍යං, අප්පට්ඨිකං වා කීලෙසං පජ්ඣෙය්‍යං, අභාවිකං වා මහං භාජෙය්‍යං, අසව්ච්ඡිකං නිරෝධං සව්ච්ඡිකරෙය්‍යං'නති යො තථ ඡන්ද ව වායාමො ව උසාහො ව උසොලුති ව ථාමො ව අප්පට්ඨාණී ව සති ව සමපජ්ඣෙය්‍යා, ආතප්පං පඛානං දුට්ඨිකං අනුයොගො අප්පමාදෙ කුසලෙසු ධම්මෙසුති - විරමෙ කුක්කුළවා නිසංමුපේජය.

අථාසනෙසු සයනෙසු අසංසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යාති - 'අථා'ති පද-සනි -පෙ- ආසනං. දිව්චති යථ නිසීදති මඤ්ඤා පිඨං හිසි තට්ටිකා වම්බන්ධා තිණසන්ධාරෙ පණ්ණසන්ධාරෙ පලාලසන්ධාරෙ; සයනං දිව්චති සෙනාසනං විහාරෙ අභිසංයොගො පාසාදෙ නම්මියං ගුහාති-අථාසනෙසු සයනෙසු.

අසංසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යාති අප්පසද්දෙසු අප්පතිග්‍රහාසෙසු විජතථානෙසු මනුස්සරුහසෙය්‍යකෙසු පටිසල්ලානසාරුපොසු සෙනාසනෙසු වරෙය්‍ය විවරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වනතෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති - අථාසනෙසු සයනෙසු අප්පසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍ය.

තෙනාන භගවා:

“කංඨි න පාදලොලස්ස
විරමෙ කුක්කුළවා නිසංමුපේජය,
අථාසනෙසු සයනෙසු
අප්පසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යා”ති.

14 - 12

නිද්දං න ඛුලීකරෙය්‍ය
ජාහරියං භජෙය්‍ය ආතාපි,
තද්දිං මායං ගණ්ණං ඛිඛිං
මෙදුතං විපජ්ඣෙ සවිභුසං.

නිද්දං න ඛුලීකරෙය්‍යාති රතතිද්දිවං ඡ කොට්ඨාසෙ කරිකා පඤ්ච කොට්ඨාසෙ පටිජ්ඣෙය්‍යා¹ එකං කොට්ඨාසං නිපජ්ඣෙය්‍යාති - නිද්දං න ඛුලීකරෙය්‍ය.

ජාගජියං භජෙය්‍ය ආනාපිති - ඉධ භික්ඛු දිවියං වඩ්ඛාමෙත නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය, රතනියා පඨමං යාමං වඩ්ඛාමෙත නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය, රතනියා මජ්ඣමං යාමං දකඛ්ඤාන පඤ්ඤාන සිහසෙය්‍යං කප්පායා පාදෙ පාදං අවිමාධාය සතො සමපජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මිතසි කරුණා; රතනියා පච්ඡමං යාමං පච්චුට්ඨාය වඩ්ඛාමෙත නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය. ජාගජියං භජෙය්‍යාති ජාගරියං භජෙය්‍ය සමා- ජෙය්‍ය සෙවෙය්‍ය නිසෙවෙය්‍ය සංසෙවෙය්‍ය පටිසෙවෙය්‍යාති 'ජාගරියං භජෙය්‍ය. ආනාපිති ආතප්පං වුච්චති චිරියං, යො වෙනසිකො චිරියාරමො නිකක්ඛමා පරක්ඛමො උය්‍යාමො වායාමො උසායාමො උසොයාමො උසොයාමො භිති අසිපිලපරක්ඛමා අතික්ඛිතතජ්ජා අතික්ඛිතතධුරා ධුරසමපඤ්ඤා වරියං විරසිජ්ජියං විරියබලං සමමාචාරාමො. 2 ඉමිනා ආනාපෙන උපෙනො සමුපෙනො උපගෙනා 1 සමුපගෙනා උපපෙනා 2 සමපෙනා 3 සමනනා - ගතො සො වුච්චති ආනාපිති - ජාගරියං භජෙය්‍ය ආනාපි.

තඤ්ඤං මායං හස්සං ඛිබ්බං මෙඤ්ඤං විජ්ජාමෙත සමිඤ්ඤානි - 'තඤ්ඤානි' 'යා තඤ්ඤානි තඤ්ඤානා තඤ්ඤානා 4 ආලසං ආලසායනා ආලසායනායනා, අයං වුච්චති තඤ්ඤා. මායාති මායා වුච්චති වඤ්ඤානිකා වරියා. 'ඉධෙකමෙව කායෙන දුච්චරිතං වරිණි වාචාය - මතසා දුච්චරිතං වරිණි තස්ස පටිච්ඡාදනගෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පතිදහති, මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති, මා මං ජඤ්ඤාති සබ්බප්පාති, මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති, මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරක්ඛමති, යා චචරුපා මායා මායාපිතා අද්චායර වඤ්ඤානා නිකති විකිරණා ගුහනා පරිගුහනා ජාදනා පටිච්ඡාදනා අනුතතාතිකමං අනාචිකමං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුච්චති මායා. 5 'හස්සානි ඉධෙකමෙව අතිවෙලං දනතවිදංසකං හසති. වුතතං හෙතං හගවතා: "කොමාරකමිදං භික්ඛවෙ අරියස්ස වතයෙ යදිදං අතිවෙලං දනතවිදංසකං හසිත"නි. 6 ඛිබ්බානි දො ඛිබ්බා කායිකා ව ඛිබ්බා වාචසිකා ව ඛිබ්බා. කතමා කායිකා ඛිබ්බා? හප්පිතිපි කිලනති, අස්සෙතිපි කිලනති, රථෙතිපි කිලනති, ධනුතිපි කිලනති, අට්ඨපදෙපි 7 කිලනති, දසපදෙපි 8 කිලනති, ආකාසෙපි 9 කිලනති, පරිහාරපදෙපි කිලනති, සන්ධිකායපි 10 කිලනති, බලිකායපි කිලනති, ඝට්ඨකායපි කිලනති,

1. උපගෙනා - ස. 2. උපපෙනා - ස.
3. සමුපපෙනා - ස. 4. තඤ්ඤානා මතසා - සිමු. II.
5. පදෙපි - සිමු. II. PTS. 6. අකාසෙපි - සිමු. II. PTS.
7. සන්ධිකායපි - ස.
8. බම්බසමිකා - වග්ගපදාදකාශි. 9. වුද්දකවිදුමිකා.
10. කිකඛිකායපි - සමමාසිවග්ග.

සලාභානුසන්තපි කිලනති, අකෙඛනපි කිලනති, පබ්බතීරෙනපි¹ කිලනති, චිඛකුසෙකනපි කිලනති, මොකඛපිකායපි කිලනති, විඛගුලකෙනපි කිලනති, පතනාලානුසන්තපි කිලනති, රථකෙනපි කිලනති, ධනුකෙනපි කිලනති, අකඛරිකායපි කිලනති, මනෙසිකායපි කිලනති, යථාචර්ජනපි කිලනති. අයං කාසිකබ්බිඛා. ඤතමා වාචසිකා බ්බිඛා? මුඛපගරිකං මුඛාලමඛරං මුඛපදණ්ණමකං මුඛචලිමකං මුඛගෙරුලකං² මුඛදදුරිකං නාචකං ලාසං ගිතං දථකමමං. අයං වාචසිකා බ්බිඛා.

මෙපුත්තධම්මො නාම: සො සො අසඤ්ඤාමො ගාමධම්මො වසලධම්මො දුට්ඨපල්ලා ඔදකනනිකො රහස්සො අයං අයසමාපනති. කිං කාරණං චුච්චති මෙපුත්තධම්මො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුඤ්ඤානං පරිසුට්ඨිකානං පරියාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධම්මොති තං කාරණං චුච්චති මෙපුත්තධම්මො; යථා උපගා ඤලභකාරකා මෙපුත්තකාති චුච්චනති, උභො හණ්ඩනකාරකා - උභො හස්සකාරකා - උභො අධිකරණකාරකා - උභො විවාදකාරකා - උභො වාදිනො - උභො සල්ලාපකා මෙපුත්තකාති චුච්චනති, ඵලම්මං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුඤ්ඤානං පරිසුට්ඨිකානං පරියාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධම්මොති තං කාරණං චුච්චති මෙපුත්තධම්මො.

විභූසාති ථෙව විභූසා; අපි අගාරියස්ස විභූසා; අපි පබ්බජිතස්ස විභූසා. කතමා අගාරියස්ස විභූසා? කෙසා ච මස්ස ච මාලා ච ගකා ච විලෙපනා ච ආභරණා ච පිලිකිනා ච වත්ඤ්ඤා සාරසාටනඤ්ඤා³ වෙදිනඤ්ඤා උච්ඡාදකං පරිමද්දනං තහාපතං සම්මානනං ආදාසං අඤ්ඤානං මාලා-විලෙපනං මුඛවුණ්ණකං මුඛලෙපං හත්ථබ්බිකං සිඛාබ්බිකං දණ්ඩං නාලිකා බග්ගං ජතතං විත්තා උපාහසා උණ්ණිසං මණ්ණි වාලපිජනී ඔදනාති වත්ථාති දීඝදසාති ඉති වා, අයං අගාරියස්ස විභූසා. කතමා පබ්බජිතස්ස විභූසා? විවරමණ්ඩනා පතනමණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමස්ස වා පුඤ්ඤායස්ස ඛාගිරුතං වා පරිකඛාරුතං මණ්ඩනා විභූසනා කෙළනා පරිකෙළනා ගෙඛිතනා⁴ ගෙඛිතතනං වපලතා වාපලාසං, අයං පබ්බජිතස්ස විභූසා.

තඤ්ඤං මායං හස්සං බ්බිඛං මෙපුත්තං විජ්ජප්පෙහ සවිභූසනති - තඤ්ඤං ච මායං ච හස්සං ච බ්බිඛං ච මෙපුත්තධම්මො ච සවිභූසං සපරිවාරං සපරිහණ්ඩං සපරිකඛාරං පජගෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනහාවං ගමෙය්‍යාති - තඤ්ඤං - ථෙව - සවිභූසං.

තෙනාහ හගවා:

“තිද්දං ත බහුලිකරෙය්‍ය
ජාගරියං හජෙය්‍ය ආරාපි,
තඤ්ඤං මායං හස්සං බ්බිඛං
මෙපුත්තං විජ්ජප්පෙහ සවිභූස”නති.

1. පබ්බතීරෙනපි - සිමු. II. PTS. 2. මුඛගෙරුලං - සහ. ස.
3. පසාදනඤ්ඤා - PTS. සයනාසනඤ්ඤා - සිමු. II. මජ්ඣ. භරපනඤ්ඤා - මුදු. රසනඤ්ඤා - පු. 4. ගඛිතතා - ස.

14 - 18

ආච්ඡන්දො¹ සුපිනං ලක්ඛණං.
 නො විදග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතං,
 විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං
 තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය.

ආච්ඡන්දො සුපිනං ලක්ඛණං නො විදග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතනනි
 ආච්ඡන්දො ආච්ඡන්දො පගොජෙනනි නගරෙ වා රුද්ධා සබ්බාමෙ වා
 පච්චුපට්ඨිතෙ පරසෙනාය පච්චන්තිකෙසු පච්චාමිතෙනසු ඊති. උප්පාදෙනති,
 උපද්දං උප්පාදෙනති, රොගං උප්පාදෙනති, පජ්ජරකං කරොනති, සුලං
 කරොනති, විසුච්ඡිකං කරොනති, පක්ඛන්දිකං කරොනති. එවං ආච්ඡන්දො
 ආච්ඡන්දො පගොජෙනති.

සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසනති: 'යො පුබ්බන්තසමිඨං සුපිනං පස්සති,
 එවං විපාකො හොති. යො මජ්ඣිකතිකසමිඨං සුපිනං පස්සති, එවං
 විපාකො හොති. යො සායන්තසමිඨං සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො
 හොති. යො පුරිමෙ යාමෙ - යො මජ්ඣිමෙ යාමෙ - යො පච්ඡිමෙ යාමෙ -
 යො දක්ඛිණෙන පස්සෙත නිපන්නො - යො වාමෙන පස්සෙත නිපන්නො
 යො උත්තරානං නිපන්නො - යො අවකුජ්ජනිපන්නො - යො චන්දං
 පස්සති, යො සුරිං පස්සති, යො මහාසමුද්දං පස්සති, යො සිනෙරුං
 පබ්බතරුපානං පස්සති, යො හස්සිං පස්සති, යො අස්සං පස්සති, යො රථං
 පස්සති, යො පතතිං පස්සති, යො සෙනාබ්බතං පස්සති, යො ආරාමරාමිණෙ-
 යසකං පස්සති, යො චන්දරාමිණෙය්‍යකං පස්සති, යො ගුමරාමිණෙය්‍යකං
 පස්සති, යො පොක්ඛිරණිරාමිණෙය්‍යකං පස්සති, එවං විපාකො හොති'ති
 එවං සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසනති.

ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසනති: 'මණ්ඩලක්ඛණං දණ්ඩලක්ඛණං
 වජ්ජලක්ඛණං අසිලක්ඛණං උසුලක්ඛණං ඛනුලක්ඛණං ආවුඛලක්ඛණං
 ඉන්ද්‍රියලක්ඛණං පුරිසලක්ඛණං කුමාරිකාලක්ඛණං කුමාරලක්ඛණං දුසිලක්ඛණං
 දුසලක්ඛණං හත්ථිලක්ඛණං අස්සලක්ඛණං මහිසලක්ඛණං උසහලක්ඛණං
 ගොණලක්ඛණං අජලක්ඛණං මෙණ්ඩලක්ඛණං කුක්කුචලක්ඛණං වට්ට-
 ලක්ඛණං ගොඩාලක්ඛණං කණ්ණිකාලක්ඛණං කච්ඡපලක්ඛණං මහලක්ඛණං
 ඉතිවා'ති එවං ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසනති.

නක්ඛතතපාඨකා නක්ඛතතං ආදිසනති: 'අට්ඨමිසති නක්ඛතතාති;
 ඉමිනා නක්ඛතෙනන සරප්පවෙසස් කතතඤ්ඤා, ඉමිනා නක්ඛතෙනන
 මිකුටං ඛන්තිකඛං, ඉමිනා නක්ඛතෙනන වාරෙය්‍යං කාරෙතඛං, ඉමිනා
 නක්ඛතෙනන ඛිජ්ජිහාරෙ කතතඤ්ඤා, ඉමිනා නක්ඛතෙනන සංවාසො
 ගතතඤ්ඤා'ති එවං නක්ඛතතපාඨකා නක්ඛතතං ආදිසනති.

ආච්ඡන්දො සුපිනං ලක්ඛණං නො විදග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතනනි
 ආච්ඡන්දොසු සුපිනසු ලක්ඛණසු නක්ඛතතසු නො විදග්ගෙය්‍ය, න
 වරෙය්‍ය න සමාවරෙය්‍ය න සමාදය වතෙය්‍ය; අථවා න ගණ්ණෙය්‍ය න
 ඛාරෙය්‍ය, න උපඛාරෙය්‍ය, න උපලක්ඛෙය්‍ය නසංගොජෙය්‍ය - ආච්ඡන්දො
 සුපිනං ලක්ඛණං නො විදග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතං.

1. අතප්පතං - මනුරං.

විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති-
විරුහං වුච්චයි ඡීගවාක්‍යං.¹ මිගවාක්‍යපාඨකා² මිගවාක්‍යං ආදිසන්නි:
සකුන්තානං වා වතුපදනං වා රුතං වසිතං ජාතනති; එවං ඡීගවා-
ක්‍යපාඨකා මිගවාක්‍යං ආදිසන්නි. ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්නි.
ද්වීති කාරණෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති: පාණ්ණකති වා වාතකුපොති වා,
පාණ්ණකානං වා වාතකුපානං වා පටිඝාතාය මෑධං දෙනතීති එවං
ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්නි. තික්ඛිව්ඡාති පඤ්ච තික්ඛිව්ඡා: සාලාකියං
සලලකන්තිතං කායතික්ඛිව්ඡං භූතියං කොමාරහව්චං.³ මාමකොති ඤ්චුද්ධි-
මාමකො ධම්මමාමකො සබ්බමාමකො; සොවා භගවන්තං මාමයති, භගවා
වා තං පුග්ගලං පරිගණ්හාති. වුත්තං හෙතං භගවතා: “යෙ තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු කුභා ඵඤ්ඤා ලපා සිඛිති උත්තලා අසමාතිතා, න මෙ තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු මාමකා අපගතා ව තෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා. න
ව තෙ භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයෙ වුද්ධිං විරුලුති. වෙසුලුං ආපජ්ජන්ති.
යෙ ව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු නික්කුභා නිලුපා හිරි අත්ඤ්ඤා සුසමාතිතා,
තෙ ඛො මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු මාමකා. අනපගතා ව තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා. තෙ ව භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයෙ වුද්ධිං
විරුලුති. වෙසුලුං ආපජ්ජන්ති”^a

1. “කුභා ඵඤ්ඤා ලපා සිඛිති උත්තලා අසමාතිතා,
න තෙ ධම්මෙ විරුහනති සමමාසමුද්ධිදෙසිතෙ.
2. නික්කුභා නිලුපා හිරි අත්ඤ්ඤා සුසමාතිතා,
තෙ ටෙ ධම්මෙ විරුහනති සමමාසමුද්ධිදෙසිතෙ”ති.^a

විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති-
විරුහඤ්ච ගබ්භකරණඤ්ච තික්ඛිව්ඡඤ්ච මාමකො න සෙවෙය්‍යාති නිසෙවෙය්‍ය
න සංසෙවෙය්‍ය නපටිසෙවෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න සමාවරෙය්‍ය න සමාදිය
වතෙතය්‍ය, අඵවා න ගණේය්‍ය න උග්ගණේය්‍ය න උපධාරෙය්‍ය න
උපලකේය්‍ය න පයොජෙය්‍යාති - විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො
න සෙවෙය්‍යාති.

තෙනාහ භගවා:

“ආඨබ්බණං සුපිතං ලක්ඛණං
තො විදහෙ අපොඨි නක්ඛන්තං,
විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං
තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යා”ති.

1. මිගවාක්‍යං - මජ්ඣ. මිගවාක්‍යං - සං. PTS. මිගවාක්‍යං - ස.
2. මිගවාක්‍යපාඨකා - මජ්ඣ. මිගවාක්‍යපාඨකා - PTS.
3. කොමාරකවච්ඡං - සං. a. වතුකකභිගුත්තර - උරුමෙවලක.

14 . 14

නිද්දෙස නප්පවෙධෙය්‍ය
න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛු,
ලොභං සහ මච්ඡරියෙත
කොඛං පෙසුතිගඤ්ච¹ පනුදෙය්‍ය.

නිද්දෙස නප්පවෙධෙය්‍යාති - ඉධෙකවෙව භික්ඛු. නිද්දෙසති: ජාතියා-
වා ගොතෙත්ත වා කොලපුත්තියෙන වා වණණපොකඛරතාය වා ධනෙන
වා අජේඛිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධිකානෙන
වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිනා
නිද්දෙසති ගරහනති උපවදනති. නිද්දෙසො ගරහිතො උපවදිතො නිද්දෙස
ගරහාය උපවාදෙන අකිත්තියා අවණණභාරිකාය න වෙධෙය්‍ය නප්ප-
වෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න උත්තමෙය්‍ය න පරිත්ත-
මෙය්‍ය න භාගෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය. අභිරු අසං අච්ඡමහි
අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිතභගභෙරවො පිගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති-
නිද්දෙස නප්පවෙධෙය්‍ය.

න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛුති - ඉධෙකවෙව භික්ඛු. පසංසනති:
ජාතියා වා ගොතෙත්ත වා කොලපුත්තියෙන වා වණණපොකඛරතාය
වා ධනෙන වා අජේඛිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා
විජ්ජාධිකානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා
වජ්ජිනා පසංසනති ථොමෙනති කිත්තෙනති වණණෙනති. පසංසිතො
ථොමිතො කිත්තිතො වණණිතො පසංසාය ථොමිතෙන කිත්තියා වණණ-
භාරිකාය උත්තමං න කරෙය්‍ය, උත්තමං න කරෙය්‍ය, මානං න
කරෙය්‍ය, ඵමං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන
ඵද්ධො අසං පඤ්ඤො පගගහිතසිරොති - න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො
භික්ඛු.

ලොභං සහ මච්ඡරියෙත කොඛං පෙසුතිගඤ්ච¹ පනුදෙය්‍යාති-
ලොභොති "යො ලොභො ලුඛානා ලුඛිතත්තං සාරගො සාරජ්ජනා සාරජ්ජ-
තත්තං අභිජ්ජා ලොභො අකුසලමුලං;"² මච්ඡරියාති: පඤ්ච මච්ඡරියාති:
ආවාසමච්ඡරියං - පෙ - ගාභො චුච්චති මච්ඡරියං; කොඛොති "යො විත්තස්ස
ආභාතො පටිභාතො පටිසං පටිවිරෙධො කොපො පකොපො සම්පකොපො,
දොසො පදොසො සම්පදොසො විත්තස්ස බ්‍යාපතති මනොපදොසො, කොභො
කුජ්ජිනා කුජ්ජිතත්තං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං, බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා
බ්‍යාපජ්ජිතත්තං, විරෙධො පටිවිරෙධො වණ්ඨිකං අසුරෙපො
අනත්තමිතො විත්තස්ස."b

1. පෙසුතෙය්‍යං ච - ස.

2. අසුරෙපො - සිඬු II.

a. ධම්මසංග්ගා - විතතුපාදකණි.

a. ධම්මසංග්ගා - නිසෙකපකණි.

පෙසුනියනති ඉන්ධකච්චො පිසුනවාචො, හොති: ඉතො සුඛං අමුත්ත
අකංඛාතා ඉන්ධං හෙදාය, අමුත්ත වා සුඛා ඉන්ධං අකංඛාතා අමුසං
හෙදාය. ඉති සමඤ්ඤානං වා හෙතොතිකතානං වා අනුපාදාතා
වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වාචං හාසිතා හොති. ඉති
වුච්චති පෙසුනුදං.. අපි ව ආසිති කාරණෙති පෙසුනුදං උපසංහරති:
පියකම්මතාය වා හෙදායපායොන වා. කථං පියකම්මතාය පෙසුනුදං
උපසංහරති? ‘ඉමස්ස පියො හවිස්සාමි, මනාපො හවිස්සාමි, විස්සාසිකො
හවිස්සාමි, අබ්බතතරිකො හවිස්සාමි, සුභද්දො හවිස්සාමි’ති එවං
පියකම්මතාය පෙසුනුදං උපසංහරති. කථං හෙදායපායොන පෙසුනුදං
උපසංහරති? ‘කථං ඉමෙ නානා අසු, වඤ්ඤා අසු, අභිධා අසු, අභිජ්ඣා අසු,
අභි පකංඛා අසු, භික්ෂුස්සං න සමාගච්ඡෙස්සං, දුක්ඛං න එසු විභරොස්ස’නති
එවා හෙදායපායොන පෙසුනුදං උපසංහරති. ලොහං සහ මච්ඡරියොන
කොඛං පෙසුනියසුචි පසුදෙයොති ලොහඤ්ච මච්ඡරියඤ්ච කොඛඤ්ච
පෙසුනුදංඤ්ච නුදෙයා පසුදෙයා පජ්ඣෙයා වින්ධාදෙයා බ්‍රහ්මකරොයා
අනභාවං ගමෙයොති - ලොහං සහ මච්ඡරියොන කොඛං පෙසුනියඤ්ච
පසුදෙයා.

තෙතාය හතවා:

“තිකුය නප්පවමෙය
න උත්තමෙයා පසංසිතො හික්ඛු,
ලොහං සහ මච්ඡරියොන
කොඛං පෙසුනියඤ්ච පසුදෙයො”ති.

14 - 15

කයවික්කයො න තිවෙඨයා
උපවාදං හික්ඛු න කරොයා කුභිඤ්චි,
භාමෙ ව නාභිසජ්ජොයා
ලාභකම්මා ජනං න ලපෙයො.

කයවික්කයො න තිවෙඨයොති - යෙ කයවික්කයා මිත්තෙ පටික්ඛිතො,
න තෙ ඉමස්මිං අතෙ ආසිත්තො. කථං කයවික්කයො තිවෙඨ? පඤ්චනං
සද්ධිං පත්තං වා මිවරං වා අඤ්ඤං වා කඤ්චි පරික්ඛාරං වඤ්චනියං වා
කරොතො උදයං වා පඤ්ඤාතො පරිවෙතොති, එවං කයවික්කයො
තිවෙඨ. කථං කයවික්කයො න තිවෙඨ? පඤ්චනං සද්ධිං පත්තං වා
මිවරං වා අඤ්ඤං වා කඤ්චි පරික්ඛාරං න වඤ්චනියං වා කරොතො
න උදයං වා පඤ්ඤාතො පරිවෙතොති. එවං කයවික්කයො න තිවෙඨ.
කයවික්කයො න තිවෙඨයොති කයවික්කයො න තිවෙඨයො, න සන්ති-
වෙඨයො, කයවික්කයො පජ්ඣෙයො, වින්ධාදෙයො, බ්‍රහ්මකරොයො, අනභාවං
ගමෙයො, කයවික්කයො අරතො අසු මිවරතො පටිවරතො නික්ඛිතො
නික්ඛිතො විපාලිතො විපාලිතො මිමරියාදිකතො වෙනො විහරෙ-
යොති - කයවික්කයො න තිවෙඨයො.

උපවාදං ගිහිඤ්ඤා න කතරොසා භුගිඤ්ඤාති - කතම උපවාදකර කිලෙසා? සතොසෙ සමණබ්බාසමණා ඉද්ධිමනො දිඛවකුඤ්ඤා පරච්ඡාන-විදුභො. භෙ ඤුරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි විතං පජානන්ති. දෙවතාපි ඛො සන්ති ඉද්ධිමන්තිතියො දිඛවකුඤ්ඤා පරච්ඡානවිදුන්තියො. තා ඤුරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි විතං පජානන්ති. භෙ ඔලාරිකෙති වා කිලෙසෙති මජ්ඣිමෙති වා කිලෙසෙති සුඤ්ඤෙති වා කිලෙසෙති උපවිදේයං. කතම ඔලාරිකා කිලෙසා? කායදුච්චරිතං ච්ඡිද්ධිච්චරිතං මනොදුච්චරිතං. ඉමෙ වුච්චන්ති ඔලාරිකා කිලෙසා. කතම මජ්ඣිමා කිලෙසා? කාමචිතකකා ව්‍යාපාද-විතකකා විහංසාවිතකකා. ඉමෙ වුච්චන්ති මජ්ඣිමා කිලෙසා. කතම සුඤ්ඤා කිලෙසා? ඤාතිචිතකකා ජනපදචිතකකා අමරචිතකකා පරානුද්ද-යතාපටිසඤ්ඤාතො විතකකා ලාභසකකාරසිලොකපටිසඤ්ඤාතො විතකකා අනවඤ්ඤාතපටිසඤ්ඤාතො විතකකා. ඉමෙ වුච්චන්ති සුඤ්ඤා කිලෙසා. තෙති ඔලාරිකෙති වා කිලෙසෙති මජ්ඣිමෙති වා කිලෙසෙති සුඤ්ඤෙති වා කිලෙසෙති න උපවිදේය, උපවාදං න කතරොස, උපවාදකර කිලෙස න කතරොස, න ජනෙය, න සඤ්ජොය, න තිබ්බතොය නාතිතිබ්බතොය. උපවාදකර කිලෙසෙ පජ්ඣෙය විතොදේය ඛන්තිකරොස අනාචං ගමෙය. උපවාදකරෙති කිලෙසෙති අරතො අස්ස පිරතො පටිපිරතො තිකබ්බතො තිස්සවො විපාමුතො විසඤ්ඤාතො විමරියදිකතෙන චෙතසා විහරොස. භුගිඤ්ඤාති භුගිඤ්ඤාති කිමති විකප්චි අජකිත්තං වා ඛග්ගි වා අජකිත්තඛග්ගි වාති 'උපවාදං හිකුඤ්ඤා න කතරොස භුගිඤ්ඤාති.'

ගාමෙ ව නාහිසජ්ජෙයාති - කථං ගාමෙ සජ්ජති? ඉධ හිකුඤ්ඤා ගාමෙ හිනිති සංසට්ඨා විහරති සහනඤ්ඤි සහසොකී සුඛිතො සුඛිතො දුක්ඛිතො දුක්ඛිතො. උපානොසු කිච්චකරණීයොසු අත්තනා වොයොසං ආපජ්ජති. එවමි ගාමෙ සජ්ජති. අථවා හිකුඤ්ඤා පුබ්බත්තසමයං නිව්‍යාසනා පත්තවිචරමාදිය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පමිසති අරක්ඛිතෙන භායෙන අරක්ඛිතාය වාමාය අරක්ඛිතෙන විතොත අනුපට්ඨිතාය සතියා අසංවුතෙති ඉද්දියෙති. සො තත්ත තත්ත සජ්ජති. තත්ත තත්ත ගණ්හාති. තත්ත තත්ත ඛජ්ඣති. තත්ත තත්ත අනියමසනං ආපජ්ජති. එවමි ගාමෙ සජ්ජති.

කථං භාමෙ න සජ්ජති ? ඉධ භික්ඛු භාමෙ භික්ඛි අහංසවෙසා විහරති: න සහනඤ්ඤි න සහසොකි න පුබ්බතෙසු පුබ්බතො, න දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො. උප්පන්නෙසු කිවච්ඡාරණියෙසු න අත්තනා වෙය්‍යොගං ආරජ්ජති. එවමිති ගාමෙ න සජ්ජති. අඵවා භික්ඛු පුබ්බතහසමයං නිව්‍යාසෙත්වා පත්තමි-වරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පච්ඡෙති රක්ඛිතෙත්තව කාමෙත්ත රක්ඛිතාය වාමාය රක්ඛිතෙන විතෙත්ත උපවිසිතාය සතියා සංවුතෙති ඉද්දියෙති. සො තත්‍ර තත්‍ර න සජ්ජති. තත්‍ර තත්‍ර න ගණ්ඨාති. තත්‍ර තත්‍ර න බජ්ඣති. තත්‍ර තත්‍ර න අත්තමාසතං ආරජ්ජති. එවමිති භාමෙ න සජ්ජති. භාමෙ ච නාතිසජ්ජෙත්තොති ගාමෙ න සජ්ජෙත්තං න ගණ්ඨෙත්තං න බජ්ජෙත්තං න උච්චෙත්තෙත්තං. අභිඥා අස්ස අභවිතො¹ අමුච්ඡිතො අතජ්ජෙත්තො විතජ්ජෙත්තො විතජ්ජෙත්තො විතජ්ජෙත්තො -පෙ- බ්‍රහ්මභූතතන අත්තනා විහරෙත්තොති - භාමෙ ච නාතිසජ්ජෙත්තං.

ලාභකම්මා ජනං න ලපෙය්‍යොති - කතමා ලපනා ? ලාභසකකාර-සිලොකසනතිස්සිතස්ස පාරිච්ඡිත්තං ඉච්ඡාපකතස්ස ආමිසවිකල්පකස්ස ලොක-ධම්මකරුකස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සලලපනා උලලපනා සමුලලපනා උත්තහනා සමුත්තහනා උක්කාවනා සමුක්කාවනා අනුපජිය-භාණිතා වාසුකම්මාදා වුග්ගසුප්පාදා² පාරිභට්ටිතා පරිට්ඨිමංසිකතා. යා තස්ස සණ්ඨාවාමනා සබ්බලවාමනා සිප්පිලවාමනා අඵරුසවාමනා, අයං වුච්චති ලපනා, අපි ච ආර්ථිකාරණෙති ජනං ලපති: අත්තානං වා නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති, අත්තානං වා උච්චං ධූපෙත්තො පරං නිවං ධූපෙත්තො ජනං ලපති. කථං අත්තානං නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති ? 'තුමො මෙ ඛුපකාරු, අහං තුමො නිස්සාය ලභාමි විවරපිණ්ඩපාතසසතාසනතිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරො. යෙපිමෙ අඤ්ඤා දදාං වා කාදාං වා මඤ්ඤානති, තුමො නිස්සාය තුමො සමපස්සානො. යමිති මෙ පුරුණං මාතෘපෙත්තතිකං නාමිධෙයං, තමිති මෙ අත්තාරතිතං. තුමෙති අහං ඤායාමි අසුකස්ස තුලුපකො අසුකාය තුලුපකො'ති. එවං අත්තානං නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති. කථං අත්තානං උච්චං ධූපෙත්තො පරං නිවං ධූපෙත්තො ජනං ලපති ? 'අහං තුමොකං ඛුපකාරො, තුමො මං ආගමමි බුද්ධං සරණං ගතො, ධම්මං සරණං ගතො, සංඝං සරණං ගතො, පාණාතිපාතා පටිපිට්ඨා, අදික්කාදානා පටිපිට්ඨා, කාමෙසු මිච්ඡාමාරු පටිපිට්ඨා, මුසාවාදා පටිපිට්ඨා, සුරුමෙරගමිජ්ජපමාදවිධානා පටිපිට්ඨා. අහං තුමොකං උදෙදුසං දෙමි. පරිපුච්ඡං දෙමි -

1. අභවිතො - සිමු. II. 987. 2. වුග්ගසුප්පාදා - සිමු. II. වුග්ගසුප්පාදා - PTS.

උපොයථං ආවික්ඛාමි. නවකමමං අධිට්ඨාමි. අථ ච පන තුමෙහ මං උජ්ඣාසා අඤ්ඤා සකකාරථ ගරුකරෙථ මානෙථ සුඡෙත්ථා'ති එවමි අත්තානං. උච්චං ඨපෙතො පරං තිච්චං ඨපෙතො ජනං ලබති. ලාභකමිඝා ජනං හි ලප්පෙය්‍යාති ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණං ලාභාභිතිබ්බතති යා ලාභං පරිපාචෙන්නා ජනං න ලපෙය්‍ය ලපනං පඡහෙය්‍ය, මිනොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, ලපනා ආරතො අස්ස පිරිතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො මිසාමුත්තො විසඤ්ඤායො, මිමිරියාදිකතෙන චේතසා මිහරෙය්‍යාති - ලාභකමිඝා ජනං න ලපෙය්‍ය.

තෙනාග හගවා;

“කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය
උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි,
ගාමෙ ච තාභිසඡෙජ්ජය්‍ය
ලාභකමිඝා ජනං න ලපෙය්‍ය”ති.

14 - 16

න ච කප්පිකො සියා භික්ඛු
න ච වාචං පසුත්තං¹ හාසෙය්‍ය,
පාගබ්භියං න සිකෙඛය්‍ය
කථං විහ්‍යාභිකං න කථෙය්‍ය.

න ච කප්පිකො සියා භික්ඛුති - ඉන්ධකපච්චා කප්පි හොති විකප්පි. හො කප්පති විකප්පති “අභමයමි සීලසම්පන්නො’ති වා, වතසම්පන්නො’ති වා, සීලබ්බතසම්පන්නො’ති වා, ජාතියා වා ගොත්තන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකධරතාය වා ධනෙන වා අපඤ්ඤානෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිගාතෙන වා අඤ්ඤාතරකුසුමෙන වා වජ්ජිතා, උච්චා කුලා පබ්බජ්ජොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා උලාරගොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා, සුත්තානතිකොති වා විතසධරෙති වා ධම්මකපිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා - පෙ-නෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤායතනසම්පත්තියා ලාභීති වා” කප්පති විකප්පති. එවං න කප්පෙය්‍ය න විකප්පෙය්‍ය, කප්පනං පඡහෙය්‍ය මිනොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය. කප්පනා ආරතො අස්ස පිරිතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො මිසාමුත්තො විසඤ්ඤායො, මිමිරියාදි-කතෙන චේතසා මිහරෙය්‍යාති - න ච කප්පිකො සියා භික්ඛු.

නි ව චාම. සසුනාං භාසෙය්‍යාති - තතමා පසුතතවාමා? ඉධෙ-
කචෙවා විවරපසුතතං වාම. භාසති, පිණ්ඩපාතපසුතතං වාම. භාසති,
සෙනාසනපසුතතං වාම. භාසති, ගිලානපච්චයනෙසංපරිකාරපසුතතං
වාම. භාසති. අයමපි වුවිච්චි පසුතතවාමා. අප්ච වා විවරතෙතු පිණ්ඩපාත
හෙතු සෙනාසනහෙතු ගිලානපච්චයනෙසංපරිකාරහෙතු සච්චමපි භණති,
මුසාපි භණති, පිසුනමපි භණති, අපිසුනමපි භණති, ඵරුසමපි භණති,
අඵරුසමපි භණති, සමඵයලාපමපි භණති, අසමඵයලාපමපි භණති,
මනනාපි වාම. භාසති. අයමපි වුවිච්චි පසුතතවාමා. අප්ච, පසන-
විතො පරෙසං ධම්මං දෙසෙති: 'අහො, වත මෙ ධම්මං සුඤ්ඤං,
සුඤ්ඤං ව ධම්මෙ පසිදෙය්‍යං, පසනා ව මෙ පසනාකාරං
කරෙය්‍යං'නති. අයමපි වුවිච්චි පසුතතවාමා. නි ව චාම. සසුනාං
භාසෙය්‍යාති - අනනමසො ධම්මදෙසනං වාම. උපාදය පසුතතවාමං න
භාසෙය්‍ය, න කපෙය්‍ය, න භණෙය්‍ය, න දීපෙය්‍ය, න වොසරෙය්‍ය,
පසුතතං වාම. පච්චෙය්‍ය, විතොදෙය්‍ය, බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය, අනනාවං ගමෙය්‍ය,
පසුතතවාමා අරතො අසා විරතො පටිවිරතො නිකක්කො නිසාමො
විප්පමුතො විසංඝරුතො විමර්ශාදිකතො චෙතසා විහරෙය්‍යාති - න
ව වාම. පසුතතං භාසෙය්‍ය.

පාගබ්භිකං නි සිතෙකංයාති - 'පාගබ්භික'නති තිණ් පාගබ්භිකාති:
කාසිකං පාගබ්භිකං, වාචසිකං පාගබ්භිකං, චෙතසිකං පාගබ්භිකං. කතමං
කාසිකං පාගබ්භිකං? ඉධෙකචෙවා සංඝගතොපි කාසිකං පාගබ්භිකං
දෙසෙති, ගණගතොපි කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති, භොජනසාලායපි
කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති, ජනනාසරෙපි කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති,
උදකතින්ථෙපි කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති, අනතරසරං පටිසන්තොපි
කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති, අනතරසරං පටිථොපි කාසිකං පාගබ්භිකං
දෙසෙති.

කථං සංඝගතො කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති? ඉධෙකචෙවා
සංඝගතො අවිනිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු සංඝගතොපි තිට්ඨති,
සංඝගතොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි
ආසනෙ නිසීදති, සංඝං පාරුපිතොපි නිසීදති, සිතකොපි භණති,
බාහාවිකෙකපකොපි භණති. එවං සංඝගතො කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති.

කථං ගණගතො කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති? ඉධෙකචෙවා ගණ-
ගතො අවිනිකාරකතො ථෙරානං භික්ඛුනං අනුපාහනානං වසික-
මනනානං සඋපාහනො වසිකමති, තිට්ඨෙ වසිකමෙ වසිකමනනානං උච්චෙ
වසිකමෙ වසිකමති, ජමාය වසිකමනනානං වසිකමෙ වසිකමති, සංඝගතොපි
තිට්ඨති, සංඝගතොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති,
උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති. සංඝං පාරුපිතොපි නිසීදති. සිතකොපි භණති.
බාහාවිකෙකපකොපි භණති. එවං ගණගතො කාසිකං පාගබ්භිකං දෙසෙති.

කථං තොජ්ඣසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො තොජ්ඣසාලාය අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනුපබජ්ජ නිසිදති, තච්චෙ පි භික්ඛු ආසනෙන පටිබාහති, ඝට්ටයනොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයනොපි නිසිදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසිදති, උච්චෙ පි ආසනෙන නිසිදති, සසිංසං පාරුපිත්ථාපි නිසිදති, සිතකොපි ගණති, බාහාවිකෙවපපකාපි ගණති. එවං තොජ්ඣසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො ජන්තාඝරෙ අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයනොපි නිසිදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසිදති, උච්චෙ පි ආසනෙන නිසිදති, අනාපුච්ඡාපි කට්ඨං පක්ඛිපති, අනාපුච්ඡාපි ආරං පිදගති. එවං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො උදකතිත්ථෙ අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි ඔතරති, පුරතොපි ඔතරති, ඝට්ටයනොපි නහායති¹ පුරතොපි නහායති, උපරිතොපි නහායති, ඝට්ටයනොපි උතතරති, පුරතොපි උතතරති, උපරිපි උතතරති. එවං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං අන්තර්ගරං පටිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො අන්තර්ගරං පටිසන්තො අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි ගච්ඡති, පුරතොපි ගච්ඡති. මොක්ඛමමපි ථෙරුතං භික්ඛුතං පුරතො පුරතො ගච්ඡති. එවං අන්තර්ගරං පටිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං අන්තර්ගරං පටිථෙඤ්ඤා කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො අන්තර්ගරං පටිථෙඤ්ඤා ‘ත පටිසථ’² හනොති වුච්චමානො පටිසති. ‘ත තිට්ඨථ හනොති’ වුච්චමානො තිට්ඨති. ‘ත නිසිදථ හනොති’ වුච්චමානො නිසිදති. අනොකාසමපි පටිසති, අනොකාසෙපි³ තිට්ඨති, අනොකාසෙපි නිසිදති. යාතිපි තාති ගොනති කුලානං ඔවරකාති ගුලුකාති ව පටිච්ඡන්තාති ව යත් කුලිඤ්ඤො කුලගිතරො⁴ කුලපුණ්ණායො කුලකුමාරිකො නිසිදන්ති, තත්ථපි සගභා පටිසති. කුමාරකස්සපි සිසං⁵ පරමිසති. එවං අන්තර්ගරං පටිථෙඤ්ඤා කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති. ඉදං කායිකං පාගබ්භියං.

කතම් වාචසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සම්මගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති, ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති, අන්තර්ගරං පටිථෙඤ්ඤා වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

1. නහායති - මජ්ඣ. PTS. 2. පටිස - මජ්ඣ. සිමු. II PTS.

3. අනොකාසෙපි - සිමු. II. 4. කුලගිතරො - සිමු. II.

5. කුමාරකස්ස සිසමපි - මජ්ඣ. සිමු. II.

කථං සමික්ඛතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති? ඉධෙකච්චො සමික්ඛතො අවිභවිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනර්ඤ්චෙඨා වා ආරාමගතානං භික්ඛුනං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. පාතිමොක්ඛං උද්දිසති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකෙඛපකොපි භණ්ති. එවං සමික්ඛතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති.

කථං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති? ඉධෙකච්චො ගණ-ගතො අවිභවිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනර්ඤ්චෙඨා වා ආරාමගතානං භික්ඛුනං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකෙඛපකොපි භණ්ති. ආරාමගතානං භික්ඛුනිනං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකෙඛපකොපි භණ්ති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති.

කථං අන්තර්ගතං පච්චෙඨා වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති? ඉධෙකච්චො අන්තර්ගතං පච්චෙඨා ඉත්ථං වා කුමාරිං වා එවමානං ඉත්තනාමෙ, ඉත්ථං ගොතෙත, කිං අපි? යාගු අපි? ගතතං අපි? බාදනියං අපි? කිං පිටිසාම? කිං භුඤ්ජිසාම? කිං බාදිසාම? කිං වා අපි කිං වා මෙ දසෙය්‍යාති විපාලපති. එවං අන්තර්ගතං පච්චෙඨා වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්‍යති. ඉදං වාචසිකං පාගබ්භියං.

කතමං චේතසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො න උච්චාකුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චාකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න මහාගොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාගොගකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න උලාරගොගකුලා පබ්බජිතො සමානො උලාරගොගකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න පුත්තනනිකො සමානො පුත්තනනිකෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න විතයධාරක සමානො, න ධම්මකච්චිකො සමානො, න ආරඤ්ඤිකො සමානො, න පිණ්ඩපාතිකො සමානො, න පංසුකුලිකො සමානො, න තෙවිච්චිකො සමානො, න සපදනවාරිකො සමානො, න බලපච්ඡාගතතිකො සමානො, න තෙසජ්ජිකො සමානො, න යථාසන්ධිකඛෙතො සමානො යථාසන්ධිකෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න පඨමස්ස කුසානස්ස ලාභී සමානො පඨමස්ස කුසානස්ස ලාභීනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න දුතියස්ස කුසානස්ස - න තතියස්ස කුසානස්ස - න චතුසස්ස කුසානස්ස ලාභී සමානො න අසාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො - න විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන-සමාපත්තියා - න අනිඤ්ඤායතනසමාපත්තියා - න තෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමා-පත්තියා ලාභීනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. ඉදං චේතසිකං පාගබ්භියං.

පාශබ්බියං න සිහෙබ්බියාති - පාශබ්බියං න සිහෙබ්බියා න චෛරියා න ආචරියා න සමාචරියා න සමාදාය වෘත්තයා, පාශබ්බියං පච්ඡෙදය විනෝදය බ්‍යන්ධකරය අනභාවං ගමෙය, පාශබ්බියං ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - පාශබ්බියං න සිහෙබ්බියා.

කපං විග්ගාහිකා න කප්පෙය්‍යාති - කතමා විග්ගාහිකා කපං? ඉඤ්ඤාච්චා ඵවරුපිං කපං නාහතා හොති: භා නිං ඉමං ධම්මට්ඨකං ආජානාසි පෙ- නිබ්බේසෙහි වා සුවෙ පහොසිති චුත්තං හෙතං නන්ට්ඨා: “විග්ගාහිකාය ඛො මොග්ගලාන කපාය සති කපාබාහුලං පාටිකභිං, කපාබාහුලෙ සති උඤ්චං, උඤ්චස්ස අසංවරො, අසංචුතස්ස ආරා විතං සමාසිම්‍හා”ති 8

කපං විග්ගාහිකා න කප්පෙය්‍යාති විග්ගාහිකං කපං න කෂේපයා න භණ්ණයා න දිපෙයා න වෛගරෙයා; විග්ගාහිකං කපං පච්ඡෙදය විනෝදය බ්‍යන්ධකරය අනභාවං ගමෙය; විග්ගාහිකකපාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - කපං විග්ගාහිකා න කප්පෙය්‍යා.

තෙනාහ ගභවා:

“භා ව කප්පිකො සියා භික්ඛු
නා ව වාචං පසුත්තං භාසෙය්‍ය,
පාශබ්බියං භා සිහෙබ්බියා
කපං විග්ගාහිකං භා කප්පෙය්‍යා”ති.

14 - 17

මොසවජ්ජේ න නිශෙය්‍යථ
සමපජානො සඨාති භා කසිරා,
අථ ඒවිතෙන පඤ්ඤාය
සීලබ්බතෙන භාඤ්ඤාමතිමඤ්ඤා.

මොසවජ්ජේ න නිශෙය්‍යථාති - මොසවජ්ජං චුළුච්චි මුසාවාදෙ; ඉඛෙ- කච්චා සත්භගතො වා පටිසභගතො වා -පෙ- ආමිසකිඤ්චිකතෙතු වා සමපජානමුසා භාසිතා හොති. 8 ඉදං චුළුච්චි මොසවජ්ජං. අපි ව තිගාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බෙවස්ස හොති ‘මුසා භණ්ණි’නති; ගණන්තස්ස හොති ‘මුසා ගණම්’ති; ගණිතස්ස හොති ‘මුසා මයා ගණිත’නති. ඉමෙහි තිගාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති. අපි ව චතුරාකාරෙහි පඤ්ඤාකාරෙහි - ඡනාකාරෙහි - සත්භගතාකාරෙහි - අච්චිගාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති; පුබ්බෙවස්ස හොති ‘මුසා භණ්ණි’නති; ගණන්තස්ස හොති ‘මුසා ගණම්’ති; ගණිතස්ස හොති ‘මුසා මයා ගණිත’නති. විනිබ්බා දිට්ඨිං, විනිබ්බා බන්ධනං, විනිබ්බා රුපිං, විනිබ්බා සංඤ්ඤාං, විනිබ්බා භාවං, ඉදං භි අච්චිගාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති.

8. සත්භගතාකාර - අච්චිගාකාර

9. ඡනාකාර - සාමාන්‍යප්‍රකාර, තිකාමිකාකාර - පුබ්බෙවස්ස.

මොසවිජ් නි නිසෙය් - මොසවිජ් නි යායෙය් නි නියා-
යෙය් නි දිකෙය් නි සංකරෙය්, මොසවිජ් උපතෙය් විනෝදෙය්
බ්‍රහ්මකරෙය් ; නිනාමි ගමෙය්, මොසවිජ් ආරතො අසා පිරතො
පටිපිතො නිකමනො නිසාපො විසමුතො විසමුතො විනි-
ශ්චිතතො වෙතො විනරෙය් - මොසවිජ් නි නියෙය්.

සමස්තයෙන් සෑහින නි කිසිවක් - කතම් ස.සේයය? ඉතෙකෙව්ව,
සමය හොඳි පරිසරය. යං තනු සමය සමයා සාමයයං කතකරතා
කතකරිතං පරිකතතතා පාලිකතතියං, ඉදං වුච්චිති සාමයයයං. 2

සමපජානෝ සමාති භා භාසිරාති - සමපජානෝ හුළු, සාමයාං න කාරයා න ජනෙයා න සඤ්ජනෙයා න නිබ්බේදනෙයා නාති නිබ්බේදනෙයා, සාමයාං පජ්ජනෙයා විජනාදෙයා බ්‍යන්ධිකාරයා අනභාවං ගමේයා; සාමයාං ආරතො අඤ්චිවරො පටිවිරතො නිකම්භනා නිඤ්චො විප්‍රමුජනො විසඤ්ඤුතො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරෙයාති - සමපජානෝ සමාති න භාසිරාති.

අද එළිවෙන පසුකිය සිලබ්ධවන නාසකුමරිමසෙකුදැන-
 'අද' ති පදසනි-පෙ-පදනුප්බතා එතං අදාති. ඉබෙකළො: ද්වජ්ජිකං
 ජ්වනෙනා පරං පණිතජ්ජිකං ජ්වනනං අතිමසුද්දති: කිං පතායං ඛනුලාජ්ජො
 සංඝං සංඝකෙඛති, සෙය්‍යපිදා: මූලබ්ජං ඛනිබ්ජං එඵබ්ජං¹ අග්ගබ්ජං
 බ්ජබ්ජමෙව පඤ්චං, අසනිවිමකකං² දන්තකුථං සමණ්‍යවාදදානා³. සො
 තාය ද්වජ්ජිකාය පරං පණිතජ්ජිකං ජ්වනනං අතිමසුද්දති. ඉබෙකළො:
 පණිතජ්ජිකං ජ්වනෙනා පරං ද්වජ්ජිකං ජ්වනනං අතිමසුද්දති: "කිං පතායං
 අපාපකෙසු අපෙසසකං න ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනනිලානසඵලං
 යහෙයජ්ජපජ්ජකාරුතනති." සො තාය පණිතජ්ජිකාය පරං ද්වජ්ජිකං
 ජ්වනනං අතිමසුද්දති. ඉබෙකළො: පඤ්ඤාසම්පන්නො හොති, සො පුඤ්ඤා
 පඤ්ඤාං විසංයෝති. තස්ස එවං හොති: අහමිසම් පඤ්ඤාසම්පන්නො,
 ඉමෙ පතකෙසු න පඤ්ඤාසම්පන්නාති. සො තාය පඤ්ඤාසම්පදාය පරං
 අතිමසුද්දති. ඉබෙකළො: සීලසම්පන්නො හොති පාතිමොක්ඛසංවරසං-
 ච්ඡතො විහරති ආචාරසංවරසම්පන්නො අණුමනෙතසු වජේසු ගයදස්සාපී
 සමාදාය සිකඛති සිකඛාපදෙසු. තස්ස එවං හොති: 'අහමිසම් සීලසම්පන්නො
 ඉමෙ පතකෙසු හික්ඛු දුස්සීලා පාපධම්මා'ති. සො තාය සීලසම්පදාය පරං
 අතිමසුද්දති. ඉබෙකළො: වතසම්පන්නො හොති: ආරක්ඛදිකො වා පිණ්ඩ-
 පාතිකො වා පංසුකුලිකො වා තෙව්වරිකො වා සපදානවාරිකො වා බලපච්ජා-
 හතතිකො වා නෙසජ්ජිකො වා යථාසන්ධිකො වා. තස්ස එවං හොති:
 'අහමිසම් වතසම්පන්නො, ඉමෙ පතකෙසු න වතසම්පන්නා'ති. සො තාය
 වතසම්පදාය පරං අතිමසුද්දති.

I. ප්‍රශ්න. - 60. II.

2. අනන්ත චක්‍රය - සිදු. II.

8. සමාජවාදයාගේ - සිටි. II අගතිවිමසාදහනකුටසමාජවාදයාගේ - මරණ, අගතිවිමසාදහනකුටසමාජවාදයාගේ - ප්‍රශ්න - PTS.

2. **ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ**

අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමනිමඤ්ඤාති-
ලුඛජ්චිකාය වා පඤ්ඤාජ්චිකාය වා පඤ්ඤාසම්පදාය වා සිලසම්පදාය වා
වතසම්පදාය වා පරං නානිමඤ්ඤායා තාවජාතෙයා, න තෙන මානං
ජතෙයා, න තෙන ඵඤ්ඤා අස්ස පත්ථඤ්ඤා පඤ්ඤානිසිද්ධති - අථ ජීවිතෙන
පඤ්ඤාය සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමනිමඤ්ඤා.

තෙනාහ භගවා:

“මොසවජේ ත නියොථ
සම්පජාතො සඨාති ත කසිරි,
අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤා
සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමනිමඤ්ඤා”ති.

14 - 18

සුඤ්ඤා දුසිතො¹ ඛුං වාචං
සමණානං වා පුච්චවචනානං,
ඵරුසෙන තෙ ත පටිචජ්ජා
ත හි සන්තො පටිසෙතිං² කරොන්ති.

සුඤ්ඤා දුසිතො ඛුං වාචං සමණානං වා පුච්චවචනානානි - ‘දුසිතො’
ති දුසිතො චුංසිතො සට්ඨිතො වමනිතො ගරහිතො උපවිදිතො; සමණානි
යෙ කෙවි ඉතො ඛනිඤ්ඤා පරිබ්බාස්සපගතො පරිබ්බාජ්ජසමාපන්නා; පුච්චවච-
නානානි ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව චෙත්සා ව සුද්දා ව ගහට්ඨා ව
පබ්බජිතා ව දෙව්‍යා ව මිත්‍රස්සා ව තෙ බ්‍රහ්මාහි වාචාති අනිට්ඨාහි
අකන්තාහි අමතාපාහි අකෙකාසෙයස්ස පටිසංසෙයස්ස රොසෙයස්ස විරෝ-
සෙයස්ස භිංසෙයස්ස විහිංසෙයස්ස භෙදෙයස්ස විනෙදෙයස්ස ඝාතෙයස්ස
උපඝාතෙයස්ස උපඝාතං කරෙයස්ස; තෙසං ඛුච්චවාචං අනිට්ඨං අකන්තං
අමතාපං දුඤ්ඤා පුඤ්ඤා උග්ගහිතා උපධාරසිතා උපලක්ඛසිතාති - සුඤ්ඤා
දුසිතො¹ ඛුං වාචං සමණානං වා පුච්චවචනානං.

ඵරුසෙන තෙ න පටිචජ්ජාති - ‘ඵරුසෙන’ති ඵරුසෙන කක්ඛලෙන;
න පටිචජ්ජා ත පටිගණෙයා, අකෙකාසන්තං ත පටිවිකෙකාසෙයා,
රොසන්තං තප්පටිරොසෙයා, ගණිතන්තං ත පටිගණෙයා, ත කල්‍යා-
කරෙයා, ත භණ්ඩන්තං කරෙයා, ත විග්ගහං කරෙයා, ත විවාදං කරෙයා,
ත මෙධං කරෙයා, කල්‍යාණකම්මපිට්ඨාදිමෙධං පජ්ඣෙයා, විනා-
දෙයා, ඛන්තකරෙයා, අනහාවං ගමෙයා, කල්‍යාණකම්මපිට්ඨාදි-
මෙධං ආරාධනා අස්ස විරතො පටිවිරතො තික්ඛන්තො තික්ඛවො
විපක්ඛන්තො විසංඤ්ඤාන්තො විමර්ශාදිකතෙන වෙනසා විගරෙයාති-
ඵරුසෙන තෙ ත පටිචජ්ජා.

න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්තිති - 'සත්තො'ති රුහංස සත්තත්තා සත්තො, දෙසංසං - මොහංසං - කොධංසං - උපතංසංසං - පෙ- සබ්බොසුසල්ලංගිසංඛාරානං සත්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා මිහතත්තා පටිපාසංග්ගිත්තා සත්තො, උපසත්තො වූපසත්තො නිබ්බුතො පටිපාසංග්ගොති 'සත්තො'.

න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්තිති සත්තො පටිසෙතිං පටිමිලං පටිහණිතං පටිපක්ඛං න ඤරොන්ති න ජනෙන්ති න සඤ්ජනෙත්ති න නිබ්බන්ධෙත්තන්ති තංගිතිබ්බන්ධෙත්තන්ති - න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්ති.

තෙනංහ භගවා:

“සුඤ්ඤා දුසිතො බහුං වංචං.¹
සමිණොනං පුපුච්චිතානං,
ඵරුසෙන තෙ න පටිච්ඡා
න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්ති”ති.

14 - 19

ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය
විවිතං ගිකුඤ්ඤා සද්ධා සතො සිකෙඛ,
සන්තිති නිබ්බුතිං ඤාතො
සාසනෙ ගොධමංසා නසමිජ්ජෙය්ස.

ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤායාති - 'ඵත'න්ති අචිතක්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤා- පිතං පට්ඨපිතං විවචං විහත්තං උත්තංගිකතං පකාසිතං. ධම්මමඤ්ඤායාති ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විහංවසිතා විහුතං කතාති ඵචමපි - ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය. අඵවා, සමඤ්ඤා විසමඤ්ඤා පඵඤ්ඤා විපඵඤ්ඤා සාවජ්ඤා අනච්ඡාඤ්ඤා භිතඤ්ඤා පණිතඤ්ඤා කණ්ණඤ්ඤා සුක්කඤ්ඤා විඤ්ඤාගර්භිතඤ්ඤා විඤ්ඤාපාසථඤ්ඤා ධම්මං අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විහංවසිතා විහුතං කතාති ඵචමපි ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය. අඵවා සමමාපට්ඨපදං අනුලොමපට්ඨපදං අපච්චිතිකපට්ඨපදං අනිත්ථපට්ඨපදං ධම්මානුධම්මපට්ඨපදං සීලෙසු පරිපුරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරිතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතං ජගරියානුශොගං සතිසමපඤ්ඤාං වත්තරෙ සතිපට්ඨානෙ වත්තාරෙ සමපසාධානෙ වත්තරො ඉඤ්ඤාපදෙ පඤ්ඤායාති පඤ්ඤා බලාති සත්තා ඛොජ්ඣාසිත අරියං අර්ථබ්බිකං මග්ගං නිබ්බාතඤ්ඤා නිබ්බාතගාමිනිඤ්ඤා පට්ඨපදං ධම්මං අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විහංවසිතා විහුතං කතාති ඵචමපි - ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය.

විවිතං ගිකුඤ්ඤා සද්ධා සතො සිකෙඛති - 'විවිත'න්ති විවිතත්තො පවිවිතත්තො තුලයත්තො තීරයත්තො විහංවසත්තො විහුතං කුරොත්තො සුඛං සබ්බාරා අතිවිචාති - පෙ- යං කිඤ්ඤා සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති විවිතත්තො පවිවිතත්තො. තුලයත්තො තීරයත්තො විහංවසත්තො, විහුතං කුරොත්තොති විවිතං ගිකුඤ්ඤා සද්ධා සතො සබ්බද්ධා සබ්බ- කාරං - පෙ- පට්ඨමෙ වසොධිකෙ; සතො ති චතුසි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපසාදාසතිපට්ඨානං භාෂෙත්තො සතො - පෙ- සො වුච්චති සතො.

සිසෙකඛති තිසෙසා සිකඛායො අධිසීලසිකඛා අධිවිතතසිකඛා අධිපඤ්ඤා-
සිකඛා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා. ඉමා ටිසෙසා සිකඛායො ආචර්ජනෙනා
සිසෙකඛයා -පෙ- සිසෙකඛයා ආචරෙයා සමාචරෙයා සමාද්දය චතෙතයාහි
'විචිතං භික්ඛු සද්ද සතො සිසෙකඛ'.

සනතීති නිබ්බුතීං ඤාමාති - රාගස්ස නිබ්බුතීං සනතීති ඤාමා,
දෙසස්ස - මොහස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසම්ඛාරාතං නිබ්බුතීං සනතීති
ඤාමා ජාතිනා භූලසිනා තීරසිනා විහාවසිනා විගුතං කනාති - සනතීති
නිබ්බුතීං ඤාමා.

සාසනෙ ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයාති - ගොතමස්ස සාසනෙ වුඤ්ඤා-
සාසනෙ ජීවසාසනෙ තථාගතසාසනෙ දෙවදෙවසාසනෙ¹ අරහත්ත-
සාසනෙ; නිප්පමජ්ජයාති සක්කච්චකාරී අස්ස සාතච්චකාරී අවර්තකාරී
අතොලීනවුත්තකො අතිසම්භතජ්ඣෙ අතිසම්භතවුරො කුසලෙසු ඛමෙමසු
'කද්දහං අපරිපුරං වා සීලකඛනීං පරිපුරෙයාං -පෙ- අපරිපුරං වා
සමාගිකඛනීං - පඤ්ඤාකඛනීං විමුත්තකඛනීං - විමුත්තකඤ්ඤාදස්සනකඛනීං-
කද්දහං අපරිපුරං වා දුක්ඛං පරිජානෙයාං, අපාඤ්ඤා වා කීලෙසෙ
පජ්ඣෙයාං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙයාං, අසච්ඡිකතං නිරොධං සච්ඡි-
කරෙයා'ති. යො තත්ථ ඡෙද්ද ව වායාමො ව උස්සාහො ව උසෙසාලුති
ව ථාමො ව අපාටිවානී ව සති ව සමපජ්ඣෙඤ්ඤා ආතප්පං පබාතං
අධිවසාතං අනුගොතො අපාමාදෙ කුසලෙසු ඛමෙමසුති - සාසනෙ
ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයා.

තෙතාග භගවා:

“ඵතඤ්ඤා ඛමමඤ්ඤාය
විචිතං භික්ඛු සද්ද සතො සිසෙකඛ,
සනතීති නිබ්බුතීං ඤාමා,
සාසනෙ ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයා”ති.

14 - 20

අභිකු භි සො අභිගුතො
සක්ඛිඛමමනිතිහමදසසී,
තසමා භි තස්ස භගවතො සාසනෙ
අපාමෙතො සද්ද තමස්සමිත්තසිසෙකඛති. (භගවා)

අභිභූ භී සො අනභිභූතොති - ‘අභිභූ’ති රූපාභිභූ සද්දභිභූ ගකාභිභූ රසාභිභූ ජොට්ඨබ්බාභිභූ ඛම්මාභිභූ, අනභිභූතො කෙති ච කිලෙසෙති; අභිභොධි¹ නෙ භිනෙ පාපකෙ අකුසලෙ ඛම්මෙ සබ්බිලෙසිකෙ පොතො-හථිකෙ සද්දෙ උක්ඛථිපාකෙ ආයතිං ජාතිජරාමරණීයෙති - අභිභූ භී සො අනභිභූතො.

සත්ඛිධම්මනිතිනමදසසීති - ‘සත්ඛිධම්ම’න්ති න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරාය න පරමපරාය න පිටකසම්පදය න තක්කසෙභු න නයසෙභු න අංකාරපරිච්ඡෙදකක්කන න දිට්ඨිතිජ්ඣානක්කනතියා සාමිං සයම්-භිඤ්ඤානං අත්තපච්චිකබ්බම්මං අද්දසි අද්දසඤ්ඤාපසාදි පටිච්ඡේදනි-සත්ඛි-ධම්මනිතිනමදසසී.

තස්මා භී තස්ස භගවතො සාසනෙති - ‘තස්මා’ති තස්මා තංකාරණං තංගෙභු තප්පච්චයා තන්තිදුතං. තස්ස භගවතො සාසනෙති තස්ස භගවතො සාසනෙ ගොතම්සාසනෙ වුඤ්ඤාසනෙ ජිනසාසනෙ තපාගත-සාසනෙ දෙවදෙවසාසනෙ අරහත්තසාසනෙති - තස්මා භී තස්ස භගවතො සාසනෙ.

අප්පම්භෙත්වා සද්ද නම්සංමනුසිකෙබ්බි භගවාති - ‘අප්පම්භෙත්වා’ති සක්කච්චිකාරී -පෙ- අප්පමාදෙ කුසලෙසු ඛම්මෙසු, සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං -පෙ- පච්ඡිමේ වග්ගොබ්බෙති; නම්සංනති කායෙත වා නම්සංමානො වාචාය වා නම්සංමානො විනත්තන වා නම්සංමානො අනුත්තරපටිපත්තියා වා නම්සංමානො ඛම්මානුබම්මපටිපත්තියා වා නම්සං-මානො සක්කුරුමානො ගරුං කුරුමානො මිත්තයමානො පූජයමානො අපවයමානො. අනුසිකෙබ්බි තිස්සො පික්ඛායො අධිසීලසික්ඛා අධිචිත්ත-සික්ඛා අභිපඤ්ඤාසික්ඛා -පෙ- අයං අභිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉමා තිස්සො පික්ඛායො ආවජ්ජනො පික්ඛෙය්‍ය -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොත්තො පික්ඛෙය්‍ය වරෙය්‍ය ආවරෙය්‍ය සමාවරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍ය; භගවාති ගාරවාහිවචනං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදිදං භගවාති - අප්පම්භෙත්වා සද්ද නම්සංමනුසිකෙබ්බි භගවා.

තෙනාහ භගවා:

“අභිභූ භී සො අනභිභූතො
සත්ඛිධම්මනිතිනමදසසී,
තස්මා භී තස්ස භගවතො සාසනෙ
අප්පම්භෙත්වා සද්ද නම්සංමනුසිකෙබ්බි. (භගවා”ති.)

තුච්චකසුත්තනිදෙදසො සමත්තො
වුද්දසමො.

15

අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දසො.

අථ අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දසො වුවවතො:

15 - 1

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං
ජතං පසාඨ මේධගං,
සංවෙගං කිත්තසිසාමි
යථා සංවිජ්ජතං මයා.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතනති - 'දණ්ඩා'ති තයො දණ්ඩා: කායදණ්ඩා,
'වව්දණ්ඩා' මනොදණ්ඩා. තිවිධං කායද්වවර්තං කායදණ්ඩා, වතුබ්බිධං
වව්ද්වවර්තං වව්දණ්ඩා, තිවිධං මනොද්වවර්තං මනොදණ්ඩා. භයනති
ආ භතාති: දිව්ඨංගමිකඤ්ච භයං සමපාදිකඤ්ච භයං. කතමං දිව්ඨ-
ංගමිකං භයං? ඉධෙකච්චො කායෙන ද්වවර්තං වරති, වංචාය ද්වවර්තං
වරති, මිත්තං ද්වවර්තං වරති. පාණ්ඩු භතති, අදිත්තං අදිත්තං,
සකිමි පිඤ්ඤති, තිලලාපමි භරති, එකාගාරිකමි කාරොති, පරිපණ්ණපි
තිව්ඨති, පරදරමි ගව්ජති, මුසාපි භණ්ති. තමෙනං ගහනි: රඤ්ඤා
දණ්ණනති: 'අයං දෙව' වොරො අග්ගාරි. ඉමිසං යං ඉව්ජති, තං දණ්ඩං
පණ්ණති. තමෙනං රාජා පරිත්තං. සො පරිත්තං පව්ච්චො භයං
උප්පාදෙති, දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං
දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩො ජාතං සඤ්ජාතං තිබ්බතං
අභිතිබ්බතං පාතුග්ගං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාති. තමෙනං
රාජා ඛකිංසෙති අනුඛකිත්තෙ වා රජ්ජුඛකිත්තෙ වා සබ්බලික-
ඛකිත්තෙ වා වෙත්තඛකිත්තෙ වා ලොඛකිත්තෙ වා පකෙඛප-
ඛකිත්තෙ වා පරිකෙඛපඛකිත්තෙ වා භෞමකිත්තෙ වා නිගමකිත්තෙ වා
තභරකිත්තෙ වා රව්ඨකිත්තෙ වා ජනපදකිත්තෙ වා,
අත්තමිසො සවච්ඡිගමි කාරොති 'ත හෙ ලබ්බො ඉතො පකකමිඤ්ඤ'නති.
සො ඛකිත්තපව්ච්චොපි දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං
දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩො ජාතං සඤ්ජාතං තිබ්බතං
අභිතිබ්බතං පාතුග්ගං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාති. රාජා තස්ස
ඛතං අගරාපෙති: සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා. සො ඛත-
ජාතිපව්ච්චොපි දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං
දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩො ජාතං සඤ්ජාතං තිබ්බතං
අභිතිබ්බතං පාතුග්ගං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාති. තමෙනං රාජා
විවිධං කමිකරණං කාරාපෙති:

කසාහිපි තාලෙති. වෙනෙනහිපි තාලෙති. අභිදණ්ඩකහිපි තාලෙති. හන්ථපි ජිඤ්ඤාති. පාදපි ජිඤ්ඤාති. හන්ථපාදපි ජිඤ්ඤාති. කණ්ණපි ජිඤ්ඤාති. තාසපි ජිඤ්ඤාති. කණ්ණතාසපි ජිඤ්ඤාති. බ්ලව්ගාලිකපි කරොති. සබ්බවුණ්ණිකපි කරොති. රාහුමුඛපි කරොති. ජොතිමාලිකපි කරොති. හන්ථපජොතිකපි කරොති. එරකවතතිකපි කරොති. වීරකවාසිකපි කරොති. එණෙය්‍යකපි කරොති. බ්ලිසමංසිකපි කරොති. කහාපණ්ණිකපි කරොති. බාරාපතවජිකපි කරොති. පලිසපරිවතතිකපි කරොති. පලාලපිට්ඨිකපි කරොති. තතොහපි තෙලෙන ඔසිඤ්ඤාති. සුතබෙහිපි බාදපෙනි. ජිවනනමපි සුලෙ උතතාසෙති. අසිනාපි සිසං ජිඤ්ඤාති. සො කමක රණපච්චයාපි. දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. රාජා ඉමෙසං වකුණ්ණං දණ්ඩාතං ඉස්සරො.

සො සකෙන තමෙමන කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං තිරයං උපපජ්ජති. තමෙන තිරයපාලා පඤ්චවිධබ්බතං තාම කාරණං කාමරතති. තතනං අයොධිලං හන්ථ ගමෙනති. තතනං අයො-
ධිලං දුතියෙ හන්ථ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං පාදෙ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං දුතියෙ පාදෙ ගමෙනති, තතනං අයොධිලං මජ්ඣෙ උරස්මිං ගමෙනති. සො තන්ථ දුක්ඛා කට්ඨකා තිප්පා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති, යාච න තං පාපං කමමං බ්‍යන්හි හොති.¹ එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. තමෙන තිරයපාලා සංවෙසෙත්වා කුඨාරීහි තච්ඡන්ති. සො තන්ථ දුක්ඛා තිප්පා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති, යාච න තං පාපං කමමං බ්‍යන්හි හොති. තමෙන තිරයපාලා උභිපාදං අබ්‍යොසිරං ගතෙත්වා වාසිති තච්ඡන්ති. තමෙන තිරයපාලා රජෙ යොජෙත්වා ආදිත්තාය පඨවියා සමපජ්ජලිතාය සජොති-
භුතාය සාරෙනතිපි පච්චාසාරෙනතිපි² -පෙ- තමෙන තිරයපාලා මහනතං අභිහාරපබ්බතං ආදිත්තං සමපජ්ජලිතං සජොතිභුතං. ආරොපෙනතිපි ඔරො-
පෙනතිපි -පෙ- තමෙන තිරයපාලා උභිපාදං අබ්‍යොසිරං ගතෙත්වා තතතාය ලොහකුම්බියා පක්ඛිපනති ආදිත්තාය සමපජ්ජලිතාය සජොතිභුතාය. සො තන්ථ ඵෙණ්ණදෙදහකං පච්චති. සො තන්ථ ඵෙණ්ණදෙදහකං පච්චන්තො සකිමපි උභිං ගච්ඡති. සකිමපි අබ්‍යො ගච්ඡති. සකිමපි තිරියං ගච්ඡති. සො තන්ථ දුක්ඛා තිප්පා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති, යාච න තං පාපං කමමං බ්‍යන්හි හොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. තමෙන තිරයපාලා මහාතිරයෙ පක්ඛිපනති. සො ඛො පන මහාතිරයො;

1. කරණපට්ඨියාපි - සිමු. II 2. සාරෙනතිපි පච්චාසාරෙනතිපි - සිමු. II.
3. මජ්ඣිමනිකාය - දෙවදුතසුත්ත

1. චතුක්කන්තණ්ණං චතුචාණේ
විහතොතා භාගන්තා මිතො,
අයොපාකාරපට්ඨනො
අයසා පටිකුජ්ජිතො.
2. තස්ස අයොමයං භූමි
ජලිතා තෙජසා යුතා,
සමන්තා යොජනසතං
ඵරිකා නිරිඨා සබ්බදා.^a
3. කදරියා තපනා¹ සොරා අච්චිමිනො දුරුසදා,
ලොමිහංසනරූපා ච භිසමා පටිහයා දුබ්බා.^b
4. පුරුජච්චිමාස ච භිතතියා අච්චිකකිකො සමුට්ඨිතො,
දහනොතා පාපකම්මනොත පච්චිමාස පටිහඤ්ඤති.
5. පච්චිමාස ච භිතතියා අච්චිකකිකො සමුට්ඨිතො,
දහනොතා පාපකම්මනොත පුරුජච්චිමාස පටිහඤ්ඤති.
6. උත්තරාය ච භිතතියා අච්චිකකිකො සමුට්ඨිතො,
දහනොතා පාපකම්මනොත දක්ඛිණොස පටිහඤ්ඤති.
7. දක්ඛිණොස ච භිතතියා අච්චිකකිකො සමුට්ඨිතො,
දහනොතා පාපකම්මනොත උත්තරාය පටිහඤ්ඤති.
8. හෙට්ඨිතො ච සමුට්ඨාය අච්චිකකිකො භයානකො,
දහනොතා පාපකම්මනොත ඡදනසමී පටිහඤ්ඤති.
9. ඡදනමාස සමුට්ඨාය අච්චිකකිකො භයානකො,
දහනොතා පාපකම්මනොත භූමියං පටිහඤ්ඤති.
10. අයොකපාලමාදිතං සන්තතං ඡලිතං යපා,
ඵචං අච්චිකිරයො හෙට්ඨා උපරි පස්සතො.
11. තත්ථ සත්තා මහාලුඤ්ඤ මහාකිබ්බිසකාරිනො,
අච්චිකතපාපකම්මනොත පච්චිකති න ච මියන්තර.
12. ජාතවද්දසමො කායො තෙසං නිරුපාසිතං,
පස්ස කම්මානං දලුභතං න භසමා හොති න මසි.
13. පුරුජච්චිමෙතපි ධාවනති තතො ධාවනති පච්චිමං,
උත්තරෙතපි ධාවනති තතො ධාවනති දක්ඛිණං.
14. යං යං දිසං පධ්චානති තං තං ආරං පිට්ඨති,
අභිතිකම්මිතාසා තෙ සත්තා මොක්ඛගචෙතිතො.
15. තතෙත තතො නිකම්මිත්ථං ලුහනති කම්මපච්චයා,
තෙසං ච පාපකම්මනං අච්චිකකං කතං ඛජු^cනති.

1. කදරියා තපසා - සිඤ්ඤ II.

a. මජ්ඣිමනිකාය - උපරිපණ්ණාසක - දෙවදුතප්‍රත්ත

b. සබ්බිච්චිජායක.

එතං භසං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස: අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං පාකුභුතං. යානි ච තෙරසිකානි දුක්ඛානි යානි ච තිරච්ඡාතයොතිකානි දුක්ඛානි යානි ච පෙතතිසසසිකානි දුක්ඛානි යානි ච මානුසිකානි දුක්ඛානි, තානි කුතො ජාතානි, කුතො සඤ්ජාතානි, කුතො නිබ්බතානි, කුතො අභිනිබ්බතානි, කුතො පාකුභුතානි: අත්තදණ්ඩතො ජාතානි සඤ්ජාතානි නිබ්බතානි අභි- නිබ්බතානි පාකුභුතානි.

අත්තදණ්ඩා භසං ජාතං ජනං පස්සාපි මෙධගතති ඛතතියං ච බ්‍රාහ්මණං ච වෙස්සා ච සුද්දං ච ගහවතී ච පබ්බජිතා ච දෙවතා ච මනුස්සා ච මෙධගං ජනං කලහං ජනං විරුද්ධං ජනං පටිවිරුද්ධං ජනං ආගතං ජනං පච්චාගතං ජනං ආඝාතීතං¹ ජනං පච්චාඝාතීතං ජනං පස්සාපි දක්ඛපි ඔලොකෙපි තිජ්ඣායෙපි උපපරික්ඛාපාති - ජනං පස්සාපි මෙධගං.

සංවේගං කිත්තසිස්සාමිති - සංවේගං උබ්බගං උත්‍රාසං භයං පිළිනං ඝට්ඨිතං උපද්දං උපස්සග්ගං; කිත්තසිස්සාමි පකිත්තසිස්සාමි ආවිකක්ඛිස්සාමි දෙසිස්සාමි පඤ්ඤාපිස්සාමි පච්චපිස්සාමි විචරිස්සාමි විතජ්ජිස්සාමි උතතානි කරිස්සාමි පකාසිස්සාමිති - සංවේගං කිත්තසිස්සාමි.

යථා සංවිජ්ජිතං මයා - යථා මයා අත්තනායෙව අත්තා² සංවේජ්ජිතො උබ්බෙජ්ජිතො සංවේගමාපාදිතොති - යථා සංවිජ්ජිතං මයා.

තෙනාහ භගවා:

“අත්තදණ්ඩා භසං ජාතං
ජනං පස්සාපි මෙධගං,
සංවේගං කිත්තසිස්සාමි
යථා සංවිජ්ජිතං මයා”ති.

15 - 2

එකුමානං පථං දික්ඛා මචෙජ් අප්පාදකෙ යථා,
අඤ්ඤමඤ්ඤාති බ්‍යාථාදො දික්ඛා මං භගමාපිසි.

එකුමානං පථං දික්ඛාති - ‘පථ’ති සත්තාධිවචනං; පථං තණ්හා- එකුතාය එකුමානං, දිට්ඨිඑකුතාය එකුමානං, කිලෙසඑකුතාය එකුමානං, දුච්චිතඑකුතාය එකුමානං, පයොගඑකුතාය එකුමානං, විපාකඑකුතාය එකුමානං, රහතං රුහෙන එකුමානං, දුට්ඨං දොසෙන එකුමානං, මුල්ලං මොහෙන එකුමානං, විතිබ්බං මානෙන එකුමානං, විකේඛපගතං උග්ගවේන එකුමානං, අතිට්ඨාගතං විචිකිච්ජාය එකුමානං, ථාමගතං අනුසග්ගති එකුමානං, ලාගෙන එකුමානං, අලාගෙන එකුමානං, යසෙන එකුමානං, අයසෙන එකුමානං, පසංසාය එකුමානං, කිද්දාය එකුමානං, සුඛෙන එකුමානං, දුෂ්කිත එකුමානං, ජාතියා එකුමානං, ජරාය එකුමානං, බ්‍යාධිතා එකුමානං, මරණෙන එකුමානං, සොකපට්ඨෙව- දුක්ඛදුමනස්සපායාසගති එකුමානං, තෙරසිකෙන දුක්ඛෙන එකුමානං, තිරච්ඡාතයොතිකෙන දුක්ඛෙන එකුමානං, පෙතතිසසසිකෙන දුක්ඛෙන එකුමානං, ..

1. ආඝාතීතං, භසං.

2. යදං - සිද්ධං. II.

මානුෂිකත්ව දුකෙකින් එකදමානං, ගබ්භානකානුරිමුලකෙන් දුකෙකින් - ගබ්භානුරිමුලකෙන් දුකෙකින් - ගබ්භානුරිමුලකෙන් දුකෙකින් - ජාතයස්ස - නිබ්බූතත්ව දුකෙකින් - ජාතයස්ස පරාමිතියකෙන් දුකෙකින් - අනතුපකක - මෙන් දුකෙකින් - පරාපකකමෙන් දුකෙකින් - දුකඩදුකෙකින් - සම්භාරදුකෙකින් - විපරිණාමදුකෙකින් - චක්කුරොපගත දුකෙකින් - සොකරො - ගෙන - ඝාතරොපගත - ජිව්හාරොපගත - සිසාරොගෙන - කායරොගෙන - කණ්ණ රොපගත - මුඛරොගෙන - දන්තරොගෙන - කාසෙත - සාසෙත - පිනාසෙත ඛතෙත - ජරෙත - කුච්ඡිතරොගෙන - මුළුත්ත - පකඩඤ්ඤාය - සුලාය - විසුළුකාය - කුච්ඡිත - ගණ්ඩත - කිලාසෙත - සොසෙත - අපමාණෙන් - දඬුයා - කණ්ණයා - කච්ඡුයා - නබ්බසාය¹ - විච්ඡිකාය - ලොභිතපිනෙන්² - මධුමෙගෙන - අංසාය - පිලකාය - නගදුලෙන - පිතකසමුට්ඨානෙන් ආබාධෙන් - සෙමකසමුට්ඨානෙන් ආබාධෙන් - වාතසමුට්ඨානෙන් ආබාධෙන් - සන්තිපාති - කෙන් ආබාධෙන් - උතුපරිණාමජේත ආබාධෙන් - විසමපරිහාරජේත ආබාධෙන් - ඔපකකමිකෙන් ආබාධෙන් - කම්මපිපාකජේත ආබාධෙන් - සිතෙන් - උණෙන් - ජිකච්ඡාය - පිපාසාය - උච්චාරෙන් - පණ්ණාචෙන් - ඛංසමකසවාතාපසිට්ඨප්ප³ සම්පණ්ණෙන් දුකෙකින් - මාතුමරණෙන් දුකෙකින් - පිතුමරණෙන් දුකෙකින් - භාතුමරණෙන් දුකෙකින් - ගහිතිමරණෙන් දුකෙකින් - පුතාමරණෙන් දුකෙකින් - ගිතුමරණෙන් දුකෙකින් - ඤාතිමරණෙන් දුකෙකින් - භොගව්‍යසනෙන් දුකෙකින් - රොගව්‍යසනෙන් දුකෙකින් - සීල - ව්‍යසනෙන් දුකෙකින් - දිට්ඨිව්‍යසනෙන් දුකෙකින් එකදමානං සම්පදමානං විපථදමානං වේධමානං පවේධමානං සම්පථවේධමානං; දිස්සාති දිස්සා පසස්සා, තුලසිත්වා තීරසිත්වා විනාමසිත්වා විභූතං කත්වාති - එකදමානං පථං දිස්සා.

මමෙජ් අප්පාදාදානං යථාති - යථා මමෙජ් අප්පාදකෙ උදකපරි - යාදනෙ කාකෙති වා කුලපලති වා බලාකායි වා පරිපාතියමානා⁴ උකති - පියමානා, ඛජ්ජමානා එකදනති සම්පදනති විපථදනති වේධනති පවේධනති සම්පවේධනති; එවමෙවං පජා තණ්හාඑකදනාය එකදනති - පෙ - දිට්ඨිබ්‍යසනෙන් දුකෙකින් එකදනති සම්පදනති විපථදනති වේධනති පවේධනති සම්පවේධනති - මමෙජ් අප්පාදකෙ යථා.

අඤ්ඤාමමඤ්ඤාති බ්‍යාරුග්ගති - අඤ්ඤාමඤ්ඤා සත්තා විරුද්ධා පටි - විරුද්ධා ආතතා⁵ පච්චාගතා ආභාතිතා⁶ පච්චාභාතිතා රුජානොපි රුජුති විවදනති, බත්තියාපි බත්තිගෙහි විවදනති, බ්‍රාහ්මණාපි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදනති, ගතපතීපි ගතපතීහි විවදනති, මාතාපි පුත්‍රෙන්ත විවදනති, පුත්‍රතාපි මාතරු විවදනති, පිතාපි පුත්‍රෙන්ත විවදනති, පුත්‍රතාපි පිතරු විවදනති, භාතාපි භාතරු විවදනති, ගහිතිපි ගහිතිතා විවදනති, භාතාපි ගහිතිතා විවදනති.

1. රබ්බසාය - ස, රකබසාය - පු. PTS.
 2. ලොභිතෙන් පිනෙන් - සිමු. II PTS.
 3. සර්වප - මජ්ඣ.
 4. පරිපාතියමානා - සිමු. II, මජ්ඣ.
 5. අතතා - සිමු. II.
 6. ආභාතිතා සහ.

හභිනිපි භාතරා විචදති, සභායාපි සභායෙන විචදති. තෙන තත්ඤ්ඤානුකම්මවාදපනතා අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණිනිපි උපක්කමිනති, ලෙඛඩ්ඛිනිපි උපක්කමිනති, දූෂණිනිපි උපක්කමිනති, සප්පතනිපි උපක්කමිනති. තෙන තත්ඤ්ඤානුකම්මවාදපනතා මරණමිත්තමිති. මරණමිත්තමිති දුක්ඛතා - අඤ්ඤමඤ්ඤානුකම්මවාදපනතා.

දිස්වා මං හගමාපිසිති -- 'දිස්වා'ති දිස්වා පසාදිතා භූතසිතා තීරසිතා විහාරසිතා විභූතා කතා හගං පිලිනං භවිතං උපද්දමො උපසංගමො ආවිසිති - දිස්වා මං හගමාපිසිති.

තෙනාං තහවා:

“ඵඤ්ඤානං පඤ්ඤානං
මිඤ්ඤානං අප්පඤ්ඤානං
අඤ්ඤමඤ්ඤානං බ්‍යාථමිති
දිස්වා මං හගමාපිසිති”ති.

15 - 8

සමන්තමසාරො ලොකො
දිසා සබ්බා සමෙරිතා,
ඉච්ඡං භවිතමිත්තතො
නාද්දසාසිං¹ අනුසංසිතං.

සමන්තමසාරො ලොකොති - 'ලොකො'ති තීරසලොකො තීරවන්තයො - තිලොකො පෙත්තිවිසගලොකො මිත්‍රසලොකො දෙවලොකො ඛනිලොකො බාහුලොකො ආයතනලොකො අගං ලොකො පරො ලොකො බ්‍රහ්මලොකො දෙවලොකො; අගං චුළුවති ලොකො. තීරසලොකො අසාරො නික්ඛාරො සාරා - පගතො නිව්ඛාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රහ්මෙන වා සංසාරෙන වා අපිපජිණ්ණිමිඤ්ඤෙන වා. තීරවන්තයොති - ලොකො - පෙත්තිවිසගලොකො - මිත්‍රසලොකො - දෙවලොකො - ඛනි - ලොකො - බාහුලොකො - ආයතනලොකො - අගං ලොකො - පරො ලොකො - බ්‍රහ්මලොකො - දෙවලොකො² අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො නිව්ඛාර - සාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රහ්මෙන වා සංසාරෙන වා අපිපජිණ්ණිමිඤ්ඤෙන වා. යථා පන තලො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා ඵරණො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා උදුම්භො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා සෙතව්චෙත්ථි³ අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා පාරිභද්දො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා ඵෙණ්ඩිපිණ්ඩො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා උදකමුඛිමුලකං අසාරං නික්ඛාරං සාරාපගතො, යථා මජ්ඣි අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා කදලිකකිකි⁴ අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා මායා අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, ඵවිඤ්චා නිරු - ලොකො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො නිව්ඛාරසාරෙන වා සුඛසාර - සාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රහ්මෙන වා සංසාරෙන වා අපිපජිණ්ණිමිඤ්ඤෙන වා; -

1. නාද්දසාසිං - සිඤ්ඤා. 2. සදෙවලොකො - සං. PTS.

3. සෙතව්චෙත්ථි - මජ්ඣ. සෙතව්චෙත්ථි - PTS. 4. කදලිකකිකි - සිඤ්ඤා II.

තිරිච්ඡානගොතිලොකො - පෙතතිවිසයලොකො මිත්‍රස්සලොකො - දෙවුලොකො අසානරා නිස්සාරො සාරාපගතො නිව්චසාරසානරන වා ප්‍රබසාරසානරන වා අත්තසාරසානරන වා නිව්චන වා බ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිමමෙන වා. බ්‍රහ්මලොකො - ධාතුලොකො ආයතනලොකො - අයා ලොකො - පරො ලොකො - බ්‍රහ්මලොකො දෙවුලොකො අසානරා නිස්සාරො සාරාපගතො නිව්චසාරසානරන වා ඥාසාරසානරන වා අත්තසාරසානරන වා නිව්චන වා බ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිමමෙන වාති - සමන්තමසාරො ලොකො.

දිසා සබ්බා සමමෙව්නාති - යෙ පුරුෂිමාය දිසාය සබ්බාරා තෙපි ඵරිතා සමෙරිතා වලිතා ඤටිතා අතිව්චතාය, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසවා, ඛ්‍යාධිතා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා, දුකෙහි පතිට්ඨිතා, අතාණා අලෙතා අසරණා අසරණිභූතා. යෙ පච්ඡිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ උත්තරාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ දක්ඛිණාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ පුරුෂිමාය අනුදිසාය¹ සබ්බාරා - යෙ පච්ඡිමාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ උත්තරාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ දක්ඛිණාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ තෙට්ඨිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ උපරිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ දසසු දිසාසු සබ්බාරා, තෙපි ඵරිතා සමෙරිතා වලිතා ඤටිතා අතිව්චතාය, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසවා, ඛ්‍යාධිතා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා දුකෙහි පතිට්ඨිතා, අතාණා අලෙතා අසරණා අසරණිභූතා.

තාසිතමපි වෙතං:

1. “කිංචාපි තෙ’තං² ජලතෙ³ විමානං
මහාසයං උත්තරස්සං දිසායං,⁴
රූපෙ රණං දිසා සද්ධං පච්චිතං
තසමා න රූපෙ රමති සුමෙධො”^a
2. “මච්චුතාබ්‍යාහතො ලොකො ජරාය පට්ඨාරිතො,
ඛණ්ණාසලොප මධිණෙණා ඉච්ඡාධුමාධිතො සද්ධං”^b
3. “සබ්බො ආදිපිතො ලොකො සබ්බො ලොකො පබ්බිතො,
සබ්බො පජ්ජිතො ලොකො සබ්බො ලොකො පකම්පිතො”^{කි. c}

දිසා සබ්බා සමමෙව්නා.

1. දිසාය - සිමු. II.

2. මෙතං - සිමු. II.

3. ජලති - සිමු. II.

4. උත්තරියා දිසාය - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS

a. ඉත්තං-සුත්ත - පඨමවිකං.

b. දෙව්තාසං-සුත්ත - අභිවහන

c. සිංචුතිසං-සුත්ත.

ඉච්ඡං ගම්නමත්තනොති - අත්තනො ගම්නං තාණං ලොකං සරණං ගතී, පරායතං ඉච්ඡන්තො සාදිගන්තො පත්තියන්තො පිඤ්ඤානො අභිජ්ජානොති - ඉච්ඡං භවිතමත්තනො.

තාද්දසායං අභ්‍යාසිත්තති - අන්තරාසිතං යෙව අද්දසං; අන්තරාසිතං තාද්දසං, සබ්බං ඥාබ්බස්සං ජරාය මිසිතං, සබ්බං ආරොග්ගං ඛ්‍යාතිතං මිසිතං, සබ්බං ජීවිතං මරණෙන මිසිතං, සබ්බං ලාභං අලාභෙන මිසිතං, සබ්බං යසං අයසෙන මිසිතං, සබ්බං පසංසං නිඤ්ඤාය මිසිතං, සබ්බං සුඛං දුක්ඛාන මිසිතං.

4. “ලාභො අලාභො අයසො යසො ච නිඤ්ඤායං ච සුඛං දුක්ඛං, එතෙ අනිච්චා මිනුජ්ජ ඛමො අසංසායා විපරිණාමඛමො”ති

‘තාද්දසායං අනෙසිතං’.

තෙතාග ගගවා:

“සමත්තකොරො ලොකො දිසා සබ්බා සමේරිතා,
ඉච්ඡං ගම්නමත්තනො තාද්දසායං අනෙසිතං”ති.

15 - 4

මසානෙ තේව ඛ්‍යාරුඤ්ඤි දිස්වා මේ අරතී අහු,
අපේඨ සලලමද්දකම් දද්දසං හදයස්සිතං.

ඛ්‍යානෙ තේව ඛ්‍යාරුඤ්ඤි - ‘මසානෙතේවා’ති සබ්බං ඥාබ්බස්සං ජරා මිසාපෙති; සබ්බං ආරොග්ගං ඛ්‍යාති මිසාපෙති; සබ්බං ජීවිතං මරණං මිසාපෙති; සබ්බං ලාභං අලාභො මිසාපෙති; සබ්බං යසං අයසො මිසාපෙති; සබ්බං පසංසං නිඤ්ඤාය මිසාපෙති; සබ්බං සුඛං දුක්ඛං මිසාපෙතිති ‘මසානෙතේවා’ ඛ්‍යාරුඤ්ඤි ඥාබ්බස්සංසායංසං ජරාය පටිවිරුද්ධා; ආරොග්ගසායංසං සත්තා ඛ්‍යාති පටිවිරුද්ධා; ජීවිතසායංසං සත්තා මරණෙන පටිවිරුද්ධා; ලාභසායංසං සත්තා අලාභෙන පටිවිරුද්ධා; යසසායංසං සත්තා අයසෙන පටිවිරුද්ධා; පසංසායංසං සත්තා නිඤ්ඤාය පටිවිරුද්ධා; සුඛසායංසං සත්තා දුක්ඛාන පටිවිරුද්ධා අත්තා පටිවිතතා ආශාතිතා පටිවිතාසාසිතාති ‘මසානෙතේවා ඛ්‍යාරුඤ්ඤි.’

දිස්වා මෙ අරති අනුති - 'දිස්වා'ති දිස්වා පසිඤ්චා තුලසිඤ්චා තීරසිඤ්චා විහාවසිඤ්චා විභූතං කතාති දිස්වා; මෙ අරතීති යා අරති යා අතභිරති යා අතභිරමණා යා උක්කණ්ණිතතා යා පරිවසිතා අනුති-දිස්වා මෙ අරති අනු.

අපේක්ඛා සලලමද්දකසිතති - 'අපා'ති පදසත්ති -පෙ- පදනුපුබ්බතා මේතා 'අපා'ති; එස්වාති සත්තනු; සලලනති සත්ත සල්ලානි: රාගසල්ලං දෙසසල්ලං මොහසල්ලං මානසල්ලං දිව්සිසල්ලං සොකසල්ලං කප්ඵකපාසල්ලං; අද්දකසිතති අද්දසං අදකඛා අපසං පටිවිජ්ඣිතති - අපේක්ඛා සල්ලමද්දකඛං.

දුද්දසං හදයසසිතනති - 'දුද්දස'නති දුද්දසං දුද්දකඛං දුපසං දුබ්බුජ්ඣං දුරනුබ්බුජ්ඣං දුපටිථිජ්ඣනති දුද්දසං; හදයසසිතනති හදයං වුවුවති විතතං; "යං විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මායායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකම්මෙතා තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණාචාදා; හදයසසිතං හදයනිසසිතං විතතසිතං විතතනිසසිතං විතතන සහජාතං සහගතං සංසට්ඨං සම්පජ්ජතං එකුපාදා එකතිරොධා එකවිඤ්ඤාතං එකාරම්මණනති- "දුද්දසං හදයසසිතං".

තෙනාන ගඟවා;

"මනානෙ තෙව ඛාරාදෙඛ දිස්වා මෙ අරතී අනු,
අපේක්ඛා සලලමද්දකඛං දුද්දසං හදයසසිත"නති.

15 - 5

යෙන සල්ලන ඕතිණ්ණො දිසා සබ්බා විධාවති,
තමෙව සලලමබ්බුයාන න ඛාවති න සිදති.

යෙන සල්ලන ඕතිණ්ණො දිසා සබ්බා විධාවතිති - 'සල්ල'නති සත්ත සල්ලානි: රාගසල්ලං දෙසසල්ලං මොහසල්ලං මානසල්ලං දිව්සිසල්ලං සොකසල්ලං කප්ඵකපාසල්ලං.

කතමං රාගසල්ලං? යො රාගො සාරාගො අනුතපො අනුරොධො නඤ්ජරාගො විතතස්ස සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං ඉදං රාගසල්ලං.

කතමං දෙසසල්ලං? අතථං මෙ අවරිති ආභාසො ජායති, අතථං මෙ වරිතිති ආභාසො ජායති, අතථං මෙ වරිසානිති ආභාසො ජායති -පෙ- වණ්ණිකං අසුරොපො¹ අනතනම්මතා විතතස්ස, ඉදං දෙසසල්ලං.

1. අක්කරොපො - පු සි. II PTS.

1. ධම්මසංගහො - විසඟුපාදකණ්ඩ.

කතමං මොහසලං? දුක්ඛ අඤ්ඤාණං -පෙ- දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, පුබ්බතෙන -පෙ- අපරතෙන - පුබ්බත්තාපරතෙන අඤ්ඤාණං, ඉද්දායව්චයතාපටිච්චිසමුපාතෙනහු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං, යං ඵවරුපං අදස්සනා අතභිසමයො අනනුබොධො අසමොධො අපාටිච්චධො අසඛාතතා¹ අපරිනිශ්චයානතා අසමපෙක්ඛනා අපච්චවේක්ඛනා අපච්චක්ඛ-කමමං දුමුත්තං බාලාං මොහො පමානො සමමොහො අපිජා අපිජානො අපිජානානො අපිජානුසයො අපිජාපරිසුට්ඨානං අපිජාලඛනී² මොහො අකුසලමූලං, ඉදං මොහසලං.

කතමං මානසලං? සෙය්‍යොගමස්මිති මානො, සද්ධිසොගමස්මිති මානො, නිෂන්ධාගමස්මිති මානො; යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උත්තති උත්තනමා ධර්මා සමානානො කෙතුකමානො විත්තස්ස, ඉදං මානසලං.

කතමං දිට්ඨිසලං? විසථිවජ්ඣකා සක්කායදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා මිච්ඡා-දිට්ඨි, දසවජ්ඣකා අන්තකාමිකා දිට්ඨි; යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨි-ගතනං දිට්ඨිකත්තානරා දිට්ඨිවිසුකාසිකා දිට්ඨිපථච්ඡිතං දිට්ඨිසඤ්ඤාජනං ගාතො පඨිට්ඨාසො අභිතිවේසො පරාමාසො කුමමනො මිච්ඡාපෙඨා මිච්ඡතං තිත්තායතනා විපරිසෙය්‍යගාතො විපරිතයානො විපල්ලායගාතො මිච්ඡාගාතො අයාථාචකස්මිං³ යාථාචකනති ගාතො යාචතා දාසට්ඨි දිට්ඨිගතාති, ඉදං දිට්ඨිසලං.

කතමං සොකසලං? ඤ්ඤිබ්බසතෙන වා පුට්ඨස්ස ගොගබ්බසතෙන වා පුට්ඨස්ස රොගබ්බසතෙන වා පුට්ඨස්ස සිලබ්බසතෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්බසතෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බ්බසතෙහ සමත්තා-ගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මික පුට්ඨස්ස සොකො සොචතා සොචිතතං අනෙතාසොකො අනෙතාපරිනෙතො අනෙතාදුකො අනෙතාපරිදුකො වෙතසො පරිජ්ඣායතා දෙමනස්සං, ඉදං සොකසලං.

1 අභ්‍යන්තරා - සිද්ධි II

2 ලක්ඛණ - සිද්ධි II.

3 අයාථාචකස්මිං - සිද්ධි II

කතමං කථංඛකථාසලලං? දුක්ඛං කඛං දුක්ඛසමුදයො කඛං දුක්ඛ-
නිරෝධො කඛං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය කඛං පුබ්බතොත
කඛං අපරතොත කඛං පුබ්බතොතපරතොත කඛං ඉදංසංවිධානාපටිච්ච-
සමුප්පතොතසු ධම්මෙසු කඛං, යා එවරුපා කඛං කඛංයනා කඛංයිතතනං
විමති විචිකිච්ඡා දොලොකං දොඩංපජො සංසයො අනෙකංසගාහො
ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරිසොදානනා එවතිතනනං විතතස්ස මනො-
විලෙඛො; ඉදං කථංඛකථාසලලං.

ගෙන සලලෙන ඔතිණ්ණො දියා සබ්බා විධාවතීති - රාගසලලෙන
ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො කාශෙන
දුච්චිතං වරති, වාචාය දුච්චිතං වරති, මායා දුච්චිතං වරති,
පාණමපි ගතති, අදින්නමපි ආදියති, සක්ඛිමපි ඡිද්දති, නිලොපමපි
හරති. එකාගාරිකමපි කරොති, පරිපජ්ජමපි නිවස්සති, පරදුරමපි ගව්ස්සති, මුසාපි
භණ්ණති, එවමපි රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො
සමොභිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සංඛාවති සංසරති. අඑවා
රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තා-
ගතො නොනෙ පරිසෙසනො නාචාය මහාසමුද්දා පක්ඛිද්දති: සිතස්ස
පුරකඛතො උණ්හස්ස පුරකඛතො ඛංසමකසවානාතපසිරිංසපෑච්ඡාසස්සාති
රිස්සමානො බුද්ධිපාසාසි¹ මිඛමානො² තිගුමං ගව්ස්සති, තසෙකාලං ගව්ස්සති,
තසෙකසිලං ගව්ස්සති, කාලමුඛං ගව්ස්සති, පරමමුඛං³ ගව්ස්සති, චෙත්සඛං
ගව්ස්සති, චෙරුපථං ගව්ස්සති, ජවං ගව්ස්සති, නාමලිං⁴ ගව්ස්සති, වඩ්ඛං⁵
ගව්ස්සති, එළුවඬං⁶ ගව්ස්සති, සුච්ඡිකං⁷ ගව්ස්සති, සුච්ඡිකං⁸ ගව්ස්සති,
තමබ්බණ්ණං ගව්ස්සති, සුපාරකං⁹ ගව්ස්සති, හරුකව්ස්සං¹⁰ ගව්ස්සති, සුරව්ස්සං¹¹
ගව්ස්සති, අභිකල්පකං¹² ගව්ස්සති, ගඛිකණ්ණං¹³ ගව්ස්සති, පරමගඛිකණ්ණං¹⁴
ගව්ස්සති, යොතං ගව්ස්සති, පරමයොතං ගව්ස්සති, නවකං¹⁵ ගව්ස්සති, මුලපදං
ගව්ස්සති, මරුකතනාරං ගව්ස්සති, ජණ්ණපථං ගව්ස්සති, අජපථං ගව්ස්සති,
මෙණ්ණිපථං ගව්ස්සති, සඛකුපථං ගව්ස්සති, ඡතනපථං ගව්ස්සති, වංසපථං¹⁶
ගව්ස්සති, සකුණ්ණපථං ගව්ස්සති, මුසිකපථං ගව්ස්සති, දරිපථං ගව්ස්සති,
වෙතනාධාරං¹⁷ ගව්ස්සති. පරිසෙසනො ත ලහති. අලාභමුලකමපි දුක්ඛං
දොමනස්සං පටිසංවේදෙති. පරිසෙසනො ලහති, ලඬා ආරකකමුලකමපි
දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවේදෙති: කිතති මෙ භොගෙ නෙව රුජානො
ගරෙය්සං, න වොරු ගරෙය්සං, න අභි දුගෙය්සං, න උදකං වගෙය්සං, න
අපට්ඨා දුග්ගා ගරෙය්සං. තස්ස එවං ආරකකතො ගොපයතො තෙ
භොගා විප්පලජ්ජති. සො විප්පයාගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසං-
වේදෙති. එවමපි රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො
සමොභිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සංඛාවති සංසරති.

1. බුද්ධිපාසාසි - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. 2. පිට්ඨෙතො - සිමු. II.
3. මරුකපාරං - සිමු. II. පුරපුරං - මජ්ඣ.
4. තමබ්බණ්ණං - සිමු. II. තමබ්බණ්ණං - සිමු. II. 5. වඩ්ඛං - සි.
6. එළුවඬං - සිමු. II. මජ්ඣ. ජලවතං - මුද්ද.
7. සුපාරකං - මජ්ඣ. සුපාරකං - සිමු. I.
8. හරුකව්ස්සං - සිමු. II. හරුකව්ස්සං - හරුකං - සි. 9. සුරද්ධං - සුරරව්ස්සං - සි.
10. අභිකල්පකං - මජ්ඣ. අභිකල්පකං - සි.
11. ගඛිකණ්ණං - මජ්ඣ. ගඛිකණ්ණං - තමබ්බණ්ණං - සි.
12. සුරජ්ජකණ්ණං - මජ්ඣ. පදපකණ්ණං - සි. පදපකණ්ණං - සි.
13. ජිකකං - මජ්ඣ. ජිකකං - මුසි. I. 14. අංසපථං - සි. 15. මෙය්සාචාරං - සි.

දෙසසලෙත - මොහසලෙත - මානසලෙත ඔතිණේණ විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො කායෙන දුච්චරිතං වරති, වාචාය දුච්චරිතං වරති, මනසා දුච්චරිතං වරති, පාණමි හනති, අදින්නාමි ආදියති, සනිමි ඡන්දති, නිලොපමි හරති, එකානාපිකමි කරොති, පරිපෑන්ති ත්ඨති, පරදරමි ගච්ඡති, මුසාපි ගණති. එවං මානසලෙත ඔතිණේණ විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සකාවති සංසරති.

දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණ විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො අවේලකො තොති මුත්තාචාරො හත්ථාපලෙඛකො, න එගි-හදනතිකො, න තිට්ඨහදනතිකො, නාභිහවං න උද්දිස්ස කතං න තිමන්තං සාදියති. සො න කුමතිමුඛා පතිගණකාති. න ඛලොපිමුඛා පතිගණකාති න එළකච්ඡන්තරං න දකිමන්තරං න මුසලච්ඡන්තරං න ද්වින්නං භුක්ඛමානානං න ගබ්භිතියා න පායමානාය න පුරිසන්තර-ගතාය න සංකින්නිපු, න යත්ථ සා උපට්ඨිතො හොති, න යත්ථ මික්ඛිකා සණ්ඨසංඛ්චාරිණි, න මච්ඡං, න මංසං, න සුරං, න මෙරයං, න උපසාදකං පිවති. සො එකානාපිකො වා හොති. එකාලොපිකො වා, ආනාපිකො වා හොති ආලොපිකො -පෙ- සත්තානාපිකො වා හොති. සත්තාලොපිකො. එකිස්සාපි දත්තියා යාපති. ද්විතිපි දත්තියි යාපෙති -පෙ- සත්තතිපි දත්තියි යාපෙති. එකාභිකමි ආහාරං ආහාරෙති. ආභිකමි ආහාරං ආහාරෙති -පෙ- සත්තාභිකමි ආහාරං ආහාරෙති. ඉති එවරුපං අභිමාසිකමි පරිසංසන්නන්තොප්පත්තියොගමනුප්පත්තො විහරති. එවමපි දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණ විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සකාවති සංසරති.

අච්චං දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණ විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමො-ගිතො සමන්තාගතො සො සංකාතකො වා හොති, සංමාකහසකො වා හොති, නිවාරගකො වා හොති, දඤ්ඤහසකො වා හොති, හවගකො වා හොති, කණ්ඨහසකො වා හොති, ආවාමගකො වා හොති, පිඤ්ඤක-ගකො වා හොති, තිලගකො වා හොති, තිණ්ඨහසකො වා හොති, ගොමගහසකො වා හොති, වතමුලඵලාහාරො වා යාපෙති පවත්තඵල-හොජනො. සො සංඝාතීපි ධාරෙති, මහාඝාතීපි ධාරෙති, ඡවද්දස්සාතීපි ධාරෙති, පාසුකුලාතීපි ධාරෙති, -

කිරිවානිපි බාරෙති, අජිනානිපි බාරෙති, අජිනකම්පමපි බාරෙති, කුසවිරමපි බාරෙති, වාකවිරමපි බාරෙති, ඵලකවිරමපි බාරෙති, කෙසකමලමපි බාරෙති, වාලකමලමපි බාරෙති, උද්දකපකමපි බාරෙති. කෙසමිසුලොවිකොපි හොති, කෙසමිසුලොවිනානුයොගමනුයුතො වතරති. උබ්බට්ඨිකොපි හොති අසනපටිකම්පතො, උකකුටිකොපි හොති උකකුටිකපමානමනුයුතො. කණ්ඩකාපසාසිකොපි හොති කණ්ඩකාපසාසො සෙය්‍යං කපොති, ඵලකසෙය්‍යමපි කපොති, ඵණ්ඩලසෙය්‍යමපි කපොති, ඵකාපසාසිකො හොති රජොජල්ලබරො, අණ්ඩාකාසිකො හොති යථාසන්නිකො, වෙකටිකොපි හොති විකට්-භොජනානුයොගමනුයුතො, අපානකොපි හොති අපානගතමනුයුතො, සායනනිසයමපි උදෙකාරොගනානුයොගමනුයුතො වතරති. ඉති ඵවරුපං අතෙකච්ඡිතං කායසං අපානපට්ටිතාපනානුයොගමනුයුතො වතරති. ඵමමපි දිට්ඨිසලොන ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො බාවති විබාවති සකාවති සංසරති.

සොකසලොන ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො සොවති, කිලමති, පරිදෙවති, උරත්තාළිං කද්දති සමමොභං ආපජ්ජති. චුත්තං හෙතං භගවතා: “භුතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජ්ඣො අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ඣො මාතා කාලමකාසි. සා තසා කාලකිරියාය උමමත්තකා ඛිත්තවිත්තා රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵමමාහ: ‘අපි මෙ මාතරං අද්දසප් ? අපි මෙ මාතරං අද්දසප්’ති. 1 භුතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජ්ඣො අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ඣො පිතා කාලමකාසි - භාතා කාලමකාසි - භගිනි කාලමකාසි පුතො කාලමකාසි - සිතා කාලමකාසි - සාමිකො කාලමකාසි. සා තසා කාලකිරියාය උමමත්තකා ඛිත්තවිත්තා රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵමමාහ: ‘අපි මෙ සාමිකං අද්දසප් ? අපි මෙ සාමිකං අද්දසප්’ති. 2 භුතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජ්ඣො අඤ්ඤතරිසා පුරිසසා මාතා කාලමකාසි. සො තසා කාලකිරියාය උමමත්තකො ඛිත්තවිත්තො රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵමමාහ: ‘අපි මෙ මාතරං අද්දසප් ? අපි මෙ මාතරං අද්දසප්’ති. 3 භුතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජ්ඣො අඤ්ඤතරිසා පුරිසසා පිතා කාලමකාසි - භාතා කාලමකාසි - භගිනි කාලමකාසි - පුතො කාලමකාසි - සිතා කාලමකාසි - පජාපති කාලමකාසි. සො තසා කාලකිරියාය උමමත්තකො ඛිත්තවිත්තො රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵමමාහ: ‘අපි මෙ පජාපතිං අද්දසප් ? අපි මෙ පජාපතිං අද්දසප්’ති. 4 භුතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජ්ඣො අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ඣො ඤාතිකුලං අගමාසි. තසා තෙ ඤාතකා සාමිකං අවුජ්ඣො අඤ්ඤසා දාතුකාමා. සා ච තං ත ඉවුජ්ඣි. අථ ඛො සා ඉජ්ඣො සාමිකං ඵතද්දෙවො: ‘ඉමෙ මං අග්ගපුත්ත, ඤාතකා තච අවුජ්ඣො අඤ්ඤසා දාතුකාමා. උතො මගං මිරිසාමා’ති. අථ ඛො සො පුරිසො තං ඉජ්ඣො ද්විබා ඡෙත්වා අත්තානං ඕපාදෙසි. 1 උතො ථෙව්ව භවිසාමා’ති. 2 ඵං සොක-සලොන ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො බාවති විබාවති සකාවති සංසරති.

1. ඔපාදෙසි - සිඳු. II.

2. මජ්ඣිමනිකාය - මජ්ඣිමනිකායක - පියජාතිකසුත්ත.

15 - 6

තථ සික්ඛානුගීයනති
යානී ලොකෙ ගපිතානි,¹
න තෙසු පසුතො සියා
නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ,
සිකෙඛ නිබ්බානමත්තතො.

තථ සික්ඛානුගීයනති යානී ලොකෙ ගපිතානිති - 'සික්ඛා'ති ගජඨිසික්ඛා, අක්ඛසික්ඛා, රජසික්ඛා, සාලාකියං සලලකතනියං කායභිකිච්ඡං භූතියං කොමාරගච්ඡං.² භීෂනභිති නිගහිතනති කම්මනති ගණිතනති දීපිතනති වොහරිතනති. අථවා භීෂනභිති - ගණනිතනති උක්ඛණනිතනති ඛාරිතනති උපඛාරිතනති උපලක්ඛිතනති ගපිතපටිලාභාය. ගපිතා වුවහනති පඤ්ච කාමභූතො; චික්ඛුච්ඡෙදාදායො රූපා ඉඨො කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. කිං කාරණං ගපිතා වුවහනති පඤ්ච කාමභූතො? යෙභුසොන දෙවමනුස්සා පඤ්ච කාමභූතෙ ඉච්ඡනති සංදීයනති පථයනති පිතයනති අභිජ්ජනති; තඛිකාරණං ගපිතා වුවහනති පඤ්ච කාමභූතො. ලොකෙති මනුස්ස - ථෙව - ලොකෙති - තථ සික්ඛානුගීයනති යානී ලොකෙ ගපිතානි.

න තෙසු පසුතො සියාති - තාසු වා සික්ඛාසු තෙසු වා පඤ්චසු කාමභූතෙසු න පසුතො සියා, න තත්තතො අස්ස, න තප්පොසො න තප්පභාරො න තද්ධිමුතො න තද්ධිපතෙයොති - න තෙසු පසුතො සියා.

නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙති - 'නිබ්බිජ්ඣ'ති පටිවිජ්ඣිතො; සබ්බසංසාරා අනිච්චා'ති පටිවිජ්ඣිතො සබ්බ සංසාරා දුක්ඛා'ති පටිවිජ්ඣිතො - ථෙව - 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'නති පටිවිජ්ඣිතො; සබ්බසංසාති සබ්බත සබ්බං සබ්බො සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරිපාදිතන - චචිතමෙතං සබ්බසොති; කාමාති උද්ගතතො ඤෙ කාමා; චජ්ඣකාමා ච කිලෙසකාමා ච - ථෙව - ඉමෙ වුවහනති චජ්ඣකාමා - ථෙව - ඉමෙ වුවහනති කිලෙසකාමාති - නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ.

සිකෙඛ නිබ්බානමත්තතොති - 'සික්ඛා'ති තිස්සො සික්ඛා; අභිසිලසික්ඛා අභිචිත්තසික්ඛා අභිපඤ්ඤාසික්ඛා - ථෙව - අයං අභිපඤ්ඤාසික්ඛා. නිබ්බාන මත්තතොති අත්තතො රාගස්ස නිබ්බාපනාය දොසස්ස නිබ්බාපනාය මොහස්ස නිබ්බාපනාය - ථෙව - සබ්බාකුසලාගිසබ්බාරාතං සමාය උපසමාය වුපසමාය නිබ්බාපනාය පටිනිස්සංකාය පටිපාස්සද්ධියා අභිසිලමිපි සිකෙඛයො, අභිචිත්තමිපි සිකෙඛයො, අභිපඤ්ඤමිපි සිකෙඛයො.

1. ගපිතානි - සිමු. 11.

2. කොමාරකිච්ඡං - සා.

ඉමා යිතො සික්ඛො ආචාර්යනා සිත්තස්ස ජාතනො සිත්තස්ස
--පට- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරානො සිත්තස්ස ආචාරස්ස සමෙවරෙස්ස
සමාදය වත්තස්සාති 'සිත්ත නිබ්බානමත්තනො'.

තෙනාග හගවා:

“තප්ප සික්ඛානුගිගනති
යාති ලොකෙගග්ගිනාති,
න හෙත්ථ පත්තො සියා
නිබ්බජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ,
සිත්ත නිබ්බානමත්තනො”ති.

15 - 7

සච්චො සියා අපගබ්බො අමායො ඊතතපත්තො,
අකෙකාධනො ලොහපාපං චෙච්චිච්චං විතරෙ මුති.

සච්චො සියා අපගබ්බොති - 'සච්චො සියා'ති සච්චොවාය සමන්තා-
ගතො සියා, සමාදිට්ඨියා සමන්තාගතො සියා, අරියෙත අවංශිකිකෙතනි
මග්ගෙත සමන්තාගතො සියාති සච්චො සියා; අපගබ්බොති තිණි
පාගබ්බියාති; කාසිකං පාගබ්බියං වාචසිකං පාගබ්බියං චෙතසිකං පාගබ්බියං
-පට- ඉදං චෙතසිකං පාගබ්බියං. යස්මිනි තිණි පාගබ්බියාති පතිතාති
සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපසංඝාතාති අභිබ්බුසාතතිකාති ඤාණගතිතා
දඩ්ඪාති, සො වුච්චති අපගබ්බොති - සච්චො සියා අපගබ්බො.

අමායො ඊතතපත්තොති - මායා වුච්චති වඤ්චනා වරියා. ඉභෙ-
කච්චො කායෙත දුච්චිතං චරිතො වාචාය දුච්චිතං චරිතො මනසා
දුච්චිතං චරිතො තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණ්දහති: මා
මං ජඤ්ඤා'ති ඉච්ඡති, 'මා මං ජඤ්ඤා'ති සබ්බසෙති, 'මා මං ජඤ්ඤා'ති
වාචං භාසති, 'මා මං ජඤ්ඤා'ති කායෙත පරිකම්භති. යා එවරාපා මායා
මායාපිතා අවසරා වඤ්චනා නිකති නිකරණං පරිහරණං ගුහනා පරිගුහනා
ජාදනා පටිච්ඡාදනා¹ අනුගතාතිකම්මං අනාපිකම්මං චොච්ඡදනා පාපකිරියා,
අයං වුච්චති මායා. යසෙසා මායා පඤ්ඤා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා
පටිපසංඝාතා අභිබ්බුසාතතිකා ඤාණගතිතා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අමායො.
ඊතතපත්තොති 'පෙත්ඤ්ඤා'නති: ඉභෙකච්චො පිත්තවාචො නොති -පෙ-
ච්චං හෙදධිපායො පෙත්ඤ්ඤා උපසංහරති; යසෙසා පෙත්ඤ්ඤා පඤ්ඤා
සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපසංඝාතං අභිබ්බුසාතතිකං ඤාණගතිතා දඩ්ඪං,
සො වුච්චති ඊතතපත්තො විවිතතපත්තො පටිවිතතපත්තොති-අමායො
ඊතතපත්තො.

අනෙකාධිපතියා ලොහපාපං වෙවිච්ඡං. චිත්තෙ මුනීති - අනෙකා-
ධිතොති හි වුත්තං. අපි ච කොඛො තාච්ච වත්තබ්බො. දසකාකාරෙහි කොඛො
ජායති: අනන්තං මෙ අවරිති කොඛො ජායති - පෙ - යසෙසෙ කොඛො
පභිතො සමුච්ඡින්නො වුපසන්නො පටිපසංගොධො. අභබ්බුපාතනිකො
ඤ්ඤානිතො දුක්ඛා, සො වුවිච්ඡති අනෙකාධිතො. කොධස්ස පභිතත්තො
අනෙකාධිතො, කොධවජ්ජස්ස පරිඤ්ඤාත්තො අනෙකාධිතො, කොධගෙතුස්ස
උපවර්තනත්තො අනෙකාධිතො. ලොහොති සො ලොහො ලුබ්භතො ලුබ්භිතත්තං
- පෙ - අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං; වෙවිච්ඡං වුවිච්ඡති පඤ්ච මච්ඡරියාති
ආවාසමච්ඡරියං - පෙ - ගාතො වුවිච්ඡති මච්ඡරියං. මුනීති මොතං වුවිච්ඡති
ඤ්ඤා - පෙ - “සඛිතජාලමතිච්ච සො මුනි”. අනෙකාධිතො. ලොහපාපං
වෙවිච්ඡං චිත්තෙ මුනීති - මුනි ලොහපාපඤ්ච වෙවිච්ඡඤ්ච අතරි උත්තරි
පතරි සමීතිඤ්ඤා විතීක්ඛාමි විතීවත්තසීති - අනෙකාධිතො ලොහපාපං
වෙවිච්ඡං චිත්තෙ මුනි.

තෙනාහ ගගවා:

“සච්චා සියං අපගමෙය්‍ය අමායො රිත්තපෙසුතො,
අනෙකාධිතො ලොහපාපං වෙවිච්ඡං චිත්තෙ මුනි”ති.

15 - 8

තිද්දං තද්දං සගෙ පිනං පමාදෙන න සංවසෙ,
අභිමානෙ න තිවේසියා තිබ්බාතමානසො නරො.

තිද්දං තද්දං සගෙ පිනනති - ‘තිද්ද’ති යා කායස්ස අකල්‍යාණා
අකම්මඤ්ඤාතො ඔතාගො පරිඥානානො අනෙකාසමොරෙඛො ඕඤ්ඤාං සොපං¹
පමලාසිකා² සොපානා සුපතා සුපිතත්තං³ තද්දෙනති යා තද්දි තද්දියතා
තද්දිමිතකතා ආලයාං ආලසියං ආලසායතනා ආලසාසිතත්තං⁴; පිනනති යා
විත්තස්ස අකල්‍යාණා අකම්මඤ්ඤාතො ඕලියතා සලලියතා ලීනං ලීයතා
ලීසිතත්තං පිනං වීයතා වීසිතත්තං විත්තස්ස⁵; තිද්දං තද්දං සගෙ
පිනනති තිද්දඤ්ච තද්දඤ්ච වීතඤ්ච. සගෙ - සගෙය්‍ය පරිසගෙය්‍ය අභිත-
වේය්‍ය අපරිකාන්තරෙය්‍ය පරිසාදිගෙය්‍ය මෙදදය්‍යාති - තිද්දං තද්දං සගෙ පිනං.

1. සුපං - සි. 11. 3. 3. 2. පමලාසිකා - PTS පමලාසිකා - සි. 11.

3. සුපතා සුපතත්තං - සි. 1. 4. සොපානා.

සමාදෙන නි සංවසෙති - පමාදෙ වහන්සේ: කායදුච්චිතෙ වා චිද්දුච්චිතෙ වා මනොදුච්චිතෙ වා පඤ්චු වා භූමිගුණත්ත විත්තස්ස වොස්සාස්සා වොස්සාස්සානුපදංඝං¹ වා, කුසලාතං වා ධම්මාතං භාවනාය අසක්කවෙකිරිතො අසාතවෙකිරිතො අනට්ඨිතකිරිතො² ඔලිතවුත්තනා නික්ඛිභාජ්ඣනා නික්ඛිත්තමුරතා අතානවතො අනාට්ඨා අඛුලිකම්මං අනට්ඨානං අනුප්පයානො පමාදො, යො ඵට්ඨපො පමාදො පමිජ්ජනා පමිජ්ජත්තං, අයං වුව්චි පමාදො. සමාදෙන නි සංවසෙති පමාදෙන න වසගග්ග න සංචසෙග්ග න අවච්ඡග්ග න පරිවසෙග්ග, පමාදො උප්පෙග්ග පිනොදෙග්ග ඛන්ධිකරෙග්ග අතනාචා ගජමග්ග, පමාදො ආරතො අස්ස පිරතො පටිපිරතො නික්ඛන්තො නිස්සට්ඨො, පියමුද්දෙතො පිසඤ්ඤුදෙතො විමර්ශාදිකතෙන ඡෙතසා විහරෙග්ගාති - පමාදෙන නි සංවසෙ.

අතිමානෙ න නිවෙයිග්ගා³ති - අතිමානොති ඉමංකමෙව පරං අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොථෙතන වා - පෙ - අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙත වා චද්දිතා. යො ඵට්ඨපො මාතො මඤ්ඤතො මඤ්ඤිතහං උත්තති උත්තමො ධර්මො සමපස්සානො කෙතුසම්මතා විත්තස්ස. අයං වුව්චි අතිමානො. අතිමානෙ න නිවෙයිග්ගා³ති. අතිමානෙ න තිවෙයිග්ග, න සන්තිවෙයිග්ග, අතිමානං උප්පෙග්ග, විජනාදෙග්ග, ඛන්ධිකරෙග්ග, අතනාචා ගජමග්ග, අතිමානා ආරතො අස්ස, පිරතො පටිපිරතො නික්ඛන්තො නිස්සට්ඨො, පියමුද්දෙතො පිසඤ්ඤුදෙතො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරෙග්ගාති - අතිමානෙ න තිවෙයිග්ග.

නිබ්බානමානාසං නිගේති - ඉමංකමෙව දුතං දෙතො: සිලං සමාදි - යනො උපොතථකම්මං කාරුණතො ජාතියා පරිභොජනියං උපට්ඨ - පෙනො පරිවෙණං සමමජ්ජෙනා චෙතියං චිත්තෙනා චෙතියෙ ගති - මාලං අනරුපෙනා චෙතියං පදකම්මං කාරුණතො යං කිඤ්ච තෙධාතුං කුසලාතිසංඛාරං අභිසංඛාරානතො න ගතිතෙතු න උපපත්ති - තෙතු න පටිසංඝිතතු න හවිතෙතු න සංසාරතෙතු න චට්ටිතෙතු සංඛං. තං විසංඝයාගිප්පාභො නිබ්බානතිත්තො නිබ්බානපොභො නිබ්බානපඤ්ඤාභො අභිසංඛාරාතිති ඵට්ඨෙති නිබ්බානමානසො නරො; අට්ඨා නිබ්බසංඛාරධංකුයො විත්තං පටිවාරපට්ඨා³ අමතාය ධාතුයා විත්තං උපසංගරති; එතං සත්තං එතං පණිතං යදීදං සංඛසංඛාරසමිද්ධො සංක්ඛුප්පිපට්ඨිස්සග්ගො තණ්හකම්මයො වීරාගො නිරොගො නිබ්බානාති ඵට්ඨෙති 'නිබ්බානමානසො නරො.'

1. වොස්සාස්සානුපදංඝං - සිද්ධ පොස්සාස්සානුපදංඝං - සිද්ධ. II.

2. අනට්ඨිතකිරිතො - සිද්ධ II. ඉජ්ඣ.

3. පටිවාරෙතො - ඡජ්ඣ.

1. “ත පණ්ඩතා උපසිත්ඛයාං ගෙතු
දදන්ති දුතෘනි පුතඛවාය,
කාමඤ්ච තෙ උපසිපරික්ඛයාය
දදන්ති දුතං අපුතඛවාය.
2. ත පණ්ඩතා උපසිත්ඛයාං ගෙතු
භාවෙනති කුතානි පුතඛවාය,
කාමඤ්ච තෙ උපසිපරික්ඛයාය
භාවෙනති කුතං අපුතඛවාය.
3. තෙ නිබ්බුතීං ආසිංසමානා දදන්ති
තනනිත්තවිත්තා තදුඛමුත්තා,
තජ්ජා යථා සාගරමජ්ඣුපෙතා
භවන්ති නිබ්බාතරායණා තෙ”ති

‘නිබ්බාතමානසො තරො.’

තෙතාහ භගවා:

“නිද්දා තද්දිං සභෙ පිනං
පමාදෙන ත සංවිසෙ,
අතිමානෙ ත තිට්ඨෙය්‍ය
නිබ්බාතමානසො තරො”ති.

15 - 9

මොසවජේ ත නිශය්‍යථ රූපෙ සෙනහං න කුඛ්ඛයෙ,
මානඤ්ච පරිජාලනය්‍ය සාහසා විරතො වරෙ.

මොසවජේ න නිශය්‍යථාති - ‘මොසවජ්’ වුවුවත් මුසාවාදෙ. ඉධෙ-
කච්චො සහසාතො¹ වා පරිසහගතො² වා සද්ධිමජ්ඣගතො වා පුගමජ්ඣ-
ගතො වා රාජකුලමජ්ඣගතො වා අභිනිතො සකඛිපුට්ඨො ‘එහමො
පුරිස, යං ජාතාසි තං වදෙති’ති. සො අජාතං වා ආහ³ ‘ජාතාමි’ති,
ජාතං වා ආහ³ න ජාතාමි’ති, අපඤ්ඤා වා ආහ³ ‘පඤ්ඤාමි’ති පඤ්ඤා වා
ආහ ‘න පඤ්ඤාමි’ති. ඉති අත්තදණ්ඩ වා පරගෙතු වා අමසකිඤ්චික-
ගෙතු වා සමපජානමුසා භාසති. ඉදං වුවුවත් මොසවජ්. අපි ච තිසාකා-
රෙහි - වතු - පඤ්ච - ජ-සත්ත - අට්ඨහාකාරෙහි - රෙ - ඉමෙහි අට්ඨහාකා-
රෙහි මුසාවාදෙ හොති. මොසවජේ න නිශය්‍යථාති - මොසවජේ ත
ශායෙය්‍ය න නිශ්‍යායෙය්‍ය න වුග්ගෙය්‍ය න සංගරෙය්‍ය, මොසවජ්.
පජගෙය්‍ය, විනොදෙය්‍ය, ඛන්තකරෙය්‍ය, අනභාවං ගමෙය්‍ය. මොසවජ්.
ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපමුත්තො
විසඤ්ඤානො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති - මොසවජේ න
නිශය්‍යථ.

1. සහගතො - සිමු II.

2. පරිසහගතො - සිමු II.

3. අහං - සිමු II.

රූපෙ සෙතනං න කුබ්බයෙති - 'රූප'නති: විත්තාරෙ ච මහාභූතා විතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදයරූපං. රූපෙ සෙතනං න කුබ්බයෙති රූපෙ සෙතනං න කරෙය්‍ය, ඡන්දං න කරෙය්‍ය, ථෙමිං න කරෙය්‍ය, රුහං න කරෙය්‍ය, න ජනෙය්‍ය, න සඤ්ජනෙය්‍ය, න නිබ්බතෙතය්‍ය නාති-නිබ්බතෙතය්‍යාති - රූපෙ සෙතනං න කුබ්බයෙ.

මානසාදි පරිජානෙය්‍යාති - 'මානෝ'ති එකවිධෙන මානෝ: යා විත්තස්ස උත්තති. දුට්ඨෙන මානෝ: අත්තකක්ඛංසතමානෝ, පරවමහන-මානෝ. තිවිධෙන මානෝ: සෙයෙය්‍යාහමසමිති මානෝ, සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සිතොහමසමිති මානෝ. විතුබ්බිධෙන මානෝ: ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති. පඤ්චවිධෙන මානෝ: ලාභිමිති මනාපිකානං රූපානනති මානං ජනෙති, ලාභිමිති මනාපිකානං සද්දනං - ගතිනාං - රසානං - ථෙඨාධිබ්බා-නනති මානං ජනෙති. ඡබ්බිසධෙන මානෝ: විකුට්ඨප්පදය මානං ජනෙති, සොතසම්පදය - සාතසම්පදය - ජිව්‍යාසම්පදය - කායසම්පදය - මනෝ-සම්පදය මානං ජනෙති. සත්තවිධෙන මානෝ: අතිමානෝ, මානාතිමානෝ, ඕමානෝ, සද්දිසමානෝ, අධිමානෝ, අසම්මානෝ, මිට්ඨමානෝ. අධිවිධෙන මානෝ: ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඕමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඕමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නිද්දය ඕමානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති, දුක්ඛෙන ඕමානං ජනෙති. තව්විධෙන මානෝ: සෙය්‍යස්ස සෙයෙය්‍යාහමසමිති මානෝ, සෙය්‍යස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සෙය්‍යස්ස සිතොහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සෙයෙය්‍යාහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සිතොහමසමිති මානෝ, සිතස්ස සෙයෙය්‍යාහමසමිති මානෝ, සිතස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සිතස්ස සිතොහමසමිති මානෝ. දසවිධෙන මානෝ: ඉධෙකථෙව්වා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- * අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ඣනා. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාතතං උත්තති උත්තමො ධර්මා සම්පන්නානො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස, අයං වුච්චති මානො.

මානසාදි පරිජානෙය්‍යාති - මානං තිභි පරිඤ්ඤාති පරිජානෙය්‍යා: ඤ්ඤාපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය.

කතමා ඤ්ඤාතරඤ්ඤා? මානං ජාතාති: අයං එකවිධෙන මානෝ, යා විත්තස්ස උත්තති; අයං දුට්ඨෙන මානෝ: අත්තකක්ඛංසතමානෝ පරවමහන-මානෝ -පෙ- අයං දසවිධෙන මානෝ: ඉධෙකථෙව්වා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ඣනාති ජාතාති පස්සති. අයං ඤ්ඤාතරඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එතං ඤාතං කතා මාතං තීරෙති: අනිච්ඡතො දුක්ඛතො - පෙ - අනිස්සරණතො තීරෙති. අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා? එවං තීරසිත්වා මාතං පජ්ඣති, විනොදෙති, බන්ධනාරෝධි, අනභාවං ගමෙති. අයං පභානපරිඤ්ඤා. මානඤ්ච පරිජානෙය්‍යාති - මාතං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාති පරිජානෙය්‍යාති - මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය.

සාහසා විරතො චරෙති - කතමා සාහසා චරියා? රත්තස්ස රාතචරියා සාහසා චරියා, දුට්ඨස්ස දෙසචරියා සාහසා චරියා, මුලුභස්ස මොහවරියා සාහසා චරියා; විනිබ්බස්ස මාතචරියා සාහසා චරියා, පරාමට්ඨස්ස දිට්ඨි-චරියා සාහසා චරියා, විකෙඛපගතස්ස උඤ්චිචරියා සාහසා චරියා, අනිට්ඨාගතස්ස විවික්ච්ඡා චරියා සාහසා චරියා, එමගතස්ස අනුසගචරියා සාහසා චරියා, අයං සාහසා චරියා. සාහසා විරතො චරෙති සාහසාචරියා ආරතො අස්ස, විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාන්තො විමුට්ඨාදීනතො ධේතො විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය චතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති - සාහසා විරතො චරෙ.

තෙනාග භගවා:

“මොහවජ්ජේ න නිසෙය්‍ය එ රූපෙ සෙනාගං න කුබ්බසෙ,
මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය සාහසා විරතො චරෙ”ති.

15 - 10

පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය නත්ථ ඛන්ධං න කුබ්බසෙ,
භීගමානෙ න සොභෙය්‍ය අංකාසං¹ න සිතො සියා.

පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍යාති - ‘පුරාණං’ වුවුවත් අතීතා රූපා වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං. අතීතො: සංඛාරො තණ්හාවසෙසන දිට්ඨිවසෙසන නාභිනන්දෙය්‍ය, නාභිවන්දෙය්‍ය, න අජේඤ්ඤාසෙය්‍ය, අභිනන්දනං අභිවන්දනං අජේඤ්ඤාසාතං ගාහං පරාමාසං අභිනිවේසං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බන්ධන-කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති - පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය.

1. අංකාසං - සං.

නවෙ ඛනනිං න කුබ්බසෙති - 'නවා' වුවිනති පව්වුපානනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සබ්බාරා විඤ්ඤාණං. පව්වුපානනා සබ්බාරෙ තණ්හා-වසෙත දිට්ඨිවසෙත ඛනනිං ත කරෙය්‍ය, ඡද්දං ත කරෙය්‍ය, පෙම්. න කරෙය්‍ය, රාගං ත කරෙය්‍ය, ත ජනෙය්‍ය, න සඤ්ජනෙය්‍ය, ත නිබ්බ-ඥතෙය්‍ය, නාහිතිබ්බතෙය්‍යාති - නවෙ ඛනනිං ත කුබ්බසෙ.

කියමාගනි න සොළවය්‍යාති - හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගව්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ න සොළවෙය්‍ය, න කිලමෙය්‍ය, න පරාමසෙය්‍ය, න පරිදෙවෙය්‍ය, න උරතතාලිංකභෙදෙය්‍ය, න සමමාහං ආපජේය්‍ය. චක්ඛුසමිං හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගව්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ - සොභසමිං ඝාතසමිං - ජීවහාය - කායසමිං - රූපසමිං - සද්දසමිං - ගන්ධසමිං - රසසමිං - ථොට්ඨබ්බසමිං - කුලසමිං - ගණසමිං - ආවාසසමිං - ලාභසමිං - යසසමිං - පසංසාය - දුබ්බසමිං - විචරසමිං - පිණ්ඩිපාතසමිං - සෙතාසතසමිං - හිලානපච්චයගෙහජ්ජපරික්ඛාරසමිං හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගව්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ න සොළවෙය්‍ය, න කිලමෙය්‍ය, න පරාමසෙය්‍ය, න පරිදෙවෙය්‍ය, න උරතතාලිංකභෙදෙය්‍ය, න සමමාහං ආපජේය්‍යාති-හියමානෙ න සොළවෙය්‍ය.

ආකාසං න සිතො සියාති - 'ආකාසං' වුවිනති තණ්හා: සො රාගො සාරාගො - රෙප - අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල්ලුලිං. කිංකාරණ: ආකාසං වුවිනති තණ්හා: යාය තණ්හාය රූපං ආකාසාති සමාකාසාති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සබ්බාරෙ - විඤ්ඤාණං - ගතිං - උපපතතිං - පටිසන්ධිං - ගතිං - සංසාරං - චරිටං ආකාසාති සමාකාසාති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසති. තංකාරණ: 'ආකාසං' වුවිනති තණ්හා.

ආකාසං න සිතො සියාති - තණ්හාතිස්සිතො: න සියා, තණ්හං පජ්ඣෙය්‍ය, විතොඤ්ඤා ඛණ්ඩකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, තණ්හාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සාවො විපජ්ඣන්තො විඤ්ඤාන්තො විමර්ශාදිකතෙත වෙතො විහරෙය්‍යාති - ආකාසං න සිතො සියා.

තෙනාහ භගවා:

“පුරාණං තාහිතභෙදෙය්‍ය නවෙ ඛනනිං ත කුබ්බසෙ,
හියමානෙ ත සොළවෙය්‍ය ආකාසං න සිතො සියා”ති.

ගෙඩං බුද්ධි මහොසොති අප්පං¹ බුද්ධි ජප්පං,
ආරම්භණං පකම්පනං² කාමපඤ්ඤා දුරව්වසො.

1. අමමං - PTS.

2. පකම්පනං - PTS.

ගෙඩං බුඬි මහොසොතිති - 'ගෙඩො' වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; 'මහොසො' වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; ගෙඩං බුඬි මහොසොතිති ගෙඩං මහොසොති බුඬි ආවික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පටෙඨපමි විවරුමි විහරාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති - ගෙඩං බුඬි මහොසොති.

ආජවං බුඬි ජප්පනනි - 'ආජවා' වුවවති තණ්හා: යො රාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, 'ජප්පනා'පි වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; ආජවං බුඬි ජප්පනනි ආජවං ජප්පනාති බුඬි, ආවික්ඛාමි -පෙ- උත්තානිකරොමි, පකාසෙමිති - ආජවං බුඬි ජප්පනං.

ආරම්මණං පකම්පනනි - ආරම්මණමපි වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පකම්පිතමපි වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලනනි - ආරම්මණං පකම්පනං.

කාමපඤ්ඤා දුරව්වයොති - කාමපඤ්ඤා කාමිකද්දමො කාමකිලෙසො කාමපලපො කාමපලිතොයො දුරව්වයො දුරතිවතො දුත්තරො දුප්පතරො දුස්සමතික්ඛමො දුබ්බිතිවතොති - කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො.

තෙනාහ භගවා:

“ගෙඩං බුඬි මහොසොති ආජවං බුඬි ජප්පනං,
ආරම්මණං පකම්පනං කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො”ති.

15 - 12

සවා අවොක්ඛමං¹ මුති ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො,
සබ්බං සො² පටිතිස්සජ්ඣ ස වෙ සනොති වුවවති.

සමමා අවොක්ඛමං මුතිති - සමවාචාය අවොක්ඛමනො සමමා- දිට්ඨියා අවොක්ඛමනො අරියා අට්ඨබ්බිකා මහො අවොක්ඛමනො මුතිති 'මොතං' වුවවති ඤාණං -පෙ- සඛනජාලමතිව සො මුතිති - සමමා අවොක්ඛමං මුති.

ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති - 'ඵලං' වුවවති අමතං තිබ්බානං: යො සො සබ්බසබ්බාරසමපො සබ්බුපටිපටිතිස්සනො තණ්හකම්මො විරාගො තිරොධො තිබ්බානං. බ්‍රාහ්මණොති සත්තනං ධම්මානං බාහිතනො බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අසිතො තාදි පවුවතෙ ස බ්‍රහ්මා. ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති ඵලෙ තිට්ඨති, දිපෙ තිට්ඨති, තාණෙ තිට්ඨති, ලෙණෙ තිට්ඨති, සරණෙ තිට්ඨති, අභයෙ තිට්ඨති, අවුට්ඨෙ තිට්ඨති, අමතෙ තිට්ඨති, තිබ්බානෙ තිට්ඨති - ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො.

1. අවොක්ඛමං - සු, ස.

2. සබ්බසො - මනුර.

සබ්බං සො පටිතිස්සජාති - 'සබ්බං' වුවවති ආදසායනනාති: වක්ඛුඤ්ඤව උප: ව -පෙ- මනෙ: ඤව ධම්මා ව; යතො අරක්ඛනතික බාහිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දර්ශනා පභින්නා හොති උච්ඡින්නමුලො තාලා වජ්ජිකතො අතභාවකතො ආයතීං අනුප්පාදධම්මා; එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චතතං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සධ්මිං. යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මානෙ: ව පභිතා හොති උච්ඡින්නමුලා තාලාවජ්ජිකතා අතභාව කතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චතතං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සධ්මිං, යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව අපුඤ්ඤාභි- සංඛාරො ව ආතෙඤ්ජාභිසංඛාරො ව පභිතා හොති උච්ඡින්නමුලා තාලා- වජ්ජිකතා අතභාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චතතං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සධ්මිනි - සබ්බං සො පටිතිස්සජා.

ස චෙ සහෙත්තාති වුවවති - සො සහෙත්තා උපසහෙත්තා වූපසහෙත්තා තිබ්බුතො පටිපසංගදොති වුවවති කම්මති හණියති දීපියති චොහරි- යතීති - ස චෙ සහෙත්තාති වුවවති.

තෙතාහ භගවා:

“සච්චා අචොක්කමං මුති එලෙ තිට්ඨති ක්‍රාගමණො,
සබ්බං සො පටිතිස්සජා ස චෙ සහෙත්තාති වුවවති”ති.

15 - 18

ස චෙ විදා: ස වෙදගු ඤාතා ධම්මං අනිස්සිතො,
සම්මා සො ලොකෙ ඉරියාතො න පිහෙතීධි කස්සවි.

ස චෙ විදවා ස වෙදගුති - 'විදවා'ති විදවා විජ්ජාගතො ඤාතී විභාවි මේධාවි; 'වෙදගු'ති වෙද වුවවතති වතුසු මිශ්‍යෙසු ඤාණං -පෙ- සබ්බ වෙදනාසු විතරුගො සබ්බං වෙදමතිවි වෙදගු සොති - ස චෙ විදවා ස වෙදගු.

ඤාතා ධම්මං අනිස්සිතොති - 'ඤාතා'ති ඤාතා ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විගුතං කතා: 'සබ්බ සබ්බාරු අනිච්චා'ති ඤාතා ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විගුතං කතා, 'සබ්බ සබ්බාරු දුක්ඛාති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මා'නති ඤාතා ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විගුතං කතා; අනිස්සිතොති දො තිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව -පෙ- අයං තණ්හා- තිස්සයො -පෙ- අයං දිට්ඨිතිස්සයො, තණ්හාතිස්සයං පභාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිතිස්සජාතා වක්ඛුං අනිස්සිතො සොතං අනිස්සිතො - භානං අනිස්සිතො -පෙ- දිට්ඨි - සුත - මුත - විඤ්ඤාතබ්බ ධම්මෙ අනිස්සිතො අනුලභිතො අනුපහතො අනුප්පාදිතො අනුමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්ප- මුත්තො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙත වේතසා විහරතීති - ඤාතා ධම්මං අනිස්සිතො.

සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති - යනො අර්ඛිතතිකඛාතිරෙපු
 ආයතනපු ඡන්දරාගො පභිනො හොති උච්ඡින්නමුලො තාලාවඤ්ඤකතො
 අතභාවකතො ආයතිං අනුපාදබ්බෙමා, එතතාවතාපි සම්මා ලොකෙ
 වරති ඉරියති වතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති; යනො පුඤ්ඤභිසංඛිතොරො
 ව අපුඤ්ඤභිසංඛිතොරො ව ආනෙඤ්ජාතිසංඛිතොරො ව පභිතා හොනති උච්ඡින්න-
 මුලා තාලාවඤ්ඤකතා අතභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බෙමා, එතතාවතාපි
 සම්මා ලොකෙ වරති විහරති ඉරියති වතතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති-
 සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති,

න පිහෙතිධි කස්සපීති - 'පිහා' වුවහි තණ්හා; යො රාගො
 සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොකො අකුසලමුලං; යසෙසො පිහා තණ්හා
 පභිතා සමුව්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපස්සදායා අභබ්බුප්පතතිකා ඤාණගතිනා
 දඤ්ඤා; සො කස්සපි න පිනෙති බතතිංසො වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස
 වා සුද්දස්ස වා ගහවස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වාති-
 න පිහෙතිධි කස්සපි.

තෙතාහ හතවා;

“ස වෙ චිදා ස වෙදගු ඤාතා බම්මං අභිසින්නා,
 සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානො න පිහෙතිධි කස්සපී”ති.

15 - 14

යො ඛ¹ කාමෙ අවචතරි සඛිං ලොකෙ දුරව්චසං,
 න සො සොචති නාරෙකිති ජින්නසොතො අබ්බිනො.

යො ඛ කාමෙ අවචතරි සඛිං ලොකෙ දුරව්චසනති - 'යො'ති
 යො සාදිසො යථා සුතො² යථා පිතිතො යථාපකාරො යංඨාතංපතො³
 යංබම්මසම්මනාගතො බතතියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා
 ගහවෙස්සො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා; කාමාති උද්දනතො⁴
 ථෙ කාමා වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉෂම වුවහිති වඤ්ඤාමා
 -පෙ- ඉෂම වුවහිති කිලෙසකාමා. සඛිංහි සත්ත සඛිංහි රාගසඛිංහි
 දෙසසඛිංහි මොහසඛිංහි මානසඛිංහි දිව්ඪිසඛිංහි කිලෙසසඛිංහි
 දුරවර්තසඛිංහි. ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ
 බ්‍රහ්මලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; සඛිං ලොකෙ දුරව්චසනති
 යො⁵ කාමෙ ව සඛිං ව ලොකෙ දුරව්චසෙ දුරතීවතො දුරතරෙ
 දුරතරෙ දුස්සමතිකකමෙ දුබ්බිතිවතො⁶ අතරි උතතරි පතරි සමතිකකමි
 විතිවතතසිති - යො ව කාමෙ අවචතරි සඛිං ලොකෙ දුරව්චසං.

1. යො ව - මු.පි. II. 2. යථා වුතො - සි.මු. II. 3. යංඨාතංපතො - සි.මු. II.
 4. උද්දනතො - සි.මු. II. 5. සො - සි.මු. II.
 6. දුබ්බිතිවතො - සි.මු. II. PTS.

න සො සොවති නාපේකුතීති - විපරිණතං වඤ්ඤං න සොවති; විපරිණතසමිං වා වඤ්ඤමිං න සොවති; 'වකුට්ඨො'මේ¹ - විපරිණත'නති න සොවති; සොතං මේ - සාතං මේ - ජිව්හා මේ - කායො මේ - රූපා මේ - සද්දා මේ - ගඤ්ඤා මේ - රසා මේ - ථේඛාධිඤ්ඤා මේ - කුලං - මේ ගණේ මේ - ආවාසො මේ - ලාභො මේ - යසො මේ - ජසංසා මේ - සුඛං මේ - විචිරං මේ - පිණ්ඩපාතො මේ - සෙතාසනං මේ - ගිලානපච්චිත හෙසජ්ජපරිකාරා මේ - මාතා මේ - පිතා මේ - භාතා මේ - ගතිනී මේ - පුත්තො මේ - සිතා මේ - භිත්තා මේ - අමච්චා මේ - ඤාති මේ - සාලොගිතා මේ විපරිණතාති 'න සොවති,' න කිලමති, න පරිදෙවති, න උරතතාලිංකරුති, න සමමානං ආපජ්ජති න සොවති; නාපේකුතීති - නාපේකුති න අපේකුති න උපතිර්කායති, න නිර්කායති, න පරිකායති, අච්චා න ජායති න ජයති න මියති න චම්බති න උපපජ්ජති නාපේකුතීති - 'න සො සොවති නාපේකුති.'

ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති - 'සොතා' වුච්චති තණ්හා යො රුහො සාරුහො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලා; යසොසා සොතා තණ්හා පතිතා සමුවර්තනා -පෙ- ඤාණභිතා දසීයා, සො වුච්චති ජිහ්වසොතො; අබ්බිකොති රුහබ්බිකං දොසබ්බිකං මොහබ්බිකං මානබ්බිකං දිට්ඨි-බ්බිකං කිලෙසබ්බිකං දුච්චිතබ්බිකං, යසොතාති බ්බිකාති පතිතාති සමුවර්තනාති -පෙ- ඤාණභිතා දසීයාති, සො වුච්චති අබ්බිකොති-ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති.

තෙනහ භගවා:

"යො 'බ කාමේ අච්චිතරි සබ්බං ලොකෙ දුරච්චයං,
න සො සොවති නාපේකුති ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති'ති.

15 - 15

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති පච්ඡා තෙ මාත්ත කිඤ්චතං
මජ්ඣෙ වෙ තො ගහෙස්සති උපසන්නො වරිස්සති.

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති - අතීතෙ සබ්බාරෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උපපජ්ජන්තං, තෙ කිලෙසෙ සොසෙති, විසොසෙති, සුක්කාපෙති, විසුක්කා-පෙති, අභිරං කරොති, පජ්ඣ, විතොදෙති, බ්‍යන්ධිකරොති, අනහාමං ගමෙති ඵලමි - යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති. අච්චා යෙ අතීතා කම්මා-තිසංඝාරා අවිපක්කවිපාකා, තෙ කම්මාතිසංඝාරෙ සොසෙති, විසොසෙති, සුක්කාපෙති, විසුක්කාපෙති, අභිරං කරොති, පජ්ඣ, විතොදෙති, බ්‍යන්ධිකරොති, අනහාමං ගමෙති ඵලමි - යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති.

පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකරානි - 'පච්ඡා' වුවහි අනාගතං; අනාගතෙ සංඛාරෙ අරබ්භො යාති උපප්පෙය්‍යං රුහකිංකරානං දෙසකිංකරානං මොහ-කිංකරානං මානකිංකරානං දිව්‍යකිංකරානං කිලෙසකිංකරානං දුම්බරිකකිංකරානං, ඉමානි කිංකරානානි කුංඝං මා අනු, මා පාතුරුකාසි, මා ජනෙහි, මා සංඝජනෙහි, මා නිබ්බන්ධනෙහි, මා අභිනිබ්බන්ධනෙහි, පජහ, විනොදෙහි, බ්‍යන්ධකරෙහි, අනභාවං ගමෙහිති - පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකරානං.

මජ්ඣිමෙ නො ගහෙය්‍යසිති - 'මජ්ඣිම' වුවහි පච්චුප්පන්නා රූපා වේදනා සංකෘතූ සංඛාරා විශුද්ධිං, පච්චුප්පන්නා සංඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිව්‍යවසෙන න ගහෙය්‍යසි, න උග්ගහෙය්‍යසි, න ගණ්හෙය්‍යසි, න පරම-සිසෙය්‍යසි, නාච්චදිසෙය්‍යසි, න අජෙකියෙය්‍යසි, අභිනන්දනං අභිවදනං අජෙකියෙය්‍යසි, ගාහං පරමාසං අභිනිවෙසං පජහියෙය්‍යසි, විනොදෙය්‍යසි, බ්‍යන්ධකරියෙය්‍යසි, අනභාවං ගමෙය්‍යසිති - මජ්ඣිමෙ නො ගහෙය්‍යසි.

උපසන්නො චරියෙය්‍යසිති - රුහසං සන්නතතා සමිත්තතා උපසමිත්තතා දෙසෙය්‍ය සන්නතතා සමිත්තතා උපසමිත්තතා -පෙ- සංඛාරාකුසලාහි-සංඛාරානං සන්නතතා සමිත්තතා උපසමිත්තතා වූපසමිත්තතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විභවතා පටිපසංඝාතතා සන්නො උපසන්නො වූපසන්නො නිබ්බුතො පටිපසංඝාතො චරියෙය්‍යසි විහරියෙය්‍යසි ඉරියෙය්‍යසි චතතිසෙය්‍යසි පාලෙය්‍යසි යපියෙය්‍යසි යාපෙය්‍යසිති - උපසන්නො චරියෙය්‍යසි.

තෙනාහ සභාවා:

“යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකරානං,
මජ්ඣිමෙ නො ගහෙය්‍යසි උපසන්නො චරියෙය්‍යසි” යි.

15 - 16

සංඛෙය්‍යො නාමරූපසමිං යස්ස නන්ති මමාසිති,
අසනා ච න සොචති ස වෙ ලොකෙ න ජියති.

සංඛෙය්‍යො නාමරූපසමිං යස්ස නන්ති මමාසිති - 'සංඛෙය්‍යො'ති සංඛෙත සංඛං සංඛප්පං සංඛං අසෙයං නිසෙය්‍යසං පරිශාදියනවචනමෙන. 'සංඛෙය්‍යො'ති. නාමනාම් චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා; රූපනාම් චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නාසු මහාභූතානං උපාදය රූපං; සස්සානි අරහතො ඛිණ්ණසවස්ස; මමාසිතිනාම් දො මමතතා: තණ්හාමමතතාසු දිව්‍ය-මමතතාසු -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතතං -පෙ- ඉදං දිව්‍යමමතතං. සංඛෙය්‍යො නාමරූපසමිං යස්ස නන්ති මමාසිති - සංඛෙය්‍යො නාමරූපසමිං මමතතා යස්ස නන්ති න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පටිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඝාතා අභිබ්බුප්පනතිකා ඤාණෙහිනා දඩ්ඨාති - සංඛෙය්‍යො නාමරූපසමිං යස්ස නන්ති මමාසිති.

අසතා ව න සොවතීති - විපරිණතා වා වච්ඡා න සොවතී, විපරිණතසමි වා වච්ඡසමි. න සොවති: 'වකච්ඡං මේ විපරිණත'න්ති න සොවති, සොතං මේ - සාතං මේ - ජිව්හා මේ - කායො මේ - රූපා මේ - භද්දා මේ - ගඤ්ඤා මේ - රසාමේ - ථොට්ඨිඛා මේ - කුලං මේ - ගණො මේ - ආවාසො මේ - ලාභො මේ - පෙ - ඤාතිසාලොතිතා මේ විපරිණතා'ති න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අථවා අසතාය දුක්ඛාය වේදනාය චුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අථවා වකච්ඡරෙගෙන චුට්ඨො පරෙතො - පෙ - ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමච්ඡස්සන චුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අථවා, අසන්නෙ අසංවිජ්ජමානෙ අනුපලඛනමානෙ 'අනු වත මේ, තං වත මේ නත්ති, සිසා වත මේ, තං වතාහං න ලභාමි'ති න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී.

ස ඓ මලාභෙන න ජීවතීති - යස්ස 'මස්සං වා ඉදං, පරෙසං වා ඉදං'න්ති කිඤ්චි රූපගතං වේදනාගතං සංකෘතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගතිතං පරිමිට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අනුමානිතං අධිමුත්තං අත්ති, තස්ස ජාති අත්ති. භාසිතමිති හෙතො:

1. "ජිණේණ රජසංඝ¹ මණ්ඩුකුණ්ඩලෙ ව
පුතෙන ව දුරෙ ව තපෙව ජිණේණ,²
සබ්බෙසු භොගෙසු අසෙවිතෙසු
කසමා න සත්තපපසි සොකකාලෙ ?
2. පුබ්බෙ'ව මච්චං දිජ්ඣන්ති නොහා
මච්චො ව නෙ පුබ්බතරං ජහාති,
අසස්සතා නොභිනො³ කාමසාමි
තස්මා න සොවාමහං සොකකාලෙ.
3. උදෙති ආපුරති ටෙති වජ්ජු
අත්ථං ගමිත්තාන⁴ පලෙති සුරිනො,
විදිතා මයා සහතුක⁵ ලොකධම්මා
තස්මා න සොවාමහං සොකකාලෙ"ති⁶

1. ජිනො රජසංඝං - මජ්ඣ. ජිනො රජසංඝං - PTS. 2. ජිනො - මජ්ඣ.

3. ජාතක-පඤ්ඤාකතිපාත - මණ්ඩුකුණ්ඩලජාතක.

4. අසස්සතා භාසිතො - සිඬු. II. අසස්සතා භාසිතො - PTS.

5. අකං තපෙට්ඨාත - මජ්ඣ.

6. අධික - සිඬු II

යස්ස ‘මිත්තං වා ඉදං, පරෙසං වා ඉද’නති කිඤ්චි රුපගතං වේදනා-
ගතං සංකෘතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගතිතං පරාමිට්ඨං අභිජීවිට්ඨං
අජේකාසිතං අභිමුත්තං නත්ථි, තස්ස ජාති නත්ථි. භාසිතමපි ගතතං:
“නන්දසි සමණාති? කිං ලභ්වා ආවුසොති? තෙන හි සමණ සොවසිති? කිං
ජිසිත්ථ ආවුසොති? තෙනහි සමණ තෙව නන්දසි, න සොවසිති? එවමාවුසොති.”^a

4. විරස්සං වත පස්සාම බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං,
අතඤ්ඤං අතීතං භික්ඛුං තිණණං ලොකෙ විසතතික”නති^a

‘ස වෙ ලොකෙ න ජියති.’

තෙනාහ ගතවා:

“සබ්බසො නාමරුපසම්. යස්ස නත්ථි මොසිතං,
අසතා ව ත සොවති ස වෙ ලොකෙ න ජියති”ති.

15 - 17

යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චතං,
මම්මතං සො අසංපිඤ්ඤං නත්ථි මේති න තොවති.

යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනතති - ‘යස්සා’ති
අරහස්සා ඛණාසවස්ස, යස්ස මිත්තං වා ඉදං පරෙසං වා ඉදනති කිඤ්චි
රුපගතා වේදනාගතා සංකෘතා සංකාරගතා විඤ්ඤාණගතා ගතිතා
පරාමිට්ඨා අභිජීවිට්ඨා අජේකාසිතා අභිමුත්තා නත්ථි, න සනති, න
සංවිජ්ජති, නුපලබ්භති, පභිතං සමුවජිත්තං බ්‍රුපසනතං පටිපාස්සාදිං
අභව්‍යප්පාදතතිකං ඤාණගතිනා දක්ඛනති එවමපි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති
පරෙසං වාපි කිඤ්චතං. වුත්තං තෙතං ගතවතා: “නායං භික්ඛවෙ කායො
භූමාකං, නපි අඤ්ඤාසං. පුරුණමිදං භික්ඛවෙ කමමං අභිසංඛිතං
අභිසංවේතසිතං වේදනීයං දව්ඨබ්බං. තත්ථ භික්ඛවෙ සුත්තවා අරියසංවතො
පටිච්චසමුප්පාදං යෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති: ඉති ඉමසමිං
සති ඉදං භොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උපාජ්ජති. ඉමසමිං අසති ඉදං න
භොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ජති. යදිදං අපිජ්ජාපච්චයා සංකාරා;
සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතිකස්ස
සමුදයො භොති. අපිජ්ජායතෙව අසෙසපිරාගනිරොධා සංකාරනිරොධො
-පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතිකස්ස නිරොධො භොති”ති^b
එවමපි යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චතං.

a. දෙවපුත්තසංයුත්ත - දුතිගවකං.

b. සංයුත්තතිකාය - කල්‍යාණමග්ගවකං.

වුත්තමි හෙතං භගවතා:

1. “සුඤ්ඤං ලොකං අවෙකඛන්‍ය
මොඝරාජ සද්ධ සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං උභාවම්
එවං මච්චුතරො සියා,
එවං ලොකං අවෙකඛන්‍යං
මච්චුරාජා න පස්සති”ති¹

එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. වුත්තමි හෙතං භගවතා: “යං භික්ඛවෙ න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති¹ කිඤ්ච භික්ඛවෙ න භුමනාකං? රූපං භික්ඛවෙ න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා - සඤ්ඤා - සංඛාරා - විඤ්ඤාණං න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. නං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ යං ඉමස්මිං ජේතවනෙ තිණ්‍යකධිස්සාධාපලාසං නං ජනො භරෙය්‍ය වා, දෂ්ඨය්‍ය වා, යථා පච්චයං වා කරෙය්‍ය; අපි නු භුමනාකං එවමස්ස: ‘අරම ජනො භරති වා, දෘති වා, යථා පච්චයං වා කරොති’ති? නො භගතං භන්තෙ. නං කිස්ස භෙදා? න කි නො එතං භන්තෙ අත්තා වා අත්තතිස්සං වා’ති. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යං න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති¹. කිඤ්ච භික්ඛවෙ න භුමනාකං? රූපං භික්ඛවෙ න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ; නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා සඤ්ඤා - සංඛාරා - විඤ්ඤාණං න භුමනාකං, නං පජ්ඣථ; නං වො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති”ති² එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

භාසිතමි හෙතං:

2. “සුඤ්ඤං සමුප්පාදං සුඤ්ඤාසංඝරසන්තතිං,
පස්සන්තස්ස යථාභුතං න භයං හොති ගාමිණී.
3. තිණ්‍යකධිස්සමං ලොකං යද්ද පඤ්ඤාය පස්සති,
නාඤ්ඤං පඤ්ඤායෙ කිඤ්චි අඤ්ඤාත්‍රං පටිසන්ධියා”ති³

එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. චජ්ඣ භික්ඛුති මාරං පාපිමන්තං එතදවොච:

4. “කිනත්‍රං⁴ සත්තො’ති පච්චෙසි මාර දිට්ඨිගතං නු තෙ,
සුඤ්ඤාසංඝරසන්තතිං⁵ නසිධ සත්තොපලබ්භති.”
5. යථාපි අභිසංඝාරා හොති සද්දො රජො ඉති,
එවං ඛෙකිසු සත්තප්ප හොති සත්තොති සමමුති.

1. භවිස්සති - සිමු. II. 2. සුඤ්ඤං - සං. PTS.
3. න අඤ්ඤාත්‍රං - ස. පු 4. සං. පු - සිමු. II.
5. සත්තප්පලබ්භති - සං. PTS a. සුත්තනිපාත - මොඝරජ්ජුත්ත.
b. ඛෙකිසුත්ත - නතුමිසංකප්පිත. c. අසිමුත්තප්පරසංචාරා.

6. දුක්ඛමෙව හි සමෙතාති දුක්ඛං තිට්ඨති වෙතති ව,
තාඤ්ඤත්‍ර දුක්ඛා සමෙතාති තාඤ්ඤං දුක්ඛං තිරුජ්ඣති”ති8

එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. “එවමෙව ඛො හික්ඛවෙ තිඤ්ච රූපං සමනෙතසති, යාවතා රූපස්ස ගති. වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛාරෙ - විඤ්ඤාණං සමනෙතසති, යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති. තස්ස රූපං සමනෙතසතො යාවතා රූපස්ස ගති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛාරෙ - විඤ්ඤාණං සමනෙතසතො යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති, යමපිස්ස හොති අහන්ති වා මමන්ති වා අසමිති වා, තමපි තස්ස න හොති”ති8. එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. ආයස්මා ආනිශෙද්‍ය ගගවන්තං එතදෙවොච: “සුඤ්ඤාද්‍ය ලොකොස්ස සුඤ්ඤාද්‍ය ලොකොති ගන්තන වුච්චති, කිත්තාවතා හු ඛො භන්තන සුඤ්ඤාද්‍ය ලොකොති වුච්චති”ති? යස්මා ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතිසෙත වා, තස්මා සුඤ්ඤාද්‍ය ලොකොති වුච්චති. කිඤ්චානන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතිසෙත වා? චක්ඛුං ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතිසෙත වා. රූපා සුඤ්ඤා - චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං - චක්ඛුසමථස්සා සුඤ්ඤාද්‍ය - යදිදං චක්ඛුසමථස්සාපමිසා උප්පජ්ඣති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සුඤ්ඤං - සොතං සුඤ්ඤං - සද්දා සුඤ්ඤා - ඝාතං සුඤ්ඤං - ගති: සුඤ්ඤා - ජිව්හා සුඤ්ඤා - රසා සුඤ්ඤා - භාසො සුඤ්ඤා - ඵොට්ඨංඛා සුඤ්ඤා - මනො සුඤ්ඤා - ධම්මා සුඤ්ඤා - මනො - විඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං - මනොසමථස්සා සුඤ්ඤාද්‍ය - යදිදං මනොසමථස්සා - පමිසා උප්පජ්ඣති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතිසෙත වා. යස්මා ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතිසෙත වා, තස්මා සුඤ්ඤාද්‍ය ලොකොති වුච්චති”ති8. එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

මමන්තං සො අසංවිජ්ජනති - ‘මමන්තා’ති දො මමන්තා: තණ්හා - මමන්තං. දිට්ඨිමමන්තඤ්ච - ඉප - ඉදං තණ්හාමමන්තං - ඉප - ඉදං දිට්ඨි - මමන්තං. තණ්හාමමන්තං පගාය දිට්ඨිමමන්තං පටිතිස්සජ්ජිං මමන්තං අවිජ්ජනෙතො අසංවිජ්ජනෙතො අනඛිගච්ඡනෙතො අප්පට්ඨගනෙතොති - මමන්තං සො අසංවිජ්ජං.

නත්ති මෙති න සොචති = විපරිණතං වා වජ්ඣං න සොචති; විපරිණතසමී: වා වජ්ඣසමී: න සොචති. චක්ඛු මෙ විපරිණතතති න සොචති. සොතං මෙ - ඉප - සාලොභිතා මෙ විපරිණතතති න සොචති; න කිලමිති; න පරිදෙවති; න උරත්තාළිං කන්දති; න සමෙමානං ආපජ්ජති - නත්ති මෙති න සොචති.

තෙතාන ගගවා:

“යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං,
මමන්තං සො අසංවිජ්ජං නත්ති මෙති න සොචති”ති.

a. චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං. b. සංසුත්තතිකාය - අසම්මිසම්මතං.
c. සංසුත්තතිකාය - ජත්තවත්තං.

තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පිනනති - අවිකම්පිතං පුග්ගලං පුරෙණා පුච්ඡිතො යාවිතො අරේකිසිතො පසාදිතො ඉමෙ චතතාරො ආනිසංසෙ පමුඛි: තො අනිට්ඨුට් අතනුඛිඥො අනෙජො සබ්බධි සමොති මුඛි ආවිකමාමි -පෙ- පකාසෙමිති-තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පිතං.

තෙනාහ භගවා:

“අනිට්ඨුට් අතනුඛිඥො අනෙජො සබ්බධි සමො,
තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පින”නති.

16 - 19

අනෙජස්ස විජානතො නච්ඡි කාවි තිසංඛිති,¹
විරතො සො විශාරමා² ඛෙමං පසානි සබ්බධි.

අනෙජස්ස විජානතොති - ‘එජා’ වුවුවත් තණතා; ගො රාතො සාරාතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොතො අකුසලමූලං; යසෙසංසං එජා තණතා පභිතා සමුව්ඡිතො -පෙ- සද්දණ්ඨනා දඩ්ඨා; සො වුවුවත් අනෙජො. එජාය පභිතතො අනෙජො. සො ලාභෙපි න ඉඤ්ඤති. අලාභෙපි න ඉඤ්ඤති. යසෙපි න ඉඤ්ඤති. අයසෙපි න ඉඤ්ඤති. පසංසායෙපි න ඉඤ්ඤති. තිකුසෙපි න ඉඤ්ඤති. පුබ්බෙපි න ඉඤ්ඤති. දුබ්බෙපි න ඉඤ්ඤති. ත චලති න චෙධති. න සමප්පවධති. අනෙජස්ස විජානතොති - විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතො, ‘සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා’ති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මනති ජානතො ආජානතො විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතොති - අනෙජස්ස විජානතො.

නච්ඡි කාවි නිසංඛිතිති - ‘තිසංඛිතිතො’ වුවුවනති පුඤ්ඤතිසංඛාරො අපුඤ්ඤතිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරො; යතො පුඤ්ඤතිසංඛාරො ච අපුඤ්ඤතිසංඛාරො ච ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරො ච පභිතා නොනති උච්ඡිතො - මූලා තාලාවච්ඡුකතා අතතාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මො, එතතාවතා නිසංඛිතිතො නච්ඡි, න සනති, න සංවිජ්ජනති, නුපලබ්භනති; පභිතා සමුව්ඡිතො වූපසනතො පටිපසායාදො අභිමුඛප්පතතීකා සද්දණ්ඨනා දඩ්ඨාති - නච්ඡි කාවි තිසංඛිති.

1. විසංඛිති - සං. තිසංඛිති - මජ්ඣ.

2. විජාරමා - මජ්ඣ.

3. විමේසමානං - නිසංඛිතපසායා, බුද්ධච්ඡුච්ඡිකතා.

විරතො සො විශාරමනාති - 'විශාරමො' වුවවති පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො අනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො; යතො - පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච අනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො ච පජිතා ගොතති උච්ඡින්නා - මූලා තාලාවඤ්ඤාතො අනුභවකතා ආයතිං අනුප්පාදබම්මා; එතතාවතා ආරම්භා විශාරම්භා ආරතතා අස්ස. විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සන්ධො විපාමුත්තො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදීඤ්ඤාතො වෙතසා විහරතිති - විරතො සො විශාරමො.

බෙමං පසංගි සබ්බධිති - රාගො භයකරො, ද්වේශො භයකරො, මොහො භයකරො - පෙ - භයකරා නිලෙසා, භයකරස්ස රාගස්ස පතින්නතා - පෙ - භයකරානං නිලෙසානං පතින්නතා සබ්බත් බෙමං පසංගි, සබ්බත් අතං පසංගි, සබ්බත් අතිතිකතං පසංගි, සබ්බත් අනුපද්ධං පසංගි, සබ්බත් අනුපසංගතං¹ පසංගිති - බෙමං පසංගි සබ්බධි.

තෙතාන හගවා:

“අතෙජස්ස විජාතො තජ්ඣි කාචි නිසංඛිති,
විරතො සො විශාරමො බෙමං පසංගි සබ්බධි”ති.

15 - 20

ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදන්තෙ¹ මුති,
සනෙතො සො විතමචෙත්තො තාදෙති න තිරස්සති²ති (හගවා).

ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදන්ත මුතීති - 'මොතං' වුවවති ඤ්ඤාං, යා පඤ්ඤා පජාතතා - පෙ - සංගාඨාලම්භිව සො මුතීති. මුති සෙසොනමසමිති වා, සද්ධිසොගමසමිති වා, සිතොගමසමිති වා න වදති, න කථෙති, න හන්ති, න දීපයති, න වොහරතිති - ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදන්ත මුති.

සනෙතො සො විතමචෙත්තොති - 'සනෙතො'ති රාගස්ස සන්තතතා සමිත්තතා සනෙතො, ද්වේශස්ස - මොහස්ස - පෙ - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්තතතා සමිත්තතා වූපසමිත්තතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විගතතා පටිපාස්සාභිතතා සනෙතො උපසනෙතො වූපසනෙතො නිබ්බුතො පටිපාස්ස - ඥාතී - සනෙතො ඥා; විතමචෙත්තොති පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං - පෙ - භාතො, ඉදං වුවවති මච්ඡරියං; යස්සෙතං මච්ඡරියං පතිනං සමුච්ඡින්නං - පෙ - ඤ්ඤාභිසංඛාරා දධිං; සො වුවවති විතමච්ඡරො විගත - මච්ඡරො වත්තමච්ඡරො වත්තමච්ඡරො මුත්තමච්ඡරො පතිනමච්ඡරො පටිතිස්සව්ඨමච්ඡරොති - සනෙතො සො විතමචෙත්තො.

1. මඤ්ඤාස්සෙසු - සො. 2 පස - සිමු. II.

තාදෙති න නිරසානිති හඟවාති - 'තාදෙති'ති රූපං නාදියති, න උපාදියති, න ගණිතාති, න පරාමසති, තාතිනිවිසති. වෙදනං - සඤ්ඤං - සංකාරං - විඤ්ඤාණං - ගතිං - උපාතතිං පටිසන්ධිං - භවං - සංසාරං - චට්ඨං. නාදියති, න උපාදියති, න ගණිතාති, න පරාමසති, තාතිනිවිසති - තාදෙති; න නිරසානිති රූපං න පජ්ඣති, න විනොදෙති, න ඛ්‍යාතියකරොති, න අනභාවං ගමෙති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සංකාරං - විඤ්ඤාණං - ගතිං - උපාතතිං - පටිසන්ධිං - භවං - සංසාරං - චට්ඨං න පජ්ඣති, න විනොදෙති න ඛ්‍යාතියකරොති, න අනභාවං ගමෙති; හඟවාති ගාරවාසිච්චනං - ථෙං - සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදීදං හඟවාති - තාදෙති න නිරසානිති හඟවා'ති.

තෙනාහ හඟවා:

“න සමෙසු න මමෙසු න උසෙසු වදනෙ මුනි,
සනෙතා සො විතමචෙජ්ජරො නාදෙති න නිරසානි'ති හඟවා”ති.

අත්තදණ්ඩසුත්තනිදේශසං සමනෙතා පණ්ණාසකො.

16

සාරිපුත්තසුත්තනිදේශසං

අථ සාරිපුත්තසුත්තනිදේශසං වුච්චති:

16 - 1

න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤා
(ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො)
න පුතො උද කසාවි,
ඵලං වස්සවදෙ සත්ථා
භුසිතා ගණිමාගතො.

න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤාති ඉතො පුඤ්ඤා මෙ මයා න දිට්ඨා - පුඤ්ඤා සො හඟවා ඉමිනා වක්ඛනා ඉමිනා අත්තභාවෙන; යද්ද භගවා තාවතිංසභවතෙ පාරිවජ්ජනකමුලෙ පරික්ඛානමුලසිලායං වස්සං වුත්තො දෙවගණපරිවුත්තො මජ්ඣෙ මණ්ඩපයන සොපානෙන සංකාශානගරං මහිණ්ණො, ඉමං දස්සනං පුඤ්ඤා න දිට්ඨොති 'න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤා'.

ඉච්චායසමා සාරිපුත්තොති - 'ඉච්චා'ති පදසන්ති පදසංඝගො පදපාරි - පුරි අක්කරසමවායො ඛ්‍යාත්තසිලිඨිතා පදනුපුබ්බතාමෙතං 'ඉච්චා'ති. ආයසමාති පියවචනං ගරුච්චනං සගාරවසනාතිස්සවචනමෙතං 'ආයසමා'ති. සාරිපුත්තොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං ඤායා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාතති වොහාසෙ නාමං නාමකමං නාමසධයං නිරුතති ඛ්‍යාත්තං අභිලා - පොති - ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො.

හි සුතො උද කාසාවීති - 'තා'ති පටිකෙඛපො; උදාහි පදසනි පද-
සංසයො පදපාරිසුරි අකඛරසමිවායො ඛාඤ්ඤානිලිට්ඨතා පදානුප්‍රබ්ඛතා-
මෙතං උදාහි; කාසාවීති කාසාවි බන්ධනයො වා බ්‍රාහ්මණයො වා වෙස්සයො
වා සුද්දයො වා ගතථායො වා පබ්බජිතයො වා දෙවයො වා මනුෂ්‍යයො වානි-
න සුතො උද කාසාවි.

එවං චග්ගුච්ඡේද සන්ධාති - එවං චග්ගුච්ඡේද මධුරච්ඡේද පෙමනීයච්ඡේද
හදයඛිතච්ඡේද කරවීකරුතමිඤ්ඤාපොසො.¹ අට්ඨඛිතසමන්තාගතො ඛො
පන තස්ස ගගවතො මුඛතො භොසො නිච්ඡරති: විස්සථො ව විඤ්ඤායොසා
ව මිඤ්ඤ ව සවනීයො ව ඛිත්ත ව අවිසාරි ව ගමහිරො ව තිත්තාදී ව යථාපරිසං
ඛො පන සො ගගවා සරෙන විඤ්ඤාපෙති. න අස්ස ඛිතිඤ්ඤා පරිසාය
භොසො නිච්ඡරති. බ්‍රහ්මයොරො ඛො පන සො ගගවා කරවීකත:ණීති-
එවං චග්ගුච්ඡේද සන්ධාති සන්ධා ගගවා සන්ධායො; යථා සන්ධායොහා
සතො කන්තාරං තාරෙති, දුඛිකකන්තාරං තාරෙති, තිරුදකකන්තාරං
තාරෙති, උත්තාරෙති, නිත්තාරෙති, පත්තාරෙති, ඛෙතොහුමිං සමපාපෙති,
එවමෙවං ගගවා සන්ධායො සතො කන්තාරං තාරෙති; ජාතිකන්තාරං
තාරෙති, ජරකන්තාරං තාරෙති, බ්‍යාධි - පෙ - මරණ - සොක - පරිදෙව -
දුක්ඛ - දොමනසුපාසාසකන්තාරං තාරෙති, රුක්කන්තාරං තාරෙති, දොස -
මොහ - මාන - දිට්ඨි - කිලෙස - දුච්චිතකන්තාරං තාරෙති, රුක්ක-
ගහනං තාරෙති, දොස - මොහ - මාන - දිට්ඨිගහනං - කිලෙසගහනං -
දුච්චිතගහනං තාරෙති, උත්තාරෙති, නිත්තාරෙති, පත්තාරෙති; ඛෙතොහුමිං
අමතං නිබ්බානං සමපාපෙතිති එවමි ගගවා සන්ධායොහා. අඵවා ගගවානෙතා
විනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤාපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙතෙකතා පසාදෙතාති
එවමි ගගවා සන්ධායොහා. අඵවා ගගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා
අසඤ්ඤාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ඤාතො අනත්තාතස්ස මග්ගස්ස අකමානා
මග්ගඤ්ඤා මග්ගවිදු මග්ගකොමිදො; මග්ගානුගා ව පනස්ස* එතරති සාවකා
විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතාති එවමි ගගවා සන්ධායොහාති - එවං චග්ගු-
ච්ඡේද සන්ධා.

තුසිතා ගණිමාගතොති - ගතවා තුසිතා කායා චිත්තො සතො සමපජානො මාතුකුච්ඡං ඔක්කන්තොති එවමපි තුසිතා ගණිමාගතො; අඵවා දෙවා වුවවන්ති තුසිතා; තෙ තුට්ඨා සන්තුව්ඨා අත්තමනා පමුදිතා පිති-සොමනස්සජාතා; දෙවලොකන්තා ගණිං ආගතොති එවමපි තුසිතා ගණිමා-ගතො; අඵවා අරහන්තො වුවවන්ති තුසිතා. තෙ තුට්ඨා සන්තුව්ඨා අත්තමනා පරිපුණ්ණසංකප්පා. අරහන්තානං ගණිං ආගතොති එවමපි තුසිතා ගණිමාගතො; 'ගණි'ති ගණි ගතවා; ගණාවරියොති ගණි; ගණස්ස සන්ථාති ගණි; ගණං පරිහරතිති ගණි; ගණං ඔවදතිති ගණි; ගණ-මනුසාසතිති ගණි; විෂාරදො ගණං උපසංකම්භිති ගණි; ගණොස්ස¹ සුසුසති සොතං ඔදහති අඤ්ඤා විතතං උපට්ඨපෙතිති ගණි; ගණං අකුසලා උට්ඨාපෙති තුසලෙ පට්ට්ඨාපෙතිති ගණි; තික්ඛුගණස්ස ගණි, තික්ඛුතිගණස්ස ගණි, උපාසකගණස්ස ගණි, උපසිකාගණස්ස ගණි, රුජගණස්ස ගණි, ඛතතිගණස්ස - බ්‍රාහ්මණගණස්ස - වෙස්සගණස්ස - සුද්දගණස්ස - දෙවගණස්ස - බ්‍රහ්මගණස්ස² ගණි, සංඛිති, ගණි, ගණාවරියො; ආගතොති ආගතො උපාගතො සමුපාගතො සමපතොතො³ සංකප්පා-තගරන්ති - තුසිතා ගණිමාගතො.

තෙනාන ථෙණරු සාරිපුත්තො:

“න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුණ්ඩ
(ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො)
න සුභො උද කස්සව,
එවං වග්ගවදො සන්ථා
තුසිතා ගණිමාගතො”ති.

16 - 2

සදෙවකස්ස ලොකස්ස
යථා දිස්සති වක්ඛුමා,
සංඛං තමං විනොදෙත්වා
එකොච රතිමජ්ඣතා.

සදෙවකස්ස ලොකස්සාති - සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සමුගම්කස්ස සංඛමණ්ඩ්‍රාග්ගණිතා පජාය සදෙවමනුස්සායාති - සදෙවකස්ස ලොකස්ස.

යථා දිස්සති වක්ඛුමාති - යථා ගතවන්තා තාවතිංසගවතො පාරිවර්තන-කමුලෙ පණ්ඩුකමලසිලායං තිසිත්තං ධම්මං දෙසෙත්තං දෙවතා පස්සන්ති; තථා මනුස්සා පස්සන්ති; යථා මනුස්සා පස්සන්ති, තථා දෙවතා පස්සන්ති; යථා දෙවතා දිස්සති, තථා මනුස්සානං දිස්සති; යථා මනුස්සානං දිස්සති, තථා දෙවතා දිස්සතිති එවමපි යථා දිස්සති වක්ඛුමා. යථා වා පතොකෙ තොතොතො සමණ්ඩ්‍රාග්ගණා අදන්තා දන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අසන්තා සන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනුපසන්තා උපසන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනිඛුතා නිඛුතවණ්ණෙන දිස්සන්ති.

1. “පනිත්‍රූපකො මහතිකාතුණ්ඩලොච
ලොගබ්බමාසොච සුවණ්ණජනනා,
චරන්ති ලොකෙ පරිවාරජනනා
අනනා අසුඛා ඛති සොනමානා”ති^a.

න හගවා එවං දිස්සති. හගවා භූතෙන තචෙත්ත තථෙත යාථාචෙත
අවිපරිඥාත සහාතෙත දනො දනාවණ්ණෙන දිස්සති, සනො සනා-
වණ්ණෙන දිස්සති, උපසනො උපසනාවණ්ණෙන දිස්සති, නිබ්බුතො
නිබ්බුතවණ්ණෙන දිස්සති; අකප්පිතඉරියාපථා ව බුද්ධා හගවනො පණ්ඩි-
සම්පණ්ණොති එවමි - යථා දිස්සති වක්ඛමා. අථවා හගවා විසුඛසද්දො
ගතකිත්තිසද්දසිලොකො නාගහවතෙ ව සුපණ්ණවතෙ ව යකඛගවතෙ ව
අසුරහවතෙ ව ගකිබ්බගවතෙ ව මහාරජගවතෙ ව ඉන්ද්‍රවතෙ ව බ්‍රහ්ම-
ගවතෙ ව දෙවගවතෙ ව එදිසො ව තාදිසො ව තතො ව භික්ඛොති එවමි-
යථා දිස්සති වක්ඛමා. අථවා හගවා දසති බලෙහි සමනනාහකො වතුහි
වෙසාරජෙජ්ඣ වතුහි පටිසම්බද්ධි ජති අභිඤ්ඤාහි ජති බුද්ධිමෙමහි තෙජෙන
ව බලෙන ව ගුණෙන ව විර්මෙන ව පඤ්ඤාය ව දිස්සති ඤයති පඤ්ඤායති.

2. “දුරෙ සනො පකාසෙනති හිමවනොච පබ්බතො,
අසනොත්ත න දිස්සන්ති රතති බිත්තා යථා සරු”ති^b

එවමි යථා දිස්සති වක්ඛමා. වක්ඛමාති හගවා පඤ්චති වක්ඛති
වක්ඛමා; මංසවක්ඛනාපි වක්ඛමා, දිබ්බවක්ඛනාපි වක්ඛමා, පඤ්ඤාවක්ඛනාපි
වක්ඛමා, බුද්ධිවක්ඛනාපි වක්ඛමා, සමනතවක්ඛනාපි වක්ඛමා.

කථං හගවා මංසවක්ඛනාපි වක්ඛමා? මංසවක්ඛමහි හගවතො පඤ්ච
වණ්ණං සංවිජ්ජන්ති: නිලො ව වණ්ණං පිතකං ව වණ්ණං ලොහිතකං
ව වණ්ණං කුණ්ඩලං ව වණ්ණං ඔද්දං ව වණ්ණං. අකඛිලොචාති ව
හගවතො - යත්ත ව අකඛිලොචාති පඨිට්ඨිකාති තං නිලං හොති සුඛිලං
පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං උමමාපුප්ඵසමානං. තස්ස පරතො පිතකං හොති
සුපිතකං සුවණ්ණවණ්ණං. පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණ්ඩාරපුප්ඵසමානං.
උනතො අකඛිකුචාති හගවතො ලොහිතකාති හොති සුලොහිතකාති,
පාසාදිකාති දස්සනෙය්‍යාති ඉන්ද්‍රගොපකසමානාති. මජ්ඣිකා කණ්ඩං හොති
සුකණ්ඩං අලුඛං සිතිඛං¹ පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අඤ්ජරිථිකසමානං.² තස්ස
පරතො ඔද්දං හොති සුඔද්දං සෙතං පණ්ඩුරං. පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං
ඕනධිකාරකාසමානං. තෙන භගවා පාසාදිකෙන මංසවක්ඛනා අත්තනා-
වපරියාපනෙන පුරිමසුවරිතකම්මාහිතිබ්බතෙන සමනනා ගොජතං
පස්සති දිවා ඔච්ච රතතිඤ්ච.

a. කොසලසංසුත - දුරියවත.

b. බම්මපද - පඨිණ්ණකමිත.

1. සුද්ධං - මජ්. සි. II.

2. අඤ්ජරිථිකසමානං - ස.

යද හි වතුරඛනසමන්තානතො අකිකාරො නොති; සුරියො ව අත්ඛනතො හොති, කාලපතෙකො ව උපොසථො හොති, තිබ්බො ව චතසණ්ඛා හොති, මහා ව කාලමෙඝො අබ්බුට්ඨිතො හොති, එවරුපෙපි වතුරඛන-සමන්තාගතෙ අකිකාරෙ සමන්තා යොජනං පසාති. නච්ඡි සො කුච්ඛො වා කවාටං වා පාකාන්ධො වා පබ්බතො වා ගවේජො වා ලතා වා ආවරණං රුපානං දස්සනාය, එකඤ්ච තිලඵලං නිඝ්ඛනං කුච්ඡා නිලව්ගෙ පක්ඛිපෙය්‍ය, තඤ්ඤච තිලඵලං උඬ්ඛරෙය්‍ය. එවං පරිසුඬං භගවතො පාකතිකං මංඝවකුටු. එවං භගවා මංඝවකුටුනාපි වකුටුමා.

කථං භගවා දිබ්බඛන වකුටුනාපි¹ වකුටුමා? භගවා දිබ්බඛන වකුටුනා විසුඤ්චන අභිකක්ඛන්තමානුසංකත සතෙත පස්සාති වචමානෙ උපාජ්ජ-මානෙ භිතෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකමුච්ඡි-පගෙ සන්තත පජානාති; ඉමෙ චත භොනො; සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, මනොදුච්චරිතෙන සමන්තා-ගතා, අරියානං උපවාදකා, භිවජ්ජිට්ඨිකා, භිවජ්ජිට්ඨිකමමසමාදානා; තෙ කායස්සහෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පත භොනො; සත්තා කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, මනොසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, අරියානං අනුපවාදකා, සමමා-දිට්ඨිකා, සමමාදිට්ඨිකමමසමාදානා; තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා²ති. ඉති දිබ්බඛන වකුටුනා විසුඤ්චන අභිකක්ඛන්ත-මානුසංකත සතෙත පස්සාති වචමානෙ උපාජ්ජමානෙ භිතෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ, යථාකමුච්ඡිපගෙ සතෙත පජානාති. ආකඛමානො ව භගවා එකමපි ලොකවාතූං පස්සෙය්‍ය, ද්වෙපි ලොක-වාතූයො පස්සෙය්‍ය, තිස්සොපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, චතස්සොපි ලොක-වාතූයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්චපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, දසපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, විසතිමපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, තිංසමපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, චතසොපි ලොකවාතූයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්ඤසමපි ලොක-වාතූයො පස්සෙය්‍ය, සහස්සමපි චූලනිකං ලොකවාතූං පස්සෙය්‍ය, ද්විසහස්සමපි මජ්ඣමිකං ලොකවාතූං පස්සෙය්‍ය, තිස්සමපි මහාසහස්සං ලොකවාතූං පස්සෙය්‍ය. යාවතකං පත ආකඛෙය්‍ය, තාවතකං පස්සෙය්‍ය. එවං පරිසුඬං භගවතො දිබ්බවකුටු. එවං භගවා දිබ්බඛන වකුටුනාපි වකුටුමා.

කථං භගවා පඤ්ඤවකුටුනාපි වකුටුමා? භගවා මහාපඤ්ඤ පුච්චපඤ්ඤ, හාසුපඤ්ඤ, ජවනපඤ්ඤ, තික්ඛපඤ්ඤ නිබ්බෙධික-පඤ්ඤ, පඤ්ඤපගෙදකුසලො පභින්නඤ්ඤො අධිගතපටිසම්භිදො චතු-වේසාරජ්ජානො දසමලධාරී පුරිසාසභො පුරිසපීභො පුරිසතාභො පුරිසාජ්ඤො, පුරිසධොරණො අත්තනඤ්ඤො, අත්තනතෙජො

අනන්තයසො අසංඛිතො භික්ඛානො ධනවා තෙනා විතොතා අනුනොතා පඤ්ඤාපතා නිජ්ඣාපතා පෙනෙතො පසාදනා. සො හි භගවා අනුප්පත්තස්ස මග්ගස්ස උප්පාදනා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනොතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤා මග්ගවිදු මග්ගකොවිදො. මග්ගානුගා ව පන එතරහි සාවකා විතරනති පච්ඡා සම්මත්තාගතා. සො හි භගවා ජානං ජානාති, පග්ගං පග්ගති, චක්ඛානො ඤාණානො ඛම්මානො¹ බ්‍රහ්මානො, වතනා පට්ඨනා අත්ථස්ස නිත්තොතො අමිතස්ස දුතා ඛම්මස්සාමි තථාගතො.

නත්ති තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵසිතිං පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරොත බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම අපි ජාතිතබ්බං අත්තප්පා වා පරපො වා උභයෙතො වා දිට්ඨංමම්කො වා අපො සම්පරිකිකො වා අපො උත්තානො වා අපො ගම්මිතො වා අපො ගුලොකා වා අපො පටිච්ඡන්තො වා අපො තෙසය්‍යා වා අපො නිතො වා අපො අනච්ඡේදා වා අපො තික්ඛිත්‍රෙණා වා අපො වොදනො වා අපො පරමපො වා අපො, සබ්බං තං අනො බ්‍රහ්මඤ්ඤාණ පරිවත්තති. සබ්බං කායකම්මං බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං චරිතම්මං - සබ්බං ඕනොකම්මං බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති. අතීතෙ බ්‍රහ්මස්ස භගවතො අප්පට්ඨතං ඤාණං, අනාගතෙ අප්පට්ඨතං ඤාණං, පච්චුප්පන්නෙ අප්පට්ඨතං ඤාණං. යාවතඤ්ඤායං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං ඤාණං ඤාණපරිගන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරිගන්තිකං ඤාණං. ඤාණං අතීක්ඛාමිති ඤාණං නප්පට්ඨතති. ඤාණං අතීක්ඛාමිති ඤාණපථො නත්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තවර්තනො තෙ ධම්මා. යථා දවින්නං සමුග්ගපට්ඨානං සම්මා ඵුසිත්තං ගෙට්ඨිමිං සමුග්ගපට්ඨං උපරිමිං තාතිවත්තති, උපරිමිං සමුග්ගපට්ඨං තෙට්ඨිමිං තාතිවත්තති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තවර්තනො ගොතති, එවමෙවං බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤාණානුඤාණානු අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තවර්තනො යාවතකං ඤාණං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං ඤාණං. ඤාණපරිගන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරිගන්තිකං ඤාණං. ඤාණං අතීක්ඛාමිති ඤාණං නප්පට්ඨතති, ඤාණං අතීක්ඛාමිති ඤාණපථො නත්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගන්තවර්තනො තෙ ධම්මා.

සබ්බධම්මේසු බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤාණං පට්ඨතති. සබ්බෙ ධම්මා බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ආචර්නපට්ඨිතා, ආකම්භාපට්ඨිතා, මහිකාරපට්ඨිතා, විකල්පාදපට්ඨිතා.

ජාතාති හගවා අයං පුග්ගලො රුගවිරිතො, අයං දෙසවිරිතො, අයං මොහ-
විරිතො අයං විතකකවිරිතො, අයං සඤ්ඤාවිරිතො, අයං ඤාණවිරිතො¹ ති. රු-
ගවිරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කපෙති. දෙසවිරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස
මෙත්තාභාවනං ආවිකකති. මොහවිරිතං හගවා පුග්ගලං² උද්දොසස පරිපුරිජාය
කාලොත ධම්මසවිතෙ කාලොත ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ³ තිඛෙසසති.
විතකකවිරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපාතසන්ධිං ආවිකකති. සඤ්ඤාවිරිතස්ස
හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං තිඛිතං ආවිකකති: බුද්ධිසුඛොධිං ධම්ම-
සුඛධම්මං සබ්බසුඛපටිපත්තිං සිලාති ව අත්තනො. ඤාණවිරිතස්ස හගවා
පුග්ගලස්ස විජායානං තිඛිතං ආවිකකති: අනිව්වාසාරං දුක්ඛාකාරං
අත්තනාසාරං.

3. “සෙතල යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො
යථාපි පසෙස ජනතං සමින්නතො,
තදුපමිං ධම්මමයං සුමෙධි
පාසාදමාරුක්ඛ සමන්නවකුට්ඨි.
සොකාවතිණ්ණං ජනතමිපෙතසොකො,
අවෙකකසු ජාතිජරුභිගුත”නති 8

එවං හගවා බුද්ධිවකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමා.

කථං හගවා සමින්නවකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමා? ‘සමින්නවකුට්ඨි’ දුට්ඨිති
සබ්බඤ්ඤාසුඛසුඛං. හගවා සබ්බඤ්ඤාසුඛසුඛෙන උපපතො සමුපෙතො
උපගතො⁴ සමුපගතො⁵ උපපතො සමපතො⁶ සමින්නාගතො.

4. “ත තස්ස අඤ්ඤාමිඛති කිඤ්චි
අපො අවිඤ්ඤාසමජාතිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදුපි ඤෙය්‍යං⁸
තථාගතො තෙන සමින්නවකුට්ඨි”නති 6

එවං හගවා සමින්නවකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමාති - යථා දිස්සති වකුට්ඨිමා.

සබ්බං තමිං විනොදෙද්ධාති - සබ්බං රුගතමිං දොසතමිං මොහතමිං
දිට්ඨිතමිං කිලෙසතමිං දුච්චිතතමිං අකිකරණං අවකුට්ඨිකරණං අඤ්ඤාණ-
කරණං පඤ්ඤාතිරොධිකං විනාහපක්ඛිකං අතිබ්බානසංවත්තතිකං නුදිට්ඨි
පත්තදිට්ඨි ජනිට්ඨි පජනිට්ඨි විනොදෙද්ධා බ්‍යන්ධිකරිට්ඨා අනභාවං ගමෙට්ඨාති-
සබ්බං තමිං විනොදෙද්ධා.

එකොව රතිමජ්ඣකාති - එකො හගවා: පබ්බජ්ජාසබ්බානෙන
එකො, අදුනියපෙට්ඨන එකො, තණ්හාය පහානපෙට්ඨන එකො, එකත්ත-
විතරුගොති එකො, එකත්තවිතදොසොති එකො, එකත්තවිතමොහොති
එකො, එකත්තතිකතිලෙසොති එකො, එකායතමග්ගං ගතොති එකො,
අනුත්තරං සම්මාසමුඛොධිං අභිසම්බුද්ධො⁷ති එකො.

1. මොහවිරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස - මජ්. 2. ගරු සංවාසෙ - සි. 11.

3. උපාගතො - සි. 11. 4. සමුපාගතො - සි. 11.

5. පෙතො - සි. 11. 6. සමුපගතො - මජ්. 11.

7. දිසතිකාය - මහාපද්ධනසුත්ත, විජිතිමිඤ්ඤාය - අරියපරිසෙසනසුත්ත, කොඤ්ඤාජ-
කුමාරසුත්ත, ප්‍රාණිසංයුත්ත, පඨමවග්ග, ඉතිවුත්තස - දුට්ඨිවග්ග.

8. පටිසම්භිද්ධිකං - ඤාණකථා, ඉද්ධිකථා.

කථං හගවා පබ්බඤ්ඤාසංඛාරාදෙන ඵකො? හගවා දහරේච සමානො සුසුකාලකෙසො හප්පන යොබ්බතෙන සමන්තාගතො පඨමෙන වයසා අකාමකානං මාතෘපිතුන්තං¹ අසසුමුඛානං රුදන්තානං විලපන්තානං ඤාතිසංඝං පතාය සබ්බං ඤාතෘසප්ප්‍රියොධං ජිජ්ඣන්තා පුත්තදුරප්ප්‍රියොධං ජිජ්ඣන්තා ඤාතිප්ප්‍රියොධං ජිජ්ඣන්තා සන්තිප්ප්‍රියොධං ජිජ්ඣන්තා කෙසම්ඤ්ජං ඔහාරෙත්වා කාසායාති වන්තාති අවජ්ජෙත්වා අභාරසමා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අභිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා ඵකො වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. ඵං හගවා පබ්බඤ්ඤාසංඛාරාදෙන ඵකො.

කථං හගවා අදුක්ඛවේදීන ඵකො? සො ඵං පබ්බජිතො සමානො ඵකො අරඤ්ඤා වනපථාති පන්තාති සෙතාසනාති පටිසෙවති අප්ප-සද්දති අප්පතිගෙණාසාති විජනවාතාති මුහුසාරුහසෙය්‍යකාති පටිසල්ලා-නසාරුප්පාති. සො ඵකො වරති, ඵකො ගච්ඡති, ඵකො නිට්ඨති, ඵකො සෙය්‍යං කප්පෙති, ඵකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසෙති, ඵකො පටික්කමති, ඵකො රහො නිසිදති, ඵකො විබ්බමං අභිට්ඨාති, ඵකො වරති, විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති ය පති යාපෙති. ඵං හගවා අදුක්ඛවේදීන ඵකො.

කථං හගවා තණ්හාය පහානවේදීන ඵකො? සො ඵං එතං අදුක්ඛො අප්පමිතො අතාපි පතිතතො විහරතො තප්පතෙරඤ්ජරාය නිතරො ඛොධිරුක්ඛමුලෙ මහාපධානං පදහන්තො ඔරං සසෙතං කණ්ණං නමුට්ඨං පමිත්තඛමුට්ඨං විධිත්වා තණ්හාජාලිනිං විසත්තිකං පජ්ඣි, විනොදෙසි, ඛන්තති අකාසි, අතභාවං ගමෙයිති.

5. “තණ්හාදුක්ඛො පුරිසො දිසම්භානසංසරං,
ඉත්ථාචඤ්ඤාපාභාවං සංසාරං² නාතිවත්තති.

6. එවමාදීනවං³ ඤාත්වා තණ්හා⁴ දුක්ඛස්ස සමුච්චං,
විතතණ්හා අතාදුතො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති⁵.

ඵං හගවා තණ්හාය පහානවේදීන ඵකො.

කථං හගවා එකන්තවිතර්කොති ඵකො? රුගස්ස පතිතතො එකන්ත-විතර්කොති ඵකො, දෙසස්ස පතිතතො එකන්තවිතර්කොති ඵකො, මොහස්ස පතිතතො එකන්තවිතර්කොති ඵකො, කිලෙසානං පතිතතො එකන්තතික්ඛිලෙසොති ඵකො.

කථං හගවා එකායනමිත්තං ගන්තාති ඵකො? එකායනමිත්තො වුවච්ඡි වත්තාඤ්ඤා සතිපට්ඨානා, වත්තාඤ්ඤා සමමප්පධානා, වත්තාඤ්ඤා ඉද්ධිපාදා, පඤ්චේන්ද්‍රියාති, පඤ්ච ඛල්‍යාති, සත්ත ඛොජ්ඣානිකා, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො.

1. මාතෘපිතුන්තං - මජ්ඣ. PTS.

2. සංසරං - සිඞ්. II.

3. එවමාදීනවං - සිඞ්. II. PTS. මජ්ඣ.

4. තණ්හා - සිඞ්. PTS. මජ්ඣ.

5. චතුස්සංඝානං - භණ්ඩාගාරික, සුත්තනිපාය - ද්විතීයානුපස්සනාසුත්ත.

7. “එකායනං ජාතිබසන්තදස්සි
මඤ්ඤං පජානාති කිතානුසම්පී,
එතෙන මඤ්ඤාන තරිංසු පුබ්බෙ
තරිස්සානාති යෙ ව තරනති ඕඤ්ඤා”නති 8

එවං ගගචා එකායනමඤ්ඤං ගතො’ති එකො.

කථං ගගචා එකො අනුත්තරං සමමාසමොධං අභිසම්බුද්ධො’ති එකො?
‘මොධි’ වුවුවනි චතුසු මඤ්ඤාසු සුඤ්ඤං පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිඤ්ඤං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිවිධං-
සමොධාජ්ඣාසංඝා විමොසා විපස්සානා සමමාදිවසී. ගගචා තෙන මොධසුඤ්ඤාන
සබ්බෙ සංඛාරා අනිවාරිතා වුණි. සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛානි වුණි. සබ්බෙ
ධම්මා අනත්තානි වුණි. අපිජාපවිවිධා සංඛාරානි වුණි. -පෙ- ජාති-
පවිවිධා ජරමරණානි වුණි. අපිජාතිරොධා සංඛාරානි රොධොති වුණි.
-පෙ- ජාතිනිරොධා ජරමරණනිරොධොති වුණි. ඉදං දුක්ඛානි වුණි.
අයං දුක්ඛසමුදයොති වුණි. අයං දුක්ඛනිරොධොති වුණි. අයං දුක්ඛ-
නිරොධගාමිනි පටිපදාති වුණි. ඉමෙ ආසවාති වුණි. -පෙ- අයං ආරම්-
භනිරොධගාමිනි පටිපදාති වුණි. ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤාසංඝාති වුණි.
පහාතබ්බාති - හාලෙතබ්බාති - සච්ඡිකාතබ්බාති වුණි. ඡන්තං එස්සා-
යත්තානං සමුදයඤ්ඤා අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා
වුණි. පඤ්ඤානං උපදානකම්මානං සමුදයඤ්ඤා අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා
ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා වුණි. චතුත්තං මහාභූතානං සමුදයඤ්ඤා
අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා වුණි. යං කිඤ්ඤා
සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මොති වුණි. අචරා යං කිඤ්ඤා වුණිතබ්බං
අනුබුද්ධිතබ්බං පටිබුද්ධිතබ්බං සම්බුද්ධිතබ්බං අභිසන්තබ්බං එස්සිතබ්බං
සච්ඡිකාතබ්බං, සබ්බං තං තෙන මොධසුඤ්ඤාන වුණි, අනුබුද්ධි, පටිබුද්ධි,
සම්බුද්ධි, සමමා වුණි, අභිගම්මි, එස්සාසි, සච්ඡාකාසි. එවං ගගචා එකො
අනුත්තරං සමමාසමොධං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

රතිමජ්ඣකා’ති ‘රති’නති තෙකබ්බමරතිං විවෙකරතිං උපසමරතිං
සමොධාරතිං; අජ්ඣිකා - අභිගම්මි එස්සාසි සච්ඡාකාසිති - එකොච
රතිමජ්ඣකා.

තෙනාහ පෙරෙ සාරිපුත්තො:

“සදෙවකස්ස ලොකස්ස
යථා දිස්සති චක්ඛුමා,
සබ්බං තම්ම විනොදෙත්වා
එකොච රතිමජ්ඣකා”ති.

16 - 8

තං බුද්ධං අභිතං තාදිං
අකුහං ගණිමාගතං,
ඛුන්තමිධ¹ බද්ධානං
අත්ථි පඤ්ඤාන අගමං.

තං බුද්ධං අසිතං තාදිනි - 'බුද්ධා'ති යො සො භගවා සයම්භු අනාවරියකො පුබ්බ අනුසුතෙත්තු ධම්මෙත්තු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි. තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණි¹. ඛලෙසු ච වසිභාවං පාපුණි. 'බුද්ධාති' කෙනනට්ඨන බුද්ධො? බුජ්ඣිතා සච්චානිති බුද්ධො. බොධෙතා පජායාති බුද්ධො. සබ්බඤ්ඤාතාය බුද්ධො. සබ්බදුක්ඛාපිතාය බුද්ධො. අනඤ්ඤානෙ-ය්‍යතාය බුද්ධො. විසම්මාය බුද්ධො. ඩිණ්ණසම්මාදායෙන න බුද්ධො. තිරුපකක්ඛි-ලෙසසම්මාදෙන න බුද්ධො. එකන්තවිතර්ගොති බුද්ධො. එකන්තවිත-දෙසොති බුද්ධො. එකන්තවිතමොභොති බුද්ධො. එකන්තතික්ඛිජලසොති බුද්ධො. එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො. එකො අනුත්තරං සම්මා-සම්මොධං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො. අබුද්ධිවිතතතාය බුද්ධිපට්ට්ඨායා² බුද්ධො. 'බුද්ධා'ති කෙනං තාමං මාතර් කතං, න පිතර් කතං, න භාතර් කතං, න භතිතියා කතං, න මිත්තාමච්චෙති කතං, න ඤාතිසාලොතිතෙති කතං, න සම්මාදායෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධාතං භගවන්තාතං බොධියා බුලෙ අභ සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤායා පට්ට්ඨායා සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධාති - තං බුද්ධං.

අසිතනති - දෙව නිසායා: තණ්හානිසායො ච දිව්ඪිනිසායො ච. කතමො තණ්හානිසායො? යාවතා තණ්හාසම්මාදෙන පිමාකතං ඕඨිකතං පරිශන්තකතං පරිග්ගතිතං මමාසිතා: 'ඉදං මම, එතං මම, එතතකං මම, එතතාවතා මම, මම රූපා අඤ්ඤා ගතා: රසා ජොට්ඨබ්බා අත්ථරණා පාපුරණා දුසිදුයා අපේලකා කුක්කුචසුකර් හත්ථිගමායාමලවා බ්බතතං වච්ඡං හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමර්ජඩානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදෙ ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච - කෙවලම්පි මහාපඨවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා අව්ඨසතං තණ්හාවිච්චිතං, අයං තණ්හානිසායො.

කතමො දිව්ඪිනිසායො? විසතිවච්ඡකා සකකායදිව්ඪි, දසවච්ඡකා ඕච්ඡාදිව්ඪි, දසවච්ඡකා අන්තග්ගාතිකා දිව්ඪි; යං එවිරූපා දිව්ඪි දිව්ඪිගතං දිව්ඪිගහනං දිව්ඪිකන්තායෙ දිව්ඪිවිසුකාසිකං දිව්ඪිපිප්ථච්ඡිතං දිව්ඪිසඤ්ඤා-ජනං ගාභො පටිග්ගාභො අභිතිවේසො පරාමාභො කුමමග්ගො ඕච්ඡාපථො ඕච්ඡතතං තිත්ථායතතං විපරිසෙසගාභො විපරිතගාභො විපල්ලාසගාභො ඕච්ඡාගාභො අයාපාවතසමිං³ යාපාවතනති ගාභො, යාවතා ද්විසට්ඨි දිව්ඪි-ගතාති, අයං දිව්ඪිනිසායො.

1. පනො - සා. PTS.

2. පට්ට්ඨායා - සිඳු. PTS.

3. අයාපාවතසමිං - සිඳු. IL. PTS. මජ්ඣ.

බුද්ධියා හගවතො තණ්හානිත්තො පතිතො; දිට්ඨිනිත්තයො පටි-
නිත්තවේඨා; තණ්හානිත්තයො පතිතතො දිට්ඨිනිත්තයො පටිනිත්තවේඨතො
හගවො චක්ඛුං අසිතො, සොතං - ඝාතං - ජ්වහං - කායං - මනං - අසිතො,
රූපෙ සද්දෙ ගන්ධි රසෙ ථොට්ඨෙබ්බෙ කුලං ගණං ආවාසං ලාහං යසං
පසංසං සුඛං විචරං පිණ්ඩපාතං සෙතාසනං හිලාතපච්චයගෙසජ්ජරිකාරං
කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමභවං රූපභවං අරූපභවං සඤ්ඤා-
භවං අසඤ්ඤාභවං භෙදවිසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාභවං එකාසවාකාරභවං චතුෂොකාර-
භවං පඤ්චොකාරභවං අතීතං අනාගතං පච්චුප්පානං දිට්ඨසුඛසුඛ-
විඤ්ඤාතබ්බෙ ඛණ්ඩෙ අසිතො අනිත්තො අනලභිතො අනුපගතො අනපජ්ඣි-
යිතො අතඨමුත්තො නික්ඛන්තො නිත්තවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො
විමර්ශාදික්ඛන වෙතඤා විහරති¹ ති - තං බුද්ධං අසිතං.

තාදිනති - හගවො පඤ්චාසාංසරති තාදි: ඉට්ඨාතිවේඨී තාදි, වත්තාවිති
තාදි, තිණ්ණොවි² ති තාදි, මුත්තාවිති තාදි, තනනිද්දසා තාදි.

කථං හගවො ඉට්ඨාතිවේඨී තාදි? හගවො ලාභෙපි තාදි, අලාභෙපි තාදි,
යසෙපි තාදි, අයසෙපි තාදි, පසංසායෙපි තාදි, නිත්තයෙපි තාදි, සුඛෙපි තාදි,
දුක්ඛෙපි තාදි. එකං වෙ³ බාහං ගතෙන ලිමෙපය්‍යං, එකං වෙ බාහං වාසියා
තච්ඡෙය්‍යං, අමුත්තං² තත්ථී රුගො, අමුත්තං² තත්ථී පටිසං. අනුතියපටිසං-
විපාකිතො උග්ගාතිතිසාති විතිවත්තො අනුරොධවිරොධං සමේකිකත්තො.
එවං හගවො ඉට්ඨාතිවේඨී තාදි.

කථං හගවො වත්තාවිති තාදි? හගවො රුගො වත්තො වත්තො
මුත්තො පතිතො පටිනිත්තවේඨා. දෙසො - මොහො - සොකො - උප්පාසො -
මික්ඛො - පලාසො - ඉත්තො - මච්ඡරියං - මායා - සාමෙය්‍යං - එමොහො - සාර්ථො -
මොහො - අතිමොහො - මිදො - පමාදො - සබ්බෙ කිලෙසො - සබ්බෙ දුච්චරිතො - සබ්බෙ
දරුථො - සබ්බෙ පරිලාභො - සබ්බෙ සත්තාපො - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා වත්තො
වත්තො මුත්තො පතිතො පටිනිත්තවේඨා. එවං හගවො 'වත්තාවි'ති තාදි.

කථං හගවො තිණ්ණොවිති තාදි? හගවො කාමොසං තිණ්ණො, හවොසං
තිණ්ණො, දිට්ඨොසං තිණ්ණො, අවිජ්ජාසං තිණ්ණො, සබ්බං සංසාරපථං
තිණ්ණො, උප්පාතිණ්ණො නිත්තතිණ්ණො අතිකත්තො සමේකිකත්තො
විතිවත්තො, සො චුත්තාවොසො විණ්ණවර්ණො ගතඥො ගතදිසො ගත-
කොට්ඨො² පාලිතබ්බවරියො උත්තමදිට්ඨිප්පත්තො සංවිතමිත්තො පතිත-
තිලෙසො පටිවිච්චාකුප්පො සච්ඡිකතතිරොධො.

1. එකවෙ - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. අමුත්තං - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS.

3. ගතකොට්ඨො - සිමු. II. මජ්ඣ.

දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤානං, සමුදයො පභිනො, මඤ්ඤානං භාවිතො, නිරෝධො සච්ඡිකතො. අභිඤ්ඤායං අභිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤායං පරිඤ්ඤානං, පභාතබ්බං පභිනං, භාමටතබ්බං භාවිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිතතපට්ඨිකො සංකිණ්ණපරිබො අබ්බුලොසිතො නිරුක්ඛනලා අරියො පක්ඛාදාප්පො පක්ඛාභාමරො විසංඤ්ඤාපත්තො පඤ්චබහව්සතිනො ජම්බුකසමන්තාගතො ඵකාරකෙකො චතුරපඤ්ඤානො¹ පනුත්තපථෙවක-සථෙවො සමට්ඨසථෙවසිතො අනාවලිගතිකපො පස්සදාකායසබ්බාමරො සුචිත්තතවිතො සුචිත්තතපඤ්ඤා කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමසාත්තිපතො. සො තෙවාචිතාති, ත අපචිතාති² අපචිතීනාං සිතො. තෙව පජ්ඣති, ත උපාදියති, පජ්ඣතිං සිතො. තෙව සංසිඛති, ත විසිනෙති³, විසිනෙතිං⁴ සිතො. තෙව විබුදෙති, ත සක්ඛුපෙති, විබුදෙතිං සිතො. අසෙබෙත⁵ සිලකකිකේන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙත සමාධිකකිකේන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙත පඤ්ඤාකකිකේන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙත විමුත්තිකකිකේන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙත විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනකකිකේන සමන්තා-ගතතො සිතො. සච්චං සමපට්ඨාදිසිතිං සිතො, ඵං සමීතිකකමිතිං සිතො, කිලෙසග්ගිං පරියාදිසිතිං සිතො, අපරිමෙතතාය සිතො, කථං⁶ සමාදය සිතො, මුත්තපට්ඨෙසවතතාය සිතො, මේතතාය පාරිත්තදාය සිතො, කරුණාය පාරිත්තදාය සිතො, මුදිතාය පාරිත්තදාය සිතො, උපෙක්ඛාය පාරිත්තදාය සිතො, අච්චන්තපාරිත්තදාය සිතො, අතමමතාය පාරිත්තදාය සිතො, විමුත්තතො සිතො, සත්තුසිතතො⁷ සිතො, බකිපරියනෙත සිතො, බාදුපරියනෙත සිතො, ආයතනපරියනෙත සිතො, ගතිපරියනෙත සිතො, උපපත්තිපරියනෙත සිතො, පටිසන්තිපරියනෙත සිතො, භවපරි-යනෙත සිතො, සංසාරපරියනෙත සිතො, වට්ඨපරියනෙත සිතො, අනතිමේ භවෙ සිතො, අනතිමේ සමුත්තයෙ සිතො. අනතිමේදහබමරො හග්ගො.

1. “කසා”යං පච්ඡිමෙකාපිච්ඡිමො’යං සමුත්තංගො,
ජාතිමරණසංසාරො
නඤ්ඤි කසා පුනබ්බමො”ති.

එවිං, හගවිං, තිණ්ණාච්චි තාදි.

1. විකුරපොතක - සිඳු. PTS.

3. උසිලනයි - මිජලය. උසිලනයි - හ, PTS.

5. අප්‍රේල් 2014 - ස. PTS

7. සහජ සම්පන්නතා - සිද්ධ. II

8. පරිච්ඡේදයා - සිඳු. II. PTS. පරිච්ඡේදයා සඳහා - මර්ග.

2. අපවිතෘතී - මරණ.

4. ପିତୃନିକାୟ - ଇ.

6. ಜಲಿ - ಶಿಕ್ಷಣ, PTS

කථාං භගවා චූතතාපීති තාදී? භගවතො රාගා විතතං චූතතං විමුක්තං සුචිත්තතා; දොසා විතතං - මොහා විතතං - කොඛා - උපනාහා - මකඛා - පලාසා - ඉසසාය - මච්ඡරියා - මායාය - සායොසා - ඵමා - සාරමා - මානා - අනිමානා - මද්‍ය - පමාද්‍ය - සබ්බකිලෙසෙති - සබ්බදුච්චරිතෙති - සබ්බදරපෙති - සබ්බපරිලාභෙති - සබ්බසන්නාපෙති - සබ්බාකුසලාභිසබ්බායෙති විතතං චූතතං විමුක්තං සුචිත්තතං. එවං භගවා චූතතාපීති තාදී.

කථාං භගවා තනන්දෝසා තාදී? භගවා සිලෙ සති සිලවාති තනන්දෝසා තාදී, සඤ්ඤා සති සඤ්ඤාති තනන්දෝසා තාදී, විරියෙ සති විරියවාති තනන්දෝසා තාදී, සත්තියා සති සත්තිමාති තනන්දෝසා තාදී, සමාධිසමී සති සමාධිතො'ති තනන්දෝසා තාදී, පඤ්ඤා සති පඤ්ඤාමාති තනන්දෝසා තාදී, විජ්ජා සති තෙවිජ්ජාති තනන්දෝසා තාදී, අභිඤ්ඤා සති ඡළභිඤ්ඤාති තනන්දෝසා තාදී, දසකලෙ සති දසකලො'ති තනන්දෝසා තාදී. එවං භගවා තනන්දෝසා තාදී'ති - තං බ්‍රහ්මං අසිතං තාදීං.

අකුසලං භංග්ගිමාගතනනි - 'අකුසලා'ති තිණි කුහතවත්තී; පච්චය-පටිසෙධන¹සබ්බාතං කුහතවත්තී, ඉරියාපථසබ්බාතං කුහතවත්තී, සංමනන ජප්පතසබ්බාතං කුහතවත්තී.

කතමං පච්චයපටිසෙධනසබ්බාතං¹ කුහතවත්තී: ඉධ ගහපතිකාතිකුට්ඨං තිමනෙතනති විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසතතිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛායෙති. සො පාපිවෙණ්‍ය ඉවණ්‍යපකපතා අත්තිකා² විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසතතිලාන-පච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛායාරාතං භියොසකම්පතං උපාදාය විවරං පච්චක්ඛාති, පිණ්ඩපාතං පච්චක්ඛාති, සෙතාසතං පච්චක්ඛාති, ගිලානපච්චයගෙසජ්ජ-පරික්ඛාරං පච්චක්ඛාති. සො එවමාග: 'කිං සමණස්ස මහගෙසන විවරෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො පුසානා වා සබ්බාරකුට්ඨා වා පාපණ්ඩකා වා තත්තකාති උච්චිතිනා සබ්බාරාකුට්ඨා වා වාරයා. කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො උඤ්ජාචරියාය පිණ්ඩා-ලොපෙත ජීවිකං කප්පෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙතාසතෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො රුක්ඛමූලිකො වා අස්ස අබ්බොකාසිකො වා. කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛායෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො පුතිමුත්තෙත හරිතකිංකරණික මසං කරෙය්‍යා'ති. තදුපාදාය ලුඛං විවරං වාරෙති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුක්ඛාති, ලුඛං සෙතාසතං පටිසෙවති, ලුඛං ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානනති:

අයං සමණෝ අපට්ඨෙව්ඤ්ඤාං සනතුට්ඨාං පටිච්ඡෙදනාං අසංසරෙට්ඨාං ආරාධිවිජ්ජො ධුතච්ඡාදෙති භික්ඛා නිමනෙත්තනති විවරපිණ්ඩපාතසෙනා-සනභිලානපච්චයගෙසසර්පරික්ඛාරෙති. සො ඵවමාන: “තිණ්ණං සමමුඛිතාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති: සද්ධො සමමුඛිතාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. දෙය්‍යබම්මස්ස සමමුඛිතාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. දුක්ඛිණ්ණය්‍යානං සමමුඛිතාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. කුම්භාකඤ්චවායං සද්ධො අත්ථි. දෙය්‍යබම්මෙ ච සංවර්ජනි. අහඤ්ච පටිඤ්ඤාසකා. සත්ථ අහං ත පටිඤ්ඤාසකාමි, ඵලං කුමෙහ පුඤ්ඤාන පරිබාහිරං හට්ඨංථ. ත මස්සං ඉමිතා අත්ථො. අපි ච කුම්භාකං යෙව අනුකම්පාය පටිගණනාමි‘ති’. තදුපාදය ඛන්තෙවි විවරං පටිගණනාති, ඛන්තෙවි පිණ්ඩපාතං පටිගණනාති, ඛන්තෙවි සෙනා-සනං පටිගණනාති, ඛන්තෙවි භිලානපච්චයගෙසසර්පරික්ඛාරං පටිගණනාති. යං ඵවරූපා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුභතා කුභායනා කුභිතතනං; ඉදං පච්චයපට්ඨෙට්ඨන¹ සබ්බානං කුභතවජ්ඣු.

කතමං ඉරියංපථසබ්බානං කුභතවජ්ඣු? ඉන්ධකචෙට්ඨා පාපිචෙට්ඨා ඉච්ඡා-පකතො සමනාවනාධිපායො ‘ඵලං මං ජනො සමනාචෙට්ඨාති’ති ගමනං සණ්ඨපෙනි, ධානං සණ්ඨපෙනි, නිසජ්ජං සණ්ඨපෙනි, අයනං සණ්ඨපෙනි, පණ්ඩාරය ගව්ජති, පණ්ඩාරය නිව්ඞති, පණ්ඩාරය නිසීදති, පණ්ඩාරය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගව්ජති, සමාහිතො විය නිව්ඞති, සමාහිතො විය නිසීදති, සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාඨකජ්ඣාසිව භොති. යං ඵවරූපා ඉරියංපථස්ස අට්ඨපනා² ධපනා සණ්ඨපනා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුභතා කුභායනා කුභිතතනං, ඉදං ඉරියංපථසබ්බානං කුභතවජ්ඣු.

කතමං සාමනනජ්ජාතසබ්බානං කුභතවජ්ඣු? ඉන්ධකචෙට්ඨා පාපිචෙට්ඨා ඉච්ඡාපකතො සමනාවනාධිපායො ‘ඵලං මං ජනො සමනාචෙට්ඨාති’ති අරිය-බම්මසන්තිස්සිතං වාචං භාසති. යො ඵවරූපං විවරං බාරෙති, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපං පතනං බාරෙති, ලොකථාලකං බාරෙති, බම්මකරකං³ බාරෙති, පරිඤ්ඤාවනං බාරෙති, කුඤ්ඤිකං බාරෙති, උපාහනං බාරෙති, කායබන්ධනං බාරෙති, ආයොගං බාරෙති, සො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යස්ස ඵවරූපො උපජ්ඣායො, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යස්ස ඵවරූපො ආවර්ගො - සමානුපජ්ඣායකා-සමානාවර්ගකා - මිත්තාං සන්ධිවිධාං-සමිත්තාං-අභායා, යො සමණො මහෙ-සකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපො විහාරෙ වසති, යො සමණො මහෙ-සකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපො අභික්ඛොගො වසති - පාසාදෙ වසති-හමම්මෙ වසති - ගුහාය වසති - ලෙණෙ වසති - කුට්ඨං වසති - කුට්ඨාගාරෙ වසති - අට්ඨ⁴ වසති - මාලෙ වසති - උද්දුග්ගෙ වසති - උපට්ඨානසාලාය වසති - මණ්ඩපෙ වසති - රුක්ඛමුලෙ වසති, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති.

1. පට්ඨෙට්ඨන - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. 2. ආධිපතා - සිමු. II. මජ්ඣ.
3. බම්මකරණං - මජ්ඣ. 4. අභිබ්බ - සිමු. II. මජ්ඣ.

අර්ථය කොරසුදුකයොරසුදුකෝ හාකුටිකහාකුටිමකා කුහකකුහමකා ලපකලපකෝ මුඛසමාචිතෝ - අයං සමණෝ ඉමාං ඵවරූපානං සන්තානං විහාරසමාපතතිතං ලාභීති තාදිසං ගමහිරං ගුලානං තිපුණං පටිච්ඡත්තං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤාපටිඤ්ඤාත්තං කථං කමෙති. යා ඵවරූපා හාකුටිතා හාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිතත්තං, ඉදං සාමන්තපසාදසංඛාතං කුහනවච්ඡි.

බුද්ධියා හඟවතො ඉමිනි තිණි කුහතවච්ඡුති පතිනාති සමුවිජ්ජානාති
විපසනානාති පටිපාසායායාති අභිබ්බසාතතිකාති සද්දුණ්භිතා දඩ්ඨාති. තසමා
බුද්ධියා අකුතොති - අකුතං.

ශ්‍රී ලංකාවේ 'ගණි' නි ගණි සභාව; ගණවර්ගයේ ගණි, ගණය සභාව ගණි; ගණ පරිහරණි ගණි, ගණ බවදැනි ගණි, ගණ දැනුමසහිති ගණි, විසාරදෙ ගණ උපසංකමනි ගණි, ගණය'යා පුසසනි සොනං බදහනි දකුණු විතං උපවිසරෙහිති ගණි, ගණ දකුණු පුට්ඨපෙතා කුසලෙ පට්ඨපෙතනි ගණි, හිකුට්ඨගණය ගණි, හිකුට්ඨගණය ගණි, උපසංකමණය ගණි, උපසංකමණය ගණි, රාජගණය ගණි, බටහිරගණය ගණි, බ්‍රාහ්මණගණය ගණි, වෙසා ගණය ගණි, පුද්ගලගණය ගණි, දෙවගණය ගණි, බ්‍රහ්මගණය ගණි, සබ්බි,¹ ගණි, ගණවර්ගය.² ආශ්‍රිතය³ ආශ්‍රිත උපාශ්‍රිත සම්පාශ්‍රිත⁴ සම්පාශ්‍රිත.⁵ සම්පාශ්‍රිතය - දකුණ ගණිමාගනං.

බුහුනනම්බ⁶ බඳුනානන් - 'බුහුනන' නම් බුහුනන බන්ධිතානං
බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං සුද්දානං ගගග්ගානං පබ්බජිතානං ඉද්දව්‍යානං මිත්‍රස්සානං;
බඳුනානන් බඳුනං බඳුවිර්තං පරිවාරකානං සිස්සානන් - බුහුනනම්බ
බඳුනං.

අපේ පළමුදෙනා ඇගයීමකින් - පළමුවන අතීතාමය අගනා¹ පළමු. ප්‍රච්ඡිද්‍යාමය අගනා; පළමු. සොයාගැනීමේ අගනමකින් එවමට අපේ පළමුවන අගම. අපේ පළමුවන අගනා. පළමු. ප්‍රච්ඡිද්‍යාමය. පළමු. සොයාගැනීමේ අගනම. අගනම. උපකරණය. පරිදායකය.² අපේ එවමට අපේ පළමුවන අගම. අපේ පළමුවන අගනා. අපේ, නිමට පහු, නිමට අගම. මගේ ප්‍රච්ඡිද්‍යා. නිමට. විශ්වාසය; වගකීම. භාරකර එවමට - අපේ පළමුවන අගම.

පොදු සාහිත්‍යය:

“තං බ්‍රහ්මං අසිතං තාදිං
අකුහං ගණිමාගතං,
බහුත්තම්බං බ්‍රහ්මාතං
අපී පඤ්ඤාන ආගමි”නති.

1. සමීක්ෂණයක ගණි - සිඳු II. 2. ගණ, වර්ගය - සිඳු. II.

3. අගනං - පිඬු. II. අංකය - PTS.

4. උපගත: සමුපගත: - මිජසං. උපාගතො සමුපගතො, - PTS

5. **සම୍මුතප්ପකායං - ඡේත්සං.**

6. බුද්ධාචාර - මජ්ඣ. - සිම. II.

7. අප්‍රීතයා අඟහසුගිනි - මරණ..

8 පරිශ්ලිප්පත - සහ.

පබ්බතානං ගුහාසු වාතී - පබ්බතානං පබ්බතා; කඤ්ඤායෙව කඤ්ඤා; හිරිකුහායෙව හිරිකුහා; පබ්බතනනරිකායො වුවුවහති පබ්බතපබ්බතාරුති-පබ්බතානං ගුහාසු වා.

තෙතාහ පේඨෙ සාරිපුතො:

“හික්කුතො චිත්තච්ඡේදො
හජ්ජො රිත්තමාසනං,
රුක්ඛමුලං සුසානං වා
පබ්බතානං ගුහාසු වා”ති.

16 - 5

උච්චාවචේසු සයනෙසු කුච්ඡෙනා¹ තථ හෙරවා,
යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය නිග්ගොපෙ සයනාසනෙ.

උච්චාවචේසු සයනෙසුති - ‘උච්චාවචේසු’ති උච්චාවචේසු භික්ෂුණී-තෙසු ඡේතසාපකෙසු; ‘සයනං’ වුවුවහති විහාරෙ අභිසංඝොගො පාසාදෙ හමිමං ගුහාති - උච්චාවචේසු සයනෙසු.

කුච්ඡෙනා තථ හෙරවාති - ‘කුච්ඡෙනා’ති කුච්ඡෙනා කුච්ඡෙනා නදෙනා සද්දං කථෙතො; අථවා කිච්ඡෙනාති කති කිත්තකා කිච්ඡකා කිච්ඡසුකා තෙ හෙරවාති? සිතා චායං දිපි අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිසා හජ්ජි අහි විච්ඡිකා සතපදී වොර වා අසු මාතවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වාති - කුච්ඡෙනා තථ හෙරවා.

යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍යාති - ‘යෙති’ති යෙති හෙරවෙති; හෙරවෙ පසිඤ්චා වා සුඤ්චා වා ත වෙධෙය්‍ය නප්පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න උත්තරෙය්‍ය න පරිත්තරෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභිරු අසු අච්ඡමති අනුසාසි අපලාසි පභිනිසාසහරවො විගතලොමහංගො විහරෙය්‍යාති - යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය.

නිග්ගොපෙ සයනාසනෙති - අපසද්දෙ අපනිග්ගොපෙ විජනවාතෙ මනුස්සානසෙය්‍යකෙ පටිසල්ලානසාරුපෙ සෙතාසනෙති - නිග්ගොපෙ සයනාසනෙ.

තෙතාහ පේඨො සාරිපුතො:

“උච්චාවචේසු සයනෙසු
කුච්ඡෙනා තථ හෙරවා,
යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය
නිග්ගොපෙ සයනාසනෙ”ති.

කති පරික්ඛයා ලොකෙ
ගව්ඡතො අගතං දිසං,
යෙ හිකුටු අභිසම්භව
ප්‍රත්තමති සයනාසනෙ.

කති පරික්ඛයා ලොකෙකති - 'කති' යි කති කිත්තකා කිවිතකා කිවි-
බහුකා තෙ පරික්ඛයාති? ඥෙ පරික්ඛයා: පාකට්ඨපරික්ඛයා ච, පටිච්ඡන්ත-
පරික්ඛයා ච.

කතමෙ පාකට්ඨපරික්ඛයා? පිභා බ්‍යංගො දිපි අච්ඡං තරච්ඡං කොකා
මහිසා හඤ්ඤි අභි විච්ඡිකා සතපදි වේරා වා අසු මානවා වා කතකමා
වා අකතකමා වා, චකුට්ඨරොගො සොතරොගො ඝාතරොගො ජිව්හරොගො
කායරොගො සිසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො
සාසො පිතාසො ඛණො ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡං පකඛ්ඤ්ඤා සුලා
පිසුච්ඡා කුච්ඡං ගණ්ණා කිලාසො සොසො අපමාණො දදු කණ්ණු කච්ඡු
රබ්බා විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං¹ මධුමේඝො අංසා පිලකා හගඤ්ඤා
පිත්තසමුට්ඨානා අබ්බාධා -පප- සිතං උණ්ණං ජ්ඣව්ඡා පිපාසා උට්ඨාරො
පසාඨො ඛංසමකසවාතාතපසිතිසපසමථස්සා, ඉමෙ වුවච්ඡති පාකට්ඨ-
පරික්ඛයා.

කතමෙ පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා? කායදුච්චරිතං වච්ඡුච්චරිතං මනෝ-
දුච්චරිතං කාමච්ඡද්දානිවරණං බ්‍යාපාදනිවරණං ජිතමිඤ්ඤිනිවරණං උඤ්ඤ-
කුක්කුච්චනිවරණං විචිකිච්ඡානිවරණං, රාගො දෙසො මොහො කොඨො
උපතාගො මනෙකා පළාසො ඉක්ඛා මිච්ඡරිතං මායා සායධායං එමො
සාරමො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සතෙක කිලෙසා සතෙක
දුච්චරිතා සතෙක දරුභා සතෙක පරිලාභා සතෙක සන්තාපා සබ්බාකුසලා-
භිසබ්බාරා, ඉමෙ වුවච්ඡති පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා.

පරික්ඛයාති - කෙතවේන පරික්ඛයා? පරිසභන්ති යි පරික්ඛයා, පරි-
භානාය සංවත්තන්ති පරික්ඛයා, තත්තාසයාති පරික්ඛයා, සථං පරිසභන්ති
පරික්ඛයා? තෙ පරික්ඛයා, තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසභන්ති අභිගමන්ති
අපරික්ඛාත්තරන්ති පරිසාදියන්ති මග්ගන්ති, එවං පරිසභන්ති පිටික්ඛයා,
කථං පරිභානාය සංවත්තන්ති පරික්ඛයා? තෙ පරික්ඛයා කුසලානං
ධම්මානං අන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තන්ති, කතමෙසං කුසලානං
ධම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්ඡිකපටිපදාය අනිත්තපටි-
පදාය ධම්මානුධම්මපටිපදාය සිලෙසු පරිපුරකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහතඤ්ඤා-
රතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතාය ජාගරියානුයොගස්ස සතිසමපඤ්ඤාසං
චදානං සතිපට්ඨානානං සාවිතානුයොගස්ස චදානං සම්මප්පධානානං-
චදානං ඉද්ධිපාදානං-පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං-පඤ්චනං බලානං-සත්තානං
චෛරිකිඤ්ඤානං-අරියස්ස අට්ඨබ්බිකස්ස මග්ගස්ස සාවිතානුයොගස්ස, ඉමෙසං
කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තන්ති, එවං පරිභානාය
සංවත්තන්ති පරික්ඛයා.

1. ලොභිතං පිත්තං - ඝා.

කළුං තත්‍රාසයාති පරිසයො? නන්තෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපාජ්ජන්ති අත්තනාවසන්තිස්සයා යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයන්ති, දුක්ඛ දසාසයා පාණා සයන්ති, චතො වතාසයා පාණා සයන්ති, රුක්කෙ රුක්කාසයා පාණා සයන්ති, එවමෙවං තන්තෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපාජ්ජන්ති අත්තනාවසන්තිස්සයාති. එවමෙවං තත්‍රාසයාති පරිසයො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“සාන්තවාසිකො භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති. කප්ඤ්ච භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාන්තවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති?

ඉධ භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො වක්ඛුතා රූපං දිසා උපාජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍යා අන්තො වසන්ති, අනාග්‍යා වසන්ති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිච්ඡි. තෙ තං සමුද්වරන්ති, සමුද්වරන්ති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිච්ඡි. පුත්තවපරං භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො සොන්තන සද්දං සුඤ්ඤා - සාන්තන ගඤ්ඤා - ජ්ඣාය රසං සාධිඤ්ඤා - කායෙත ජොට්ඨබ්බං පුඤ්ඤා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤා උපාජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍යා අන්තො වසන්ති අනාග්‍යා වසන්ති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිච්ඡි. තෙ තං සමුද්වරන්ති, සමුද්වරන්ති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිච්ඡි. පුත්තවපරං භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො සොන්තන සද්දං සුඤ්ඤා - සාන්තන ගඤ්ඤා - ජ්ඣාය - රසං සාධිඤ්ඤා - කායෙත ජොට්ඨබ්බං පුඤ්ඤා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤා උපාජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍යා අන්තො වසන්ති, අනාග්‍යා වසන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිච්ඡි. තෙ තං සමුද්වරන්ති, සමුද්වරන්ති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිච්ඡි. එවං ඛො භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාන්තවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති”ති. එවමෙවං තත්‍රාසයාති පරිසයො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො”මෙ භික්ඛුවෙ අත්තරා මලා අත්තරා අමිත්තා අත්තරා සපත්තා අත්තරා වධකා අත්තරා පච්චන්ති. තතමෙ තයො? ලොභො භික්ඛුවෙ අත්තරා මලං³ අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චන්තිකො. දොසො භික්ඛුවෙ - පෙ - මොහො භික්ඛුවෙ අත්තරා මලං අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චන්තිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛුවෙ තයො අත්තරා මලා අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චන්ති”^b.

1. අනන්තරතෙනා ලොභො ලොසො විත්තපාකොපනො, හයමනාරතො ජාතං තං ජනො නාවුරුකති.

1. ඵාසු - සං. 2. අනාග්‍යා වසති - සිද්ධි II. මජ්ඣ. අත්තසංවසනි - සං.

3. මලො - සං.

a. සංස්කෘතීකාය - නවපුරාණවක්ක.

b. ඉතිවුත්තක - 3. 4. 9. මලසුත්ත.

2. ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති ලුද්ධො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං ලොභො සහතෙ තරං.
3. අතප්පජනනො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපනො,
හයමනුතරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣති.
4. කුද්ධො අත්ථං න ජානාති කුද්ධො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං කොඛො¹ සහතෙ තරං.
5. අතප්පජනනො මොහො මොහො විත්තප්පකොපනො,
හයමනුතරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣති.
6. මුළුඤා අත්ථං න ජානාති මුළුඤා ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං මොහො සහතෙ තරං”නති.^a

එවමපි තත්ත්වසාධාරී පරික්ඛයා. වුත්තං හෙතං හගවතා:

“තයො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අභිතාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. කතමේ තයො? ලොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. දෙසො ඛො මහාරාජ -පෙ- මොහො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. ඉමේ ඛො මහාරාජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජන්ති අභිතාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරායා”ති.^b

7. “ලොභො දෙසො ච මොහො ච පුරිසං පාපවේතසං,
හිංසන්ති අත්තසමුත්තා තච්ඡාරංච සංඵල”නති.^b

එවමපි තත්ත්වසාධාරී පරික්ඛයා.

වුත්තං හෙතං හගවතා:

8. “රාගො ච දොසො ච ඉතො තිදුකා
අරති රති ලොමහංසා ඉතොජා,¹
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතකකා
කුමාරකා ධම්මමිච්චොසාජන්ති”ති.^c

එවමපි තත්ත්වසාධාරී පරික්ඛයා. ලොභෙති මුත්තස්ස ලොභෙ -පෙ-
අයතනලොභෙ’ති - කති පරික්ඛයා ලොභක ?

1. දෙසො - සිමු 11.

2. ලොමහංසො ඉතොජාතො - සා.

a. ඉතිවුත්තක - 3. 4. 9 මුලසුත්ත.

b. කොසලසංසුත්ත.

c. සුත්තනිපාය - සුවිලෝමසුත්ත.

ගව්‍යතො අගතං දිසනති - ‘අගතා දිසා’ වුවහි අමතං නිබ්බානං, “යො සො සබ්බසංඛාරසමප්ථො සබ්බුප්පිපට්ඨිස්සග්ගො තණ්හාකකයො ඵරාගො නිරෝධො නිබ්බානං” අගතපුබ්බො සා දිසා, ත සා දිසා ගතපුබ්බො ඉමිනා දිසෙත අක්කුතා.

9. “සමතිතතිකං අනවසෙසකං¹
තෙලපතතං යථා පරිහරෙය්‍ය,
එවං සච්ඡන්ධමනුරතෙති
පඤ්ඤානො දිසං අගතපුබ්බො”නති.8

අගතපුබ්බං දිසං වජ්‍යතො ගව්‍යතො අභික්ඛමනොති ගව්‍යතො අගතං දිසං.

යෙ භික්ඛු අභිසම්මාවෙති - ‘යෙ’ති යෙ පරිස්සයෙ අභිසම්මාවෙය්‍ය අභිසම්මාවෙය්‍ය අරෙඤ්ඤානරෙය්‍ය පරියාදිසෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති - යෙ භික්ඛු අභිසම්මාවෙ.

පනතමිති සසන්ධාසනෙති - අනෙත පනෙත පරියනෙත සෙලනෙත වා වතනෙත වා නදනෙත වා උදකනෙත වා යත්ත න කසියති න වපියති, වතනං² අතික්ඛමිති මනුස්සානං අනුපවාසෙ සෙතාසනෙති - පනතමිති සසන්ධාසනෙ.

තෙතාන ථෙරො සාරිපුත්තො:

“කති පරිස්සයා ලොකෙ ගව්‍යතො අගතං දිසං,
යෙ භික්ඛු අභිසම්මාවෙ පනතමති සසන්ධාසනෙ”ති.

16 - 7

කාසාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්ස කාසාස්සස්ස ඉධ ගොචරා,
කාති සීලබ්බතානස්ස පභිතතතස්ස භික්ඛුතො.

කාසාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සති - කිදිසෙන බ්‍යප්පථෙන සමන්තාගතො අස්ස, කිංසකේතෙන කිංපකාරෙන කිංපට්ඨාගෙනාති වචිපාරිසුද්ධිං පුච්ඡති; කතමා වචිපාරිසුද්ධිං? ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාද පටි-
විරතො හොති: සච්චවාදී සච්චසකේධො ථෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස; පිසුතං වාචං පහාය පිසුතාය වාචාය පටිවිරතො හොති: ඉතො සුචං න අමුත්ත අකායා ඉමෙසං ගෙදස්; අමුත්ත වා සුචං න ඉමෙසං අකායා අමුසං ගෙදස්. ඉති භික්ඛානං වා සකායා සභිකානං වා අනුපාදතා සමග්ගාරාමො සමග්ගරතො සමග්ගනඤ්ඤි සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති. එරුසං වාචං පහාය එරුසං වාචාය පටිවිරතො හොති: යං සං වාචං තෙලා කණ්ණසුඛා පෙමතියා හදඛමා පොරි බ්‍රහ්මජනකානා බ්‍රහ්මජනමිතාපා, තථාඋපිං වාචං භාසිතා හොති. සමථප්පලාපං පහාය සමථප්පලාපා පටිවිරතො හොති:

1 ජනනං - සිඬු. II. 1. අනවසෙසං - මජ්. සං. සිඬු. II.

2. ජාතය - එකකතිපාත, තෙලපතතජාතය.

කාලවාදී භූතවාදී අත්වාදී ඛම්මවාදී විනයවාදී නිධානවත්තං වාචං භාසිතා භොති කාලෙත සාපදෙසං පරියන්තවසිං අත්තංභිතං. චතුති චච්ඡුච්චිතෙති සමන්තාගතො චතුදෙසංපගතං වාචං භාසති. ඛතංභාස භිර්වත්තකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිච්චිතො තික්ඛතො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසංඝුත්තො විමර්ශාදිකතෙත චෙතසා විහරති. දස කථාවච්ඡුති කපෙති. සෙය්‍යපිදං: අප්පච්ඡිකථං සත්තුට්ඨිකථං පට්ටෙකකථං අනංසග්ගකථං විරියාරම්භකථං සීලකථං සමාධිකථං පඤ්ඤකථං විමුත්තිකථං විමුත්තිඤ්ඤාදස්සනකථං, සතිපට්ඨාන-කථං සම්මප්පාධානකථං ඉද්ධිපාදකථං ඉන්ද්‍රියකථං බලකථං ඛොජ්ඣාබ්‍යකථං මහාකථං ඵලකථං නිබ්බානකථං කපෙති. වාචාය යතො යතො පටිසංතො ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තො, අයං චච්චාරිසුද්ධි, ඵදිසංය¹ චච්චාරිසුද්ධියා සමන්තාගතො අස්සාති - ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථසො අස්ස.

ක්‍යාස්සස්ස ඉධි ගොවරොති - කිදිසෙත ගොවරෙන සමන්තාගතො අස්ස, කිංසංඝිතෙන කිංසකාරෙන කිංපට්ඨාගෙනාති ගොවරං පුච්ඡති. අපි ගොවරො, අපි අගොවරො:

කතමො අගොවරො? ඉතධකචෙවා වෙසියගොවරො වා භොති, විධවා-ගොවරො වා භොති, පුලලකුමාරිකගොවරො වා භොති, පණ්ඩිතගොවරො වා භොති, භික්ඛුනිකගොවරො වා භොති, පානාගාරගොවරො වා භොති. සංසට්ඨා විහරති රාජ්ඣ රජමහාමිත්තෙති තිඤ්ඤෙති තිඤ්ඤාචකෙති අතනුලොමි-කෙත සංසග්ගෙන. යාති වා පන තාති කුලාති අස්සඤ්ඤාති අප්පසන්නාති අනොපානගුහාති අකෙකාසක පටිභාසකාති අනන්ධකාමාති අභිතකාමාති අථාසුකාමාති අනොගකෙකමිකාමාති භික්ඛුතං භික්ඛුනිතං උපසකාතං උපාසිකාතං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති හජති පසිරූපාසති. අයං වුච්ඡති අගොවරො.

අථවා අන්තර්ගරං පටිපට්ඨා විචිං පටිපත්තො අසංවුත්තො ගච්ඡති: හජිං ඕලොකෙතො අස්සං ඕලොකෙතො රථං ඕලොකෙතො පතං ඕලොකෙතො ඉන්ද්‍රියො ඕලොකෙතො පුට්ඨෙ ඕලොකෙතො කුමාරි-කායො ඕලොකෙතො කුමාරක ඕලොකෙතො අන්තරාපණං ඕලො-කෙතො සරමුඛාති ඕලොකෙතො උද්ධං ඕලොකෙතො² අතො ඕලො-කෙතො දිසාවිදිසං පෙක්ඛමාතො³ ගච්ඡති. අයමෙ පුච්ඡති අගොවරො. 8

1. තිදිසංය - සිමු. II.
විපටකමාතො - සිමු. II

2. උලොකෙතො - සිමු. II.
හ. කාසවිහබ්‍ය.

අථ වා චක්ඛුතා රූපං දිස්වා නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුබ්‍යක්ඛන්තඤ්ඤාති යනිංසිකරණමෙතං - පෙ- මනිජ්ජියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනඤ්ඤා පාටකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේශස්සං; තස්ස අසංවරාය පටිපජ්ජති. න රක්ඛති මනිජ්ජියං, මනිජ්ජියෙ අසංවරං ආපජ්ජති. අයමපි වුච්චති අගොචරො.

යථා වා පනෙනෙක හොහොතා සමණ්ත්‍රායමණා සද්ධාදෙය්‍යාති හොජනාති භුක්ඛේත්වා හෙ එවරුපං විසුකදස්සනං අනුසුතතා විහරන්ති. සෙය්‍යපීදං: තචං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණ්ණිකං. වේතාළං කුමාචුතං සොනනගරං.¹ වණ්ඤාලං වංසං ඔධාට්ඨං හත්ථිසුඤ්ඤං අස්සසුඤ්ඤං මහිසසුඤ්ඤං උසහසුඤ්ඤං ගොසුඤ්ඤං අජ්ජසුඤ්ඤං මෙණ්ඩසුඤ්ඤං කුක්කුලසුඤ්ඤං වට්ඨසුඤ්ඤං දණ්ඩසුඤ්ඤං මුට්ඨිසුඤ්ඤං නිබ්බුඤ්ඤං උය්‍යොධිකං බලඤ්ඤං. සෙතාබ්‍යුහං අණ්ඩකදස්සනං ඉති වා. ඉති එවරුපං විසුකදස්සනං අනුසුතෙතා හොති. අයමපි වුච්චති අගොචරො. පඤ්චපි කාමගුණා අගොචරා.

වුත්තං හෙතං හගට්ඨා:

“මා භික්ඛවෙ අගොචරෙ වරථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ භික්ඛවෙ වරතං පරවිසයෙ ලව්ඨති මාරො ඕතාරො, ලව්ඨති මාරො ආරම්මණං. කො ච භික්ඛවෙ භික්ඛුතො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුට්ඨෙද්දෙද්දෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරුපා කාමුපසංගිතා රජනීයා; සොහට්ඨෙද්දෙද්දෙය්‍යා සද්දා - ඝාතට්ඨෙද්දෙද්දෙය්‍යා ගඤ්ඤා - ජ්වහාට්ඨෙද්දෙද්දෙය්‍යා රසා - කායට්ඨෙද්දෙද්දෙය්‍යා ථොට්ඨාබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරුපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛුතො අගොචරො පරවිසයො.”^a අයමපි වුච්චති අගොචරො.

කතමො ගොචරො? “ඉඤ්ඤාචරො”^b න වෙසිගගොචරො හොති, න විධිථාගොචරො හොති, න චුලලකුමාරිගොචරො හොති, න පණ්ඩිතගොචරො හොති, න භික්ඛුනිගොචරො හොති, න පානාගාරගොචරො හොති, අසංසට්ඨා විහරති රාජුති රාජමොමනෙතති තිජ්ජියෙති තිජ්ජියසාවකෙති අනුලොමිකෙත සංසග්ගෙත, යාති වා පත තාති කුලාති සද්ධාති පසන්නාති ඔපානතුතාති කාසාචපජ්ජොතාති ඉභිවාපට්ඨාතාති අත්ථකාමාති හිතකාමාති එසුකාමාති යොගකෙකම්මකාමාති භික්ඛුතං භික්ඛුනිතං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති හජති පරිරුපාසති.”^b අයමපි වුච්චති ගොචරො

1. සොහනාකරණං - සිමු II. සොහනකං - සිමු II. සොහනගරං - PTS.

2. ඉධ භික්ඛු - සිමු II.

a. සට්ඨපථිකසංයුත - අමුට්ඨාලිවග්ග. b. ඝාතට්ඨකමි.

අථ චා භික්ඛු අන්තර්ගරං පච්චෙය්ඨා වීථිං පටිපන්නො සංවුත්තො ගච්ඡති: න හත්ථිං ඔලොකෙන්නො න අස්සං ඔලොකෙන්නො න රථං ඔලොකෙන්නො න පතනිං ඔලොකෙන්නො -පෙ- න දිසාවිදිසං විපෙකකම්මානො ගච්ඡති, අයමපි වුච්චති ගොචරො. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතො රූපං දිස්වා න තිම්බතඤ්ඤාති හොති -පෙ- මනිත්ථියෙ සංවරං ආපජ්ජති; අයමපි වුච්චති ගොචරො. යථා චා පනෙන්නො හොන්නො සමිණ්ඩාගම්ඤා සංඥාදෙය්ඤාති හොන්නාති භුඤ්ජිත්වා තෙ ඵවරූපං විසුකදස්සනං අනු-සුත්තො විහරන්ති. සෙය්ඤාපිදං ? නච්චං ගීතං වාදිතං -පෙ- අනිකදස්සනං ඉති චා; ඉති ඵවරූපා විසුකදස්සනා පටිවිරතො හොති. අයමපි වුච්චති ගොචරො. චත්තාරොපි සතිපට්ඨානා ගොචරො.

වුත්තං හෙතං භගවතො:

“ගොචරෙ භික්ඛුවෙ වරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ භික්ඛුවෙ වරතං සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො ගොචරො ඤෙය්ඤා පෙත්තිකො විසයො: යදිදං චත්තාරෙ සතිපට්ඨානා කතමෙ චත්තාරෙ: ඉධ භික්ඛුවෙ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති, චෙදනාසු -පෙ- විතෙත - ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පාජ්ජනො සතිමා විතෙය්ඤා ලොකෙ අභිජ්ඣා-දොමනස්සං. අයං වුච්චති භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො ගොචරෙ සකො පෙත්තිකො විසයො. a අයමපි වුච්චති ගොචරෙ. ඵදිසෙත ගොචරෙත සමන්තාගතො අස්සාති - කායාස්සං ඉධ ගොචරං.

කාති සීලබ්බතානස්සුති - කිදිසෙත සීලබ්බතෙත සමන්තාගතො අස්ස, කිංසණ්ඨිතෙත කිංපකාරෙත කිංපටිනාගෙතාති සීලබ්බතපාරිසුද්ධිං පුච්ඡති; කතමා සීලබ්බතපාරිසුද්ධි: අති සීලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව, අති වතං න සීලං. කතමං සීලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව: ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති පාතිමොක්ඛ-සංවරසංවුත්තා විහරති ආචාරානුචරසම්පන්නො අණ්ණම්මෙත්තසු වජ්ජසු භයදස්සාපි, ඤාදාය සිත්තති සික්ඛාපදෙසු. යො තත්ථ සඤ්ඤාමො සංවරෙ අවිතික්ඛමො ඉදං සීලං. යං සමාදානං, තං වතං. සංවරට්ඨෙත සීලං, සමාදා-නට්ඨෙත වතං, ඉදං වුච්චති සීලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව. කතමං වතං න සීලං: අට්ඨං බුත්තභික්ඛාති: ආරඤ්ඤිකභික්ඛං පිණ්ඩපාතිකභික්ඛං උපසුකුලිකභික්ඛං තෙව්-වරිකභික්ඛං සපදානවාරිකභික්ඛං බලුපච්ඡාභතතිකභික්ඛං තෙසජ්ජකභික්ඛං යථා-සන්ධිකභික්ඛං. ඉදං වුච්චති වතං, න සීලං. විරියසමාදානමපි වුච්චති වතං, න සීලං. ‘කාමං තථො ච තභාරූ ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු, උපසුස්සතු සරිඤ් මංඤ්ඤාතිතං, යං තං පුරිසථාමෙත පුරිසබලෙත පුරිසවිරියෙත පුරිස-පරිකාමෙත පත්තබ්බං, න තං අපාපුණ්ණිචා විරියස්ස සන්ධානං ගවස්සති’ති විත්තා පඤ්ඤාති පදනති. ඵවරූපමපි විරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං.

1. “තාසිංගං න පිටිසංගමි විහාරතො න නික්කමම්¹
නපි පසංගං නිපාතෙසංගං තණ්හාසලල අනුගතෙ”ති²

විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සීලං. ‘න තාවාහං ඉමං පලලබ්බං භිජ්ඣෙය්ම යාව මෙ න අනුපාදාය ආසං-
වෙති විත්තං විමුච්චිසංගමි’ති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සීලං. ‘න තාවාහං ඉමෙමා ආසනා වුට්ඨං-
තිසංගමි, න තාවාහං ඉමෙමා වඩකමා ඕරොගිසංගමි, විහාරා නික්කමෙය්ම අභිසංගො නික්කමෙය්ම, පාසාදා නික්කමෙය්ම, සමමයා - ගුහාය - ලෙණං-
කුටියා - කුචාගාරා - අට්ඨා - මාලා - උදුණො - උපට්ඨානසාලාය - මණ්ඩපා-
රුක්කමුලා නික්කමෙය්ම, යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙති විත්තං විමුච්චිසංගමි’ති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සීලං. ‘ඉමසමිඤ්ඤෙව පුබ්බන්තසමයං අරියධම්මං ආහරිසංගමි
සමාහරිසංගමි අභිගච්ඡිසංගමි එසංගිසංගමි සච්ඡිකරිසංගමි’ති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සීලං. ඉමසමිඤ්ඤෙව මජ්ඣිමනිකාසමයං - සායන්තසමයං - පුරොහතනං - පච්ඡා-
ගතනං - පුරිමයාමං - පච්ඡිමයාමං - කාලෙ - ජුණො - වසො - ගෙම්හෙන-
ගිමො - පුරිමෙ වයොධජෙති - මජ්ඣිමෙ වයොධජෙති - පච්ඡිමෙ වයොධජෙති අරියධම්මං ආහරිසංගමි සමාහරිසංගමි අභිගච්ඡිසංගමි සච්ඡිකරිසංගමි එසංගිසංගමිති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සීලං.

අයං සීලබ්බතපාරිසුද්ධි; එදිසා³ සීලබ්බතපාරිසුද්ධියා සමන්තාගතො අසානි - කාති සීලබ්බතානසු.

සභිතතනසංගිකවුත්තොති - ‘පභිතතනසංගමි’ති ආරභවිවරියසංගමි; එමවතො³ දළහපරික්කමෙසංගමි අතික්කිත්තජ්ඣසංගමි අතික්කිත්තධුරසංගමි කුසලෙසු ධම්මෙසු; අප්ථා පෙසිතතනසංගමි, යසංථාය පෙසිතො අත්තපෙච්ඡි ව ඤායෙ ව ලක්ඛණෙ ව කාරණෙ ව ථානාථානෙ ව සබ්බෙ සබ්බාරා අතිච්ඡාති පෙසිතතනසංගමි; සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛාති පෙසිතතනසංගමි; සබ්බෙ ධම්මා අත්තතොති පෙසි-
තතනසංගමි; අච්ඡාපච්ඡායා සබ්බාරාති පෙසිතතනසංගමි; -පෙ- ජාතිපච්චායා ජරාමරණනති පෙසිතතනසංගමි; අච්ඡාතිරොධා සබ්බාරාතිරොධොති පෙසි-
තතනසංගමි -පෙ- ජාතිතිරොධා ජරාමරණනිරොධොති පෙසිතතනසංගමි; ඉදං දුක්ඛනති පෙසිතතනසංගමි -පෙ- අයං දුක්ඛතිරොධොති පටිපදාති පෙසි-
තතනසංගමි; ඉමෙ ආසවාති පෙසිතතනසංගමි -පෙ- අයං ආසවතිරොධොති පටි-
පදාති පෙසිතතනසංගමි; ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායාති පෙසිතතනසංගමි -පෙ- ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාරකොති පෙසිතතනසංගමි; ඡන්තං එසංගයතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථබ්ගමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච තිසාරණඤ්ච පෙසිතතනසංගමි;

1. නික්කමි - සං. PTS. 2. පච්චිකරිසංගමි - 3. 1. 2 වුද්ධිසංගමි - 4. 1. 12

2. නිදිසාය - සි.වු. I මජ්ඣ. 3. ථාගත - සි.වු. II.

පඤ්චනාං උපාදානකඛනිකානං - චතුර්ණං මහාභ්‍යාසානං සමුදයඤ්ච අත්ථංගිනං - මඤ්ච අසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච පෙසිතත්තං; යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මනති පෙසිතත්තං. භික්ඛුනොති පුජ්ජනකලාසාණකං වා භික්ඛුනො සෙවං වා භික්ඛුනොති-පභිතත්තං භික්ඛුනො.

තෙනාහ පෙරෙ සාරිපුත්තො;

“කාසා ඛාපථයො අස්ස කාසාස්ස ඉධ ගොවරු,
කාති සිලබ්බතානස්ස පභිතත්තං භික්ඛුනො”ති.

16 - 8

කං සො සික්ඛං සමාදාය එකොදි¹ නිපමො සතො,
කම්මාරෙ රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනො.

කං සො සික්ඛං සමාදායති - කං සො සික්ඛං ආදාය සමාදාය ආදිදිනිං සමාදිගිනිං ගණිතිං පරමසිනිං අභිතිවිදිනිති - කං සො සික්ඛං සමාදාය.

එකොදි¹ නිපමො සතොති - ‘එකොදි’ති එකග්ගවිත්තො අදික්ඛිත්ත- විත්තො අවිසාගට්ඨානසො, සම්පේ සමාධිඤ්ඤං සමාධිබලං -ඉප- සම්මා- සමාධි; නිපමොති නිපමො පණ්ණිනො පඤ්ඤා වුද්ධිමි සද්ද්ධි විහාපි මේධාවි; සතොති චතුරි කාරණෙහි සතො; කාසෙ කාසානුපස්සනා- සතිපට්ඨානං ගාවෙත්තො සතො; වෙදනාසු - විත්ත - ධම්මසු ධම්මා- නුපස්සනාසතිපට්ඨානං ගාවෙත්තො සතො; සො වුවච්ඡි සතොති - සතො.

කං සො සික්ඛං සමාදායති - අධිසිලසික්ඛං පුවත්ති. නිපමොති අධිපඤ්ඤසික්ඛං පුවත්ති. සතොති පාරිසුද්ධිං පුවත්තිති - කං සො සික්ඛං සමාදාය එකොදි නිපමො සතො.

කම්මාරෙ රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනොති - ‘කම්මාරෙ’ වුවච්ඡි සුවණ්ණකාරෙ; ‘රජතං’ වුවච්ඡි ජාතරූපං. යථා සුවණ්ණකාරෙ ජාතරූ- පස්ස ඔලාරිකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමිති; මජ්ඣිමකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමිති; සුචුමකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමිති; එවමෙව භික්ඛු අත්තනො ඔලාරිකෙපි කිලෙසෙ ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමිති පජගති විනො- දෙති ඛාන්තිකරෙති අනහාවං ගමෙති.

මජ්ඣිමනිකායෙ කිලෙසෙ - සුඛමකෙපි කිලෙසෙ ධම්මි සංඛමිති නිද්ධමිති පජහති විනොදෙති බ්‍රහ්මනිකරොති අනභාවං ගමෙති. අප්චා භික්ඛු අත්තනො රුහමලං දෙසමලං මොහමලං මානමලං දිට්ඨිමලං කිලෙසමලං දුච්චරිතමලං අකුකුරණං අච්ඡක්ඛකුරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විභංගපක්ඛිකං අනිබ්බානසංවත්තනිකං ධම්මි සංඛමිති නිද්ධමිති පජහති විනොදෙති බ්‍රහ්මනිකරොති අනභාවං ගමෙති; අප්චා සම්මාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨියං ධම්මි සංඛමිති නිද්ධමිති පජහති විනොදෙති බ්‍රහ්මනිකරොති අනභාවං ගමෙති; සම්මාසංකප්පොන මිච්ඡාසංකප්පං - සම්මාචාරාචාරය මිච්ඡාචාරං - සම්මාකම්මනොන මිච්ඡාකම්මනං - සම්මාආර්ථවෙත මිච්ඡාආර්ථං - සම්මා-චාරාසමත මිච්ඡාචාරාමං - සම්මාසතිසා මිච්ඡාසතිං - සම්මාසමාභිනා මිච්ඡාසමාධිං - සම්මාඤ්ඤානෙත මිච්ඡාඤ්ඤාණං - සම්මාවිමුත්තිසා මිච්ඡාවිමුත්තිං ධම්මි සංඛමිති නිද්ධමිති පජහති විනොදෙති බ්‍රහ්මනිකරොති අනභාවං ගමෙති. අප්චා අරිසෙන අට්ඨබ්බිනිකත මග්ගෙන සඤ්ඤා කිලෙසෙ සඤ්ඤා දුච්චරිතෙ සඤ්ඤා දරපේ සඤ්ඤා පරිප්පාසෙ සඤ්ඤා සන්තාපෙ සඤ්ඤා කුසලාභි - සඤ්ඤා රෙ ධම්මි සංඛමිති නිද්ධමිති පජහති විනොදෙති බ්‍රහ්මනිකරොති අනභාවං ගමෙති - කම්මාරො රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනො.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො;

“කං සො සික්ඛා සමාදය එතකාදි තිපකො සතො,
කම්මාරො රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනො”ති.

13 - 9

විජ්ඣුච්ඡානස්ස යදිදං එසු
(සාරිපුත්තාති හගවා)
රිත්තාසනං සග්ගං සෙවතො වෙ,
සමොධිකාමස්ස යථානුධම්මං
තං තෙ පචක්ඛාමි යථා පජානං.

විජ්ඣුච්ඡානස්ස යදිදං එසුති - ‘විජ්ඣුච්ඡානස්ස’ති ජාතියා විජ්-
ඣුච්ඡානස්ස, ජරය - බ්‍රහ්මනා - මරණෙන - සොකෙහි - පරිදෙවෙහි -
දුකෙහි - දෙමිත්තෙහි - උපායාසෙහි - පෙ - දිට්ඨිබ්‍රහ්මනිකත දුකෙහි
විජ්ඣුච්ඡානස්ස අට්ටිසමානස්ස හරයමානස්සාති - විජ්ඣුච්ඡානස්ස; යදිදං
එසුති යං එසු එසු විහාරං තං කථෙස්සාමි; කතමො එසු විහාරෙ ?
සම්මාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අභවනිකපටිපදා අකුසලපටිපදා ධම්මානු-
ධම්මපටිපදා සිලෙසු පරිපුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා හොජනෙසු
මත්තඤ්ඤාතා ජාගරියානුසොගො සතිසම්පජ්ඣාදං ඉන්ද්‍රියාරො සතිපට්ඨානා
චත්තාරො සම්මසාධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චන්ද්‍රියාති පඤ්ච බලාති
සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො තිබ්බානඤ්ච තිබ්බාන-
ගාමිති ච පටිපදා; අයං එසු විහාරෙති - විජ්ඣුච්ඡානස්ස යදිදං එසු.

සාරිපුත්තානි - හගවා තං ථෙරං නාමෙනාලපති; හගවානි ගාරවා-
 ධිවච්ඡිනං; අපි ච හග්ගරුහොති හගවා, හග්ගදෙදසොති හගවා, හග්ග-
 මොහොති හගවා, හග්ගමානොති හගවා, හග්ගද්වීති හගවා, හග්ග-
 කණ්ණසාති හගවා, හග්ගකිලකොති හගවා, හජ් චිහජ් පච්චිහජ් ධම්ම-
 රතනනති හගවා, හවාතං අත්තකාරුති හගවා, භාවිතකායො භාවිත-
 සීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤාති හගවා, හජ් වා හගවා අරඤ්ඤා
 චතපසාති පන්තාති සෙනාසනාති අපසංයුති අපානිග්ගොසාති විජන-
 වාතාති මුහුණ්ණරුහසෙය්‍යකාති පටිසල්ලානසාරුප්පානි¹ති හගවා, හානී
 වා හගවා විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාතිලානපච්චයගෙහජ්ජපට්ඨකාරුතනති
 හගවා, හානී වා හගවා අත්තරසංස ධම්මරසංස විමුත්තරසංස අබ්බිලසංස
 අබ්බිත්තසංස අබ්බපඤ්ඤාති හගවා, හානී වා හගවා චතුත්තං කුසානං
 චතුත්තං අපාමඤ්ඤානං චතුත්තං ආරුප්පසමාපත්තිනනති හගවා, හානී වා
 හගවා අවස්තනං විෂමාකඛානං චතුත්තං අභිභායතනානං නචත්තං අනුපුබ්බ-
 විතාරසමාපත්තිනනති හගවා, හානී වා හගවා දසත්තං සඤ්ඤානාවතානං
 දසත්තං කසිණසමාපත්තිනං ආනාපානසනිසමාධිසං අසුභසමාපත්තියාති
 හගවා, හානී වා හගවා චතුත්තං සතිපට්ඨානානං චතුත්තං සම්මප්ප-
 ධානානං චතුත්තං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චත්තං ඉද්ධියානං පඤ්චත්තං බලානං
 සත්තත්තං බොජ්ඣංගානං අරියසං අට්ඨංගිකසං මග්ගසංසාති හගවා; හානී
 වා හගවා දසත්තං තථාගතබලානං චතුත්තං වෙසාරජ්ජානං චතුත්තං
 පටිසම්මදනං ජන්තං අභිඤ්ඤානං ජන්තං බුද්ධිධම්මානනති හගවා,
 හගවාති තෙතං නාමං මාතරු කතං, න පිතරු කතං, න භාතරු කතං, න
 හග්ගිකා කතං, න මිත්තාමච්චති කතං, න ඤාතිසාලොගිතෙගි කතං, න
 සමණ්ණාසමිණෙගි කතං, න දෙවතාගි කතං. විමොක්ඛනතිකමෙතං
 බුද්ධානං හගවත්තානං බොධියා මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාසං පටිලාභා
 අවජිකා පඤ්ඤානති යදිදං හගවාති - සාරිපුත්තානි හගවා.

විත්තාසනං සයනං භෙදමත්තං වෙති - 'ආසනං' වුච්චති යත් තිසිදති
 මඤ්ඤවා පිඨං හිසි තට්ටිකා වම්බඛණ්ඩා තිණ්ණජාලෙ පණ්ණසජාලෙ
 පලාල¹ ආසාලෙ; 'සයනං' වුච්චති සෙනාසනං; විහාරෙ අබ්බිඨොගො
 පාසාදෙ හම්මියං ගුහා, තං සයනාසනං අසප්පායරූපදසානෙන ඊතතං
 විචිත්තං පච්චිත්තං, අසප්පායසද්දසවණෙන - ථෙප - අසප්පායෙගි පඤ්චගි
 කාමගුණෙගි ඊතතං විචිත්තං පච්චිත්තං; ඊතතං සයනාසනං භෙදමත්තො
 නිසෙවමතො සංභෙදමතො පටිභෙදමතොති - ඊතතාසනං සයනං භෙදමතො වෙ.

1. පලාස - සා.

සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමිනති - ‘සමමබ්බාධි’ වුවවති චතුසු මහෙස්සසු සද්දං පඤ්ඤා පඤ්ඤාදීත්‍රියං පඤ්ඤාබලං -පෙ- ධම්මවිවිසමමබ්බාධිකාමසඛාතා විමංසා විපස්සනා සමමාදිවසී; තං සමමබ්බාධිං බුරුකිතුකාමස්ස අනුබුරුකිතුකාමස්ස පටිවිජ්ඣිතුකාමස්ස සමුච්ඡිකිතුකාමස්ස අභිගතතුකාමස්ස එස්සිතුකාමස්ස සචරිකාතුකාමස්සාති - සමමබ්බාධිකාමස්ස; යථානුබ්බමිනති කතමෙ ඛොධියා අනුධම්මා? සමමාපට්ඨද, අනුලොමපට්ඨද, අපච්ඡිකිකපට්ඨද, අනුච්ඡිකපට්ඨද, ධම්මානුබ්බමපට්ඨද සිලෙසු පරපුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහන-ආරතා භොජනෙසු මහනඤ්ඤතා ජාගරියානුසොගො සතිසමපජ්ඣදො; ඉති වුවවතති බොධියා අනුබ්බමා; අඵචා චතුනතං මහාතං පුබ්බසාතෙ විපස්සනා, ඉති වුවවතති බොධියා අනුධම්මාති - සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමි.

තං තෙ පචක්ඛාමි යථා පජානන්ති - ‘ත’න්ති බොධියා අනුබ්බමං පචක්ඛාමිති පචක්ඛාමි ආවික්ඛිස්සාමි දෙවෙස්සාමි පඤ්ඤාපෙස්සාමි පට්ඨ-පෙස්සාමි විවරිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තානිකාරිස්සාමි පකාසිස්සාමි; යථා පජානන්ති යථා පජානං යථා පජානනො, ආජානනො, චිජානනො, පටිච්ජානනො, පටිවිජ්ඣනො, න ඉතිතිතිතං න ඉතිකිරුය න පරමපරුය න පිටකසමපදාය න තකකභෙතු න තයභෙතු න ආකාරපරිචිතකකත න දිවසීතිජ්ඣාතකකතන්තියා සාමං සයං අභිඤ්ඤානං අත්තපච්චකං ධම්මං තං කථසිස්සාමිති - තං තෙ පචක්ඛාමි යථා පජානං.

තෙනාන භගවා;

“විජ්ඣුච්ඡමානස්ස යදිදං ථාසු
(සාරිපුත්තාති භගවා)
රිත්තාසනං සසතං සෙවතො චෙ,
සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමි.
තං තෙ පචක්ඛාමි යථා පජාන”න්ති.

16 - 10

පඤ්චන්ත සිරො භයාතං න භාසෙ
භික්ඛු සතො සපාරිසන්නවාරි,¹
ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපාතං²
මනුස්සඵස්සානං³ චතුපදානං.

1. සපාරිසන්නවාරි - මජ්ඣ. 2. සරිසපාතං - මජ්ඣ.

3. මනුස්සඵස්සානං - මජ්ඣ.

පඤ්චනන ධිමේ හයානං න භාගෙති - 'ධිමේ'ති ධිමේ පඤ්චනො පඤ්ඤාං වුද්ධිමා ඤාණී විහාසී මෙධාසී විරේ පඤ්චනං හයානං න භාගෙය්‍ය න තමසය්‍ය න සත්තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න සත්තාසං ආපජේය්‍ය, අභිරු අසං අව්ඡමි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභින-
තග්ගෙරවො විගතප්‍රාමිහංසො විහරෙය්‍යාති - පඤ්චනන ධිමේ හයානං න භාගෙ.

හික්ඛු සතො සප්පජියන්තවාටීති - 'හික්ඛු'ති පුජ්ජ්‍යන්තකල්‍යාණකො වා හික්ඛු, සෙධො වා හික්ඛු; සතොති වතුහි කාරණෙහි සතො: කාසෙ කායානුපසංයාසනිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, වෙදනාසු - විසත්ත-
ධිමමිත්‍ර ධම්මානුපසංයාසනිපට්ඨානං භාවෙනො සතො; සො වුව්චති සතො; සප්පජියන්තවාටීති වත්තාදේ පරියන්තා: සීලසංවරපරියන්තො, ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො, භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො, ජාගරියානු-
යොගපරියන්තො; කතමො සීලසංවරපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු සීලවා ගොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විතරති, ආචාරගොචරසම්පන්නො අණ්ණමෙත්තසු-
වජේත්‍ර හගදසාචි, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, අනෙත්තාසුතිභාවං පච්චවේක්ඛමානො, අනෙත්තො සීලසංවරපරියන්තෙ වරති; මරියාදං න හිඤ්ඤති, අයං සීලසංවරපරියන්තො. කතමො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු වක්ඛනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තභාගි තොති නානුබ්බඤ්ඤානාගාති යථා-
ධිකරණමෙතං - ඉප - වක්ඛන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති, නොතෙත සද්දං සුත්තා-
සානෙත ගඤ්ඤා සාසිත්වා - ජ්වහාය රසං සාසිත්වා - කාසෙන ථොට්ඨබ්බං ජුස්සිත්වා - මත්තං ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තභාගි තොති නානුබ්බඤ්ඤානාගාති යථාධිකරණමෙතං. මතින්ද්‍රියං අසංවුත්තං විතරන්තං අතිජ්ඣා ඉද්ධමත්තං,
පාපකා අකුසලා ධම්මා අනායාසවය්‍යං, තස්ස සංවරය පටිපජ්ජති; රක්ඛති මතින්ද්‍රියං, මතින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. අදීත්තපරියායං පච්චවේක්ඛ-
මානො අනෙත්තො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තෙ වරති, මරියාදං න හිඤ්ඤති, අයං ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො. කතමො භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු පටිසම්භි යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති, තෙව දවාය, න මදාය, න මණ්ඩනාය, න විභුසණාය; යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ජීවිතා යාපනාය, විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මවරියානුක්ඛාය, ඉති පුරුණඤ්ඤා වෙදනං පටිහම්බාමි,
තච්ඤා වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ව මෙ හවිස්සති. අනවජ්ජනා ව එත්තපිත්තාදේ වාති අනවබ්බඤ්ඤාන - වණ්පට්චර්යාදන - පුත්තමිංසුපමිං පච්ච-
වේක්ඛමානො අනෙත්තො භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තෙ වරති, මරියාදං න හිඤ්ඤති; අයං භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො.

කතමො ජාගරියානුසොගපරියනො? ඉධ භික්ඛු දිවසං වඩ්ඤ්ඤාමන නිසජ්ජාය ආචරණීයෙහි ධර්මෙහි විතතං පරිසොඨෙති, රතනියා පඨමං යාමං වඩ්ඤ්ඤාමන නිසජ්ජාය ආචරණීයෙහි ධර්මෙහි විතතං පරිසොඨෙති. රතනියා මජ්ඣිමං යාමං දුක්ඛිකණ්ණ පසංසන සිහසෙය්‍යං කප්පෙති පාදෙ පාදං අව්වාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසක්ඛං මනසි කර්ණා, රතනියා පඨමිකං යාමං පච්චුට්ඨාය වඩ්ඤ්ඤාමන නිසජ්ජාය ආචරණීයෙහි ධර්මෙහි විතතං පරිසොඨෙති. ගුණදුකරතනවිහාරං පච්චවෙක්ඛමිනො අනතොජාගරියානුසොගපරියනන වරති, මරියාදං න භිඤ්ඤා; අයං ජාගරියානුසොගපරියනොති - භික්ඛු සතො සපාරියනවාරි.

ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානනි - 'ඛංසා' වුච්චනති පිඛගලමකිකාසයා; 'අධිපාතකා' වුච්චනති සබ්බාපි මකිකාසයා; කිං කාරණං අධිපාතකා වුච්චනති සබ්බාපි මකිකාසයො? තා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා බාදනති; තංකාරණං අධිපාතකා වුච්චනති සබ්බාපි මකිකාසයො. 'සිරිංසපා' වුච්චනති අතීති - ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානං.

මනුස්සභික්ඛාන වතුප්පදනනි - 'මනුස්සභික්ඛා' වුච්චනති වොරු වා අත්ථු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා; තෙ භික්ඛු, පඤ්ඤා වා පුඤ්ඤා, වාදා වා ආරොපෙය්‍යා, අනෙකාසෙය්‍යං පරිභාසෙය්‍යං රොසෙය්‍යං විරොසෙය්‍යං භිංසෙය්‍යං විහිංසෙය්‍යං හෙසෙය්‍යං විනෙදෙය්‍යං ඝාතෙය්‍යං උපඝාතෙය්‍යං උපඝාතං වා කුමරෙය්‍යං. යො කොචි මනුස්සභික්ඛො මනුස්සභික්ඛො; වතුප්පදනනි සිහා බසංසා දීපි අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිසා ගජී; තෙ භික්ඛු, මිඤ්ඤා, බාදෙය්‍යං භිංසෙය්‍යං විහිංසෙය්‍යං හෙසෙය්‍යං විනෙදෙය්‍යං ඝාතෙය්‍යං උපඝාතෙය්‍යං උපඝාතං වා කුමරෙය්‍යං, වතුප්පදෙතා උපඝාතො යං කිංචි වතුප්පදගතනි - මනුස්සභික්ඛාන වතුප්පදනං.

තෙනාහ හගමා:

“පඤ්ඤාන ධර්ම ගතානං න ගාමෙ භික්ඛු සතො සපාරියනවාරි,
ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානං¹ මනුස්සභික්ඛාන² වතුප්පදන”නති.

16 - 11

පරධම්මිකානම්පි න සත්තසෙය්‍ය දිශංසි තෙසං බහුභරවානි,
අභාපරති අභිසම්භවය්‍යං³ පරිසංසානි කුසලානුභවි.

1. ඛංසාධිපාතාන සරිසපානං - මජ්ඣිම.

2. මනුස්සභික්ඛාන - මජ්ඣිම.

3. අභිසම්භවය්‍යං - සා.

පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති-
 ‘පරබමමිකා’ වුවකුත් සත්ත සහබමමික කපෙත්වා යෙ තෙවි බුද්ධා
 ඛතෙම සසම්ම අප්පසන්නා. තෙ හික්ඛුං පඤ්ඤං වා පුච්චෙත්ථං වාදං වා
 ආරුණෙත්ථං, අකෙකාසෙත්ථං පරිභාසෙත්ථං රුණෙත්ථං, විරුණෙත්ථං
 භිංසෙත්ථං, විහිංසෙත්ථං හෙසෙත්ථං, විහෙසෙත්ථං, කාතෙත්ථං උපසාතෙත්ථං
 උපසාතං වා කාමෙත්ථං. තෙසං ඛුහෙරවෙ පස්සිත්වා වා සුඤ්ඤිත්වා වා න
 චෙධෙය්‍ය න පච්චෙධෙය්‍ය න සමපච්චෙධෙය්‍ය, න තසෙය්‍ය න සත්තසෙය්‍ය න
 උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න භාසෙය්‍ය න සත්තාසං අපචේය්‍ය, අභීරු
 අස්ස අච්ඡන්ති අනුත්‍රාසි අපලාසි, පභින්නසභෙරවො විගතප්‍රාමහංසො
 විහරෙය්‍යාති - පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති.

අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය¹ පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති - අථාපරු-
 නිපි අපී අභිසම්භවෙය්‍යාති අභිසම්භවෙය්‍යාති අපේක්ඛාපරිත්තඛාති පරිත්ත-
 දික්ඛිත්තඛාති මද්දිත්තඛාති. පරික්ඛායාති ඤේ පරික්ඛායා; පාකට්ටපරික්ඛායා ව
 පටිච්ඡන්තපරික්ඛායා ව - පෙ - එවිමිපි තත්‍රාසයාති පරික්ඛායා. කුසලානුච්ඡිති
 සම්මාපටිපදං අනුප්‍රොමපටිපදං අපච්චිතිකපටිපදං අනුපටිපටිපදං - පෙ - අරිසං
 අට්ඨංගිකං මහං නික්ඛානඤ්ච නික්ඛානගාමිතිඤ්ච පටිපදං එසතෙත්ත
 ගතවසතෙත්ත පරිසසතෙත්ත පරික්ඛායා අභිසම්භවෙය්‍යාති අභිසම්භවෙය්‍යාති
 අපේක්ඛාපරිත්තඛාති පරිත්තදික්ඛිත්තඛාති මද්දිත්තඛාති - අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය
 පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති.

තෙත්තංග භගවා:

“පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය
 දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති,
 අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය
 පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති”ති.

16 - 12

ආතඛකථෙසෙත්ත වුද්ධං චුච්චොති
 සිතං අපුණ්ණං² අභිව්‍යාසෙය්‍ය,
 සො තෙති චුච්චොති ඛුඛුඛා අනෙය්‍යො
 විරිසපරකකමං දුක්ඛං කමරෙය්‍ය.

ආතඛකථෙසෙත්ත වුද්ධං චුච්චොති - ‘ආතඛකථෙසෙත්ත’ වුවකුත් රුහ-
 ථසෙය්‍යා, රුහථසෙය්‍යාති චුච්චොති, පරෙත්තො සමොභිත්තො සමන්තාගතො
 අස්ස; මහබුද්ධෙත්තෙත්ත චුච්චොති පරෙත්තො සමොභිත්තො සමන්තාගතො අස්ස;
 සො තෙති චුච්චොති - භාසරුහෙත්ත - ජීව්‍යාරුහෙත්ත - කායරුහෙත්ත - පෙ -
 ඛංසමකපවාතාතපසිරිංසපසමථසෙය්‍යාති චුච්චොති, පරෙත්තො සමොභිත්තො
 සමන්තාගතො අස්ස. ‘චුද්ධං’ වුවකුත් ඡාතකො. ඡාතකොති චුච්චොති පරෙත්තො
 සමොභිත්තො සමන්තාගතො අස්සාති - ආතඛකථෙසෙත්ත වුද්ධං චුච්චොති.

සිත: අප්‍රණය¹ අධිවාසයෙය්‍යාති - 'සිත' නම් ද්විතී කාරණෙහි සිත: හෙයින්: අබන්ධතරාධාතුවකොප² වසන්ත වා සිත: හෙයින්. බහිශ්‍යා උතුරු-සෙන වා සිත: හෙයින්. උණනනම් ද්විතී කාරණෙහි උණන: හෙයින්. අබන්ධතරාධාතුවකොප² වසන්ත වා උණන: හෙයින්. බහිශ්‍යා උතුරුසෙන වා උණන: හෙයින් - සිත: අප්‍රණය. අධිවාසයෙය්‍යාති බෙම: අසා සිතසා උණනසා ජිකච්ඡාය පිපාසාය බංසමකසවාතාපසිරි:සපසමථසානං, දුරුතතානං දුරුතතානං වචනපථානං, උප්පතතානං සාර්වත්‍රිකානං වේදනානං දුක්ඛානං තිප්පානං බරානං කට්ඨකානං අසාතානං අමනාපානං පාණ්ණරානං අධි-වාසකජාතිකො අසාති - සිත: අප්‍රණය¹ අධිවාසයෙය්‍යාති.

සො තෙහි පුට්ඨං බහුධා. අනන්තකාති - 'සො තෙහි' ති ආතඛක-ථසෙන ව බුද්ධ ව සිතෙන ව උණෙන ව පුට්ඨං පරතොසමොතිතො සමන්තාගතො අසාති - සො තෙහි පුට්ඨං. බහුධාති අනෙකවිධෙහි ආකාරෙහි පුට්ඨං පරතොසමොතිතො සමන්තාගතො අසාති - සො තෙහි පුට්ඨං බහුධා. අනන්තකාති අතිරික්තාසනගතවිඤ්ඤාණසා ඕකාසං න කාරාතීතිපි - අනෙකො. අථවා, කායද්වවර්තසා වච්ඡවර්තසා මනොද්වවර්තසා ඕකාසං න කාරාතීතිපි අනෙකොති - සො තෙහි පුට්ඨං බහුධා අනෙකො.

විජිප්පරක්කමං දද්ධං කාරෙය්‍යාති - 'විජිප්පරක්කමං' වුවිච්ඡි: "සො වෙනසිකො විජයාරමො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උසාමො උසාමො අප්පට්ඨාති ථාමො ධිති³ අපිට්ඨපරක්කමිතා අතිකම්පනජ්ඣනා අතිකම්පනවුරතා වුරුසමපභානො විජිප්පරිජිප්පයං විජිප්පලං සමමාචාරාමො"⁴. විජිප්පරක්කමං දද්ධං කාරෙය්‍යාති - විජිප්පරක්කමං දද්ධං කාරෙය්‍ය, පීරං කාරෙය්‍ය, දද්ධසමාදානො අසා අවච්ඡිත-සමාදානොති - විජිප්පරක්කමං දද්ධං කාරෙය්‍ය.

තෙතාන භගවා:

"ආතඛකථසෙන බුද්ධ පුට්ඨං
සිතං අප්‍රණයං අධිවාසයෙය්‍ය,
සො තෙහි පුට්ඨං බහුධා අනෙකො
විජිප්පරක්කමං දද්ධං කාරෙය්‍යා"⁵ති.

16 - 18

පෙය්‍යං න කාරෙය්‍ය⁴ න මුසාගණෙය්‍ය
මේතාය ථසෙන තපථාවරාති,
යද්දව්වතං මනසො විජ්ඣාදා,
කණ්ණසා පනෙතාති විනොදයෙය්‍ය.

1. අප්‍රණය, සිඬු.
3. ධිති - සිඬු. II.
2. වායාමොස - ස.
4. කාරෙ - සිඬු II මෙස.

ථෙය්‍යං න කතරය්‍ය න මුසා භණ්ණස්‍යාති - 'ථෙය්‍යං න කතරය්‍ය'ති ඉධ භික්ඛු අදින්නාදුතං පහාය අදින්නාදුතං පටිවිරතො අස්ස, දින්නාදුති දින්නපාටිකඛිති අපේනෙන සුච්ඡුතෙන අත්තනා විහරෙය්‍යාති - ථෙය්‍යං න කතරය්‍ය. න මුසා භණ්ණස්‍යාති ඉධ භික්ඛු මුසාචාදං පහාය මුසාචාද පටිවිරතො අස්ස, සච්චාදි සච්චසන්ධිං පේනො පච්චසිතො අවිසංචාදෙකො ලොකස්‍යාති - ථෙය්‍යං න කතරය්‍ය න මුසා භණ්ණස්‍ය.

මෙත්තාය ඵසෙස තසථාචර්ඤ්ඤිති - 'මෙත්තා'ති "යං සත්තෙත්ත මෙත්ති මෙත්තායතං මෙත්තායිතත්තං අනුද්දායං අනුද්දායනා¹ අනුද්දසිතත්තං තිනෙ-සිතා අනුකම්පා අඛ්‍යාපාදෙද අඛ්‍යාපජේජ්‍ය අදෙදෙසො කුසලමූලං². තස්‍යාති යෙසං තසිතං තණ්හා අප්පභිතා, යෙසංකුච හයහෙරවා අප්පභිතා. කිංකාරණං වුච්චන්ති තස්‍යා? තෙ තසන්ති උත්තසන්ති පරිතසන්ති භායන්ති සත්තාසං ආපජ්ඣති. තංකාරණං වුච්චන්ති තස්‍යා. ථාචර්ඤ්ඤිති යෙසං තසිතං තණ්හා පභිතා, යෙසංකුච හයහෙරවා පභිතා. කිංකාරණං වුච්චන්ති ථාවරා? තෙ න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිතසන්ති න භායන්ති, සත්තාසං න ආපජ්ඣති, තංකාරණං වුච්චන්ති ථාවරා.

මෙත්තාය ඵසෙස තසථාචර්ඤ්ඤිති - තසෙ ව ථාවරෙ ව මෙත්තාය ඵසෙසය්‍ය ඵතරය්‍ය, මෙත්තාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවේරෙන අඛ්‍යාපජේජ්‍ය ඵරිකා විහරෙය්‍යාති - මෙත්තාය ඵසෙස තසථාවරාති.

යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣෙය්‍යාති-'යදු'ති යං¹ මනසොති "යං විතතං මනො මාත්‍යං යදුයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකේසා තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු"² කායදුච්චරිතෙන විතතං ආච්චිං හොති ලුප්පිතං ඵරිතං සට්ඨිතං චලිතං භන්තං අවුපසන්තං, වචි-දුච්චරිතෙන - මනොදුච්චරිතෙන - රාගෙන - දොසෙන - මොහෙන-කොමෙන - උපතාමෙහන - මනෙකෙන - පලාසෙන - ඉස්සාය - මච්ඡරිසෙන-මායාය - සාදේශයෙන - ඵමෙහන - සාරමෙහන - මානෙන - අභිමානෙන-මදෙන - පමාදෙන - සබ්බකිලෙසෙහි - සබ්බදුච්චරිතෙහි - සබ්බදරුපේහි-සබ්බපරිලාසෙහි - සබ්බසත්තාපෙහි -සබ්බාකුසලාභිසංඛිංරෙහි විතතං ආච්චිං හොති ලුප්පිතං ඵරිතං සට්ඨිතං චලිතං භන්තං අවුපසන්තං. යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣෙය්‍යාති - විතතස්‍ය ආච්චිතාචං ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය විජාතෙය්‍ය පටිවිජාතෙය්‍ය පටිවිජේකිකස්‍යාති - යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣෙය්‍ය.

1 අනුද්දායනා - සිමු. II. 2 සමිසංඛිංරෙ - තිසෙකපකණ්ඨි.

2 යදු - සිමු II

කණ්ණසා පඤ්ඤානි විනෝදයෙය්‍යාති - ‘කණ්ණො’ති යො සො මාරො කණ්ණො අභිපති අත්තගු නමුපි පමිත්තබ්බු. කණ්ණසා පඤ්ඤා මාරපඤ්ඤා මාරපාසො මාරබලිතං මාරාමිසං මාරවිසයො මාරනිවාපො¹ මාරගොවරො මාරබ්බිතනනි පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය ඛණ්ඩකරෙය්‍ය අත්තභාවං ගමෙය්‍යාති - එවමිපි කණ්ණසා පඤ්ඤානි විනෝදයෙය්‍ය. අඵවා කණ්ණසා පඤ්ඤා - මාරපඤ්ඤා අකුසලපඤ්ඤා දුක්ඛදුෂො² දුක්ඛ-විසාකො නිරසසංවත්තනිකො නිරව්ජානසොතිසංවත්තනිකො පෙතති-විසයසංවත්තනිකොති පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය ඛණ්ඩකරෙය්‍ය අත්තභාවං ගමෙය්‍යාති - එවමිපි කණ්ණසා පඤ්ඤානි විනෝදයෙය්‍ය.

තෙනාන භගවා:

“ථෙය්‍යං න කරෙය්‍ය න මුසා තණ්හෙය්‍ය
මෙත්තාය එසෙය්‍ය තසථාවරුති,
යදුරිලතතං මිනසො විජ්ඣෙය්‍ය
කණ්ණසා පඤ්ඤානි විනෝදෙය්‍යො”ති.

16 - 14

කොධාතිමානසා වසං න ගච්ඡති
මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධි,
අඵප්පියං වා පත අප්පියං වා
අද්ධා භවතො අභිසම්භවෙය්‍ය.

කොධාතිමානසා වසං න ගච්ඡති - ‘කොධො’ති “යො විත්තසා අසාතො පටිඝාතො-පෙ-වණ්ඩිකං අසුරොපො”³ අත්තනමිත්තා විත්තසා”^b අතිමානොති “ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤාති ජාතියා වා ගොතත්තන වා-පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත වා වජුතා”^c. කොධාතිමානසා වසං න ගච්ඡති කොධසා ව අතිමානසා ව වසං න ගච්ඡෙය්‍ය, කොධඤ්ඤා අති-මානඤ්ඤා පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය ඛණ්ඩකරෙය්‍ය අත්තභාවං ගමෙය්‍යාති-කොධාතිමානසා වසං න ගච්ඡති.

මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධි - කතමං කොධසා මූලං: අවිජ්ජා මූලං, අයොතිසොමනසිකාරො මූලං, අසම්මානො මූලං, අභිරිකං මූලං, අනොත්තං මූලං, උභවං මූලං. ඉදං කොධසා මූලං. කතමං අතිමානසා මූලං: අවිජ්ජා මූලං, අයොතිසොමනසිකාරො මූලං, අසම්මානො මූලං, අභිරිකං මූලං, අනොත්තං මූලං, උභවං මූලං. ඉදං අතිමානසා මූලං. මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධි කොධසා ව අති-මානසා ව මූලං පලිබ්ඤ්ඤා උභවං සමුභවං උපාටසිති සමුපා-ටසිති පජ්ඣිති විනෝදෙති ඛණ්ඩකරෙති අත්තභාවං ගමෙති තිවෙධිය භවතිවෙධියාති - මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධි.

1. මාරත්තතපො - සං, PTS. මාරනිවාපො - සිමු II. මජ්ඣ.

2. දුක්ඛදුෂො - සිමු II. මජ්ඣ. දුක්ඛදුෂො - ස. දුක්ඛදුෂො - PTS.

a. ධම්මසංග්ගො - විතතුපාදකණි.

3. අසුරොපො - සිමු II.

b. ධම්මසංග්ගො - විතතුපාදකණි. c. වුද්ධකවජුමිසංගිත.

අඵපපියං වා පන අපපියං වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයොති-
 ‘අඵ’ති පදසඤ්ඤා පදසංසන්ධා පදපාරිපුරි අනඛරසම්මතයො ඛ්‍යාද්ධන-
 සිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාමෙතං ‘අඵ’ති. පියාති දො පියා: සත්තා වා සඛාරා
 වා. කතමෙ සත්තා පියා: ඉධ යා’ස්ස තෙ භොනති අත්තකාමා භිතකාමා
 ඵාසුකාමා යොගකෙඛම්කාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භක්ති වා පුතො
 වා භිතා වා භිතා වා අම්මවා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා, ඉමෙ සත්තා
 පියා. කතමෙ සඛාරා පියා: මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා ගතියා
 රසා ඵොට්ඨිකා, ඉමෙ සඛාරා පියා. අපපියාති දො අපපියා: සත්තා
 වා සඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අපපියා: ඉධ යා’ස්ස තෙ භොනති අත්ත-
 කාමා, අභිතකාමා අඵාසුකාමා අයොගකෙඛම්කාමා ජිවිතා වොරොපපතු-
 කාමා. ඉමෙ සත්තා අපපියා. කතමෙ සඛාරා අපපියා: අමනාපිකා රූපා
 අමනාපිකා සද්දා ගතියා රසා ඵොට්ඨිකා, ඉමෙ සඛාරා අපපියා. අද්ධාති
 ඵකංසවචනං නික්කඛ්ඛවචනං අදොඤ්ඤවචනං අපදාලකවචනං නිසංය-
 වචනං¹ අපණ්ණකවචනං අවජාපතවචනමෙතං ‘අද්ධා’ති; අඵපපියං වා
 පන අපපියං වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයොති පියාපියං සානාසානං
 පුබ්බකං සොමනස්සද්දමනස්සං ඉට්ඨාතිට්ඨං අභිසම්මතවනො වා
 අභිසම්මතවයො අභිසම්මතවනො වා අභිසම්මතවයොති - අඵපපියං වා පන අපපියං
 වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයො.

තෙතාන තනවා:

“කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති
 මුලම්භි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා නිවෙඨි,
 අඵපපියං වා පන අපපියං වා
 අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයො”ති.

16 - 15

පඤ්ඤං පුරකඛයා කල්‍යාණපිති
 වික්ඛම්භයො තාති පරිස්සයාති,
 අරහිං සගෙථ සගනම්භි පනෙත
 චතුරො සගෙථ පරිදෙවධම්මෙ.

පඤ්ඤං පුරකඛයා කල්‍යාණපිති - ‘පඤ්ඤ’ති “යා පඤ්ඤා පජානතා
 විවරො පට්ඨිතො ධම්මවිවරො - පො- අමොජ්ජො සම්මාදිට්ඨි.² පඤ්ඤං
 පුරකඛයාති ඉධෙකච්චො පඤ්ඤං පුරතො කතා වරති පඤ්ඤාධරො
 පඤ්ඤාකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විවරඛුලො පට්ඨිතඛුලො පෙක්ඛායන³
 ඛුලො සමම්කඛායන⁴ ඛුලො විභුතවිහාරි තථිට්ඨිතො තථිඛුලො තත්ත-
 රුකො තත්තිතො තපපාඤ්ඤා තප්පායොරො තද්ධිමුතො තද්ධිප-
 තෙයොති - ඵම්මි පඤ්ඤං පුරකඛයා.

1. නියොග්ගවචනං - සිමු II. මපසං.

2. ඛක්ඛායන - සිමු II. සමොක්ඛායන - සිමු II. PTS. 3. සමොක්ඛායන - මපසං.

4. ධම්මඛක්ඛායන - විභුතපාදකඤ්ඤා.

අථ චා ගච්ඡන්තා චා 'ගච්ඡාමි'ති පජානාති; ඕසතා චා 'ඕසොමිති'ති පජානාති, තිසින්නො චා 'තිසින්නොමිති'ති පජානාති, සංයානො චා 'සංයානොමිති'ති පජානාති, යථා යථා චා පනස්ස කායො පඤ්ඤිතො නොති, තථා තථා නං පජානාතිති එවමපි පඤ්ඤං පුරකකම්භා. අථ චා අභික්ඛානොන පටික්ඛානොන සමපජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සමපජානකාරී හොති, සමමුද්දර්ශනෙ පසාරිතෙ සමපජානකාරී හොති, සබ්බංගිපත්ත-විචිරිධාරණෙ සමපජානකාරී හොති, අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ සංගිතෙ සමපජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකෂමම සමපජානකාරී හොති, ගතෙ සිතෙ තිසින්නෙ සුඤ්ඤත ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිතාවෙ සමපජානකාරී හොති'ති එවමපි පඤ්ඤං පුරකකම්භා. ඝාලයාණපිඨි'ති බුද්ධානුස්සන්ධිසෙත උපපජ්ජති පිඨිපාමුජ්ජං කල්යාණපිඨි, බමමානුස්සන්ධිසෙත - සබ්බානුස්සන්ධි - සිලානුස්සන්ධි - වාගානුස්සන්ධි - දෙවතානුස්සන්ධි - වේදනානුස්සන්ධි - ආනා-පානසති - මරණසති - කායන්තාසති - උපසමානුස්සන්ධිසෙත උපපජ්ජති පිඨිපාමුජ්ජං. ඝාලයාණපිඨිති - පඤ්ඤං පුරකකම්භා කල්යාණපිඨි.

වික්ඛම්භෙය තාති පටිස්සයානිති - 'පටිස්සයා'ති දො පටිස්සයා: පාකථ-පටිස්සයා ව පටිච්ඡන්තපටිස්සයා ව -පෙ- ඉමෙ චුච්චන්ති පාකථපටිස්සයා. -පෙ- ඉමෙ චුච්චන්ති පටිච්ඡන්තපටිස්සයා -පෙ- එවමපි තත්ත්වසංයාති පටිස්සයා. වික්ඛම්භෙය තාති පටිස්සයානිති තාති පටිස්සයාති වික්ඛම්භෙය අභි-හවෙය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය පරියාදිසෙය මද්දෙයානි - වික්ඛම්භෙය තාති පටිස්සයානි.

අරතීං සහෙථ සහනමිති පනනති - 'අරතී'ති 'යා අරති අරතිකා අනතිරති අනතිරමණා උක්ඛණ්ඩිතා'1 පරිතසිකා'.2 සහනමිති පනනති පනොසු වා සෙතාසනෙසු අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙසු බමෙමසු අරතීං සහෙය අභිනවෙය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය පරියාදිසෙය මද්දෙයානි - අරතීං සහෙථ සහනමිති පනෙන.

චතුරො සහෙථ පටිදෙවබමෙති - චතුරො පරිදෙවනීයෙ බමෙම සහෙය පරිසහෙය අභිනවෙය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය පරියාදිසෙය මද්දෙයානි -චතුරො සහෙථ පරිදෙවබමෙම.

තෙනාහ හතවා:

“පඤ්ඤං පුරකකම්භා කල්යාණපිඨි
වික්ඛම්භෙය තාති පටිස්සයානි,
අරතීං සහෙථ සහනමිති පනෙන
චතුරො සහෙථ පරිදෙවබමෙම”ති.

16 - 16

කිංසු අසිංසං3 කුච්චං4 වා අසිංසං
උක්ඛං වත සෙත්ථ කුච්චස්ස සෙසං,
එතෙ විතසක්ඛ පරිදෙවනෙයො5
විතසෙථ සෙසො අතිකෙතවාටි.

1 උක්ඛණ්ඩිතා - PTS උක්ඛණ්ඩිතා - සිඳු. II.

2. පරිතසිකා - සිඳු. II, PTS 3. අසිංසම - සු. ස. PTS.

4. කුච්චං - සිඳු. II. 5. පරිදෙවනියො - ස. 6. බුද්ධානුස්සන්ධි.

කිං සු අසිංසං ඤාමං වා අසිංසානති-කිංසු අසිංසානති¹ කිං භුඤ්ජිංසාමි මිදනං වා සුමමාසං වා සත්තං වා මුච්ඡං වා මංසං වාති - කිං සු අසිංසං. ඤාමං වා අසිංසානති කත් භුඤ්ජිංසාමි ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා චේත්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වාති - කිං සු අසිංසං. සුමං වා අසිංසං.

දුක්ඛං චත සෙසථි කුච්ඡ් සෙසසානති - ඉමං රතතිං දුක්ඛං සසිථථ ඵලකෙ වා තට්ටිකාය වා චම්බුකෙහි වා තිණසත්තංථෙ වා පණ්ණසත්තංථෙ වා පලාලසත්තංථෙ වා, ආයාමිරතතිං² කත් සුඛං සසිංසාමි මඤ්ඤෙ වා පිඨෙ වා හිසියා වා බිම්බොහත්ත වා විහාරෙ වා අසිංසොත්ත වා පාසාදෙ වා හම්මියෙ වා භූතාය වාති - දුක්ඛං චත සෙසථි කුච්ඡ් සෙසං.

එතෙ විතසෙකක පටිදෙවනොත්තොති - 'එතෙ විතසෙකක'ති දෙච පිණ්ඩපාතපටිසඤ්ඤානත විතසෙකක, දෙච සෙනාසනපටිසඤ්ඤානත විතසෙකක; පටිදෙවනොත්තොති ආදෙවනෙත්තො පරිදෙවනෙත්තොති - එතෙ විතසෙකක පරිදෙවනොත්තොති.

විතසෙසථි සෙසෙවා අනිසෙකතවාටීති - 'සෙසෙව'ති කිං කාරණං වුවවති සෙසෙව? සිකතිති සෙසෙව; කිඤ්ච සිකතිති: අභිසීලමපි සිකතිති, අභි- විතතමපි සිකතිති, අභිපඤ්ඤමපි සිකතිති. කතමා අභිසීලසිකති? - පෙ- අයං අභිපඤ්ඤාසිකති. ඉමා තිස්සො සිකතිත්තො ආචර්ජනො සිකතිති, ජාතනො - පස්සනො - පච්චෙක්ඛනො - විතතං අභිවංගනො සිකතිති, සද්ධාය අභිමුච්චනො සිකතිති, විරියං පග්ගණනො - සත්ථං උපට්ඨපෙතො - විතතං සමාදානනො - පඤ්ඤාය පජානනො සිකතිති. අභි- ඤ්ඤායං අභිජානනො සිකතිති, පරිඤ්ඤායං පරිජානනො - පහාතඛං පජහනො - භාවෙතඛං භාවෙනො - සච්ඡිකාතඛං සච්ඡිකරෙතො සිකතිති, ආචර්ජි සමාචර්ජි සමාදාය සිකතිති. තං කාරණං වුවවති සෙසෙව. සෙසෙව විතයාය පටිමිතයාය පහානාය වුපසමාය පටිනිසංගාය පටිපාසාදාය අභිසීලමපි සිකතිතිය, අභිවිතතමපි සිකතිතිය, අභිපඤ්ඤමපි සිකතිතිය, ඉමා තිස්සො සිකතිත්තො ආචර්ජනො සිකතිතිය, ජාතනො - පෙ - සච්ඡිකාතඛං සච්ඡිකරෙතො සිකතිතිය, ආචරෙය සමාචරෙය සමාදාය විතෙතයාති - විතසෙසථි සෙසෙව. අනිසෙකතවාටීති කථං නිකෙත- වාරී හොති: ඉධෙකචෙව්‍යා කුලපට්‍රිමොධෙන සමන්තාගතො හොති, ගණ- පට්‍රිමොධෙන - ආචාරපට්‍රිමොධෙන - විවරපට්‍රිමොධෙන - පිණ්ඩපාතපට්‍රි- මොධෙන - සෙනාසනපට්‍රිමොධෙන - භිලානපච්චයනෙසජ්ජරිකාරපට්‍රි- මොධෙන සමන්තාගතො හොති. එවං නිකෙතවාටී හොති. කථං අනිසෙකතවාටී හොති: ඉධ භිකූ ව කුලපට්‍රිමොධෙන සමන්තාගතො න ගණ- ත ආචාර - න විවර - න පිණ්ඩපාත - ත සෙනාසන - ත භිලාන- පච්චයනෙසජ්ජරිකාරපට්‍රිමොධෙන සමන්තාගතො හොති. එවං අනි- කෙතවාටී හොති.

1. “මගං ගතා කොසලං ගතා
ඵකච්චියා පත වජ්ඣමියා¹,
මිතා පිත² අසභ්භවාරිතො³
අතිකෙතා පිතරතති භික්ඛවො. ^a
2. සාඛු වරිතකං⁴ සාඛු පුච්චිතං
සාඛු සද අතිසකතමිතාඤ, ^b
අත්ථපුච්ඡතං පදකඛිණකමමං
ඵතං සාමිඤ්ඤං අකිඤ්චතං”ති b

පිතයෙථ සෙවො අතිකෙතවාරි.

තෙතාත ගගවා:

“කිං පු අසිංහං කුචං වා අසිංහං
දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුචජ්ඣ සෙංහං,
ඵතෙ පිතකෙක පරිදෙවනෙයො
පිතයෙථ සෙවො අතිකෙතවාරි”ති.

16 - 17

අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙ
මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනත්ථං,
සො තෙත්ථ ගුණතා යතවාරි ගාමෙ
රුහිතොපි වාවං ඵරුඤං න වජ්ජා.

අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙති - ‘අත්ත’නති ඔදනො කුමමාසො සත්තු මච්ඡා මංගං; වසනතති - ඡ විවරුති; බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කඛලං සාණං ගඛං; අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙති - විවරං ලභිතා පිණ්ඩපාතං ලභිතා, න කුහතාය න ලපතාය න නෙමිතතිකතාය න නිසොසිකතාය න ලාතෙත ලාතං නිර්ඝිංසනතාය න දුරුදුනෙන න වෙඵ දුනෙන න පත්තදුනෙන න පුඵදුනෙන න ඵලදුනෙන න සිතාතදුනෙන න චුණ්ණදුනෙන න මිතතිකාදුනෙන න දත්තකට්ඨදුනෙන න මුබොදකදුනෙන න වාට්ඨකමසතාය න මුක්ඛප්පතාය න පාරිභට්ටිතාය න පිට්ඨිමංසිකතාය න වජ්ඣවජ්ජාය න ධීරවජ්ජානවජ්ජාය න අභිකවජ්ජාය න තක්ඛනනවජ්ජාය න දුගගමිතෙන න පභිණ්ණමිතෙන න ජඞ්ඝපෙසනියෙන න වෙජ්ජකමමෙන න පිණ්ඩපට්ටිභිකතෙන න දුතානුසාදුනෙන ධමමෙන සමෙත ලභා ලභිතා අසිංහතා පිඤ්ඤා පටිලභිතාති - අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙ.

මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනත්ථතී - ‘මත්තං ස ජඤ්ඤා’ති ද්විති කාරණෙහි මත්තං ජානෙය්‍ය; පටික්ඛනතො වා පටිගොගතො වා. කථං පටික්ඛනතො මත්තං ජානාති? ථොකෙපි දියමානෙ කුලානුදුයාය කුලානුරක්ඛාය කුලානුකමපාය පටිග්ගණාති. ඔහුකෙපි දියමානෙ කායපටිගාරිකං විවරං පටිගණාති, කුච්ඡපටිගාරිකං පිණ්ඩපාතං පටිගණාති. ඵං පටික්ඛනතො මත්තං ජානාති.

1. වජ්ඣමියා - සිමු. II. 2. මගසා පිය - සසා.

3. සභ්භවාරිතො - සසා මාගධිපභ්භවාරිතො - PTS.

4. වරිතං - සසා. PTS. a. විතසංසුත්ත. b. කුමාපුත්තපෙත්ථපාඨා.

කථං පරිභොගතො මහතං ජානාති? පටිත්ඛිං යොතිසො විවරං පටිසෙවති: යාවදෙව සිතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඛංසමකසවාතා-තපසිරිංසපසමථස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව හිරිකොපිතපටිච්ඡාදනත්ථං පටිසඛිං යොතිසො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවති: තෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩිතාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සීතියා යාපනාය චිහිංසුපරායා බ්‍රහ්මවරියානුස්සායාය, ඉති පුරුණඤ්ච වෙදනං පටිසඛිංසමි, තවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ව මෙ හිටිස්සති අනච්ඡතා ව එත්‍රපිනාගේ ව. පටිසඛිං තොතිසො සෙනාසනං පටිසෙවති: යාවදෙව සිතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසප-සමථස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව උතුපරිස්සංවිනොදනං පටිසල්ලානා-රුමත්ථං. පටිසඛිං යොතිසො හිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති: යාවදෙව උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං වෙදනානං පටිඝාතාය අබ්‍යා-පජ්ඣපරමිතාය. එවං පරිභොගතො මහතං ජානාති. මහතං ස ජඤ්ඤාති - ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි මහතා ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය පටිවිජානෙය්‍ය පටිවිජර්ඛය්‍යාති - මහතං ස ජඤ්ඤා.

ඉධ නොසනිස්සති “ඉධ හික්ඛු සන්තුට්ඨාංගොති ඉතරිතරෙත විවරෙත, ඉතරිතරවිවරසන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව විවරගෙතු අනෙසනං අප්ප-තිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව විවරං න පටිතස්සති, ලඳා ව විවරං අගථිතො¹ අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදිතවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරවිවරසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කංසෙති, නො පරං² වම්භෙති. යො³ හි තත්ථ දුක්ඛො අතලසො සමපජාතො පතියස්සො,⁴ අයං චුළුවති හික්ඛු පොරුණෙ අග්ගඤ්ඤා අරිංවංසෙ සිතො. පුත ව පරං හික්ඛු සන්තුට්ඨාංගොති ඉතරිතරෙත පිණ්ඩපාතෙන, ඉතරිතරපිණ්ඩපාත සන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව පිණ්ඩපාතගෙතු අනෙසනං අප්පතිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව පිණ්ඩපාතං න පටිතස්සති, ලඳා ව පිණ්ඩපාතං අගථිතො අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදිතවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කං-සෙති, නො පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දුක්ඛො අතලසො සමපජාතො පතියස්සො,⁴ අයං චුළුවති හික්ඛු පොරුණෙ අග්ගඤ්ඤා අරිංවංසෙ සිතො. පුත ව පරං හික්ඛු සන්තුට්ඨාංගොති ඉතරිතරෙත සෙනාසනෙන, ඉතරිතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව සෙනාසනගෙතු අනෙසනං අප්පතිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව සෙනාසනං න පටිතස්සති, ලඳා ව සෙනාසනං අගථිතො අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදිතවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කංසෙති, නො පරං වම්භෙති.

1. අගථිතො - සිමු II ඡෙය්‍ය. 2. න පරං - සිමු. II.
3. යො - අති. 4. පතියස්සො, සිමු. II. ඡෙය්‍ය.

යො හි තස් දසකඛා අතලසො සමපජානො පතිස්සන්තො,¹ අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණේ අග්ගසෙද්දෙ අරියවංසෙ සීතො. පුත්ත ච පරං භික්ඛු සත්තුපට්ඨාං හොති ඉතිරිතරෙන භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරසත්තුට්ඨියා ච වණ්ණවෘද්ධි, න ච භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරසෙත්තු අනෙසනං අප්පතිරුපං අපජ්ඣති, අලභියා ච භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරං න පරිතස්සති, ලභියා ච භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරං අහපිතො අමුච්ඡිතො අතස්සාපනොනා ආදීනවදස්සාවි නිස්සරණපසෙද්දෙ පරිභුස්සති. තාය ච පත ඉතිරිතරභිලාන-පච්චයගෙසස්පරික්ඛාරසත්තුට්ඨියා තෙව්නනානුක්කංසෙති, නො පරං වග්ගෙති. යො හි තස් දසකඛා අතලසො සමපජානො පතිස්සන්තො¹ අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණේ අග්ගසෙද්දෙ අරියවංසෙ සීතො”²ති - මතං ස ජෙද්දෙ ඉධ තොසත්තං.

සො තෙසු ගුණනා යතවාපි ගාමෙති - ‘සො තෙසු ගුණනා’ති විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරෙ ගුණනා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති එවමි සො තෙසු ගුණනා. අඵවා අයතනෙසු ගුණනා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති එවමි සො තෙසු ගුණනා. යතවාපි ගාමෙති - ගාමී යතො යතනො³ පටියතනො³ ගුණනා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති - සො තෙසු ගුණනා යතවාපි ගාමෙ.

රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජාති - රුසිතො බ්‍රුසිතො වමස්තො ඝට්ඨිතො භර්ගිතො උපච්ඡිතො ඵරුසෙන කක්ඛලෙන නසාටිවජ්ජා, නසාටිගණ්ණය, අකෙකාසනං න පච්චිකෙකාසෙය්‍ය, රේසනං නසාටි-රේසෙය්‍ය, හණ්ඩනං නසාටිහණ්ඩෙය්‍ය, න කලහං කරෙය්‍ය, න හණ්ඩනං කරෙය්‍ය, න විභහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මේධනං කරෙය්‍ය, කලහං හණ්ඩනං විභහං විවාදං මේධනං පජ්ඣෙය්‍ය පිනොදෙය්‍ය බ්‍යන්ති-කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය. කලහහණ්ඩනවිභහනවිවාදමේධනා ආරතො අස්ස චිරතො පටිචිරතො තික්ඛනො තිස්සවො පිපාමුතො විසස්සුතො වම්චිකාදිකතෙන වෙනසා විහරෙය්‍යාති - රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා.

තෙනාහ ගගවා:

“අනුකඤ්ච ලභියා වසනඤ්ච කාලෙ
මිතං ස ජෙද්දෙ ඉධ තොසත්තං,
සො තෙසු ගුණනා යතවාපි ගාමෙ
රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා”ති.

1. පටිස්සන්තො - සිඬු II මජ්ඣ. 2. යතො - සිඬු II මජ්ඣ. PTS.

3. පටියතො - සිඬු II මජ්ඣ. PTS.

a. වතුක්කඅභිගුහාර - උරුමෙලවක්ක; දිසතිකාය - සබ්බජිත්ත

16 - 18

ඔක්කන්තවකු න ව පාදලොලො
කානානුසුතො ඛුජාගර්ඤ්ඤා,
උපෙක්ඛමාරිත සමාතිතතො
තක්කාසයං කුක්කුච්චස්සජ්ජෙද්දං¹.

ඔක්කන්තවකු න ව පාදලොලොති - කථං. ඛිත්තවකු හොති: “ඉධෙකච්චො, භික්ඛු චක්ඛුලොලො චක්ඛුලොලියෙන සමිත්තාගතො හොති: ‘අද්ධං දක්ඛිතඛං ද්ධං සමතික්කමිතඛං’නති අරුමෙන අරුමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං තගරෙන තගරං රථෙති රථං ජතපදෙන ජතපදං දීඝවාරිකං අතිවත්තවාරිකං අනුසුතො හොති රූපදස්සනාය. එවමපි ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු අත්තරඝරං පච්චෙය්‍යා විපිං පටිපන්නො අසංවුතො ගච්ඡති: හත්ථිං ඔලොකෙන්නො අස්සං ඔලොකෙන්නො රථං ඔලොකෙන්නො පතතිං ඔලොකෙන්නො ඉජ්ඣො ඔලොකෙන්නො පුරිසෙ ඔලොකෙන්නො කුමාරකෙ ඔලොකෙන්නො කුමාරිකායො ඔලොකෙන්නො අත්තරුපණං ඔලොකෙන්නො ඝරමුඛාති ඔලොකෙන්නො උග්ගං ඔලොකෙන්නො අයො ඔලොකෙන්නො දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති, එවමපි ‘ඛිත්තවකු’ හොති. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිස්වා නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුඛ්‍යාසුත්තඤ්ඤාති. ගඤ්ඤාතිකරණමෙනං චක්ඛුඤ්ඤං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමිතස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාස්ස වෙසස්සං, තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුඤ්ඤං, චක්ඛුඤ්ඤෙ න සංවරං අපජ්ජති. එවමපි ඛිත්තවකු හොති. ගථා වා පනෙකෙ හොතොතො සමණ්ත්‍රාගමණං සඤ්ඤාදෙය්‍යාති හොජන්තාති භුඤ්ජෙය්‍යා තෙ එවරූපං විසුක්ඛදස්සනං අනුසුතො විහරන්ති. සෙය්‍යපිදං: නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛාතං පාණිස්සරං වේදාද්‍රං කුමාපුත්තං සොභනගරකං² වණ්ඤාලං වංසං යොවනං හත්ථිසුග්ගං අස්සසුග්ගං මහිසසුග්ගං උසගසුග්ගං ගොසුග්ගං අජසුග්ගං මොණ්ඩසුග්ගං කුක්කුච්චසුග්ගං වට්ඨකසුග්ගං දණ්ඩසුග්ගං මුට්ඨිසුග්ගං නිබ්බුග්ගං උසොසාගිකං බලග්ගං සොනාඛ්‍යගං අභිකදස්සනං ඉති වා. එවමපි ඛිත්තවකු හොති.

කථං න ඛිත්තවකු හොති: “ඉධෙකච්චො, භික්ඛු න චක්ඛුලොලො න චක්ඛුලොලියෙන සමිත්තාගතො හොති. ‘අද්ධං දක්ඛිතඛං ද්ධං සමතික්කමිතඛං’නති න අරුමෙන අරුමං න උය්‍යානෙන උය්‍යානං න ගාමෙන ගාමං න නිගමෙන නිගමං න තගරෙන තගරං න රථෙති රථං න ජතපදෙන ජතපදං දීඝවාරිකං අතිවත්තවාරිකං අනුසුතො හොති රූපදස්සනාය. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු අත්තරඝරං පච්චෙය්‍යා විපිං පටිපන්නො සංවුතො ගච්ඡති: න හත්ථිං ඔලොකෙන්නො -පෙ- න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිස්වා න නිමිත්තඤ්ඤාති හොති -පෙ- චක්ඛුඤ්ඤෙ සංවරං අපජ්ජති. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති.

සථා වා පනෙනෙ භොනෙතා සම්මානාසම්මා සංඛාදෙය්‍යාති භොජනාති
 භුක්ඛි - ටෙ- අනිකදස්සතං ඉති වා. එවරුපා විසුකදස්සනානුයොගා
 පටිවිරතො භොති. එවමිති න බිත්තවක්ඛ භොතිතිභික්ඛිත්තවක්ඛ.

නි ම පාදලොලොති - කථාං පාදලොලො තොති: ඉබේකවේවා හික්කු පාදලොලො පාදලොලියෙන සමන්තාගතො තොති: ආර්මෙන ආර්මං - පෙ- දීඝවාරිකං අනිවත්තවාරිකං අනුසුතො තොති රුපදස්සානං. එවිමි පාදලොලො තොති. අථවා හික්කු අනොපි සමිකාරුමේ පාදලොලො පාද- ලොලියෙන සමන්තාගතො තොති: න අත්තෙකු¹ න කාරණෙකු උද්ධතො අවුපසන්තවිතො පරිවේණතො පරිවේණං ගච්ඡති. විහාරතො - පෙ- ඉති භවාංගවකථං ඉති වා² එවිමි පාදලොලො තොති. නි ම පාදලොලොති පාදලොලියං පජ්ජෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය. පාදලොලියං ආරතො අස්ස වීරතො පටිවීරතො නික්කිතො නිස්සවො විපාමුතො විසංඤ්ඤතො විමරිශාදිකතෙන වේතසං ටිතරෙය්‍ය. පටි- සල්ලානාරුමො අස්ස පටිසල්ලානරතො අජ්ඣන්තං වේතොසමථම්නුසුතො අනිරුකතජ්ඣිනො විපස්සානං සමන්තාගතො චූතො සුඤ්ඤාගාරුතං, කුසි කුසතරතො එකත්තම්නුසුතො සද්දත්තරුකොති - ඔක්කිත්තවකු නි ම පාදලොලො.

කෘතෘනුසූතො ඔහුජාගරණාති - 'කෘතෘනුසූතො'ති ද්විතී කාර-
ණෙහි කෘතෘනුසූතො: අනුපාතනං වා පඨමං කෘතං උපාදාය
සූතො පසුතො ආසුතො සමාසුතො; අනුපාතනං වා දුතියං
කෘතං - තතියං කෘතං - චතුස්තං කෘතං උපාදාය සූතො
පසුතො ආසුතො සමාසුතොති එවමිති කෘතෘනුසූතො. අඵලං
උපාතනං වා පඨමං කෘතං ආසෙවති භාවෙති ඔහුලීකරෙති; උපාතනං
වා දුතියං කෘතං - තතියං කෘතං - චතුස්තං කෘතං ආසෙවති භාවෙති
ඔහුලීකරෙතිති එවමිති කෘතෘනුසූතො. ඔහුජාගරණාති ඉධ භික්ෂු
දිවං වඛ්ඤාමෙත නිසර්ජය ආචරණීයෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙති,
රතතිතා පඨමං යාමං වඛ්ඤාමෙත නිසර්ජය ආචරණීයෙහි ධම්මෙහි
විතතං පරිසොධෙති, රතතියා මජ්ඣමං යාමං දක්ඛණෙන පසොන සිත-
තෙයං ඤාපෙති පාදෙ පාදං අව්වාධාය සතො සමපජානො උට්ඨානසංකප්පං
මතසි කරිකා, රතතියා පච්ඡමං යාමං පච්චුට්ඨාය වඛ්ඤාමෙත නිසර්ජය
ආචරණීයෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙතිති - කෘතෘනුසූතො ඔහුජාගරණං.

උපෙකඩමාරයක සමාතිතයෙකුනි - 'උපෙකඩ' ති ය: විද්‍යාත් කියන
උපෙකඩ: උපෙකඩන: අජ්ඣුපෙකඩන: විතතසමිත: විතතපසාඥතා
මජ්ඣිමනිකාය: විතතසා,

සමාතිතයෙකුගේ “සං විනයයා සිති සංකීර්ණී අවධිති අවසාසයෙන් අවිසංකප්පා අවසානවිමානසතා සමුප්පා සමාතිජ්ඣයං සමාතිබලං සමාසමාති”. උපෙක්කමාරබ්බ සමාතිතයෙකුගේ චතුරේඛ කාලෙ උපෙක්කං පාරබ්බ ඵකයාපිතතා අවිකම්පිතවිතතා අවසානවිමානසොති උපෙක්කමාරබ්බ සමාතිතයෙකු.

[illegible]

අපි ව අහි කාරණෙහි උප්පත්ති කුකකුඩං. වෙතසො විප්පිසාදෙ
මනොවිලෙඛො: කතතතා ව අකතතතා ව. කථං කතතතා ව අකතතතා
ව උප්පත්ති කුකකුඩං. වෙතසො විප්පිසාදෙ මනොවිලෙඛො? 'කතං මෙ
කායද්වවිරිතං අකතං මෙ කායද්වවිරිත'න්ති උප්පත්ති කුකකුඩං. වෙතසො
විප්පිසාදෙ මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ චජ්ජිව්විරිතං - කතං මෙ මනනා-
ද්වවිරිතං-කතො මෙ පාණෝතිපාතො, අකතා මෙ පාණෝතිපාතා චෙරමනි'ති
උප්පත්ති කුකකුඩං. වෙතසො විප්පිසාදෙ මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ
අදින්නාදුතං - කතො මෙ කාමෙසු මිත්ථාචායෙ - කතො මෙ ඉතාචායෙ -
කතා මෙ පිත්තා චාචා - කතා මෙ ඵරුසා චාචා - කතො මෙ සච්ඡා-
ලාපො - කතා මෙ අභිරක්ඛං - කතො මෙ ඛ්‍යාපායෙ - කතා මෙ මිත්ථාදිට්ඨි-
අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨි'ති උප්පත්ති කුකකුඩං. වෙතසො විප්පිසාදෙ
මනොවිලෙඛො. එවං කතතතා ව අකතතතා ව උප්පත්ති කුකකුඩං.
වෙතසො විප්පිසාදෙ මනොවිලෙඛො.

1. කාලය - සි. II. මාස. කාලය - PTS.

[illegible]

අපච්ඡා ඕලෙසුමති න පරිසුරකාරිති උපාජ්ජති කුක්කුච්චං වේතසො විපාටිසාරෙ ඕනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියසුමති අගුන්තථාරෙති - හෙජ්ඣෙ අමතකඤ්ඤමිති - ජාගරියං අනනුසෙතොමිති - න සතිසම්පජ්ඤෙඤාන සම්පන්නාගතොමිති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරෙ සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරෙ සම්මපාධානාති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරෙ ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතා මෙ පඤ්චිත්තියාති - අභාවිතා මෙ පඤ්ච ඛලාති - අභාවිතා මෙ සත්තබ්බොජ්ඣානාති - අභාවිතා මෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මහෙසාති - දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති - දුක්ඛසමුදයො මෙ අපාටිතොති - මයෙසා මෙ අභාවිතොති - තිරෙඛො මෙ අසම්මතොති උපාජ්ජති කුක්කුච්චං වේතසො විපාටිසාරො ඕනොවිලෙඛො. තකකාසයං කුක්කුච්චඤ්චුච්ඡිදෙති තකකං ච තකකාසයඤ්ච කුක්කුච්චඤ්චුච්ඡිදෙය්‍ය ජිනෙය්‍ය උච්ඡිදෙය්‍ය සමුච්ඡිදෙය්‍ය පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බන්ධනිරෝය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති තකකාසයං කුක්කුච්චඤ්චුච්ඡිදෙති.

තෙතාග ගගවා:

“ඉක්කිතතචකුචු න ච පාදලොලො
කුක්කුච්චඤ්චුච්ඡිදෙති,
උපෙක්ඛමාරිභ සමාගිතතොති,
තකකාසයං කුක්කුච්චඤ්චුච්ඡිදෙති”ති.

16 - 19

බුද්ධො චම්භි සතිමානිනෙදෙති
සමුච්ඡිදෙති ඛලං පඤ්චෙ,
චංචං පඤ්චෙදෙති කුසලං නාච්චෙලං
ජනවාදබ්බමාය න වේතසෙය්‍ය.

බුද්ධො චම්භි සතිමානිනෙදෙති - ‘බුද්ධො’ති උපජ්ඣායා වා ආචරියා වා සමානුපජ්ඣායකා වා සමානාවරියකා වා භික්ඛා වා සන්ධිධා වා සමානා වා සත්තා වා වේතෙති “ඉදං තෙ අනුමො අනුතං, ඉදං තෙ අපාතං, ඉදං තෙ අසාරං, ඉදං තෙ අසිලබ්බානි සතිං උපට්ඨාපෙති තං වේදනං නෙදෙය්‍ය අභිනෙදෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදිසෙය්‍ය පඤ්චෙය්‍ය පිඨෙය්‍ය අභිජ්ජෙය්‍ය. යථා ඉති වා පුරිසො වා දහරො යුවා මහිකකජාතිකො සිං තතාතො උපාලමාලං වා වසිකමාලං වා අභිමුත්තිකමාලං වා ලභිති උභොති ගජෙති පටිග්ගෙය්‍ය උත්තමධෙහ සිරසම්. පට්ඨාපෙති නෙදෙය්‍ය අභිනෙදෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදිසෙය්‍ය පඤ්චෙය්‍ය පිඨෙය්‍ය අභිජ්ජෙය්‍ය, චම්භිමං සතිං උපට්ඨාපෙති තං වේදනං නෙදෙය්‍ය අභිනෙදෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදිසෙය්‍ය පඤ්චෙය්‍ය පිඨෙය්‍ය අභිජ්ජෙය්‍ය.

1. “නිධිනංච පච්චතාරං ගං පසෙසා වජ්ජකසිනං,
නිකායා වාදිං මේධාපිං තාදිසං පණ්ණිනං හජේ.
තාදිසං හජමානස්ස සෙය්‍යො හොති ත පාටිසයා”ති^a.
2. “ඔච්ඡෙය්‍යත්‍රසංසෙය්‍ය අසංඛා ව නිවාරයෙ,
සතඤ්ඤි සො පියො හොති අසතං හොති අපට්ඨයා”ති^a.

වුද්දිතො වච්ඡි සතිමාහිතජෙ.

සමුභම්මාරිසු ඩිලං පභිජෙති - ‘සමුභම්මාරි’ති එකකම්මා එකුදෙදසා සම්පිකකා. සමුභම්මාරිසු ඩිලං පභිජෙති සමුභම්මාරිසු ආගතච්ඡතනං ඩිලජාතනං පභිජෙද්දය; පඤ්ච ප්‍රේතො ඛිල පභිජෙද්දය; තසොපි චේතොඛිල පභිජෙද්දය; රාගබ්ලං දොසබ්ලං මොහබ්ලං භිජෙද්දය පභිජෙද්දය සමභිජෙද්දයාති - සමුභම්මාරිසු ඩිලං පභිජෙද්.

වාචං පමුඤ්ඤෙ ඤාසලං නාතිචේලනති - ඤාණත්වං වාචං මුඤ්ඤෙ ය. අද්විපසංගිතං ධම්මිපසංගිතං කාලෙන සාපදෙසං පරිගතනවතිං වාචං මුඤ්ඤෙය පමුඤ්ඤෙයාති - වාචං පමුඤ්ඤෙ ඤාසලං; නාතිචේලනති ‘චේලා’ති දෙච චේලා; කාලචේලා ව සිලචේලා ව. කතමා කාලචේලා? කාලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, චේලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලචේලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලං අසම්පන්නං වාචං න භාසෙය්‍ය, චේලං අසම්පන්නං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලචේලං අසම්පන්නං වාචං න භාසෙය්‍ය.

3. “යො චේ කාලෙ අසම්පන්නෙ අතිචේලං පහාසති,
එවං සො නිහතො සෙති කොකිලාසෙව අනුජේ”ති^b

අයං කාලචේලා.

කතමා සිලචේලා? රත්තො වාචං න භාසෙය්‍ය, දුට්ඨො වාචං න භාසෙය්‍ය, මුලො වාචං න භාසෙය්‍ය, මුසාවාදං න භාසෙය්‍ය, පිසුතං වාචං න භාසෙය්‍ය, එරුතං වාචං න භාසෙය්‍ය, සම්ඵප්පාදං න භාසෙය්‍ය න කප්පය න හත්ථය න දීප්පය න වොහරෙය්‍ය. අයං සිලචේලාති - වාචං පමුඤ්ඤෙ ඤාසලං නාතිචේලං.

a. ධම්මපද - පණ්ණිනමක.

b. කොකාලිඤ්ජාතක.

ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍යාති - 'ජනා'ති ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙස්සා ව සුද්දා ව ගහවතා ව පබ්බජිතා ව දෙව්‍යා ව මිත්‍රස්සා ව, ජනස්ස වාදෙය උපමාදාය නිද්දාය ගරහාය අකිත්තියා අවණණතාරිකාය සිලවිපතතියා වා ආචාරවිපතතියා දිව්‍යවිපතතියා වා ආජිවවිපතතියා වා න වෙනගෙය්‍ය වෙනතං න උපාදෙය්‍ය විතතං¹ න උපාදෙය්‍ය සංඛිකපං න උපාදෙය්‍ය මහසිකාරං න උපාදෙය්‍යාති - ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍ය.

තෙනාහ ගගවා:

“වුද්දිතො වමිති සත්ථාගිතභෙද
සබ්බගම්මාරිත්‍ර ඛිලං පභිභෙද,
වාචං පමුඤ්ඤා කුසලං තාතිමෙලං
ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍යා”ති.

16 - 20

අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ
ගෙසං සතිමා විතයාය සිතෙති,
රුපෙත්‍ර සද්දෙත්‍ර අපො රසෙත්‍ර
ගන්ධත්‍ර ඵණ්ණත්‍ර සහෙථ රාගං.

අථාපරං සඤ්ච රජාති ලොකෙති - 'අථා'ති පදසනී පදනංසග්ගො පදපාරිච්ඡරි අකඛරසමමායො බ්‍රහ්මඤ්ඤාසිලිවතා පදනුත්‍රබ්බතාමේතං අථාති. සඤ්ච රජාති'ති රුපරජො² සද්දරජො² ගන්ධරජො රසරජො ඵොච්ඡබ්බ රජො.

1. රාගො රජො න ව පන රොණු වුච්චති
රාගස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
ඵතං රජං විපජ්ජති පණ්ණිතා
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.
2. දෙහො රජො න ව පන රොණු වුච්චති
දෙහස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
ඵතං රජං විපජ්ජති පණ්ණිතා
විහරන්ති තෙ විගත රජස්ස සාසනෙ.
3. මොහො රජො න ව පන රොණු වුච්චති
මොහස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
ඵතං රජං විපජ්ජති පණ්ණිතා
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ”ති.

ලොකෙති - අපායලොකෙ මිත්‍රස්සලොකෙ දෙව්‍යලොකෙ ඛනිලොකෙ බාහුලොකෙ ආයතනලොකෙති - අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ.

1. විතතංසග්ගො න උපාදෙය්‍ය - සං. PTS

2. විපජ්ජති - සි. II.

2. රොහො - සං. PTS.

a. වුලපච්ඡකජාතක

මෙය සහිතව විනයාය සිතකිනි - 'සෙස'නම් රූපරාශ්‍ය සද්ද-
ගණ ගනිමින් රසරාශ්‍ය චෝටිබරාගණ; සහිතව "සා සති අනුසාරි
පටිපාටි සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුඛසනතා සති
සතිච්ඡේදය සතිබලං සම්මාසනී සතිසමෝපායනිකා එකායතමයෝ; අයං
වුච්චති සති. 8 ඉමාය සනියා උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො
උපපතො සමපතො සමනතාගතො, නො වුච්චති සතිමා. සිතකිනි
තිසො සිකා: අධිසිලසිකා අධිවිතසිකා අධිපඤ්ඤසිකා. කතමා
අධිසිලසිකා - පෙ - අයං අධිපඤ්ඤසිකා. මෙය සහිතව විනයාය සිතකිනි -
සතිමා පුග්ගලො සෙසං රූපරාශ්‍ය සද්දගණ ගනිමින් රසරාශ්‍ය
චෝටිබරාගණ විනයාය පටිපිතාය පභානාය වුපසමාය පටිතිසංගාය
පටිපාසාදියා අධිසිලමිපි සිතකිය, අධිවිතමිපි සිතකිය, අධිපඤ්ඤමිපි
සිතකිය, ඉමා තිසො සිකා: අවජ්ඣනො සිතකිය, ජාතනො
සිතකිය, - පෙ - සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිතකිය අවරොය
සමාවරොය සමාදාය වතෙතො: - සෙසං සතිමා විනයාය සිතකි.

රූපෙසු සද්දසු අපො රසෙසු ගනිමින් එසෙසු සහෙඵ ගනනි-
රූපෙසු සද්දසු ගනිමින් රසෙසු චෝටිබරාගණ රාග සහෙය පටිසහෙය
අභිභාවය අපේක්ෂාසරොය පරියාදියෙය මද්දො: - රූපෙසු සද්දසු
අපො රසෙසු ගනිමින් එසෙසු සහෙඵ රාග.

තෙතො: සහෙඵ:

"අපොරං පඤ්ච රජානි ලොකෙ
මෙය සහිතව විනයාය සිතකි,
රූපෙසු සද්දසු අපො රසෙසු
ගනිමින් එසෙසු සහෙඵ රාග"නම්.

16 - 21

එතෙසු ධම්මෙසු විනයෙය ජ්ඣං
තිකු සතිමා සුච්ඡිකාවිතො,
කාලෙත සො සමමා ධම්මං පටිච්චංසමානො
එකාදිගුතො විහතෙ තමං සො (ඉති ගහවා).

එතෙසු ධම්මෙසු විනයෙය ජ්ඣනම් - 'එතෙසු'ති රූපෙසු සද්දසු
ගනිමින් රසෙසු චෝටිබරාගණ; ජ්ඣනම් "සො කාමෙසු කාමච්ඡේදො කාම-
රාගො කාමනච්ඡි කාමනිකා කාමසිතෙහො කාමපටිලාහො කාමමුච්ඡ-
කාමරේකාසානං කාමොහො කාමයොහො කාමුපාදානං - පෙ - කාමච්ඡේද-
නිවරණං" එතෙසු ධම්මෙසු විනයෙය ජ්ඣනම් එතෙසු ධම්මෙසු ජ්ඣං
විනයෙය පටිවිනයෙය පජ්ඣෙය විනාශෙය බ්‍යන්ධකරොය අනභාවං
ගමෙයා: - එතෙසු ධම්මෙසු විනයෙය ජ්ඣං.

හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්තවිජ්ජනාති - 'හික්ඛු'ති පුච්ඡන්තකල්යාණසකා වා හික්ඛු සෙධො වා හික්ඛු; සතිමාති "සා සති අනුස්සති - පෙ - සමමාසති සතිසමොඤ්ඤායෙතා එකායනමග්ගො," අයං වුවවති සති. ඉමාය සතිනා උපෙතො සපුපෙතො - පෙ - සො වුවවති සතිමා; හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්ත - විජ්ජනාති පඨමං කානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි විදානං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං, දුතියං කානං සමාපන්නස්ස විභක්ඛවිවාසෙති විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, තතියං කානං සමාපන්නස්ස පිතියං ව විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, චතුත්තං කානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූප - සඤ්ඤාය පටිසසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය විත්තං මුත්තං විමුත්තං ඥවිමුත්තං. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස අකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය විත්තං - පෙ - අකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය විත්තං - පෙ - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස අකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, සොකාපන්නස්ස සකකාසදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, සකදගාමිස්ස ඔලාරිකා කාම - රුගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අනාගාමස්ස අණ්ණසහගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනං අණ්ණසහගතා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උභවවා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවිරාගානුසයා අවිජ්ජා - නුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි ඛනිද්ධා ව සබ්බනිමිත්තෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තනති - හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්තවිජ්ජනා.

කාලෙන සො සමමා ධම්මං පටිච්චංසමානොති - 'කාලෙන'ති උභවෙ විත්තෙ සමාධිස්ස කාලො. සමාධිතෙ විජ්ජන විපස්සනාය කාලො.

1. කාලෙ පඤ්ඤානති විත්තං නිග්ගණ්ඨාති පුනාපරෙ,¹
සංපහංසති කාලෙන කාලෙ විත්තං සමාදුසෙ,²
අජ්ඣුපෙක්ඛති කාලෙන සො යොගී කාලකොවිදො.
2. කිම්හි කාලමහි පඤ්ඤාතො කිම්හි කාලෙ විනිග්ගතො,
කිම්හි පහංසතො කාලෙ සම්ඵකාලො ව කිදිසො,
උපපක්ඛාකාලං විත්තස්ස කථං දුස්සෙති යොගිත්තො?

1. අපාපරෙ - PTS. 2. සමාදුසෙති - PTS.

3. ලිනෙ විත්තමහි පඤ්ඤායො උභිතසමිං හි නික්ඛණො,
නිරුක්ඛාදගතං විත්තං සංපහංසෙය්‍ය තාවඤ්ඤො.
4. සමපහට්ඨං සද්ධං විත්තං අලිනං හවතනුභිතං,
සමථනිමිත්තස්ස සො¹ කාලො අජ්ඣතතං රමයෙ මනො.
5. එතෙන මෙවුපායෙන² යද්‍ය නොති සමාහිතං,
සමාහිතං විත්තමඤ්ඤාය අජ්ඣපෙකෙඛස්ස තාවඤ්ඤො.
6. එවං කාලවිදු ධිරො කාලඤ්ඤා කාලකොපිඤ්ඤො,
කාලෙන කාලං විත්තස්ස නිමිත්තමුපලක්ඛයෙ”ති.

කාලෙන සො සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානොති - ‘සඤ්ඤා සඤ්ඤා
අනිව්‍යා’ති සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො, සඤ්ඤා සඤ්ඤා දුක්ඛාති සමමා
ධම්මං පරිවිමංසමානො, සඤ්ඤා ධම්මං අනුත්තරාති සමමා ධම්මං පරිවිමංස-
මානො -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සඤ්ඤා තං නිරෝධධම්මනති සමමා
ධම්මං පරිවිමංසමානොති - කාලෙන සො සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො.

එතෙකාදිභූතො විභවන තමං සොති හගමාති - ‘එතෙකාදි’ති එකස්ස
විතො අවික්ඛිත්තවිතො අවිසාහවමිත්තො සමපො සමාධිඤ්ඤා සමාධි-
ඤ්ඤා සමමාසමාධිති එතෙකාදිභූතො. විභවන තමං සොති රාගතමං
දොසතමං මොහතමං දිට්ඨිතමං මානතමං කිලෙසතමං දුඛවිජ්ජතමං අනි
කරණං අවිකල්පකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරෝධිකං විසාතපක්ඛිකං
අනිඛබ්‍යතසංවිතනතිකං. හතෙය්‍ය විභවෙය්‍ය පඤ්ඤෙය්‍ය විතොදෙය්‍ය
බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනගාමං ගමෙය්‍ය.

1. සමථස්ස - සො. PTS.

2. එතෙතෙව උපායෙන - සිඞ්. II. එතෙන මෙවුපායෙන - PTS.

භගවාති ගාරවාධිවචනං. අපි ව භග්ගාරාගොති භගවා, භග්ගදෙසොති භගවා, භග්ගමොභොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගද්විතීති භගවා, භග්ගකුණ්ඩකොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, හජ් චිහජ් පචිහජ් ධම්මරහනනති භගවා. භවාං. අත්තකරොති භගවා. භාවිතකාමොති භගවා, භාවිතසීලො භාවිතවිජ්ජනා භාවිතපඤ්ඤාති භගවා. හජ් වා භගවා අරඤ්ඤා චතප්ථාති පත්තාති සෙතාසනාති අප්පාසද්දාති අප්පාතිගෙසාසාති විජ්ජනවාතාති මුත්තසාරාග්ගසයාසකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාතිති භගවා. හාසි වා භගවා චිච්චි භික්ඛාපාතසසතාසනභිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානනති භගවා. හාගි වා භගවා අභ්ථරසංඝ ධම්මරසංඝ විමුත්තිරසංඝ අභිසීලසංඝ අභිවිත්තසංඝ අභිපඤ්ඤාසාති භගවා. හාසි වා භගවා චතුත්තං කුතානං චතුත්තං අප්පමඤ්ඤානං චතුත්තං අරුපසමාපත්තිනනති භගවා. හාගි වා භගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිගායනානං නවන්තං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිනනති භගවා. හාගි වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්තං කසිණසමාපත්තිනං ආනාපාතසතිසමාධිසං අසුභසමාපත්තිසාති භගවා. හාගි වා භගවා චතුත්තං සතිපට්ඨානානං චතුත්තං සමමප්පාධානානං චතුත්තං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්තං ඉද්ධියානං පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගිහානං අරියසං අට්ඨබ්බිකසං මහාසංඝාති භගවා. හාගි වා භගවා දසන්තං තථාගතඛලානං චතුත්තං චෙසාරජ්ජානං චතුත්තං පටිසම්භිදානං ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධිමොක්ඛනති භගවා. -

‘භගවා’ති තෙනං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමනෙව්විති කතං. න සුඤ්ඤාභිඤ්ඤාති කතං, න සමණ්ණාසමණෙති කතං, න දෙවතාති කතං. විමොක්ඛනති-කමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං ඛොධියා මුත්තෙ සහ සබ්බසුඤ්ඤාභිඤ්ඤා පටිලාභා සච්ඡිකාපඤ්ඤානති යදිදං භගවාති - එකොදිගුතො විහතො තමං සොති භගවා.

තෙනාන භගවා:

“එතෙසු ධම්මෙසු විතෙසා ඡන්දං
තිත්ථු සතිමා සුවිමුත්තවිත්තතා,
කාලෙත සො සම්මා ධම්මං පරිචිමංසමානො
එකොදිගුතො විහතො තමං සො (ති භගවා”ති.)

සංසලසමො
සාරිපුත්තසුත්තනිදෙදසො
සමත්තො.

මහානිදෙදසපාළි නිවසිතා.

මහානිදේශපාලි

ගාථාදිපාදසූචි

අකිත්තයි විවච්චකවු	486, 502
අකෙකාධිකො අකත්තාසි	292, 298
අච්චිකත්ති අකොරත්තා	62, 116
අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙ	482, 484
අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති	බමමං 410
අතිසාරදිට්ඨියා සො	
සමත්තො	406, 408
අත්තදණ්ඩා හයං ජාතං	558, 564
අත්තනාව කතං පාපං	46
අත්තං පහාය	
අනුපාදියාතො	148, 150
අථ නිං පටිත්තකමාගමා	248
අථ සත්ථානි කුරුතෙ	208, 210
අථාපරං පඤ්ච රජානි	
ලොකෙ	720, 722
අදස්සනාතො ආයතනි	60, 146
අද්දසං කාම තෙ මූලං	4, 42
අත්තජ්ජනතො දොසො	22, 500, 666
අත්තජ්ජනතො මොහො	22, 500, 666
අත්තජ්ජනතො ලොකො	22, 498, 664
අත්තත්තර ව යෙ හග්ගා	60, 162
අතිට්ඨුපි අත්තතිදො	620, 622
අතිධානගතා හග්ගා	60, 162
අතිබ්බතත්තන න ජාතො	60, 162
අතෙජ්ජසා විජානිතො	622, 624
අත්තඤ්ච ලො	
වසතඤ්ච කාලෙ	704, 708
අත්තානම්මපා පානානං	512, 514
අසාමාසු මිත්තසානං	62, 166
අසං වත ජිවිතං ඉදං	162, 168
අසං හි එතං න අලං	
සමාය	418, 420
අබලානං බලියන්ති	16, 24
අභිතු හි සො අත්තභිතුතො	554, 556

අයංකපාලමාදිත්තං	562
අසත්තඤ්ච සත්තඤ්ච ඤාතො	
බමමං 84, 462	
අස්සපඤ්ඤා අකතඤ්ඤා ව	322
ආග්ගං ත කතෙති තිඤ්ඤා	
ලොකෙ	276
ආත්තභිත්තසොත්ත වුදය	
චුට්ඨො 690, 692	
ආථබ්බණං සුචිතං	
ලකභණං 526, 528	
ආමාය දසාපි හවන්ති එකෙ	16
ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං	356
ඉච්ඡානිදන්තා හවසාතභිදා	42, 50
ඉදං වදමිති ත තස්ස තොති	250, 254
ඉඤ්ච සුද්ධං ඉති	
වාදයන්ති 220, 222, 410, 412	
උච්චාවචෙසු සයතෙසු	660
උත්තරය ව හිත්තියා	562
උද්භිඤ්ඤා යථාපි පොකඤ්ඤා	186
උදෙති ආපුරති වෙති	
විඤ්ඤා 172, 612	
උපයො හි ධර්මමුසු උපෙති	
වාදං 112, 114	
උපෙත්තභිදො සද්ද සතො	326, 330
උපොසු අත්තසු	
විකෙත්ත ඡන්දං 72, 80	
එකං හි සම්මං ත	
දුතියමිත්ති 398, 400	
එකායනං ජාතිබයන්තදස්සි	644
එකො පුබ්බෙ වර්තාන	200, 202
එතදඤ්ඤාය මෙධාවි	8
එතමාදිත්තො ඤාතො	214, 216
එතං ව බමමමඤ්ඤාය	552, 554
එතාදිසං මෙ රත්තං ත ඉච්ඡසි	250
එතෙ ව ඤාතො	
උපතිග්ගිතානි	386, 388

එතෙත මෙවුපායෙන 726
 එතෙසු බමෙමසු විතෙයා ජන්දං 722, 730
 එතනාවතකමට් වදනති 384, 386
 එමමාදිනවං ඤාති 612
 එමං කාලවිදු සිරෙ 728
 එමං පි විකායා විවාදයනති 390, 392
 එසා තමුවිතො සෙනා 132, 458
 ඕකං පසාය අතිකෙතසාරි 268, 270, 274
 ඔකතිතනවකසු ත ව පාදලොලො 710, 716
 ඔවදෙයානුසාසෙයා 718
 ඔසානෙ නෙව බ්‍යාරුඳො 572, 574
 කති පරිකායා ලොකෙ 662, 668
 කථං දසසි කථං සිලො 284, 286
 කථං සමෙතසා විතෙයා රූපං 378, 380
 කදරියා තපනා සාරා 562
 කයවිකකසෙ තතිපට්ඨයා 532, 538
 කසමා හු සමාති වදනති තානා 400, 402
 කං සො සිකඛං සමාදය 678, 680
 කාමං කාමයමානසා 1, 6
 කාමා තෙ පට්ඨං සෙනා 132, 240, 458
 කාමෙසු සිඤ්ඤා පසුතා පමුලා 50, 54
 කායමුතිං වාචාමුතිං 82, 460
 කාලෙ පහනණති විතතං කිඤ්ඤාපි තෙ තං ජලතෙ 724
 විමානං 570
 කිනත්‍ර සතෙතාති පමෙවසි 616
 කිමති කාලමති පහනාහො 724
 කිං හු අසිසං කුතිං වං අසිසං 700, 704
 කුතො නිදනා කලසා විවාද 344, 348
 කුඤ්ඤා අත්තං ත ජානාති 22, 500, 666
 කුභා පඤ්ඤා ලපා සිඛති 172
 කොඛාතිමානසා වසං ත ගච්ඤ් 696, 698

කොඛො මොසවජ්ඣාදි 362, 368
 කායා බ්‍යාපාරකො අසු 668, 678
 කෙතතං වජ්ඣං භිජ්ඣාදි 14, 16
 කෙධං බ්‍රුමි මහොකොති 600, 602
 වකසුති තෙව ලොලසා 502, 508
 වසුකකණ්ණං වසුඤ්ඤා 562
 විරසං වත පසාම 614
 වුදිතො වමිති සතිමාතිතන්දෙ 716, 720
 වුලාසිතිසකසාති 60, 162
 වොර ගරනති රජානො 8
 ජදනමා සමුට්ඨාය 562
 ජන්දනිදනාති පියාති ලොකෙ 354, 358
 ජන්දෙ හු ලොකසමං කුතො නිදනො 358, 360
 ජාතවෙදසමො කායො 562
 ජාතාම පසාම තපෙව එතං 442, 444
 ජිණ්ණ රථසා මණ්ඩකුණ්ඩලෙ ව 612
 ජිවිතං අතතභාවො ව 60, 162
 කොසි ත පාදලොලසා 514, 520
 තඤ්ඤාපි ගත්තං කුලො වදනති 146
 තණ්හා දුභිසො පුරිසො 642
 තත් සතතා මහාදුද් 562
 තත් සිකඛානුගිතනති 586, 588
 තමුපනිකාය ජිගුල්චිතං වා 430, 432
 තං බ්‍රුමි අසිතං තාදිං 644, 656
 තං බ්‍රුමි උපසන්නොති 334
 තසමා ජනතු සද සතො 24, 30
 තසමා හි සිකෙඛට් ඉගෙව ජනතු 54 64
 තසා අයොමියා භුමි 562
 තසා වෙ කාමයානසා 6, 8
 තසායං පට්ඨමකොපි 30, 650
 තසසිඛ දිවෙච්ච පුතෙ මුතෙ වා 154
 තිණකට්ඨසමයං ලොකං 616
 තෙ නිබ්බුතිං අසිංසමානා දදනති 594
 තෙ වාදකාමා පරිසං විගයා 224
 තෙසං මවුපරෙතානං 168
 ථෙයාං ත කතරයා න මුසා ගණ්ණ 692, 696

දක්ඛිණියා ව භික්ඛියා 562
 දත්තං නියන්ති සමිතිං 330
 දහර ව මහනතා ව 166
 දිට්ඨිපි සුතාපි යෙ ජනා 174, 176
 දිට්ඨිකු නිකාය
 අනුපුට්ඨමානො 264
 දිට්ඨිනිවේසා න හි
 සාධිවතතා 104, 106
 දිට්ඨිවපි ලොකසමිං න
 කප්පයෙය් 146, 148
 දිවේසින වෙ සුද්ධි කරස්ස
 නොති 118
 දිවේසි සුතන සිලවතන මුතෙ වා 404
 දිසාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච 248
 දුක්ඛසමම හි සමොන්ති 618
 දුරෙ සතතො පකාසෙතති 630
 දෙසො රජො න ව පන රෙණු
 වුච්චති 720
 ධොතස්ස හි නත්ති කුතිඤ්චි
 ලොකෙ 106, 112
 ධොතො න හි පෙන
 ඤ්ඤාති 186, 190
 න කප්පයන්ති න
 පුරෙකකරාන්ති 156, 160,
 134, 138
 න ව කප්පිකො සියා
 හිකුට්ඨ 538, 546
 න ව කෙතති කොපි භායති 62, 164
 න වාහසමතං තට්ඨයන්ති මුමි 396
 න තස්ස අද්දිට්ඨමිධත්ථි
 කිඤ්චි 494, 640
 න තස්ස පුත්තා පසවො 336
 න තෙ තතො තික්ඛමිතුං 562
 න දිට්ඨියා න සුතියා න
 ඤ්ඤාන 256, 260
 න පණ්ඩිතා උපතිසුඛස්ස
 තෙතු 594
 න මුග්ග්ගො අඤ්ඤාතො
 සුද්ධිමාන 120, 124
 න මුග්ග්ගො කප්පමුපෙති
 සබ්බං 448, 450
 න මෙ දිට්ඨියා ඉතො
 පුබ්බෙ 626, 630

න මොහෙන මුනි හොති 82, 462
 න වෙදගු න දිට්ඨියා න
 සුතියා 280, 282
 න සඤ්ඤාදඤ්ඤාදි න විසඤ්ඤා-
 සඤ්ඤා 380, 382
 න සමමුත න මිමෙසු 624, 626
 න හි එතෙති යානෙති 330
 න නෙව සම්මානි ඛසුනි
 තානා 402, 404
 නාමඤ්ච රුපඤ්ච පටිච්ච
 ඵසො 374, 378
 නාසිස්සා න පිට්ඨිසාමි 94, 676
 නාහං සතිස්සාමි පමොචතියා 46
 නික්ඛානා නිලලපා සිරා 172
 නිද්දං තද්දිං සත්භ ජිනං 590, 594
 නිද්දං න ඛසුලීකරෙය් 520, 524
 නිගිතං ව පටිත්තාරා 718
 නිසුය තප්පවෙධෙය් 530, 532
 නිබ්බතානං ව ධම්මානං 60, 164
 නිරාසතති අනායතෙ 300, 302
 නිවිස්සවාදි න හි
 සුබ්බිතානො 446, 448
 නො වෙ කිර දිට්ඨියා න
 සුතියා 260, 262
 පකප්පිතා සබ්බතා සස්ස
 ධම්මා 100, 104
 පච්ඡිමාය ව භික්ඛියා 562
 පඤ්ඤාන කතෙත අත්තතා 98
 පඤ්ඤානතධිරො සයානං න
 භායෙ 684, 688
 පඤ්ඤාමි ජිනමිඤ්ඤා නෙ 132, 458
 පඤ්ඤාං පුරකකප්පා
 කල්පාණපිති 698, 700
 පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො 210
 පථිරුපකො චෙතනිකා
 කුණ්ඩලොව 632
 පතිලිනවරස්ස හිකුට්ඨො 178, 182
 පතිලිනො අකුතකො 302, 316
 පථයමානස්ස හි
 ජප්පිතානි 432, 434
 පරධම්මිකානමපි න
 සත්තසොය 688, 690

පරමෙකති දිවයින

පරිබ්බාසානො 140, 142

පරසා වෙ

බමමනානුජානං 392, 394

පරසා වෙ වමාසිතෙන හිතො 438

පරසා වෙ හි වමසා

නිතිනො 408, 410

පසං තරො දකකති

තාමිරුපං 444, 446

පසාමි ලොකෙ

පරිච්ඡෙදමානං 64, 68

පසාමි සුද්ධං පරමං අරොහං 116

පාපානි පරිවර්ජකී 82, 462

පියසාසුතා කලහා විවාද 348, 352

පියාසු ලොකසමිං කුතො

නිදානා 352, 354

පුච්ඡාමි තං ආදිවමඛණ්ඩං 466, 472

පුබ්බාසවෙ හිත්වා න වෙ

අකුබ්බං 454, 456

පුබ්බෙව මවං විජහනති

භොගා 170, 612

පුරුසමාය ව හිත්තිතා 562

පුරුසමෙත ව බාවනති 562

පුරාණං තාහිතභෙදයා 598, 600

පුරිමං පහාය අපරං

සිතා සෙ 124, 126

පෙකකතං යෙව් සද්ධිතං 168

ඵඤ්ඤානං ජනං දිසා 564, 568

ඵලානමිව පකකානං 166

ඵසානිදානං සාතං අසාතං 370, 372

ඵසංත යද පුට්ඨසා 508, 510

ඵසොහු පු ලොකසමිං කුතො

නිදානො 372, 374

බාහෙතො සබ්බපාපානි 120

හිකුසුතා විරුද්ධවිජ්ජො 658, 660

මහං ගතා කොසලං ගතා 704

මච්චිතාබ්බාසතො ලොකො 570

මජ්ඣෙකං යථා සමුද්දසා 484, 486

මමාසිතෙ පසාථ ඵඤ්ඤානො 70, 72

මරණෙපි තං පතිසති 170, 174

මුලං පටඤ්චසංඛාය 472, 478

මුළුතා අත්ථං න

ජානාති 22, 500, 666

මෙථිතමනුසුත්තසා

මුසානෙ 196, 198

මෙථිතමනුසුත්තසා

විසානං 190, 194

මොසථිජේ ත නිශෙථ 546, 550

594, 598

මොහො රජො න ව පත

රෙණු වුවති 720

යඬ්ඬිකුට්ඨි බමමතිජඤ්ඤා 480

යථා නිත්තා පටිත්තනාති 60, 162

යථාපි අඬ්ඬිකුට්ඨි 616

යථාපි කුමනකාරසා 166

යද්දතනි පසාති

ආනිසංසං 142, 144

යනනං අපුච්ඡිමා අතිත්තසි

තො 382, 384

යමානු බමමං පරමිකති

ඵකෙ 424, 436

යමානු සවං තපිත්තනි

ඵකෙ 396, 398

යහො කිත්ති ව යං

පුබ්බෙ 202, 206

යසා තත්ථි ඉදං මෙති 616, 618

යසා නිසංසතා තත්ථි 332

යසා ලොකෙ හයං තත්ථි 342, 344

යසානිද්ධියානි හාවිතානි 330

යසානුත්තරානං පඤ්ඤිතං

තත්ථි 150, 152

යං පුබ්බෙ තං

විසාකොති 608, 610

යං යං දිසං පබාවනති 562

යං කාවිමා සමුච්ඡිතො

පුච්ඡා 420, 422

යුත්තො කථායං පරිසාය

මජ්ඣෙක 224

යෙ කෙවිමෙ දිවසි

පරිබ්බාසානා 416, 418

යෙන තං වජ්ජං

පුච්ඡානං 336, 340

යෙන සලලෙත

මතිඤ්ඤා 574, 584

යෙ නිරුද්ධා මරණසා 60, 162

යෙනෙව බාලොති පරං

දසාති 404, 406

ගෙහි විවිධතා විවරණය
 ලොකෙ 247, 278
 ගො අත්තතො සීලවතානි
 ජනතු 92, 96
 ගො කාමෙ පරිවජන්ති 8, 14
 ගො ධ කාමෙ අවච්ඡන්ති 606, 608
 ගො වෙ කාලෙ අභිජනන්ති 718
 රාගො ව දෙසො ව ඉතො
 නිදානා 22, 500, 666
 රාගො රජො න ව පත රෙණු
 වුච්ඡන්ති 720
 රිත්තස්ස මුනිනො
 වරතො 218, 220
 ලාභකමා න සිකති 322, 326
 ලාභො අලාභො අයසො
 යතො ව 572
 ලාභො සිල්ලානං
 සකකාරො 132, 458
 ලිතෙ විත්තවති පඤ්ඤා 726
 ලුඤ්ඤා අත්ථං න
 ජානාති 22, 500, 666
 ලොභො දෙසො ව
 මොක්ඛා ව 22, 500, 666
 වදන්ති තං දුට්ඨමනාපි
 ථකෙ 88, 88
 වරමස්සතරා දන්තා 330
 විජ්ඣාමිතිකස්ස යදිදං
 ථාතු 680, 684
 විධානු න විකම්පති 330
 විනිවුත්තානි පකප්පිතානි 254, 256
 විනිවුත්තං ධම්මං සං
 පමාය 414, 416
 විවේකඤ්ඤාව සිකෙඛා 216, 218
 විසංසරානි මුනිධ
 ලොකෙ 45, 454
 විතගෙධො අමච්ඡන්ති 340, 342
 විතගෙණො පුරාගෙද 286, 290
 වෙදනි විවේඨා
 කෙවලානි 128, 280
 සකං සකං දිට්ඨි
 පරිබ්බසානා 388, 390
 සකං හි දිට්ඨි
 කප්පවිච්ඡේදයා 88, 92

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු 436
 සකායතෙ වාපි දුග්ගං
 වදන්තො 412, 414
 සබ්බසංසාරි පරෙතො
 සො 206, 208
 සභෙ වුතො
 සීලබ්බතො 424, 428
 සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො
 කිං වදෙය්‍ය 268, 268
 සච්චා අපවාසකම්මං
 මුනි 602, 604
 සච්චො සියා
 අපායපඤ්ඤා 588, 590
 සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරණය
 මකං 80, 86
 සඤ්ඤා විරහනස්ස න සන්ති
 ගන්තා 282, 284
 සන්තො ගුහායං චුත්තාති
 ජනනො 32, 42
 සද්දෙවකස්ස ලොකස්ස 630, 644
 සධම්මපුජා ව පතා
 තථෙව 438, 440
 සන්තො ව හික්ඛු
 අභිනිබ්බුතන්තො 96, 100
 සන්දිට්ඨියා වෙච්ච න
 වෙච්චතා 394
 සබ්බස්ස මුනි
 අභිකම්පනා 182, 186
 සබ්බසො තාමරුපස්මිං 610, 614
 සබ්බො ආදිපිතො ලොකො 570
 සම්පන්නමසාරෙ ලොකො 568, 572
 සමො විසෙසි උද්චා නිතිතො 266
 සම්පතට්ඨං යද ව්‍යතං 728
 සං සමාදාය වතානි
 ජනතු 126, 132
 ස වෙ විචා ස වෙදගු 604, 606
 ස සබ්බධම්මෙසු විසන්ති-
 ගුතො 132, 134, 456, 464
 සාතං අසාතඤ්ඤා කුතො
 නිදානා 368, 370
 සාතං අසාතන්ති
 යමානු ලොකෙ 360, 362

සංඛිතයෙසු අනංගාච්ඡි	316, 322	සුභ්බරාජසමුපාදං	616
සංඛ්‍යාවර්තකං සංඛ්‍යාවර්තං	704	සුපිනෙත සථාපි සංඛ්‍යතං	174
සිමාභිග්ගො චූභමිග්ගො		සෙසෙය්‍යා න තෙන	
තස්ස නත්ථි	138, 140	මඤ්ඤාය්‍යා	482
සීලබ්බතං වාපි පතාය		සෙසෙය්‍ය සථා පබ්බතං	
සබ්බං	428, 430	මුඤ්ඤිට්ඨිතො	494, 640
සීලපතමා සඤ්ඤාමේනාහු		සොකපරිද්දෙවමච්ඡරං	176, 178
සුඤ්ඤායො ලොකං		සොචන්ති ජනා	
අවෙකඛස්සු	616	මමායිතෙ	138, 170
සුඤ්ඤා දුසිතො ඛන්ධං		හෙට්ඨතො ව සමුට්ඨාය	562
වාචං	550, 552		

මහානිදේශපාලි

නිදේශපදසූචි

අකපටියෝ	340
අකිත්තසි නො	382
අකිත්තසි විවච්චකුටු	486
අකුක්කුළුවා	296
අකුබ්බමානො	72, 78
අකුභකො	304
අකුභං ගණිමාගතං	652
අකුභො	652
අකෙවලි මත	410
අකෙවලි සො	390
අක්කුසලො	392
අකෙක්කාඛනො අසත්තාසි	292
අකෙක්කාඛනො ලොභපාපං	590
අක්කාය වාදං පරිසාය මජ්ඣේ	232
අකෙක්කසං	176
අගභා දිසා	666
අගාරමුනිනො	462
අභිඥා	278
අග්ගාවඤ්ඤා	670
අග්ගවෙස්සන	416
අභිග්ගොක්කං	212, 578
අච්චතරි	606
අච්චන්තපුද්ගලි නි නෙ	
වදනති	136
අච්චයෙය්‍ය	90
අජ්ජපථං	214, 578
අජ්ජගුණවත්	308, 314
අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙ	482
අජ්ඣත්තං	476
අජ්ඣත්තං උපසන්නස්ස	484
අඤ්ඤං ඉතො යාතිවදන්ති	410
අඤ්ඤං නං පුච්ඡාමි	384
අඤ්ඤානු සඤ්ඤා නිව්චානි	402
අඤ්ඤමඤ්ඤං	224
අඤ්ඤමඤ්ඤාසි ඛ්‍යාතං	566
අඤ්ඤසිතා	224
අඤ්ඤස්ස ධම්මං පන හිතමානු	436
අඤ්ඤාන සො පුජ්ඣති	118

අඤ්ඤා	264
අතරි සො විසත්තකං	334
අතිවච	166
අතිමානෙ ව නො සුතො	318
අතිමානෙ න තිවච්චස්ස	592
අතිමානො	346, 592
අතිවෙලං	718
අතිසාරදිට්ඨියා සො සමතො	406
අතිසිත්ති අඤ්ඤාන වදනති	
පුද්ගලං	444
අතිතං නානුසොචති	300
අත්තගර්භි	78
අත්තඤ්ඤා නසිධි	
පකුබ්බමානො	124
අත්තදණ්ඩා හයං ජාතං	558
අත්තං නිරතනං න හි තස්ස	
අත්ති	114
අත්තං පභාය අනුපාදිතං	148
අත්තා	102, 114, 144, 336, 484
අත්තාවාපි නිරතතා වා	336
අත්ති පඤ්ඤාන අංගමං	656
අථ 208, 242, 520, 574, 698, 720	
අථ ඛො සො ජරසාපි මිසති	166
අථ වේ සයං වේදගු හොති	
සිතෙ	408
අථ ජිවිතෙත පඤ්ඤා	548, 550
අථ නිං පටිත්තකමාගමො	242
අථපටියං වා පන අපටියං වා	698
අථවාපි දිට්ඨංව පුතං මුතං වා	430
අථවාපි ඛිතිඤා	480
අථවාපි සමාධිං	502
අථ සත්ථානි කුරුතෙ	208
අථස්ස පුද්ගලං	424
අථාරං පඤ්ඤා රජානි	
ලොකෙ	720
අථාරානි අභිසම්භවෙය්‍ය	690
අථා සත්තපු සත්තපු	520

අපේක්ෂා සලලම්භකම්.	574	අනුපාදිතානො	148, 472
අපේ. සංසම්පි ල ගතත්		අනුප්ප්ව්මානො	264
	තස 418	අනුසිකෙව	556
අපේ. වෙ සම්ප්මතා වදන්ති	86	අනුප්ප්ව්මානො ස නිවේසනෙසු	282
අදකම්	444	අනෙකරුපෙති	482
අදකා	254	අනෙප්පා	486, 622
අද්ධිපේ.තනා ප්‍රච්ඡා	466	අනෙපේ.	620
අද්ධිප්පතා	212	අනෙකාසාරී	270
අද්ධිප්පා අසුත්තියා		අනෙකො	692
	අසුත්තා 258, 262	අනෙකිතං	572
අද්ධිකම්.	574	අනතං	288
අද්ධි	4	අනතා	74
අද්ධි පිතිමනො ගොති	4	අනතා	152
අද්ධිපිතකිකම්	56, 478	අනතා	704
අද්ධිප්පකිකම්	56, 478	අනතා	
අද්ධිපාතකා	688	අනතා	
අද්ධි.සංසයා	692	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	56, 478	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	114	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	462	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	456	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	620	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	556	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	96	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	154	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	76	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	312	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	94	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	198	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	702	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	272	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	620	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	260	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	183, 332	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	16	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	254, 258	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්		අනතා	
	මෙකෙක 454	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	230	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	298	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	1.4	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	114	අනතා	
අද්ධිපිලිකම්	442	අනතා	

අභිසංඝවේශය	690
අභිසංඝවේ	668
අමර්වර්	308, 340
අමනුස්සපුත්‍රය	466
අමර්මා වර්ගය	72
අමර්මා වර්ගය පද්‍යම	588
අමර්මා	276
අරති	574, 709
අරති සංග්‍රහ	700
අර්තය	272
අර්තය ව න කුසලය	324
අර්තයා වෙ වසමේ නිවර්තය	52
අර්තයේ අනුකූලවය	294
අර්තයේ ව න කුසලය	324
අර්තයේ	420
අර්තයේ සංග්‍රහ	68, 430
අර්තයේ	142
අර්තයේ	100
අර්තයේ	392
අර්තය ව න කුසලය	342, 612
අර්තයේ	294
අර්තයේ	452
අර්තයේ	618
අර්තය	360, 372
අර්තය	646
අර්තය	702
අර්තය	428
අර්තයේ	482
අර්තය	474
අර්තය	16
අර්තයේ	258
අර්තය	600
අර්තයේ න කුසලය	600
අර්තය	656
අර්තය	630
අර්තය	656
අර්තය	602
අර්තයේ	690
අර්තයේ	690
අර්තය	522
අර්තය	98, 404, 482
අර්තයේ	526
අර්තයේ	136
අර්තයේ	468

අර්තයේ වසමේ	106
අර්තය	314
අර්තය	618
අර්තය	102, 144
අර්තය	192, 626
අර්තයේ	602
අර්තය	72, 300
අර්තයේ	138
අර්තය	180, 520, 658, 682
අර්තය	138, 356
අර්තයේ	356, 358
අර්තයේ	154
අර්තය	192, 626
අර්තයේ	192
අර්තයේ	626
අර්තයේ	572
අර්තය	42, 376
අර්තයේ	42, 44
අර්තයේ	376
අර්තයේ	376
අර්තය	170, 254, 262
අර්තය	170
අර්තය	254, 262
අර්තය	380
අර්තය	98
අර්තයේ	264
අර්තයේ	372
අර්තයේ	238, 418
අර්තයේ	390
අර්තයේ	250
අර්තය	58, 152, 214, 424, 452
අර්තයේ	706
අර්තයේ	384
අර්තයේ	424
අර්තයේ	222, 412
අර්තයේ	50
අර්තයේ	606

උග්ගණනනති	450, 454
උග්ගයා	236
උග්ගාති	230
උච්චාචචං ගච්ඡති සඤ්ඤා-	
සතො	128
උච්චාචචෙසු සග්ගෙසු	660
උණං	892
උත්තමං තරං	286
උත්තරිං කුරුතෙ	142
උද්ඝිඤ්ඤ යථාපි පොකකරෙ	186
උද	628
උදචා	266
උද්ග්ග අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතො	384
උද්ග්ග තෙ තකකමනුස්සරතති	402
උග්ගංසර පුග්ගිමනුජුතනති	430
උග්ගං ස ලොකසංචිතං විවාදමෙති	416
උත්තමනිවම ගතන	232
උපච්චයා මනති අනුජුතාති	230
උපට්ඨිතා	424
උපට්ඨිවෙසො	38, 476
උපනිසිතා	382
උපයං	440
උපයා	112, 114, 282
උපයො	112, 422
උපයො හි ධම්මෙසු උපෙත්ති	
වාදං	112
උපවාදං හිකුන්ති න කරොග්ග	
කුහිඤ්ඤ	534
උපසන්නසා	484
උපසන්නොති වුචන්ති	286
උපසන්නො වරිසාසි	610
උපසමෙ	482
උපාතිවතො	442
උපෙකකා	712
උපෙකකකො	452
උපෙකකකො සදා	
සතො	326, 330
උපෙකකති උග්ගණනනති	
මඤ්ඤා	450
උපෙකකමාරකා සමාහිතතො	712
උගොසු අනන්තසු චිතොග්ග	
ජන්දං	74
උසාදං හිකුන්ති න කරොග්ග	
කුහිඤ්ඤ	486
උසාදා	100, 330, 486

එකවරියං අභිවර්තො	212
එකවරියං දුග්ගං කසිරි	216
එකං හි සච්චං ත දුතියමෙති	398
එකො	200, 640
එකොදි නිපකො සතො	678
එකොදි ගුණො විහතෙ	
තමං සො	716
එකො පුබ්බෙ වරිච්චාන	200
එකොව රතිමජ්ඣයා	640
එජා	126, 486, 620, 622
එජානුගා	126
එජානුගා තෙ ත තරනති සමභං	126
එතඤ්ච ධම්මඤ්ඤාය	552
එතදරියානමුත්තමං	218
එතමෙතං	370
එතමාදිතමං ඤාති	214
එතමපි දිසා අමමො වරොග්ග	72
එතමපි දිසා ත	
විවාදයෙපි	234, 420
එතමපි දිසා මරමෙ කපොඡං	230
එතමපි දිසා සිකෙකපි	204, 206
එතං 204, 214, 370, 372, 380, 396	
552	
එතං තඤ්ච අනාරියං	198
එතං තෙ පමුඤ්ඤ	372
එතං දිසාන පණ්ණිනො	172
එතං මෙ පමුඤ්ඤ යතො තිදානං	370
එතං මෙ පමුඤ්ඤ යථා විගොති	380
එතෙ ව ඤාති උපනිසිතා	386
එතෙ ව නිසාඡ්ඡ අනුග්ගාය	258
එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි	404
එතෙපි ධම්මා අයමෙව සතො	366
එතෙ විහතෙක	
පරිදෙවතෙග්ග	702
එතෙ විවාදා සමමෙසු ජාතා	230
එතෙසු උග්ගාති තිසාති	
තොති	230
එතෙසු ධම්මෙසු විතොග්ග ඡන්දං	722
එතොචතග්ගානු වදන්ති	
ගෙකෙ	384
එතොචතග්ගාමපි වදන්ති	
ගෙකෙ	384

කාමේසු ගච්ඡා පජා	220	කොණධා	358, 362, 530, 590, 696
කාමේසු හිඬා පසුතා පමුණා	50	කාංකා බසපාපකා අසු	668
කායවිවෙකො	38, 468	කාංකාසු ඉධ ගොවර	670
කාලකතං	174	බාදනීයානං	512
කාලමුඛං	212, 578	බිඬා	522
කාලෙන සො සමඛා ධම්මං	724, 726	බිණසොපත	721
කිංකුතං	610	බිලා	88
කිංකුචි	508	බුදු	690
කිත්තධිසංගම්	564	බෙත්තං	16, 336
කිත්ති	204	බෙමෙදසිකතා	178
කිමෙවිදං මුත්තකර්මසුඤ්ඤං	248	බෙමං පසාති සබ්බධි	624
කිංකි අසනෙන න හවනති		බෙමාතිපසංගං අවිවාදසුමිං	420
	නෙතෙ 370	ගඬාණං	212
කිංකි අසනෙන න		ගව්ජනො අගතං දිසං	668
	මමිත්තමිත්ති 374	ගණිමාගතං	656
කිංකි විභූතෙ න උසනති		ගණි	630, 656
	එසංගා 274	ගපිතං	136
කිං පු අසිසං කුභිං වා		ගපිතා	586
	අසිසං 702	ගජා	136, 334, 452
කිං හි කුමසං තෙන	444	ගජා තසා න විජ්ජනති	334
කිවනො	660	ගබ්බසාරණං	528
කුකකුච්චං	516, 714	ගවාසංගං දාසපොර්තං	16
කුතො පසුතා කලහා		ගාමිකපාස අංවරයෙ සොතා	506
	උවාද 344, 346	ගාමේ වී තාහිසජේය්ග්ග 534, 536	
කුතො පසුතා තෙ තදිඛා		හිරිගුහා	660
	මුඛි 348	හීයනති	586
කුපපට්ඨවසනතිං	102	ගුහා	32
කුරුතෙ	142	ගෙඩං මුඛි මිත්තාසොති	602
කුචනො තත් ගෙරවා	660	ගෙණධා	50, 178, 602
කුචං වා අසිසං	702	ගොවරෙ	670, 672, 674
කුසලං	718	ගොතමි	286
කුසලා 96, 98, 146, 224, 234 390		කට්ඨමානා	284
	394	චක්ඛුමා	632
කුසලා හු එසි	690	චක්ඛුලොලො	502
කුසලාචදනා 224, 386, 392, 400		චක්ඛුති තෙවලොලසං	502, 506
	424	චතුපදනං	688
කුසිඤ්චි 88, 100, 108, 138, 486		චතුරෙ සතෙප පරිදෙවධම්මෙ	700
	510, 534	චරතො	218
කුභිං ව ජපො	434	චරං	84
කෙතිධ ලොකසම්	134, 154	චරනං	134
කොධාතිමොතසා වසං න		චරනති	240
	ගවේජ 696	චරෙ	430
		චිත්තවිවේකො	38, 470

විනාශකේතනා	242
වුතුපාසනො ඉධ යසා නසි	432
වුද්දිනො වම්භි සතිමාභිනපෙද	716
ජතතපථං	214, 578
ජන්දග	454
ජන්දජාතස්ස ජනතුනො	6
ජන්දනිදුනාති පිතාති	
ලොකෙ	354, 356
ජන්දනුනිතො රුපියා නිව්චෙඨා	90
ජන්දෙ	74, 354, 722
ජන්දෙ හු ලොකයම් කුසතා	
නිදුනො	358
ජිත්තසොනො අබ්බිකනො	608
ජඤ්ඤ	58
ජණ්ණපථං	214, 578
ජනවාදබම්මාය ත වෙතසෙය්‍ය	720
ජනං පසාඨ මේධං	564
ජනා	168, 720
ජනතු 26, 58, 94, 128, 142, 366	
	412
ජනතුනො	6, 176
ජප්පනා	602
ජපං	50
ජපපිතාති	432
ජපප	434
ජරසා	166
ජලං	276
ජවං	212, 578
ජාගරියං භජෙය්‍ය	522
ජානාමි පසාඨි නපෙච ඵතං	442
ජවිතං	60, 64, 162, 166
ජවිතතන	550
කුසානාහු පුතෙනා බහුජාගරස්ස	712
කුසාති න පාදලොලස්ස	514
කුඨා	138, 332, 368, 450, 604
කුඨා ව සො සමමුඛිතො	
	පුච්ඡා 450
කුඨා බමමං අතිස්සිතො	332, 604
කුඨා පට්ඨතනා සමභේතන	
	බමමා 368
කුඨා මුනි නිස්සයෙ සො	
	විමංසි 386
කුඨා විමුතෙනා න විවාදමේති	388

කුණපථාය	366
කුණබ්බු	450
කුණෙනපි සො නිස්සයං නො	
	කාරුති 150
කුණෙන වා සිලවිතතන වාපි	148
කුණෙන වා සො පජනාති	
	දුක්ඛං 118
කුතපරිඤ්ඤ	80, 596
සීතො	486
ඛංසාධිපාතාන සිරිසපාතං	698
තක්කඤ්ඤ දිට්ඨිසු පක්කපදිනා	402
තක්කසිලං	212, 578
තක්කායං	714
තක්කාලං	212, 578
තඤ්ඤාපි ගජං	146
තණ්හා	68, 332, 476
තනො තං දුක්ඛමිකේති	24
තණ්හාමම්මතං	70
තප්ප 144, 222, 232, 414, 448	
තප්පි සික්ඛානුගීයනති	586
තථදුසා	448
තථාවදනං	118
තථාවිකා	40, 218
තපියං	396, 398
තපෙච ඵතං	442
තද්ධික මුඛි	384
තදෙච	144
තදෙච පාචා	406
තද්දිං	590
තද්දිං මායං හස්සං	
	සික්ඛං 522, 524
තමරියබමමං	98
තමං	640, 726
තමාතිසංසං පමුඛි	622
තමාහු අසෙඤ්ඤ භු ව්‍යං මුසාති	398
තමුපතිස්සාය ජලවජිතං වා	430
තමුපතිස්සාය පභොති ජන්ද	360
තමෙච දස්සිං විචථං වරතනං	134
තමෙච සලලමබ්බුය්‍ය	584
තමෙච සිතනති පතාහු	
	අසෙඤ්ඤ 434
තමපඤ්ඤ	212, 578
තමමයො	280
තසථාවරුනි	694

තසා	694
තසාමා 26, 54, 88, 104, 146, 178	
264, 396, 400, 442, 556	
තසාමා ජනතු සද සතො	26
තසාමා තුවං මොමුහතො දහාසි	264
තසාමා ත ඵකං සමණං	
වදනති	400
තසාමා නරේ තෙසු	
තිවසෙතෙසු	104
තසාමා මුතයො පරිභාහං හිනා	178
තසාමා මුති නති සිලො කුසිඤ්ඤි	88
තසාමා වාදෙසු තෙජති	338
තසාමා විවාදාදි අවිතිවතො	142
තසාමා විවාදාදි උපාතිවතො	442
තසාමා හි තසා ගභවතො	
සාසනෙ	556
තසාමා හි දිවං ව සුතං මුතං වා	144
තසාමා හි බාලොති පරං	
දහනති	396
තසාමා හි සිකෙඛථ ඉබ්බව ජනතු	54
තසාමා පරිදෙවමච්ඡරං	184
තසාමා 6, 138, 140, 152, 154, 290	
තසාමා වෙ කාමයානසා	6
තසාමා වෙ තං සමිජ්ඣති	4
තසාමා තති පුරෙකකතං	290
තසාමා නො සනති උසාදා	330
තසාමා ගභවතො සාසනෙ	556
තසාමා තති පරමුඤ්ඤිතං	140
තසාමා දිවෙච්ච සුතෙ මුතෙ වා	154
තං ජාතිසාමා ඉති මෙ මනො	
අසු	380
තං තසා අපුරෙකකතං	338
තං තෙ පවකඛාමි යථා පජානං	684
තං නිසිතො	
කුප්පපට්ඨවසනති	102
තං බුද්ධං අසිතං තාදිං	646
තං බ්‍රාහ්මණං දිවසිමිතං	
දියානං	154
තං බ්‍රාමි උපසන්නො	334
තං මෙ ගොතම පබ්‍රාමි	286
තාදිං	646
තාදි	160, 646
තාමිලි	212, 578

තාසං විතයා සද සතො	
සිකෙඛ 476, 478	
තිතිච්ඡා	528
තිගුමමං	212, 578
තිට්ඨං නරේ මොහනසමං	
පගාලොතා	34
තිත්ථියා	410
තිසො	192
තිරණපරිඤ්ඤා	76, 80, 598
තිසු විධාසු අවිකම්පමානො	266
තුමසා	444
තුමො සහා ගොති	
නිතිතපඤ්ඤා	408
තුසිතා ගණිමාගතො	630
තෙ උභාහංගනති	
නිරසාජනති	126
තෙ කාමා පරිභාගනති	6, 8
තෙ ජනා	174
තෙ නිං වදෙසු ත හි තෙඛ	
අති	238
තෙ දුපාමුඤ්ඤා නති	
අඤ්ඤාමොකයා	44
තෙ ත තරනති සමා	126
තෙත සෙවෙයා ත මඤ්ඤාථ	218
තෙතාතුමානං කුසලොති වාහ	404
තෙ පභාග තරේ ඕසං	26
තෙ වාදකාමා	224
තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා	54
තෙ වෙ මුනි බ්‍රාහ්ම අනුභාගා	254
තෙසං ත කොටි පරිහිනං	
පඤ්ඤා	394
තෙසං පනෙතෙසමයං	
වදනති	386
තෙසු නිං කිං ලභෙටො පසුර	240
තෙසු නිවෙසනෙසු	104
ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො	602
ථාවර	694
විමයං ඛතු පුපු කාමෙ	16
විනං	590
වුතනති	400
වෙය්‍යං ත කරෙය්‍ය	694
දණ්ඩා	558
දහාසි	264

දහෙය	414
දර්පථං	214, 578
දාය	16
දිව්‍යසංසන්දනාප්‍රව්‍ය	466
දිව්‍යං	430
දිව්‍යං	174
දිව්‍යං පි පුතං පි තෙ ජනං	174
දිව්‍යිගතානි	242
දිව්‍යිඤ්ච නිකාය	
අනුප්‍රව්‍යමානො	264
දිව්‍යිනිවේදා න හි	
සාධිවිතතා	104
දිව්‍යිපරිබ්‍යානා	418
දිව්‍යිමමතං	70
දිව්‍යිමපි ලොකසමිං න	
කප්‍යයෙය්‍ය	148
දිව්‍යිමපි සො න පච්චිති	
කිඤ්චි	150
දිව්‍යියා ඵකෙ පච්චිතති	
පුද්ග්‍යං	264, 444
දිව්‍යිසල්ලං	576
දිව්‍යිසාරි	450
දිව්‍යිං	114
දිව්‍යිසල්ලං	576
දිව්‍යිපු ව න නියති	302
දිව්‍යි හි තෙසමපි තථා සමතතා	394
දිව්‍යිති දිව්‍යිං අපිරුජ්ඣමානං	240
දිව්‍යිති තං පාවි තථා වදානං	118
දිව්‍යි හි සං තස්ස තථා සමතතා	408
දිව්‍යිත වෙ පුද්ග්‍ය නරස්ස	
සොති	118
දිව්‍යිත සංපුද්ග්‍ය නරස්ස සොති	116
දිව්‍යි පුතෙ බතතිමඤ්චං	
මානො	422
දිව්‍යි පුතෙ සිලවතෙ චුතෙ	
වා	404
දිව්‍යිත වකුට්‍යා	488
දිසා සබ්බා සමෙට්ඨා	570
දිසා	138, 204, 566, 568, 574
දිසාන තණ්හං අරතං රගඤ්ච	248
දිසාන වා ඤාසති තානිමෙව	446
දිසා මං භගමාපිසි	568
දිසා මෙ අපිති අපු	574
දුක්ඛමනෙති	24

දුක්ඛං වත සෙසං කුච්ඡ්	
සෙසං	702
දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවයනති	54
දුග්ගසං හදයසිංහ	574
දුසංඝුඤ්චා	44
දුමොවයා	44
දුරව්‍යං	606
දුමෙ විවාදස්ස ඵලානි ප්‍රිමි	420
දුරෙ විවේකා හි තථා විබො	
සො	38, 40
දුසිතො	550
දුග්ගසල්ලං	574
ධම්මඤ්ඤාය	552
ධම්මං	390, 410, 434, 436, 106
ධම්මා	100, 158
ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතා සෙ	158
ධම්මපු ව න ගච්ඡති	344
ධම්මපු නිවේදය	
සමුත්තතිතං	104, 152, 250, 442
ධිරං	60, 64
ධිරෙති	256
ධිරෙ	78, 388, 408, 686
ධොතස්ස හි තත්ථිකුතිඤ්චි	
ලොකෙ	106
ධොතා	106, 188, 242
ධොතෙන පුග්‍යං සමාගමි	242, 244
ධොතො	110, 188
ධොතො න හි තෙන මඤ්ඤති	188
ත	120, 158, 280, 336, 396, 450
	628
ත අඤ්ඤාතො හිකුට්‍ය සන්ති-	
මෙයෙය්‍ය	484
ත අල්ලං සමාය	418
ත උච්චාවචං ගච්ඡති	
භුරිපඤ්ඤා	130
ත උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො	
හිකුට්‍ය	530
ත උසෙසපු වදනෙ චුති	340
තසතිතං	526
ත කප්‍යසන්ති න	
පුරෙකඛරෙතති	136, 156
ත කප්පියො භුරුපතො	462
ත කමුච්ඡානං තොපි පුතෙන	
තෙය්‍යො	282

ත කොට්ඨ මෙමිසු විසෙසි අස්ස	438
ත කොට්ඨ බාලො සමණෙසු	
අත්ති	408
ත ව කඤ්ඤා සියා භික්ඛු	588
ත ව පරිත්තසස තාති	
අලහමානො	514
ත ව පාදලොලො	712
ත ව මමියෙථ කිඤ්ඤි	
ලොකසමිං	508
ත ව වාචං පසුතං භාසෙය්‍ය	540
ත වාග්‍යමතං තථිගන්ති මුඛි	396
ත ජන්දගු තොපි තිටිස්සවාදී	434
ත තස්ස පුත්තා පසවො	336
ත තස්ස නෙතු විසමිං	
වරෙය්‍ය	58
ත තස්ස හොති	250, 266
ත තාති උභායාන වදෙය්‍ය	
තායො	276
ත තෙන ථාමිං කුබ්බිථ	480
ත තෙසු පසුතො සියා	586
තත්ති	484
තත්ති අත්තා කුතො නිරත්තා	
වා	484
තත්ති සංචි නිසබ්බිති	622
තත්ති මෙති න සොචති	618
ත දිට්ඨියා	280
ත දිට්ඨියා න සුඛියා	256
ත දිට්ඨිසාරී න පි ඤ්ඤාබ්‍රා	450
ත ධාවති න සිද්ධි	584
ත නිරස්සති	626
ත තිසෙවෙථ මෙට්ඨනං	216
ත පච්චෙති	158
ත පටිච්ඡිතා සෙ	158
ත පඤ්ඤො	464
ත පාදපලාලස්ස	514, 516
තපි ඤ්ඤාබ්‍රා	450
ත පියං කුබ්බති නො පි	
අප්පියං	184
ත පිනතති කස්සපි	606
ත පුරෙකඛරෙතති	136, 156
තප්‍යමජ්ජෙය්‍ය	520, 554
ත මුහුණස්ස පරන්තරාමත්ති	440
ත මුහුණො අඤ්ඤාතො	120
ත මුහුණො කප්‍යමුපෙති	
සබ්බං	450

ත මුහුණො සිලවතෙන	
තෙය්‍යො	158
ත මමන්තාය තමෙථ	
මාමකො	172, 174
තමස්සං	556
ත මුඛියා	280
ත මුතා සණෙය්‍ය	694
ත මෙ දිට්ඨො ඉතො සුබ්බං	626
ත මෙධගං කුරුතෙ ජන්තු	
ලොකෙ	416
තසිධ පකුබ්බමානො	124
ත රුගරුති න වරුගරතො	140
තරෙ	16, 104
ත ලියති දිට්ඨසුතෙසු සිරෙ	78
ත ලියති ලොකෙ අත්තනං	
ගරති	456
ත ලොකෙ මඤ්ඤාතෙ සමිං	330
තවකං	212, 578
තවා	454, 600
ත වරජ්ජති	322
ත විවාදමෙති	388
ත විවාදයෙථ	234, 420
ත විසෙසි න තිවෙය්‍යො	330
ත වෙ බන්ධං න කුබ්බසෙ	600
ත වෙදගු දිට්ඨියා න මුඛියා	280
ත සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤා	
සඤ්ඤී	380
ත සඤ්ඤා න වරජ්ජති	320
ත සන්තිසිං කසිරු	512
ත සමෙසු න මසමසු	624
ත සුතො උද කස්සපි	628
ත සො සොචති තංජෙකති	608
ත හඤ්ඤාදත්ති පසංසලාහා	232
ත හි අඤ්ඤාමොකවා	44
ත හි තෙධ අත්ති වාදමති ජාතෙ	238
ත හි තෙන මඤ්ඤාති යදිදං	188
ත හි තෙන සුඤ්ඤා කුසලං	
වදන්ති	234, 446
ත හි සන්ති නිව්වා පරික්ඛාහා	168
ත හි සන්තො පටිසෙතිං	
කරෙතති	552
ත හි සං නිබ්බුති සතං වුත්තා	480
ත හි සුබ්බිතායො	448

න හි කෙටිකතා පසාදි	
බමමඤ්ඤං 442	
න හි සො රජුති නො	
විරජුති 190	
න හි සාධිවතනා	104
න නොව සම්මානි බහුනි තානා	402
න ගාරමාච්ඡා	170
නාගො	276
නාසෙකති	608
නාඤ්ඤතො හිකු සතති	
මෙකෙය්‍ය 484	
නාඤ්ඤත පිටුගිමිවත්ති	190
නාඤ්ඤසු බ්‍යමමසු පිටුගි-	
මාසු 222, 412	
නාතිමඤ්ඤය්‍ය	550
නාතිවෙලං	718
නාතුමානං විකප්‍යං තිවෙති	482
නාදෙති න නිරසාතිති	626
නාදුසාසිං අනොසිතා	572
නානා තෙ සම්මානි සං	
ථුතතති 400	
නානා වදනති	390
නාතු සොවති	800
නාමං	176, 610
නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤ පටිච්ච	
ථසො 374	
නාමමෙමාච්ඡිකාති	176
නාමං හිතනමිවොදකං	24
නාමං සිනිච්ච පාරගු	28
නාසිංසති ලොකමිමං පරඤ්ඤ	86
නාහ	256, 262
නිකෙතසාරි	270
නිකෙතසො සංයතාසනෙ	660
නිකාති	230
නිකෙත්‍ය	104, 152, 250, 442
නිට්ඨා	154, 356
නිද්දං න බහුලිකරෙය්‍ය	520
නිද්දං තද්දං සතෙ පිතං	590
නිද්දං	590
නිද්දං නිප්පාදිතං	530
නිද්දං සො කුප්‍යති රකිමෙති	226
නිපකො	678
නිබ්බාති	472
නිබ්බානමිතතො	586

නිබ්බානමිතසො නරො	592
නිබ්බිකා සබ්බසො කාමෙ	586
නිමිත පුත්‍රං	468
නිරතනා	114, 336, 484
නිරසාතිති	126
නිරසාති	106, 626
නිරසාති අද්දාතිව බමමං	106
නිරසාති අනාගතෙ	300
නිවිට්ඨා	52, 222
නිවිට්ඨා	90
නිවිට්ඨාදී න හි පුබ්බිකාසො	448
නිවෙසනා	152
නිවෙසනා තසා න සතති කෙවි	152
නිවෙසනෙසු	282
නිසංඛිතියො	622
නිසංඛිතියං	216
නිසංඛිතියං	332
නිසංඛිතියං	646
නිතිතතො පසාදිසබ්බං	
මඤ්ඤං 144	
නිවෙසො අච්චාපි සරිකෙකා	482
නුපරතො	462
නෙත්ති	338
නො වෙ කිර දිට්ඨියා	
නසුගිතියා	262
නොපි අසඤ්ඤා න විභූතසඤ්ඤා	382
නොපි තෙත	258
නොපි නිවිට්ඨාදී	454
නොපි සුතත නෙතො	282
පකපතා	100
පකපිතං දිට්ඨිපුරෙකතිතො	448
පකපිතා	104
පකපිතාති	258
පකපිතා සබ්බසා යසා	
බමමං	100
පකපිතං	602
පකුබ්බිකාසො	124
පකෙකා	696
පකෙකා	36
පකෙකා	210
පකෙකා	276
පකෙකා	254
පකෙකාති	462
පකෙකාතිවිසු පුදු නිවිට්ඨා	222

පව්විති	158
පව්විති සූඡන	116
පව්‍ය නෙ මාත්‍ර කිඤ්චනං	610
පව්‍ය පුරෙ වාපි අපෙකඛමානො	48
පජං ඉමං තණ්හාගතං හතෙවසු	68
පජං	68, 220, 400, 564
පජංනං	400
පඤ්චකවු	486, 632
පඤ්චනා ගිරෙ හයානං න	
හායෙ	686
පඤ්ච රජාති	720
පඤ්ඤං පුරෙකඛනා	698
පඤ්ඤා	698
පඤ්ඤාවකවුනා	490
පඤ්ඤා විමුත්තංසා න සනාති	
මොහා	282
පඤ්ඤා විමංසකා	228
පඤ්ඤාන	656
පටිකෙකාසං	390
පටිපත්තිසාසනං	198
පටිපදං චදෙති හදදුනෙතා	502
පටිවුඤ්ඤා පුරිසො න පසාදි	146
පටිභානවා	318
පටිසංසුජෙය්‍ය	268
පටිසුරං	336
පටිසෙනිකතා	238
පඤ්ඤි	152
පඤ්ඤිතො	172
පඤ්ඤිතොති සමඤ්ඤාතො	210
පඤ්ඤා වාපි යථා න ලිප්පති	184
පතිලිතවරසා හිකවුතො	180
පතිලිතො අකුහතො	304
පත්තයතිච්චි සුඤ්ඤා	426
පත්තයමානං	432
පත්තමිති සයනාසනෙ	668
පත්තහාරෙ	459
පපඤ්ඤාසකා	382
පපුයා තමචං යථාමනො අසු	232
පඛාතානං ගුහාසු වා	680
පමුභි	372
පමුමි	286, 370, 380
පමාදෙන න සංවසෙ	592
පමාදෙ	592
පමාය	414

පඤ්ඤා	52
පරබමිකානම්පි න	
සත්තසෙය්‍ය	690
පරතෙය්‍යං	440
පරමහමාණං	212, 578
පරමයොනං	212, 578
පරමං	434
පරමං අරෙහං	116
පරමනාති දිට්ඨි පරිබ්බසානො	140
පරමමුඛං	212, 578
පරවාදෙති වොදිතො	208
පරසං වෙ බමමනානුජානං	392
පරසං වෙ වමාසිතෙන තිනො	438
පරසං වෙ හි වචසා නිසිනො	408
පරිකිසාති	212
පරිහානා	86, 168, 376
පරිහානා වාපි කුතො පසුනා	374
පරිහානෙසු මුති	
නොපලිතො	80
පරිහානො	178
පරිජානෙය්‍ය	596, 598
පරිඤ්ඤා	80
පරිත්තසෙ	514
පරිදෙවති	228
පරිදෙවනෙය්‍ය	702
පරිදෙවං හිකවු න කරෙය්‍ය	
කුභිඤ්ඤා	510
පරිදෙවයනති	54
පරිදෙවසොකා සහමච්ඡර ව	346
පරිදෙවො	176, 184, 316
පරිපුණ්ණමාති	408
පරිච්ඡදමානං	66
පරිබ්බසානො	140
පරිසත්තිසාසනං	198
පරිසත්තා	686
පරිසං විගයා	224
පරිසාය	232
පරිසංයවිතං	496
පරිසංයා	18, 20, 496, 662, 690,
	700
පරිහිතං	228
පරෙතො	206
පලිබඤ්ඤා	696

පලෙහි	236
පවකඩාමි	684
පවාදිතා සෙ කුසලාචදනා	400
පවිතකකමාගමො	242
පවුච්චති	176
පවෙදිතං	256
පවෙසිතං වාපි පකපසිතෙසු	432
පසවො	336
පසංසකාමා කුසලාචදනා	224
පසංසමිච්ඡං	226
පසංසං	418
පසංසිතො වා පත තත්ථ හොති	232
පසුතා	50
පසාඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහභාග	252
පසාඤ්ඤා භික්ෂමඤ්ඤං	146
පසාං නරො දකඛති නාමි-	
රූපං	446
පසාමි	64, 442
පසාමි ලොකෙ පරිච්ඡදමානං	64
පසාමි සුඤ්ඤං පරමං අරොගං	116
පසාමිමානො	404
පසානපරිඤ්ඤා	80, 598
පසාය	148
පසිතතතසං භික්ෂුනො	676
පසියති	170
පසුතා	358, 374
පාගබ්භිකං	540
පාගබ්භිකං න සිකෙකියා	540, 546
පාතිමොක්ඛමච්චාපි සමාධිං	502
පාදලොලො	514
පානානං	542
පාරගු	28
පාරං ගතො න පවෙච්චි නාදී	158
පාචා	94, 96, 406
පියපාසුතා කුලභා විවාද	350
පියා	184, 350, 698
පියාති	356
පියාසිතං ජනං	174
පියා සු ලොකසමිං කුතො-	
තිදාසං	352
පිභයනති	220
පිභා	606
පිති	4
පිතිමනො හොති	4

පුච්ඡං	466, 468
පුච්ඡාම	384
පුච්ඡාමි තං	466, 468
පුච්ඡිතො	286
පුඤ්ඤං	124
පුඤ්ඤා ව පාපෙ ව	
අනුපලිතො	124
පුතා	336
පුච්ඡි	222
පුච්ඡාමෙ	16
පුච්ඡානං	202, 238
පුච්ඡා	420, 450
පුච්චවතානං	550
පුච්ඡි හි අඤ්ඤාසං වදන්ති	
බමමං	438
පුබ්බතො	288
පුබ්බමනනමතිසසිතො	288
පුබ්බාසවෙ හිතා	454
පුබ්බව නත්ථි යදිදං සුඛාය	236
පුරු	286
පුරුණං නාභිතඤ්ඤාය	598
පුරිමං පභාය අපරං සිතා සෙ	126
පුරිමෙව ජපං	50
පුරිසා	16
පුරිසො	172
පුරෙකකං	290
පුරෙකකතා සන්ති අවෙච්චදනා	100
පුරෙකකරුතො	272
පුරෙකකාරා	100, 136, 156, 338
පුරෙකකාරො	290
පෙතං කාලකතං න පසාඤ්ඤා	174
පෙතසං ජනතුනො	176
පෙසුඤ්ඤං	348, 350, 588
පෙසුතා	346, 350
පෙසුතිකං	532
පෙසුතෙයො ව නො සුතො	314
පොකකරං	186
ඵඤ්ඤානං ජනං දිස්වා	564
ඵඤ්ඤානෙ	70
ඵරුසං	708
ඵරුසෙතනෙ න පටිච්චජ්ජා	550
ඵසානිදානං සාතං අසාතං	372
ඵසං පරිඤ්ඤාය	74, 76
ඵසං	376, 378

එසෙස අසන්න නි ගව්නති	
හෙතෙ 372	
එසෙසන යද, පුට්ඨස්ස	508
එසෙසා	74, 302, 508
එසෙසා හු ලොකස්මිං කුසො-	
තිදුතො	374
පුට්ඨො	482, 690
පුට්ඨො අත්තකරුපෙති	482
බඬාතං	656
බඬු	16
බලියනති	18
බහුත්තං	656
බහුතාහි ජනෙනා	34
බහිඬා	480
බහුජාගරස්ස	712
බහුඛා	692
බහුත්තමිධ බඬාතං	656
බාලං දහනති මිපු අඤ්ඤමඤ්ඤං	224
බාලො පරො අකකු-	
සලොති	392, 404
බාලො මහො හොති	392
බුඬුවකකුත්තා	490
බුඬො	646
බොධි	644
බාසප්පයො	668
බ්‍යාජුඥො	566, 572
බ්‍රාහ්මණා	338
බ්‍රාහ්මණො	120, 138, 154, 158,
	268, 440, 450, 602, 728
බ්‍රාහ්මී	192
හගවා	196, 250, 256, 264, 288,
	474, 626, 682, 728
හජ්ඣො ඊත්තමාසනං	658
හජ්මානස්ස විවිත්තමාසනං	180
හද්දන්නං	502
හත්තං	200
හස්	558
හරුකච්ඡං	212, 578
හවඤ්ච නාහිජ්ජෙසය්‍ය	510
හව්තං	572
ඊවනෙ	182
හව්සාතබ්ඬා	44
හවං	360
හවං ත ජපො	260

හවාතවාය	152, 388
හවාහපෙසු	68, 108, 432
හවාය විහවාය වා	332
හට්ඨානිතා කුසලාවදුතා	424
හපෙසු	68, 72
හපෙසු ආසතතිමකුබ්බමානො	72
හාරො	438
හාගෙය්‍ය	540
හිකුට්ඨ	96, 686, 724
හිකුට්ඨො	180, 658, 678
හිකුට්ඨො විජ්ඣුච්ඡතා	658
හිකුට්ඨ සතිමා පුට්ඨිත්තවිනෙතා	724
හිකුට්ඨ සත්තා සප්පරියනනවාටි	688
හුරිපඤ්ඤා	150
හෙද	286
හෙරවා	510
හෙරපවසු ව න සම්පව්වෙය්‍ය	510
මහො	392
මඩකු හොති	208, 226
මට්ඨමුඛෙ ලපනති	68
මත්ථා	6
මල්ලං	346
මච්ඡරියං	176, 184, 530
මච්ඡ අප්පොදකෙ යථා	566
මච්ඡරස්සත්තා කලහා විවාද	350
මච්ඡව අප්පොදකෙ	
ධිණ්ණසානෙ	72
මජ්ඣං	610
මජ්ඣං වෙ තො	
ගණකස්සසි	610
මජ්ඣං යථා සමුද්දස්ස	484
මඤ්ඤති	172
මඤ්ඤංගං මොමුහමෙව	
බමමං	262
මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොස-	
තසං	704, 706
මත්තො	408
මද්දන්නං තං පරික්ඛයා	18, 24
මත්තො දිට්ඨිගතාති	
විත්තානනො	242
මත්තො	694
මනුස්සපුත්ථං	66
මනුස්සප්පොත වතුපදානං	688
මත්තො	4, 242, 380

මහනගරයේ අනුකූලතාව	298
මහනගරය	298
මහනගරයේ අගමැති සභාපතිවරයාගේ	474
මහනගරයේ පරිසරය	212
මහනගරයේ සංගමය	618
මහනගරය 70, 72, 168, 172,	376
	618
මහනගරය	610
මහනගරයේ පහසුකම් එකමාන	70
මහනගරයේ මහනගරය	172
මහනගරයේ නගරය	170
මහනගරයේ	214
මහනගරයේ	488
මහනගරයේ	270
මහනගරයේ	210
මහනගරයේ	472
මහනගරයේ	602
මහනගරයේ	250, 256, 261
මහනගරයේ	256
මහනගරයේ	254, 262
මහනගරයේ	596, 598
මහනගරයේ	576
මහනගරයේ	236
මහනගරයේ	346, 350
මහනගරයේ	මාන 408
මහනගරයේ	110, 346 596
මහනගරයේ	172, 528
මහනගරයේ	මාන 110
මහනගරයේ	110, 522, 588
මහනගරයේ	132
මහනගරයේ	192
මහනගරයේ	198
මහනගරයේ	224, 396
මහනගරයේ	166
මහනගරයේ	430
මහනගරයේ	394
මහනගරයේ	280
මහනගරයේ	178
මහනගරයේ	80, 88, 182, 186, 214, 278
මහනගරයේ	298, 340, 386, 452, 460
මහනගරයේ	602

මහනගරයේ	218
මහනගරයේ	88
මහනගරයේ	462
මහනගරයේ	268
මහනගරයේ	210, 546
මහනගරයේ	198
මහනගරයේ	212
මහනගරයේ	474
මහනගරයේ	696
මහනගරයේ	214 578,
මහනගරයේ	574
මහනගරයේ	214, 578
මහනගරයේ	694
මහනගරයේ	694
මහනගරයේ	196
මහනගරයේ	192
මහනගරයේ	192, 200, 206, 524
මහනගරයේ	192, 196
මහනගරයේ	522
මහනගරයේ	200
මහනගරයේ	416
මහනගරයේ	380
මහනගරයේ	602, 624
මහනගරයේ	262
මහනගරයේ	210, 358
මහනගරයේ	210
මහනගරයේ	546, 548, 594
මහනගරයේ	36
මහනගරයේ	36
මහනගරයේ	576
මහනගරයේ	384
මහනගරයේ	708
මහනගරයේ	370
මහනගරයේ	630
මහනගරයේ	684
මහනගරයේ	684
මහනගරයේ	440
මහනගරයේ	232
මහනගරයේ	380
මහනගරයේ	564
මහනගරයේ	92

යදනතරගි තදකුබ්බමානො	78
යදනතනී පසානි	
ආතිසංසං	102, 144
යදුපිලතනං මනසො විජ්ඣා	694
යදිවජ්ඣ	6
යදිදං එභු	680
යදිදං සුඛං	236
යදුතතරං කුරුගෙ ජනතු	
ලොකෙ	142
යනනං අපුච්ඡිමන අකිත්තයි	
නො	383
යනතිසසිතා	222
යනතිසසිතො තත්ථ පුහං--	
වදනො	448
යමස්ස වාදං පරිහිනමාහු	228
යමාහු ධම්මං පරමනාථි ඵකෙ	434
යමාහු ඛාලං මිථු අඤ්ඤාමඤ්ඤා	396
යමාහු ලොකෙ	360
යමාහු සච්චං තපියනාථි	
ඵකෙ	398
යමෙතමඤ්චං	254
යසො කිත්තිඤ්ච යං පුබ්බෙ	202
සමම්	268, 400
යසම් පජානො විවදෙ	
පජානං	400
යසම් සම් විසම් වාපි තත්ථි	268
යස්ස 100, 152, 332, 342, 432,	610
614	
යස්ස තත්ථි ඉදං මේඤ්ච	614
යස්ස තිස්සයනා තත්ථි	382
යස්ස ලොකෙ සකං තත්ථි	342
යස්සුසාද තත්ථි කුභිඤ්චි	
ලොකෙ	100
යස්සුසාදනො පණ්ඩිත තත්ථි	152
යං කිඤ්චි	58
යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනාථි	58
යං කිඤ්චි ධම්මමිතිජඤ්ඤා	480
යං පුබ්බෙ තං විසොසෙසති	608
යං පුරිගෙ මම්ඤ්ඤා මඤ්ඤාභි	172
යං	234
යං උත්තානි සාස්ස විසානගුම්	234
යං කාවි	420, 476
යං කාවි තණ්හං අජකිත්තං	476

යං කාවිමි සම්මුතිසො පුථුජා	420
යංතං භනතං ව තං ලොකෙ	200
සුත්තො කථායං පරිසංස	
මජ්ඣිම 226	
යෙ	240, 668
යෙ කෙවි	418
යෙ වාපි	354, 356, 360
යෙ වාපි ධම්මං සම්මෙත්ත	
වුත්තං	360
යෙ වාපි ලොකා විවරනාථි	
ලොකෙ	354, 356
යෙ දිව්ඤ්ඤානානා විවාදයනාථි	236
යෙන තං වජ්ජං පුථුජානං	338
යෙන සලලන	
මනිණ්ණො 574, 578	
යෙනෙව බාලොකී පරං දහානි	406
යෙනෙව සො තෙන පලෙභි සුර	236
යෙ භික්ඛු අභිසමානෙව	668
යෙසං	176, 732
යෙසං නාමමිදං පට්ඨවන්ති	176
යෙසං සත්ථිමා විනයංස සිසෙකං	722
යෙ සම්පරායංස නරස්ස	
නොනාථි	354, 358
යෙසිධ තත්ථි පරමිත්තනිකං	240
යෙහි භික්ඛු න වෙවෙසා	660
යෙහි විවිත්තො විවරොයා	
ලොකෙ	274
යො	8, 16, 92
යො අත්තනො සිලවිතානි	
ජනතු	92
යො අත්තානං ගවිත්තෙ ත	
දස්සයෙ	182
යො ආතුමානං සයමේව පාච	96
යො ඤාමේ පරිවජෙජ්ඣති	8, 10
යො වෙපි අභිච්ච ජවති	166
යොධ කාමේ අච්චිතරි	606
යො නරෙ අනුභිජ්ඣති	16
යොනං	212
රජනං	678
රජානි	720
රතීමජ්ඣගං	640
රකුගවෙසි	226
රකෙ ව තංකුභිජ්ඣයා	506
රසො	506

රුහරතතා	140
රුහසලං	574
රුජබාදය පුභේධා	236
රුහුමුඛං	212
රිතතං	658
රිතතාසතං සයනං තෙවතො	682
රිතතපෙසුපතා	588
රිතතයා මුනිතො චරපතා	218
රිතතො	272
රිතාමිතො	212, 578
රුකඛමුදං පුනානං වා	658
රුමියා නිවිථේධා	90
රුසිතොපි වංචිං එරුසං න	වජ්ජා 708
රුපං	596, 610
රුපො	376
රුපෙ විගුතෙ තු පුසනති	එසාං 376, 378
රුපෙසු	360
රුපෙසු දිසා විහවං හවිඤ්ච	360
රුපෙසු සද්දෙසු අපො රතෙසු	722
රුපෙ සෙතනං න කුඛසෙ	596
ලක්ඛණං	526
ලභං	6, 512
ලභං න සනතිසිං කසිර	512
ලභං මිථේධා සද්ධිවත්ති	6
ලපතති	68
ලාභකමිතා ජනං න	ලපසෙය්‍ය 536, 538
ලාභකමිතා න සිකති	322
ලීපති	78
ලෙපා	81, 186, 278, 436
ලෙපො	78
ලොකයම්.	134, 148, 508
ලොකෙ	12, 42, 58, 64, 100, 108
	138, 202, 274, 278, 284, 354
	356, 362, 586, 606, 666,
	720
ලොකො	568
ලොකං සත මච්ඡරියෙත	530, 532
ලොකා	354, 356
ලොකො	530, 590
මහසාරී	452
මග්ගවිද්‍ය	628

මධං	212, 578
මත	162, 166
මතං	424
මතං සමාදය උපට්ඨිතා සෙ	424
මතාති	128
මතාතං	512
මඤ්ච	16
මඤ්චං	16, 336
මදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා	කපොථං 224
මදනති මෙ දුට්ඨමිතාපි එකෙ	86
මදෙති	502
මසතං	704
මමාසිතෙත	438
මංසපථං	214, 578
මංචං පමුඤ්ඤා කුසලං තාති-	මෙලං 718
මාදං	88, 112, 232
මාදං ම ජාතං මුනි තො උපෙති	58
මාදයනති	22, 418
මාරීං	184, 186, 276
මාරීජං	276
මිකඛමාසෙ තාති පරිසය්‍යානි	700
මිකංයා	390
මිකංයා තානා කුසලා මදනති	390
මිකාතිකා කථා	546
මිකාතගුම්	234
මිකාතං මුඛි මාරික	192
මිමරනති	354, 356
මිමරෙය්‍ය	274
මිමිතං හිකුඤ්ඤා සද්ධා සතො	සිසක 552
මිජඤ්ඤා	694
මිජාතතො	622
මිජ්ඣව්ඡතො	658
මිජ්ඣව්ඡමානංයා	680
මිතකෙක	702
මිතරෙ	590
මිතරෙය්‍ය සිකං	80
මිඤ්චා	128, 604
මිඤ්චා ම මෙදෙති සමෙච්ච	128, 130
මිතෙයථ සෙධො	
	අතිකෙතමාරී 702

විනාශාවං සන්නමෙවිදං	170
විනිකාති හොති	226
විනිව්ඡයං කුරුතෙ ජනතු	
ලොකෙ	362
විනිව්ඡයං	254, 362
විනිව්ඡයං යාති පකපටිතාති	254
විනිව්ඡයා වාපි කුතො පසුතා	358
විනිව්ඡයෙ ධ්වං පනස්සමානො	404
විනිව්ඡයෙ ධ්වං සංපමාය	414
විපරිණතා	342
විප්පමුත්තො	462
විතවං	360
විහවං හවඤ්චාපි යමෙත-	
මත්ථං	370, 372
විහවාය	332
විභුතසඤ්ඤි	382
විභුසා	524
විහොති	380
විමිතිවේදනා පුච්ඡ-	466
විමානදස්සි	404
විමුත්තො	388
විසාරමො	624
විරතො ව්‍යර සන්ති-	
මනුශ්ශාභාය	430
විරතො ඥො විසාරමො	624
විරමෙ කපොඋඡං	230
විරමෙ කුකකුච්චා	516, 518
විරිසපරිකකමං දලහා	
කරෙය්‍ය	692
විරුකඤ්ච ගබ්භකරණං	528
විවච්චකපු	486
විවචං	134
විවදෙථ	268
විවාදජාතෙසු ව පෙසුනාති	352
විවාදජාතෙසු ත වග්ගසාරී	452
විවාදමෙති	388
විවාදසථ	234, 420
විවාද	280, 350
විවාදාති	142
විවාදෙ	344
විවිතො	180
විවිතො	274
විවේකඤ්ඤාච සිකෙකථ	216

විවේකදස්සි ඵසෙසු	302
විවේකං සන්තිපදං ව මහෙසිං	468
විවේකො	38, 216
විවේකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ	194
විවේකො	194
විසජ්ජ	136, 452
විසත්තිකා	12, 334
විසමතති ජඤ්ඤා	58
විසමං	58, 268
විසමෙ	54
විසෙති කත්වා පත යෙ වරන්ති	238
විසෙති භුතො	458
විසොසෙති	608
විනතෙ තමං සො	726
විතග්ගෙධො අම්මජ්ජි	340
විතතාණනා පුරු හෙදා	286
විතමමෙව්ඡරො	624
වේතනාධාරං	214
වේදභු	280, 408
වේදෙති	128
වේධෙය්‍ය	434
වේමජ්ඣනුපසංඛිධාය	290
වේරාපථං	212, 578
වේවිච්ඡං විතර මුති	590
වේසුඛං	212, 578
සකං තත්ථි	342
සකං සකං දිට්ඨි පරිබ්බසානා	390
සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං	396
සකං සකං සම්මුතිමානු සච්චං	436
සකං හි දිට්ඨිං කථමෙව්චයෙය්‍ය	90
සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු	436
සකායතෙ	412, 440
සකායතෙ තත්ථ දලහං වදානා	412
සකායතෙ වාපි දලහං වදානො	414
ස කොය ගවේශය්‍ය අනුපයො	
සො	112
ස කෙන වාදං ප විසංසුජෙය්‍ය	268
ස කෙන වේධෙය්‍ය කුහිං ව	
ජපො	434
සකඛි ධම්මමිතිනිහදස්සි	556
සකඛිධම්මං පරිස්සංචිතං	494
සඛිකපොති පරෙතො ඥො	206
සඛිකුපථං	212

සබ්බතා	100
සබ්බං	450
සබ්බං	450
සබ්බං	126
සබ්බං ලොකෙ දුර්වලයං	606
සබ්බං	606
ස වාපි මෙඵ්වනෙ සුත්තං	212
සචෙ වුත්තං සීලබ්බතනො	426
සච්චන්ති සො චුග්ගමණො	268
සච්චන්ති	89
සච්චං	398
සච්චං අමොක්කමං මුනි	602
සච්චන්ති	402
සච්චන්ති සුත්තං ච චුන්ති නානා	402
සච්චං නු වාපදා සත්තමො	
ඉමෙසං 392, 434	
සච්චං සියං අපගමනො	588
ස ජපාති පත්තං ච්ච ජුඤ්ඤං	426
සඤ්ඤාසත්තං	128
සඤ්ඤං ච දිවසීං ච	284
සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය	80
සඤ්ඤානිදානං හි පපඤ්ඤං	
සබ්බං 382	
සඤ්ඤා	402
සඤ්ඤා විරතතස්ස න සන්ති	
ගන්තං 280	
සඤ්ඤා ච පටිභානවා	318
සත්තං	480
සත්තිමං	722, 724
සත්තං 14, 26, 330, 476, 552, 678, 686	
සත්තං ගුහායං	
බ්‍රහ්මානිජ්ජනං 32, 34	
සත්තං	628
සත්තං	208
සත්තං ච චිත්තං පටිභං සරත්තං	426
සද්ධං 26, 476, 552, 556	
සද්ධං ච සත්තං ලොකස්ස	630
සබ්බමෙසු ජං ච පතං තප්පච	440
සත්තං	170
සත්ති	100, 470
සත්තිපදං	468
සත්තිමිත්‍රස්සාය	430

සන්තිවාදෙ	278
සන්තිං	102, 430
සන්තිති තිබ්බුතිං ඤාතිං	554
සත්තං 96, 260, 452, 552, 624	
සත්තං අතිස්සංග භවං න	
ජපෙ 260	
සත්තං අසත්තං උපෙක්ඛනො	
සො 452	
සත්තං ච හික්ඛු අතිතිබ්බු-	
තත්තං 96	
සත්තං සො විතමච්ඡන්තං	624
සත්තං ජාපනං	272
සත්තං ච ච්ච න ච්ච ච්ච 394	
සත්තං ච්චන්ති හි තෙතිරත්තං	410
සත්තිං	512
සත්තංගංගං මුනි විසං-	
මුත්තං 458	
සත්තිත්තංගං	686
සත්තංගං ච ච්ච සත්තං	10
සත්තං	10
සත්තං මුනි අතිස්සිත්තං	182
සත්තං සත්තං	620
සත්තං මුත්තං	476
සත්තං	586, 610
සත්තං තංගංගං	610
සත්තං	182, 604
සත්තං තංගං විත්තංගං	640
සත්තං සො පටිතිස්සන්තං	604
සත්තං ච ච්ච න උපෙති විත්තං	422
සත්තං ච තෙ තිත්තංගංගං	418
සත්තං ච ච්චානං සුතිතිත්තං	392
සත්තං ච්ච ච්චානං ගත්තං	440
සත්තං ච්ච හිමෙ කුලාච්චානං	392, 436
සත්තං ච්ච දිවසී	
පරිබ්බන්තං 394	
සත්තං ච්චානං සිලං පතිත්තං	718
සත්තං ච්චානං සුත්තං	422
සත්තං	230, 550
සත්තං ච්චානං	360
සත්තං	406
සත්තං ච්චානං	494
සත්තං ච්චානං ලොකං	568
සත්තං	268

සමාධි.	502
සමානමේඛි නගි නමමයො සො	280
සමාය	418
සමාතිතපත්තා	712, 714
සමිජ්ඣිති	4
සමුක්ඛාභාය	144
සමුක්ඛාතිතං	104, 138, 152
සමුක්ඛාභිනෙත්‍ර පමොනමොගතො	264
සමුද්දාය	484
සමෙව්වබ්බමං.	130
සමෙතසං	380, 382
සමො විපසයි උදවං තිභිනො	266
සමපජානො සමානි න කසිරි	548
සමපච්චේධෙය්‍ය	510
සමොධිකාමසං යොජ්‍යබ්බමං.	684
සමො සො ලොකෙ ඉරියානො	606
සමමුච්චියො	420, 450
සමමුච්චි.	436
සමගි දුග්ගං වදානං	438
සයනමගි පනො	700
සයනං	660
සයමත්තනා සො කුසලං-	
	වදානො 406
සයමෙව පංචා	96
සයමෙව සාමං මනසා -	
	තිසිත්තො 408
සයං	408
සයං පමාය	414
සයංව සො මෙධගමාවනෙය්‍ය	414
සයං සමත්තානි	92
සයං සමාදාය වතානි ජනතු	128
සලං	84, 574
ස විපමුත්තො දිට්ඨිගතෙති	
	තිරො 454
ස වෙබ්ඪි කමමං විරාඩ්ධිනි	426
ස වෙ තිබ්බානසනනිසක	218
ස වෙ ලොකො න ජිගති	612
ස වෙ වාචායනො මුඛි	298
ස වෙ විඤ්ඤං ස වෙදගු	604
ස වෙ වයනෙත්‍ර න මහසාරි	150
ස වෙ සන්තානි වුච්චති	394, 604
ස සබ්බමෙමත්‍ර විසෙති-	
	ගුණො 132, 458,

සහෙථ	700
සංවේගං කිත්තපිණ්ණමි	564
සං පුඤ්ඤා කුසලං	394
සංචේයං	548
සාතං	360, 372
සාතං අසංතසුචි කුණො	
	නිදානං 370
සාතං අසාතනති යමානු	
	ලොකො 360
සාතියං	316
සානිසෙත්‍ර අභිසංචි	316
සාමගි	180
සාමගිගමානු තසං තං	180
සාරිත්‍රත්ත	682
සාරිත්‍රත්තො	626
සාසනං	198
සාසනෙ ගොතමිණි නසං-	
	මුච්චියං 554
සාසන විසානගුමි	234
සාසනා විරතො වජර	598
සිකා	54, 216, 586
සිකාකාමි සො	195
සිකෙති	366, 478, 554
සිකෙතිථ	54, 204, 216
සිකෙති නිබ්බානමත්තනො	586
සිකෙතිම	424
සිකෙතිග්‍ය	546
සිතො	600
සිතා	28
සිරිසපා	688
සිතං අප්‍රණං අභිවාසගෙය්‍ය	692
සිමා	138
සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො	138
සිලබ්බතං වාපි පහං සබ්බං	428
සිලබ්බතාති	92
සිලබ්බතෙන	426, 550
සිලබ්බතෙනාපි න	
	පුඤ්ඤා 256, 262
සිලවත්ත	148
සිලුත්තමා සඤ්ඤාමේනානු	
	පුඤ්ඤං 422
සිලෙත්‍ර අකත්තමො	98
සුඛං දුඛං වාපි කපං විහොති	380
සුච්චිති	118

සුභං	430
සුභා	174
සුභා	208
සුභා දුසිතො ඛන්තං වාචං	550
සුභාන තව සංසතං	192
සුභා පරෙසං නිසේසාසං	208
සුභානුපසයි පථෙවති සුභං	116
සුභං 222, 384, 412, 424, 428	
	444
සුභං අසුභානි අපත්තානො	428
සුභං වතෙ තත්ත තථද්දසං සො	448
සුභං හි තෙසං පථෙවතමෙව	440
සුපිතං	526
සුපිතෙන යථාපි සභිගතං	174
සුපාරකං	212, 578
සුහංවදනා	222
සුහංවදනො	448
සුචණ්ණකුටං	212, 578
සුචණ්ණගුමං	212, 578
සුචිත්තතවිතෙනා	724
සුසානං	658
සුරඨං	212
සුරා යථා රාජබාදය පුරෙඨං	236
සෙනා	130, 298
සෙනා	702
සෙබ්බුතිතො	462
සෙසො න තෙන මඤ්ඤයා	482
සො	12
සොකපරිදෙවමච්ඡරං	176
සොකසලලං	576
සොකො	176, 346

සොචති	228, 612
සොචනති ජනා මාසිකිතෙ	168
සොතං	376
සො තං ඤති උත්තමතිව	232
සොතා	608
සො තෙසු ගුණො යතමාරි	
	ගාමෙ 708
සො තෙති ඵුලෙඨං ඛන්තං	
	අනොකො 692
සොපධිකො	118
සොමං විසතතිකං ලොකෙ	12, 14
සො විමංසි	386
සොනනං	596
සොතිවතනා	104
සදයසිතං	574
සලිද්දකාති	270
සංසං	522
සායනෙ වාපි තස්ස සා	204
සිත්තාන සංඛාති විනිව්ඡයාති	416
සිරඤ්ඤං	16
සීනමාහු	202, 436
සීනමාහු පුත්තං	202
සීතවිදෙ	228
සීතාති අඤ්ඤා තතො සංඛං	
	මාස 142
සීතා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති	68
සීතො න මඤ්ඤාදි විසෙසි	
	වාපි 148
සීයමානෙ න සොවෙයා	600
සුරං	152
සෙතුවාද	224